STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12195

DAVID ROSI

Hall Caine

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave,* or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

ISBN:0-657-12195-9

00-1160

2004

Knowledge is power
(Bacon)

THE PROPERTY OF
I. KAHANOWITZ
GREENSBURG, PA.

BOOK No. 2004

נאַציאָנאַלע ייִדישע ביכער צענטראַלע
National Yiddish Book Exchange

348
[redacted]

האָל קעין

דוד ראָסי

ראָמאַן

אין 2 בענדער

ערשטער באנד

1922

פאַרלאַג ש. גאָלדפאַרב
וואַרשא
Druk J. Wagmeister Warszawa, Nalewki 7.

פּראָלאָג.

I.

אַ קלײן יונגעל, פֿון אַ יאָהר עלף אָדער צװעלף, אין צוריסענע קלײדער, האָט זיך געשלעפּט איבער׳ן גאַס, טראָגענדיג אַ שפּיעל־קאַסטען אויף די פּלײצעס און אַ הילצערן שטײגעל מיט אַ װײסען װעװעריק אונטער׳ן אָרעם.

עס איז דאַמאָלס געװעזען אַ לאָנדאָנער דעצעמבער־נאַכט, און דאָס יונגעל, װעלכער איז געװעזען אַ געבאָרענער פֿון איטאַליען, האָט ניט געהאַט מיט װאָס צודעקען זײן אָרעמען קערפּער. דער קאַלטער צפֿון־װינד איז דורכגעדרונגען זײן װעלװעטאָװע קורצע קאַפּאָטקע און געפֿריערט דעם מאַרך אין די בײנער. נאָכדעם װי ער האָט פֿערבראַכט אַ גאַנצען טאָג אין די גאַסען, איז ער יעצט צוריקגעגאַנגען אַהײם.

דער קלאָגעדיגער צושטאַנד פֿון זײנע מלבושים האָט דערװעקט אַ געלעכטער בײ די גאַסען־יונגלעך, און װעלענדיג אויסמײדען זײ, האָט ער אויסגעקליבען די פֿינסטערסטע און לעדיגסטע הינטערגעסלעך.

װען ער איז געקומען אין דעם איטאַליענישען קװאַרטאַל „סאָחאָ“, איז ער שטעהען געבליבען פֿאַר אַ קרעטשמיל און אַ קוק געגעבען אויפֿ׳ן הענגענדען זײגער.

עס איז געװעזען אַכט אַ זײגער.

אַ גאַנצע שעה מוז ער װאַרטען, אײדער איהם װעט ערלויבט זײן קומען אַהײם. דאָס קרעטשמיל האָט געהערט צו אַ בעקער; די אויסגעלעגטע זעמעלעך און קיכלעך אין פֿענסטער האָבען גערײצט זײן אַפּעטיט. פֿון גרויסען אויבען האָט געזעצט אַ היץ, און דער שײן פֿון פֿלאַם האָט העל בעלײכט אַלע װינקעלעך פֿון צימער.

דאָס יונגעל האָט אַרויסגענומען פֿון קעשענע עטליכע קלײנע מטבעות און אָנגעהויבען זײ צעהלען. ער האָט איבערגעצעהלט נײן פּענס, פּונקט אַזוי פֿיעל, װי ער מוז אָװעקטראָגען אַהײם, אַ פּעניג ניט מעהר. ער

— אַ גוּטע נאַכֿט, דאָקטאָר! אַ גוּטע נאַכֿט! — זענען זיי אַרויסגעלאָפֿען אויף דער גאַס.

— אַ גוּטע נאַכֿט, קינדערלעך! גאָט זאָל אייַך בענשען! — האָט געזאָגט דער לעהרער.

דאָס איז געווען אַ מענש פֿוּן מיטעלע יאָהרען, מיט אַ הויכֿען שטערען און אַ לאַנגען באָרד. זייַן טרויעריג געזיכֿט איז צייַטענווייַז בעלייַכֿט געוואָרען דוּרך אַ זאַנפֿטען שמייַכֿעל. ער האָט אַרויפֿגעוואָרפֿען אַ שוואַרצען מאַנטעל אויף די פּלייצעס און איז אויך אַרויסגעגאַנגען אויף דער גאַס.

דער שנעע האָט איהם פֿערשיט די אויגען, און נאָר מיט גרויס מיה האָט ער געטראָפֿען דעם וועג אויפֿ'ן סקווער „סאָחאָ“. וועלענדיג אַרייַנגעהען אין שטוּב, האָט ער זיך אָנגעשלאָגען אָן עפּעס, וואָס ליעגט אוּנטען בייַ'ם זייַל פֿוּן גאַנעק.

— יוּנגעל! — האָט ער אויסגעשריען — ווי אַזוי קאָנסטוּ דאָ שלאָפֿען אין אַזאַ נאַכֿט! געה, געה! — און ער האָט גענוּמען טרייסלען דאָס יוּנגעל, איהם אויפֿצוּוועקען.

דאָס יוּנגעל האָט געשוויגען. אין אַ ווייַלע אַרוּם האָט ער אָנגעהויבען רעדען גאַנץ שטיל:

— שלאָג ניט, מייַן העրר... אַ געדיכֿטער שנעע איז געפֿאַלען. מעהר וועל איך שוין ניט פֿערשפּעטיגען. איך האָב דאָ נייַן פּענס, און דער קלייַנער „דזיני“ איז אַזוי דערפֿראָרען געוואָרען!

דער דאָקטאָר האָט זיך צוּגעהערט צוּ די דאָזיגע אוּנפֿערשטענדליכֿע ווערטער, דערנאָך האָט ער שטאַרק אַ ציה געגעבען דעם גלעקיל פֿוּן טהיר.

II.

קייַן האַלבע שעה איז נאָך ניט אַריבער און דער אָרעמער קאַטערינקע-שפּילער איז שוין געלעגען אויף אַ קאַנאַפּע, אין דאָקטאָרס קאַבינעט. אין קאָמינעק האָט געברענט אַ פֿרעהליך פֿייַער און די לאָמפּ האָט פֿוּן אוּנטער דעם קאַפּטוּר פֿערשפּרייט אַ דוּנקעלע ליכֿטיגקייַט.

דאָס יוּנגעל איז נאָך געלעגען אָהן גערדאַנקען. אָבער מ'האָט אַראָבגענוּמען פֿוּן איהם די נאַסע קליידער און אַרוּמגעוויקעלט אין אַ וואַרעמע

קאָלדרע. דער דאָקטאָר איז געזעסען צוקאָפּענס און בענעצט דעם יונגעלס ליפּען מיט טראָפּענס װײן; בײ די פיס, װידער, איז געזעסען אַ פרױ מיט אַ געזיכט פון אַ מלאך, און האָט געװאַרעמט די פערגליװערטע פיס פון אָרעמען קינד.

אַ װײַלע נאָכדעם האָבען די ברעמען און די ליפּען פון יונגעל אַ ציטער געגעבען.

— ער קומט צו זיך — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר.

— ענדליך — האָט געענטפערט זײַן פרױ.

— מײַן אונגליקליכער לאַנדסמאַן! אַ נײַער קרבן פון די מענשען, װעלכע מאַכען פון קלײנע איטאַליענער װײַסע שקלאַפען. אָ רשעים! זײ לױפען־אַרום אין די דערפער און שטעדטלעך, פאַר צװײ אָדער דרײַ פונט שטערלינג נאַרען זײ אַרױס פון די עלטערען אַ׳ערלױבניש צונעהמען מכּלומר׳שט אין אַ שולע זײער קינדער, פיהרען־אַריבער די אָרעמע יתומים קײן ענגלאַנד, פערשפּאַרען װי די בהמות אין אַן׳ענגען צימער, געבען זײ אַ קאַטערינקע, אַ מאַלפּעלע, אַ װעװעריק, אָדער אַ װײַסע מױז אין אַ שטײַגעל, און װאַרפען אַרױס אױף דער גאַס, כּדי זײ זאָלען בעטלען אָדער שטאַרבען פאַר הונגער. און די עלטערען װעלען זײ שױן קײנמאָל מעהר ניט זעהען!

— אונגליקליכע קינדער!

— דאָס האַרץ בלוטיגט מיר, װען איך טראַכט װעגען זײערע יסורים און װעגען דעם, אַז די רשעים, װעלכע טהוען דאָס, זענען אױך זיהן פון מײַן געליעבטען פאַטערלאַנד, פון איטאַליען...

— איך בין נײַגיעריג, װאָס װעט גאָט טהון מיט אַזאָלכע מענשען אױף יענער װעלט?

— װאָס מיט זײ װעט זײַן אױף יענער װעלט, װײס איך ניט, נאָר דאָס זעה איך, אַז אױף דער װעלט שטערט זײ קײנער ניט, און דאַרום מוזען מיר דאָ זעהען עפּעס טהון. װען דאָס ענגלישע געזעץ װאָלט געשיצט די דאָזיגע קינדער און געשטראָפט פאַר אַזאַ פערברעכען, װאָלט איך איבערגעגעבען עטליכע אַזאָלכע פערברעכער אין די הענד פון דער גערעכטיגקײט.

דאָס יונגעל האָט דערװײַל אַ זיפץ געטהון און געעפענט די אױגען־שװאַרצע אױגען װי קױל, מיט לאַנגע שװאַרצע ברעמען. ער האָט אַ

קוק נעגעבען אויפ'ן פייער, אויפ'ן לאָמפּ, אויף דער קאַנאַפּע, אויף די צוויי מענשליכע נעשטאַלטען נעבען זיין געלעגער, און מיט אַ לייכט געשריי האָט ער זיך אויפגעהאַפּט, גלייך ווי ער וויל ענטלויפען.

— יונגעל — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר, גלעטענדיג זאַנפט איבער'ן קעפּיל פון אָרעמען קינד — ליעג נאָך אַ ווייַלע רוהיג.

די שטימע פון דאָקטאָר איז געווען צאַרט און פריינדליך, און דאָס יונגעל האָט צוריק אַוועקגעלעגט דעם קאָפּ אויפ'ן קישען. אָבער באַלד האָט ער זיך ווידער אויפגעהויבען און געקוקט אין אַלע זייטען, גלייך ווי ער וואָלט עפּעס געזוכט. די פרוי האָט באַלד פערשטאַנען זיין פערלאַנג, און פון שטוהל, וואו עס זענען געלעגען זיינע פייכטע קליידער, האָט זי גענומען דעם ווייַסען וועווריק.

ער איז געווען געפראָרען און האַרט ווי ביין, אָבער דאָס יונגעל האָט איהם געטוליעט צו זיך, געקושט, און גרויסע טרערען זענען גערונען אויף זיינע באַקען.

דער דאָקטאָר האָט פּאַמעליך צוגענומען פון יונגעל די געפּגרטע חיה'לע.

— ביזט אַנ'איטאַליענער?

— יאָ, מיין הערר.

— פון וועלכער פּראָווינץ?

— פון קאַמפּאַניאַ ראָמאַנאָ, מיין הערר

— און יעצט וואָהנסט דו ביי מעקאַרני, אויף דער גרעק=גאַס?

— יאָ, מיין הערר.

— ווי לאַנג ביזטו שוין אין ענגלאַנד?

— צוויי יאָהר און זעקס מאָנאַטען, מיין הערר.

— און ווי רופט מען דיך, מיין קינד?

— דוד לעאָנע.

— זעהר אַ שענער נאָמען. דוד לע=אָ=נע — האָט דער דאָקטאָר איבערגעחזרט, גלעטענדיג דעם יונגעל איבער'ן קעפּיל.

— אַ פרעכטיגער יונגעל. וואָס וועסטו מיט איהם מאַכען? — האָט געפרעגט די פרוי.

— היינט וועט ער, געוועהנליך דאָ איבערנעכטיגען, און מאָרגען וועל איך שוין זעהען. אפשר וועט עפּעס אַ פּריוואַט איהם אַריינגעהמען.

דוד לענע!... וואו האָב איך געהערט דעם דאָזיגען נאָמען?... צי איז דיין טאַטע אַ פּאַכטער פֿון גיטער?

דאָס געזיכט פֿון יונגעל איז געוואָרען פֿינסטער און ער האָט גאָר ניט געענטפֿערט.

— צי דיין פֿאָטער איז אַ פּאַכטער אין קאַמפּאַניאַ ראָמאַנאָ, דוד?

— איך האָב ניט קיין פֿאָטער, האָט דאָס יונגעל געענטפֿערט.

— אָבער דיין מוטער, קינד מיינס, לעבט, ניט וואָהר?

— איך האָב ניט קיין מוטער.

— אָרעם, אָרעם קינד!... דו וועסט ערגעץ ניט געהן, יונגעלע — האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, און דאָס געזיכט פֿון קינד איז באַלד פֿרעהליך געוואָרען.

— דו הערסט, מיין מאַן?

אויפֿ'ן אויבערשטען עטאַזש האָט מען געהערט דאָס טופּען פֿון קליינע פֿיסלעך.

— די קלייניטשקע לויפֿט אַרום, זי האָט ניט געוואָלט זיך לעגען שלאָפֿען, ביז זי וועט זעהען דעם אָרעמען יונגעל. איך האָב פֿערשפּראָכען, אַז איך וועל איהר דאָס ערלויבען.

— אַלזאָ, ברענג זי אַהער, — האָט דער דאָקטאָר געזאָגט.

דאָס יונגעל האָט געטרונקען געשמאַק אַ גלעזעל בוליאָן, דערווייל האָט זיך די טהיר געעפֿענט מיט אַ גערויש און עס איז אַריינגעלאָפֿען אַ קליין, דריי־יעהריג מעדעלע, אין אַ לאַנגען נאַכט־העמד. איהר וואונדערשענעס פּנים'ל איז געווען אַרומגערינגעלט מיט געקרייזעלטע לאָקלעך, און די בלויע אויגען האָבען געבלישצעט פֿון אונטער די לאַנגע ברעמען. די קליינינקע האָט געשלעפּט אונטער'ן אָרעם אַ גרויסע קאַץ.

דערזעהענדיג דעם יונגעל, האָט זיך דאָס קליינע מעדעלע געשווינד באַהאַלטען הינטער די פּלייצעס פֿון פֿאָטער, און שלעפּענדיג איהם ביי די פּאָלעס פֿון ראָק, האָט זי נייגיעריג געקוקט אויפֿ'ן אונבעקאַנטען יונגעל.

— ווי לעכערליך זענען די קינדער! — האָט געזאָגט די מוטער מיט אַ געלעכטער — עמיצער האָט איהר געזאָגט, אַז ס'קאָן זיין, זי זאָל נאָך אַמאָל בעקומען אַ ברודער'ל, און ווען די ניאַנקע האָט איהר דערצעהלט, אַז דו האָסט געבראַכט אַ יונגעלע, האָט זי בעשלאָסען, אַז דאָס איז געוויס דער פֿערשפּראָכענער ברודער'ל, און זי האָט זיך געפֿרייעט, און

לסוף יעצט... ראָמאַ! פֿאַר וואָס רעדסטו גאָר נישט צו דעם דאָזיגען אָרעמען יונגעלע, וועלכער איז שיער ניט דערפֿראָרען געוואָרען היינט ביי נאַכט?

אָבער ראָמאַ'ס פֿינגערלעך האָבען זיך דערווײַל פֿערטיפֿט אין די קעשענעס פֿון דאָקטאָרס ראָק, וואו זי פֿלעגט געוועהנליך געפֿינען אַ צוקערקע. היינטיגעס מאָל האָט זי געפֿונען אַזש צוויי צוקערקעס, און די דאָזיגע מציאה האָט איהר צוגעגעבען מוט. האַלטענדיג כסדר די פֿאָלעס פֿון פֿאָטער, איז זי פֿאַמעליך צוגעגאַנגען צו דער קאַנאַפּע און אַ וואָרף געגעבען דעם יונגעל איין צוקערקע. ער האָט עס אויפֿגעהויבען מיט אַ שמייכעל. אויפֿגעמונטערט דאַדורך, האָט די קליינע טאָכטער חוה'ס אָנגעהויבען פלאַכלען:

— ביסט אַ יונגעלע?

דאָס יונגעל האָט אַ שאָקעל געטהון מיט'ן קאָפּ און געשמייכעלט.

— אַ ברודעריל?

דער שמייכעל איז פֿערשוואונדען געוואָרען פֿון יונגעלס געזיכט.

— האָסט מיך ליעב?

טרערען האָבען זיך בעוויזען אין די אויגען פֿון יונגעל.

— שטענדיג, שטענדיג זאָלסטו מיך ליעבען!

איבער'ן געזיכט פֿון יונגעל האָבען זיך געקייקעלט טרערען.

דער דאָקטאָר, זעהענדיג זיין אויפֿרעגונג, האָט געפֿרעגט:

דאָרט, אין קאַמפּאַניאַ ראָמאַנאָ, האָסטו אַ שוועסטעריל, אַ יאָ?

— ניין, מיין הערר.

— אפשר אַ ברודעריל?

— איך... איך האָב קיינעם ניט — האָט געענטפֿערט דאָס יונגעל מיט אַ וויינענדיגער שטימע.

— דו וועסט בלייבען ביי מיר אויף שטענדיג — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר, טוליענדיג דאָס יונגעל צום הערצען.

— דאָקטאָר ראָזעלי! — האָט אויסגערופֿען זיין פֿרוי, אָבער זעהענדיג דאָס ערנסטע געזיכט פֿון מאַן, איז זי פֿערשוויגען געוואָרען און זיך אומגעדרעהט צום קינד.

— שוין צייט שלאָפֿען, קליינע!

אָבער דאָס קינד האָט געפֿונען בייזענד תירוצים. זי מוז פֿריהער

אויפֿעֶסעֶן די צוקעֶרקעֶ, זיך אָנשפּילעֶן מִיט דעֶר קאַץ, רעֶדעֶן מִיט'ן ברודעֶריל, און קריאת=שמע בעֶדאַרף מעֶן אויך לייעֶנעֶן.

– טאָ לייעֶן דאָ, מײַן ליעֶב קינד – האָט די מוטעֶר געֶזאָגט, און די קלײנעֶ, מִיט דעֶר קאַץ אונטעֶר אײַן אָרעֶם און די צוקעֶרקעֶ אונטעֶר'ן אַנדעֶרעֶן, האָט צונויפֿגעֶלעֶגט די העֶנטלעֶך, און קוקעֶנדיג בגנבה אויפֿ'ן יונגעֶל, האָט זי אָנגעֶהויבעֶן זאָגעֶן דאָס נאַכט=געֶבעֶט.

עֶס איז אַריבעֶרגעֶגאַנגעֶן נאָך אַ־שעה און אין שטוב איז געֶוואָרעֶן אין גאַנצעֶן שטיל. אין דאָקטאָרס קאַבינעֶט האָט די געֶנעֶצעֶנדיגעֶ קאַץ זיך אויסגעֶצויגעֶן פֿאַר'ן קאָמין, און דעֶר דאָקטאָר, זיצעֶנדיג אין טיעֶפֿעֶן פֿאָטעֶל, האָט זיך צוגעֶהעֶרט צום אָטעֶמעֶן פֿון יונגעֶל. דעֶר אָטעֶם איז געֶוואָרעֶן גאַנץ רוהיג, דאָס יונגעֶל איז אײַנגעֶשלאָפֿעֶן. דאַן איז דעֶר דאָקטאָר צוגעֶגאַנגעֶן צו דעֶר קאַנאַפּעֶ.

אפילו מִיט פֿעֶרמאַכטעֶ אויגעֶן איז דאָס געֶזיכט פֿון יונגעֶל געֶוועֶן וואונדעֶרליך שעֶן. דאָס איז געֶוועֶן אַ טיפּ, וועֶלכעֶן די מאַלעֶר נעֶהמעֶן געֶרן, צו מאָהלעֶן מלאָכים אָדעֶר הײליגעֶ. און פֿון וואַנעֶן שטאַמט עֶר? פֿין קאַמפּאַניאַ ראָמאַנאָ, אַנ'אָרט פֿון אָרעֶמקײט, נויט, קראַנקהײטעֶן און טויט,

דעֶר דאָקטאָר האָט אָנגעֶהויבעֶן טראַכטעֶן וועֶגעֶן זײַן קלײנעֶ טאָכטעֶריל, וואָס איהר לעֶבעֶן איז ביז יעֶצט געֶוועֶן בסדר ווי אַ ליכטיגעֶר שטראַהל פֿון דעֶר זון, און וועֶגעֶן דעֶם יונגעֶל, וועֶלכעֶר האָט שוין פֿעֶרזוכט אַזוי פֿיעֶל צרות,

– און דאָך, ווער ווײס – האָט עֶר געֶטראַכט – אויב אַמאָל וועֶט נִיט אונזעֶר קלײנעֶ ראָמאַ... חס יחלילה!

דאָס יונגעֶל האָט זיך איבעֶרגעֶדרעֶהט און געֶלאַכט אויף אַ קול.

– אָרעֶמעֶר קלײנעֶר! עֶר האָט שוין פֿעֶרגעֶסעֶן אָן אַלעֶ צרות.

אפשר האָט זיך איהם געֶחלומט וועֶגעֶן דעֶם שעֶנעֶם לאַנד, וואו עֶר האָט געֶשטיפּט מִיט אַנדעֶרעֶ קינדעֶר איבעֶר פּאָמעֶראַנצעֶן=פֿעֶלדעֶר!...

אפשר האָט יעֶצט זײַן מוטעֶר אין הימעֶל געֶבעֶטעֶן גאָט, עֶר זאָל בעֶשיצעֶן איהר געֶליבט קינד, וועֶלכעֶס איז פֿעֶרוואָרפֿעֶן עֶלעֶנד און אײַנזאַם אין דעֶר ברײטעֶר וועֶלט!

אָ, דעֶר געֶוויין פֿון די קינדעֶר! דעֶר געֶוויין פֿון די שוואַכעֶ, אונשולדיגעֶ קרבנות פֿון דעֶר שלעֶכטעֶר געֶזעֶלשאַפֿטליכעֶר אָרדנונג!

די דאָזיגע געדאַנקען האָבען געעפֿענט די פֿערבאָרגענסטע ווינקעלעך אין זײַנע ערינערונגען. אין דעם גרויסען, פֿרײַען, לאַנד וואו ער וואָהנט יעצט, האָט קיינער, אפילו זײַן אייגענע פֿרוי, ניט געהאַט קיין צוטריט צו דעם דאָזיגען קדשי־קדשים פֿון זײַן האַרצען.

אַ פּאַלאַץ אין רוים. ער זעלבסט איז יונג, היציג, פֿול פֿײַער און ליעבשאַפֿט, שטרעבט צו מקריב זײַן דאָס לעבען פֿאַר דער ערהאַבענער אידעע. זײַן פֿאָטער איז אַ פֿירשט אין הויף פֿון פּאַפּסט, שטאָלץ, בעפֿעהלעריש, אײַנגעשפּאַרט; דער פּאַפּסט בעמיהט זיך אומזאָנסט מאַכען צווישען זיי אַ שלום... דערנאָך אַרויסטרײַבונג, נויט, ענגלאַנד, אַ נײַער נאָמען, אַ נײַע בעשעפֿטיגונג, אַ לעבען צווישען פֿאָלק, פֿרײַהייט!... דערנאָך זײַן חתונה מיט אַ גוטער ענגלענדערין, וועלכע איז געווען איינזאַם, ווי ער זעלבסט, און ענדליך אַ גלאַנץ פֿון אַ גרויס גליק, די געבורט פֿון אַ קינד, די קליינע ראָמאַ, וועלכע איז געווען אַ באַלזאַם פֿאַר זײַן פֿערוואונדעט האַרץ!

די דאָזיגע ערינערונגען זענען איבערגעריסען געוואָרען דורך אַ גערויש אויף דער גאַס. דער דאָקטאָר האָט אויפֿגעהויבען דעם פֿאָרהאַנג און אַרויסגעקוקט דורכ׳ן פֿענסטער אויפֿ׳ן גאַס. דער שנעע האָט שוין אויפֿגעהערט צו פֿאַלען, די לבנה האָט געלייכט העל, די הוילע בוימער אָהן בלעטער האָבען געוואָרפֿען אַנ׳איידעלען שאָטען אויף דער פֿערזילבערטער פֿלעכע פֿון דער ערד.

ניט ווײַט פֿון הויז האָט אַ גרופּע יונגלעך געזונגען מיט׳ן גאַנצען כח אַ ליעד פֿון „קאָלענדע״.

דער דאָקטאָר ראָזעלי האָט אַראָבגעלאָזט דעם פֿאָרהאַנג, צוגענומען די לאָמפּ, אַרויפֿגעלעגט אַ צאַרטען קוש אויפֿ׳ן יונגעלם קאָפּ און איז געגאַנגען זיך לעגען שלאָפֿען.

ערשטע טייל.

די הײליגע רוימישע מלוכה.

I.

עס איז געוועזען דער לעצטער טאָג פֿון לעצטען מאָנאַט אין לעצטען יאָהר פֿון יאַהרהונדערט. דער „הײליגער פֿאָטער" (דער פּאַפּסט) האָט אַ־ויסגעגעבען אַ בעפֿעהל און גערופֿען אַלע זײַנע טרײַע קינדער, זיי זאָלען קומען פֿײַערען דעם יובילעאום אין רוים.

עס זענען טאַקי אָנגעקומען אַ מענגע מענשען פֿון דער גאַנצער וועלט.

כּדי צו בעגעגנען פֿײַערליך דאָס נײַע יאַהרהונדערט, האָט זיך דאָס פֿאָלק צונויפֿגעזאַמעלט אויפֿ'ן גרויסען פּלאַץ פֿון „הײליגען פּעטער".

פֿיעל האָבען דאָרט פֿערבראַכֿט די גאַנצע נאַכֿט. ווען דער ערשטער שטראַהל פֿון פֿריהמאָרגען האָט אָנגעהויבען בעלײַכֿטען דעם דיקען טומאַן, האָט מען געהערט אַן'אונאויפֿהערליכֿע קלאַפּערײַ פֿון וועגען, מיט וועלכֿע די מענשען פֿון די אומגעגענדען פֿון רוים זענען אָנגעקומען מאַסענווײַז אין דער אויביגע שטאָדט.

דער טומאַן האָט זיך געקויקעלט און אויפֿגעהויבען אין דער הויך, און פּאַמעליך האָט זיך אין מזרח־זײַט געוויזען אַ רויטער קרײַז פֿון דער אויפֿגעהענדער זון. פּלוצלינג האָט ערגעץ אין דער הויך אָנגעהויבען קלינגען אַ גלאָק, און אַ ווײַלע נאָכֿדעם האָבען איהם געענטפֿערט אַלע גלאָקען אין רוים.

דער ערשטער שטראַהל פֿון דער אויפֿגעהענדער זון איז געפֿאַלען אויף דעם גאָלדענעם צלם פֿון דער סט. פּעטער־קירכֿע; נאָכֿדעם האָט

זִיך דאָס לִיכֿט אַראָבגעגלִיטשט אִיבער דִי ווייַסע ווענד, און ענדלִיך אִיז עס געפֿאַלען אויף דעם ים פֿון מענשלִיכֿע געשטאַלטען, וועלכֿע זענען געשטאַנען אויפֿ'ן פלאַץ.

דאָפֿעלטע רייַהען מִילִיטער זענען געשטאַנען אויפֿ'ן פלאַץ, אייַן רייַהע האָט ווִי אִין אַ האַלבען ראָד אַרומגענומען דעם פלאַץ, פֿון דִי בראָנזענע טויערען רעכֿטס, בִּיז דעם גלִיקען=טורם לִינקס.

דאָ האָט בעדאַרפֿט דורכֿגעהען דִי פראָצעסיע פֿון פאַפסט, פֿון וואַטיקאַן (דעם פאַפסט'ס פאַלאַץ) בִּיז דער קירכֿע פֿון „הייליגען פעטער".

דִי צווייטע רייַהע סאָלדאַטען האָט אִיבערגעשנִיטען דעם פלאַץ, פֿון דער גאַס בִּיז דעם הויפט=אַרייַנגאַנג אִין קִירכֿע.

ווען דער זייגער האָט אויסגעשלאָגען זִיבען, האָט מען געעפֿענט אַלע אַרייַנגענג, און אַ שטראָם פֿון מענשען האָט אָנגעהויבען אַרייַנפֿלִיסען אִין דער רִיעזִיגער קִירכֿע.

צו'ם ערשטען זענען געגאַנגען דִי פִילגער (וואָס זענען געקומען צו פֿוס פֿון דערווייַטענס), נאָכֿדעם אַ גרופע מענשען מִיט פנים'ער ווִי פֿון בראָנז, מִיט אַ גראָבען אויסזעהען, אָנגעטהון אִין שעפסען=פֿעל,

נאָכֿדעם ווִידער אַ גרופע פֿון נעאַפאָלִיטאַנִישע פֿרויען, מִיט רויטע טִיכֿלעך אויף דִי קעפ, מִיט אַ מענגע קאָראַלען אויפֿ'ן האַלז און בלִיצענדִיגע שפִילקעס אִין דִי האָר. נאָך זיי אִיז געגאַנגען אַ גרופע אָרעמע לייַט, דִי מאַנספערזאָנען אִין רויטע פֿלאַנעלענע מאַנטלען, און דִי פֿרויען, מייַסטענס אַלטע—אִין שוואַרצע קלייַדער און וואוּאַלען אויפֿ'ן פנים. מִיט יעדער גרופע מענשען אִיז געגאַנגען אַ גלח, אַלס פִֿיהרער, און אָפֿטמאָל עפעס אַ העכֿערער גייַסטלִיכֿער מִיט אַ ברייַטער וויאָלעטאָווער סטענגע אויף דעם שוואַרצען מאַנטעל, אָבער מייַסטענס האָט מען געזעהען אַן אייַנפֿאַכֿען גלח, אַן אָבגערִיסענעם, נִיט קייַן אָבגעגאָלטען, וואָס זייַן גלחִיש מענטעלע האָט געהאַט אויף זִיך דִי שפורען פֿון פִֿיעל רעגענס, און דִי שווערע שטִיוועל זענען געוועזען שטאַרק פֿערבלאָטִיגט.

זייַגער אַכֿט אִיז אָנגעקומען אַ גרופע מענער און יונגלעך, וועלכֿע האָבען געטראָגען פֿאָהנען מִיט פֿערשִידענע געלע און גאָלדענע אויפֿשרִיפֿטען. דאָס אִיז געוועזען אַ דעפוטאַציע פֿון דִי פֿראַנצויזִישע אַרבייַטער, וועלכֿע זענען געקומען געבען כבוד דעם פאַפסט און אויסגערופֿען, אז

דער „הײַליגער פֿאָטער“ איז אַ פֿרײַנד פֿון דיִ דעמאָקראַטען און אַנ׳אַפּוטרופּוס פֿון דיִ אַרבײַטער.

ווען עס האָט געשלאָגען נײַן אַ זײַגער, האָבען דורך דיִ מענשען=חוואַלעס אָנגעהויבען זיך דורכשטופּען העררען אין פֿרעק און דאַמען אין לאַנגע שפּיצען=וואָלקעס, אינטער וועלכע עס האָבען געפֿונקעלט טײַערע ברילאַנטען. מיט זיי זענען געגאַנגען סטודענטען, שילער פֿון דיִ פּאַפּסטליכע שילען, אָנגעטהון אין רויטע, בלויע אָדער גרינע קליידער, מאַנכע אין פּורפּור=רויטע גלחישע מאַנטלען, וועלכע האָבען אויף די טרעפּ פֿון קירכע אויסגעזעהען ווי אַ בלוטיגער שטראָם.

הינטער זיי זענען געגאַנגען רײַהען פֿון מנישקעס; שוואַרצע, אַראָבגעלאָזענע קאַפּ־יורען האָבען זיי אין גאַנצען בעדעקט די געזיכטער. ענדליך איז אין פּרעכטיגע מונדירען מיט פֿינקעלנדע אָרדענס געגאַנגען דער דיפּלאָמאַטישער קאָרפּוס פֿון וואַטיקאַן.

אינוועניג איז די קירכע סט. פּעטער שוין געווען איבערפֿולט מיט מענשען, און דאַרום איז דאָס רוב פֿון פֿאָלק געבליבען אויפ׳ן פּלאַץ, וועלכער איז אויך געווען פֿול מענשען, און נאָר יענע ערטער, וועלכע די סאָלדאַטען האָבען אַרומגערינגעלט און פֿערצוימט, זענען געווען לעדיג. אַלע באַלקאָנען און פֿענסטער פֿון די הײַזער, וועלכע רינגלען אַרום דעם פּלאַץ, זענען געווען בעפּוצט מיט העלפֿאַרביגע מאַטעריעס און אין יעדען האָבען געווימעלט מענשליכע קעפּ.

דאָס יובילעאום איז געווען אַ גרויסער יום=טוב, אָבער מען קאָן ניט זאָגען, אַז די גאַנצע מאַסע איז בעשטאַנען פֿון בלויז פֿרומע נפשות. דאָרט זענען געווען פֿיל מעדלעך, וועלכע טאַנצען פֿרעהליכע טענץ אין די האָטעלען, אַ מענגע מאָדעלען=מעדלעך אין קורצע קליידלעך און קאָלירענע זאָקען, ווי אויך פֿיעל פֿרעהליכע מעדלעך מיט אויסגעלאַסענע געזיכטער.

נעבען זיי האָט מען געזעהען מאָנאַכען, שוואַרצע, בראָנזאָווע און ווייסע; אָפֿיצירען פֿון דער איטאַליענישער אַרמעע, מיט די ווײַבער אונטער׳ן אָרים; פֿיעל גאַסען=יונגען; קעשענע=גנבים; אָרעמע לײַט, וועלכע בעווײַזען געקאַליעטשעטע גלידער און שרײַען און קרעכצען: „שענקט אַ גראָשען, אין נאָמען פֿון קריסטוס און דער הײַליגער מוטער!“

אין דעם דאָזיגען פֿערשידענפֿאַרביגען ים פֿון מענשען איז געווען

אַ גאַנצע אַרמעע פֿון אויסלענדער: ענגלענדער, אַמעריקאַנער, פֿראַנצויזען, פּאָליאַקען, הישפּאַנער. עס איז געווען אַנ'אמת'ער טורם פֿון בבל; מען האָט דאָרט געקאָנט הערען אַלע שפּראַכֿען פֿון דער וועלט, אַלע דיאַלעקטען,

אַלע פֿעלקער פֿון מזרח און פֿון מערב, פֿון דרום און פֿון צפֿון, האָבען זיך צונויפֿגעזאַמעלט דאָ, אין דער אײביגער שטאָדט, צו זעהען דאָס זעלטענע יובּילעאום פֿון נײַעם יאַהרהונדערט.

II.

קלײן און גרויס זענען אַרויפֿגעקראָכֿען אויף יעדען העכֿערען אָרט; עפּעס אַ יונג מעדעל, וועלכֿעס האָט געפֿונען אַנ'אָרט אויפֿ'ן פּאָסטאַמענט פֿון אַ זײַל, האָט גערעדט מיט איהרע חבֿר'טעס, וועלכֿע זענען געשטאַנען נידריגער, און געפֿרעגט וועגען אַלסדינג זײַער „טשיטשעראָנע“ (פֿיהרער).

— יאָ, יאָ, דאָס איז דער וואַטיקאַן — האָט געזאָגט דער פֿיהרער, אָנווײַזענדיג אויף אַנ'אונגעהײַערעס געבײַדע — די צימערען פֿון פּאַפּסט געפֿינען זיך אויפֿ'ן דריטען שטאָק. דער קאַרדינאַל, דעם פּאַפּסטס שטאַטס-סעקרעטאַר, וואָהנט אינטען. פֿון דאָרט קאָן מען, דורך אַ פּריוואַטען גאַנג, זיך בעקומען צום פּאַפּסט. דאָרט געפֿינט זיך אויך אַ פֿערבאָרגענער דורכֿגאַנג צום פּאַלאַץ פֿון „הײליגען מלאָך“.

— צי דער פּאַפּסט בענוצט זיך מיט יענעם גאַנג?

— נײן. צײַט דער פּאַלאַץ איז געוואָרען דער אײגענטום פֿון קעניג, זענען איבערגעריסען געוואָרען די בעציהונגען מיט'ן וואַטיקאַן.

אָ, צײַט דאַמאָלס האָט זיך אַלסדינג איבערגעביטען! אַ מאָל פֿלעגט דער פּאַפּסט, אַרומגערינגעלט פֿון קאַרדינאַלען און בּיסקופּען, געהען צום „הײליגען פּעטער“ בײַ'ם דונערען פֿון פּויקען און שיסערײַ פֿון אַרמאַטען.

הײַנט האָט מען עס אָבגעשאַפֿט. דער הײַנטיגער פּאַפּסט וואָלט גערן אומגעקעהרט די אַלטע מנהגים, אָבער וואָס קאָן ער מאַכֿען? אַפּילו אין זײַן בעפֿעהל, וועלכֿער רופֿט צום יובּילעאום, בעקלאָגט ער זיך, וואָס ער האָט פֿערלאָרען זײַן וועלטליכֿע מאַכֿט, וועלכֿע וואָלט איהם ערלויבט, אומצוקעהרען די אַמאָליגע פּראַכֿט פֿון דער הײליגער שטאָדט רוים.

— גלויבט מיר, אַז אַזוי איז רוים אויך זעהר שען! — האָט אויס=

גערופען דאָס פרײַלײַן, װעלכעס שטעהט אויפ'ן זײַל — און װען עס װעט זײַן אָנהויבען די אילומינאַציע...

— זאָגט מיר נאָר, מײַן פֿרײַנד — האָט זיך צו איהם געװענדעט דעם מײדעלס פֿאָטער — װי אַזוי איז דאָס געשעהען? רוים האָט דאָך געהערט צום פּאַפּסט — אַ יאָ? פּלוצלונג זענען געקומען די איטאַליענער, צוגענומען רוים און זי געמאַכט פֿאַר דער הויפּט־שטאָדט פֿון איטאַליען — אַ יאָ?

— אַודאי, צײַט דאַמאָלס איז דער „הײליגער פֿאָטער“ אַ געפֿאַנגענער אין װאַטיקאַן, איז אַרײַנגעקומען אַהין אַלס אַ קאַרדינאַל און װעט אַרויסגעהען אַ טויטער. הײַנט װעט ער צום ערשטען מאָל זיך װײַזען אין די גאַסען פֿון רוים.

— הײסט עס, װעלען מיר איהם יעצט זעהען אין אַרעסטאַנטען־קלײדער?

— רעד ניט קײן נאַרישקײט! צי מײנסטו, אַז דו װעסט זעהען זײַנע קעטען און די שטרוי, אויף װעלכע ער ליעגט? דער פּאַפּסט איז דאָך אַ רעגירענדער, און האָט זײַן הויף װי אַ קײזער.

— געװיס, געװיס, דער פּאַפּסט איז אַ קעניג, און אַרומגערינגעלט מיט קאַרדינאַלען, קאַמערהערען, שװײצאַרען, גװאַרדיע, עהרען־װאַך און פּאַלאַץ־װאַך, װעלכע היט טאָג װי נאַכט די װאַטיקאַנישע גערטנער.

פּונקט װי אַ מאָל נעהמט ער אָן יעדען טאָג דעם קאַרדינאַל־סעקרעטאַר; אײנמאָל אין װאָך — דעם צערעמאָניע־מײסטער א. ז. װ. אין פֿאָרערצימער הענגט אַ לאַנגע רשימה, און יעדער האָט אַן אָנגעשריבענע שעה, אין װעלכער ער בעדאַרף זיך שטעלען פֿאַר'ן פּאַפּסט.

— טאָ פֿאַר װאָס רופֿט איהר איהם אַרעסטאַנט?

— װײַל ער איז אַרעסטירט! ער קאָן ניט אַרויסקוקען, אפילו דורך זײַן פֿענסטער, אויף דעם דאָזיגען פּלאַץ פֿון צװאַנציגסטען סעפּטעמבער, װײַל מען קאָן איהם נאָך בעלײדיגען. — גאָט װײס, װאָס עס װעט נאָך אַרויסקומען דורך זײַן בעװײַזען זיך הײַנט.

— אָהאָ, יעצט פֿערשטעה איך שוין!

אויף יענער זײַט רײהע פֿון סאָלדאַטען זענען געשטאַנען פֿיעל קאַרעטעס. אין אײנער פֿון זײ איז געזעסען עפּעס אַן אַלטער פֿראַנצויז. װאָס דינט אין מיליטער. ענטקעגען דער זון האָבען געבלישצעט זײַנע

זִילבֶּערנֶע האָר, און דִי צלמים מִיט דִי אָרדענס אויף זַיין ברוסט. נֶעבֶּען דֶעם טהִירעַל פוּן קאַרעֶטעֶ איִז געֶשטאַנעֶן אַ יונגעֶר, עֶלטעֶר רוימעֶר, אָנגעֶטהון זעֶהר אַנשטעֶנדיִג, מִיט אַ גראָבעַר מאָרדעֶ, מִיט שוואַרצעֶ אויגעֶן און שוואַרצעֶ געֶדיִכטעֶ האָר.

— אָ, יאָ! — האָט געֶזאָגט דעֶר פראַנצויז. — פִיעל וואַסעֶר איִז שוין אַריבּערגעֶלאָפעֶן צייַט דאַמאָלס. איִהר פרעֶגט, אויב רוים האָט זיִך איבּערגעֶביִטעֶן? גאַנץ שטאַרק! אַפילו דעֶר דאָזיִגעֶר פלאַץ איִז געֶעֶנדעֶרט געֶוואָרעֶן; דאַמאָלס איִז ניִט געֶוועֶן יעֶנעֶר פאַלאַץ דאָרט — איִהר זעֶהט? דאָרט, וואו אַזוי פִיעל מעֶנשעַן זיִצעֶן אויפ׳ן באַלקאָן...

דעֶר פראַנצויז האָט אָנגעֶוויזעֶן אויף אַ ווייַטעֶן אָרט, וואו ס׳איִז געֶשטאַנעֶן אַ געֶבייַדעֶ, עֶהנליִך צו אַ טורמעֶ. די אונטעֶרשטעֶ פעֶנסטעֶר זעֶנעֶן געֶוועֶן פעֶרשטעֶלט מיט אייַזעֶרנעֶ קראַטעֶס, און בייַם טויעֶר איִז געֶשטאַנעֶן אַ לאַקייַ, איִן אַ רויטעֶר קליידונג, מיִט אַ צוגעֶפאַסטעֶן קאַפעֶלוש, און איִן האַנד האָט עֶר געֶהאַלטעֶן אַ לאַנגעֶן שטאָק מיִט אַ זיִלבעֶרנעֶר גאַלקעֶ.

— איִהר ווייסט ניִט, וועֶמעֶנס פאַלאַץ איז דאָס?

— עֶר געֶהעֶרט צו באַראָן באָניִנאָ, דעֶר פאָרזיִצעֶנדעֶר פון מיִניִסטאָרעֶן=ראַט און דעֶר מיִניִסטעֶר פון איִנעֶרעֶן.

— אַזוי? און איִהר ווייסט, צו וועֶמעֶן עֶר האָט אַמאָל געֶהעֶרט?

— שייַנט מיִר, צו דעֶם עֶנגליִשעֶן קאַרדיִנאַל וואָלסיי.

— איִן מייַנעֶ צייַטעֶן האָט עֶר געֶהעֶרט צום פאָטעֶר פון הייַנטיִגעֶן פאַפסט, צום אַלטעֶן באַראָן לעֶאָנעֶ!

— לעֶאָנעֶ! — אַזוי הייסט וויִרקליִך דעֶר פאַפסט.

— דעֶר אַלטעֶר באַראָן איִז געֶוועֶן אַ באַנקיִר און געֶהאַט אַ קרומעֶן פוס. איִך געֶדעֶנק, איִך האָב איִהם געֶזעֶהן אַמאָל, טאַקי דאָרט בייַ׳ם טויעֶר. עֶר האָט אויסגעֶשטיִגעֶן פון קאַרעֶטעֶ, פעֶרוויִקעֶלט איִן אַ פעֶלץ, און אַ גאַנצעֶ דוץ לאַקייעֶן האָבעֶן געֶטאַנצט אַרום איִהם. מיִט איין פוס איִז עֶר שוין געֶוועֶן איִן קבר, און אַלעֶ זייַנעֶ האָפנונגעֶן האָט עֶר געֶלעֶגט נאָר אויפ׳ן זוהן.

„מייַן זוהן — אַזוי פלעֶגט עֶר אָפט זאָגעֶן — וועֶט זייַן דעֶר רייַכסטעֶר איִן רוים, רייַכעֶר פון פיִרשטעֶן, און וועֶט אַלייַן שולדיִג זייַן, אויב עֶר וועֶט ניִט ווערעֶן פאַפסט.

— נו, האָט ער טאַקי אױסגעפֿיהרט.

— אָבער ניט מיט דעם װעג, װאָס דער פֿאָטער האָט גערעכענט. נאָך זײַן טױט האָט דער זוהן גַלסדינג פֿערקױפֿט און ביז אײן גראָשען צוטײלט אַרעמע לײַט. אױף אַזאַ אופן איז דער פּאַלאַץ אַרײַנגעפֿאַלען אין די הענד פֿון ערשטען מיניסטער פֿון איטאַליען, דער אַפּיקורס, װאָס גלױבט ניט אין קריסטוס.

— אַלזאָ איז דער פּאַפּסט אַ גוטער מענש?

— ער איז גאָר קײן מענש ניט, נאָר אַ מלאָך. ער טראַכט נאָר װעגען די בעריהמטקײט פֿון דער קירכע און װעגען גליק פֿון יונגען דור. פֿאַר אַ העלפֿט פֿון זײַן פֿערמעגען האָט ער אױסגעבױט בריוטען פֿאַר אָרעמע קינדער. בעזונדערס פֿאַר יונגלעך זאָרגט ער מיט גרױס בארמהערציגקײט.

די אױגען פֿון יונגען רױמער האָבען זיך אַריבערגעטראָגען פֿונ'ם פֿראַנצױז אױף אַ קאַרעטקע, געשפּאַנט אין אײן פֿערד, װעלכע איז שטעהען געבליבען אין שאָטען פֿון אַלטען פּאַלאַץ. אינװענדיג איז געזעסען אַ הער, אין אַ שװאַרצען װײַכען הוט. אױף איהם איז ניט געװען אַפילו קײן אײנציגער אָרדען, און דאָך האָט זײַן אָנקומען דערװעקט אַלעמענס אױפֿמערקזאַמקײט, אַלעמענס אױגען האָבען געקוקט אױף איהם.

— הערט! — האָט װײַטער גערעדט דער אַלטער פֿראַנצױז — איך װעל אײַך עפּעס זאָגען, דאַן װעט איהר דערקענען װער איז פּינזאַ, און אויב עמיצער װעט אײַך נאָכדעם זאָגען עפּעס אַנדערש, מעגט איהר שװערען, אַז ער איז אַ ליגנער. איך הײס דע רײַמאָן, איך בין געװען אַ קאַפּיטאַן אין פּאַפּסטליכען מיליטער. אין דעם טאָג, װען די איטאַליענער זענען אַרײַנגעקומען אין רױם, בין איך פֿערװאונדעט געװאָרען, און די דאָזיגע װאונד האָט זיך קײנמאָל ניט פֿערהײלט. מײַן פֿרױ האָט געװאָהנט אין װערסײַל, און װען זי האָט בעקומען די ידיעה, אַז איך בין, פֿערװאונדעט, אין רױם פֿערלאָרען, איז זי קראַנק געװאָרען פֿון עגמת־נפש. יענע נאַכט איז בײַ אונז געבאָרען געװאָרען אַ זוהן. די פֿרױ איז געשטאָרבען, אָבער פֿאַר'ן טױט האָט זי אַרױסגערופֿען אַ גלח, װעלכער האָט געטױפֿט דאָס קינד װי געהעריג!

דער יונגער רױמער האָט ניט געהערט. זײַנע אױערען זענען געװען פֿול מיט די װערטער „דוד ראָסי“ — „דוד ראָסי“, װעלכע דער גאַנצער המון האָט געטראָגען אױף די ליפּען אָהן אױפֿהער.

— און דאריבער — האט ווייטער גערעדט דער פראנצויז — האב איך אין צוואנציג יאהר ארום געוואלט, אז מיין זוהן זאל געהערען צו דער פאפסטליכער גוואַרדיע.

מען בעקומט טאקי ניט מעהר ווי הונדערט פראנק פענסיע א מאנאט, אבער פארווייז שטעהט מען שטענדיג אויף דער וואך ביי'ם הייליגען פאטער. עס זענען געווען ניט מעהר ווי דריי לעדיגע שטעלעס, און איך האב מיך אויף איין טאג פערשפעטיגט.

„איך וויל זעהען דעם הייליגען פאטער", האב איך געזאגט.

„אומזאנסט"—האט געענטפערט דער סעקרעטאר — די שטעלען זענען שוין פערנומען, און דער הייליגער פאטער וועט זיין אונצופריעדען".

„ערלויבט מיר נאר, איהם זעהען" האב איך געבעטען.

מען האט מיר ערלויבט. דער פאפסט איז געווען שטארק אין כעס.

— פאר וואס — פרעגט ער — האט איהר איהם ניט געזאגט, אז די שטעלעס זענען שוין פערנומען?

— מיר האבען געזאגט — ענטפערען די שררות — אבער ער האט זיך איינגעשפארט און דורכאויס פערלאנגט, מען זאל איהם צולאזען צו אייער הייליגקייט.

דאן איז דער פאפסט בלאס געווארען און איז אויפגעשטאנען, כדי מיך משלח זיין. אבער איך האב מיך אנגערופען: „ווארט א ווילע, הייליגער פאטער. צי געדענקסט דו די געשיכטע מיט דער פרוי פון פינחס, וואס איז בעשריבען אין שמואל?

— נו, איז וואס?

— זי האט איהר זוהן א נאמען געגעבען אי־כבוד (אוים־כבוד), ווייל זיין פאטער איז געפאלען דעמזעלבען טאג אין מלחמה און דעם ארון קודש האט מען גענומען אין געפענגניש.

— על כן?

— צי אייער הייליגקייט געדענקט ניט, וואס פאר א טאג איז היינט? היינט איז דער יאהרצייט פוג'ם טאג, ווען די איטאליענער זענען אריין אין רוים דורך „פארטא פיא", און דער פאפסט האט פערלארען די הייליגע שטאדט! דאמאלס בין איך פערוואונדעט געווארען, און די וואונד האט זיך קיינמאל ניט פערהיילט. אין דעמזעלבען טאג איז מיר געבארען געווארען א זוהן, און זיין מוטער, שטארבענדיג, האט איהם א נאמען גע-

געבען אי-כבוד, ווייל מ׳האָט צוגענומען דעם אָרון-קודש. און ס׳איז פֿערדונקעלט געוואָרען דער רוהם פֿון ישראל.

— און וואָס האָט דער פּאַפּסט דאַרויף געענטפֿערט?

— מאָנסיניאָר — האָט דער פּאַפּסט געזאָגט צו זיין סעקרעטאַר — מעקט-אויס עפּעס אַ נאָמען און שרייבט אַריין „אי כּבוד דע רײמאָן״.

די אויגען פֿון אַלטען פֿראַנצויז זענען פֿול געוואָרען מיט טרערען, אַבער דער יונגער רוימער האָט געזאָגט גאַנץ טרוקען:

— ציִ ווייסט איהר ניט, ווער איז יענער מאַן אין דראָשקע, וועלכע שטעהט אונטער דעם באַלקאָן, וואו עס זיצען אַזוי פֿיעל דאַמען? ציִ זאָל דאָס זיין דוד ראָסי?

— דוד ראָסי, דער אַנאַרכיסט?

— אַזוי רופֿט מען איהם. ציִ איהר קענט איהם?

— ניין, עס פֿערשטעהט זיך, אַז נישט. איך האָב נאָר געלעזען זיינע אַרטיקלען.

— אָ יאָ, זיינע אַרטיקלען אין „מאָרגענשטערן״ צוגעהען זיך אין גאַנץ אייראָפּאַ און זענען בעוואוסט אין פּאַריז ווי אין רוים.

— איך ווייס קיין זאַך ניט וועגען דעם מענשען, אויסער, אַז ער איז אַ שונא פֿון הייליגען פֿאָטער.

— ער האָט בדעה, דערלאַנגען היינט אַ פּעטיציע דעם פּאַפּסט.

— ס׳איז אונמעגליך?

— ציִ האָט איהר וועגען דעם ניט געהערט? אָט די דאָזיגע אַלע מענשען, מיט די צייכענס, זענען זיינע חברים.

רעדענדיג, האָט ער אָנגעוויזען אויף אַ גאַנצע רייהע מענשען, וועלכע שטעהען נעבען דער דראָשקע. אויסער צייכענס אויף די רעק, האָבען זיי אויך געהאַלטען פֿעהנדליך מיט אויפֿשריפֿטען: „גאַריבאַלדי׳ס קלוב״, „מאַרייני׳ס קלוב״ און „די רעפּובליק״.

— אייער גוטערפֿריינד, דער אַפּיקורס — האָט ער געזאָגט, ווייזענדיג מיט׳ן פֿינגער אויפֿ׳ן פּאַלאַץ פֿון מיניסטער — האָט אַרויפֿגעלעגט אַנ׳אָבצאָהל אויף ברויט, כּדי ער זאָל קאָנען בויען מעהר קריגס-שיפֿען. אַלזאָ איז ראָסי אַרויס מיט אַ קאַמפּף געגען איהם.

„לעג אַרויף אַנ׳אָבצאָהל אויף אַלץ, וואָס דו ווילסט — האָט ער געזאָגט — אָבער ניט אויף דעם, וואָס איז די איינציגע ערנעהרונג פֿון פֿאָלק.

עֶר האָט זעֶהר ריִכטיִג געֶזאָגט, ס׳איִז אמת, איִן דאָך האָט עֶר פֶערשפּיִעלט איִן דיִ צײַטונגעֶן, איִן פּאַרלאַמעֶנט, איִן קוויִריִנאַל (דעֶר פּאַלאַץ פוּן איִטאַליעֶניִשעֶן קעֶניִג), אַלזאָ וויִל עֶר יעֶצט בעֶטעֶן רחמים בײַ׳ם פּאַפּסט, אַז עֶר זאָל עֶרלויבעֶן דעֶר קיִרכעֶ, צוּ שפּיִעלעֶן דיִ אַמאָליִגעֶ ראָלעֶ פוּן אַ פֶערמיִטלעֶר צוויִשעֶן דעֶם אָרעֶמעֶן אוּן געֶדריִקטעֶן, אוּן צוויִשעֶן דעֶם רײַכעֶן אונטעֶרדריִקעֶר! מיִט אײן וואָרט: עֶר זאָל פּראָטעֶסטיִרעֶן קעֶגעֶן דעֶם מיִליִטאַריִזם, וועֶלכעֶר נעֶהמט=אַרום גאַנץ איִראָפּאַ אוּן איִז דיִ גרעֶסטעֶ פּלאָג פוּן דעֶר מעֶנשהײַט.

— דאָס איִז אַנ׳אוּנזיִן!

— אַזוֹי מײַנט איִהר?

— צוּ וועֶמעֶן זאָל זיִך דעֶר פּאַפּסט ווענדעֶן? צוּם קעֶניִג פוּן דיִ איִטאַליעֶנעֶר. וועֶלכעֶר האָט בײַ איִהם אַרויסגעֶריִסעֶן דיִ הײַליִגעֶ שטאָדט? ציִ זאָל עֶר איִהם בעֶטעֶן, אוּן דעֶרצוּ נאָך אויף דעֶר בקשה פוּן זײַן גרעֶסטעֶן שׂונא?

— אוּן איִהר גלויבט מאַקי, אַז דוד ראָסיִ איִז אַ שׂונא דעֶם פּאַפּסט?

— דעֶר עֶרגסטעֶר שׂונא איִן דעֶר גאַנצעֶר וועֶלט.

III.

דעֶר מעֶנש, אויף וועֶלכעֶן דעֶר פראַנצויז האָט געֶוואָרפעֶן אַזאַ פֶערדאַכט, איִז זיִך געֶזעֶסעֶן רוּהיִג איִן דראָשקעֶ, איִן שאָטעֶן פוּנ׳ם אַלטעֶן פּאַלאַץ פוּן באַראָן לעֶאָניִ. בײַ׳ם עֶרשטעֶן בליִק האָט עֶר אויסגעֶזעֶהעֶן וויִ אַ מאַן פוּן אַ יאָהר דרײַסיִג, מיִט אַ גלאַט אָבגעֶגאָלט געֶזיִכט, מיִט גרויסעֶ שוואַרצעֶ אויגעֶן אוּן געֶדיִכטעֶ שוואַרצעֶ האָר, דיִ טוּנקעֶלעֶ אויגעֶן האָבעֶן געֶקוּקט עֶרגעֶץ איִן רעֶר ווײַטעֶן, וויִ אויף יעֶנעֶר זײַט וועֶלט; אויף זײַן געֶזיִכט איִז געֶלעֶגעֶן אַ גרויסעֶ עֶנטשלאָסעֶנהײַט, אוּן זײַן שמײכעֶלעֶ איִז פוּל געֶוועֶן מיִט זיִסקײַט אוּן געֶוויִזעֶן, אַז דעֶר מעֶנש בעֶזיִצט אַ וואַרעֶם האַרץ.

וועֶן דוד ראָסיִ האָט זיִך נאָר בעֶוויִזעֶן, איִז וויִ אַנ׳עֶלעֶקטריִשעֶר פוּנק דוּרכגעֶפלויגעֶן דוּרך דעֶם גאַנצעֶן המון. פיִהלעֶנדיִג, אַז אַלעֶ קוּקעֶן אויף איִהם, האָט ראָסיִ אַרויסגעֶנוּמעֶן אַ לעֶנגליִך ביִכעֶלעֶ אוּן אָנגעֶהויבעֶן עֶפּעֶס שרײַבעֶן אויף דיִ קניִעֶ.

דאָס פֿאָלק, וועלכעס האָט איהם אַרומגערינגעלט—האָט זיך פֿערקירצט די לאַנגוויַילע אויף פֿערשידענע אופנים. איינער אַ הויכער מאַן מיט צושויבערטע האָר, האַלטענדיג אַ פֿלאַש אין האַנד, האָט זיך פֿערנייגט מיט גרויס דרך־ארץ פֿאַר דעם איינגעבויגענעם דוד ראָסי און איז אַרויפֿגעקראָכען אויף די קאָזלעס, וואו דער קוטשער זיצט.

דאָס איז געווען אַנ'אמת קינד פֿון פֿאָלק; אונטער דער מאַסקע פֿון גרויזאַמקייט איז געווען פֿערבאָרגען אַ גוט האַרץ, ווי ביי אַ קינד. קוקענדיג אויף איהם, האָט מען זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען פֿון געלעכטער, און דער המון, וואָס האָט איהם אַרומגערינגעלט, האָט טאַקי געלאַכט פֿון גאַנצען האַרצען. מען האָט דערקענט, אַז דיעזער וואונדערליכער מענש איז בעליעבט ביי'ם פֿאָלק. מאַנכעס מאָל האָט דער שרייבענדער אויפֿגעהויבען דעם איינגעבויגענעם קאָפּ און מיט אַ שטילער שטימע איהם בעפֿאָהלען צו בערוהיגען זיך:

— ברונאָ!

דער גרויסער קאָפּ האָט זיך דאַן אויסגעדרעהט צו ראָסי'ן מיט אַ מינע, גלייך ווי ער בעט פֿערצייהונג, אָבער אין אַ ווײַלע אַרום איז ער צוריק געוואָרען דערזעלבער, וואָס פֿריהער.

— אַך, ווי הייס! — האָט ברונאָ אויסגעשריען אָבווישענדיג דעם שווייס פֿון שטערען מיט איין האַנד, און אין דער צווייטער געהאַלטען די פֿלאַש.

— נו, איז היינט אַ היץ! אפשר ווילסטו, ברודער, חאַפּען אַ טרונק, דו ווייסט, אין די פֿרומע ספרים שטעהט געשריבען: „ווען אַנ'אָרעמער מענש טיילט זיך מיט אַנ'אָרעמען — דאַן לאַכט גאָט”. דאָס העלפֿט צום מאָגען, צייט די רעגירונג האָט אַרויפֿגעלעגט אַנ'אָבצאָהל אויף זאַלץ.

— הער סאָלדאַט, צי קאָן איך אייך דינען? — האָט ער, אויסגעשריען און אויסגעשטרעקט די פֿלאַש צום פּאָליציאַנט, וועלכער שטעהט ביי דער זייט. איהר ווילט ניט? נאַטירליך! איך בעט איבער אייער כבוד, איך האָב שטאַרק פֿערגעסען, אַז דער אַלטער קוקט אויף אונז — האָט ברונאָ צוגעגעבען, אָנווייזענדיג מיט'ן פֿינגער אויפֿ'ן פּאַלאַץ פֿון ערשטען מיניסטער — ער וועט מיך נאָך אָנקלאָגען, אַז איך וויל איבערקויפֿען אַ פּאָליציאַנט.

— שאַדט גאָר ניט!

— קוקט נאָר אויף יענע שענע דאַמען אויפ׳ן באַלקאָן! זיי טראַכטען נאָר וועגען זייערע שענע היטעלעך. ווען מען זאָל פערקויפען נאָר איינעם פון די פונקעלנדע שטערען, וואָס זיי טראָגען אויף זיך, וואָלט מען געקאָנט ניט איין פאַמיליע דערנעהרען... אַזוי, אַזוי, רייכע־לייט וועט איהר שטענדיג האָבען. אָבער אויף יענער וועלט וועט אַלץ זיין פערקעהרט.

— צי האָט איהר נאָך וועניג פרייהייט? — האָט אויסגעשריען עפּעס אַ קול פון פאָלק.

— אָ, מיר האָבען טאַקי פיעל פרייהייט, אָבער מיר זענען ווי יענער הונד פון האָלענדער. „נעראָ! האָט האָלענדער געזאָגט צו זיין הונד — דו ביזט פריי". — וואָהין זאָל איך געהען? האָט געפרעגט דער הונד. — „ביזט פריי" — האָט נאָכאַמאָל האָלענדער געזאָגט. — „אָבער וואָס וועל איך עסען?" — „איך האָב דאָך דיר איינמאָל געזאָגט, אַז דו ביזט פריי". אויף מאָרגען האָט מען געפונען דעם געפּגר׳טען הונד אין גראָבען. — „צי איז דאָס מיין שולד? האָט זיך האָלענדער פערענטפערט — איך האָב דאָך איהם געגעבען פרייהייט".

אין דעם מאָמענט האָט דער זייגער אויפ׳ן טורם פון סט. פעטערקירכע געקלונגען ניין.

— שוין באַלד! — האָט ברונאָ אויסגעשריען — דער פּאַפּסט איז זעהר פּינקטליך. קוקט אויף יענער אומרוה פון זייגער, זי וואַרפט זיך הין־און־צוריק שוין פון דריי טויזענד יאָהר. זי האָט שוין געזעהען פאַר זיך פיעל זעלטענע זאַכען, אַ יאָ? און שטענדיג זעהט זי אויס די זעלבע, וואַרפט זיך און וואַרפט זיך, איהר געהט גאָר־ניט אָן, וואָס אונטען קומט־פאָר.

עפּעס אַן׳אַלטיטשקער האָט זיך דערווייל דורכגעשטופּט דורכ׳ן עולם און געגאַנגען צו דער דראָשקע. דערזעהענדיג איהם, איז דוד ראָסי אויפגעשטאַנען און אויסגעצויגען צו איהם די האַנד. דער אַלטיטשקער האָט זי אָנגענומען שווייגענדיג.

— ווילסט רעדען מיט מיר, פאָטער?

— יעצט קאָן איך ניט — האָט דער אַלטער געענטפערט און זיין שטימע האָט געציטערט, די אויגען זיינען אָנגעגאָסען געוואָרען מיט טרערען.

דוד ראָסי איז אויסגעשטיגען, און כמעט ווי מיט געוואַלד געצוואונגען דעם אַלטען, ער זאָל זיך זעצען אויף זיין אָרט.

— איך בין געקומען פון קאַראַרי, און ווען איך וועל זאָגען אין

גְרֶער הַיִם, אַז איך האָב געזעהען דוד ראָסי און גערעדט מיט איהם, וואָס מען מיר נישט וועלען גלויבען.

פּלוצלינג איז געוואָרען עפּעס אַ בעוועגונג. אַ בעפעהלענדע שטימע האָט אויסגעשריען: „אײן אַ זײַט!“, און דוד ראָסי. וועלכער איז געשטאַנען נעבען קאַרעטקע, איז שיער ניט אומגעוואָרפען געוואָרען דורך דער אָנגעקומענער גרויסאַרטיגער קאַרעטע; אַ פּעטער ענגלענדער, וועלכער איז געזעסען אויף די קאָזלעס, איז געווען אָנגעטהון אין אַ העל-רויטע ליוורעיע מיט גאָלדענע פּאַסען.

דאָס דונקעלע געזיכט פון דוד'ן איז נאָך פינסטערער געוואָרען, ווי דורך עפּעס אַ שטאַרקע אויפרעגונג, אָבער אין אַ ווײַלע אַרום האָט ער זיך רוהיג אומגעדרעהט צום אַלטען, און גאָר ניט אַ קוק געגעבען אויף דער, וועלכע זיצט אין קאַרעטע.

דאָס איז געווען אַ דאַמע, אַ הויכע, שען געבויט. איהרע געדיכטע האָר זענען געווען שוואַרץ געקרויזעלט, און די שאַפירענע אויגען האָבען געגלאַנצט שטאָלץ און פרעהליך. די קאַרעטע האָט זיך געשטעלט בײַ'ם צופאָהר, און דער לאַקיי האָט זיך טיעף געבוקט און צוגעלאָפען צום טהירעל פון קאַרעטע.

די דאַמע איז אויפגעשטאַנען, און פיהלענדיג אויף זיך די בליקען פון פאָלק, האָט זי געקוקט אַרום זיך מיט שטאָלצע בליקען.

אַרום איהר האָט געהערשט אַ טיעפע שטילקייט. אין'ם בליק און געלעכטער פון דיעזער פרוי האָט זיך געפיהלט אַ זיכערהייט.

דאָס איז ניט געווען קיין טיפּ, וועלכען די אַרטיסטען געברויכען צו אויסדריקען דעם אידעאַל פון אונשולד, פון ריינער יונגפערנשאַפט, נאָר אַ גרויסאַרטיגע און שטאָלצע געשטאַלט פון אַ וועלטליכער דאַמע...

זי האָט פון ווײַדענעם קישעלע אין קאַרעטע גענומען אַ קליין שוואַרץ הינטעלע, מיט אַ בלויען באַנד אויפ'ן קאָפּ, און האַלטענדיג איהם אונטער'ן האַנד, איז זי פּאַמעליך אויסגעשטיגען פון קאַרעטע און אַרײַנגעגאַנגען אין פּאַלאַץ. ערשט דאַמאָלס האָט דער עולם אָנגעהויבען שטיל שעפּטשען:

— דאָננאַ ראָמאַ! דאָננאַ ראָמאַ!

דער דאָזיגער נאָמען איז געשוואומען איבער די כוואַליעס פון דעם ים מענשען, איינער האָט איהם איבערגעגעבען דעם צווייטען...

IV.

דער באַראָן האָט אײַנגעלאַדען צו זיך זײַנע פֿרײַנד, כדי זיי זאָלען פֿון די פֿינסטער און באַלקאָנען פֿון זײַן פּאַלאַץ קאָנען זעהען די פּראָצעסיע. אײניגע זענען שוין געקומען אום האַלב צעהן. דער ערשטער איז געוועזן דער אַמעריקאַנישער געזאַנדטער, גענעראַל אָרטלער מיט זײַן פֿרוי. באַלד נאָך זיי איז געקומען דער ענגלישער געזאַנדטער, סער עוועלין וויזע, מיט זײַן פֿרוי.

בײַ'ם פּאַראַדנעם צופֿאָהר האָט זיי עמפּפֿאַנגען דער שווייצער אין זײַן אוניפֿאָרם; אויף די טרעפּ ווידער — לאַקייען אין געלע זאַקען; אין פֿאָרצימער — נײַע לאַקײַען מיט אָנגעפּודערטע פּערוקען; און אין ערשטען זאַל — דער קאַמערדינער פֿון באַראָן, פֿעליקס, אין אַ שוואַרצען פֿראַק. מיט אַ שטילער שטימע האָט ער געזאָגט:

— דער באַראָן בעט אום פֿערצײַהונג אײַער עקסעלענץ! אין בעראַטונגס-זאַל איז ער יעצט בעשעפֿטיגט מיט אַ פּאָר מיניסטאָרען, אָבער ער האָפֿט, צו ענדיגען אין אַ פּאָר מינוט. אײַער עקסעלענץ וועט ערלויבען אַרײַנגעהען אין די לאָזשען.

— אַהאַ! דער באַראָן האָט, אַלזאָ, צונויפֿגערופֿען אַ בעראַטונג, גענעראַל? — האָט זיך אָנגערופֿען דער ענגלישער געזאַנדטער.

— וואַהרשײַנליך עפּעס אַ בעראַטונג, וועלכע איז נוגע צום הײַנטיגען טאָג, אַ וויכטיגע, וואָס מען קאָן ניט אָבלעגען — האָט געענטפֿערט דער גענעראַל אָרטלער. — זיי קענען דעם באַראָן? — האָט ער געפֿרעגט, ווענדענדיג זיך צו דער פֿרוי פֿון ענגלישען געזאַנדטען.

אָבער די פֿרוי האָט נאָך אַ פּאָר מאָל געזעהען דעם באַראָן. איהר מאַן איז ערשט ניט לאַנג אָנגעקומען אַהער, און אַלסדינג אין רוים איז פֿאַר זיי געוועזן נײַ און אונבעקאַנט.

— ער איז אַ גרויסער מאַן, אויב ס'איז אמת, וואָס מען רעדט וועגען איהם.

— אַ גרויסער? — האָט געזאָגט דער אַמעריקאַנער — אי יאָ, אי נײַן, עס ווענדט זיך, פֿון וועלכען שטאַנד-פּונקט מען בעטראַכט די זאַך. לויט דער מײַנונג פֿון זײַנע פֿרײַנד איז דער באַראָן באָנילי דער גרעסטער מענש אין גאַנצען לאַנד — גרעסער פֿון קעניג, אַ צו-גרויסער שטאַאַטס-מאַן פֿאַר

אִיטַאלִיעֶן. דאָס אִיז אַ מענש, וועלכֶער קאָן אַזוֹי פִֿיעל בעפֿעהלען, אַז אַלע מוּזען אִיהם פֿאָלגען. אַ מענש פֿוּן אוּנגעוֹועהנליכע פֿעהִיגקײַטען, אוּנגעהויערען שטאָלץ אוּן שטײַנ=רײַך. אויסער דעם, שטאַמט ער פֿוּן זעהר אַנ׳אַלטער פֿאַמִילִיע. ער אִיז דער אָבּגאָט פֿוּן דער אַרמעע, אוּן האָט אַזאַ מאַכט, אַז ער פִֿיהרט דעם פּאַרלאַמענט, אוּן זאָגאַר דעם קעניג! מען זאָגט, אַז דער קעניג וויל אִיהם גערן מאַכען פֿאַר דִיקטאַטאָר, אוּן דאָס פּאַרלאַמענט אִיז גרײַט, צוּ מאַכען אִיהם אויפ׳ן גאַנצען לעבּען מִינִיסטער. אַזוֹי אִיז אײַן געזִיכטס=פּוּנקט, סער עוועלין.

— אוּן דער צווייטער?

דער גענעראַל אָרטלער האָט אוּנרוּהִיג אַ קוּק געגעבּען צוּם טהִיר, וועלכע אִיז פֿערהאַנגען מִיט אַ רײַכען פּאָרטיער אוּן דוּרך וועלכע מען האָט נעהערט נִיט קײַן דײַטלִיכע שטִימען, אוּן ער האָט ווײַטער געזאָגט:

— אַז דאָס אִיז אַ מענש מִיט נִיט קײַן אײַנגעהאַלטענעם כאַראַקטער, די פֿערקערפּערוּנג פֿוּן קײַזערטוּם אוּן פֿערשִׁימעלטע רעגִירוּנגס=אִידעאַלען; אַז דאָס אִיז אַ מִינִיסטער, וועלכער אִיז גִיכער דער קאָפּ, אײדער די האַנד פֿוּן קעניג, אוּן צוּ זײַן שטאַנד אִיז ער געקוּמען נאָר אַ דאַנק דעם, וואָס דער קעניג אִיז אַ שוואַכער אוּן אַבּערגלויבּישער מענש אוּן האָט כמעט מוֹרא צוּ וואָהנען אִין קווירִינאַל, ווײַל דער פּאַלאַץ האָט פֿרִיהער געהערט צוּ די גלחים, אָבּער דער מִינִיסטער אִיז אַנ׳אפּיקוֹרס אוּן לאַכט פֿוּן דעם אַלעמען.

צוּ נאַפּאָלעאָנ׳ען אִיז ער עהנלִיך דערמִיט, וואָס ער שפּעט=אָבּ פֿוּן דער עפֿענטלִיכער מײַנוּנג אוּן פֿוּן מענשלִיכע רעכטע, אוּן אַזוֹי ווִי וואָלטער אִיז ער אַ צִינִיקער אוּן אַנ׳אָפֿענער שוֹנא פֿוּן דער קִירכע.

— מִיט אײַן וואָרט, זײַ רעכענען אִיהם פֿאַר אַ גרויזאַמען טִיראַן?

— יאָ, הער עוועלִין — האָט געענטפֿערט דער אַמערִיקאַנער — דאָס פֿאָלק זעלבּסט ווײס נִיט, וואָס עס וויל, אוּן אִיז אִיבּערגעגעבּען אִין די הענד פֿוּן ערשטען בּעסטען לִיגנער. דאָס פּאַרלאַמענט קרִיטִיקִירט אַלסדִינג, וואָס עס טראַכטען=אוֹיס די, וועלכע שטעהען אַן דער שפּיץ.

— דער מִינִיסטער אִיז אַנ׳אַנהענגער פֿוּן מִילִיטאַרִיזם?

— דאָס אִיז בײַ אִיהם אַ מִין שגעוֹן. אִיהם חלוֹמ׳ט זִיך נאָר, צוּ מאַכען אִיטַאלִיען פֿאַר די הערשערִין פֿוּן דער גאַנצער וועלט.

— אוּן וואָס זאָגט דאָס פֿאָלק?

— דאָס פֿאָלק, פֿערשטעהט זיך, האָט איהם פֿײַנד, פֿאַר די שרעקליכע פּראַקטיקעס, וועלכע מאַכען אַ תּל פֿון די אײַנוואָהנער.

— און די גײַסטליכע, דער הויף, די אַריסטאָקראַטיע?

— די גײַסטליכע האָבען פֿאַר איהם מורא, דער הויף — האָט איהם פֿײַנד, און די אַריסטאָקראַטיע קאָן איהם אויך ניט לײַדען.

— און פֿון דעסטוועגען הערשט ער איבער אַלעמען?

— יאָ, מיט דער הילף פֿון אײַזערנעם שטעקען. נאָר אײן בעגעהר האָט ער, וואָס איהם איז שווער אויסצופֿיהרען: פֿערניכטען די לעצטע רעכטע פֿון וואַטיקאַן און רעגירען מיט'ן פּאַפּסט!

די דאַמען האָבען זיך צולאַכט.

— און ער האָט אונז נאָך פֿערבעטען אויף זײַן באַלקאָן, כּדי מיר אַלען קאָנען זעהען דעם פּאַפּסט'ס פּראָצעסיע!

— אפשר טאַקי דאַרורך, ווײַל ער האָפֿט, אַז דאָס איז שוין די לעצטע.

— פֿירשטין בעללינִי און דאָן קאַמיללאָ מורעללי — האָט דער קאַמערדינער פֿעליקס געמעלדעט.

עס איז אַרײַנגעקומען אַ קלײנע בלאָנדינע, מיט אַן'אַריסטאָקראַטישען אויסזעהען, עטוואָס שוין אָבגעבליהט; מיט איהר איז געגאַנגען אַ בלאַסער יונגער מאַן, געקלײדעט לויט דער ענגלישער מאָדע, די הויזען עטוואָס פֿערקאַטשעט, אויף אײן אויג אַ בריל.

מען האָט זיך בעגריסט ווי אַלטע בעקאַנטע.

— איהר געהט אין קירכע, דאָן קאַמיללאָ? — פֿרעגט דער אַמעריקאַנישער געזאַנדטער דעם אַרײַנגעקומענעם יונגען מאַן.

— איך האָב געהערט, ליעבער גענעראַל, אַז הײַנט קומט־פֿאָר אַ פֿײַערליכקײט, וועלכע מען קאָן זעהען נאָר אײנמאָל אין הונדערט יאָהר, בין איך אַלזאָ געקומען, ווײַל אויף דער צווײטער וועל איך דאָך שוין געוויס ניט זײַן — האָט געענטפֿערט דער יונגער מאַן.

— און אין וועלכער שטימונג זײַט איהר, פֿירשטין? צי דער ריח פֿונ'ם קירכען־ווײַהרויך (קטורת) האָט אײַך דערוועקט צו קומען אַהער, אָדער עפּעס אַנדערע, וואָכעדיגע מאָטיוועֶן?

— איהר פלוידערט, גענעראַל! — האָט געזאָגט די קלײנע דאַמע און

איהם זאַנפט אַ קלאַפּ געגעבען מיט דער לאָרנעטקע אין אָרם — ווער קומט אויף אַזאַ מין פֿייערליכקייט צו מתפלל זיין? קיינער ניט.

— איך בין מסכים מיט דער פֿירשטין — האָט געזאָגט דאָן קאַמילאָ — צי קאָן מען זינגען דאָס טרויער-געבעט „האָב רחמנות" ווען די זעלע זינגט אַ פֿרעהליכען געזאַנג פֿון לעבען?

זיי זענען אַרויסגעגאַנגען אויפ'ן באַלקאָן און דערהערט ווי אַ גערויש פֿון אַ קאָכעדיגען ים.

— צי די טרויעריגע תפלה, אָדער עפּעס אַנדערש האָט די אַלטע מענשען געבראַכט אַהער?

— אָבער, אָבער — האָט פּלוצלונג געפֿרעגט די פֿירשטין — וואו איז דאָננאַ ראָמאַ?

— אהאַ, וואו איז טאַקי דאָננאַ ראָמאַ? האָט אויך געפֿרעגט דער יונגער רוימער.

— צי איז מעגליך, אַז דאָננאַ ראָמאַ זאָל ניט קומען, ווען ביי'ם באַראָן איז אַנ'אויפֿנאַהמע פֿון געסט? — האָט געפֿרעגט בעלליני מיט אַ שעלמישען שמייכעל.

— ווער איז דאָס דאָננאַ ראָמאַ? — האָט געפֿרעגט דער ענגלענדער.

— הייליגער גאָט! ער ווייס ניט, ווער איז דאָננאַ ראָמאַ.

די גאַנצע געזעלשאַפֿט האָט זיך צולאַכט, זעצענדיג זיך אויף די אָנגעגרייטע פֿאָטעלען.

— דאָננאַ ראָמאַ, ליעבער העדר — האָט זיך אָבגערופֿען דער יונגער מאַן — איז אַ טיפּ פֿון אַ שענער פֿרוי, וועלכער האָט זיך בעוויזען אין דער געשיכטע פֿון אַלע פֿעלקער, צייט העלענאַ די טראָיאַנישע; דאָס איז אַ גרויסאַרטיגע בעשעפֿעניש, וואָס איהרע ליעבענדע אויגען און רויזען-ליפּען שפּיעלען אַ ראָלע אין דער מלוכה!

— אָרעמע מלוכה! — האָט געלאַכט די פֿירשטין.

— זי איז די בלום פֿון בלומען; וואו זי זאָל זיך ניט בעווייזען, שווימט נאָך איהר אַ לויב-געזאַנג פֿון פֿערגעטערער. אַלע טרעטען איהר אָב דעם וועג, ווי פֿאַר אַ קעניגין. אין דער וועלט פֿון שענהייט און עלעגאַנץ איז זי די קעניגין, און צוגעפּאַסט צו דעם איז אויך איהר אויפֿפֿיהרונג און איהר — מאָראַל.

— אָרעמע מאָראַל!

— אַלזאָ, אַזאַ פרוי שפּילט אַ ראָלע אין דער געשיכטע פון רוי
אין דער היינטיגער צייט? — האָט געפרעגט דער ענגלענדער.

דער יונגער רוימער האָט מיט אַ שמייכעל איינגעבויגען דעם קאָפּ
און געמאַכט אַ בעוועגונג, גלייך ווי ער וואָלט געשפּילט אויף אַ פידעל,
וואָס קיינער זעהט ניט.

— פאַרוואָס האָט דער ערשטער מיניסטער בעשלאָסען דאָס אָדער
יענץ? — דאַריף ווערט ענטפערן דאָננאַ ראָמאַ! — פאַרוואָס האָט ער
אָבגעזאָגט דעם אָדער יענעם? — דאָס ווייס דאָננאַ ראָמאַ! דורך וועמענס הענד
געהען=דורך די אָרדענס, געשענקען, כבודים? — דורך דאָננאַ ראָמאַ׳ס! —
ווער בערוהיגט די געגנער און מאַכט זיי אַנהענגער פון מיניסטער? —
דאָננאַ ראָמאַ! ווער אָרגאַניזירט וואָלטעטיגע קאָמיטעטען, קלויבט צונויף
געלדער און צוטיילט זיי? — דאָננאַ ראָמאַ! אַלץ און אַלץ נאָר דאָננאַ
ראָמאַ!

— אַלזאָ, געפינען זיך נאָך אין איטאַליען פרויענקלייד=פּאָליטיקער?

— נאַטירליך. אָבער די ליבע דאָננאַ ראָמאַ געהערט ניט
זיי. מיט איהר שענהייט און מיט׳ן גרויסען אוצר פון ליעבשאַפט האַלט זי
געבונדען נאָר דעם גרויסען מיניסטער — האָט דער יונגערמאַן געזאָגט,
אָנווייזענדיג מיט׳ן קאָפּ צום טהיר.

— זי לאַכט פון דער עפענטליכער מיינונג, און קיינער האָט גאָר ניט
די העזה, צו פרעגען וועגען איהרע מעשים אָדער ראָמאַנען.

— יעדען נאָכמיטאַג פאָהרט זי אַרויס און קוטשערט אַליין צוויי
גרויסאַרטיגע ענגלישע פערד, און האָט שוין בדעה צו קויפען אַנ׳אוטאָמאָביל.

— זי האָט חובות איבער׳ן קאָפּ, אָבער זי שווימט איבער׳ן לעבען,
גלייך ווי זי וואָלט קיינמאָל ניט געוואוסט, וואָס הייסט אָרעמקייט.

— זי איז, אַלזאָ, געווען אַמאָל אָרעם?

די שטימען פונ׳ם ווייטען זאַל האָבען זיך געהערט דייטליכער,
דאַרום האָט דער יונגער רוימער צוגערוקט זיין פאָטעל.

— דאָננאַ ראָמאַ, מיין ליעבער העրר, איז געווען די איינציגע
טאָכטער פון פירשט וואָלאָננאַ. וועגען איהם רעדט מען נאָר
גאַנץ שטיל.

— די וואָלאָננאַ'ס זענען געווען אַנ'אַלטע פֿאַמיליע, וועלכע האָט פֿון אייביג געהאַט גרויסע שטעלעס בײַ'ם פּאַפּסט, אָבער דער יונגער פֿירשט איז געווען אַ ליבעראַל, און האָט זיך בעטײליגט אין דער שטורמישער פֿרײַהײטס־בעוועגונג. מען האָט איהם אַרויסגעטריבען פֿון רוים, בעשולדיגט אין אַ פֿערשווערונג געגען דער רעגירונג פֿון פּאַפּסט; אָבער ווען אָנשטאָט דעם פּאַפּסט איז געקומען דער קעניג, איז וואָלאָננאַ געוואָרען אַ רעפּובּליקאַנער, וועלכער מאַכט פֿערשווערונגען געגען דעם קעניג.

ער איז אַרומגעפֿאָהרען איבער אייראָפּאַ. פֿון גענוא קײַן בערלין, פֿון בערלין קײַן פּאַריז. ענדליך האָט ער זיך בעזעצט אין לאָנדאָן און דאָרט האָט מען אָן איהם אין גאַנצען פֿערגעסען. אייניגע זאָגען, אַז אונטער אַ נײַעם נאָמען האָט ער זיך בעשעפֿטיגט מיט דאָקטאָרישע פּראַקטיק; אַנדערע ווידער זאָגען, אַז ער האָט געפֿיהרט אַ לעבען פֿון נויט און דחקות אין דעם איטאַליענישען קוואַרטעל סאָהאָ, וואו ער האָט אײַנגעפֿלאַנצט רעוואָלוציאָנערע געדאַנקען אין די הערצער פֿון די אַרויסגעטריבענע איטאַליענער. נאָר אײן זאַך איז זיכער: בײַ'ם סוף פֿון זײַן לעבען איז ער צוריקגעקומען קײַן איטאַליען, און דאָ האָט מען איהם בעשולדיגט, אַז ער האָט געוואָלט ערמאָרדען דעם קעניג. מ'האָט איהם, גאָר אָהן אַ משפּט, פֿערשיקט אויפֿ'ן אינזעל עלבאַ.

— און וואָס ווײַטער?

— צוועלף יאָהר נאָך זײַן פֿערשווינדען האָט מען געבראַכט אין רוים אַ שען מעדעל, און פֿאָרגעשטעלט אַלס די טאָכטער פֿון פֿערשיקטען.

— דאָננאַ ראָמאַ?

— יאָ. איהר יוגענד און שענהײט וואָלט גענוג געווען צו מאַכען אויפֿמערקזאַם אויף איהר די שטאָדט, וועלכע האַלט אַזוי טײַער די שענהייט, ובפרט נאָך, אַז דער אַפּיטראָפּוס פֿון דער דאָזיגער שענהײט איז געוואָרען דער אײַנפֿלוסרײַכסטער מענש אין דער גאַנצער מדינה!

— דער באַראָן באָנעללי?

— יאָ. דער ערשטער מיניסטער פֿון איטאַליען! עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז ער איז עפּעס אַ ווײַטער קרוב פֿון פֿערשיקטען, ער איז אַלזאָ אַוועקגעפֿאָהרען קײַן לאָנדאָן און זיך דאָרט דערוואוסט, אַז דער פֿירשט, זיצענדיג אין לאָנדאָן, האָט דאָרט חתונה געהאַט מיט עפּעס אַנ'ענגלענדערין און איבערגעלאָזען אַ טאָכטער, וועלכע איז גאַנץ עלענד און האָט

ניִט, ווער עס זאָל זאָרגען פֿאַר איִהר. ענדליִך האָט ער געפֿונען דאָס קיִנד—גאָט אַליין ווייַס, וואו ער האָט זיִ געפֿונען און איִן וועלכֿען צושטאַנד. מען זאָגט, אַז דיִ שרעקליִכֿע געשיִכֿטע פֿון דער יוגענד פֿון אייַער לעדיִ האַמיִלטאָן איִז אַ גן־עדן איִן פֿערגלייַך מיִט דעם, וואָס דאָננאַ ראָמאַ האָט איִבערגעלעבט.

— אָ, גאָט מייַנער!—האָט אויסגערופֿען מאַדאַם בעלליִניִ.

— צוליִעב רחמנות אויפֿ'ן נאָמען איִז ער געוואָרען דער בעשיִצער פֿון קיִנד, האָט עס אַרויסגעשיִקט לערנען איִן פֿראַנקרייַך און דערנאָך זיִ געבראַכֿט קייַן רוים, איִהר געגעבען אַ גרויסאַרטיִגע וואָהנונג אויף „טריִניִטאַ דע מאָנטיִ", האָט אָבגעזוכֿט עפּעס אַ גאַנץ אָרעמע מוהמע, וועלכֿע איִז אַמאָל געווען אַ גרויסע קאָקעטיִן און הייַנט איִז זיִ אַ גאַנץ פֿערוועלקטע רויז, וועלכֿע האָט שוין לאַנג פֿערגעסען אָן פֿריִהליִנג.

— און וואָס ווייַטער?

— וואָס ווייַטער?... ווער קאָן עס וויִסען?... מיִר קאָנען נאָר אורטהייַלען, וואָס מיִר זעהען. דאָננאַ ראָמאַ קלייַדעט זיִך בייַ דער בעסטער מאָדיִסטיִן, און רעגיִרט איִן דער רוימיִשער געזעלשאַפֿט.

— איהר מוהמע איִז גאָר אָהן פֿערשטאַנד, האָט בעלליִניִ צוגעגעבען—זיִ גיִט איִהר פֿולע פֿרייַהייַט. ווען אַלע וויִסען זעהר גוט, אַז דאָס גאַנצע פֿערמעגען פֿון איִהר פֿאָטער איִז קאָנפֿיִסקיִרט געוואָרען, פֿערבּרענגט זיִ דיִ צייַט מיִט שניִצערייַ, און האָט אייַנגעאָרדענט אַ פּראַכֿטיִגען אַרבייַטסצימער, פֿול מיִט ניִמפֿען און אַמאָר'ס.

— און דאָרט—האָט געזאָגט דער יונגער רוימער—קומען און מאַכֿען איהר וויִזיִטען און חנפֿ'נען איִהר דיִ גרעסטע פֿון דער וועלט.

— ניִט האָבענדיִג קייַן ברעקעל טאַלענט, בעקומט זיִ בעשטעלונגען, וועלכֿע דיִ גרעסטע סקולפּטאָרען פֿון רוים האָבען ניִט דיִ זכיה צו בעקומען.

— פֿאַר וועלכֿע זכיות?—האָט געפֿרעגט דער ענגלענדער.

— דערפֿאַר, וואָס זיִ איִז דיִ פֿרייַנדיִן פֿון באַראָן בעלליִניִ!

— וואָס בעדייַט עס?

— דאָס בעדייַט גאָר־ניִשט און אַלסדיִנג!—האָט אויסגערופֿען מיִט אַ געלעכֿטער דיִ פֿיִרשטיִן.

— איִן רוים, ליִעבער פֿרייַנד—זאָגט דאָן קאַמיִללאָ—קאָן אַ פֿרוי

טהון אַלסדינג, וואָס איהר געפֿעלט. נאָר זי זאָל זיך היטען פֿון מענשליכע טײַלער.

— אָבער פֿאַרוואָס מאַכט דער באַראָן זי ניט פֿאַר אַ באַראָנעסע?

— ווײַל דער באַראָן האָט שוין זײַן באַראָנעסע.

— זײַן ווײַב לעבט?

— אי יאָ, אי נײַן.

פֿון הינטער דער פֿערהאַנגענער טהיר האָבען זיך ווידער געהערט דײַטליכע שטימען. ווער עס האָט געקענט דעם באַראָן, האָט געקאָנט הערען דעם אָבקלאַנג פֿון אַ שטאַרקען זעץ אין ברוסט, וועלכעס דער באַראָן איז געוואָהנט געווען צו טהון, ווען ער איז געווען אין כעס אָדער אויפֿגערײַצט.

— אַ טרויעריגע געשיכטע — האָט ווײַטער געזאָגט דער יונגער רוימער. — זײַן פֿרוי, וועלכע האָט חתונה געהאַט געגען איהר ווילען, נאָך גאָר אַ קינד, מיט העלע לאָקען און פֿערטראַכטע אויגען, האָט ביטער געוויינט אין טאָג פֿון דער חתונה, אָבער באַלד נאָכדעם האָט זי זיך געטרייסט מיט אַ יונגען אָפֿיציר וועלכער איז, פּונקט ווי זי, אויסגעגאַנגען פֿאַר טאַנצען. איינמאָל האָט זי זיך באַוויזען אויף אַ מאַסקענבאַל, אָנגעטהון ווי אַ טרינק-מעדעל, מיט אַ ווײַסען מאַנטעלע אָהן אַרבעל, נאַקעטע אָרעמס, און דאָס לײַב קוים בעדעקט מיט דינעם טיול. זי האָט געטאַנצט אָהן אַ קאָפּ מיט דעם יונגען אָפֿיציר ביז האַלבע נאַכט. פּלוצלינג איז געקומען דער מאַן, האָט זי אײַנגעוויקעלט אין אַ פּלאַשץ און שווײַגענדיג זי אָבגעפֿיהרט צו דער קאַרעטע. דער וועג אין דער פֿינטערניש האָט אויסגעוויזען צו לאַנג.

— וואָהין פֿאָהרען מיר? — האָט זי געפֿרעגט.

— איך האָב שוין אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל! — האָט ער געענטפֿערט.

ענדליך האָט זי מיט שרעק דערזעהען זיך נעבען דעם טויער פֿון אַן'אַלטען שלאָס אויף די בערג פֿון אַלבאַניען.

— דו וועסט ניט אַרויסגעהען פֿון דאַנען ביז צום סוף פֿון דײַן לעבען! — האָט דער מאַן געזאָגט.

נאָך עטליכע חדשים איז זי משוגע געוואָרען, און ער האָט זיך אומגעקעהרט קײַן רוים, צו דער פֿרעהליכקײַט פֿון דער וועלט.

— דאָס איז שרעקליך! אָבער פֿון דעם, וואָס איהר דערצעהלט

ווענען דאָננאַ ראָמאַ, שײַנט מיר, אַז זי איז גאָר ניט אַזאַ גרויסע זינדערין — האָט געזאָגט דער ענגלענדער. — פֿיעלײַכט בעטראַכט דער באַראָן, ווי פֿיעל אַנדערע אויף זײַן שטעל, די פֿרוי אַלס אַ העלפֿערין אין דער פּאָליטישער קאַריערע. ראָמאַ! דער נאָמען קלינגט ווי מוזיק! איהר זאָגט, אַז זי איז געבאָרען אין לאָנדאָן. געוויס אין'ם אָרעמען קוואַרטאַל „סאָחאָ". אפשר איז זי נאָך ביז היינט אַן'ענגלישע אונטערטאַנין. אויב אַזוי, וועל איך זי שיצען, און אויב זי וועט בעדאַרפען מײַן הילף...

— אָט האָט איהר אַ נײַעם נצחון פֿון ראָמאַ'ן! — האָט געלאַכט די פֿערביסענע פֿירשטין ניט דאָס איז שען, וואָס שען, נאָר דאָס, וואָס עמיצען געפֿעלט...

V

עס האָבען זיך פֿונאַנדערגעריקט די פֿאָרהאַנגען פֿון די אינוועניגסטע צימערען, און עס זענען אַרײַנגעקומען דרײַ העררען.

דער ערשטער איז געווען אַ הויכער, פֿון אַ יאָהר פֿינפֿציג, די געזימס-ציגען ווי אויסגעשניצט פֿון גראַניט-שטיין, מיט פֿונקעלנדע אויגען, שוואַרצע וואָנסען און גרויליכע, קורצגעשאָרענע האָר. דאָס איז געווען דער באַראָן באָנעללי; געקלײַדעט נעט, דאָס אויסזעהען גרויסאַרטיג, מען האָט באַלד דערקענט, אַז ער בעזיצט קראַפֿט און קאָן בעפֿעהלען.

אײַנער פֿון די, וועלכע זענען מיט איהם מיטגעגאַנגען, האָט אויסגעזעהען פֿאַר אַ גוטען און עהרליכען פּשוט'ן מענשען; אין צווייטען האָט געקעמפֿפֿט די חוצפה מיט דער הניפה, ווען ער האָט גערעדט מיט'ן באַראָן.

אַלע זענען אויפֿגעשטאַנען, מען האָט זיך בעגריסט און פֿאָרגעשטעלט.

— סער עוועלין וויזע, מײַנע העררען, דער ענגלישער געזאַנדטער, גענעראַל מאָררא, אונזער קריגס-מיניסטער, קאָמענדאַנט אַנזשעלעלי, דער פּאָליצײַ-נאַטשאַלניק. מײַנע העררען וועלען גיטיגסט פֿערצײַהען מײַן פֿערשפּעטיגונג. דער מיניסטער פֿון אינערען איז שטענדיג אַבהענגיג פֿון צופֿאַל, און קײַנמאָל איז ער ניט זעלבסטשטענדיג. מײַנע העררען וועלען ניט געהמען פֿאַר אומגוט, ווען דער קאָמענדאַנט וועט אַוועקגעהען; זײַנע וויכטיגע פֿליכטען רופֿען איהם.

דער פּרעמיער־מיניסטער האָט גערעדט ווי אַ מענש, וואָס איז געוואָהנט צו אַרויסגעבען בעפעהלען. און ווען אַנזשעלעלי האָט גענומען אַרויסגעהן, איז ער איהם נאָכגעגאַנגען.

— אויב איהר וועט בעמערקען עפּעס אונרוהען, זאָלט איהר תיכף אַוויזירען דעם אָנפיהרער, ניט קוקענדיג, ווער ער איז.

— צו בעפעהל, עקסעלענץ! — האָט געענטפערט דער נאַטשאַלניק פון פּאָליציי און איז אַרויסגעגאַנגען פון זאַל.

— אונרוהען, אונאָרדנונגען, גאָט מיינער! — האָט געזאָגט די פירשטין בעללעני.

— זייט רוהיג, מאַדאַם! אַלץ וועט זיין גוט. מיר האָבען נאָר בעקומען אַ ידיעה, אַז פון דער היינטיגער פּאַפּסטליכער פייערליכקייט בעדאַרף אַרויסקומען עפּעס אַ דעמאָנסטראַציע, און עס פערשטעהט זיך, אַז אפילו אונטער דער רעליגיעזער מאַסקע טאָר ניט געשטערט ווערען די אָרדנונג.

— אַלזאָ האָבען די עפענטליכע פראַגען אונז בערויבט אייער געזעלשאַפט ביז יעצט? — האָט געפרעגט די פירשטין מיט אַ חניפה'לע.

— יאָ, און איך האָב מיך געמוזט אָבזאָגען פון כבוד, צו בעגעגנען מיינע דאַמען ביי די טהירען — האָט געענטפערט דער באַראָן מיט אַ טיעפער נייגונג, און וועלענדיג ערקלערען די פריהעריגע ווערטער, האָט ער ווייטער געזאָגט:

— דער פּאַפּסט, מיינע ליעבע פריינד, איז אַ גוטער, אַ געעהרטער אַלטיטשקער, אָבער ער איז אַ שונא דאָס, וואָס איז אַזוי טייער פאַר איטאַליען, און דאַרום איז אַ חוב אויף דער רעגירונג אַכטונג געבען, אַז די פיינד פון קעניג זאָלען זיך ניט צופיעל ערלויבען.

— אַלזאָ, האָט איהר ווירקליך מורא פאַר אַנאַרכיסטישע אונרוהען?

— האָט געפרעגט דער ענגלענדער.

— אין רוים? ניין! דאָס איז אַ שלאָפענדיגע שטאָדט, פול אַריסטאָקראַטישע רוה און גלייכגילטיגקייט. די גאַנצע וועלט מעג קאָכען, רוים וועט נאָר שמייכלען; דאָס איז אַן'אייביגע שטאָדט, וועלכע גלויבט פעסט אין איהר בעשטימונג. זיין פּראָלעטאַריאַט שלאָפט; די אַריסטאָקראַטיע — לעדיגגעהער, וועלכע דיענען דער געטין פון ליעבע. נאָר די מיטעלע קלאַס איז די איינציגע, מיט וועלכע מען בעדאַרף זיך רעכענען,

ווייל זיי טראָגען שטעלעס אין דער מלוכה, און דאַרום היטען זיי די אָרדנונג.

דער פּאַפּסט האָט פערבאָטען זיינע טרייע חסידים, צו נעהמען אנטהייל אין די פראַגען פון איטאַליען. און די מענשען פון גאַס קאָנען זיך אויסווייזען, אַז די דאָזיגע פיַיערונג פון סוף יאַהרהונדערט איז אַ פייערונג פונ׳ם אַנפאַנג פון אינטערנאַציאָנאַלען קריסטליכען סאָציאַליזם, אין וועלכען דער הייליגער פאָטער וועט האַלטען פאַר׳ן פאָלק, געגען די קעניגע און די רעגירונגען.

— אַ נאַרישער געדאַנקען — האָט זיך אָבגערופען די פירשטין.

— איהר האָט רעכט, פירשטין. דער פּאַפּסט פון פאָלק איז אַנאונמעגליכע זאַך. אַ פּאַפּסט, וועלכער זאָל זיין געדולדיג צו אַנדערע הערשער און רעליגיעס, איז אונמעגליך. עס איז בעקאַנט די פּאָליטיק, אַז דער וואַטיקאַן מוז שטענדיג בלייבען אַ געהיימניס פאַר דער אויסענווענדיגסטער וועלט, אָבער זיין פּראָפּאַגאַנדע איז, און מוז זיין שטענדיג, נעגען דעמאָקראַטיזם. עס איז קיין שום צווייפעל ניט, אַז דער היינטיגער פּאַפּסט איז מיט לייב און לעבען איבערגעגעבען דער אידעע פון וואַטיקאַן.

— און די גלחים זאָגען, אַז ער איז אַ ליבעראַלער פּאַפּסט — האָט זיך אָבגערופען דער ענגלענדער.

דער באַראָן האָט זיך אַנייג געטהון און געבעטען די געסט, זיך איבערזעצען אויף זייערע ערטער, און ער זעלבסט, שטעהענדיג, האָט אָנגעהויבען דערצעהלען.

— זיין פאָטער איז געווען אַ רוימישער באַנקיר, האָט געוואָהנט טאַקי אין ריעזען פּאַלאַץ, און דער יונגער לעאָנע, ווען ער האָט געענדיגט די למודים ביי די יעזואיטען, איז ער אַריינגעטרעטען אין מיליטער; ער איז געווען אַ שענער, אַ געבילדעטער, מיט איינעם וואָרט: אַ וועלטליכער מענש. דער פאָטער האָט געוואָלט, אַז זיין זוהן זאָל זיך איבערגעבען דער קירכע, און ער האָט אַרויסגעשיקט דעם יונגען מאַן קיין אויסלאַנד. דער טויט פון אַלטען באַנקיר האָט איהם ווידער געבראַכט קיין רוים, און דאַמאָלס האָט דער יונגער מאַן, צום ערשטמאָל פון אַלעמען, זיך אָבגעזאָגט פון דער וועלט און געוואָרען אַ גייסטליכער.

מען האָט געזעהען, אַז ער איז דערצו ווי געבוירען. מיט דער

הילף פֿון זײַן גרויס פֿערמעגען האָט ער אָנגעהויבען ארבײַטען, צו אויסבעסערען די זיטען פֿון פֿאָלק, דאַן האָט מען איהם אַ נאָמען געגעבען סאָציאַליסט. ער איז געוואָרען אונגעווענליך בעליעבט בײַ'ם פֿאָלק. פֿלוצלינג האָט ער געבעטען, מען זאָל איהם טראַנספּאָרטירען קיין לאָנדאָן. דאָרט האָט ער געאַרבײַט טאָג און נאַכט, האָט בעזוכט די שרעקליכסטע לעכער פֿון די אָרעמסטע מענשען, און אין איהם האָט זיך דערוועקט די לײַדענשאַפֿט, צו ראַטעווען די געפֿאַלענע און געדריקטע. שווינדענדיג זײַן געזונד, האָט מען איהם צוריקגערופֿען קיין רוים, און ער איז געקומען אַ גרויער. חאָטש ער איז ניט מעהר אַלט געווען ווי פֿירציג יאָהר.

בינו לבינו האָט ער צוטײַלט זײַנע מיליאָנען, און דער דאַמאָליגער פּאַפּסט האָט געוואָלט איהם מאַכען פֿאַר פֿאָרזיצענדען פֿון דער גלחישער אַקאַדעמיע, אָבער ער האָט געבעטען רחמים, מען זאָל איהם דערפֿון בעפֿרײַען. דאַן האָט מען איהם געוואָלט מאַכען פֿאַר'ן שפּאַנישען נונציוס (פֿאָרשטעהער פֿון'ם פּאַפּסט), אָבער ע[illegible] איז געפֿאַלען אויף די קניע און געבעטען, מען זאָל איהם איבערלאָזען אין קאַמפּאַניאַ ראָמאַנאַ, וואו ער האָט געוואָלט לעבען ווי אַן אײַנפֿאַכער גלח צווישען פֿאָלק. ענדליך, געגען זײַן אײַגענעם ווילען, האָט מען איהם געמאַכט פֿאַר אַ בּיסקופּ, דערנאָך פֿאַר אַ קאַרדינאַל, און נאָכ'ן פּאַפּסט'ס טויט האָבען אַלע קאַרדינאַלען געשטימט פֿאַר איהם. און ער איז שיער ניט געפֿאַלען אין חלשות, איבערלעזענדיג זײַן אײַגענעם נאָמען אַלס דעם הויפּט פֿון דער קירכע.

דאַן אָבער איז געוואָרען אַ פֿערענדערונג...

יעצט טראַכט דער פּאַפּסט נאָר, אַז ער זאָל ווערען דער וועלטליכער רעגירער. וואָס איז דאָס העכסטע אויף דער וועלט? דער טראָן פֿון פּאַפּסט. אַלזאָ ברויכט דאָך דער פּאַפּסט רעגירען איבער דער גאַנצער וועלט. ער בעדאַרף קרוינען קעניגע און אראָבוואַרפֿען זיי פֿון טראָן. ער איז דער העכסטער ריכטער פֿונ'ם געוויסען, הן פֿון דעם פּויער, וועלכער אַקערט די ערד, הן פֿון דעם קעניג.

— דער פּאַפּסט — האָט ווײַטער געזאָגט דער באַראָן — האָט, לויט זײַנע אידעען, געהאַט רעכט. דער פֿריהעריגער פּאַפּסט האָט זיך בעגנוגט מיט אָבהיטען זײַן רעשט שטיקעל הערשונג אין דער אָרעמער, קלײנער פּאַפּסטליכער מלוכה; דער הײַנטיגער אָבער חלומט וועגען דער הײליגער מלוכה פֿון רוים! פֿון טראָן פֿון הײליגען פּעטער בעדאַרף אויף

דער גאַנצער מענשהייט זיך צושפּרייטען איין הערשונג ! די גאַנצע וועלט בעדאַרף געבען כבוד ביי איין אַלטאַר ! דאָס שווערד און די פּאַפּסטליכע קרוין בעדאַרפֿען זיך ווידער פֿעראייניגען , צו איינגעהמען די גאַנצע וועלט ! די פֿעלקער מעגען האָבען רעגירונגען ווי זיי געפֿעלט , אָבער דער טראָן פֿון קריסטוס'עס שליח איז העכער פֿון זיי אַלע !

— אַ גרויסאַרטיגע פֿאַנטאַזיע, עקסעלענץ !

— אַזוי, אַזוי וועלען מיר אויך היינט הערען דעם ערשטען קול פֿון טראָמפּייט . וועלכער רופֿט די קירכע, זי זאָל צוריקגעהען צו דער פֿערגאַנגענהייט און דערדריקען דעם צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט .

— איהר ווערט היינט זעהען נאָך עטוואָס מעהר — האָט דער באַראָן געזאָגט צום ענגלישען געזאַנדטען — די ערשטע מפּלה פֿון דער קירכע אין איהר דרייסטען בעגעהר , צו רעגירען מיט דער וועלט .

פֿון פּלאַץ האָט זיך כסדר געהערט אַ געררויש, ווי דער ליאַרם פֿון אַ קאָכענדיגען ים . פּלוצלינג האָט דער יונגער רוימער אַ קוק געגעבען אונטען און געזאָגט :

— דאָננאַ ראָמאַ, עקסעלענץ !

אָבער דער באַראָן איז שוין אַרויסגעגאַנגען פֿון צימער .

— וואַהרשיינליך דערקענט ער דאָס קראַכען פֿון די רעדער פֿון איהר קאַרעטע — האָט געזאָגט דאָן קאַמיללאָ, און די פֿירשטין האָט פֿערביסען איהרע ליפּען ווי דורך אַ וועהטאָג .

VI.

עס האָט זיך דערהערט אַ שאָרכערי פֿון זיידענע קליידער . דער באַראָן איז צוריקגעקומען, פֿיהרענדיג דאָננאַ ראָמאַ אונטער'ן אָרם, און האָט אויסגעזעהען פֿרעהליך און שטאָלץ .

זיין בעגלייטערין האָט אויך אויסגעזעהען בעלעבט און גליקליך . עס האָט געשפּריצט געזונדהייט פֿון איהרע אויגען און פֿון איהר גאַנצער געשטאַלט . איהר יעדע בעוועגונג איז געוועזען פֿול חן . עס האָט זיך געדאַכט, אַז זי איז אַ שטראַהל פֿון דער זון, וועלכע בעלייכט אַלכדינג אַרום און אַרום .

— וואָס פֿאַר אַ שעֶן געֶזיִכֿט! — האָט שטיִל געֶזאָגט די עֶנגלעֶנדעֶריִן.

— יאָ, זי איִז שעֶן, און איִך מוז מודה זײַן, אַז זי איִז אויסגעֶצײַכֿעֶנט געֶקלײדעֶט. — האָט געֶענטפֿעֶרט די פֿיִרשטיִן.

די אָנגעֶקומעֶנעֶ האָט געֶטראָגעֶן אַ הוט מיִט שטרויספֿעֶדעֶרעֶן, אַ צוגעֶפּאַסט זשאַקעֶטעֶל, בעֶפּוצט מיִט טײַעֶרעֶן פֿוטעֶר, און אַ לאַנג קלײד, איִן וועֶלכֿעֶן עֶס האָט זיִך בעֶזאָנדעֶרס אַרויסגעֶוויִזעֶן איִהר שעֶנעֶר וואוקס. דעֶר באָא פֿון אַלטעֶ שפּיִצעֶן אויפֿ'ן האַלז האָט נאָך שטאַרקעֶר געֶוויִזעֶן דעֶם גלאַנץ פֿון איִהרעֶ שעֶנעֶ בלויעֶ אויגעֶן.

— איִהר, מאַדאַם, מוזט זי בעֶוואונדעֶרעֶן — האָט וויִעדעֶר שטיִל געֶזאָגט די עֶנגלעֶנדעֶריִן, און די פֿיִרשטיִן האָט געֶעֶנטפֿעֶרט:

— איִך? ביִן איִך דעֶן אָ מאַנספּעֶרזאָן?

ראָמאַ האָט בעֶגריִסט די געֶסט מיִט אַ חנ'עֶוודיִגעֶן שמײַכֿעֶל.

— אַך, דאָס זעֶנט איהר, געֶנעֶראַל פּאָטטעֶר? אויך דעֶר ליִעבעֶר געֶנעֶראַל מאָדראָ? און מײַן קאַמיִללאָ?

דעֶר איִטאַליעֶנעֶר האָט זיִך געֶחאַפּט קושעֶן איִהר די האַנד.

— דעֶר העֶר עֶוועֶליִן וויִזעֶ פֿון עֶנגלאַנד, ניִט וואַהר? איִך ביִן אויך אַ האַלבעֶ עֶנגלעֶנדעֶריִן, און ביִן שטאָלץ דעֶרמיִט.

בעֶגריִסעֶנדיִג אויף אַזאַ אופן די מאַנסלײַט, האָט זי זיִך צוקושט מיִט די דאַמעֶן.

— טײַעֶרסטעֶ ראָמאַ! ווי פֿרײַעֶ איִך מיִך. וואָס איִך זעֶה דיִך! — האָט געֶזאָגט די פֿיִרשטיִן בעֶלליִניִ.

— זי איִז עֶנטציִקעֶנד, אַ יאָ? — האָט שטיִל געֶזאָגט דעֶר אַמעֶריִקאַנעֶר.

ראָמאַ, קוקעֶנדיִג אויפֿ'ן עֶנגלעֶנדעֶר, האָט געֶשמײַכֿעֶלט, און דעֶר עֶנגלעֶנדעֶר האָט ניִט־וויִלעֶנדיִג אויך אָנגעֶהויבעֶן שמײַכֿלעֶן. איִנ'ם שמײַכעֶל פֿון דעֶר דאָזיִגעֶר פֿרוי איִז געֶוועֶן עֶטוואָס אַנשטעֶקעֶנדעֶס: קוקעֶנדיִג אויף איִהר, אויף איִהרעֶ ראָזעֶ ליִפּעֶן און די צעֶהנדעֶך ווי די פּעֶריִל, האָבעֶן זיִך שטעֶנדיִג געֶלעֶגט די ליִפּעֶן צום שמײַכֿלעֶן.

— די פֿרוי פֿעֶרשפּרײַט אַרום זיִך עֶפּעֶס אַ מין וואונדעֶרליִכֿעֶן כּישוף — האָט ווײַטעֶר געֶזאָגט דעֶר אַמעֶריִקאַנעֶר.

ראָמאַ האָט אַרײַנגעֶשלעֶפּט די גאַנצעֶ געֶזעֶלשאַפֿט איִן אַ לעֶבעֶנדיִגעֶן

געשפרעך. עס איז קענטיג געווען, אַז זי געפֿינט זיך יעצט אונטער זעהר אַ צובֿריערענעם איינדרוק. זי האָט זיך געשפּילט מיט איהר באָאַ, וועלכֿער איז איהר אַראָבגעפֿאַלען פֿון האַלז. דאָן קאַממילאָ האָט אויפֿגעהויבען, זי האָט נעדאַנקט מיט אַ געלעכטער.

— לאַנג האָט איהר היינט געאַרבייט ביי אייער פֿאָנטאַן? — האָט דער באַראָן געפֿרעגט.

— אָ, יאָ — האָט זי געענטפֿערט מיט אַ פֿולע, מוזיקאַליש־קלינגענדע שטימע. מיר האָט געדאַכֿט, אַז היינט וועט מיר קיין זאַך אין דער וועלט ניט אָבֿרייסען פֿון דער אַרבייט, און דאָך בין איך געקומען. ווי מיינט איהר? וואָס האָט מיך געבֿראַכֿט אַהער?

— נאַטירליך, דער אינסטינקט פֿון אַ קינסטלערין — האָט געענטפֿערט דאָן קאַמיללאָ.

— דוקא ניט, נאָר דער אינסטינקט פֿון אַ פֿרוי — איך בין געקומען זעהען אַ מאַנספּערזאָן.

— אַ גליקליכֿער! — האָט אויסגערופֿען דער אַמעריקאַנער.

— אָבער ווער איז ער דאָס? — האָט געפֿרעגט דער יונגער רוימער.

— איך וועל אייך זאָגען. ברונאָ — צי געדענקט איהר, מיינע הערען, ברונאָ'ן?

— ברונאָ? — האָט אויסגערופֿען דער באַראָן.

— יאָ, יאָ! — האָט זי געענטפֿערט, און ווענדענדיג זיך צו דער איבעריגער געזעלשאַפֿט, האָט זי געזאָגט: ברונאָ איז מיין העלפֿער אין מיין אַרבייטס־צימער, ער הייסט ברונאָ ראָטשאָ. אַ גרויסער, אַנ'אומגעלומפּערטער, אַנ'אמת'ער בער, אָדער ער ברומט, אָדער ער זינגט און לאַכֿט. אַ שרעקליכֿער ליבעראַל, אַ כֿאָציאַליסט, אַנאַרכֿיסט, ניהיליסט, מיט איין וואָרט: אַ מורא'דיגע זאַך!

— אַלזאָ...

— אַלזאָ, ווען איך האָב אָנגעהויבען שניצען דעם פֿאָנטאַן. אפשר ווייסט איהר ניט, מיינע הערשאַפֿטען, אַז איך האָב אַ בעשטעלונג, צו אויסשניצען אַ פֿאָנטאַן, וועלכֿער בעדאַרף שטעהען אין „קאָלאָנאַ־פּלאַץ. אין צוויי וואָכֿען אַרום וועל איך איהם ענדיגען. איהר ווילט איהם זעהען? איז גוט, וועל איך אייך שיקען איינלאַדונגס־קאַרטען.

— אָבּער וואָס איז מיט בּרונאָ'ן ?

— יאָ, אמת, בּרונאָ ! מיר פֿעהלט אַ מאָרעל צו איין געשטאַלט... די געשטאַלטען שטעלען-פֿאָר די צוועלף אַפּאָסטאָלען און קריסטוס אין דער מיטען, וועלכער טיילט-אויס וואַסער פֿון לעבען .

— אָבּער בּרונאָ , בּרונאָ, בּרונאָ !

ראָמאַ האָט אויסגעזועצט מיט אַ געלעכטער , און אַלע האָבּען איהר נאָכגעטהון .

— בּרונאָ האָט אַזוי שטאַרק געלויבּט איינעם פֿון זיינע פֿריינד, אַז איך פֿערליר די געדאַנקען פֿון גרויס חשק, איך זאָל בּעקומען זיין קאָפּ צו איינע פֿון מיינע געשטאַלטען. אָבּער דאָס איז אונמעגליך. ער איז דאָך אַ מיטגליעד פֿון פּאַרלאַמענט, דער אַנפֿיהרער פֿון די לינקע. איך האָבּ ניט די העזה, אפילו צו טראַכטען וועגען דעם. אָבּער היינט פֿריה האָט מיר בּרונאָ געזאָגט, אַז זיין פֿריינד, זיין אידעאַל, האָט בּדעה וועהרענד דער פּראָצעסיע דערלאַנגען אַ בּיטע דעם פּאַפּסט. מיר איז, אַלזאָ, אַרויף אויף די געדאַנקען, אַז בּיי איין פֿייער קאָן איך דאָ אָבּבּראָטען צוויי היהנער: איך וועל זעהען אי דיעזען מענשען, אי די פּראָצעסיע — און אָט בּין איך געקומען .

— און ווער איז דאָס דער ראָזיגער מענש ?

— דוד ראָסי .

— ער ?...

— פֿאַר וואָס ניט ? מען זאָגט, ער איז זעהר אַ שענער, אַ הויכער, אַ סטאַטעטשנער, בּעגייסטערטע אויגען, די שטימע ריהרענד, דרינגט-אַריין אין טיעפֿסטען האַרצען .

— דיעזער מענש איז אַ פּלאָג פֿון גאָט, און די פּאָליציי וואָלט בּעדאַרפֿט איהם פֿערשליסען — האָט געזאָגט די פֿירשטין, טופּענדיג מיט'ן פֿיסעל .

— מיט דער צונג שניידט ער ווי מיט אַ שווערד, און זיין פֿעדער שטעכט ווי אַ שפּיז — האָט צוגעגעבּען דער יונגער רוימער.

דאָננאַ ראָמאַ'ס אויגען האָבּען געפֿונקעלט.

— אַזוי? הייסט דאָס, ער איז אַ זשורנאַליסט און קריטיקירט מענשען ?

— דיִעזער אַבשײַליִכער מענש האָט שוין בערעדט זעהר פֿיִעל מענשען — האָט בעלליִניִ אויסגערופֿען מיִט כעס.

— יעצט דערמאָן איִך מיִך — האָט געזאָגט דאָננא ראָמאַ — איינמאָל איִז ער אַרויסגעטראָטען מיִט אַ שאַרפֿען אַרטיִקעל קעגען דיִ אַלטע ווײַבער, וועלכע געבען זיִך אַרויס פֿאַר יונגע, און געגען דיִ יונגע, וועלכע קאָנען ניִט זײַן יונג. ער האָט זיי אָנגערופֿען „מומיעס” און געזאָגט, אַז זיי זענען דער סיִמבאָל פֿון אַ חורבן, וועלכער מוז קומען אויפֿ'ן גאַנצען לאַנד. דאָס איִז אונפֿערשעמט, אַ יאָ?... קיינער האָט ניִט ליִעב אַזאָלכע קאָמפּליִמענטען, בפרט איִן רוים. אָבער וואָס איִז? פֿיִעליייכט האָט זיִך דיִעזער מענש אָנגעלערענט ערגעץ איִן אַ פֿרייעם לאַנד, צו רעדען דאָס, וואָס ער דענקט. מען בעדאַרף איִהם פֿערצייהען, ער איִז דאָך אַזוי איִנטערעסאַנט און אַזוי שען!

— דיִ פֿראָגע, צו איינהאַלטען דיִ פּראָצעסיע פֿון פּאַפּסט, קאָן אַרויסרופֿען אַ מהומה — האָט געזאָגט דער אַמעריִקאַניִשער גענעראַל צום איִטאַליענישען.

— ציִ וועגען דיִעזער געפֿאַהר האָט דער באַראָן גערעדט?

— יאָ — האָט געענטפֿערט דער באַראָן מאָראַ. — דיִ רעגיִרונג האָט געמוזט אַרויפֿלעגען אַנ'אָבצאָהל אויף ברויט, און מיִט דעם האָבען זיִך בענוצט דיִ פֿיינד פֿון דער עפֿענטליִכער אָרדנונג און זיי שרייען, אַז מיִר וויִלען רואיִניִרען דאָס פֿאָלק. דער דאָזיִגער דוד ראָסי איִז דער ערגסטער איִן גאַנץ רוים. ער האָט זיִך געגען אונז געשטעלט איִן דער אָפּאָזיִציע איִן פּאַרלאַמענט, און האָט פֿערשפּיִעלט. ער איִז געגאַנגען צום קעניִג — און האָט וויִדער פֿערשפּיִעלט. יעצט האָט ער בדעה, צו דערלאַנגען אַ פּעטיִציע דעם פּאַפּסט, צו וועלכען צוועק — ווייס נאָר איין גאָט!

— כדי אויפֿרודערען דיִ עפֿענטליִכע מיינונג — האָט געזאָגט דער באַראָן מיִט אַ ציִניִשען שמייכעל.

— דיִ עפֿענטליִכע מיינונג איִז אַ גרויסע קראַפֿט, עקסעלענץ — האָט בעמערקט דער ענגלענדער.

— זיִ איִז אַ פּלאָג! — האָט געענטפֿערט דער באַראָן.

— ווער איִז ער, דער דוד ראָסיִ?

— אַ רעפּובליִקאַנער, אַ ניִהיִליִסט. אמת, דאָס זענען שוין גאַנץ

אַלטע זאַכֿען, אָבּער בּײַ אִיהם בּעקוּמט אַלץ אַ נײַע מראה — האָט געזאָגט דער יוּנגער רוֹימער.

— דוד ראָסי אִיז אַ פּאָליטִיקער, װעלכֿער בּעגעהרט, אַז אַלע רעגִירוּנגען זאָלען זִיך אוֹיפֿפִֿיהרען, װי אִין די פֿרוּמע ספרים שטעהט געשרִיבּען — האָט ערקלערט דער אַמעריקאַנער.

— דאָס אִיז אַ פֿאַנטאַזיאָר פֿוּן די אַמאָלִיגע צײַטען — האָט געזאָגט דאָן קאַמִיללאָ — ער האָט זִיך אָנגעזאַפּט אַזאָלכֿע בּעגרִיפֿען ערגעץ אִין אוֹיסלאַנד אוּן װִיל אַרײַנבּרענגען אִין רוֹים פֿאַנטאַסטִישע אִידעען. לאָמבּראָזאָ װאָלט אִיהם פֿערשפּאַרט אִין משוּגעים־הויז. מִיר, אָבּער, זענען מעהר לִיבּעראַל, מִיר האָבּען אִיהם געשִיקט אִין פּאַרלאַמענט, כּדי ער זאָל דאָרט דרש'נען זײַנע נאַרִישע טעאָריעס אוּן צוּנױפֿקלױבּען סטאַטִיסטִישע ידיעות, װִיפִֿיעל קרוּפּנִיק זוּפּט דער פּוֹיער.

— דוד ראָסי — האָט געזאָגט דער בּאַראָן — אִיז אַ פּראָדוּקט פֿוּן זײַן עפּאָכֿע. דאָס אִיז אַ מענש פֿוּן אוּנגעװעהנלִיך עהרלִיכֿע נײַגוּנגען, אוּן אִיהם פֿערדרִיסט שטאַרק, פֿאַר װאָס די עשירות אִיז נִיט גלײַך אײַנגעטײַלט. ער אִיז אַ שװערמער, נאַטִירלִיך, אַ שװערמער, גלײַך װי דער „הײַלִיגער פֿאָטער“, נאָר פֿוּן אַן'אַנדער סאָרט, אוּן קאָן נִיט דערגרײַכֿען צוּם צִיעל, אײדער ער װעט דערדרִיקען יענעם. לױט ראָסי'ס מײנוּנג, מוּזען אִין דער צוּקוּנפֿט אוּנטערגעהען, נִיט נאָר אַלע קענִיגע אוּן פִֿירשטען, נאָר אוֹיך דער פּאַפּסט אוּן די הערשער פֿוּן דער קִירכֿע.

— אָבּער פֿוּן װאַנען שטאַמט אָט דער דאָזִיגער פּאָלִיטִישער שװערמער? — האָט געפֿרעגט דער ענגלענדער.

— מִיר בּעדאַרפֿען דאָס אײַך פֿרעגען, סער עװעלִין, װײַל חאָטש ער אִיז אַ רוֹימער, דאַכֿט זִיך, אַז דעם גרעסטען טײל פֿוּן זײַן לעבּען האָט ער פֿערבּראַכֿט אִין ענגלאַנד. ער אִיז רעטזעלהאַפֿט װי אַ ספִֿינקס, אוּן שװײַגענד װי אַ סאָװע. קײנער װײס נִיט אוֹיף זִיכֿער, װער זענען געװעזען זײַנע עלטערן. אײנִיגע זאָגען, אַז זײַן פֿאָטער אִיז געװעזען אַן'ענגלענדער. אַנדערע זאָגען — אַ יוּד, אוּן נאָך אַנדערע זאָגען, אַז זײַן מוּטער אִיז געװעזען אַ צִיגײַנערִין. ער אִיז שטענדִיג פֿערשלאָסען אִין זִיך, אוּן קײנמאָל עפֿענט ער נִיט דעם דעקטוּך, װעלכֿער פֿערדעקט זײַן געבּוּרט אוּן זײַן קִינדהײט. פֿאַר אַכֿט יאָהרען האָט ער זִיך אוּמגעקעהרט קײן רוֹים אוּן אִיז געװאָרען בּערִיהמט דוּרך זײַנע פּאָלִיטִישע אִיבּערצײגוּנ-

גען. ווען מ'האָט אִיהם גערופֿען דִיענען אִין מִילִיטער, האָט ער נִיט געוואָלט געהן; מ'האָט אִיהם דערפֿאַר אַרעסטִירט אויף זעקס חדשים. ער אִיז אַרוֹים פֿון טורמע אַלס העלד, צורִיקגעקומען אִין פּאַרלאַמענט, פֿערנומען אַנ'אָרט צווִישען דִי עקסטרע לִינקע, האָט זִיך געוואָרפֿען אויף יעדען מִינִיסטער, אויף יעדען בעפֿעהל, וועלכֿער אִיז נוֹגע צו מִילִיטער, האָט אָנגערעדט דִי אַרבײַטער, זײַ זאָלען נִיט צאָהלען קײַן פּאָדאַטקעס, און דִי אַרענדאַרעס—זײַ זאָלען נִיט צאָהלען קײַן אַרענדע, און אויף אַזאַ אוֹפֿן אִיז ער געוואָרען דער אַנפִֿיהרער פֿון דער לאַרמענדער פּאַרטײַ, אִיז אַרומגערִינגעלט דורך דער אַרונטערגעקומענער קלאַס מענשען, וועלכֿע פֿאַנטאַזִירען וועגען דער אויפֿלעבונג פֿון דער געזעלשאַפֿט, דאַדורך וואָס זִי וועט בעגראָבען ווערען אִין חורבות.

— אַלזאָ אִיז ער אַ מִין רעלִיגִיעזער אַנאַרכִיסט?

— זײַן אִידעאַל אִיז דִי טונקעלע פֿאַנטאַזִיע, וועלכֿע ער רופֿט „דִי רעפּובלִיק פֿון מענשען". גאָט אִיז דער פֿאָטער פֿון אַלעמען! אַלע זענען גלײַך אִין זײַערע רעכֿטע! אַחדות פֿון דער מענשהײַט! אָבשאַפֿען דִי מלחמות, דִי גרענצען צווִישען דִי לענדער, דעם צאָל, דִי פֿערשִידענהײַט פֿון דִי ראַסען, דִי לאַנד-אײַגענטִימער, דעם קאַפּיטאַל, דִי הערשאַפֿט, דעם וואַטִיקאַן. מִיט אײַן וואָרט: אָבשאַפֿען אַלסדִינג!

— אִיהר זאָגט, אַז ער האָט געלעבט אִין ענגלאַנד? — האָט געפֿרעגט דער ענגלִישער געזאַנדטער.

— שײַנט מִיר אַזוֹי, און ווען עס וואָלט מעגלִיך געווען דערגעהן זײַן פֿערגאַנגענהײַט, וואָלטען מִיר זִיך דערוואוסט אויף זִיכֿער, אַז ער אִיז דערצויגען געוואָרען אִין אַ רעוואָלוציאָנערער אַטמאָספֿערע, אונטערן אײַנפֿלוס פֿון עפִּים אַ פֿערדאָרבענעם הִיצקאָפּ. פֿון אִיהם אִיז אויסגעוואַקסען אײַנער פֿון יענע לײַט, וועלכֿע קלאָגען אויף דִי צרות פֿון דער גאַנצער וועלט און זאַמלען אַרום זִיך, גאָר נִיט-ווִילענדִיג, אַ באַנדע פֿון באַנדִיטען, וועלכֿע שטרעבען צו אַרײַנשלײַדערען דִי געזעלשאַפֿט אִין טִיעפֿען תהום פֿון אַנאַרכִיזם.

דאָננאַ ראָמאַ האָט זִיך מִיט אַ חנ'עוודִיגע און ענערגִישע בעוועגונג אויפֿגעהויבען פֿון שטול.

— מִיר אִיז אַלעֶם אײַנס — האָט זִי געֶזאָגט. — עֶר אִיז שעֶן, יונג, ראָמאַנטִיש, געֶהײַם, און אִיך בִּין אִין אִיהם פֶערלִיעבּט אִיבּעֶר דִי אויעֶרעֶן!

VII.

עֶס האָט זִיך דעֶרהעֶרט אַ שפִּיעלעֶרײַ פֿון טראָמפּײַטעֶן. אַלעֶ האָבּעֶן זִיך אויפֿגעֶחאַפּט פֿון דִי עֶרטעֶר.

— דאָס אִיז נאָר אַ צײַכעֶן, אַז דִי פּראָצעֶסיעֶ האָט זִיך אָנגעֶהויבּעֶן רִיהרעֶן — האָט געֶזאָגט דאָ, קאַמִיללאָ — מִיר מוזעֶן נאָך אַ בִּיסעֶל וואַרטעֶן.

— הײַלִיגעֶר גאָט! — האָט ראָמאַ אויסגעֶרופֿעֶן — וואָס פֿאַר אַן'אָנבּלִיק. מִיר דרעֶהט זִיך אַזש דעֶר קאָפּ! וואָס פֿאַר אַ ים פֿון מעֶנשלִיכעֶ קעֶפּ; און דעֶר געֶרויש אִיז, ווִי אַ גרִילעֶרײַ פֿון אַ מִילִיאָן גרִילעֶן.

אִין אַ ווײַלעֶ שפּעֶטעֶר האָט זִי אִין דעֶר פֿעֶרשִידעֶנפֿאַרבִּיגעֶר מאַסעֶ אָנגעֶהויבּעֶן אונטעֶרשײַדעֶן בּעֶקאַנטעֶ געֶשטאַלטעֶן.

— אָ, דאָרט שטעֶהט דעֶר 93=טעֶר רײַטעֶר=פּאָלק, נעֶבּעֶן אָבּעֶלִיסק. אַהאַ, אִיך זעֶה דעֶם קאָמעֶנדאַנט אַנזשעֶלעֶלִי, דעֶם פּאָלִיציי=נאַטשאַלנִיק — אִיך בִּין נײַגִיעֶרִיג צו ווִיסעֶן, וואָס טהוט עֶר דאָרט אונטעֶן? אָט אִיז פֿעֶדִי, דעֶם פּאַפּסט'ס דאָקטאָר. אַלעֶ רופֿעֶן אִיהם. עֶר ווײס אַלעֶ סודות — אָה! עֶר וואָלט אונז געֶקעֶנט פֿיעל שעֶנעֶ זאַכעֶן דעֶרצעֶהלעֶן. דאָרט שטעֶהט מאַדאַם אַטעֶללאַ, דעֶר קעֶנִיגִינס נעֶהטאָרִין; ווען זִי האָט אַ זוהן, וואָלט זִי געֶוואָלט, אִיהם זעֶהעֶן אַלס מִינִיסטעֶר. דאָרט שטעֶהט דעֶר מאַיאָר פּאַלאָמבּאָ, אִין אַ בּעֶגאָלדעֶטעֶר קאַרעֶטעֶ, און זײַן פֿרוי אויך, ווִי בּלאַס אִיז זִי, נעֶבּאַך! פּאַלאָמבּאָ אִיז אַ מִילִיאָנעֶר, מעֶן דעֶרלאַנגט אִיהם דִי עֶסעֶנס אויף גאָלדעֶנעֶ טעֶלעֶר, אָבּעֶר זײַן פֿרוי ווערט בִּיסלעֶכווײַז משוגע! און דאָרט אִיז אָלגאַ, דִי זשורנאַלִיסטִין, און לעֶנאַ. מעֶן זאָגט, לעֶנאַ'ס מאַן אִיז אָלגאַ'ס געֶלִיעבּטעֶר — און דעֶר יונגעֶר, וואָס שטעֶהט אָט בּײַ יעֶנעֶר קאַרעֶטעֶ, אִיז קאַראָל מִינגהעֶלִי. עֶר אִיז דעֶם מאַיאָר פּאַלאָמבּאָ'ס אַ שוועֶסטעֶר קִינד — האָט עֶפּעֶס געֶמאַכט אַ שווִינדעֶלעֶ אִין דעֶר עֶנגלִישעֶר געֶזאַנדטשאַפֿט און מוז, נעֶבּאַך, יעֶצט פֿעֶרלאָזעֶן

זײַן שטעֶל. אַך, וואָס פֿאַר אַ שעֶנעֶר אָנבליִק! אָבעֶר וויִ לעֶכֿעֶרליִך זעֶהעֶן=אויס דיִ העֶררעֶן איִן דעֶר פֿריִה איִן פֿרעֶק!

איִהרעֶ אויגעֶן האָבעֶן געֶבליִשצעֶט, עֶס האָט געֶשײַנט, אַז זיִ איִז דיִ פֿרעֶהליִכֿקײַט און דיִ גליִקליִכֿקײַט זעֶלבסט. דעֶר אַמעֶריִקאַניִשעֶר געֶזאַנדטעֶר איִז געֶשטאַנעֶן היִנטעֶר איִהר, און אַלס אַלטעֶר מאַן האָט עֶר זיִך עֶרלויבט צו אונטעֶרהאַלטעֶן זיִ מיִט פֿעֶרשיִעדעֶנעֶ בײַסעֶנדעֶ וויִצעֶן.

— אָבעֶר וויִ געֶדולדיִג איִז דאָס פֿאָלק, צו שטעֶהעֶן און וואַרטעֶן שעה'עֶן לאַנג! אָט זעֶהט נאָר יעֶנעֶ גרופּעֶ, וועֶלכֿעֶ שטעֶהט און קײַט ביִסקוויִט און לעֶזט צײַטונגעֶן. „דיִ אמת'עֶ ראָמאַ!“ — האָט זיִ נאָכֿגעֶקריִמט דעֶם קול פֿון דיִ גאַסעֶן=פֿעֶרקויפֿעֶר. — און אָט יעֶנעֶם שעֶן מײדעֶל מיִט דעֶם יונגעֶן מאַן! זיִ איִז אַרויפֿגעֶקראָכֿעֶן אויפֿ'ן פּאָסטאַמעֶנט פֿון אָבעֶליִסק און רופֿט איִהם צו זיִך, חאָטש דאָרט איִז ניִטאָ קײַן אָרט אַפיִלו פֿאַר אַ קאַץ.

— דיִ, וואָס ליִעבעֶן זיִך, בעֶדאַרפֿעֶן ניִט פֿיִעל אָרט!

— איִן אמת'ן? אַך, וואָס פֿאַר אַ שעֶנעֶ וועֶלט איִז דאָס! און איִהר ווײסט, וואָס דאָס דעֶרמאָנט מיִך? אַ חתונה! אַ וואונדעֶרליִכֿעֶר פֿריִהמאָרגעֶן, בלומעֶנקרעֶנץ, די אונטעֶרפֿיִהרעֶר זעֶנעֶן גרײט, און וואַרטעֶן נאָר אויף דעֶר כלה!

— איִהר, פֿרויעֶן, טראַכֿט וועֶגעֶן חתונה און חופּה נאָך איִן דיִ וויִגעֶן! — האָט געֶזאָגט דעֶר אַמעֶריִקאַנעֶר.

דעֶר באַראָן, וועֶלכֿעֶר איִז איִבעֶרגעֶבליִבעֶן איִן זאַל, האָט דעֶרווײַל געֶרעֶדט מיִט'ן קריִגס=מיִניִסטעֶר.

— ציִ זעֶנט איִהר בעֶשלאָסעֶן, אַרעֶסטיִרעֶן דעֶם דאָזיִגעֶן מעֶנשעֶן?

— אויב עֶר וועֶט ברעֶנגעֶן דעֶרצו, יאָ!

— פֿעֶרגעֶסט אָבעֶר ניִט, אַז עֶר איִז אַ דעֶפּוטאַט.

— טאַקיִ דאַדורך האָב איִך אַזוי בעֶשלאָסעֶן. איִן פּאַרלאַמעֶנט איִז עֶר אונבעֶריִהרליִך, אַ פּריִוויִלעֶגיִרטעֶ פּעֶרזאָן, אַלזאָ ווען מיִר וועֶלעֶן איִהם עֶרלויבעֶן, אויך דרויסעֶן צו קאָמאַנדעֶווען און בעֶל=הבית'יִוועֶן — וועֶט איִהר זעֶהעֶן, וואָהיִן עֶר וועֶט פֿעֶרקריִכֿעֶן.

— סאָציאַליִסטעֶן! — האָט ראָמאַ אויסגעֶשריִעֶן.

— אָט דיִ גרופּעֶ אונטעֶר'ן באַלקאָן? אַ וואונדעֶרליִכֿעֶ זאַך, איִך פֿיִהל צו זײ קײַן שום עֶקעֶל ניִט!

— צִי ראָסי געפִֿינט זִיך צווִישען זײַ? — האָט ראָמאַ געפְֿרעגט— יאָ? וועלכער אִיז ער דאָס? וועלכער? צִי יענער הויכער, אִין שוואַרצען הוט, וועלכער שטעהט אויסגעדרעהט צוּ אוּנז מִיט דער פּלײצע? אָ! פֿאַרוואָס דרעהט ער זִיך נִיט אוּם? רוּפֿט אִיהם נאָר!

— ראָמאַ! — האָט זִיך אָנגערוּפֿען די פֿירשטִין מִיט פֿאָרוואוּרף.

— אִיך ווײס שוין, וואָס אִיך האָב צוּ טהוּן: אִיך וועל מאַכען, גלײַך ווִי אִיך פֿאַל אִין חלשות אִיהר וועט מִיך האַפּען אויף די הענד, די פֿירשטִין וועט אויסשרײַען: „גאָט מײַנער!", דאַן וועט ער זִיך אוּמקוּקען אויף מִיר.

— בִּיזט אַ קִינד!

— אוּן אַז ער וועט אַרײַנקוּקען טִיעף אִין אײַער נשמה, וואָס וועט דאַמאָלס זײַן?

— דאָס וועט זִיך אִיהם נִיט אײַנגעבען; — האָט אויסגערוּפֿען ראָמאַ מִיט אַ געלעכטער, ווִי אַ קִינד פּיעשצעט זִיך.

— ס'אִיז שעֹן: דאָננאַ ראָמאַ וואָלאָננאַ, די טאָכטער פֿוּן אַ פֿירשטלִיכען הויז, קאָקעטִירט צוּ אַ מענשען פֿוּן גאַס!

— אוּן באמת. וואָס אִיז דען לִיעבע? —האָט זִיך אָנגערוּפֿען דער אַמערִיקאַנער — אַ יוּנגע פּאָר שווִימט צוּזאַמען צוּ אײן פּוּנקט, אוּן אויב זײ שווִימען בשלום אוּן זענען גלִיקלִיך, טאָ ווען קאָן עס אָנגעהען, פֿוּן וואַנען זײ זענען אַרויסגעשוואוּמען?

— ס'אִיז טאַקי אמת — האָט געענטפֿערט ראָמאַ, אוּן אַ וואוּנדערלִיך שמײכעלע האָט געשפִּיעלט אויף אִיהרע לִיפּען.

דער קרִיגס=מִינִיסטער האָט אַויסגעזעהען אוּנרוּהִיג.

— דער ראָזִיגער מענש האָט די מאַסען מִיט זִיך. מען בעדאַרף נִיט פֿערגעסען, אַז נִיט קוּקענדִיג אויף דעם אוּנטערשײד אִין די מײנוּנגען, שטעהען די גלחים אויף זײַן זײַט.

— זײ פֿעראײנִיגען זִיך שטענדִיג מִיט דעם, וועלכער בעגעהרט אוּנטערצוּברענגען די רעגִירענדע פֿאַמִילִיע.

— אוּן אויב דער פּאַפּסט ווען צוּנעהמען זײַן בִּיטע אוּן וועט אויסהערען זײַן רעדע...

— מעגט אִיהר ערלויבען! זאָל דער פּאַפּסט געבען די האַנד אײנעם פֿוּן דִיעזע משוגעים, וועלכע ווִילען צוּרִיקשטויסען די געזעלשאַפֿט צוּ די

אַמאָליגע, בּאַרבּאַרִישע צײַטען, דאַן ווֶעלען מִיר ווִיסען, וואָס מִיר האָבּען צוּ טהוּן. געגען דער פֿעראײַניגונג פֿוּן קלעריקאַליזם מִיט'ן אַנאַרכִיזם ווֶעט מען מוּזען אָננעהמען שטאַרקע שוּץ-מִיטלען, אוּן דאַן ווֶעט, נאַטִירלִיך, קוּמען דער סוֹף פֿוּן דער הײַליגער רוימִישער מלוּכה.

עס האָט אויסגעשלאָגען צוועלף. ווִידער האָט זִיך געהערט אַ טראָמפּײַט פֿוּן וואַטִיקאַן, אוּן דאַן אִיז שטִיל געוואָרען דער גערויש אויפֿ'ן פּלאַץ, אוּן בּײַ אַלעמען האָט זִיך פֿוּן בּרוּסט אַרויסגערִיסען ווִי אַ טִיעפֿע אָבּאַטעמוּנג:

— אַך!

— זיי געהען! — האָט ראָמאַ אויסגערוּפֿען — בּאַראָן, דִי פּראָצעסיע געהט!

— אִיך געה! — האָט אָבּגעענטפֿערט דער בּאַראָן פֿוּן עק זאַל.

ראָמאַ'ס קלײן הִינטעל, וועלכען מ'האָט אִיבּערגעלאָזען אִין פֿאָטעל אִין זאַל, האָט זִיך אויפֿגעכאַפּט אוּן אָנגעהויבּען בִּילען.

ראָמאַ האָט אִידם אַרויפֿגעכאַפּט אויף דִי הענד אוּן געשווִינד צוּרִיקגעגאַנגען אויפֿ'ן בּאַלקאָן, וואוּ זִי האָט זִיך געשטעלט פּוּנקט בּײַ דער גאַלערײַקע, פֿוּן אײן זײַט דער יוּנגער רוימער, אוּן פֿוּן דער אַנדערער זײַט דער אַמערִיקאַנער. דִי אַנדערע דאַמען זענען געזעסען טִיעפֿער.

דִי פּראָצעסיע האָט זִיך בּעווִיזען אוּן אִיז געגאַנגען אִין מִיטען עולם, אִין דעם דוּרכגאַנג, וועלכען עס האָט געמאַכט דאָס מִילִיטער, וואָס שטעהט פֿוּן בּײדע זײַטען.

צוּם ערשטען זענען געגאַנגען הערן אָנגעטהון אִין פֿראַקען, מִיט בּלִישצענדִיגע שטערען אויפֿ'ן בּרוּסט, אוּן קאַמערהערען מִיט זײַדענע זאָקען אוּן ווײַסע פֿאָרהעמדער.

ראָמאַ אִיז געוועזען ענטצִיקט פֿוּן דעם פּראַכטִיגען אָנבּלִיק.

— קאַמִילא, זאָגט נאָר, ווער זענען דאָס אָט דִי, וועלכע געהען יעצט אִין שוואַרצע אוּן רויטע מלבּוּשים?

— דאָס זענען צִיווִילע — האָט געענטפֿערט דער יוּנגער רוימער.

— זיי רוּפֿט מען „דִי אַפּאָסטאָלִישע קוּריערען". ווען מען מאַכט אַ נײַעם קאַרדִינאַל, בּרענגען זיי אִיהם דִי פֿרעהלִיכע ידיעה, אוּן פֿאַר זײער בּרחה נעהמען זיי צוויי אָדער דרײַ טויזענד פֿראַנק.

— און ווער זענען אָט די, אין די שוואַרצע, שטײַף=צוגעפּאַסטע מלבושים, ווי די שפּאַניער?

— דאָס זענען „מאַהאַרערען". זיי טראָגען גרויסע שטעקענס, מיט וועלכע זיי מאַכען אַ וועג צווישען עולם.

— טאַקי אמת! די שטעקענס זענען מיט זילבערנע גאַלקעס, פּונקט ווי עס האַלטען די געוועהנליכע שווייצאַרען. און ווער איז יענער, דער אָנגעבלאָזענער?

— דאָס איז דעם פּאַפּסט'ס יובילער. ער מאַכט די הייליגע רויז, און אונטער זיין השגחה געפינט זיך די קרוין פון פּאַפּסט.

— און יענע קליינע, דיקע מענשלעך, מיט די פּאַרטוכער פון שפּיצען?

— דאָס זענען די זינגער פון דער סיקסטינער קירכע. יענער איז דער דירעקטאָר, דער אַלטער קינסטלער מוסטאַפאַ — דער ערשטער סאָפּראַן אין היינטיגען יאַהרהונדערט. און יענע, אין די לאַנגע שוואַרצע קליידער, זענען אַדוואָקאַטען.

— און יענער גלח'ל מיט די לאַנגע הענטשקעס אָהן פינגער, מיט אַזאַ פרעהליך אויסגעלויטערט פּנים?

— דאָס איז פּיפּערי פון סאַן לאָרענצאָ, דעם פּאַפּסט'ס לייב-גלח.

— אָהאָ!

אין דער מינוט האָט דאָס הינטעל אָנגעהויבען בילען, דער גלח האָט אַ קוק געגעבען אין דער הויך, ראָמאַ האָט אַ שמייכעל געטהון, און איבער'ן געזיכט פון גלח איז אַריבערגעפלויגען אַ שאָטען פון אַ שמייכעל.

— דער איז אַ קאַפּוצינער, און די, וואָס גערהען הינטער איהם...

— איך קען זיי, אָט וועט איהר באַלד זעהען — האָט ראָמאַ געזאָגט, ווען אונטער'ן באַלקאָן האָט אָנגעהויבען געהען אַ גאַנצע מחנה מאָנאַכען, נאַכלעסיג געקליידעט. זיי אַלע האָבען געטראָגען דריי=רעהרענדיגע לייכטער און געזאָגט תפילות.

— אין בראָנזענע מענטעלעך זענען קאַפּוצינער און פראַנציסקאַנער; בראָנזענע מיט ווייסע — זענען קאַרמעליטען, שוואַרצע — זענען אויגוסטיאַנער און בענעדיקטען, אין גאַנצען ווייס — זענען טראַפּיסטען. אַם בעסטען קען איך די טראַפּיסטען, ווייל איך בין געפאָהרען קיין „טרע פאָנטאַנע" צו קויפען דאָרט עקאַליפּטוס-ביימער.

— יעצט געהען די העבֿרע גלחים — האָט געזאָגט קאַמילאָ.

— יענער איז דער הויפּטבײַזיצענדער, און אָט-אָט איז דער צערעמאָניעמײַסטער. די דאָזיגע געהען מיט'ן פּאַפּסט אין זאַל, ווען ער בעדאַרף אָנטהון זײַנע פּאַראַדנע קלײדער.

— זײ טהוען איהם אָן?

— אָ, נײן! צו דעם זענען זוכה נאָר די העבֿרע שררות. אָט געהט דער גענעראַל פֿון די יעזואיטען. מען רופֿט איהם: דער שוואַרצער פּאַפּסט.

— ברוך הבא, דו פֿערטרעטער פֿון לאָיאָלאָ. (דער ערשטער גרינדער פֿון דעם יעזואיטען-אָרדען).

— זעהט נאָר! די בּיסקופּען און אַרציבּיסקופּען אין ווײַסע, לײַווענטענע מיצלען, און די קאַרדינאַלען אין זילבערנע און גאָלדענע, אין גאַנצען אין פּורפּור און טײַערע שפּיצען. אָט דער איז דער קאַרדינאַל-בּיסקופּ, ער טהוט-אָן דעם פּאַפּסט די „פּלוביאַלע“.

— וואָס איז דאָס אַזאָלכעס „פּלוביאַלע“?

— פּלוביאַלע... איך וועל דאָס אײַך ווײַזען, ווען דער פּאַפּסט וועט דורכגעהען. יענער אין דער רויטער פּעלערינע און זילבערנער מיצעל איז דער קאַרדינאַל-גלח. ער דערלאַנגט דעם פּאַפּסט דאָס בעגאָלדעטע ליכט אויף אַנ'אונטערלאַג פֿון זײַד מיט גאָלד געשטריקט. און דער אין קורצען העמדעל איז דער קאַרדינאַל-קאַנאָניק, ער טראָגט דאָס ליכט, ווען דער פּאַפּסט ווערט מיעד.

— הערט נאָר!

עס האָט זיך דערהערט אַ שענער געזאַנג.

— דאָס זענען די זינגער פֿון דער סיקסטינער קירכע! זײ זינגען דעם לויב-געזאַנג.

— איך קען דאָס. עס איז דער געזאַנג „קום. בעשעפֿער“! ווי וואונדערליך! גרויסאַרטיג! מיר גלוסט זיך ווײנען!

אָבער ראָמאַ האָט ניט געווײנט, נאָר כסדר געלאַכט צו דער וועלט, דערפֿאַר וואָס זי איז אַזוי שען, און דערווײַל האָט זיך דער באַראָן אָנגעלעהנט אָן זײַל פֿון באַלקאָן און גערעדט מיט'ן קריעגס-מיניסטער, וועלכער איז געשטאַנען נעבען ראָמאַ'ן.

פּלוצלינג האָט דער געזאַנג אויפֿגעהערט, דאָס פֿאָלק האָט גע־

שװײגען. עס איז געװאָרען שטיל װי פֿאַר אַ שטורם. אַ ציטער איז אַריבערגעלאָפֿען איבער אַלעמען, די אונבעװעגטע, װי פֿערשטײנערטע מאַסע האָט געקוקט צו די בראָנזאָװע טױערען. אַלע העלזער זענען געװען אױסגעשטרעקט, די אױגען ברײט געעפֿענט, גלײך װי זײ גרײטען זיך, צו זעהען עפּעס אַנ'איבערנאַטירליכע ערשײנונג.

אין אַ װײַלע אַרום האָט זיך געהערט אַ בלאָז פֿון אַ טראָמפּײט, און ער האָט זיך בעװיזען.

— דער פּאַפּסט! באַראָן, דער פּאַפּסט!

די אַטמאָספֿערע איז געװען אָנגעזאַפּט מיט עלעקטריע. אײן גרױסעם אױסגעשרײ האָט זיך געהױבען אין דער לופֿט, און אַ פּלאַסקערײ פֿון טױזענדער הענד האָט געהילכט, װי דער גערױש פֿון חװאַליעס פֿון אַ קאָכענדיגען ים, װעלכע שלאָגען זיך אָן די ברעגען.

עס האָט זיך בעװיזען אַן אַלטיטשקער, אין גאַנצען װײַס געקלײדעט, געטראָגען אױף אַ פּורפּור־רױטען שטוהל, אונטער אַ חופּה פֿון גאָלד און זילבער. אױפֿ'ן קאָפּ האָט ער געטראָגען אַ דרײַפּאַכיגע קרױן, װעלכע האָט געבלאַסקעט געגען שײַן פֿון דער זון. װען ניט די דינע האַנד, װעלכע איז געװען אױפֿגעהױבען אין דער הױך, און מיט װעלכער דער פּאַפּסט האָט געבענשט דאָס פֿאָלק, װאָלט מען געקאָנט מײנען, אַז דאָס איז ניט קײן מענש, נאָר אַ געמאָלטעס בילד.

דאָס איז געװען זעהר אַ ריהרענדער מאָמענט.

ראָמאַ איז געװען בעגײַסטערט. אָט איז ער! אין גאַנצען אין װײַסען! זיצט אױף אַ גאָלדענער שטוהל! די חופּה טראָגען ביכקופֿען! װעלכע גרױסאַרטיגע פֿעדערען אין די װינקלען!

— זעהט נאָר דעם גאָלדענעם קרײַץ, װעלכען מען טראָגט פֿאַר'ן פּאַפּסט!... װאָס פֿאַר אַ פּאַטשערײַ!... קױם װאָס איך הער מײַן אײגענע שטימע... מיר שײַנט, איך שטעה בײַם ברעג אָקעאַן און הער דעם ברױזען פֿון די חװאַליעס; נײן, דאָס איז ניט גלײַך צו קײן שום אַנדערען גערױש אױף דער ערד; דאָס איז אַנ'אױסגעשרײ פֿון דער מענשליכער זעעלע, אַרױסגעריסען פֿון טױזענד־טױזענדער הערצער... דאָרט פּאַטשען דאַמען מיט די קלײנע הענדטלעך אין װײַסע האַנדשוה... יעצט הױבען זײ די טיכעלעך. קוקט, דאָס זעהט אױס, װי אַ חמאַרע פֿון װײַסע שמעטערלינגען װאָלט געפֿלױגען אין דער לופֿט! איך מוז אױך דאָס זעלבע

טהון , עס איז איבער מיינע כחות, צו שטעהען גלייכגילטיג. איך קאן ניט !

עס האבען זיך געהערט דונערנדע געשרייען אויף דער פראנצויזישער, ענגלישער און איטאליענישער שפראכען: „עס זאל לעבען דער פאפסט־קעניג !" „עס זאל לעבען דער פאפסט פון פאלק !"

ראמא האט פערגעסען אן דער גאנצער געזעלשאפט, צווישען וועלכע זי געפינט זיך. זי האט געהויבען אין דער לופטען איהר טיכעל און דערביי געשריען: „לעבען זאל דער פאפסט־קעניג !"

— אט פאלען דארט דאמען אין חלשות !

— קוקט נאר — האט ראמא אויסגערופען — מען טראגט איהם אהער לאנגזאם ! מען זעהט איהם אויבגעצייכענט. צי פיהלט איהר דעם ריח פון ווייהרויך ?... צי איז די „פלוביאלע" דער דאזיגער גאלדענער מאנטעל ? אויסגעזועצט מיט טייערע ברילאנטען, בליצט ער אזוי קעגען דער זון ! ער בענשט דאס פאלק, וועלכעס פאלט פאר איהם אויף די קניע.

— ווי זאנגען אונטער'ן סערפ ! — האט עמיצער זיך אנגערופען הינטער איהר.

— ווי מיעד איז ער ! ווי בלאס ! דאס געזיכט איז ווי פון עלפאנט־ביין ! ניין, ווי פון קאראדישען מארמאר ! אין איהם איז גאר ניטא קיין מענשליכעס. דאס איז א הייליגער ! א מלאך !

— לעבען זאל דער פאפסט־קעניג ! אט געהט ער שוין פארביי ! לעבען זאל דער פאפסט־קעניג !... ער איז שוין ניטא !...

זי איז אויפגעשטאנען פון קניען און אבווישענדיג די טרערען, האט זי זיך בעמיהט צו פערמאסקירען מיט א געלעכטער איהר אויפרעגונג.

— אט, וואס פאר א צויבער בעזיצט דאס עוויגע רוים ! — האט זיך אנגערופען דער באראן.

— מיר שיינט — האט געזאגט דער אמעריקאנער — אז ס'איז גאר ניט פאסיג צו בעווייזען א מענשען אזא כבוד, גלייך ווי ער וואלט געווען א גאט.

— וואס איז דאס ?

פון דערווייטענס האט זיך געהערט א געזאנג.

— דיִ זיִנגער האָבען אָנגעהויבען דעם הימן „דאָ איִז פעטרוס" — האָט געענטפערט דאָן קאַמיִללאָ.

— אַבער נײַן, איִך רעד וועגען דער מהומה, וואָס איִז געוואָרען אונטען. עמיִצער רײַסט זיִך דורך דיִ וואַך.

— דאָס איִז דוד ראָסי! — האָט אויסגערופען דער אַמעריִקאַנער.

— דוד ראָסי? אַך! איִך האָב אָן איִהם גאָר איִן גאַנצען פערגעסען! — ראָמאַ האָט זיִך אײַנגעבויגען, כדי איִהם בעסער צוּ זעהען. — וואָס איִז דאָס?... איִך האָב איִהם שוין ערגעץ געזעהען!

זיִ האָט אָנגעהויבען ציִטערען, וויִ דורך אַ פּלוצליִכע קעלט.

— וואָס איִז מיִט אײַך?

— גאָר ניִשט! אָבער איִהר ווײַסט, מײַן הערר, ער געפעלט מיִר זעהר.

— דיִ ווײַבער זענען וואונדערליִכע בעשעפעניִשען — האָט געזאָגט דער אַמעריִקאַנער.

— אָבער שענע בעשעפעניִשען. אַ יאָ? — און צוויי צײַלען קלײַנע פּערעלעך האָבען אַ בלאַסק געגעבען אונטער דיִ רויטע ליִפּען.

זיִ האָט זיִך וויִדער אַריִבערגעבויגען איִבער'ן באַלקאָן.

— ער פאַלט אויף דיִ קניִע... ער דערלאַנגט דעם פּאַפּסט אַ ביִטע... אַך, שרעקליִך!... מען שלעפּט איִהם אויף היִנטען!...

דיִ פּראָצעסיע איִז אַריִבער.

„לעבען זאָל דער פּאַפּסט פון פאָלק!" — האָט מען געשריִען אויפ'ן פּלאַץ, און דיִ מאָנאַכען, וועלכע זענען אַרײַנגעגאַנגען איִן דיִ טהיִרען פון דער פּעטער'ס-קיִרכע, האָבען געזונגען אַ לויב-געזאַנג צוּ גאָט.

— מען שטעלט איִהם אויף אַ הויכען אָרט — האָט געזאָגט דער אַמעריִקאַנער.

— יעמען? דוד ראָסי'ן?

— יאָ, ער וועט באַלד אָנהויבען רעדען.

— אַך, וויִ וואויל! ציִ מען וועט דאָ הערען? וויִ צופריִעדען ביִן איִך, וואָס איִך ביִן אַהער געקומען! אָ! יענע מענשען מיִט דיִ פאָהנען, דאָס זענען זײַנע פרײַנד! הערר באַראָן! דער הײליִגער פאָטער איִז שוין

אַרײַנגעגאַנגען אין הײליגען פּעטרוס, און דוד ראָסי וועט האַלטען אַ רעדע.

— זײַט שטיל!

עס האָט זיך געהערט פֿון אונטען אַ ציטערנדיגע שטימע, און די גאַנצע מאַסע איז פֿערשוויגען געוואָרען. עס איז געוואָרען שטיל ווי אין אַ קבר.

VIII.

„ברידער! ווען קריסטוס איז געגאַנגען קײַן ירושלים, איז ער געפֿאָהרען אויף אַנ׳עזעל, און די בלינדע, הינקענדיגע און שוואַכע, זענען געגאַנגען צו איהם, און ער האָט זײ געזונד געמאַכט. די מענשהײט איז שוואַך, בלינד, הינקענדיג, ברידער! אָבער הײַנט געהט קריסטוס׳עס פֿאָרשטעהער פֿאָרבײַ און שטעלט זיך גאָר ניט אָב!“

בײַ דיעזע ווערטער איז אין המון געוואָרען אַ גערויש, וועלכעס דאָס איטאַליענישע פֿאָלק גיט שטענדיג אַרויס, ווען בשעת אַ פֿאָרשטעלונג בעריהרט דער אַקטיאָר די סטרונעס פֿון זײַן האַרצען.

„ברידער! שוין גאַנץ לאַנג האָט זיך אין אַ קלײן דערפֿעל געוויזען צווישען אָרעמע און אונטערדריקטע אַ גרויסער לעהרער. זײַנע תּלמידים האָט ער אויסגעלערנט נאָר די אײנציגע תּפלה: „פֿאָטער אונזער, וועלכער זיצט אין די הימלען“, און דיעזע תּפלה איז געוועזען דער אויסדרוק פֿון אַלע בעדירפֿנישען און פֿון אַלע האָפֿנונגען פֿון מענשען. דער גרויסער לעהרער האָט זעלבסט געלעבט לויט די ווערטער פֿון דער תּפלה. אַלע מענשען זענען געוועזען זײַנע ברידער און שוועסטער. ער איז געוועזען אָרים, האָט ניט געהאַט קײַן הויז, קײַן געלד, קײַן טײַערע קלײדער.

„עס זענען אַריבער טויזענד מיט נײַן הונדערט יאָהר צײַט דאַמאָלס. וואָס איז יעצט געוואָרען פֿון זײַן לעהרע?

„אַלע קריסטליכע פֿעלקער רײַסען זיך הײַנט אײנס מיט׳ן אַנדערן. אָנשטאָט צו „אָבזאָגען זיך פֿון די גיטער פֿון דער וועלט“, איז איבעראַל לוקסוס און רײַכטום. אָנשטאָט „גאָט זאָל זײַן אײן פֿאָטער פֿאַר אַלעמען“

און מענשען זאָלען זײַן ווי ברידער, איז מען הײַנט צוטײַלט אויף קלאַסען, אויף שטאַנדען, און אײַנער פֿערהאַסט דעם צווײַטען.

ווער עס האָט הײַנט אַ ביסעל אמונה, רעכענט זיך פֿאַר אַ פֿאַנאַטיקער. מען האָט פֿערגעסען אָן דער רעליגיע. מיר האָבען ניט גאָט.

די רעליגיע לערנט אונז צווײַ גרויסע וואַהרהײַטען: גאָט איז דער פֿאָטער פֿון אַלעמען; אַלע מענשען זענען ברידער. אָבער אין איטאַליען שטאַרבט דאָס פֿאָלק פֿון הונגער, כּדי דער קעניג זאָל זיך קאָנען פֿערווײַלען, און ווען מיר ווענדען זיך צום פּאַפּסט, ער זאָל זיך אָננעהמען פֿאַר אונז, געהט ער פֿאַרבײַ, און וויל אפילו גאָר ניט וויסען דערפֿון".

בײַ דיעזע ווערטער איז געוואָרען אַ קאָכערײַ אין פֿאָלק. די געזעלשאַפֿט אויפֿ'ן באַלקאָן האָט זיך אומרוהיג בעוועגט.

— דער דאָזיגער מענש ווײס, ווי צו טרעפֿען אין דער איבערצײַגונג פֿון די מענשען — האָט זיך אָנגערופֿען דער אַמעריקאַנער.

— יאָ, ער איז פֿעהיג צו שפּילען אַ מעלאָדראַמאַ אין דער פּאָליטיק — האָט געענטפֿערט דער באַראָן.

ראָמאַ איז אין גאַנצען איבערגעביטען געוואָרען. פֿון אַ פֿרעהליכע, אַ וויציגע, איז זי געוואָרען פֿערטראַכט, אומעטיג. ראָסי'ס שטימע איז איהר געווען עפּעס ווי בעקאַנט, און האָט איהר דערמאָנט שוין לאַנג פֿערגעסענע זאַכען. זי האָט פֿערמאַכט די אויגען, און ווי אין אַ פֿערכּישופֿ'טען שפּיגעל האָט זי געזעהען בילדער, געשטאַלטען, וועלכע איהר האָט געשײַנט, אַז זי קען זיי פֿון גאַנץ לאַנג. אַ דונקעל הויז אין אַ נעבעלדיגער שטאָדט, די לופֿט אָנגעזאַפּט מיט פֿײַכטקײַט און שנעע, אַן'אַלטער מאַן, וועלכער קושט זי, ווען זי איז נאָך אַ קינד, און נאָך עמיצער מיט אַ שטימע, וועלכע איז ענהליך צו דיעזער שטימע...

„ברידער! — האָט דוד ראָסי ווײַטער גערעדט אונטען — מיר האָבען קײנעם ניט, ווער עס זאָל אונז ווײַזען, ווי מען בעדאַרף לעבען.

„פֿערפֿוילטקײַט און פֿערפֿוילטקײַט!

„יאָ, ברידער! יעדער פֿון אונז ווײס, וואו איז דער מקור פֿונ'ם שלעכטס. מיר ווײסען וועגען מלחמות, וועלכע האָבען ניט בעדאַרפֿט זײַן. מיר ווײסען וועגען באַנקען, וועלכע האָבען ניט בעדאַרפֿט באַנקראָטירען און צונעהמען דעם בלוטיגען גראָשען פֿון טויזענדער פֿאַמיליען! מיר ווײסען, אַז די פּאָליציי ענטדעקט פֿערשוערונגען, וועלכע זענען נאָר

אויסגעטראַכט, כּדי צו בעקומען דערפאַר געשאַנקען! ווער קען ניט די „קאַמאָראַ“, וועלכע שיצט די גרויסע קרימינאַליסטישע פערברעכער און די „מאַפיאַ“, וועלכע ערמאָרדעט עהרליכע מענשען! ווער קען ניט אין רוים מיניסטאָרען, וועלכע ערלויבען זייערע געליעבטע, זיך מישען אין דער פּאָליטיק, און זיי ווערען נתעשר אויפ׳ן רעכנונג פון פאָלק!“

אויפ׳ן באַלקאָן האָט די פירשטין אויסגעשריען:

— ראָמאַ! דו געהסט אַוועק פון אונז?

ראָמאַ, וועלכע איז אַריינגעלאָפען אין זאַל, האָט געענטפערט מיט אַ פערשטיקטער שטימע:

— מיר איז עפּעס קאַלט אויפ׳ן באַלקאָן.

די פירשטין האָט זיך צולאַכט. דעם דאָזיגען געלעכטער האָט דערהערט דוד ראָסי, ער האָט איהם אָבער ניט פערשטאַנען, און ווען ער האָט אויפגעהויבען זיין שטימע, האָט זיך אין איהר געפיהלט אַ צוקאָכטקייט:

„ווער האָט ניט געזעהען די פּראַכטפאָלע עקיפּאַזשען פון די דאָזיגע, אין ראָסקאָש שווימענדע מענשען? די פורפורענע אוניפאָרמען מיט גאָלד געשטריקט? צי האָט די געטליכע השגחה איבערגעגעבען דאָס לאַנד, עס זאָל ווערען אַ קרבן פאַר דער זעלבסט־ליעבע פון די הויכע בעאַמטע מיט שמוציגע ליידענשאַפטען, און פון פרויען, וואָס פיהרען אַ פערדאָרבענעם לעבען? זיי גראָבען אונטער דער געזעלשאַפט“.

דאָס געשריי פון פאָלק האָט פערטויבט די לעצטע ווערטער. „בראַוואָ!“, „לעבען זאָל דוד ראָסי!“. די דאַמען זענען מיט שרעק ענטלאָפען פון באַלקאָן. „דער מענש רופט צו מאַכען אַ בונט: אויף דיזען פּלאַץ וועט צום ערשטען אָנפאַלען!“

— בערוהיגט אייך, מיינע דאַמען. עס וועט קיין בעז ניט געשעהען! — האָט זיי דער באַראָן בערוהיגט און האָט אַ דריק געגעבען דעם עלעקטרישען גלעקיל.

פון פּלאַץ האָבען זיך דערהערט געשרייען און שרעקליכע יללות.

— גאָט מיינער! וואָס איז דאָרט געשעהען? — האָט אויסגעשריען די פירשטין, ברעכענדיג די הענד. דער אַמעריקאַנישער געזאַנדטער, וועלכער איז געבליבען שטעהען אויפ׳ן באַלקאָן, האָט געענטפערט

— די סאָלדאַטען האָבען זיך צולאָזט מיט די פּיקעס צווישען פאָלק און האָבען אַרעסטירט דוד ראָסי.

— אַ דאַנק גאָט!

— זיי געהען דורך באָרגאָ — האָט געזאָגט דאָן קאַמיללאָ — זיי שטויסען, שטעכען, שלאָגען.

— עס וועט זיי גאָר נישט זיין! ביים ראָג געפינט זיך דער שפּיטאָל „הייליגער גייסט", און די גיכע מעדיצינישע הילף געפינט זיך אויף יעדען טריט — האָט דער באַראָן געענטפערט, ווען פעליקס איז געקומען אויפ'ן קלונג.

— בעגלייט די הערשאַפטען דורכ'ן זייטיגען אַרויסגאַנג! אַדיעו! אַדיעו! זייט גאַנץ רוהיג!

— דער אויסוואורף בעדאַרף ניט אַרומגעהען אויף דער פרייהייט. איך וואָלט זיי אַלע פערשפּאַרט אין טורמע — האָט געזאָגט די פירשטין.

דאָן קאַמיללאָ האָט דערלאַנגט דעם אָרעם דער בעזער פירשטין. און אַרויסגעהענדיג האָט ער בעגעגענט דאָננאַ ראָמאַ, וועלכע איז געשטאַנען אין טהיר און פאָכענדיג זיך מיט איהר טיכעל, האָט זי גערעדט מיט'ן ענגלישען געזאַנדטען.

— מיין גנעדיגע — האָט געזאָגט דער לעצטער — אויב איך וועל קאָנען אייך צונוץ קומען, בין איך שטענדיג גרייט צו דינען אייך.

איהר האַנד האָט געציטערט אין זיין האַנד ווי אַ געחאַפּט פויגעלע. זי האָט זיך געזעגענט מיט איהם און איז אַוועקגעגאַנגען.

— זעה נאָר! האָט די פירשטין שטיל געזאָגט — ווי אויפגערעגט זי איז! אַ מינוט פריהער איז איהר געוועזען קאַלט אויפ'ן באַלקאָן. אַך. ווי צופריעדען בין איך!

און רעדענדיג איז זי צוגעלאָפען אַ קוש טהון ראָמאַ'ן...

— אָרימעס קינד! ווי ליידט מיר! איך פיהל-מיט מיט דיר. צי האָב איך דיר ניט געזאָגט, אַז דיעזער מענש איז אַ פּלאָג פאַר אַלעמען און בעדאַרף אַריינפאַלען דער פּאָליציי אין די הענד?

— דאָס איז אונפערשעמט! — האָט געזאָגט דאָן קאַמיללאָ — בערעדען יענעם איז ווי אַ לייכט ווינטעל, וועלכער רייסט-אויף און טראָגט דאָך גאַנצע וואָלקען שטויב.

— קײנער האָט ניט ליעב, מען זאָל איהם בערעדען — האָט די פירשטין צוגעגעבען.

— אָבער וואָס שאַדעט עס? געוויס האָט זיך דער יונגער מענש אױסגעלערנט רעדען דאָס, וואָס ער טראַכט ערגעץ אין אַ פֿרײַען לאַנד: — האָט געזאָגט דאָן קאַמיללאָ.

— און דערבײַ איז ער אַזױ שען און אינטערעסאַנט — האָט געזאָגט די פירשטין.

ראָמאַ האָט געשוויגען. עס האָבען איהר געציטערט די נאָז-פֿליגלען און די ליפען. אַ ווײַלע איז זי געשטאַנען אונבעוועגט, דערנאָך האָט זי זיך מיט אַ מינע פֿון העכסטער פֿעראַכטונג אומגעדרעהט צום טהיר, וואָס איז פֿערשטעלט מיט אַ פֿאָרהאַנג.

דערווײַל האָט זיך דער אַמעריקאַנישער געזאַנדטער מיט זײַן פֿרױ געזעגענט מיט'ן באַראָן.

— מיר אין אונזער לאַנד, עקסעלענץ, בעטראַכטען ניט די עפֿענטליכע דעמאָנסטראַציעס אַלס אַ בעלײדיגונג קעגען דער רעגירונג.

— אַלזאָ, וואָס טהוט איהר בײַ אײַך, גענעראַל?

— מיר קוקען אויף זײ ווי איהר קוקט אויף אַ היראָגליפען-שריפֿט, און מיר בעמיהען זיך, זײ צו פֿערשטעהען.

דער באַראָן האָט זיך אַ נײַג געגעבען מיט אַ קאַלטען שמײכעל. עס איז מעהר ניט געבליבען ווי דער קריגס-מיניסטער. אויף זײַן בײַנערדיג געזיכט האָט זיך בעוויזען אַ שטאַרקע אויפֿרעגונג, און נעהמענדיג דעם הוט אין האַנד, האָט ער געזאָגט:

— אפשר וועט דער צוואַנציגסטער יאָהרהונדערט שוין ניט זײַן קײן יאָהרהונדערט פֿון מאָנאַרכיעם און פּאַפּסטערײַ. די דאָזיגע אויסברוכען זענען ווי די אויסברוכען פֿון די פֿײַערשפּײַענדע בערג. די ערד ציטערט כסדר און קײן זאַך וואַקסט ניט אויף איהר. פֿאַרוואָס? ווײַל אינוועניג קאָכט שטענדיג עטוואָס!

דער באַראָן האָט ווידער אַ שמײכעל געגעבען און זיך נידריג פֿערנײגט.

IX.

ראָמאַ האָט זיִך בעֶהאַלטעֶן איִן בעֶראַטוּנגס־זאַל — אַ זאַל, פוּן וועלכעֶן דיִ וועֶנד האָבעֶן אויסגעֶזעֶהעֶן, וויִ געֶבויט פוּן ביִכעֶר, אוּן דעֶר באַלקאָן איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן אויפ׳ן סקוועֶר.

הײַנט איִן דעֶר פריִה זעֶנעֶן דאָרט בעֶטראַכט געֶוואָרעֶן וויִכטיִגעֶ פראַגעֶן. אַ קאָפּיעֶ פוּן דיִ סטאַטוּטעֶן פוּן דעֶר קאָנסטיִטוּציעֶ איִז געֶלעֶגעֶן אויף אַ זעֶהר גרויסעֶן טיִש מיִט אַ גלעֶזעֶרנעֶם פּלאַט, אוּנטעֶר וועֶלכעֶן עֶס זעֶנעֶן געֶוועֶן אַרײַנגעֶזעֶצט פאָטאָגראַפיעֶס. דאָ, איִן דעֶר שטיִלקײַט, איִז דיִ טיִעף־בעֶלײַדיִגטעֶ ראָמאַ אַרײַנגעֶפאַלעֶן איִן פאָטעֶל און פעֶרדעֶקט דאָס געֶזיִכט מיִט דיִ ווײַסעֶ העֶנד. איִהר האָט געֶדאַכט, אַז דיִ עֶרד רוּקט־זיִך אַוועֶק פוּן אוּנטעֶר איִהרעֶ פיִס, אוּן נאָר מיִט געֶוואַלד האָט זיִ יִך אײַנגעֶהאַלטעֶן, ניִט אויסבּרעֶכעֶן איִן אַ געֶוויין.

דעֶר הײַנטיִגעֶר טאָג איִז געֶוועֶן בײַ איִהר וויִ אַ יוֹם־הדין, אוּן אַ שרעֶקליִכעֶר אוּרטײַל איִז אַראָבגעֶפאַלעֶן אויף איִהר פוּן אויסגעֶלויטעֶרטעֶן היִמעֶל.

זיִ האָט דעֶרהעֶרט טריִט אוּן עֶמיִצעֶנס האַנד האָט אָנגעֶריִהרט איִהר אָרעֶם. זיִ האָט אַ בליִק־געֶגעֶבעֶן אוּן זיִך אַ חאַפּ־געֶטהוּן צוּריִק, גלײַך וויִ אַ שלאַנג וואָלט זיִ אָנגעֶריִהרט. אַ פּלוּצליִכעֶ עֶנדעֶרוּנג איִז פאָרגעֶקוּמעֶן איִן איִהר שעֶן געֶזיִכט, דיִ וואוּנדעֶרליִך בלויעֶ אויגעֶן האָבעֶן געֶברעֶנט. זיִ האָט זיִך אויפגעֶריִסעֶן פוּן אָרט אוּן אָנגעֶהויבעֶן אַרוּמלויפעֶן מיִט געֶשוויִנדעֶ טריִט איִבּעֶר׳ן זאַל, אוּן געֶרעֶדט איִן דעֶר העֶכסטעֶר אויפרעֶגוּנג:

— דוּ האָסט געֶהעֶרט, וואָס מעֶן האָט געֶרעֶדט? וויִ דיִ קעֶץ האָבעֶן זײַ מיִך געֶריִסעֶן מיִט זײַערעֶ נעֶגעֶל. ביִז דיִ זוּן וועֶט אוּנטעֶרגעֶהן, וועֶט גאַנץ רוֹים וויִסעֶן וועֶגעֶן דעֶם. דיִעזעֶ עֶנגלעֶנדעֶריִן וועֶט פעֶרמאַטעֶרעֶן איִהרעֶ פעֶרד, צעֶפיִהרעֶנדיִג דיִ ידיעה איִבּעֶר׳ן שטאָדט. עֶס וועֶלעֶן שלײַפעֶן אָן מיִר דיִ ציִנגעֶר דיִ אַלעֶ פאַנטאַסטיִשעֶ פיִלעֶמאָנס אוּן דיִ פעֶרוועֶלקטעֶ בעֶרציִס, וועֶלכעֶ זעֶנעֶן, זײַט עֶטליִכעֶ יאָהר, גריִן געֶוואָרעֶן פוּן אײַפעֶרזוּכט צוּ מיִר! מאָרגעֶן וועֶט מעֶן איִן אַלעֶ צײַטוּנגעֶן טרוּמײַטעֶרעֶן וועֶגעֶן דעֶם! אָלגאַ אוּן לעֶנאַ אוּן זײַעֶר

גלײַכֶען װעֶלעֶן װאַרפֶען שטײַנעֶר! דיִ נײַמאָדיִשעֶ פאָמפאַדור! װעֶר איִז דאָס? אָ, איִך װעֶל סײַדען שטאַרבעֶן פוּן כּעס און שאַנד!

דעֶר באַראָן האָט זיִך אָנגעֶשפּאַרט אָן טיִש און געֶהעֶרט, צופעֶנדיִג זיִך דיִ װאָנסעֶן.

— דעֶר הויף האָט זיִך פוּן מיִר אַװעֶקגעֶקעֶהרט. זײ האָבעֶן נאָר געֶװאַרט דיִ גוּטעֶ געֶלעֶגעֶנהײַט, צוּ פעֶרניִכטעֶן מיִך! דיִ לאַקײעֶן, װעֶלכעֶ רופעֶן זיִך גראַפעֶן און קאָמעֶנדאַנטעֶן, און אַלטעֶ קאָקעֶטקעֶס, װעֶלעֶן אַװעֶקדרעֶהעֶן זײעֶרעֶ געֶפאַרבטעֶ פּנימעֶר, זײ זאָלעֶן מיִך ניִט זעֶהעֶן! דאָס איִז שרעֶקליִך! איִך װעֶל דאָס ניִט איבעֶרטראָגעֶן! איִך װיִל ניִט, דוּ פעֶרשטעֶהסט, איִך װיִל ניִט!

איִהרעֶן ליִפּעֶן, אויסגעֶקריִמט פוּן װעֶהטאָג, האָבעֶן אָנגעֶהויבעֶן ציִטעֶרעֶן. זיִ איִז געֶפאַלעֶן אויפ'ן שטוּהל, און בעֶדעֶקעֶנדיִג דאָס געֶזיִכט מיִט'ן טיִכעֶל, האָט זיִ אָנגעֶשפּאַרט דעֶם קאָפּ אָן טיִש.

איִן דעֶר מיִנוּט איִז אַרײַנגעֶקוּמעֶן פעֶליִקס און געֶמאָלדעֶן, אַז דעֶר פּאָליִצײ=קאָמעֶנדאַנט איִז צוּריִקגעֶקוּמעֶן און װיִל זיִך זעֶהעֶן מיִט זײַן עקסעֶלעֶנץ.

— באַלד — האָט דעֶר באַראָן ע״זנטפעֶרט גאַנץ רוּהיִג. פעֶליִקס איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן װיִ אַן'אויטאָמאַט, ט עבּעֶנדיִג צוּ דעֶרקעֶנעֶן, אַז עֶר האָט געֶזעֶהעֶן אוּנגעֶװעֶהנליִכעֶ זאַכעֶן. דעֶר באַראָן האָט זיִך געֶפיִהלט װיִ בעֶלײדיִגט איִן זײַן רוּהיִגעֶר װיִרדיִגקײט.

— איִך בעֶט זײַן אײַנגעֶהאַלטעֶן קעֶגעֶן מיִר איִן דיִ אויגעֶן פוּן דיִ בעֶדיִנטעֶ — האָט עֶר געֶזאָגט טריִקעֶן. — איִך פעֶרשטעֶה דײַן געֶפיִהל, אָבעֶר דוּ ביִסט צוּפיִעל צוּקאָכט, און קאָנסט ניִט זעֶהעֶן דיִ זאַכעֶן איִן זײעֶר געֶהעֶריִגעֶן ליִכט. איִך װײס, אַז דוּ ביִסט עֶפעֶנטליִך בעֶלײדיִגט געֶװאָרעֶן, דאָס איִז אמת, אָבעֶר דוּ בּרויכסט ניִט רעֶדעֶן צוּ מיִר, גלײַך װיִ דאָס װאָלט געֶװעֶן מײַן שוּלד.

— אַלזאָ װעֶמעֶנס? אויב דאָס איִז ניִט דײַן שוּלד, װעֶמעֶנס איִז זיִ? — האָט זיִ געֶשריִעֶן, און דעֶר באַראָן האָט דעֶרזעֶהעֶן, אַז דיִזעֶ שעֶנעֶ אויגעֶן קאָנעֶן אויך קוּקעֶן מיִט פײַנדשאַפט. עֶר האָט שװײַגעֶנדיִג אויסגעֶהאַלטעֶן איִהר בליִק, און דאָס האָט זיִ בעֶרוּהיִגט.

— איִך בעֶט דיִך אוּם פעֶרצײַהוּנג — האָט זיִ געֶזאָגט און זיִך אײַנגעֶבויגעֶן צוּ איִהם.

ער האָט זי אַ קוש געגעבען, און נעהמענדיג זי ביי דער האַנד, האָט ער זיך געזעצט נעבען איהר. טרערען האָבען אַרויסגעזעצט פון איהרע אויגען און זיך געגאָסען אויף איהר קלייד. זי האָט אויסגעוויזען רוהיג, אָבער פערצווייפעלט.

— אַלץ איז געענדיגט! — האָט זי געזאָגט.

— אָ, רעד ניט אַזוי — האָט ער געענטפערט. — מיר ווייסען ניט, וואָס די צוקונפט וועט אונז ברענגען. אפשר וועל איך אין גיכען זיין אים שטאַנד צו פערשליסען דאָס מויל פון אַלע לשון־הרע־רעדערס און אָבריינינגען זיך אין די אויגען פון דער גאַנצער וועלט.

זי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ שמייכעל געטהון. דער גלעזערנער פּלאַט פון טיש, וועלכער איז פערהויכט געוואָרען דורך איהר אָטעם. האָט זיך אויסגעלייטערט לאַנגזאַם, און עס האָט זיך בעוויזען דאָס בילד פון אַנ'אַלטען שלאָס. דאָס איז געווען די פאָטאָגראַפיע פון דעם שלאָס אין די אַלבאַנישע בערג...

— נאָר — האָט ווייטער געזאָגט דער באַראָן — דו מוזט אָבשאַפען דיעזען ברונאָ.

— איך וועל איהם נאָך היינט אַרויסיאָגען.

אַ ברענענדיגען וועהטאָג האָט איהר פערשאַפט דער געדאַנקען, אַז דאָס, וואָס דוד ראָסי האָט געזאָגט, האָט ער געמוזט וויסען פון איהר בעדינטען ברונאָ, וועלכער האָט זי געשפּיאָנירט אין איהר אייגענעם הויז, און טאָג־טעגליך מודיע געוועזען וועגען איהרע מעשים.

— איך וואָלט איהם געקאָנט הרגענען! — האָט זי אויסגעשריען.

— וועמען? ברונאָ'ן?

— ניין, דוד ראָסי'ן!

דאָס שרעקליכסטע איז פאַר איהר געווען דער געדאַנקען, אַז זי האָט איהם גערעכענט פאַר אַנ'אידעאַל, און ער האָט זי אַזוי געטראָטען.

— זיי נאָר געדולדיג, ער וועט שוין בעשטראָפט ווערען — האָט דער באַראָן געזאָגט.

— ווי אַזוי?

— ער וועט בעשטראָפט ווערען דורכ'ן גערעכט.

— פאַר וואָס?

— פאַר אָנרעדען צו אַ בונד. דאָס געזעץ ערלויבט יעדען מענשען

רעדען וואָס ער וויל וועגען ערשטען מיניסטער, אָבער קיינעם איז ניט ערלויבט פֿאָראויס־זאָגען, אַז מען וועט אַראָבוואַרפֿען פֿון טראָן דעם קעניג! דער האָט זיך צופֿיעל ערלויבט. ער וועט שוין זיצען אין טורמע „סאַנטאָ־סטעפֿאַנאָ“.

— און וואָס פֿאַר אַ טובה וועט דערפֿון אַרויסקומען?

— ער וועט שווייגען, איך וועל איהם דערדריקען.

זי האָט מיט אַ שמייכל אַ קוק געגעבען צום באַראָן.

— דו רעדסט דיר איין, אַז דו וועסט דערדריקען אַזאַ מענשען, ווען דו וועסט איהם פֿערשפּאַרען אין טורמע? ער האָט מיך דערנידעריגט, בעליידיגט, אָבער איך בין ניט אַזוי קינדיש, אַז איך זאָל מיך אַליין אָבנאַרען. פֿערמשפּט איהם, בעשטראָף איהם, און ער וועט אין תּפיסה האָבען נאָך אַ גרעסערע בעדייטונג.

דער באַראָן האָט וויערער געצופּט די וואָנסען.

אויסער דעם — האָט ראָמאַ געזאָגט — וואָס פֿאַר אַ נוצען וועל איך האָבען דערפֿון, וואָס דו וועסט איהם בעשטראָפֿען פֿאַר אָנרעדיגען צו אַ בונד קעגען קעניג? די וועלט וועט זאָגען, אַז ער איז בעשטראָפֿט געוואָרען דערפֿאַר, וואָס ער האָט דיך בעליידיגט, און אַלע וועלען מיינען, אַז ער ליידעט — פֿאַר׳ן אמת.

דער באַראָן האָט כסדר זיך געצופּט די וואָנסען.

— אַ נוצען! — האָט זי זיך איראָניש צולאַכט — דאָס וועט דאָך זיין אַ דאָפּעלע בעליידיגונג. עס וועלען רעדען וועגען דעם אַדוואָקאַטען, פֿערטיידיגער, די פּרעסע, און גאַנץ אייראָפּאַ וועט דאָס הערען!

דער באַראָן האָט געשוויגען און געקוקט אויף איהר שענעם און זעהר בלאַסען געזיכט, איבער וועלכען עס האָט אויסגעוויזען, אַז די נקמה־געדאַנקען פֿלעכטען זיך און וויקלען ווי אַ מחנה יאַשצערקעס. פּלוצלונג האָט זי זיך אויפֿגעכאַפּט פֿון אָרט מיט אַ געשריי.

— איך ווייס שוין! איך ווייס! איך ווייס!

— וואָס אַזוינס?

— גיב מיר אָב דיעזען מענשען, און איך וועל דיר ווייזען, ווי אַרויסצוקריכען פֿון דער ערנידערונג.

— ראָמאַ! — האָט אויסגערופֿען דער באַראָן.

— אויב דו וועסט איהם בעשטראָפֿען פֿאַר דער היינטיגער רעדע,

ווֶעסטוּ נאָר אונז בֶּעלֵייִדִיגֶען, און דֶעם קֶענִיג ווֶעסטוּ קֵיין שום טובה נִיט טהון.

— דאָס אִיז אמת.

— חאַפּ אִיהם בּײַ עֶפּעֶס אַ פֶערשווֶערונג, דאַן ווֶעסטוּ טהון אַ טובה דֶעם קֶענִיג, און אונז ווֶעסטוּ קֵיין רעה נִיט טהון.

— אָהן שום צווייפֶעל!

— דוּ האָסט גֶעזאָגט, אַז דוד ראָסִי'ן פֶערדעֶקט עֶפּעֶס אַ גֶעהֵיימנִיס און דוּ וואָלסט גֶערן זִיך דֶערוִויסֶען, ווער אִיז גֶעוועֶען זֵיין פָאטעֶר, און וואוּ עֶר האָט פֶערבּראַכט יֶענֶע יאָהרֶען, ווֶען עֶר אִיז נִיט גֶעוועֶען אִין רוים?

— אִיך וואָלט פִיעל גֶעגֶעבֶּען, צוּ דֶערוִויסֶען זִיך דאָס.

— דוּ וואָלסט ווֶעלֶען וויסֶען, ווער אִין לאָנדאָן האָט אִין אִיהם אֵיינגֶעפְלאַנצט דִי דאָזִיגֶע אִידעֶען, ווֶעגֶען וועֶלכֶע פֶערשווֶערוּנגֶען טרֵאַכט עֶר, צוּ וועֶלכֶע פֶערבּאָרגֶענֶע גֶעזעֶלשאַפְטֶען גֶעהֶערט עֶר, און קודם כל, וואָס האָט עֶר בּדעה און וואָס אִיז זֵיין צִיעֶל, און צִי האָט עֶר זִיך אָנגֶערעֶדט מִיט'ן וואַטִיקאַן?

זִי האָט גֶערעֶט אַזוֹי גֶעשווִינד, אַז אִיהר האָט אַזש פֶערפֶעהלט אָטעֶם.

— אַלזאָ אִיז וואָס?

— ווֶעגֶען דֶעם אַלעֶמֶען ווֶעל אִיך מִיך דֶערוִויסֶען.

— טֵייעֶרסטֶע ראָמאַ!

— גִיבּ מִיר אִיהם אִיבּעֶר, אִין אַ מאָנאַט ווֶעסטוּ וויסֶען זֵיינֶע פֶערבּאָרגֶענסטֶע גֶעדאַנקֶען — האָט זִי גֶעזאָגט, ווִי אַ בִּיסֶעל פֶערשֶעמט.

זִי אִיז אַרוּמגֶעגאַנגֶען הִין און צוּרִיק, נִיט ווֶעלֶענדִיג, אַז דֶער בּאַראָן זָאל אַרֵיינקוּקֶען אִין אִיהר גֶעזִיכט, אוֹיף וועֶלכֶען עֶס האָט יֶעצט אוֹיסגֶעזעֶצט אַ הֵייסֶע רוֹיטקֵייט.

דֶער בּאַראָן האָט גֶעטראַכט: וואַהרשֵיינלִיך ווִיל זִי בֶּעהעֶרשֶען דִיעזֶען מֶענשֶען דוּרך אִיהר שֶענקֵייט, אַרוֹיסצִיהֶען פוּן אִיהם אַלסדִינג, און דאַן ווֶעט זִי זִיך נִיקם זֵיין פאַר דֶער הֵיינטִיגֶער בֶּעלֵייִדִיגוּנג. אוּם זאָ בֶּעסֶער פאַר מִיר, אוֹיבּ אִיך ווֶעל שטעֶהֶען אָן אַ זֵייט. אַ מִינִיסטֶער בֶּעדאַרף זִיך נִיט נֶעהמֶען צוּם האַרצֶען פוּן פֶערזֶענלִיכֶע אָנפאַלֶען, עֶר מוּז שטֶעהן הֶעכֶער פוּן זֵיי!

עֶר האָט אַ קוּק גֶעגֶעבֶּען אוֹיף אִיהר און דאָס בּלוּט האָט זִיך אִין אִיהם צוּקאָכט. עֶר האָט גֶעלִיעבּט דִיעזֶע פרוֹי מִיט דֶער אֵיינצִיגֶער לִיעבֶּע.

צוּ וועלכֶער עֶר אִיז געווען פֶעהִיג. גלייכצייטִיג האָט דִי אייפֶערזוּכט אָנגעהויבען אִיהם ברענען.

— אִיךְ פֶערשטעה דִיךְ, ראָמאַ! — האָט עֶר געזאָגט — בִּיזט אַ שענע. קיינער וועט ענטנעגען דִיר נִיט בּעשטעהען. אָבער געדענק, אַז דִיזער מענש וועט זִיךְ נִיט לאָזען אִיבּערקויפען מִיט אַ קליינִיגקייט.

זִי האָט זִיךְ צולאַכט.

— אַזאָלכע מענשען שטאָלצִירען דערמִיט, אַז פרויען מאַכען אויף זיי קיין שום איינדרוּק נִיט — האָט עֶר ווייטער געזאָגט.

— אִיךְ האָב אִיהם שוין געזעהען.

— זַיי פאָרזִיכטִיג! דוּ האָסט דאָךְ געזאָגט, אַז עֶר אִיז יוּנג און שען!

זִי האָט געשאָקעלט מִיט'ן קאָפּ לאַכענדִיג.

דער באַראָן האָט אִין הארצען געטראַכט: וואַהרשיינלִיךְ אִיז זַיי אַזוֹי ווייט בּעליידִיגט אִין אִיהר שטאָלץ, אַז קיינמאָל וועט זִי נִיט זַיין אִים שטאַנד צוּ פערגעסען דִי דאָזִיגע בּעליידִיגוּנג.

— און וואָס וועט זַיין מִיט בּ ר וּ נ אָ? — האָט עֶר געפרעגט.

— עֶר וועט בּלייבּען — האָט זִי געענטפערט. — מִיט אַזאָלכע מענשען אִיז לייכט צוּ קערעווען.

— דוּ ווִילסט, אַלזאָ, אִיךְ זאָל דוֹד ראָסִי דִיר אִיבּערלאָזען?

— יאָ, אִיךְ ווִיל. עֶס וועט קוּמען אַ טאָג, אִין ווענלכען אִיךְ וועל אִיהם דערמאָנען דִי היינטִיגע ווערטער. ווען עֶר וועט שוין זַיין אויף דער העכסטער שטופע פוּן זיינע פאַנטאַזיעס און האָפנונגען, ווען עֶר וועט זַיין גלִיקלִיךְ — דאַן וועט עֶר אוּמקוּמען!

דער באַראָן האָט אַ דרִיק געגעבּען דעם גלעקעל און געזאָגט:

— אַליאָ גוּט! מאַנכעס מאָל חאַפּט מען מִיט איין לעפעל האָנִיגפליגען, מעהר ווִי מִיט אַ גאַנצער פאַס עסִיג. לאָמִיר זעהען!

אִין אַ ווייַלע אַרוּם אִיז דער נאַטשאַלנִיק פוּן פּאָלִיציי אַריינגעקוּמען מִיט דער מעלדוּנג, אַז דוֹד ראָסִי געפִינט זִיךְ שוין אִין טוּרמע.

— קאָמענדאַנט! — האָט געזאָגט דער באַראָן, ווייזענדִיג אויפ'ן בּוּךְ, וועלכעס לִיעגט אויפ'ן טִישׁ. — אִיךְ האָבּ דוּרכגעזעהן דִי סטאַטוּטען און זִיךְ אִיבּערצייגט, אַז אַ דעפּוּטאַט קאָן אַרעסטִירט ווערען נאָר אויפ'ן אורטייל פוּן פּאַרלאַמענט.

— אָבער, עקסעלענץ! אויב עֶר פערשוּלדִיגט זִיךְ קעגען דעם

פּאַראַגראַף 45, דאַן קאָן ער, אויך אָהן דער רעזאָלוציע פֿון פּאַרלאַמענט, בעשטראָפֿט ווערען,

— קאָמענדאַנט! איך האָב אייך געזאָגט מיין מיינונג און איך וויל אַז דוד ראָסי זאָל בעפֿרייט ווערען.

— עקסעלענץ!

— איך בעט, איהם בעפֿרייען תיכף ומיד, און זאָלען אייערע אָפֿיצירען איהם אָבפֿיהרען ביז זיין וואָהנונג אויף פּיאַצאַ נאַראָנאַ.

דער קאָמענדאַנט אנזשעלעלי האָט זיך מיט אַ נידריגער פֿערנייגונג אַרויסגערוקט פֿון צימער.

X.

דער גרויסער זייגער אויפ׳ן טהורם פֿון הייליגען פּעטרוס האָט אויסגעשלאָגען צוועלף, און אין דער זעלבער מינוט האָט זיך פֿון פּלאַץ געהערט אַ גערויש, ווי פֿון אַ שטאַרקען ווינד.

ראָמא און דער באַראָן זענען צוגלאָפֿען צום באַלקאָן.

אויפ׳ן גאַלערייקע פֿון דער קירכע האָט אַ קליינע געשטאַלט אויפגעהויבען קליינע הענד. די אַראָבהענגענדע אַרבעל פֿון דעם ווייסען מאַנטעל האָבען אויסגעזעהען ווי פֿליגעל.

דאָס האָט דער פּאַפּסט בעגריסט דאָס נייע יאָהרהונדערט און געשיקט אַ פֿייערליכע ברכה אין אַלע זייטען פֿון דער וועלט. זיין געזיכט האָט מען ניט געקאָנט זעהען, אָבער זיין שטימע האָט געקלונגען ווי אַ גלעקעל.

„הייליגע אַפּאָסטאָלען פּעטער און פּאַוועל, זייט מיט אונז!

„אָמן!"

„די ברכה פֿון גאָט זאָל בלייבען שטענדיג ביי אייך!"

„אָמן!"

אַ ים פֿון מענשליכע קעפּ איז געוועזען אונבעוועגט. אויפ׳ן אונגעהויערען פּלאַץ האָט דאָס פֿאָלק געקניעט שווייגענדיג, און נאָר ביי די לעצטע ווערטער האָבען די סאָלדאַטען מיט אַ גרויס רעש אַ קלאַפּ געגעבען מיט די פֿריקלאַדען אַן דער ערד.

אין אַ ווײַלע אַרום איז ווידער געוואָרען שטיל ווי אין אַ קבֿר. יעדער אָבקלאַנג פֿון מענשליכֿען לעבען איז ווי אָבגעשטאָרבען. עס האָט זיך געדאַכֿט, אַז די גאַנצע וועלט ציטערט, איידער זי פֿאַלט אַרײַן אין אַנ'אונענדליכֿען תּהום.

פֿלוצלינג האָט זיך געהערט אַ זעץ פֿון אַ האַרמאַט פֿון שלאָס „הײליגער מלאך". דאָס קניענדע פֿאָלק האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, גלײַך ווי עס וואָלט דערהערט אַ דונער פֿון הימעל אין לעצטען יום־הדין! שפּעטער אַ ווײַלע האָט אָנגעהויבען קלינגען דער גרויסער גלאָק פֿון דער קירכֿע סט' פּעטרוס, דערנאָך האָבען אַלע גלאָקען זיך צונויפֿגעגאָסען אין איין אונגעהויערען קלאַנג.

דערווײַל האָבען זיך פֿון אונטער די ווײַסע פֿליגלען אויפֿ'ן גאַלערײַקע פֿון דער קירכֿע אָנגעהויבען שיטען ווי גרויסע שטיקער שנעע. דאָס האָט דער פּאַפּסט געוואָרפֿען צווישען פֿאָלק אַ „בוללע" (בעפֿעהל). דערנאָך איז די ווײַסע געשטאַלט פֿערשוואונדען געוואָרען און דאָס מענשליכֿע לעבען האָט צוריקגעקעהרט צום געוועהנליכֿען גאַנג.

דאָס אַלץ האָט געדויערט אַ קורצע ווײַלע. ווען ראָמאַ איז צו זיך געקומען, איז זי שטאַרק פֿערוואונדערט געוואָרען זעהענדיג, אַז דער באַראָן קניעט אויך נעבען איהר. ער האָט זיך אויפֿגעכאַפּט אַ פֿערשעמטער און האָט אָנגעהויבען צוקנעפּלען ראָמאַ'ס פּאַלטאָ אויף איהר פֿולער, שלאַנקער פֿיגור.

דער שמײַכֿעל האָט זיך צוריקגעקעהרט אויף ראָמאַ'ס געזיכֿט, און ווען דער באַראָן האָט געענדיגט זײַן אַרבײַט, האָט ער זיך אײַנגעבויגען, אַ קוש געגעבען איהר, אָבער זי האָט זיך אומגעדרעהט און זײַנע ליפּען האָבען נאָר לײַכֿט אָנגעריהרט איהר באַק.

דער באַראָן האָט איהר דערלאַנגט דעם אָרעם, אָבצופֿיהרען זי צום עקיפּאַזש. ראָמאַ איז צוריק געוואָרען פֿרעהליך ווי שטענדיג, האָט לעבעדיג גערעדט, און פֿאַרבײַגעהענדיג אין פֿאָדערצימער האָט זי, מיט איהר געוועהנליכֿער ליעבליכֿקײַט, זיך געווענדעט צום גאַמע דיענער.

— צום ווידערזעהען, פֿעליקס!

דאָס אײַזיגע געזיכֿט פֿון פֿעליקס'ן איז העל געוואָרען, גלײַך ווי אויף איהם איז געפֿאַלען אַ שטראַהל פֿון דער זון.

– אַזאַ בּעֶדינטעֶר איז אַנ'אמת'עֶר אוֹצר! עֶר קוקט און זעֶהט גאָר ניט.

– קעֶנסט איהם נעֶהמעֶן צו זיך, אויב דו ווילסט – האָט געֶענטפעֶרט דער בּאַראָן.

דאָס פֿאָלק האָט זיך דורך פֿיעל גאַסעֶן צוגאָסעֶן פֿון פלאַץ, ווי די ריזעֶדיגעֶ טייכעֶן. אויף אַלעֶ זייטעֶן האָבּעֶן זיך געֶהעֶרט די געֶשרייעֶן פֿון די קוטשעֶרס, וועלכעֶ האָבּעֶן מיט גרויס מיה איינגעֶהאַלטעֶן די פֿעֶרד. דעֶר עולם האָט זיך יעֶצט בּעֶלאָהנט פֿאַר'ן לאַנגעֶן שווייגעֶן און געֶרעֶדט הויך, געשריעֶן איינעֶר צום אַנדעֶרעֶן, אָבּעֶר די אַלעֶ קולות האָט איבּעֶרגעֶשטיגעֶן די קלינגעֶריי פֿון די גלאָקעֶן.

דעֶר שווייצעֶר, מיט'ן זילבּעֶרנעֶם שטאָק, האָט מיט גרויס מיה געֶמאַכט אַ וועֶג צו דעֶר קאַרעֶטעֶ, וועֶלכעֶ איז געֶשטאַנעֶן אויפ'ן פלאַץ.

ראָמאַ איז לייכט אַריינגעֶשפּרונגעֶן. אַ לאַקיי אין אַ ווייסעֶר פּעֶרוק האָט אַוועֶקגעֶלעֶגט דאָס הינטעֶלעֶ אויפ'ן זיידעֶנעֶם קישעֶן. ווען די רויטעֶ אוניפאָרם מיט די גאָלדעֶנעֶ האַפּט איז פֿעֶרשוואונדעֶן געֶוואָרעֶן אויפ'ן ראָג, האָט דעֶר בּאַראָן נאָך געֶזעֶהעֶן אַ קליין העֶנטעֶל, וועֶלכעֶס האָט איהם געֶגריסט פֿון קאַרטעֶ.

צווייטער טייל.

די רעפּובליק פֿון מענשען.

I.

דער פּלאַץ „פּיאַצצאַ נאַראָנאַ" איז דאָס האַרץ און די זעלע פֿון אַלטען רוים. אין אַנדערע טײלען פֿון שטאָדט גלוסט זיך דיר פֿרעגען: צי איז דאָס לאָנדאָן? צי איז דאָס פּאַריז? ניואָרק? אָבער אויף „פּיאַצצאַ נאַראָנאַ" מוזט דו זאָגען: דאָס איז רוים!

דער דאָזיגער פּלאַץ איז ווי אַריזיגער שפּין אינם נעץ פֿון קליינע געסלעך, וועלכע פֿעראייניגען זיך מיט די הויפּט=גאַסען דורך דער הילף פֿון שמאָלע געסלעך, וואָס ביי׳ם אַריינגאַנג בעזיצען זיי קליינע אייזערנע סלופּעס, וועלכע זענען געבליבען פֿון אַמאָליגע צייטען, ווען מ׳האָט געברויכט זיך שיצען דורך קייטען, עס זאָל ניט אָנקומען קיין גרויסער המון.

איין זייט פֿון פּלאַץ איז גרויסאַרטיג.

דאָרט געפֿינט זיך דער אַמאָליגער פּאַלאַץ „בראַסכי", וואו היינט זענען קאַנצעלאַריעס פֿון מיניסטעריום פֿון אינערען. אן די מויערען פֿון דיזען פּאַלאַץ איז אָנגעלעהנט דער צובראָכענער קערפּער פֿון פּאַסקינ׳ס גרויסע סטאַטוע. ניט ווייט פֿון דאָרט זעהט מען פּאַמפֿיליס פּאַלאַץ, מיט די צייכענס פֿון פּאַפּסט אויף די טהירען. ווייטער בליאַסקעט מיט טייערען מאַרמאָר די קירכע פֿון דער „הייליגער אַגנעס". אין דער מיטען פּלאַץ געפֿינען זיך דריי פֿאָנטאַנען, וועלכע גיסען זיך צונויף אין אַ פּראַכטיגען אָבעליסק, און אויבען אויפֿ׳ן שפּיץ שטעהט אַ ווייסע טויב און האַלט אין שנאָבעל אַ צווייג פֿון אַנ׳עלבוים.

אױפ׳ן צװײטען עק פֿון פּלאַץ ציהט זיך אַ גאַנצע רײַהע פֿון נײַמאָדישע געבײַדען, קאַפֿע־הײַזער, קראָמען, װאָהנונג־הײַזער, װאָס אין זײַערע פֿענסטער הענגט װעש און לופֿטערט זיך קעגען דער זוהן, אָדער עס הענגען שטײַגלעך מיט פֿערשידענע פֿױגעל, און די דאָזיגע ערשײַנונגען פֿון נײַמאָדישען לעבען פֿערדעקען די רעשטלעך פֿון די אַמאָליגע רױמישע פּאַלאַצען מיט צובראָכענע פֿירעקיגע זײַלען, מיט גזימסען װעלכע זענען בעװאַקסען מיט װילדע װײַנשטאָקען, גלײַך װי זײַ װילען פֿערדעקען פֿאַר די אױגען פֿון די פּראָסטע לײַט די דאָזיגע רעשטען פֿון דער פּראַכטפֿאָלער פֿערגאַנגענהײַט.

אין אײנעם פֿון די דאָזיגע נײַמאָדישע הײַזער, כּמעט געגענאיבער דעם אָבעליסק און דער קירכע, האָט דוד ראָסי געװאָהנט שױן פֿון זיבען יאָהר: ד״ה: צײַט ער איז געװאָרען אַ דעפּוטאַט אין רױמישען פּאַרלאַמענט. אונטען האָט זיך געפֿונען „אַ טראַטטאָריאַ״, דאָס איז אַ מין רעסטױראַציע, אָדער אַ װײַן־הױז, פֿון װעלכען די מױערען זענען געװען בעפּוצט מיט געמײַנע פֿרעסקען, װעלכע שטעלען־פֿאָר דעם נעאַפּאָליטאַנישען ים־אױסגוס מיט׳ן פֿײַערשפּײַענדען באַרג װעזוף. דורך אַ פֿינסטערען קאָרידאָר איז מען געגאַנגען אױף די העכערע שטאָק. אונטען, װיאו די טרעפּ הױבען זיך אָן, איז געװען דאָס צימער פֿון שװײַצאַר, אין װעלכען טאָג װי נאַכט האָט געברענט אַ לאָמפּ און האָט אױסגעזעהען װי אַ גאַנץ גרױס בלוטיג אױג קוקט־אַרױס אין דער פֿינסטער.

אין דיעזען צימער האָט געװאָהנט אַן אַלטער גאַריבאַלדער (װעלכער האָט געדיענט אין גאַריבאַלדי׳ס מיליטער), שטענדיג אָנגעטהון אין אַ רױט העמד און אַ פֿילצאָװען קאַפּעליוש. זײַן פֿרױ, אַ געקנײַטשטע װי אַ פֿערװיאַלעטער עפּעל, האָט אַרומגעבונדען דעם קאָפּ מיט אַ רױט טיכעל, װעלכעם זי האָט פֿערשפּילעט מיט אַ זילבערנע לאַנגע שפּילקע.

די װאָהנונג פֿון דוד ראָסי איז בעשטאַנען פֿון דרײַ צימערען אױפ׳ן פֿירטען שטאָק: צװײ פֿון פֿראָנט און אײנער פֿון הינטען. פֿון דאָרט האָט מען לײַכט געקאָנט אַריבערגעהן אױפ׳ן פּלאַכען דאַך פֿון הױז.

אין אײנעם פֿון די פֿראָנטאָװע צימערען איז אין דיעזען יוביליאום־טאָג געזעסען אַ יונגע פֿרױ און געאַרבײַט אַ זאָק, און אױף די קניע געהאַלטען אַ בוך, און אַ קלײַנער, זעקסיעהריגער יונגעל, זיצענדיג אױף די קניע נעבען איהר, האָט נאָכגעמאַכט גלײַך װי ער לערנט אַ לעקציע.

זי, אַ שענע, ניט קיין דרייסטע נאַטור, האָט געהאַט העלע אויגען און אַ ווייכע שטימע; דער יונגע, געבויט ווי אַ יונג קליין לייבעל, האָט אויסגעוויזען צו זיין אַמאָל אַ ריז.

— לעז, יוזיו — האָט די פֿרוי געזאָגט, טייטלענדיג מיט'ן דרעטיל איבער'ן בוך. — „עס האָט פּאַסירט...

אָבער יוזיע'ס אויגען האָבען אַ קוק געגעבען פֿריהער אויף'ן זייגער, וועלכער שטעהט אויף'ן קאַמין, דערנאָך צום פֿענסטער.

— ער האָט דאָך געזאָגט, מאַמוניו, אַז ער וועט צוריק קומען צוויי אַזייגער?

— יאָ, מיין טייערער. דער הערר ראָסי האָט בעדאַרפֿט באַלד בעפֿרייט ווערען, און דער טאַטע, וועלכער האָט געבּרענגט די גוטע ידיעה, איז צוריק אַוועקגעלאָפֿען, ברענגען איהם אַהער.

— אַהאַ! — „עס האָט פּאַסירט, אַז ער האָט ליעב בעקומען אַ פֿרוי, מיט'ן נאָמען דלילה“... אָבער, מוטער?..

— וואָס, מיין טייערער?

— פֿאַרוואָס האָט די פּאָליציי אַרעסטירט דעם פֿעטער ראָסי?

— ווייל ער האָט ליעב דאָס פֿאָלק.

— אָ!

— לייען, יוזיו: „די פּלשתים זענען געקומען...

— „די פּלשתים זענען געקומען און געזאָגט צו איהר: דערוויס זיך, אין וואָס ליעגט זיין גרויסע קראַפֿט...

— דו האָסט דאָך געזאָגט, מאַמוניו, אַז פּאָליציי אַרעסטירט מענשען פֿאַר שלעכטע מעשים?

— לייען, לייען, יוזיו. אָט זעהסטו איך האָב שוין פֿערלאָרען. אַהאַ, געפֿונען: „זי האָט איהם פֿערוויגט צום...

— „זי האָט איהם פֿערוויגט צום שלאָפֿען, דערנאָך האָט זי גערופֿען מענשען און געהייסען אָבשניידען איהם זיינע פּרעכטיגע האָר...

— אויף'ן בילד האָט ער דאָך יאָ האָר?

דאָס יונגעל האָט זיך איינגעהאַפּט, אַ קוק צו געבען אויף'ן בילד, וועלכעס שטעלט־פֿאָר שמשון.

— יוזיו, ביזט זעהר ניט אַרטיג. דו האָסט דאָך פֿערשפּראָכען, אַז דו וועסט זיך אויסלערנען די לעקציע, אויב איך וועל דיר ערלויי-

בען, איבערלעזען די געשיכטע וועגען שמשון אין פֿעטערס תנ"ך.

אָבער אין דער מינוּט האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ אין טהיר, און דאָס יונגעל איז מיט אַ פֿרייד אַרויסגעלאָפֿען פֿון צימער.

— דאָס איז דער פֿעטערקע דוד! פֿעטעריל דוד!

פּלוצלונג איז דאָס יונגעל פֿערשוויגען געוואָרען.

— ווער איז, יוזיו?

— עפּעס אַ הערר — האָט דאָס יונגעל געענטפֿערט.

II.

דאָס איז געווען אַ יונגער רוימער. מיט פֿאָרשענדע אויגען און שוואַרצע, פֿערדרעהטע וואָנסען — דערזעלבער, וועלכער איז געשטאַנען נעבען דער קאַרעטע פֿון אַלטען פֿראַנצויז אויפֿ'ן פּלאַץ סט'פּעטרוס.

— איך בעט אום פֿערצייהונג — האָט ער געזאָגט — איך וויל רעדען מיט'ן הערר ראָסי. איך ברענג איהם אַ וויכטיגע ידיעה פֿון אויסלאַנד. ער געהט שוין, אַרומגערינגעלט מיט אַ גרויסען עולם, נאָר וועלענדיג זיין זיכער, אַז ער וועט מיך אָננעהמען, בין איך פֿריהער געלאָפֿען. צי קאָן איך אויפֿוואַרטען דאָ אַ ביסעל?

— נאַטירליך! איהר זאָגט, אַז ער קומט שוין צוריק? ער איז אַלזאָ שוין פֿריי?

די העלע אויגען פֿון דער פֿרוי האָבען געגלאַנצט פֿון פֿרייד, און די דורכדרינגענדע אויגען פֿון פֿרעמדען האָבען אַלסדינג געזעהען.

יאָ מאַדאַם, ער איז פֿריי, איך האָב געזעהען, ווי מען האָט איהם אַרעסטירט, און האָב אויך געזעהען, ווי מ'האָט איהם אַרויסגעלאָזט פֿון טורמע.

צי אין אמת'ן? איהר קאָנט מיר אַלזאָ אויספֿיהרליך דערצעהלען, מיין הערר. איך און מיין יונגעל טראַכטען כסדר נאָר וועגען דעם, אָבער מיר ווייסען ניט קיין שום איינצעלהייטען. ביטע, זעצט אייך, מיין הערר!

— ווען די פּאָליציי האָט איהם געפֿיהרט אין טורמע „באָרזשאַ" — האָט אָנגעהויבען דער אונבעקאַנטער — האָט דאָס פֿאָלק זיך בעמיהט צו בעפֿרייען איהם, און וואָלט איהם געוויס בעפֿרייט, ווען דער אַרעסטירטער זעלבסט וואָלט זיך ניט אַריינגעמישט.

— יאָ, יאָ, דאָס פּאַסט טאַקי פאַר איהם.

— ווען ס'איז געוואָרען די מהומה, האָט דער אַנפיהרער פון די סאָלדאַטען געהייסען שיסען צום פאָלק, אָבער דאָס האָט אויפגעהויבען די האַנד און אויסגעשריען:

„ברידער! איך וויל ניט, אַז דורך מיר זאָל איינער בלוט פערגאָסען ווערען! מיר זענען אין גאָטס הענד! געהט אַהיים!"

— נו, און וואָס?

— דאָס פאָלק האָט אָבגעטראָטען, און דער עלטסטער אָפיציער, וועלכער האָט געפיהרט דעם אַרעסטירטען, האָט אָבגעדעקט דעם קאָפּ און אויסגערופען: „מאַכט אַ וועג פאַר'ן הערר ראָסי!

די אויגען פון דער פרוי זענען פול געוואָרען מיט טרערען.

— איהר זאָגט, אַז איהר האָט געזעהען, ווי מען האָט איהם אַרויסגעלאָזט? — האָט זי שטיל געפרעגט.

— יאָ. ערשט ניט לאַנג האָב איך געהאַט אַ שטעלע אין מאַגיסטראַט, מען האָט מיך דאַרום אַריינגעלאָזען אין הויף פון טורמע, ווען ס'איז אָנגעקומען דער בעפעהל וועגען זיין בעפרייאונג, און איך האָב אַלסדינג געהערט. — „הערר דעפּוטאַט! — האָט דער אָפיציער געזאָגט — איך האָב די עהרע אייך צו מעלדען, אַז איהר זייט פריי!".

„איידער איך ווער בעפרייט, מוז איך עטוואָס זאָגען!" האָט דער דעפּוטאַט געזאָגט.

„מיר האָט מען בעפאָהלען, צו בעפרייען אייך!" — האָט געענטפערט דער אָפיציער.

„איך מוז זעהען דעם מיניסטער!" האָט אויסגערופען דער דעפּוטאַט, אָבער דאָס פאָלק האָט איהם אַרומגערינגעלט, געצוואונגען איהם, צו אַרויסגעהען אויף דער גאַס, און יעצט פיהרט מען איהם דורך דער שטאָדט מיט גרויס שמחה.

— ער האָט דאָס פערדיענט!

דער פרעמדער האָט אַריינגעקוקט אין די לייכטענדע אויגען פון דער פריידע און האָט געפרעגט:

— צי זייט איהר זיין פרוי? — ניין?

— אָ, ניין! איך בין נאָר די פרוי פון זיינעם אַפריינד.

— אָבער איהר וואָהנט דאָ?

– מִיר וואָהנעֶן אִין דִי אויבעֶרשטיִבּלעֶך אונטעֶר'ן דאַך.

– אִיהר פֿיִהרט, אודאי, דִי וויִרטשאַפֿט פֿוּנ'ם דעֶפּוטאַט?

– יאָ, דאָס הײַסט: אִיך היִט דִי אָרדנונג אִין זײַן ציִמעֶר.

– אִיהר בּעֶוואונדעֶרט אִיהם זעֶהר?

– צִי אִיז דעֶן מעֶגליִך אַנדעֶרש? עֶר אִיז אַזוֹי גוּט, פֿעֶרמאָגט ניִט קײַן אײַגעֶנליִבּעֶ, עֶר אִיז דִי בּעֶרקעֶרפּעֶרוּנג פֿוּן פֿאָרטרעֶפֿליִכקײַט, עֶר האָט ניִט קײַן חסרונות, עֶר אִיז...

זִי אִיז פֿעֶרשוויִגעֶן געֶוואָרעֶן. דעֶר בּליִק פֿוּן אונבּעֶקאַנטעֶן האָט געֶוואָרפֿעֶן אויף אִיהר אַנ'אײַזיִגעֶ קעֶלט.

– צִי קאָן אִיך פֿרעֶגעֶן, וויִ אַזוֹי הײַסט אײַעֶר מאַן?

– בּרונאָ ראָטשאָ! און אויב אִיך זאָג, אַז עֶר אִיז דעֶר פֿרײַנד פֿוּן הערר ראָסִי, אִיז דאָס ניִט קײַן אִיבּעֶרטרײַבּוּנג: עֶס קאָן זײַן, אַז דִי אוּמשטעֶנדעֶן, בּײַ וועֶלכעֶ זיי האָבּעֶן זִיך בּעֶגעֶגעֶנט, האָט זֵיי אַזוֹי שטאַרק צונויפֿגעֶבּוּנדעֶן. זיי האָבּעֶן זִיך בּעֶגעֶגעֶנט אִין טורמעֶ.

– אִין טוּרמעֶ?

– אִיך רעֶד וועֶגעֶן דעֶר מִילִיטעֶרִישעֶר טוּרמעֶ. העֶררן ראָסִי האָט מעֶן געֶרוּפֿעֶן צוּם מִילִיטעֶר, אָבּעֶר עֶר האָט ניִט געֶוואָלט דִינעֶן, און דעֶרפֿאַר האָט מעֶן אִיהם פֿעֶרשפּאַרט אִין פֿעֶסטוּנג. מעֶן האָט אִיהם געֶפּײַניִגט אַכט און פֿיִערציִג שעה. עֶר האָט קײַן אײַן קרעֶכץ ניִט אַרויסגעֶלאָזט. צוּ אָנטהון אִיהם דִי דאָזיִגעֶ יסורים האָט מעֶן טאַקִי בּעֶשטיִמט בּרוּנאָ. עֶר האָט מִיר עֶרצעֶהלט דִי געֶשיִכטעֶ. עֶר אִיז געֶגאַנגעֶן צוּם קאַפּיִטאַן און געֶזאָגט:

„העֶרר קאַפּיִטאַן, אִיך קאָן ניִט לעֶנגעֶר אויסהאַלטעֶן אַזאַ אַרבּײַט!"

„בּאמת? – האָט געֶשפּאָט דעֶר קאַפּיִטאַן – אַלזאָ, אפשר וויִלסט פֿעֶרנעֶהמעֶן זײַן שטעֶלעֶ?"

„גוּט" האָט געֶענטפֿעֶרט בּרוּנאָ.

– און וואָס?

– זיי האָבּעֶן צוזאַמעֶן געֶליִטעֶן. דאָך ניִט לאַנג האָט דאָס געֶדויעֶרט. אִין שטאָדט האָט מעֶן זִיך וועֶגעֶן דעֶם דעֶרוואוסט, עֶס זעֶנעֶן געֶוואָרעֶן אוּנרוּהעֶן, און מ'האָט זיי בּײדעֶ בּעֶפֿרײַט.

– ווער האָט געֶקאָנט אַרויסטראָגעֶן פֿוּן פֿעֶסטוּנג דִי ידיעה?

– אִיך האָבּ עֶס געֶטהוּן. אִיך בִּין דאַמאָלס געֶוועֶן אַ וועֶשעֶרִין

אִין דִי זעֶלנעֶרשעֶ קאַזאַרמעֶס. אִיךְ האָב טאַקִי פעֶרלאָרעֶן מײַן שטעֶלעֶ. און מײַנעֶ עֶלטעֶרעֶן, וועֶלכֶעֶ האָבעֶן פון עֵבִּיג דאָרט געֶדִינט, האָט מעֶן אַרויסגעֶטרִיבעֶן, אָבעֶר אִיךְ האָב מִיר נִיט פִיעל גענומעֶן צום האַרצעֶן דאַדורךְ, ווײַל באַלד נאָכדעֶם האָב אִיךְ חתונה געֶהאַט מִיט ברונאָ. מִיר האָבעֶן זִיךְ בּעֶשעֶפטִיגט מִיט ראָסִי'ס הויז, און עֶר האָט געֶבּעֶטעֶן דעֶם ווִירט, אַז עֶר זאָל צונעֶהמעֶן מײַנעֶ אַלטעֶ עֶלטעֶרעֶן פאַר שווײַצאַרעֶן.

אִין דעֶר מִינוּט האָט אַ שטראַהל פון דעֶר זון בּעֶלײַכט דעֶם גאַנצעֶן צִימעֶר, און עֶס האָט זִיךְ דעֶרהעֶרט אַ זִינגעֶרײַ.

– דאָס זעֶנעֶן דִי פויגעֶל – האָט דִי פרוי געֶזאָגט און געֶעֶפעֶנט דעֶם פעֶנסטעֶר, דורךְ וועֶלכֶעֶן מעֶן האָט געֶקאָנט אַרויסגעֶהעֶן אויפ'ן פלאַכעֶן דאַךְ, וואו אִין אַ גאַנץ גרויסעֶ שטײַג זעֶנעֶן געֶוועֶן בִּיז דרײַסִיג קאַנאַרִיקעֶס, וועֶלכֶעֶ האָבעֶן פרעֶהלִיךְ געֶזוּנגעֶן.

– צִי דאָס זעֶנעֶן דעֶם העֶרר ראָסִי'ס פויגעֶל?

– יאָ, עֶר האָט לִיעב אַלעֶ חיות – הִינד, קעֶץ, קראָליקעֶס, און בּעֶזונדעֶרס ווּעֶוורִיקעֶס.

– ווּעֶוורִיקעֶס?

– עֶר האָט אײַנעֶ, אַ גרויסעֶ, אִין אַ שטײַגעֶל אויפ'ן דאַךְ – אָבעֶר עֶר האָט אויךְ לִיעב קִינדעֶר, לְמשל אונזעֶר יוזיעֶ'ן.

– דאָס יונגעֶלעֶ, וועֶלכֶעֶס האָט געֶשרִיען „פעֶטעֶרקעֶ דוד"?

– יאָ, העֶרר. אַמאָל האָט ברונאָ, אויף אַ שפאַס, אָנגעֶרופעֶן ראָסִי'ן מִיט'ן נאָמעֶן „פעֶטעֶר", און צײַט דאַמאָלס אִיז עֶר פעֶרבּלִיבּעֶן אַ פעֶטעֶר פאַר'ן קִינד.

– אײַעֶר מאַן אִיז נִיט עֶהנלִיךְ צו העֶררן ראָסִי, אַ יאָ?

– עֶר אונטעֶרשײַדעֶט זִיךְ פון אִיהם אִין אַלעֶסדִינג. ברונאָ טראָגט קײנמאָל נִיט קײן קראַגעֶן, און העֶרר ראָסִי אִיז שטעֶנדִיג עֶלעֶגאַנט געֶקלײדעֶט. עֶר אִיז אַן'אמת'עֶר העֶרר. ברונאָ אִיז עֶהרלִיךְ, גוטהעֶרצִיג, האָטש מעֶן רופט אִיהם אַנאַרכִיסט, עֶר קאָן אויסזעֶצעֶן, אָבעֶר נאָר אַ געֶלעֶכטעֶר, און יעֶדאָךְ, ווּעֶן עֶמִיצעֶר בּעֶלײדִיגט אִיהם, בּעֶפאַלט עֶר ווִי אַ משוגע'נעֶר אויפ'ן פײַנד, אָבעֶר העֶרר ראָסִי...

– נו?

– העֶרר ראָסִי אִיז אַ געֶשווִינדעֶר, ווּעֶרט באַלד צוקאָכט, אָבעֶר עֶר קאָן נִיט פײַנד האָבעֶן דעֶם עֶרגסטעֶן שונא, און ווּעֶן עֶמִיצעֶר בּעֶלײדִיגט

איהם און קוועלט איהם, זאָגט עֶר כסדר: „עֶר האָט קיינעם קיין שלעכטס נִיט געטהון, נאָר מִיר“.

— וואָס הייסט?

— דאָס הייסט, אַז עֶר האָט נִיט קיין פֿרוי מִיט קינדער, וועלכע זאָלען פֿיהלען דעם אונרעכט וואָס מ'טהוט איהם, אַלזאָ איז עֶר גערן מוחל די בעליידיגונג. נאָר איין פערזאָן איז עֶר נִיט מוחל.

ווֶעמען?

— זיך זעלבסט. ווען עֶר ווייס, אַז עֶר האָט עמיצען געטהון אונרעכט, דאַן וואָלט עֶר געפֿאַלען פֿאַר איהם אויף די קניע און געבעטען פֿערצייהונג.

איהרע באַקען האָבען געברענט און די אויגען האָבען אויסגעזעהען, ווי זיי וואָלטען געקוקט אויף אַ גרויסע, פֿערבלענדענדע זון.

— דאָס איז געוויס דאָס עס-צימער? — האָט דער אונבעקאַנטער געפֿרעגט מִיט אַ קאַלטען טאָן.

— צום אונגליק, יאָ.

— פֿאַר וואָס עפּעס „צום אונגליק“?

— ווייל דאָ איז די טהיר און דאָ זיין טיש; קיין פֿאָרהאַנגעל פֿערשטעלט איהם נִיט; ווער עס עפֿענט נאָר די טהיר זעהט איהם באַלד, און די מענשען ווייסען דאָס און לאָזען איהם נִיט צו רוה. עֶר טיילט זיך מִיט'ן ביסען ברויט, אויב עֶר קאָן נִיט מִיט עפּעס אַנדערש. נִיט איינמאָל מוז איך אויף איהם זיך בייזערען. מיין פֿאָטער זאָגט, אַז עֶר האָט שוין אַ באַרג עבירות, זאָגענדיג שטענדיג אַליגען, אַז „דער הערר ראָסי איז נִיטאָ אין דער היים“, ווייל זאָנסט וואָלט דער הערר ראָסי נִיט געקאָנט אַ סעקונדע אָברוהען.

— דאָס איז זיין שלאָף-צימער? — האָט געפֿרעגט דער אונבעקאַנטער, ווייזענדיג מִיט'ן פֿינגער אויף דער ענטגעגענדיגער טהיר.

— ניין, הערר, דאָס איז זיין זאַל'ביל. דאָרט נעהמט עֶר צו זיינע חברים פֿון פּאַרלאַמענט, די זשורנאַליסטען, די וועהלער, דרוקער א. ד. ג. ביטע, מיין הערר, געהט אַריין.

די ווענד פֿון צימער זענען געווען פֿערהאַנגען מִיט בילדער: פֿון מאַזיני, גאַריבאַלדי, קאָשוט, לינקאָלן, וואַשינגטאָן און קראָמוועל, די מעבעל זענען געווען פֿון פֿערשידענע פֿאַסאָנען

— יוזיע! דו ביסט ווידער געוועזען ניט אַרטיג! מײַן יונגעל, הערר, טראַכט נאָר, צו ווערען אַ שווײַצאַר, ער האָט אַלזאָ גענומען אַ שטעקען פֿון זײַדענס ווענטקע, און צוריסען זײַן טיכעל אויף שמאַטקעס, כדי צו פֿאָרשטעלען זיך, אַז ער האָט אַ שטעקען מיט אַ קוטאַס... דאָס אַלין וואָס איהר זעהט — האָט זי געזאָגט, ווײַזענדיג מיט'ן האַנד, — דאָס אַלץ זענען מתנות פֿון פֿערשידענע עקען וועלט. דער קלאַוויר איז פֿון ענגלאַנד, נאָר ווײַל קיינער שפּיעלט ניט אויף איהם, שטעהט ער פֿערשלאָסען. די ביכער זענען אַרײַנגעשיקט פֿון דײַטשלאַנד, די בראָנזען — פֿון פֿראַנקרײַך, אָבער די מערקווירדיגסטע זאַך איז אָט דאָס?

— דער פֿאָנאָגראַף?

— דאָס איז געוועזען עטוואָס בעזאָנדערס. פֿאַר אַלטאָג האָט מען פֿון אינזעל עלבאַ אַרײַנגעשיקט אַ שפּיל־צילינדער.

— פֿון עלבאַ? וואַהרשײַנליך פֿון עפּעס אַנ'אַרעסטאַנט?

— „אויפֿ'ן צילינדער איז אויסגעקריצט אַ צוואָה פֿון אַ שטאַרבענדען" — האָט הערר ראָסי געזאָגט — איך מוז בעקומען אַ פֿאָנאָגראַף, כדי זיך דערוויסען די צוואָה. און וואָס זאָגט איהר דאַריף, אויף מאָרגען האָט עמיצער אַרײַנגעשיקט אַ פֿאָנאָגראַף.

— און ער האָט זיך דערוואוסט די צוואָה?

— איך ווייס ניט. איך האָב מיך קיינמאָל וועגען דעם ניט נאָכגעפֿרעגט. זעהר אָפֿט בעווײַזט ער דעם יונגעל די ווירקונג פֿון פֿאָנאָגראַף, אָבער צי האָט ער בענוצט דעם צילינדער — ווייס איך ניט. דאָס איז דאָס שלאָף־צימער. דער הערר קאָן אַרײַנגעהען.

דאָס איז געוועזען אַ העלעס, אַנגענעהמעס צימעריל, מיט ווײַסע פֿאָרהאַנגלעך און מיט אַ ווײַסע דעק אויפֿ'ן בעט.

— ווי אַנגענעהם איז דאָ! — האָט געזאָגט דער אונבעקאַנטער.

— יאָ, עס וואָלט געווען אַנגענעהם, ווען ניט דאָס — האָט די פֿרוי געזאָגט, ווײַזענדיג אויפֿ'ן טיש, וועלכער שטעהט צווישען די פֿענסטער און איז פֿערוואָרפֿען מיט צײַטונגען.

דער אונבעקאַנטער האָט גענומען פֿון טיש אַ שטילעט מיט אַ הענטיל פֿון טײַערען בלױשטײן, און האָט געפּרובט די שאַרף אויפֿ'ן נאָגעל.

— וואַהרשײַנליך איז דאָס אויך מתנה? — האָט ער געפֿרעגט.

— יאָ. הערר ראָסי בענוצט איהם, צו פֿונאַנדערשנײַדען בלע=

טער. אַ רעוואָלווער פֿון זעקס קוילען האָט מען נעכטען געשיקט, אָבער הערר ראָסי בעדאַרף ניט אַזאָלכע זאַכען, האָט ער איהם פֿערוואָרפֿען ערגעץ צווישען די צייטונגען.

— און ווער איז דאָס? — האָט ער געפֿרעגט, ווייזענדיג אויף אַנ׳אָבגעבראָכען בילד אין אַ שוואַרצע רעמעל.

— דאָס איז עפּעס אַ פֿריינד אין ענגלאַנד.

— און דאָך זעהט אויס ,דאָס פּנים‘ ווי פֿון אַ רוימער. אָ, דאָס, דאָס איז אמת ענגליש!

ביי דיעזע ווערטער האָט ער אַראָבגענומען פֿון וואַנד אַ שטיקעל פּאַפּיר, וועלכֿס איז געווען איינגעפּאַסט אונטער אַ גלאָז. אַמאָל פֿלעגען די פֿרומע מענשען אויפֿשרייבען אויף אַזאָלכע שטיקלעך פּאַפּיר זייער אָבמאַך מיט גאָט, האָבען דאָס איינגעפּאַסט אין אַ רעמיל און זיך קיינמאָל ניט געשיידט דערפֿון.

— ער האָט ליעב ענגלאַנד און מיט פֿערגניגען דערצעהלט ער וועגען איהר גרויסקייט. ער האָט ליעב דיעזע שפּראַך, און מיר שיינט, אַז זיינע פּריוואַטע בריעף שרייבט ער שטענדיג אויף ענגליש.

אין דער מינוט האָבען זיך דערהערט געשרייען אויפֿ׳ן פּלאַץ.

כֿון דערבייאיגען צימער האָט זיך געהערט דאָס געשריי פֿון יונגעל און נאָך עמיצינס אַ שטאַרקע שטימע.

— זיי געהען! דאָס איז מיין מאַן! ברונאָ! — האָט אויסגערופֿען די פֿרוי און איז אַרויסגעלאָפֿען פֿון צימער.

ער איז פֿערבליבען מיט׳ן רעמעל אין האַנד, און ווען די מאַסע מענשען, זינגענדיג גאַריבאַלדי׳ס הימן איז צוגעגאַנגען צום הויז, האָט ער געלעזען פֿאָלגענדע ווערטער:

„פֿון וואָס בעדאַרף איך מיך אָבזאָגען?
„פֿון רייכקייט, עהרע, פֿרויען=ליעבע.
„וואָס בעדאַרף איך ליעב האָבען?
„אָרעמקייט, ריינקייט, געהאָרזאַמקייט, דיענען גאָט און די מענשהייט.
„פֿאַר וואָס איז אַזוי מיין בעשלום?
„ווייל דעם אַלערהעכסטען איז געפֿעלען, צונעהמען פֿון מיר אַלסדינג: פֿריינד, פֿאַטערלאַנד, מוטער, פֿאָטער, שוועסטער, ברידער, און מאַכען פֿון מיר אַנ׳איינזאַמען נע=ונד׳ניק!

„אין דער האָפֿנונג, אַז מײַן האַרץ װעט מיך ניט פֿערפֿיהרען,
שרײַב־איך־אונטער מיט אַ ציטערנדיגע האַנד מײַן ניט־װירדיגען נאָמען
ד. ל. — לאָנדאָן".

III.

לאַכֿענדיג, װײַנענדיג, זינגענדיג האָט די מאַסע געפֿיהרט ראָסי׳ן אַהײם מיט טריאומף, און יעצט האָט מען געקושט זײַנע הענד, זאָגאַר זײַנע קלײדער.

און דער, װעמען מ׳האָט געװיזען אַזױ פֿיעל ליעבשאַפֿט, האָט אויסגעזעהען אַ ביסעל פֿערשעמט. ער איז געשטאַנען רוהיג אָנגעשפּאַרענדיג זיך אָן טיש. ברונאָ, אַ מענש היך זעקס פֿיס, האָט גענומען אויף די הענד זײַן זוהנ׳דיל, און האָט געשריען צו יעדען אַרײַנקומענדען:

— קומט, קומט! ס׳איז פֿאַרהאַן אָרט פֿאַר׳ן פֿאָלק!

די ענגשאַפֿט איז געװיס זעהר גרויס. ברונאָ האָט אֹיסגעזעצט יעדע מינוט מיט אַ געלעכֿטער און געזאָגט:

— מיר האָבען זײ גוט אָנגעפּעפּערט! דער אַלטער ענגלענדער איז אָזש גרין געװאָרען! קוקט זײ נאָר אָן! זײ האָבען געװאָלט, די עבירות פֿון דער גאַנצער װעלט אַרױפֿװאַרפֿען אֹיפֿ׳ן קאָפּ פֿון אונזער מײַסטער! זײ װאָלטען איהם גערן צום טױט פֿעראורטײלט, צונעהמען אַלע רעכֿטע אויף דער װעלט און אויף יענער װעלט. לײַדאַקעס!

— דער באַראָן האָט געקריגען אַ גוטע לעקציע — האָט זיך אָנגערופֿען אײנער, װאָס האָט געהאַלטען אַ בויגען פּאַפּיר אין האַנד.

— ער האָט געװיס געטראַכֿט, אַז דערפֿאַר װעט ער בעקומען אַ גרויסען אָרדען.

— אַ חזיר האָט געטראַכֿט װעגען חזיר־ניס! — האָט געשריען ברונאָ.

— יעצט װעט ער זיך דערװיסען, אַז ער מוז פֿרעגען דעם פּאַרלאַמענט אײדער ער געהט עפּעס טהון.

— דער פּאַפּסט װיל אָבער איך ניט געהען מיט׳ן פֿאָלק...

— ברידער! — האָט אֹיסגערופֿען דוד ראָסי — דער פּאַפּסט האָט אונז הײַנט ניט געװאָלט אֹיסהערען. מיר האָבען זיך הײַנט איבערצײַגט,

אַז דאָס פֿאָלק קאָן זיך פֿערלאָזען נאָר אויף גאָט און זיין גערעכטיגקייט. אָבער, לאָמיר זיין פֿאָרזיכטיג! לאָמיר זיך ניט בענוצען מיט גוואַלדטאַטען. דער איז אַם שטאַרקסטען, וועלכער עס קען וועהטאָג און קאָן זיך ענטזאַגען. איהר האָט געהאַט אַ בעוויז היינט פֿריה. ווען איהר וואָלט מיך מיט גוואַלד אַרויסגעריסען פֿון דער פּאָליציי'ס האַנד, וואָלט איך יעצט ווידער געזעסען אין טירמע, און גאָט ווייס, וואָס פֿון דעם וואָלט געקאָנט אַרויסקומען, יעצט געהט אַהיים, און זאָל גאָט זיין מיט אייך!

— וואַרט אַ רגע! — האָט אויסגערופֿען דער מענש, וואָס האַלט דעם פּאַפּיר — איך וועל אייך עטוואָס איבערלעזען.

— לעז, לואידושי! — האָט געזאָגט דוד ראָסי.

„אומזאָנסט האָבען מיר זיך געווענדעט צום פּאַרלאַמענט, צום קעניג, מיט אַ קלאָג, אַז מען האָט אונז אַרויפֿגעלעגט אַ פּאָדאַטעק אויפ'ן ברויט, כדי צו פֿערגרעסערן די אַרמעע אין דעם פֿלאָט. אומזאָנסט האָבען מיר געבעטען רחמים בייִם פּאַפּסט, ער זאָל זיך פֿאַר אונז אָננעהמען. דאָס ליידענדע, אונטערגעהענדע פֿאָלק מוז אַליין אַרבייטען. אויב דער קעניג וועט ניט צוריקנעהמען דעם בעפֿעהל, ווערט דער נייער פּאָדאַטעק איינגעפֿיהרט פֿון ערשטען פֿעברואַר. זאָל יעדער רוימער בלייבען יענעם טאָג אין דער היים. זאָל קיינער ניט קויפֿען מעהר ברויט, ווי ער בעדאַרף געבען די קינדער. און ווען עס וועט ווערען נאַכט, זאָל דאָס אויסגעהונגערטע פֿאָלק זיך צונויפֿזאַמלען אין „קאָלאָסעאום" און דאָן וועלען מיר בעשליסען, וואָס מיר האָבען צו טהון, כדי אונז זאָל ניט פֿערפֿעהלען ברויט מיט וואַסער".

— אויסגעצייכענט! גרויסאַרטיג!

— עס פֿעהלט די אונטערשריפֿט פֿון פֿאָרזיצענדען — האָט געזאָגט דער לעזענדער, און ברונאָ איז געלאָפֿען, ברענגען טינט און פֿעדער.

— איידער איך וועל אונטערשרייבען — האָט ראָסי געזאָגט — פֿערשפּרעכט מיר, אַז אויף דער פֿערזאַמלונג וועט קיינער פֿון אייך ניט ברענגען קיין געוועהר. צי פֿערשפּרעכט איהר מיר?

— מיר פֿערשפּרעכען! — האָבען געענטפֿערט עטליכע שטימען, און דוד ראָסי האָט אונטערגעשריבען די פּראָקלאַמאַציע.

— און יעצט, ברידער — האָט ער געזאָגט, אַרויסנעהמענדיג פֿון טאַש אַ נאָטיץ־ביכעל — ווען איהר האָט געשריבען אין קאַפֿע־הויז, האָ=

איִך געשריִבען איִן טורמע=קאַמער, און ווי באַלד מיִר האָבען געלעזען די פּראָקלאַמאַציע, לאָמיר אויך לעזען אונזער רעליגיאָנס=בעקענטניִש („אַני מאַמין”).

— גוט! גוט!

— איִך האָב עס אָנגעשריִבען, ווייל אונזערע פֿיינד זאָגען, אַז מיִר זעלבסט ווייסען ניִט, וואָס מיִר ווילען. זיי זאָגען, אַז מיִר זענען רעליגיעזע פֿאַנטאַזיִסטען, און אַז אונזערע משוגע׳נע חלומות וועלען פֿיִהרען די געזעלשאַפֿט צום אונטערגאַנג.

— זיי פֿערשטעהען ניִט אונזער לאַטיין — האָט געזאָגט ברונאָ.

— עס איִז שוין צייט, זיי זאָלען פֿערשטעהען — האָט געענטפֿערט ראָסי! — און דאַרום האָב איִך דאָס אויפֿגעשריִבען.

— לעזט! — האָבען אויסגערופֿען עטליִכע שטיִמען, און ראָסי האָט אָנגעהויבען לעזען.

„די רעפּובליִק פֿון מענשען.

אונזער בעקענטניִש. דאָס רעכט פֿון מענשען.

דאָס רעכט פֿון מענשען אויפֿ׳ן גרונד פֿון דעם געבעט צו גאָט”.

— אויסגעצייכענט! — האָט ברונאָ אויסגערופֿען.

„די תּפילה צו גאָט בעשטעהט פֿון זעקס פּונקטען.

די ערשטע דריי פּונקטען געהערען איִבערהויפּט צום גייסטיִגען לעבען פֿון מענשען; די איִבריִגע געהערען צום דערוויילִיגען לעבען אויף דער וועלט.

דאָס געבעט זאָגט: „פֿאָטער אונזער, וועלכער זיִצט איִן היִמעל”.

אויב גאָט איז אַ פֿאָטער פֿון אַלע מענשען, זענען דאָך אַלע מענשען בריִדער, אַלזאָ — אַלע גלייך.

אויב מענשען זענען בריִדער, ברויכען זיי צו לעבען ווי בריִדער, דאָס הייסט: לעבען איִן פֿריעדען, איִן שלום ושלוה.

דאָס געבעט זאָגט: „גיִב אונז היינט אונזער שטענדיִגען שטיִקעל ברויט”.

אַלזאָ אַלע מענשען האָבען דאָס רעכט צום לעבען, און זיי קאָנען פֿערלאַנגען, אַז דיִעזעס געשאַנק פֿון גאָט זאָל זיי ניִט פֿעהלען.

„זאָל קומען דיין הערשונג; זאָל דיין ווילען געשעהען איִן היִמעל און אויף דער ערד”.

אַלזאָ בּעדאַרפֿען מִיר גלויבּען, אַז עס וועט קוּמען אַ מאָל אַ צײַט, ווען גאָטס הערשאַפֿט וועט אִיבּער אונז רעגִירען.

– אָט דאָס זענען דִי רעכטע פֿונ׳ם מענשען, מײַנע הערען! – האָט ראָסִי אויסגערוּפֿען – און יעצט ווילען מִיר אִיבּערלעזען די אַנימאמינ׳ם, וועלכע שטאַמען אַרוֹים דערפֿון.

– שטִיל! הערט!

„מִיר גלויבּען, אַז גאָט אִיז דִי קוועלע פֿון יעדער הערשונג.

מִיר גלויבּען, אַז דִי רעגִירונגען עקזִיסטִירען, כּדי צוּ פֿערזִיכערען מענשען דִי רעכטע, צוּ וועלכע זײ זענען געבּאָרען, אַלס גאָטס קִינדער.

מִיר גלויבּען, אַז עס בּרויכט נִיט זײַן צווישען מענשען קײַן נעמאַכטער קלאַסען=אונטערשִיעד.

מִיר גלויבּען, אַז יעדע גוואַלד=טהאַט אִיז געגען דִי געטלִיכע רעכטע.

– אָ! אָ!

מִיר גלויבּען, אַז דִי תּפילה אִיז דאָס אײנצִיגע געווער, וועלכע דִי מענשהײַט קאָן בּענוּצען.

מִיר גלויבּען, אַז נאָר דִיזעס געוועהר האָט אונז גאָט ערלויבּט צוּ בּענוּצען.

מִיר גלויבּען, אַז דִי פּלִיכט פֿון יעדען מענשען איז, צוּ זאָגען גאָטס תּפילה, גלויבּען אִין אִיהר, לעבּען לוֹיט אִיהרע פּרִינציפּען, און פּראָטעסטִירען קעגען דִי, וועלכע פֿיהרען זִיך אַנדערש ווִי זִי הײסט.

מִיר גלויבּען, אַז נאָר אויף אַזאַ אופן ווילען מִיר העלפֿען, עס זאָל זִיך גִיכער פֿערשפּרײטען גאָטס מלוכה.

אִין דער האָפֿנונג אויף דִיזע מלוכה, דורך דער לִיבּשאַפֿט צוּ דִי בּרִידער, וועלכע גאָט האָט אונז געגעבּען, ווערען מִיר אַנהענגער און דִינער פֿון דער „רעפּובּלִיק פֿון מענשען“.

אונטער דִיזער גלויבּענס=ערקלערונג שרײַבּען מִיר אונטער אונזערע נעמען. אִינ׳ם נאָמען פֿון דעם, וועלכער האָט אונז געהײסען זאָגען דִי תּפילה:

„פֿאָטער אונזער, וועלכער זִיצט אִין דִי הִימלען:
עס זאָל לײַכטען דײַן נאָמען.

עֶס זאָל קומעֶן דייַן מלוכה, עֶס זאָל געשעֶהן דייַן ווילעֶן אייפּ׳ן הימעֶל און אויף דעֶר עֶרד.

אונזעֶר טעֶגליכעֶן ברויט גיב אונז הייַנט.

פֿערצייַהעֶ אונז אונזעֶר שולד, אַזוי ווי מיר פֿעֶרצייַהעֶן אונזעֶרעֶ פֿעֶרשולדיגטעֶ.

בּרעֶנג אונז ניט צו קייַן נסיון, שיץ אונז פֿון שלעֶכטעֶן״.

– אָמן! – האָט מעֶן אויסגעֶרופֿעֶן.

אָט דאָס זעֶנעֶן אונזעֶרעֶ איבעֶרצייַגונגעֶן! – האָט געֶזאָגט ראָסי. – ווער עֶס איז אייַנשטימיג מיט מיר, זאָל עֶר לעֶגעֶן זייַן אונטעֶרשריפֿט. פֿון הייַנט=אָן הערט אויף די „רעֶפּובּליק פֿון מעֶנשעֶן“ צו זייַן אַ פֿאַנטאַזיעֶ, נאָר זי ווערט אַ ווירקליכקייט; אָהן אַ טראָן, אָהן טיטלעֶן וועֶט זי צושפּרייטעֶן איהר מאַכט אויף דעֶר וועֶלט!

– מעֶן וועֶט זאָגעֶן, אַז מיר בּעֶשאַפֿעֶן אַ נייַעֶ קירכעֶ – האָט געֶזאָגט דעֶר מעֶנש, וועֶלכעֶר האָט געֶלעֶזען די פּראָקלאַמאַציע.

– עֶס איז דאָ געֶנוג אָרט צווישעֶן וואַטיקאַן (דעֶם פּאַפּסט׳ס פּאַלאַץ) און דעֶם קווירינאַל (דעֶם קעֶניגס פּאַלאַץ).

– ווען דעֶר אַלטעֶר בּלוט=זויגעֶר וועֶט זיך וועֶגעֶן דעֶם דעֶרוויסעֶן, וועֶט עֶר מוזעֶן טראַכטעֶן וועֶגעֶן עֶטוואָס אַנדעֶרש, און ניט נאָר וועֶגעֶן זייַן דאָננאַ ראָמאַ! – האָט עֶמיצעֶר פֿון עולם אויסגעֶשריעֶן. איהם האָט געֶענטפֿעֶרט אַ גרויס געֶלעֶכטעֶר פֿון איבּעֶריגעֶן עולם.

ווען אַלעֶ האָבּעֶן שוין אונטעֶרגעֶשריבּעֶן, האָבּעֶן זיי אָנגעֶהויבּעֶן אַרויסגעֶהעֶן, און נאָך לאַנג האָט מעֶן געֶהעֶרט זייַעֶרעֶ שטימעֶן און טריט אויף די טרעֶפּ.

– יעֶצט האַלט עֶס בּיי מיר! – האָט געֶזאָגט בּרונאָ, און מיט גרויס מיה אָהנעֶקגעֶלעֶגט, גאָר צום לעֶצטעֶן, זייַן שווערעֶ חתימה.

עֶס איז געֶבּליבּעֶן נאָך איין מעֶנש – דעֶר יונגעֶרמאַן מיט די שוואַרצעֶ אויגעֶן און פֿעֶרדרעֶהטעֶ וואָנסעֶן. עֶר האָט געֶנומעֶן אַ פֿעֶדעֶר און שנעֶל אונטעֶרגעֶשריבּעֶן: „קאַראָל מעֶנגהעֶללי“.

ראָסי האָט אַ קוק געֶגעֶבּעֶן אויף איהם.

– דאָס איז פֿאַר אייַך! – האָט דעֶר יונגעֶרמאַן געֶזאָגט, אַרויסנעֶהמעֶנדיג אַ בּריעף פֿון טאַש.

דוד ראָסי האָט געֶלעֶזען: „דעֶר איבּעֶרגעֶבּעֶר פֿון דיעֶזען בּריעף

איז אײַנער פֿון אונזערע לײַט. ער איז בעשלאָסען, צו טהון זעהר א וויכטיגע זאַך, און וועגען דעם וויל ער רעדען מיט דיר“.

— איהר קומט פֿון לאָנדאָן?

— יאָ, העֶר.

— איהר האָט עפּרמיט עסצו רעדען מיט?

— יאָ,

— איך העֶר אַלזאָ.

דער יונגער מאַן האָט א קוק געגעבען אויף ברונאָן מיט זײַן פרוי און געזאָגט:

— דאָס איז אַ זאַך פֿון אונגעהויערער וויכטיגקײַט.

— אַלזאָ קומט — האָט געזאָגט דוד ראָסי און האָט איהם אַרײַנגענומען אין זײַן שלאָפצימער.

IV.

דוד ראָסי האָט זיך געזעצט בײַ’ם גרויסען טיש און אָנגעוויזען דעם יונגען מאַן אויף אַ שטוהל דאַנעבען.

— אײַער נאָמען איז קאַרל מינגהעלי?

— יאָ. איך בין געקומען, צו פֿאָרלעגען אײַך אַ געפֿעהרליכע אונטערנעהמונג.

— וואָס אַזוינס?

— עמיצער פֿון פֿאָלקס צד מוז נעהמען דאָס רעכט אין זײַנע הענד.

— איך פֿערשטעה אײַך ניט, ביטע, רעדט דײַטליכער — האָט דוד ראָסי געזאָגט גאַנץ רוהיג.

דער יונגער מאַן האָט אַ שמײַכעל געטהון, זאָגענדיג:

— איהר וועט מיר ערלויבען צו רעדען גאַנץ אָפֿען?

— נאַטירליך.

— איך דאַנק אײַך. איך האָב געהערט דאָס, וואָס איהר האָט ערשט געלעזען. איך האָב זאָגאַר אונטערגעשריבען. אין דער טעאָריע איז דאָס שען, זעהר שען! די רעפּובליק פֿון מענשען איז אויך אַ שענע זאַך, דאָס איז א מין פֿעראײַניגונג פֿון די ערשטע קריסטען, אַ מלוכה אין אַ מלוכה, אָהן

גרעֶגִירעֶנדעֶ, אָהן מִילִיטעֶר, אוּן וועֶרט געֶפִֿיהרט נאָר דוּרךְ דעֶר מעֶנשלִיכעֶר לִיעבּעֶ, דאָס אִיז וואוּנדעֶרלִיךְ.

— אוּן וואָס ווײַטעֶר?

— אָבּעֶר דאָס אַלעֶס אִיז נִיט פּראַקטִישׁ, מײַן לִיעבּעֶר העֶרר. דִיעזעֶר אִידעֶאַלעֶר פֿאָדעֶם וועֶט פּלאַצעֶן, קוֹים וועֶט דִי ווִירקלִיכעֶ וועֶלט אִיהם נעֶהמעֶן צִיהעֶן.

— בִּיטעֶ, רעֶדט דײַטלִיכעֶר — האָט ראָסִי געֶזאָגט.

— מִיט פֿעֶרגנִיגעֶן. אִיהר האָט צוּנוֹיפֿגעֶרוּפֿעֶן אַ פֿעֶרזאַמלוּנג אִין קאָלִיסעֶאוּם, צוּ פּראָטעֶסטִירעֶן קעֶגעֶן דעֶם פּאָדאַטעֶק אוֹיף בּרײַט, אוּן וואָס וועֶט זײַן, ווען דִי רעֶגִירוּנג וועֶט נִיט עֶרלוֹיבּעֶן דִי דאָזִיגעֶ פֿעֶרזאַמלוּנג? אײַעֶרעֶ פּרִינצִיפּעֶן עֶרלוֹיבּעֶן דאָךְ נִיט קײַן בּוּנט, אוּן אָהן עֶפֿעֶנטלִיכעֶ רעֶכטעֶ האָט אײַעֶר געֶזעֶלשאַפֿט קײַן שוּם קראַפֿט נִיט.

דוד ראָסִי האָט געֶנוּמעֶן דעֶם שטִילעֶט, וואָס לִיעגט אוֹיפֿ'ן טִישׁ, אוּן אָהן אוֹיפֿהעֶר געֶצײכעֶנט מִיט אִיהם אוֹיפֿ'ן פּאַפִּיר.

מִינגהעֶלִי האָט ווײַטעֶר געֶזאָגט:

— עֶמִיצעֶר האָט דאָרט געֶזאָגט, אַז מעֶן וועֶט אײַךְ בּעֶשוּלדִיגעֶן, דאָס אִיהר בּעֶשאַפֿט אַ נײַעֶ קִירכעֶ, אָבּעֶר מִיר, העֶרעֶנדִיג אײַךְ. האָט געֶדאַכט, אַז אִיךְ העֶר רעֶדעֶן דעֶם פּאַפּסט, וועֶלכעֶר הײסט צוּ זײַן אוּנטעֶרטעֶנִיג אוּן אוּנטעֶרגעֶוואָרפֿעֶן, ווִי דעֶר שעֶדלִיכעֶר קאַטאָלִיצִיזם בּעֶפֿעֶהלט. דעֶר, וואָס לײַדט, אִיז שטאַרקעֶר, ווִי דעֶר, וואָס קעֶמפּפֿט. פֿאָלג דעֶר מאַכט! גִיבּ צעֶזאַר'ן דאָס, וואָס אִיהם געֶהעֶרט. דאָס אִיז דִי עֶבִּיגעֶ תּורה פֿוּן דעֶר קאַטוֹילִישעֶר קִירכעֶ. אוּן וואָס אִיז דעֶר רעֶזוּלטאַט דעֶר פֿוּן? וואָס אִיז הײַנט רוֹים? אַ זוּמעֶר־פֿײגעֶלעֶ, וואָס זײַן קעֶרפּעֶר האָבּעֶן שפִּינעֶן אוֹיפֿגעֶפֿרעֶסעֶן, אִיבּעֶרלאָזעֶנדִיג נאָר דִי שעֶנעֶ, נוּצלאָזעֶ, שוואַכעֶ פֿלִיגעֶלעֶךְ!

דוד ראָסִי האָט אַוועֶקגעֶלעֶגט דעֶם שטִילעֶט אוּן געֶהעֶרט מִיט פֿעֶרמאַכטעֶ אוֹיגעֶן. מִינגהעֶלִי, זעֶהעֶנדִיג, ווִי ראָסִי'ס בּרעֶמעֶן צִיטעֶרעֶן, האָט אַ לײַכטעֶן שמײכעֶל געֶטהוּן אוּן געֶרעֶדט ווײַטעֶר.

— אוֹיבּ דִי רעֶגִירוּנג וועֶט צוּנעֶהמעֶן בּײַ אײַךְ דאָס רעֶכט פֿוּן פֿעֶרזאַמלוּנגעֶן, וואו זעֶנעֶן אײַעֶרעֶ קאַמפּף־מִיטלעֶן? ווִי אַזוֹי וועֶט אִיהר זִיךְ מאַכעֶן אַ וועֶג אִין לעֶבּעֶן? פֿוּן אײן זײַט גאַנצעֶ אַרמעֶעֶן, וועֶלכעֶ זעֶנעֶן אוֹיסגעֶצײכעֶנט בּעֶוואָפֿעֶנט, אִין פֿוּן דעֶר צווײטעֶר זײַט דִי מאַסעֶ, וועֶלכעֶ

האַלט די הענד אין די טאַשען און צאָהלט פּאָדאַטקעס טאַקי פֿאַר דיזע אַרמעען!

דוד ראָסי האָט זיך אויפֿגעריסען פֿון שטוהל און אָנגעהויבען אַרומגעהען איבער'ן צימער.

— אַלזאָ, לויט אײַער מײַנונג, וואָס בעדאַרפֿען מיר טהון? — האָט ער געפֿרעגט.

— אויפֿהערען זײַן אונטערגעוואָרפֿען די קאַפּריזען, און אָנהויבען אויספֿיהרען אין דער ווירקליכקײַט די רעכטע פֿון מענשען.

— אויף וועלכען אופֿן בעדאַרף דאָס רומישע פֿאָלק אײַנפֿיהרען אין דער ווירקליכקײַט דאָס רעכט פֿון מענשען?

— דאָס רומישע פֿאָלק? ניט וועגען דעם רעד איך. מיר ווײַסען, וואָס זענען די רומער. געדולדיג? יאָ, דאָס איז די אײנציגע גוטע מדה פֿון אַנ'אײזעל. רוהיג? יאָ, געוויס. זײ זענען פּונקט ווי דיזער קלימאַט; דער הײסער טרוקענער ווינד ברעכט זײ די בײנער, און זײ זענען צו קײן זאַך ניט פֿעהיג. עמיצער אַנדערש מוז פֿאַר זײ טהון. עמיצער, וועלכער איז, ווי איהר, צוריק געקומען צו אונז מיט אַ גרויסען זאַפּאַס פֿון כּחות פֿון אַ פֿרײַען לאַנד — מיט אַ זעעלע, וועלכע צושפּרײט ליכטיגקײַט אויפֿ'ן וועג פֿון דער מענשהײַט.

— ביטע, ערקלערט גענוי, וואָס האָבען מיר צו טהון? — האָט ווידער געפֿרעגט דוד ראָסי.

די אויגען פֿון יונגענמאַן האָבען געגלאַנצט, און ער האָט געזאָגט מיט אַ נידריגער שטימע:

— אָבשאַפֿען פֿון וועג דעם מענשען, וועלכער דריקט דאָס פֿאָלק.

— דעם פּרעמיער־מיניסטער?

— יאָ.

אַ ווײַלע האָבען זײ ביידע געשוויגען.

— און איהר גלויבט, אַז איך וועל דאָס טהון?

— נײן! איך וועל דאָס טהון פֿאַר אײַך... פֿאַרוואָס ניט?

דוד ראָסי האָט זיך ווידער געזעצט נעבען טיש, און ווײַזענדיג אויפֿ'ן ליגענדען בריעף האָט ער געפֿרעגט:

— אַלזאָ, דאָס איז דער פֿאַקט פֿון זעהר וויכטיגער בעדײַטונג, וועגען וועלכען מען שרײַבט מיר פֿון לאָנדאָן?

– יאָ. ציִ איִז דאָס ניִט קיַין אויסגעצייַכענטער פּלאַן ? מיַינט ניִט, אַז איִך ביִן משוגע. איִך האָב מיִר דיִ זאַך פֿאָרגענומען און האָב אַזוי לאַנג געטראַכט וועגען איִהר, ביִז זיִ האָט מיִך איִן גאַנצען בעהערשט.

דוד ראָסיִ האָט איִהם אַ קיִק געגעבען גלייַך איִן דיִ אייגען.

– פֿאַרוואָס זייַט איִהר מיִט דעם פּלאַן געקומען צוּ מיִר ? – האָט ער געפֿרעגט.

– ווייַל איִהר קאָנט מיִר דאַריִן העלפֿען. איִהר זייַט אַ מיִטגליִעד פֿון פּאַרלאַמענט, אַיִהר קאָנט מיִר געבען אַנ׳אַרייַנגאַנגס־קאַרטע. איִהר קאָנט מיִר וויַיזען דעם וועג צוּ דיִ ציִמערען פֿוּן מיִניִסטער איִן מאָנטעציִטאָריע און מיִר זאָגען, איִן וועלכער שעה געפֿיִנט ער זיִך אייַנער אַלייַן.

ראָסיִ׳ס געזיִכט איִז געוועזען בלאַס, אָבער ווען ער האָט גערעדט, האָט אויסגעוויִזען, אַז ער איִז גאַנץ רוּהיִג, הגם ער האָט געציִטערט פֿוּן אויפֿרעגונג:

– איִך לייַקען ניט – האָט ער געזאָגט – אַז דער פּרעמיער־מיִניִסטער פֿערדיִענט אַ שטראָף. ווען ער וועט שטאַרבען, וועט דאָס פֿאָלק ערשט אָנהויבען לעבען. דער מענש, וואָס וועט זיִך שטעלען פֿאַר׳ן באַראָן באָנעליִ, וועלכען ער רעכענט פֿאַר אַנ׳אונטערדריִקער, און וועט איִהם הרגענען, דערנאָך זיִך אַלייַן איִבערגעבען איִן דיִ הענד פֿוּן דער מאַכט און זאָגען: איִך האָב געהרגעט, ניִט דעם באַראָן באָנעליִ, נאָר דעם פּרעמיער־מיִניִסטער! בעשטראָפֿט מיִך! הענגט, שיִסט, בעגראָבט אַ לעבעדיִגען – זאָל דיִ וועלט אָנרופֿען איִהם וויִ זיִ וויִל: משוגענ׳ער, פֿאַנאַטיִק, נאַר – אָבער דער נאָמען „מערדער“ וועט איִהם קיינמאָל ניִט פּאַסען.

דיִם געזיִכט פֿוּנ׳ם יונגענמאַן האָט געברענט, דיִ אייגען האָבען געוואָרפֿען פֿונקען. ער האָט געכאַפּט דעם שטיִלעט זאָגענדיִג:

– גיִט מיִר דאָס! אָט דאָס טאַקיִ בעדאַרף איִך! זאָגט אַ וואָרט, איִך ביִן גרייַט!

– אָבער דער מענש, וועלכער וועט נעהמען אויף זיִך אַזאַ אויפֿגאַבע – האָט געזאָגט ראָסיִ – בעדאַרף זייַן פֿרייַ פֿוּן יעדען געדאַנקען פֿוּן פערזענליִכע נקמה.

דער שטיִלעט האָט אַ ציִטער געטהון איִן דיִ הענד פֿוּן צוּקאָכטען יונגען מענשען.

– ער בעדאַרף זייַן פֿאָרגעברייַט, אַז יעדער אמת׳ער פֿרייַנד פֿוּן

פֿרייַהייַט וועט זאָגען, דאָס דער מענש, וועלכֿער בענוצט זיך מיט גוואַלדטאַט, איז ניט ווערט די פֿרייַהייַט. נאָר דער קאַמפּף פֿון איבערצייַגונגען אין פֿון גייַסט פּאַסט פֿאַר אַ מענשען: אַנ'אַנדער קאַמפּף ערנידעריגט אונז ביז דער מדרגה פֿון אַ חיה — מיר זענען מענשען, און אונזער געוועהר בעדאַרף זייַן דער פֿערשטאַנד און ניט נעגעל און צעהן, און דער נצחון, וועלכֿער קומט, ניט מיט דער הילף פֿון פֿערשטאַנד און האַרץ, איז אַנ'אכזריות, פּאַסט פֿאַר אַ חיה־רעה.

דער יונגערמאַן האָט אַ וואָרף געטהון דעם שטילעט אויפֿ'ן טיש און אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכֿטער.

— איך האָב געוואוסט, אַז איהר רעדט אַזוי צו'ם פֿאָלק. דאָס איז זעהר שען. אָבער מיר ווייסען...

דוד ראָסי איז אויפֿגעשטאַנען און גאַנץ רוהיג געזאָגט:

— הערר מינגהעלי, אונזער געשפּרעך האָט זיך געענדיגט.

דאָס געזיכֿט פֿון יונגענמאַן איז פֿערענדערט געוואָרען און די אויגען האָבען געברענט ווילד, אָבער ער האָט נאָר אָבגעטרייסעלט אַ שטויב פֿון זייַן אַנצוג און געזאָגט:

— אַלזאָ, שיקט איהר מיך אַוועק מיט גאָרנישט?

דוד ראָסי האָט זיך אַ נייג געגעבען שווייַגענדיג. מינגהעלי האָט געוואָרפֿען אַ צאָרנדיגען בליק און זיך אויסגעדרעהט צו'ם טהיר.

— יעצט, ווען איהר ווייסט, ווער איך בין, וועט איהר געוויס אויסמעקען מייַן אונטערשריפֿט אויף אייַער „אני מאמין" און וועט אָנשרייַבען קיין לאָנדאָן, מען זאָל מיך אויפֿהערען רעכֿענען פֿאַר אַ מיטגליעד?

— יאָ, איהר האָט קיין שום שייכות ניט צו'ם פֿאָלק און האָט קיין שום רעכֿט ניט, צו רעכֿענען זיך צווישען איהם.

— אַזאָלכֿע מענשען ווי איהר—האָט ראָסי וויַיטער געזאָגט—פֿערהאַלטען דעם פֿאָרשריט פֿון דער מענשהייַט, זיי געבען דאָס רעכֿט דער מאַכֿט, צו בעטראַכֿטען אונזערע בעמיהונגען ווי עפּעס אַ טייַוועלשע מאַכֿערייַ, וואָס וויל נאָר פֿערניכֿטען די געזעלשאַפֿטליכֿע אָרדנונג און צוטרעטען די געטליכֿע און מענשליכֿע געזעצען. אַחוץ דעם, רעדט איהר ווי אַ מענש, וועלכֿער אויסער פֿאַלשע פּאָליטישע איבערצייַגונגען, האָט ער נאָך אַ פּערזענליכֿע פֿייַנדשאַפֿט...

מינהעגלי האָט זיך פּלוצלונג אומגעדרעהט און מיט געשווינדע טריט צוגעגאַנגען צו ראָסי'ן.

— איהר זאָגט, אַז איך האָב אַ פּערזענליכע שנאה צו'ם פּרעמיער־מיניסטער. עס קאָן זיין! איך האָב היינט געהערט אייער בעמערקונג וועגען זיין געליבטע, וועגען דער פּורפּורענע אוניפאָרם מיט גאָלד געשטריקט. איהר האָט געוויס געמיינט די פּרוי, וועלכע הייסט דאָננאַ ראָמאַ וואָלאָנאַ. וואָס וועט איהר אָבער זאָגען, ווען איהר וועט זיך דערוויסען, אַז זי איז גאָר ניט קיין וואָלאָנאַ, נאָר עפּעס אַ מעדעל, וועלכע דער מיניסטער האָט אויפגעהויבען פון לאָנדאָנער גאַס און אָנגעוואָרפען אויף רוים ווי אַ טאָכטער פון אַ מיוחסת'דיגע פאַמיליע? ער איז אַ ליגנער און אַ שווינדלער.

דוד ראָסי האָט אַ ציטער געטהון, גלייך ווי אַ פערבאָרגענע האַנד וואָלט איהם געגעבען אַ פּאַטש אין פּנים.

— זי הייסט ראָמאַ דאָס איז אמת — האָט ווייטער געזאָגט מינגהעלי — דער נאָמען איז געווען דער פאָדעם, דורך וועלכען איך בין געקומען צום קנויל.

דוד ראָסי איז בלאַס געוואָרען, איהם האָט פערפעהלט אָטעם.

— אָ, איך האָב דאָרויף בעווייזע — האָט יענער געזאָגט, זעהענדיג, אַז זיינע ווערטער מאַכען אַנ'איינדרוק — איך האָב געדינט אין דער ענגלישער געזאַנדטשאַפט, ווען פאַר צעהן יאָהרען האָט זיך די רעגירונג געווענדעט צום געזאַנדטען, קלייבענדיג ידיעות וועגען אַנ'איטאַליענישע מעדעל, וועלכעס מ'האָט ביינאַכט צוגענומען פון לייטשעסטער סקווער. די מוטער איז געשטאָרבען, דער פאָטער האָט זיך אומגעקעהרט קיין איטאַליען, איבערלאָזענדיג דאָס קינד אויף עמיצענס אויפזיכט, דאָס מעדעל איז אונטערגעוואַקסען, איז אַרויף אויף אַ שלעכטען וועג און ענטלאָפען.

דוד ראָסי האָט ווי אָהן געדאַנקען געקוקט אויף דעם יונגענמאַן.

— מיט'ן געזאַנדטען בין איך געגאַנגען אין דער פּאָליציי, און דאָרט האָב איך געזעהען דאָס מעדעל. זי האָט זיך בעקלאָגט, אַז מען איז זיך מיט איהר שלעכט בעגאַנגען, אָבער מיר האָבען ניט געגלייבט די ראָזינע מעשות, און זי האָט געמוזט צוריקגעהען צו איהרע אַפּיטראָפּסים. אַ מאָנאַט שפּעטער האָבען מיר זיך דערוואוסט, אַז זי איז ווידער ענטלאָפען געוואָרען און פערשוואונדען אָהן אַ שפּור.

דוד ראָסיִ האָט הויך געָאָטעָמט און געָציטעָרט מיט'ן גאַנצעָן קעָרפּעָר.

— איך האָב דאָס מעַדעָל ניט געָזעָהעָן זעָהר לאַנג, און איהר ווייסט, וואו איך האָב זיִ בעַגעָגעָנט?

דוד ראָסיִ האָט מיט אָנשטרעָנגונג אַראָבגעָשלונגעַן דעָם שפּיַעָכטס און געָפרעָגט:

— וואו?

אין רוים. איך האָב געָהאַט אונאַנגעָנעַהמליכקייַטעַן אין דעָר געָזאַנדטשאַפט און געָמוזט קומעָן אַהעָר, מיט אַ ביטעָ צום פּרעָמיעָר=מיניסטעָר. מעַן האָט מיר געָזאָגט, אַז נאָר דורך דעָר פעָרמיטלונג פון דאָננאַ ראָמאַ קאָן איך צו איהם טרעָפעָן. איינעָר פון מייַנעָ קרובים האָט מיך געָפיהרט צו איהר. איך האָב נאָר אַ וואָרף געָגעָבעָן אַנ'אויג און שוין געָוואוסט, ווער זי איז. דאָננאַ ראָמאַ וואָלאָנאַ איז איינפאַך ראָמאַ ראָזעַלי, פון לאָנדאָנעָר גאַסעָן.

דוד ראָסיִ איז ווי פּלוצלונג אויסגעָוואַקסעָן, און מיט אַ פעָרשטיקטעָר שטימעָ אויסגעָשריעָן:

— דו, נידעָרטרעָכטיגעָר!

מינגעָהלי איז אָבגעָשפּרונגעָן צוריק און געָזאָגט אַ צומישטעָר.

— וואָס?... פאַר וואָס?...

— איך האָב געָקעָנט דאָס מעַדעָל...

— איהר האָט זי געָקעָנט?...

— ביז זיעבעָן יאָהר פון איהר לעָבעָן בין איך געָוועָן איהר **חבר**, ניט אָבגעָטראָטעָן פון איהר. זי איז מיר געָוועָן אַ שוועָסטעָר — איהר פאָטעָר איז געָוועָן מייַן פאָטעַר — און דו זאָגסט, אַז זי איז אַ געָליעבטעָ... אָ, נידעָרטרעָכטיגעָר, רכילות'ניק! אַרויס פון מייַן שטוב! אויב ד ווועָסט זיך וויעדעָר אַמאָל געָפינעָן אויף מייַן וועָג, וועָל איך דיך אַרויסגעָבעָן דעָר פּאָליציי, ווי אַ מעָרדעָר!

מינגהעָלי איז אין אַ סעָקונדעָ פעָרשוואונדעָן געָוואָרעָן הינטעָר'ן טהיר.

V.

– וואָס איז דאָס – האָט בּרונאָ אויסגערופען, זיצענדיג אין זאַל מיט בּרענענדיגע אויגען און צונויפגעדריקטע פויסטען.

אין דער מינוט איז דער אונבּעקאַנטער אַרויסגעלאָפען פון שלאָף=צימער, און בּרונאָ האָט געשווינד אויפגעהויבּען צוויי פינגער, צו אָבּטרייבּען דעם כּישוף, וועלכען דיזע שרעקליכע אויגען האָבּען פערשפּרייט.

– מען האָט איהם ווידער אַריינגעבּראַכט איין שרעקליכען כּעס – האָט בּרונאָ געמורמעלט און געוואָרפען בּגנבה אַ קוק צום שלאָף=צימער.

אין אַזאַ צוקאָכטקייט קאָן ער נאָך אַמאָל עפּעס אָבּטהון.

– זאָל גאָט אָבּהיטען! – האָט זיין פרוי שטיל געענטפערט.

אין דער מינוט איז אַריינגעקומען ראָסי זעהר בּלאַס, אָבּער שוין רוהיג. ער האָט צוריסען אַ בּריעף אין די הענד און איהם אַריינגעוואָרפען אין פייער.

דער קליינער יוזיע איז צוגעלאָפען צו איהם מיט אַ פרייד. ראָסי האָט דאָס יונגעל אַרומגענומען און גערעדט מיט איהם מיט אַ נאַטירליכער שטימע.

– וואָס איז דאָ געוועזן, העררר! – האָט געפרעגט בּרונאָ, מען האָט דאָך אייער שטימע געהערט אַזש אויפ'ן פּלאַץ.

– אַך! דאָס איז אַנ'אַבּשייליכער מענש.

– ווי הייסט ער דאָס? – האָט בּרונאָ געזאָגט, דורכזעהענדיג דעם בּיגען פּאַפּיר, אויף וועלכען עס זענען געווען אַלע אונטערשריפטען. „קאַראָל מינגהעלי”. אַ! דאָס איז געוויס דער סעקרעטאַר פון דער געזאַנדטשאַפט אין לאָנדאָן, וועלכער האָט, דורך אַ פערדאַכט אין פעלשונגען, געמוזט פון דאָרט ענטלויפען.

– געוויס! – האָט ראָסי געענטפערט – ער האָט, ווי עס ווייזט אויס, בּעשולדיגט דעם פּרעמיער=מיניסטער אין זיין אַרויסטרייבּונג, און מיך געוואָלט בּענוצען פאַר אַ געוועהר צו זיין פּערזענליכער נקמה.

– אַזוי? טאָ פאַרוואָס האָט איהר דאָס מיר ניט געזאָגט? איך וואָלט איהם אַראָבּגעוואָרפען ווי אַ בּאַל פון אַלע טרעפּ. איהר האָט איהם פון זיך אַוועקגעטריבּען, ער וועט עס געדענקען! ער זעהט אויס, גלייך ווי ער וואָלט געטראָגען בּיי זיך אַלע מערדערישע ווערקצייג. דאָס

איִז אַ בעֶסטיעֶ, צוּ וועֶלכֶער מעֶן בעֶדאַרף זיִך נאָר מיִט צוואַנגעֶן אָנריִהרעֶן; אָבעֶר אמת, עֶר איִז אַ ברוּדערנ=זוהן פוּנ'אַלטעֶן פאָלאָמבאַ, אוּן איִך האָב איִהם געֶזוּעֶהעֶן בײַ דאָננאַ ראָמאַ! „קאַרל מיִנגעֶהליִ"? יאָ, יאָ! איִך האָב צוּ איִהם געֶטראָגעֶן אַ בריִף איִן אַ פעֶרפוּרמיִרטעֶן קאָנווערט מיִט איִהר מאָנאָגראַם.

עֶס האָט זיִך דעֶרהעֶרט אַ קלאַפּ איִן טהיִר. דאָס יוּנגעֶל האָט אוֹיסגעֶשריִעֶן:

– איִך! איִך! – האָט געֶחאַפּט זײַן שטעֶקעֶל, אוּן מיִט גרוֹיס אָנשטעֶל געֶגאַנגעֶן צוּם טהיִר.

– ווער איִז דאָרט? – האָט עֶר געֶפרעֶגט.

– אַנ'אײַגעֶנעֶר – האָט מעֶן געֶעֶנטפעֶרט.

אַ יוּנגעֶל, איִן אַ ווײַסעֶן פאַרטוּך, האָט אַרײַנגעֶטראָגעֶן אַ גרוֹיסעֶ מעֶטאַלעֶנעֶ פוּשקעֶ אוֹיפ'ן קאָפּ. נאָך איִהם איִז אַרײַנגעֶקוּמעֶן דעֶם שווייצאַר'ס פרוֹי, מיִט אַ רוֹיטעֶן טיִכעֶל אוֹיף דיִ האָר.

– אײַ גוּט! – האָט אוֹיסגעֶרוּפעֶן ברוּנאָ – איִך האָב בעֶשטעֶלט דעֶם בעֶסטעֶן מיִטאָג איִן רעֶסטאָראַן, אוּן האָב געֶטראַכט, אפשר וועֶלעֶן מיִר וועֶניִגסטעֶנס אײנמאָל עֶסעֶן צוּזאַמעֶן.

– גוּט – האָט געֶעֶנטפעֶרט דוד ראָסי.

– דאָ האָבּיִן מיִר אַלסדיִנג געֶנוּג – האָט ברוּנאָ געֶזאָגט, אוּן ווען דיִ אַלטעֶ פרוֹי האָט געֶדעֶקט דעֶם טיִש, האָט עֶר פאַמעֶליִך אַרוֹיסגעֶנוּמעֶן פוּן פוּשקעֶ דיִ פאָלוּמיסקעֶס מיִט עֶסעֶנס, פוּן וועֶלכעֶ ס'איִז געֶגאַנגעֶן אַ פאַרעֶ.

– אַרטיִשאָק – גוּט. יוּנגעֶ היִנדלעֶך – גוּט. איִך מוּז זײַן אַ פוּקס, אַ גאַנצעֶ נאַכט האָבעֶן זיִך מיִר געֶחלוֹמ'ט היִהנדלעֶך, קאַרטאָפעֶל, אַרבעֶס, שפײַזעֶ אוּן אַ האַלב פלעֶשעֶל ווײַן! ווער וועט האָבעֶן דיִ העזה צוּ זאָגעֶן, אַז מײַן מוּטעֶרס זוהן קאָן ניִט בעֶשטעֶלעֶן קײַן מיִטאָג? גוּט, יוּנגעֶל, קוּם איִן אָווענד נאָך דיִ כלים.

דאָס יוּנגעֶל איִז אַוועקגעֶגאַנגעֶן. מעֶן האָט זיִך געֶנוּמעֶן צוּם עֶסעֶן.

ברוּנאָ מיִט'ן ווײַב האָבעֶן זיִך געֶזעֶצט פוּן אײן זײַט טיִש, ראָסיִ – אוֹיף דעֶר קאַנאַפּעֶ אוּן נעֶבעֶן איִהם יוֹזיעֶ מיִט דעֶר קאַץ, וועֶלכעֶ איִז געֶלעֶגעֶן צוּנוֹיפגעֶדרעֶהט ווי אַ קנוֹיל.

דיִ אַלטעֶ פרוֹי האָט בעֶדיִענט.

– איך בין הונגעריג ווי אַ וואָלף און דורשטיג ווי אַ שוואָם! – האָט געזאָגט ברונאָ, שנײַדענדיג טיט'ן מעסער דאָס היִהנדעל.

– ברונאָ! – האָט זײַן פֿרוי געזאָגט, אָנווײַזענדיג אויפֿ'ן קינד, וועלכעס האָט צוגעמאַכט די אויגען און צוגעפֿלעגט די הענטלעך.

– יאָ, אמת, נו זאָג, קלײנער!

דאָס יונגעל האָט געזאָגט אַ קורץ געבעט.

– נו גוט, יוזעף מעזיני גאַריבאַלדי! – האָט אויסגערופֿען דער פֿאָטער – יעצט לאָמיר צוזאַמען אויסטרינקען. מען קאָן אײַך אָנגיסען, הערר ראָסי?

און ווען זײ האָבען אַזוי געטרונקען און געגעסען, איז אַ שטראַהל פֿון דער אונטערגעהענדער זון געפֿאַלען אויף ראָסי'ס געזיכט.

– קוק נאָר אױף איהם, – האָט געזאָגט די אַלטע פֿרוי, וועלכע איז געווען טויב – פֿאַרוואָס שענקט איהם ניט גאָט קײן אײגען קינד?

ציִ האָב איך ניט אַזאָלכען? – האָט ראָסי געענטפֿערט, טײַטענדיג אויפֿ'ן יונגעל.

– זאָל ער איהם פֿריהער געבען אַ ווײַב! – האָט ברונאָ אויסגערופֿען.

– אָ! דאָס וועט קײנמאָל ניט זײַן! – האָט ראָסי געזאָגט.

– וואָס זאָגט ער? – האָט געפֿרעגט די אַלטע, אָנשטעלענדיג דעם אויער.

– ער זאָגט, אַז ער וויל ניט קײנע פֿון אײַך! – האָט ברונאָ געשריִען.

– אַ נאַרישקײַט! ניט אײנמאָל האָב איך געהערט מאַנספּערזאָנען זאָגען אַזוי, און דאָך האָבען זײ חתונה געהאַט אײנס, צווײ, דרײַ.

– אַזאָלכע זאַכען טרעפֿען זיך אויף אונזער וועלטיל, מוטער – האָט ברונאָ געענטפֿערט.

– ווער עס וויל נישט חתונה האָבען, מוז האָבען זעהר אַ שלעכטען בעגריף וועגע פֿרויען – האָט די אַלטע געזאָגט.

– עס געפֿינען זיך טאַקי צווײ סאָרטען פֿרויען: אַ געוועהנליכע פֿרוי און אַ ווײַב – האָט ברונאָ געזאָגט לאַכענדיג.

– עס געפֿינען זיך אויך צווײ סאָרטען מאַנספּערזאָנען – פֿערשטענדיגע און מענער – האָט העלענאַ זיך אָנגערופֿען.

– אַ פֿרוי –האָט די אַלטע געזאָגט– איז דאָס צווייטע האַרץ, וועלכע טיילט זיך מיט פֿרייד און לייד; שלעכט טהוט דער מאַנספּערזאָן, וועלכער וויל ניט וועגען דעם געדענקען. און אַז ער וועט אַלט ווערען, וואָס וועט איהם העלפֿען אפילו דער פּאַרלאַמענט, אויב ער האָט ניט, ווער עס זאָל איהם פּילנעווען?

– שטיל מוטער! – האָט העלענאַ אויסגעשריען, אָבער ברונאָ האָט דער אַלטער צוגעגעבען חשק, זי זאָל ווייטער רעדען.

– וואָס אָנבעלאַנגט מיר, בין איך צופֿריעדען, ווייל איך האָב דאָך עמיצען, ווער עס זאָל מיר פֿערמאַכען די אויגען בײַ׳ם שטאַרבען.

און דוד ראָסי האָט מיט זיין זיסער שטימע ווייטער געזאָגט:

– איך ווייס גוט, אַז די ליעבע פֿון אַ פֿרוי איז די טייערסטע, די זיסעסטע זאַך אויף דער וועלט, אָבער ווען איך זאָל מיך צו שטאַרק צובינדען צו אַ פֿרוי, וואָלט איך ענטלאָפֿען, ווער עס האָט זיין לעבען איבערגעגעבען פֿאַר דעם כלל, מוז זיך אָבזאָגען פֿון: פֿאָטער, מוטער, ווייב, קינד. ער מוז זיך געזעגענען מיט אַלסדינג, וואָס איהם איז טייער אויף דער וועלט, און צופֿריעדען זיין מיט׳ן שיקזאַל פֿון אַ נע-ווענד׳ניק, חאָטש ער ווייס, אַז דער וועג פֿון זיין לעבען וועט זיין פֿול מיט דערנער.

העלענאַ האָט מיט׳ן שפּיץ פֿאַרטוך זיך אָבגעווישט די טרערען, אָבער די אַלטע, וועלכע האָט געמיינט, אַז מען רעדט שוין פֿון עטוואָס אַנדערש, האָט געלאַכט און געזאָגט:

— איך האָב דאָסזעלבע געזאָגט טאָמאַש׳ן ווייסט וואָס, זאָג איך, ווער עס געהט ווערען אַ פּאָליציאַנט, מוז זיך אָבזאָגען פֿון פֿאָטער, מוטער, ווייב, קינד.

דאַרויף זאָגט ער:

— פֿראַנציסקאַ, ווייסט וואָס? אָט דיזע מענשען, וועלכע מען רופֿט-אָן שטאַטס-מענשען, זענען אויך פּאָליציאַנטען. זיי האָבען בעפֿרייט דעם הערר ראָסי, נאָר כדי אָנצושטעלען אויף איהם אַ חאַפּשטייגעל, און זיי ווילען איהם נעהמען בײַ דער ערשטער געלעגענהייט.

— און דיך, מוטער, וועט מען נעהמען? וואָס? — האָט ברונאָ געשריען.

— ע, דאָס וואָלטען זיי ניט טהון! אַ דאַנק גאָט, איך בין טויב, איך הער ניט וואָס זיי קוואַקען.

— זיי קאָנען דיך רופֿען פֿאַר אַנ'עדות, אַלזאָ מוז איך דיך, מוטער, אויסלערנען, וואָס דו האָסט צו ענטפֿערן. געוועהנליך פֿרעגען זיי די פֿרויען פֿיער פֿראַגען.

— וואָס?

פֿיער פֿראַגען — האָט געזאָגט בּרונאָ. — ווי איז דיין נאָמען? ווי הייסט דיין פֿאָטער? וויפֿיעל בּיסטו אַלט? וויפֿיעל קינדער האָסטו? ניי, לאָמיר פּרובען, צי וועסטו קאָנען ענטפֿערן. וויפֿיעל יאָהר בּיסטו אַלט?

— פֿראַנציסקאַ מאַריאַ יוזעפֿאַ — האָט די אַלטע געענטפֿערט.

— איך האָבּ מיך טועה געווען, מוטער. ווי פֿיעל קינדער האָסטו געהאַט?

— זיבּען און זעבּציג.

— אַ טייערער עדות! — האָט בּרונאָ געזאָגט און אַזוי שטאַרק געלאַכט, אַז טרערען האָבּען זיך איהם געגאָסען פֿון די אויגען.

עס האָט זיך ווידער געהערט אַ קלאַפּען אין טהיר.

— איך! איך! — האָט אויסגעשריען דער קליינער און איז געלאָפֿען מיט זיין שטעקעל צום טהיר.

— ווער איז דאָרט?

— אַנ'איינגענער.

— אַהאַ! דער אַלטער זשאַן.

אַ ניינציגיעהריגער אַלטיטשקער איז געשטאַנען אויפֿ'ן שוועל. דאָס איז געווען איינער פֿון דער גאַנצער גוואַרדיע קבּצנים, וועלכע ראָסי האָט ערנעהרט.

— קום אַ צווייטען מאָל! — האָט בּרונאָ געזאָגט.

אָבּער דיר ראָסי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל אַוועקגעהן מיט לעדיגען, און האָט איהם געגעבּען אַ נדבה. דער אַלטער האָט זיך דאַן אָנגערופֿען:

— איך האָבּ געהערט אייער רעדע, מיין הער, אויפֿ'ן פּלאַץ. עקסעלענץ! גרויסאַרטיג! נאָר איין זאַך איז אַ שאָד.

— וואָס אַזוינס?

— וואָס איהר האָט גערעדט וועגען דאָננאַ ראָמאַ. ערשט נעכטען האָט זי אָבּגעשטעלט איהר קאַרעטע, כּדי מיר צו געבּען אַ האַלבּען פֿראַנק.

— וואַהרשיינליך האָט זי אַ גוט האַרץ. גוטע נאַכט, זשאַן! — האָט

ראָסי געשווינד געזאָגט, און דער אַלטער איז אַרויס הינטערען טהיר.

– זי האָט איהרע מעלות – האָט ברונאָ זיך אָנגערופען.

– מיר איז ניט אַנגענעהם, וואָס איך האָב וועגען איהר גערעדט – האָט ראָסי געזאָגט.

ע, זי האָט בעקומען, ווי זי איז ווערט. שוין צוויי יאָהר דיען איך ביי איהר, ווייס איך דאָך, ווער זי איז.

– איך האָב גאָר איהם געוואָלט טשעפען. ווען איך וואָלט מיך בעטראַכט אַז זי קאָן דאַרוף ליידען, ווען זי וואָלט זיך ניט צולאַכט...

– האָט איהר טאַקי אַ טעות געהאַט! ניט דאָננאַ ראָמאַ האָט עס געלאַכט, נאָר די קליינע פירשטין בעליני. דאָס שטרעקט זי שטענדיג ארויס דעם האַלז און געגעגעט ווי אַ גאַנז. מען מוז זאָגען דעם אמת, אַז דאָננאַ ראָמאַ איז פון אַ בעסערען סאָרט. ציי איהר האָט זי קיינמאָל ניט געזעהען? אָ, אַ פרעכטיגע פרוי! שטעהענדיג דאָרט אויפ׳ן באַלקאָן, האָט זי אויסגעזעהען ווי אַ סטאַטוע, און דורכגעטריבען און חיטרע איז זי ווי אַ שלאַנג.

דעם מיטאָג האָט מען געענדיגט. דאָס יונגעל האָט דורכאויס פערלאַנגט, אָנשטעלען שפילען דעם פאָנאָגראַף. דוד ראָסי איז געגאַנגען אין זאַל צו ברענגען איהם. העלענאַ איז אויך אַהין געגאַנגען, צולעגען פייער אין קאָמין. בלאָזענדיג אויפ׳ן פייער, האָט זי געזאָגט:

– מיר ווילט זיך ניט גלויבען, וואָס מען רעדט וועגען דיעזער פרוי. אפשר איז זי אונשולדיג?

– אפשר האָט איהר רעכט, שוועסטער – האָט ראָסי געענטפערט.

ווען ער איז צוריקגעקומען מיט׳ן פאָנאָגראַף אין עס-צימער, איז שוין דער טיש געווען אָבגערוימט. די אַלטע פרוי איז אַוועקגעגאַנגען, און יוזיע האָט צושטעלט די שטוהלען אין צוויי רייהען, האָט אָנגעטהון דעם פאָטערס פלאַשץ, וועלכער האָט זיך נאָכגעשלעפט אויף דער ערד, און מיט זיין שטעקיל איז ער אַרומגעגאַנגען הין און צוריק, פאָרשטעלענדיג אַ שווייצר. ברונאָ האָט אַזוי געלאַכט, אַז די שויבען האָבען זיך געטרייסעלט.

– לאַך ניט אַזוי! האָט געשריען די פרוי פון צווייטען צימער – דו וועסט ווידער בעקומען אַ האַרץ-שלאַג.

— זײַ רוהיג ווי בוימאײַל — האָט ברונאָ געענטפֿערט, פֿערוויכֿלענדיג אַ לאַנגען ציגאַר.

דעם פֿאָנאָגראַף האָט מען אָנגעדרעהט און ביי'ם קלאַנג פֿון עפּעס אַ מעלאָדיע האָט דאָס יונגעל געמאַרשירט איבער'ן צימער. ראָסי האָט זיך פֿערטיעפֿט אין געדאַנקען.

— הערר ראָסי? — האָט ברונאָ זיך אָנגערופֿען.

— וואָס איז, מײַן פֿרײַנד?

— צי האָט איהר שוין געפּרובט דעם ערשטען צילינדער?

— נאָך ניט.

— פֿאַרוואָס?

— דער מענש, וועלכֿער האָט איהם געבראַכֿט, האָט געזאָגט, אַז דער, וועמענס שטימע דאָרט איז פֿערבונדען, איז געשטאָרבען. אַלזאָ — האָט ער ווײַטער געזאָגט מיט אַ ציטער — וועט דאָס זײַן אַ שטימע ווי פֿון קבר. איך ווייס ניט, צי איך וועל האָבען דעם מוט, אויסהערען דאָס.

— יאָ, דאָס זעהט־אויס, ווי אַ גאַסט פֿון יענער וועלט וואָלט גערעדט צו אַ מענשען, און דאָס איז ניט אַנגענעהם, אויב ס'איז געווען אַ נאָהענטער פֿרײַנד.

— איך האָב ניט געהאַט קײַן נאָהענטען... ער איז מיר געווען אַ פֿאָטער. פֿיער יאָהר האָט ער מיך געקליידעט, ערנעהרט, ערצויגען און ליעב געהאַט ווי אַ זוהן.

— ער האָט ניט געהאַט קײַן אײַגענע קינדער?

— ער האָט געהאַט אַ טאָכטעריל, ניט גרעסער פֿון יוזיע'ן, ווען איך האָב זי צום לעצטען מאָל געזעהען. זי האָט געהייסען „ראָמאַ".

— ראָמאַ?

— יאָ. און ווי שען איז זי געווען! די אויגען ווי גליהענדע קויהלען, און די האָר געקרײַזעלט.

העלענאַ איז געשטאַנען אויפ'ן שוועל און זיך צוגעהערט צום געשפרעך.

— און וואָס איז מיט איהר געוואָרען? — האָט זי געפֿרעגט.

— ווען איהר פֿאָטער איז אַרויסגעפֿאָהרען קײַן איטאַליען, וואו מען האָט איהם אַרעסטירט, האָט ער אָנגעטרויט זײַן טאָכטעריל זײַנע גוטע פֿרײַנד אין לאָנדאָן. איך בין געווען צו יונג, אַז איך זאָל קאָנען

אַכֿטונג געגעבען אויף איהר. אויסערדעם האָב איך באַלד פֿערלאָזען ענגלאַנד און אַוועקגעפֿאָהרען קיין אַמעריקאָ.

— און וואו איז זי יעצט? — האָט העלענאַ געפֿרעגט.

— ווען איך בין צוריקגעקומען קיין ענגלאַנד. האָב איך מיך דערוואוסט, אַז זי איז געשטאָרבען.

— דאָננאַ ראָמאַ איז אויך געקומען פֿון ענגלאַנד.

ראָסי׳ס געזיכֿט האָט אַ ציטער געגעבען.

— איהר פֿאָטער איז אויך געווען אַ פֿערטריבענער אין ענגלאַנד — האָט ווייטער ברונאָ געזאָגט — און ווען ער איז אַוועק אין וועג, וועלכֿער האָט זיך געענדיגט אויפֿ׳ן אינזעל עלבאַ, האָט ער אַנגעטרויט זיין טאָכֿטער שלעכֿטע מענשען, וועלכֿע האָבען זיך מיט איהר שלעכֿט בעגאַנגען. איך האָב געהערט, ווי די אַלטע מומע, די גרעפֿין, ווען זי קומט אַריין אין כעס, וואַרפֿט אַזוי פֿאַר דער אָרעמער שוועסטערס=טאָכֿטער.

דוד ראָסי האָט שווער געאָטעמט, גלייך ווי אין האַלז וואָלט איהם עמיצער געשטיקט.

— און ווען דאָס זאָל זיין דיזעלבע? — האָט ברונאָ געזאָגט.

— דו האָסט דאָך געהערט, אַז דאָננאַ ראָמאַ פֿון הערר ראָסי איז געשטאָרבען.

— אמת, איך בין אַ נאַר! — האָט ברונאָ געענטפֿערט.

ראָסי האָט געפֿיהלט, ווי עטוואָס שטיקט איהם, און איז געשווינד אַרויסגעגאַנגען אויפֿ׳ן פֿלאַכֿען דאַך פֿון הויז.

VI.

אין פֿיעל קירכֿען האָט מען געקלונגען צום נאַכֿט=געבעט; די זון האָט זיך שוין בעהאַלטען הינטער דעם טורם פֿון „הייליגען פּעטרוס“. אַ בלוילילעכֿע דונקעלהייט האָט געשוועבט איבער די שנעע=שפּיצען פֿון די אַפּינישע בערג, און אויפֿ׳ן הימעל האָט געפֿונקעלט דער ערשטער שטערן. עפּעס אַ ציטער איז אַריבערגעלאָפֿען אין דער לופֿט, אַ לייכֿטער ווינד האָט בעוועגט די בלעטער.

דוד ראָסי האָט פֿערשפּילעט דעם ראָק, איז אַרומגעגאַנגען הין און צוריק, און דער קאָפּ האָט איהם געברענט פֿון די מענגע געדאַנקען. אין

די אויערען האָבען איהם אָהן אויפֿהער געקלונגען ברונאָ׳ס ווערטער, אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, וואָס קאַרל מינגהעלי האָט געזאָגט.

די נאַכט איז געשווינד צוגעפֿאַלען, און אין דער פֿינסטערניש האָבען זיך פֿאַר זיינע אויגען צוזוויקעלט בילדער פֿון דער לאַנג פֿערגאַנגענער צייט.

ער האָט זיך דערזעהען אין לאָנדאָן, אין דער שטאָדט, וואָס איז פֿול נעבעל און רויך דאָרט, אין דער וואַרעמער אַטמאָספֿערע פֿון אַ הויז, האָט ער דערזעהען דאָס ערנסטע געזיכט פֿון אַן׳אַלטען מאַן, אַ הייליגע פֿרוי און אַ קינד מיט וויאָלעטענע אויגען, וועלכעס האָט, ווי אַ פֿויגעלע, געזונגען אַ גאַנצען טאָג. אַ ווײַלע נאָכדעם איז ער ווידער געוועזען אין רוים, וואו צווישען בעגאָלדעטע ווענד פֿון אַן׳אַלטען פאַלאַץ האָט ער געזעהען דאָס זעלבע קינד, אויסגעוואַקסען אויף אַ שענע, מאַיעסטעטישע פֿרוי, אָנגעטהון ווי אַ קעניגין, אָבער פֿערזונקען אין אַן׳אַטמאָספֿערע פֿון שאַנדע און שמוץ. דאָס בלוט האָט געשטאַרט אין זיינע אָדערען, און עפּעס אַ שטימע האָט געשעפּטשעט אין דער טיעף פֿון זיין זעלע: „אָ! בעסער וואָלט זי געשטאָרבען!" און הערענדיג דיעזע שטימע, האָט ער זיך אַליין איינגערעדט, אַז זי איז טאַקי געשטאָרבען, זי האָט געמוזט שטאַרבען, ווייל גאָט איז אַ גוטער און וואָלט ניט ערלויבט אַזאַ שרעקליכע זאַך.

ער האָט גאָר ניט בעמערקט, ווי די צייט פֿליהט. פּלוצלונג האָט ער דערזעהען גריסע פֿייערען ברענען אויפֿ׳ן פּלאַץ פֿון „הייליגען פּעטרוס" און ריעזיגע שאָטענס קריכען אויף די מויערען פֿון דער גרויסער קירכע. דאָס האָט זיך דאָס פֿאָלק ווידער פֿערזאַמעלט צו דער לעצטער פֿייערליכקייט פֿון יובילעאום. ביי׳ם זעץ פֿון צוויי ראַקעטען, וועלכע זענען מיט גרויס גערויש געפֿלויגען אין דער לופֿטען, איז דער קליינער יוזיע אַרויפֿגעלאָפֿען אויפֿ׳ן פֿלאַכען דאַך, און נאָך איהם איז געלאָפֿען די מוטער און ברונאָ.

דוד ראָסי האָט גענומען דאָס יונגעל אויף די הענד און זיך בעמיהט, צו בערוהיגען דעם שטורם, וועלכער שליידערט איהם, דורך דאָס אָנקוקען די שמחה פֿון קינד.

דער גרויסער גלאָק האָט אויסגעשלאָגען ניין מאָל, און אויפֿ׳ן שפּיץ צלם פֿון „הייליגען פּעטרוס" האָט זיך בעוויזען אַ פֿייערדיגע צונג, וועלכע איז געקראָכען נידריגער און זיך פֿערשפּרייט ביסלעכווייז אַרום

אוּן אַרוּם, בּיִז דאָס גאַנצעֶ געֶבּײַדעֶ האָט אָנגעֶהויבּעֶן לײַכֿטעֶן מיִט אַ מיִליאָן לאָמפּעֶן, אוּן אויפֿ׳ן פּלאַץ האָבּעֶן זיִך בּעֶוועֶגט גרויסעֶ שוואַרצעֶ שאָטעֶנס.

פּלוּצליִנג האָט מעֶן אַרויסגעֶלאָזעֶן אַ נײַעֶ ראַקעֶטעֶ, דעֶר פּלאַץ איִז געֶוואָרעֶן עֶהנליִך צוּ אַ ריִזיִגעֶן קעֶסעֶל, וועֶלכֿעֶר שטעֶהט איִן פֿײַעֶר, אוּן דיִ גאַנצעֶ שטאָדט האָט אויסגעֶזעֶהעֶן, וויִ זיִ טריִנקט זיִך איִן אַ ים פֿוּן ליִכֿט.

— דוּ האָסט בּיִז יעֶצט קײַנמאָל ניִט געֶזעֶהעֶן קײַן איִלוּמיִנאַציעֶ, פֿעֶטעֶר? האָט געֶפֿרעֶגט יוּזיעֶ.

— אײנמאָל, אָבּעֶר שוין גאַנץ לאַנג, איִך בּיִן געֶוועֶן דאַמאָלס אַ קלײן יוּנגעֶל, אוּן מיִט מיִר איִז געֶוועֶן אַ מעֶדעֶלעֶ, ניִט גרעֶסעֶר פֿוּן דיִר. אָבּעֶר ס׳איִז שוין קאַלט אוּן שפּעֶט; קיִנדעֶר בּעֶדאַרפֿעֶן שוין ליִעגעֶן איִן בּעֶט.

העֶלעֶנאַ מיִט׳ן קיִנד זעֶנעֶן פֿעֶרשוואוּנדעֶן געֶוואָרעֶן היִנטעֶר׳ן טהיִר.

— בּרוּנאָ?

— וואָס, העֶרר?

— אַלוּאָ איִז דעֶר פֿאָטעֶר פֿוּן דאָננאַ ראָמאַ געֶוועֶן דעֶר פֿיִרשט וואָלאָנאַ?

— יאָ. דאָס איִז געֶוועֶן דעֶר לעֶצטעֶר פֿיִרשט פֿוּן יעֶנעֶר פֿאַמיִליעֶ. ווען מ׳האָט זײַן פֿעֶרמעֶגעֶן קאָנפֿיִסקיִרט, איִז זײַן טיִטעֶל פֿעֶרגעֶסעֶן געֶוואָרעֶן, אוּן דיִ עֶרד האָט צוּגעֶחאַפּט דעֶר אַלטעֶר בּלוּט־זויגעֶר.

— ציִ ווײסטוּ ניִט, וואָס פֿאַר אַ נאָמעֶן האָט עֶר געֶטראָגעֶן איִן דעֶר צײַט, ווען עֶר איִז געֶוועֶן פֿעֶרטריִבּעֶן?

— איִך ווײס ניִט, ווײַל מ׳האָט איִהם געֶמשפּט אָהן אַ געֶריִכֿט, אָבּעֶר איִך ווײס, אַז אַלעֶ אַרויסגעֶטריִבּעֶנעֶ בּײַטעֶן־איִבּעֶר שטעֶנדיִג זײַעֶרעֶ נעֶמעֶן.

— פֿאַר וואָס?... וואַרוּם?... — האָט ראָסי געֶפֿרעֶגט מיִט ניִט קײַן זיִכֿעֶרעֶר שטיִמעֶ.

—ווײַל זײ אַלעֶ זעֶנעֶן בּעֶשטראָפֿט געֶוואָרעֶן איִן איִטאַליעֶן, אוּן דיִ אויסלעֶנדיִשעֶ מלוכות האָבּעֶן זיִך פֿעֶרפֿליִכֿטעֶט צוּ אַרויסגעֶבּעֶן זײ. אָבּעֶר צוּ וואָס זאָג איִך דאָס אײַך? איִהר ווײסט דאָך בּעֶסעֶר פֿוּן מיִר, ציִ אײַעֶר אַלטעֶר פֿרײַנד האָט ניִט געֶטראָגעֶן קײַן פֿרעֶמדעֶן נאָמעֶן?

– וואַהרשײַנליך -- איך ווײס ניט! – האָט ראָסי געענטפֿערט, און אַלע זײַנע נערווען האָבען געציטערט.

– ער האָט אײַך וועגען דעם ניט געזאָגט?

– איך געדענק ניט... אָבער עס קאָן זײַן... כּדי קײנער זאָל איהם ניט אויסגעבען... האָט ער אָנגענומען אַנ׳אַנדער נאָמען.

–עס וואונדערט מיך, וואָס זײַענדיג פֿאַר אײַך ווי אַ פֿאָטער, האָט ער אײַך צום סוף ניט מוֹדה געוועזען, ווער ער איז!

– אפשר האָט ער געהאַט בדעה... און פּלוצלינג...

דוד ראָסי האָט אַרומגענומען מיט די הענד דעם קאָפּ, וועלכער האָט שיער געפּלאַצט פֿון וועהטאָג, און האָט ווידער אָנגעהויבען אַרומגעהען.

אויפ׳ן פּלאַץ האָט זיך געהערט דאָס געשרײ פֿון צײַטונגס=פֿערקױפֿער:

– „טרי=בו=נאַ״!

– וואָס איז עפּעס אַזוי פֿריה? האָט בּרינאָ אויסגערופֿען און געלאָפֿען קויפֿען די צײַטונג.

נאָך דער קורצער העלקײַט האָבען יעצט די וואָלקען אויסגעזעהען נאָך פֿינסטערער, און די שטערען האָבען געפֿונקעלט העל זיס, רוהיג, גלײַך ווי מיט זייער פּרעכטיגקײַט האָבען זיי געוואָלט אָבשפּעטען פֿון יענע פֿערשווינדענדע שטערענדלעך דאָרט אונטען, וועלכע מענשען האָבען אָנגעצונדען, זיך אַליין צו ריהמען.

– די הימעל זינגען דעם לויב פֿון גאָט! – האָט ראָסי אויסגערופֿען במעט אויף אַ קול, בעמיהענדיג זיך אומזיסט, אַרײַנעהמען אין זיך די נאַכט=רוהיגקײַט.

און ווידער האָט ער זיך אַריבערגעטראָגען אין געדאַנקען צו דער פֿערגאַנגענהײַט. ער האָט געזעהען דעם גרויסען לאָנדאָנער וואָקזאַל, וואו שטעהענדיג אונטער׳ן גלעזערנעם דאַך, האָט ער אויסגערופֿען בײַ׳ם שטאַרקען פֿײַף פֿון לאָקאָמאָטיוו „צו׳ם ווידערזעהן!״, און דער אַלטער, מיט׳ן פּאַטריאַרכאַלישען געזיכט, האָט געענטפֿערט: „צו׳ם ווידערזעהען מײַן זוהן! איך וועל דיר שרײַבען, און דאַן וועסטו זיך דערוויסען עטוואָס, וואָס וועט דיך זעהר וואונדערען. זאָל דיך גאָט בּענטשען!״. דערנאָך איז שטיל, דאָס געזיכט איז פֿערשוואונדען, די שטימע פֿערשוויגען, און הינ=

טער דיזען מענשען זענען פֿערמאַכט געוואָרען די שווערע טויערען פֿון טורמע, פֿון וועלכע ער איז אַרוים אַ טויטער!

און פֿאַר זיינע גייסטיגע אויגען האָט זיך בעוויזען אַ נייעס בילד. וויעדער רוים, און אין פּאַרלאַמענט געהט־צו עפּעס אַנ׳אַמאָליגער אַרעסטאַנט פֿון אינזעל עלבאַ און דערלאַנגט איהם אַ פּושקע, זאָגענדיג:

— איך ברענג דיר אַ צוואָה פֿון אַ שטאַרבענדען מענשען. מען האָט איהם ערלויבט אַרויסצוגעהען פֿון טורמע אין גאָרטען, וואו ער האָט געהאָדעוועט בלומען, אָבער מ׳האָט איהם פֿערבאָטען צו שרייבען, און דאַרום האָט מען איהם אָבגעהיט.

אין פּושקע האָט זיך געפֿונען אַ צילינדער פֿון אַ פֿאָנאָגראַף מיט אַנ׳אויפֿשריפֿט:

— צו די אייגענע הענד פֿון ד. ל. — פֿערניכטען, אויב דער דעפּוטאַט דוד ראָסי וועט איהם ניט קאָנען געפֿינען.

דאָרט אונטען איז דער טייך „טיבער“ שנעל געפֿלאָסען און דאָס מוטנע וואַסער האָט געקאָכט. ראָסי׳ן האָט געדאַכט, אַז יעדע מינוט וועלען אַרויסשפּרינגען פֿון דאָרט שרעקליכע וואַמפּירען, וועלכע ער האָט מורא געהאַט אַרויסצורופֿען. דער זייגער האָט אָנגעהויבען קלינגען עפּעס אַ שטונדע, און אין דעם קלאַנג האָט ראָסי געהערט די ווערטער:

— זיי דרייסט! פֿערטיף דיך אין דיזען געהיימניס! גאָט היט־אָב די מענשען!

ווען דוד ראָסי איז צוריקגעקומען אין וואָהנונג, האָט העלענאַ, וועלכע האָט אויסגעטהון דאָס קינד צום שלאָפֿען, בעמערקט עפּעס אַ צומישטען אויסדרוק אין זיינע אויגען, אָבער ברונאָ, וואָס איז געווען פֿערנומען מיט דער צייטונג, האָט גאָר ניט בעמערקט און האָט געזאָגט:

— זעהט, דאָ איז אַ גאַנצער אַרטיקעל וועגען אייער רעדע. אָ, הערט נאָר, ווי ער ענדיגט:

„אַ דאַנק גאָט, מיר האָבען נאָך אַזעלכע מענשען ווי דוד ראָסי, וועלכער האָט גענוג מוט...

מיט אַ געקנייטשטען שטערען האָט זיך ראָסי אַוועקגעדרעהט און איז אַוועקגעגאַנגען אין זאַל׳כיל. ברונאָ האָט געעפֿענט די אויגען אַ פֿערוואונדערטער.

— געבען אייך אַ לאָמפּ?

— נאָך ניט — האָט עֶר גֶעעֶנטפֿעֶרט דורך דעֶר אָפֿעֶנעֶר טהיר. דאָס פֿײַעֶר האָט גֶעבּרעֶנט אויפֿ'ן קאַמין און זײַן גלאַנץ האָט זיך העֶל אָבּגעֶשלאָגעֶן אָן די גרויסעֶ שויבּעֶן פֿון פֿעֶנסטעֶר. ראָסי האָט אַ ציטעֶר גֶעגעֶבּעֶן, זעֶהעֶנדיג דעֶם דאָזיגעֶן בּעֶוועֶגליכעֶן פֿײַעֶר. זײַנעֶ נעֶרווען זעֶנעֶן גֶעוועֶן אַזוי אָנגעֶשטרעֶנגט, אַז איהם האָט גֶעדאַכט, דאָס פֿון הינטעֶר דיזעֶ שויבּעֶן קוקעֶן אויף איהם עֶפּעֶס שרעֶקליכעֶ, בּלוטיגעֶ אייגעֶן. עֶר האָט גֶעעֶפֿעֶנט דעֶם פֿאָנאָגראַף, וועֶלכעֶר איז גֶעשטאַנעֶן אויפֿ'ן קלאַוויר, און פֿון שופֿלאָד אין שרײַבּ־טיש האָט עֶר אַרויסגעֶנומעֶן אַ קלײַן פּושקעֶ. דאַן איז עֶר צוגעֶגאַנגעֶן צום טהיר, האָט זי פֿעֶרשלאָסעֶן אויפֿ'ן שליסעֶל, און אין פֿאָנאָגראַף האָט עֶר אַרײַנגעֶשטעֶקט דעֶם קלײַנעֶם צילינדעֶר, וועֶלכעֶן דעֶר אונבּעֶקאַנטעֶר האָט איהם געֶבּראַכט.

VII.

— וואָס איז איהם אַזוינס גֶעשעֶהעֶן? — האָט אויסגעֶרופֿעֶן בּרונאָ. — איך מוז געֶהעֶן צו דײַן טאַטעֶן, העֶלעֶנאַ, און איבּעֶרלעֶזעֶן איהם דיזעֶן אַרטיקעֶל. אָרעֶמעֶ דאָננאַ ראָמאַ! זי וועֶט אפשר מוזעֶן עֶנטלויפֿעֶן פֿון רוים!... און העֶרר ראָסי, פֿיעֶלײַכט איז עֶר טאַקי אַ קרימינעֶלישעֶר פֿעֶרבּרעֶכעֶר, און מ'האָט איהם גאָר גֶעמאַכט פֿאַר אַ העֶלד! — נאָך דיזעֶ ווערטעֶר איז בּרונאָ אַראָבּגעֶגאַנגעֶן אונטעֶן, וועֶלעֶנדיג פּראָבּירעֶן, אפשר וועֶט מעֶגליך זײַן, צו דעֶרגעֶהן דעֶם סוד דורך דעֶר הילף פֿון גוטעֶן ווײַן.

דעֶר קלײַנעֶר יוזיעֶ האָט שוין פֿעֶרקרימט די ליפּעֶלעֶך צום ווײַנעֶן, ווײַל עֶר מוז געֶהעֶן שלאָפֿעֶן, ניט זאָגעֶנדיג דעֶם פֿעֶטעֶר דוד „אַ גוטעֶ נאַכט". די מוטעֶר האָט רחמנות געֶהאַט, געֶבּראַכט אַ נאַכט־העֶמדיל און אַוועֶקגעֶלעֶגט דאָס יונגעֶל אויף דעֶר קאַנאַפּעֶ, אין דעֶר האָפֿנונג, אַז ראָסי וועֶט זיך בּאַלד בּעֶווײַזעֶן, צו אַוועֶקטראָגעֶן, דעֶם קינד אויבּעֶן אין בּעֶטעֶל, ווי עֶר טהוט אַלעֶ מאָל.

דאָס יונגעֶל האָט געֶקעֶמפּפֿט מיט'ן שלאָף, אָבּעֶר די נאַטור איז געֶוועֶן שטאַרקעֶר. אַ שלעֶפֿעֶריגעֶר האָט עֶר פֿעֶרשפּראָכעֶן דעֶר מוטעֶר, אַז „עֶר שלאָפֿט ניט", אָבּעֶר בּאַלד איז עֶר עֶנטשלאָפֿעֶן געֶוואָרעֶן מיט דעֶם פֿעֶסטעֶן שלאָף פֿון אַ קינד.

די מוטעֶר האָט מיט אַ שמײַכעֶל זיך געֶזעֶצט בּײַם צווײַטעֶן בּרעֶג

קאַנאַפּע און אָנגעהויבען זיך צוקוקען צו די קליידלעך פון קינד. פון קעשענקע זענען אַרויסגעפאַלען זיינע אוצרות? אַ קאָרעק, אַ שטיינדעלע, אַ צובראָכען קנעפּעל און אַ פּערזשאַווערט צוואָק.

פלוצלינג האָט זי דערהערט עפּעס אַ שטימע אין דערבייאיגען צימער, צי דאָס רעדט הערר ראָסי?

ניין... די שטימע איז שוואַך, ווי פון אַן׳אַלטען מאַן.

— צי עמיצער איז אַריינגעקומען? אפשר דאַמאָלס, ווען זי איז געגאַנגען אויבען, נאָכ׳ן העמדעל? אָבער פאַרוואָס האָט יוזיע איהר גאָר ניט געזאָגט וועגען דעם? די לאָמפּ איז דאָ איבערגעבליבען, אַלזאָ מוז דאָך זיין אין יענעם צימער אין גאַנצען פינסטער.

זי האָט אָנגעהויבען ציטערען און זיך בעמיהט צו הערען, וואָס דיעזע שטימע רעדט, אָבער די גראָבע וואַנד האָט די שטימע אין גאַנצען פערשטיקט, און זי האָט נאָר געהערט אונדייטליכע ווערטער. פלוצלינג האָט זי צוזאַמען מיט יענער שטימע דערהערט אַ ביטערען אויסגעשריי פון ראָסי׳ן:

— איך שווער ביי גאָט, אַז איך וועל דאָס טהון!

— צו וועמען רעדט ער? קיינער איז דאָך דאָרט ניטאָ, פון וואַנען נעהמען זיך, אַלזאָ, די צוויי שטימען?

אין דער מינוט האָט יוזיע אָנגעהויבען וויינען אין שלאָף. זי איז געלאָפען צו בערוהיגען אידם, און ווען דער קליינער איז איינגעשלאָפען, האָט זי ווידער אָנגעהויבען זיך צוהערען. אָבער אין דערבייאיגען צימער איז שוין געווען שטיל. זי האָט זיך אַלזאָ בערוהיגט, אַז וואַהרשיינליך האָט זי געהאַפּט אַ דרימעל און אין חלום געהערט דעם וואונדערליכען קול. אָבער באַלד איז זי ווידער ערשטוינט געוואָרען: זי האָט דערהערט ראָסי׳ס שריט, עפּעס אַ גערויש, און ווידער יענע שטימע, וועלכע רעדט גלייך ווי פון אַ קבר.

פלוצלינג איז איהר ווי ליכטיג געוואָרען אין קאָפּ, ווי נאַריש איז זי! דאָס מוז געווים זיין דער פאָנאָגראַף... פון הינטער דער טהיר האָט זי דערהערט אַ זעהר שטערצליכען געשריי פון ראָסי׳ן.

זי האָט זיך אויפגעכאַפּט פון אָרט, און אַליין ניט ווייסענדיג וואָס זי טהוט, האָט זי צוגעלעגט דעם אויער צום טהיר. די געהיימניספאָלע

שטימע האָט מען קוים געהערט, איבערגעריסען דורכ׳ן גערויש פון פאָנאָגראַף.

— „דוד — האָט די שטימע געזאָגט — ווען מ׳ וועט דיר דאָס איבערגעבען ... איך בין פערצווייפעלט ... זאָלסט ניט גרינגשאַצען מיין געבעט ... צו וואָס דו וועסט זיך ענטשליסען ... זיי גוט פאַר׳ן קינד ... געדענק ... איך געזעגען דיך, מיין זוהן ... דאָס ענדע קומט ... אויב דער טויט פערווישט ניט ... די וואָס בלײַבען אויף דער ערד ... אַ מליץ יושר אין הימעל... זיי געזונד!...״ אינ׳ם הויכען חליפען פון ראָסי׳ן האָט זיך פון צײַט צו צײַט דײַטליך געהערט דער אויסרוף:

„איך וועל, איך שווער, אַז איך וועל!״...

העלענאַ האָט עס לענגער ניט געקאָנט הערען. זי האָט זיך אָנגענומען מיט מוט, און אָנגעקלאַפט אין טהיר.

— ווער איז דאָרט? — האָט ראָסי אין כעס געפרעגט.

— דאָס בין איך, העלענאַ — האָט זי שרעקענדיג געענטפערט — וואָס איז אײַך, העררר? אפשר איז אײַך ניט גוט?

אין אַ ווײַלע אַרום האָט זיך דוד ראָסי געוויזען אויפ׳ן שוועל, און עפענענדיג די טהיר, זיך אַרומגעקוקט אויף הינטען, גלײַך ווי ער האָט מורא, אַז עמיצענס האַנד זאָל איהם ניט אָנחאַפען בײַ׳ם אָרעם. אויפ׳ן בלאַסען געזיכט האָבען געגלאַנצט גרויסע טראָפען שווייס, אָבער ער האָט געשמייכעלט מיט אַ ציטערדיגען קול און געזאָגט:

— פערצײַהע, וואָס איך האָב דיך איבערגעשראָקען.

— אײַך איז ניט גוט, זעצט אײַך, איך וועל לויפען נאָך ווײַן.

— ניין, גאָרניסט, נאָר ...

— טרינקט אַביסעל וואַסער.

— מיר איז בעסער, איך דאַנק! אָבער העלענאַ, דו בעדאַרפסט מעהר ניט טראַכטען וועגען דעם. פערשפּרעך מיר, וואָס איך זאָל ניט טהון אין דער צוקונפט, וואָס דיר וועט שײַנען אַלס וואונדערליך, וועסט וועגען דעם קיינמאָל קיינעם קיין וואָרט ניט זאָגען.

— איך בעדאַרף ניט צוזאָגען, מײַן העדר!

— ברונאָ איז אַ עהרליכע, גוטע זעלע, אָבער מאַנכעס מאָל טרעפט, אַז ...

— איך פערשטעה — איך וועל קיינעם ניט זאָגען. אָבער איהר

האָט זיך צוגעקיהלט, שטעהענדיג אַזאַ לאַנגע צייט אויפ׳ן דאַך. איך מאַך מיר פאָרווירפע, פאַרוואָס האָב איך אַייך ניט דערלאַנגט דעם פאַלטאָ.

און אין האַרצען האָט זי געטראַכט:

— איך וועל אַוועקשטעלען צוויי ליכטלעך און בעטען גאָט, ער זאָל איהם אָבראַטעווען פון דער פערקיהלונג.

זי האָט זיך בעמיהט, צו מאַכען זיך ווי פרעהליך, און אָנווייַזענריג אויפ׳ן שלאָפענדיגען יונגעל, האָט זי געזאָגט:

זעהט, מיין הערר! — ער איז ווידער געווען פערשייט, האָט ניט געוואָלט געהען אין בעטעל, און דורכאויס געפאָדערט, אַז איהר זאָלט איהם אַוועקטראָגען.

— ליעבעס קינד! — האָט ראָסי געענטפערט, און צוגעהענדיג צו דער קאַנאַפע, האָט ער אַ קוק געגעבען אויף העלענאַ׳ן און געפרעגט:

— איהר ווייסט ניט, וואו וואָהנט דאָננאַ ראָמאַ?

— אויף טריניטאַ דעי מאָנטי, נומער 18.

— צי איז שוין שפעט?

— מוז שוין זיין זייגער ניין.

— גוט, לאָמיר יעצט אַוועקטראָגען דיעזען בירגער.

ווען ער האָט שוין גענומען דאָס יונגעל אויף די הענד, האָבען זיך אויף די טרעפּ געהערט טריט, און עמיצער האָט שטאַרק אָנגעקלאַפּט אין טהיר.

דאָס איז געווען דער אַלטער שווייצאַר, אַ פערסאַפּעטער, מיט אַ הוילען קאָפּ, אין פאַנטאָפעל.

— פאָטער, וואָס ווילסטו? — האָט העלענאַ אויסגערופען.

— דאָס איז זי! אָט געהט זי אַהער!

אין דער מינוט האָט אַ דאַמע, אין אַ גרויסאַרטיגען טואַלעט, זיך געוויזען אין פאָדערצימער. דאָס איז געווען דאָננאַ ראָמאַ! זי האָט אָבּגעקנעפּעלט איהר רייכען מאַנטעל, מיעד פונ׳ם גאַנג אויף די טרעפּ.

— צי קאָן איך זעהען דעם הערר ראָסי? — האָט זי געפרעגט, און דערזעהענדיג איהם איינגעבויגען איבער׳ן שלאָפענדען קינד, האָט זי געפיהלט ווי אַ לייכטע אונמאַכט, און האָט צוגעמאַכט די אויגען.

ראָסי׳ס געזיכט האָט אויפגעפלאַמט מיט אַ רויטקייט, ער איז צוגעגאַנגען געשווינד, האָט זיך טיעף גענייגט און געזאָגט:

— ביטע! העלענאַ, דערלאַנג אַ לאָמפּ. איך קום באַלד צוריק.

ער האָט גענומען יוזיע׳ן אויף די הענד, אַוועקגעטראָגען אין בעטעל, איינגעוויקעלט, אַ קוש געגעבען, און צוריקגעקומען אין זאַל׳כיל. איהם האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס איז אַלץ אַ חלום.

VIII.

ווען דאָננאַ ראָמאַ איז אַרויפֿגעגאַנגען אויף די שטאַרק מוטיפּע׳דיגע טרעפּ צו ראָסי׳ס וואָהנונג, איז איהר קאָפּ געווען פֿול מיט די זעלבע געדאַנקען, וועלכע האָבען זיך, ווי די יאַשצערקעס, געפֿלאָכטען אין איהר מוח, בשעת זי האָט געזאָגט צו׳ם באַראָן „איך וואָלט איהם געקאָנט דער׳הרג׳ענען״.

אָבער ווען זי האָט איהם דערזעהען, ווי ער פּיעשטשעט אַ קינד, האָט זי דערפֿיהלט דעם זעלבען געפֿיהל, ווי דאַמאָלס, ווען זי האָט צו׳ם ערשטען מאָל דערהערט זיין שטימע. זי האָט איהם שוין ערגעץ געזעהן — עס האָט זיך געעפֿענט עפּעס אַ קעמערל אין איהר זכרון. אָבער ווען? וואו? — זי האָט געפֿיהלט, ווי דער קאָפּ דרעהט זיך איהר.

ווען זי איז געבליבען אויף אַ ווייַלע אַליין אין זאַל׳כיל, איז זי רוהיגער געוואָרען און זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטען.

זי האָט געזעהען בראָנזען, בילדער, דעם פֿאָנאָגראַף, וועלכער שטעהט אויפֿ׳ן קלאַוויר. זי האָט חשק געהאַט געבען אַ דריק די פֿעדער פֿון פֿאָנאָגראַף, און ענדליך האָט זי דערזעהען איהר פּרעכטיגע געשטאַלט אין שפּיגעל.

זי האָט דערהערט ראָסי׳ס טריט, און כאָטש זי איז שוין געווען גאַנץ רוהיג, איז איהר דאָך איבערגעלאָפֿען ווי אַ לייכטער ציטער פֿון שרעק, פּונקט ווי עס פֿיהלען די אַקטריסעס איידער זיי געהען־אַרוים אויף דער סצענע.

ער איז געשטאַנען פֿאַר איהר. זיי זענען אַליין.

ער האָט אַ קוק געגעבען אויף איהר מיט זיינע טיעפֿע אויגען, און אָנווייזענדיג איהר אַ פֿאָטעל, האָט ער זיך אָנגעלעהנט אָן קאַמין.

— וואונדערליך קומט אויס מיין קומען צו אייך, אָבער איהר האָט מיך צו דעם געצוואונגען.

ער האָט זיך איינגעבויגען, קוקענדיג אויף איהר מיט אינטערעס, וועלענדיג אויסמיידען זיין בליק, האָט זי אַראָבגעלאָזט די אויגען.

— איך האָב היינט געהערט אייער רעדע אויפ׳ן פּלאַץ. עס וואָלט געווען איבּריג צו לייקענען, אַז איינינגע אויסדריקען זענען אָנגעווענדט אויף מיך.

ער האָט געשוויגען. ראָמאַ, שפּילענדיג זיך מיט איהר האַנדשוה, האָט ווייטער געזאָגט מיט אַ זיסער שטימע:

— ווען איך בין אַ מאַנספּערזאָן, וואָלט איך אייך אַרויסגערופען אויף אַ דועל, ווייל אָבער איך בין אַ פרוי, בין איך געקומען צו אייך, זאָגען, אַז איהר זייט אין אירטום.

— וואָס?

— יאָ, אין אַ שרעקליכען אירטום.

— איהר ווילט מיר זאָגען, אַז...

זיין שטימע האָט געציטערט. זי האָט געענטפערט רוהיג:

— איך וויל אייך זאָגען, מיין הערר, אַז אַלע אייערע בעזע רעד זענען געווען אין גאַנצען פאַלש.

מיט תמימות און עקעל האָבען איהרע אויגען געפונקעלט, אָבער געשווינד האָט זי זיי פערדעקט מיט די ברעמען.

— אויב אַזוי... אויב אַזוי... אַלזאָ האָב איך אייך געטהון אַן אונרעכט — האָט ער געשטאַמעלט.

— יאָ, אַ שרעקליכעס אונרעכט.

זי האָט געהערט זיין שווערען אָטעמען, אָבער זי האָט ניט געהאַט דעם מוט, אַ קוק געבען, כדי ער זאָל ניט לעזען דעם אמת פון איהרע אויגען.

אפשר וועט עס אייך וואונדערען — האָט זי געזאָגט — וואָס איך וויל, אַז איהר זאָלט גלויבען מיינע ווערטער, ניט געבענדיג אייך דאַרויף קיין שום בעווייזען? אָבער איך האָף, אַז איהר וועט גלויבען. אפילו אייגענע פיינד זאָגען, אַז איהר זייט אַן ערליכער מענש. איהר זייט בעקאַנט אַלס אַ בעשיצער פון פרויען. ווען עפּעס אַ פרוי ווערט שלעכט בעהאַנדעלט דורך אַן אָגאַאיסטישען מאַנספּערזאָן, שטעלט איהר זיך שטענדיג אַלס איהר בעשיצער. צי איז עס, אַלזאָ, מעגליך, אַז איהר זעלבסט זאָלט זיין די אורזאַכע פון יסורים פון אַן אונשולדיגע פרוי?

– אויב איִהר וועט מיִר געֶבען אַ פֿײַערליִכֿעֶס עֶהרעֶנוואָרט, אַז דאָס, וואָס איִך האָב געֶזאָגט, איִז פֿאַלש, און דאָס, וואָס לײַט רעֶדעֶן וועגעֶן אײַך, איִז אַ ליִגעֶן און אַ לשון־הרע...

זיִ האָט איִהם אַ קוק געֶגעֶבען גלײַך איִן דיִ אויגעֶן, און אָהן אַ ציטער איִן שטיִמעֶ האָט זיִ געֶענטפֿעֶרט:

– איִך גיִב מײַן עֶהרעֶנוואָרט.

– אַ זאָ גלויב איִך אײַך – האָט עֶר געֶענטפֿעֶרט – מיִט'ן גאַנצעֶן האַרצעֶן און זעֶלעֶ גלויב איִך אײַך.

איִן האַרצעֶן האָט עֶר בשעת מעשה געֶטראַכֿט: דאָס איִז זיִ! דעֶר זיִסעֶר אויסדרוק און דיִ קיִנדעֶרשעֶ אונשולד, אַביִסעֶל פֿעֶרדונקעֶלט, אָבעֶר דאָס איִז זיִ!

„עֶר איִז אַ גרויסעֶס קיִנד – האָט זיִ געֶטראַכֿט – עֶר גלויבט הײליִג אַלסדיִנג, וואָס איִך וועֶל איִהם זאָגעֶן“.

זיִ האָט וויִדעֶר אַראָבגעֶלאָזעֶן דיִ אויגעֶן, איִן שפּיִלעֶנדיִג זיִך מיִט'ן פֿיִנגעֶריִל, האָט זיִ אָנגעֶהויבען שפּיִלעֶן דיִ קאָמעֶדיעֶ, וועֶלכֿעֶ האָט זיִ ביִז יעֶצט קײנמאָל ניִט פֿעֶרפֿיִהרט.

– איִך וועֶל ניִט זאָגעֶן, אַז איִך ביִן אָהן שולד. איִך האָב געֶלעֶבט אָהן געֶדאַנקעֶן, ווען אַנדעֶרעֶ האָבען געֶליִטעֶן; אָבעֶר אַביִסעֶל זעֶנעֶן איִן דעֶם שולדיִג דיִ, וועֶלכֿעֶ האָבען מיִך אַרומגעֶריִנגעֶלט.

כּמעט שושקעֶנדיִג האָט זיִ צוגעֶגעֶבען:

– נאָר איִהר אײנעֶר האָט מיִר ניִט געֶוויִזעֶן קײן בּעֶהעֶרונג און ניִט געֶגעֶבען קײן קאָמפּליִמעֶנטעֶן.

מײַן געֶדאַנקעֶן איִז געֶוועֶן פֿעֶרנומעֶן מיִט יעֶנעֶ אָרעֶמעֶ פֿרויעֶן, וועֶלכֿעֶ קוקעֶנדיִג אויפֿ'ן לוקסוס פֿון אַנדעֶרעֶ, שטאַרבען זיִ אַלײן איִן הונגעֶר און נויט.

זיִ האָט אַ קיִק געֶגעֶבען אויף איִהם און געֶשמײכֿעֶלט.

– איִך שעֶץ אײַך דעֶרפֿאַר – האָט עֶר געֶענטפֿעֶרט. – ווען איִך וואָלט פֿריִהעֶר בּעֶגעֶגעֶנט אַזאַ מעֶנש ווי איִהר, וואָלט אפשר מײַן לעֶבען געֶוועֶזעֶן גאַנץ אַנדעֶרש. איִך האָב מיִר אַמאָל פֿאָרגעֶשטעֶלט, אַז בײַם סוף פֿון מײַן לעֶבען וועֶל איִך בעֶגעֶגעֶנעֶן אַנ'עֶדעֶלעֶן מעֶנשעֶן מיִט הויכֿעֶ שטרעֶבונגעֶן, פֿיִעלײַכֿט האָט איִהר איִך פֿאַנטאַזיִרט, צו האָבען בײַ דעֶר זײַט

אַ שטאַרקע פֿרוי, אַ טרײַע, װעלכע זאָל אײַך זײַן אַ חבר אין גוטען און שלעכטען שיקזאַל?

— פֿאַנטאַזירען... יעדער פֿון אונז האָט זײַנע חלומות און פֿאַנטאַזיעס — האָט ער געענטפֿערט.

— עס איז אמת, דאָס איז טאַקי נאָר געװען אַ חלום. אַרומגערינגעלט מיט מאַנספּערזאָנען, האָב איך אַזאָלכען ניט געפֿונען צװישען זײ. זײ האָבען דערפֿילט אַלע מײַנע בעגעהרען, נאָכגעגעבען די קאַפּריזען, אָבער מײַנע פֿאַנטאַזיעס זענען צופֿלויגען װי רויך! איך האָב ניט געשעצט קײַן אײנציגען פֿון זײ. איך האָב מיך נאָ״ געװײַלט מיט זײ, און זײ האָבען זיך נוקם געװען, רעדענדיג װעגען מיר אין דער שטיל דאָס, װאָס איהר האָט הײַנט געזאָגט עפֿענטליך.

ער האָט אָהן אויפֿהער געקוקט אויף איהר מיט זײַנע קינדערשע אויגען, און זי, בײַ דעם שטאָלץ און פֿרײד דאַרויף, װאָס איהר איז אַזױ װאָהל געלונגען דאָס שפּיעל, האָט זי דאָך געפֿידלט װי עפּעס אַ שמערץ, קוקענדיג אויף זײַן טרויעריג פּנים און הערענדיג זײַן ציטערענדען קול.

— מיר, מאַנסלײַט — האָט ער געזאָגט — זענען אָפֿט װערט אַ פֿאַרװאורף. קעמפּפֿענדיג צװישען זיך, פֿערגעסען מיר, אַז הינטער די פּלײַצעס פֿון אונזער פֿײַנד קאָן שטעהען אַ פֿרױ — אַ װײַב, אַ מוטער, אַ שװעסטער, אַ פֿרײַנדין, און מיר ציעלען אויך צו איהר.

דער שמײכעל איז פֿערשװאונדען געװאָרען פֿון ראָמאַ׳ס געזיכט, און אַ ריהרונג, װעגען װעלכע זי האָט זיך ניט געקאָנט אָבגעבען קײַן חשבון, האָט איהר צוגעשניִרט די קעהל.

— איהר רעדט װעגען פֿרויען, װאָס קעמפּפֿען און שטאַרבען פֿון הונגער; איהר װעט זיך געװיס װאונדערען, װען איך װעל זאָגען, אַז איך װײס, װאָס דאָס איז. יאָ, איך װײס, װאָס דאָס הײסט זײַן אַלײן, פֿערלאָזען, אין אַ שרעקליכער, מורא׳דיגער שטאָדט.

זי האָט זיך פֿערגעסען אויף אַ װײַלע, טרערען זענען אָנגעלאָפֿען אין די אויגען, אָבער געשװינד האָט זי זיך בעהערשט, און כדי צו איבעררײַסען דאָס ניט־אַנגענעהמע שװײַגען, האָט זי געזאָגט:

— איך האָב װעגען דעם קײנעם ניט געזאָגט, און איך װײס װירקליך ניט, פֿאַרװאָס זאָג איך דאָס אײַך.

ער האָט ניט דערקענט איהר פֿערשטעלונג, איהר מאַסקירונג. ער

הָאט גֶעזֶעהֶען פַאר זִיךְ נאָר דִי קלֵיינֶע רָאמַא, דָאס לִיעבֶע קִינד, וועֶלכֶע אִיז אִיהם גֶעוֶועֶן אַ שׁוועֶסטעֶר, אוּן וועֶלכֶעס אַנדעֶנקעֶן עֶר הָאט שטעֶנדִיג גֶעטראָגעֶן אִין הַארצעֶן.

זִי אִיז אֵיינגֶעשטאַנעֶן, ר אָ ס ׃ אִיז צוּגֶעגאַנגעֶן צוּ אִיהר אוּן קוּקֶענדִיג גלַייךְ אִין אִיהרֶע אֵיגעֶן, הָאט עֶר גֶעפרֶעגט׃

— צִי הָאט אִיהר מִיךְ פַאר דעֶם קֵיינמָאל נִיט גֶעזֶעהֶען?

— קֵיינמָאל נִיט! — הָאט זִי גֶעעֶנטפֶערט.

— זִיצט מַאדַאם, אִיךְ הָאבּ אַייךְ עֶטוואָס צוּ זָאגעֶן.

זִי הָאט זִיךְ גֶעזֶעצט.

— אִיהר הָאט מִיר גֶעזָאגט עֶטוואָס פוּן אַייעֶר לֶעבּעֶן; עֶרלוֹיבּט, אַז אִיךְ זָאל אַייךְ זָאגעֶן פוּן מַיינֶעם.

זִי הָאט אַ שמֵייכֶעל גֶעטהוּן אוּן מִיט גרוֹיס אָנשטרֶענגוּנג בּֿעֶהעֶרשט זִיךְ, נִיט אַרוֹיסצוּווַייזעֶן צֵייכֶענס פוּן פֿרֵייד אוּן טרִיאוּמף. דִי דָאזִיגֶע גרוֹיסֶע קִינדעֶר, וועֶלכֶע הֵייסעֶן מאַנספֶּערזאָנעֶן, פֶערדִינֶען גרוֹיס מִיטלֵייד. זִי אִיז גֶעוועֶן גרֵייט צוּ אַ קאַמפּף, אוּן דעֶר מֶענש גִיט זִיךְ אִיבּעֶר בּאַלד אִין אִיהרֶע הֶענד.

זִי הָאט אַראָבּגֶעלָאזעֶן פוּן דִי שׁוּלטעֶרעֶן דעֶם מאַנטעֶל, בּֿעֶווַייזעֶנדִיג דעֶם פרֶעכטִיגעֶן האַלז אוּן דעֶם אַלבּאַסטעֶרנֶעם בּיוּסט, הָאט פֶערלֶעגט אַ פוּס אוֹיף אַ פוּס, אוּן דִיעזֶע בּֿעֶוועֶגוּנג הָאט בּֿעֶווִיזעֶן דעֶם בּרֶעג פוּן אִיהר שפִּיצעֶן־האַלקֶע אוּן דעֶם שפִּיץ פוּן רוֹיטֶען פאַנטאָפֶלֶע.

— אִיהר זַייט אַ טאָכטעֶר פוּן אַנ׳אַלט הוֹיז — הָאט עֶר גֶעזָאגט — אוּן הֶגם אִיהר זַייט דוּרכגֶעגאַנגעֶן דוּרךְ לֵייד אוּן אוּמעֶט, ווַייסט אִיהר דָאךְ, וואָס בּֿעֶדַייט צוּ הָאבּעֶן אַ מוּטעֶר, אַ פָאטעֶר אוּן אַנ׳אֵייגעֶן הוֹיז. צִי קָאנט אִיהר זִיךְ פָארשטעֶלעֶן, וואָס דָאס הֵייסט, נִיט קֶענעֶן קֵיין פָאטעֶר, קֵיין מוּטעֶר, נִיט הָאבּעֶן קֵיין הוֹיז, קֵיין נָאמעֶן, אוּן זַיין עֶבִּיג אֵיינזאַם?

זִי הָאט אַ קוּק גֶעגֶעבּעֶן — אוֹיף זַיין שטעֶרעֶן אִיז גֶעוואָרעֶן אַ טִיעפֶער קנֵייטש, וועֶלכֶער אִיז פְרִיהעֶר נִיט גֶעוועֶזעֶן.

— גלִיקלִיךְ אִיז דָאס קִינד — זָאגט עֶר — וואָס בּײַ זַיין ווִיגֶעלֶע שטעֶהט אַ מוּטעֶר, אוּן עֶס הָאט ווֶענִיגסטעֶנס אֵיין לִיבּעֶנדעֶם האַרץ. דָאס הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעהאַט. אִיךְ הָאבּ קֵיינמָאל קֵיין מוּטעֶר נִיט גֶעהאַט,

דער חיִטרער אויסדרוק איִז פֿערשוואונדען געוואָרען פֿון ראָמאַ׳ס אויגען.

– מיַין מוטער איִז געוועזען דער קרבן פֿון אַ מענשען אָהן אַ הארץ. זיִ האָט צוגעבונדען צום הענטיִל פֿון קיִנד אַ פּאַפּיִער, אויסשרייַבענדיִג דעם נאָמען פֿון פֿאָטער, און האָט אַוועקגעלעגט דאָס קיִנד איִן קאָריִטע פֿאַר אונטערגעוואָרפֿענע קינדער איִן „סאַנטאָ ספּיִריִטאָ“, און אַליין האָט זיִ זיִך אַרייַנגעוואָרפֿען איִן אָבגרונד פֿון טיִבער.

ראָמאַ האָט אַרויפֿגעצויגען דעם מאַנטעל אויף דיִ אָרעמס.

– זיִ ליִעגט אויף קאַמפּאָ וועראָנאַ, אויף בית־עלמן, איִן אַלגעמיינעם קבר פֿון שלעפּערס.

– אייַער מוטער?

– יאָ. מייַנע ערשטע ערינערונגען זענען וועגען אַ קליין הייַזעל איִן „קאַמפּאַניאַ“. עס איִז געוועזען אַ צייַט פֿון רעוואָלוציע, דיִ מניִשקעס פֿון סאַנטאָ ספּיִריִטאָ האָבען ניִט געהאַט קיין געלד, צו אויסהאַלטען דיִ אונטערגעוואָרפֿענע קיִנדער. מ׳האָט מיִך אַלזאָ אַרויסגעשיִקט קיין „קאַמפּאַניאַ“, וואו איִך ביִן געוועזען וויִ אַ פֿערבלאָנדזעט פֿויגעל איִן אַ פֿרעמדען נעסט. איִן יענער צייַט האָט זיִך אָנגעהויבען ענטוויִקלען דער האַנדעל מיִט וויַיסע שקלאַפֿען, ד. ה. מיִט קליינע איִטאַליענער. דיִ הענדלער זענען אַרומגעלאָפֿען איִן דיִ דערפֿער און שטעדט, האָבען צונויפֿגעקויפֿט קליינע קיִנדער, און גאַנצע פּאַרטיעס אַרויסגעשיִקט איִן פֿרעמדע לענדער. מייַנע נייַע עלטערען האָבען מיִך פֿערקויפֿט פֿאַר אַ קליינע סומע און מ׳ האָט מיִך אַרויסגעשיִקט קיין לאָנדאָן.

ראָמאַ האָט געציִטערט פֿון ריִהרונג.

– איִך געדענק אַ גרויס הויז אויף „סאָהאָ“, וואו צוזאַמען מיִט פֿונפֿציִג קיִנדער האָב איִך געמוזט לעבען. מען האָט אונז אַרויסגעשיִקט איִן שטאָדט מיִט אַ קאַטאַריִנקע און מיִט אַ ווייַסען וועווריִק, אָדער אַ מייַזעל. מיִר האָבען בעקומען אַ גלאָז טהיי און אַ שטיִקעל ברויט איִן דער פֿריִה, און מיִר האָבען ניִט געטאָרט צוריִקקומען, אויב מיִר האָבען ניִט פֿערדיִענט אויף וויעטשערע. אַלזאָ, מיִר, קיִנדער פֿון דרום־לאַנד, זענען געפֿראָרען פֿון קעלט און הונגער, איִן דיִ שרעקליִכע שנייעדיִגע נאַכט איִן צפֿון־לאַנד.

טרערען וויִ פּעריִל האָבען זיִך געקויקעלט איִבער ראָמאַ׳ס געזיִכט.

– אַ דאַנק גאָט, מיִט דיִזע מורא׳דיִגע ערינערונגען איִז פֿערבונדען

אַנ׳עֶרא׳נעֶרונג װעגען אַ הײליגען מענשען, אַנ׳אַרױסגעטריבענער פֿון איטאַליען, װעלכער האָט געלעבט נאָר פֿאַר אָרעמע, בעזונדערס פֿאַר זײַנע אָרעמע לאַנדס־לײַט. ער האָט געעפֿענט זײַן הױז פֿאַר דיעזע אָרעמע יתומים, זײ האָבען זיך פֿערזאַמעלט בײַ איהם צװישען אַכט און נײַן אַ זײגער אין אָװענד. ער האָט זײ געלערנט לעזען, האָט זײ דערצעהלט װעגען די העלדען פֿון איטאַליען. ער איז געשטאָרבען – אָבער זײַן גײַסט לעבט אין די זעלען, װעלכע ער האָט דערװעקט צום לעבען.

ראָמאַ האָט מיט אַ ציטערנדער שטימע געפֿרעגט:

– װאָס איז ער געװען?

– אַ דאָקטאָר.

– װי האָט ער געהײסען?

– מען האָט איהם גערופֿען יאָזעף ראָגעלי.

ראָמאַ האָט זיך אױפֿגעריסען פֿון אָרט, אָבער באַלד צוריק געפֿאַלען אױפֿ׳ן פֿאָטעל, דערבײַ איז איהר טיכעל אַראָבגעפֿאַלען אױף דר׳ערד.

– אָבער שפּעטער האָב איך מיך דערװאוסט, אַז ער איז געװען אַ רױמישער אַריסטאָקראַט, װעלכער האָט זיך מיט׳ן אײגענעם װילען בעשטראָפֿט צו אָרעמקײט און פֿערטריבענהײט.

ראָמאַ האָט שױן ניט געקאָנט בעהאַלטען איהר ריהרונג.

– אַ געװיסען טאָג האָט ער בעקומען אַ בריף פֿון איטאַליען, אַז טױזענדער מענשען װאַרטען, ער זאָל זיך שטעלען אַן דער שפּיץ פֿון דער בעװעגונג און זאָל דורכפֿיהרען די אַראָבװאַרפֿונג פֿון קעניג. דאָס איז געװען אַ געפֿאַלשעװעטער בריף פֿון אַ געװיסען באַנדיט, װעלכער האָט גענומען בעצאָהלט פֿאַר׳ן בלוט פֿון העלד. איך האָב מיך װעגען דעם דערװאוסט ערשט הײַנט בײַנאַכט.

אַ מינוט איז שטיל געװעזען.

– און װאָס?

– מען האָט איהם פֿערנאַרט קײן איטאַליען; דער ענגלישער מיניסטער האָט איבערגענומען זײַנע בריף, װעלכע ער האָט געשריבען צום פֿרײַנד, און זײ איבערגעגעבען דער איטאַליענישער רעגירונג; מ׳האָט איהם געחאַפּט, און אָהן אַ געריכט איהם פֿערשיקט אױפֿ׳ן אינזעל עלבאַ.

ראָמאַ האָט געדריקט די צעהן, זי זאָל ניט אױסשרײַען, און האָט געריסען די פֿאַלדען פֿון איהר קלײד.

– מעהר האָט מען װעגען איהם גאָר נישט געהערט?

– זײַן פֿרײַנד האָט זיך װעגען איהם דערװאוסט.

ראָמאַ האָט געפֿיהלט אַ קאָפּשװינדעל, גלײַך װי זי װאָלט געשטאַנען איבער אַן׳אָבגרונד.

– װער איז געװעזען דיזער פֿרײַנד?

– אײנער פֿון זײַנע דערצױגענע – אַ יונגעל, װעלכער האָט איהם געהאַט אַלעס צו פֿערדאַנקען, װעלכער האָט איהם געליעבט און געעהרט װי אַ פֿאָטער, װעלכער עהרט איהם נאָך הײַנט, און בּעגעהרט צו געהען אין זײַן װעג.

– װי... װי אַזױ הײסט ער?

– דוד לעאָנע.

זי האָט געקוקט אױף איהם, נישט קאָנענדיג אױסרעדען אַ װאָרט. אין אַ װײַלע אַרום האָט זי געפֿרעגט:

— און װאָס איז מיט איהם געװאָרען?

— די איטאַליענישע רעגיערונג האָט איהם פֿעראורטהײלט צו׳ם טױט, און די ענגלישע פּאָליציי האָט איהם אַרױסגעטריבען פֿון ענגלאַנד.

— אַלזאָ, האָט ער שױן קײנמאָל ניט געקאָנט צוריקקומען קײן איטאַליען?

— ער האָט ניט געקאָנט בּעזוכען דעם קבר פֿון זײַן מוטער, סײַדען בּײַנאַכט, גלײַך װי ער װאָלט בּעגאַנגען אַ פֿערברעכען.

— װאָס איז מיט איהם געװאָרען?

— ער איז אַװעק קײן אַמעריקאַ.

— צי איז ער אַ מאָל צוריקגעקומען?

— יאָ, דאָס בּענקען האָט איהם אױפֿגעפֿרעסען, און ער איז צוריקגעקומען אין איטאַליען.

— װאו... װאו איז ער יעצט?

דוד ראָסי איז צוגעגאַנגען צו איהר.

— אין דיזען צימער — האָט ער געענטפֿערט.

ראָמאַ איז אױפֿגעשטאַנען.

— אַלזאָ, זײַט איהר דוד לעאָנע?

ער האָט אױפֿגעהױבען די הענד.

— דוד לעאָנע איז — געשטאָרבען!

ראָמאַ האָט געהערט דאָס קלאַפּען פֿון אִיהר אײַגען האַרץ. כמעט שושקענדִיג האָט זִי געזאָגט:

— אִיך פֿערשטעה. דוד לעאָנע אִיז געשטאָרבען, אָבער דוד ראָסִי לעבט!

ער האָט געשװִיגען, אָבער זײַן געזִיכט האָט געלויכטען.

— אִיהרע האָט נִיט קײן מורא, מִיר דאָס צו ענטדעקען?

— נײן.

אִיהר אויגען האָבען געפֿונקעלט, דִי לִיפּען געצִיטערט.

— אִיהר האָט מִיך בעלײדִיגט, האָט מִיך ערנִידערִיגט הײַנט פֿרִיה, און יעצט מײנט אִיהר, אַז אִיך װעל בעהאַלטען אײַער געהײמנִיס?

— אִיך בִּין דאַרִין זִיכער.

לאַנגזאַם האָט זִי צו אִיהם אויסגעשטרעקט דִי האַנד.

— צִי קאָן אִיך... דרִיקען אײַער האַנד?

ער דאָט געקװענקעלט, אָבער אִין אַ װײַלע אַרום האָבען זִיך זײערע הענד פֿעראײנִיגט אִין אַ הײסען דרוק.

ער האָט צוגעטראָגען אִיהר האַנד צו דִי לִיפּען און אַ קוש געגעבען. ראָמאַ האָט געװאָלט שרײַען, מודה זײַן אַלסדִינג, זאָגען עטװאָס, אָבער זִי האָט נִיט געװאוּסט, װאָס. „דוד לעאָנע אִיז געשטאָרבען" האָט געקלונגען אִין אִיהרע אויערען, און זִי האָט זִיך דערמאָנט, דורך װעלכען געפִֿיהל אִיז זִי געקומען אַהער. זִי האָט געװאָלט ענטלויפֿען, נִיט אַרויסרעדענדִיג קײן װאָרט. אויך ער האָט געמוזט שװײַגען. זײ זענען געשטאַנען בײַ אַנ'אָבגרונד, און נאָר דאָס שװײַגען האָט זײ געקאָנט ראַטעװען.

— אִיך מוז געהן אַהײם — האָט זִי שטִיל געזאָגט מִיט אַ געבראָכענער שטִימע, און צִיטערנדִיג אִין גאַנצען, האָט זִי זִיך אויסגעדרעהט צום טהִיר.

IX.

בִּיז יענעם מאָמענט האָט דוד ראָסִי געטראַכט װעגען ראָמאַ'ן, װִי װעגען אַ קִינד, פֿון װעלכען ער האָט זִיך פֿאַר זִיבּצעהן יאָהר געשײדען, װִי װעגען דער טאָכטער פֿון ד"ר ראָזעלִי, װעגען זײַן צװײטע שװעס־

טעֶר. ווען זִי אִיז פֿאַרבייַגעגאַנגען נעבעֶן אִיהם, געהעֶנדִיג צום טהִיר, האָט עֶר צום עֶרשטעֶן מאָל אַ קוּק געגעֶבעֶן אויף אִיהר ווִי אַ מאַנספּעֶרזאָן אויף אַ פּראָוִינצִימעֶר. ווִי שעֶן אִיז זִי! און דאָך אִיז דאָס ראָמאַ! זייַן ראָמאַ, נִיט קוקעֶנדִיג אויפ׳ן תּהום וואָס לִיעגט צווִישעֶן זיי. קוקעֶנדִיג אויף אִיהר מִיט נייַעֶ אויגעֶן, האָט עֶר דעֶרפֿיהלט אַ קעֶרפּעֶרלִיכעֶ רייצונג, וועֶלכעֶ אִיז אִיהם געוועֶן אונבעֶקאַנט בִּיז יעֶצט.

ראָמאַ האָט געצעֶגעֶרט, גלייַך ווִי אִיהר אִיז שווער צו אַרויסגעהעֶן. זִי אִיז צוגעגאַנגען צום טהִיר, זִיך געשטעֶלט, און מִיט אַ זִיסעֶר שטִימעֶ געזאָגט:

— אִיך האָב געגאַרט צו בעֶגעֶגעֶנעֶן זִיך מִיט אייַך אויג אויף אויג, און יעֶצט ווייַזט אִיהר מִיר אויס פֿאַר אַנ׳אַנדעֶר מעֶנש, ווִי אִיך האָב מִיר פֿאָרגעֶשטעֶלט.

— אויך אִיך האָב מִיר אייַך אַנדעֶרש פֿאָרגעֶשטעֶלט.

אִיהרעֶ אויגעֶן האָבעֶן געבלִיצט און זִי האָט געפֿרעֶגט:

— אַלזאָ, האָט אִיהר מִיך פֿריהעֶר קיינמאָל נִיט געזעֶהעֶן?

— בִּיז הייַנט האָב אִיך נִיט געזעֶהעֶן דאָננאַ ראָמאַ וואָלאָנאַ.

— אִיך בעֶט, צו פֿעֶרצייַהעֶן מִיר, וואָס אִיך בִּין געקומעֶן צו אייַך.

— אִיך בִּין אייַך דאַנקבאַר דעֶרפֿאַר — האָט עֶר געעֶנטפֿעֶרט. — אויב אִיך האָב געזינדִיגט קעֶגעֶן אייַך, וועֶל אייַך פֿון הייַנט שוין זייַן אייַער פֿריינד. עֶרלויבט מִיר, צו אויסבעֶסעֶרעֶן דאָס שלעֶכטעֶ, וועֶלכעֶס אִיך האָב געטהאָן. אִיך בִּין גרייט דאָס צו אויספֿיהרעֶן, אפילו ווען דאַדורך זאָל לייַדעֶן מייַן ווירדעֶ. אִיך וועֶל מִיר נִיט פֿעֶרצייַהעֶן, כּל זמן אִיך טהו עֶס נִיט. דאָס, וואָס אִיך האָב געזאָגט, אִיז אַרויסגעקומעֶן פֿון אַנ׳אִירטום. עֶרלויבט מִיר, בעֶטעֶן אייַך אום פֿעֶרצייַהונג.

— ווִי? עֶפֿעֶנטלִיך?

— יאָ. זעֶלבעֶ צעֶהן שִיקט מעֶן נאָך מייַן לייט־אַרטִיקעֶל אִין צייַטונג. מאָרגעֶן וועֶל אִיך אייַך אִיבעֶרבעֶטעֶן פֿאַר דעֶר עֶפֿעֶנטלִיכעֶר בעֶלייַדִיגונג, וועֶלכעֶ אִיך האָב מִיר עֶרלויבט.

— אִיהר זייַט זעֶהר אַ גוטעֶר, אַנ׳עֶדעֶלעֶר, אָבעֶר אִיך בעֶט אייַך, טהוט עֶס נִיט.

— אָ, אִיך פֿעֶרשטעֶה. אִיך ווייס, אַז אַ לִיגעֶן אִיז שווער צוריק צו נעהמעֶן. ווִי אַ קויל פֿון שנעֶע קייַקעֶלט זִיך און קייַקעֶלט, און אפילו דער.

װעלכער האָט זי אַרױסגעלאָזט, קאָן זי ניט מעהר אײַנהאַלטען. אַלזאָ, זאָגט מיר, װאָס האָב איך צו טהון, װאָס?

איהר אײַנגעבױגען געזיכט האָט יעצט געשײַנט פֿון פֿרײַד.

– איהר קאָנט טהון אײן זאַך, אָבער דאָס איז זעהר אַ שװערע זאַך.

– אַלײן אײנס, זאָגט מיר!

– קומענדיג אַהער האָב איך געטראַכט... אָבער ס׳איז ניט װערט, װעגען דעם צו דערמאָנען.

– איך בעט אײַך, זאָגט מיר!

ער האָט געװאָלט אַרײַנקוקען אין איהרע אױגען, אָבער זי האָט אױסגעמידען זײַן בליק יעצט צוליעב אַנ׳אַנדערע, זיסערע אורזאַכע.

– איך האָב געטראַכט, אַז װען איהר זאָלט װעלען קומען צו מיר און זיך געפינען אַלס גאַסט אין געזעלשאַפֿט פֿון יענע, װאָס אין זײער געגענװאַרט האָט איהר מיך בעלײדיגט, װאָלט אײַער געגענװאַרט געװען גענוג, צו אָבװישען אַלסדינג. אָבער...

זי האָט געהאַרט אױף זײַן ענטפֿער, אָבער ער האָט געשװיגען, אַלזאָ האָט זי װײַטער גערעדט:

– אָבער דאָס איז אונמעגליך. איך קאָן דאָס ניט בעטען. איך װײס, װאָס דאָס װאָלט בעדײַט. דיזע מענשען זענען אָהן ריקזיכט...

– צי דאָס איז אין גאַנצען? האָט ער געפֿרעגט.

– אַלזאָ דאָס שרעקט אײַך ניט?

– שרעקען?

אַ װײַלע האָבען זײ געקוקט אײנער אױפֿ׳ן אַנדערען. זײערע אױגען האָבען געלױכטען. זי איז שטאָלץ געװען מיט׳ן אײַנדרוק, װאָס זי מאַכט. ער איז ניט קײן קינד – טראַכט זי – נאָר אַ מאַנספּערזאָן, װעלכער דורך דער ליעבע צו אַ פֿרױ איז ער גרײט, אַרױסרופֿען די גאַנצע װעלט אױף אַ קאַמפּף.

– נאָך װעגען עפּעס האָב איך געטראַכט – האָט זי געזאָגט.

– װעגען װאָס?

– איהר האָט געװיס געהערט, אַז איך בין אַ שניצערין. יעצט אַרבײט איך אַ פֿאָנטאַן פֿאַר דער שטאָדט, און װען איך װאָלט געקאָנט אױסשניצען אײַער קאָפּ...

– איך בין גרײט, אײַך צו דיענען.

– איהר וועט מוזען פאָזירען.

– ווען וועט עס געשעהען?

– מאָרגען פריה קאָנען מיר אָנהויבען, אויב דאָס איז ניט צו פריה פאַר אייך.

– די מינוטען פון וואַרטען וועלען אויסווייזען ווי אַנ'אייביגקייט.

זי האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ און רויט געוואָרען. ער האָט נאָך געוואָלט אַ קוק געבען אין די וואונדערליכע שוואַרצאַפּלען, אָבער דורך דער איינגעבאָרענער קאָקעטעריי האָט זי אַוועקגעדרעהט דעם קאָפּ.

– פערצייהעט מיר, וואָס איך בין דאָ אַזוי לאַנג געזעסען. האָט זי געזאָגט, לעגענדיג די האַנד אויף דער קליאַמקע.

– איך וואָלט מיך געפיהלט אונגליקליך, ווען איהר וואָלט פריהער אַוועקגעגאַנגען.

– איך וואָלט נאָר וועלען, אַז איהר זאָלט ניט טראַכטען וועגען מיר מיט ביטערניש און פיינדשאַפט.

– אויב איך האָב געהאַט אַזאָלכע געפיהלען, זענען זיי שוין לאַנג פערשוואונדען געוואָרען.

די קלאַמרע פון איהר מאַנטעל האָט זיך פערטשעפּעט אויף איהר אָרעם אָן איהר מושלין קלייד; וועלענדיג אָבטשעפּען, האָט ראָמאַ אַ קוק געגעבען אויף איהם, און די אויגען האָבען גערעדט „העלף מיר”. ער האָט פערשטאַנען. ביי זיין לייכטער בעריהרונג איז בעשאַפען געוואָרען אַ פערבאָרגענע בריק אויף דעם אָבגרונד, וועלכער האָט זיי אָבגעטיילט.

– צי קאָן איך אָבפיהרען אייך צו דער קאַרעטע? – האָט ער געפרעגט.

לאַנגזאַם זענען זיי אַראָבגעגאַנגען פון די טרעפּ.

– איך האָב פערגעסען איבערלאָזען אייך מיין אַדרעס: טריניטאַ דעי מאָנטי 18.

– טריניטאַ דעי מאָנטי – האָט ער ווידערהאָלט.

זיי זענען געקומען ביז דעם צווייטען שטאָק.

– איך בעמיה מיך צו דערמאָנען – האָט זי געזאָגט – שיינט מיר, אַז איך האָב אייך אַמאָל געזעהען.

– פילייכט אין פאַנטאַזיע – האָט ער געענטפערט.

— יאָ. עס קאָן זײַן אין די פֿאַנטאַזיעס, וועגען וועלכע איך האָב גערעדט.

זיי האָבען זיך געפֿונען אויף דער גאַס. ראָמאַ׳ס גערונגענע קאַרעטע איז געשטאַנען אין דער נאָהענט.

זייערע הענד האָבען זיך בעריהרט און אַ ציטער געגעבען, גלײַך ווי דורך אַן׳עלעקטרישען פֿונק.

— ביז מאָרגען — האָט זי געזאָגט.

— ביז מאָרגען פֿריה — האָט ער געענטפֿערט.

— קום פֿריהער — האָבען איהרע אויגען גערעדט — מיר האָבען זיך אַזוי פֿיעל צו זאָגען!

דער אויסדרוק פֿון אַ בחור׳שע פֿרייד האָט בעלײַכט זײַן אויסגעמוטשעט געזיכט, ווען ער האָט פֿערשלאָסען דאָס טהיר׳ל פֿון קאַרעטע,

— צום ווידערזעהען!

— צום ווידערזעהען!

זי האָט איפֿגעהויבען דאָס פֿענסטער, און דוויל׳ן שויב איהם געשיקט אַ גרוס און אַ שמײַכעל.

ער איז אַ ווײַלע געשטאַנען מיט אַ בלויזען קאָפּ, קוקענדיג אויף דער פֿערשווינדענדער קאַרעטע, און איז צוריקגעגאַנגען אַהיים.

אין דער קאַוויאַרניע האָט ברונאָ געזונגען עפּעס אַ פּאַטריאָטי ליעדעלע. אין צווייטען ווינקעל זענען געזעסען צוויי יונגע מענשען אוי נעברוקעט ווי טויבען.

דער אַלטער גאַריבאַלדער האָט געחראַפּעט אין זײַן צימער. אויף די טרעפּ איז שטיל. אין עסצימער — פּוסט. העלענאַ איז, ווי עס שײַנט, געווען בעשעפֿטיגט אין איהר צימער אויבען.

דוד ראָסי איז ווידער אַרויסגעגאַנגען אויף דער טעראַסע. ער מוז אָנשרײַבען אַ לייט־אַרטיקעל און בעדאַרף, אַלזאָ, די געדאַנקען צונויפֿנעהמען. רוים האָט אָנגעהויבען דרעמלען. פֿון דער העלער לבנה האָבען זיך געגאָסען שטראָמען ליכט אויפֿ׳ן פּלאַץ, וועלכער האָט אויסגעזעהען ווי אַ ריעזיגער באַל־סאַלאָן, פֿון וועלכען עס זענען נאָר־וואָס אַרויסגעגאַנגען די געסט. וואו־ניט־וואו זענען געשטאַנען לאַנגע, ווײַבע שאָטענס, עפּעס אַ טענאָר האָט געזונגען בײַ׳ם שפּיעלען פֿון אַ מאַנדאָלינע אַ ליעבעס־מעלאָדיע.

אונטעֶרן הִימעֶלשעֶן געֶוועֶלבּ, וועֶלכֿעֶר אִיז אַזוֹי וואונדעֶרלִיך און פֿונקעֶלט מִיט שטעֶרעֶן, האָט ראָסִי געֶקאָנט טראַכֿטעֶן נאָר וועֶגעֶן ראָמאַ און אִיהר בּעֶצויבּעֶרנדעֶן שמייכֿעֶל. עֶר אִיז צורִיקגעֶגאַנגעֶן אִין צִימעֶר, וואו אַ צאַרטעֶר רִיח, וואָס האָט געֶשוועֶבּט אִין דעֶר לופֿט, האָט אִיהם דעֶרמאָנט יעֶנעֶ, וועֶלכֿעֶ אִיז דאָ געֶוועֶזעֶן און פֿעֶרשוואונדעֶן געֶוואָרעֶן, ווי אַ וואונדעֶרלִיכֿעֶר חלוֹם.

עֶפּעֶס אַ ווייסעֶ זאַך אִיז געֶלעֶגעֶן אוֹיף דעֶר פּאָדלאָגעֶ. דאָס אִיז געֶוועֶזעֶן דאָס קליינעֶ שפִּיצעֶן־טִיכֿעֶלעֶ. עֶר האָט עֶס אַ חאַפּ געֶטהון און צוגעֶדרִיקט צו דִי לִיפּעֶן. אִין דעֶר מִינוט האָט מעֶן אָנגעֶקלאַפּט אִין טהִיר.

דאָס יונגעֶל פֿון רעֶדאַקציעֶ אִיז געֶקומעֶן נאָכֿ'ן אַרטִיקעֶל.

— זאָג דעֶם רעֶדאַקטאָר, אַז קיין אַנדעֶר זאַך האָבּ אִיך נִיט אָנגעֶגרייט — האָט עֶר געֶזאָגט, אַריינלעֶגעֶנדִיג אִין קאָנווערט דעֶם אונטעֶרגעֶשרִיבּעֶנעֶם כּתבֿ־יד פֿונ'ם „אַני מאַמִין“.

* * *

דריטער טייל.

ראָמאַ.

I.

דער פּלאַץ טרינִיטאַ דעי מאָנטי האָט בּעקוּמען דעם דאָזיגען נאָמען, צוּלִיעבּ דער קירכע אוּן דעם קלויסטער, וואָס שטעהט איבּ׳ן זוים פוּן בּאַרג פּינטשיאָ. אַראָבּ נאָך דעם געבּויערטען פּאַרקאַן פוּן קלויסטער־גאָרטען געהט מען צוּ די עפענטליכע גערטנער פוּן פּינטשיאָ, וואו עס שפּיעלט אַ מיליטערישער אָרקעסטער.

הינטער׳ן פּלאַץ אוּן דער קירכע ציהען זיך די גרויסע בּאָרגעזישע גערטנער מיט ציפּרעסען־בּוימער. ווייטער געהט דער גרינער שפּוּע פוּנ׳ם בּאַרג מאָנטע מאַריאָ אוּן די פאָרטען פוּן אַלטען רוים.

פּאַלאַצען, טוּרעמס, גלאָקען־טוּרעמס, קוּפּאָלען, קוּקענדיג פוּן דער הויך, זעהען־אויס ווי אַ גרויס וואוּנדערליך בּילד, אײַנגעפאַסט אין אַ ריזיגען ראַם. אויף דיעזען פּלאַץ פערזאַמעלט זיך דאָס פאָלק נאָך מיטאָג, צוּ הערען דעם געזאַנג פוּן קלויסטער אוּן קוּקען אויף דער פערגעהענדער זוּן, וועלכע פערבּאָרגט זיך הינטער׳ן קוּפּאָל פוּן „הייליגען פּעטרוּס“ אוּן וואַרפט בּעלנדענדע, בּלוּט־רויטע שטראַהלען.

פוּן דיעזער קירכע ציהען זיך שטיינערנע טרעפּ, וועלכע פיהרען צוּם „שפּאַנישען פּלאַץ“, וואָס איז שטענדיג פוּל רויזען. דאָרט זיצען שטענדיג בּלוּמען־פערקויפערינס, מיט זייער שמעקענדע סחורה נעבּען פאָנטאַן.

וואוּ די טרעפּלעך ענדיגען זיך שטעהט אַ הויז, וואָס פוּן זיינע פענסטער זעהט מען אַרויס אַלע זייטען פוּן רוים. פוּן דאָרט זעהט מען דעם

אויפֿגאַנג און אונטערגאַנג פֿון דער זון, אַהין דערגרײַכט דער ריח פֿון די בלומען פֿון פּלאַץ און דער קלאַנג פֿון דער מוזיק פֿון פּינטשיאָ, דאָננאַ ראָמאַ פֿערנעהמט אין דעם הויז צוויי שטאָק. אויפֿ'ן אונטערשטען שטאָק איז איהר מײַסטער=שטוב, אויפֿ'ן אויבערשטען — איהר וואָהנונג.

זי האָט צעהען אָדער צוועלף צימערען, וועלכע פֿיהרען צו אַ מיטעלפונקט — אַ גרויסען זאַל, די מעבעל פֿון זאַל זענען געדעקט מיט געלען אָדער רויטען דאַמאַשעק. די לאָמפּען מיט וועניציאַנישע גלעזער, האָבען אַ געשטאַלט פֿון בלומען. דער שלאָף=צימער, פֿון וועלכען מען זעהט אַרויס דעם קעניגליכען פּאַלאַץ, איז אַן אמתער נעסט, אויסגעבעט מיט בלאַס=בלויען אַטלאַס. דער קאַבינעט, פֿון וועלכען מ'האָט געזעהען דעם וואַטיקאַן, איז געווען פֿול מיט מאַלאַכיט=וואַזען, פֿעל פֿון ווילדע חיות, און דער בראָנזענער זײגער אויפֿ'ן קאַמין האָט פֿאָרגעשטעלט מעפֿיסטאָפֿעלעס'ן. די איינציגע, וועלכע האָט דאָ געוואָהנט צוזאַמען מיט ראָמאַ'ן, איז געווען איהרע אַ ווײַטע קרובה, וועלכע די דיענערשאַפֿט האָט גערופֿען גרעפֿין. אונטען אין מײַסטער=שטוב, וועלכע האָט זיך דורך געדרעהטע טרעפּ פֿעראייניגט מיט דער אויבערשטער וואָהנונג, האָט זיך געפֿונען אַ מענגע טײַערעס געוועהר, סטאַטועען און ביוסטען זענען געשטאַנען אין אַלע ווינקלען. דאָרט האָט געאַרבײַט ראָמאַ'ס העלפֿער — ברונאָ ראָטשער, דער פֿרײַנד און שכן פֿון דוד ראָסי.

ווען זי איז צוריקגעקומען פֿון איהר וויזיט אויף פּלאַצאַ נאַראָנאַ, האָט זי ניט בעמערקט דעם נײַגיעריגען בליק פֿון דעם שווייצאַר, האָט ניט געהערט, וואָס דאָס קאַמער=מיידעל האָט געזאָגט וועגען דער גרעפֿין — זי איז אַוועק אין שלאָף=צימער, האָט תיכף אַוועקגעשיקט דאָס דיענסטמיידעל, און ווען דער בעליעבטער הונד איז געקומען צולויפֿען, האָט זי איהם גאַנץ גראָב אַוועקגעשטויסען.

זי איז ניט באַלד געגאַנגען אין בעט; זי האָט זיך געזעצט פֿאַר דער טואַלעטקע און אָהן געדאַנקען איבערגעשטעלט פֿערשידענע שפּיעלכלעך, זי האָט געבערשט איהרע שמעקענדע האָר און באַלד וויעדער אָן זיי פֿערגעסען. אַ שטילקייט האָט געהערשט אין דער גאַנצער שטאָדט, ווען זי האָט זיך אויפֿגעכאַפּט פֿון איהר פֿערטראַכטקייט, און אַ קוק געבענדיג אויפֿ'ן קליינעם זײגעריל, האָט זי בעמערקט, אַז זי איז אַזוי געזעסען גאַנצע צוויי שעה.

אַלס אַ פֿרויענצימער האָט זי הײַנט געפֿיהלט אַ שמערצליכֿע אויפֿרעגונג. זי איז אַרויסגעגאַנגען אַ שטאָלצע, אַ פֿרעהליכֿע, אַ זיכֿערע, און צוריקגעקומען אַן׳אונטערגעגעבענע און אַ ביסעל אַ פֿערשעמטע. אָבער פֿיעל שטאַרקער פֿון דעם איז געווען די צערטליכֿע ריהרונג, וועלכֿע זי האָט יעצט געפֿיהלט, דאָס בלוט איז לעבעדיגער געלאָפֿען אין די אָדערען, זי האָט געשפּירט עפּעס אַ שטאַרקען בעגעהר, אַ בענקשאַפֿט, מיט וועלכֿער זי האָט אומזאָנסט געוואָלט קעמפֿען.

זי איז שלעכֿט געשלאָפֿען. אין חלום האָט זי געזעהען דעם פֿאָטער, וועלכֿער האָט דאָרט, אין די הימלען, געקוקט אויף זײַן טאָכֿטער און געזעהען אַלע איהרע מעשים! איהר האָט געדאַכֿט, אַז זי איז אַ גרויסע זינדערין. אַ גאַנצע נאַכֿט האָבען זי פֿערפֿאָלגט גרויסע פֿאָרשטעלונגען, וועלכֿע זענען אַמאָל געווען דעם פֿאָטערס אויגען און אַמאָל, ווידער, דוד ראָסי׳ס. ווען זי האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, האָבען די שטראַהלען פֿון דער זון, וועלכֿע בעגילדען דעם גאַנצען צימער, און דער גערודער, וואָס הערט זיך פֿון פּלאַץ, זי פֿאָלקאָמען בערוהיגט. זי האָט געלאַכֿט פֿון דעם ניט־אַנגענעהמען געפֿיהל, וואָס זי האָט געשפּירט בײַנאַכֿט.

ווען די דינסט האָט אַרײַנגעטראָגען טהײַ, איז זי שוין געוואָרען בײַ זיך גאַנץ פֿעסט און זיכֿער.

— מען האָט דיזען בריף געבראַכֿט פֿון זײַן עקסעלענץ — האָט געזאָגט די דינסט.

דאָס איז געווען אַ בריף פֿון באַראָן, וועלכֿער האָט צוזאַמען מיטגעשיקט פֿעליקס׳ען, ער זאָל בײַ איהר דינען.

„דאָס איז אַן׳אוצר, ווי דו האָסט איהם ריכֿטיג געשילדערט, קיינמאָל זעהט ער קיין זאַך ניט. לעז ניט די פֿריהמאָרגען צײַטונגען, טײַער קינד, און אויב עפּעס אַ צײַטונג וועט דיר אַרײַנפֿאַלען אין האַנד, נעהם זיך ניט צו׳ם האַרצען".

קוים האָט ראָמאַ געענדיגט דעם פֿריהשטיק, האָט דער דינער געמאָלדען, אַז עפּעס אַ דאַמע אַ „זשורנאַליסטין" וויל זיך זעהען מיט איהר.

— איך בין „פּענעלאָפּע" פֿון קוריער, איהר ווייסט פֿון מיר. איך בין געקומען זיך דערוויסען, פֿיעלײַכֿט ווילט איהר עטוואָס ענטפֿערן אויף ראָסי׳ס נעכֿטיגע רעדע. דער רעדאַקטאָר בעגעהרט, צו געבען אײַך די

גֶעלֶעגֶענהײַט דֶערצוּ; אוּן אוֹיב אִיהר ווִילט דוּרך מִיר עֶנטפֶערֶען אוֹיף דִי אוּנפֶערשֶעהמטֶע בֶעלֵיידִיגוּנגֶען פוּן אָלגאַ'ן... אִיהר האָט נִיט גֶעלֶעזֶען דעֶם אַרטִיקֶעל? אָט אִיז עֶר. אַלֶע דאַמֶען האָבֶען גֶעחאַפּט לֶעזֶען אִיהם.

— און מִיר פַאלט גאָר נִיט אײַן, דאָס צוּ טהוּן — האָט גֶעעֶנטפֶערט ראָמאַ. — אַדיעֶ, מאַדאַם.

נאָך לֶענאַ'ס אַרויסגֶעהֶען האָט זִיך באַלד בֶעווִיזֶען דעֶר סעֶנאַטאָר פאַלאָמבאַ, אַ זִיסֶער מֶענש, מִיט קלֵיינֶע, אוּמרוּהִיגֶע אוֹיגֶעלֶעך.

— אִיך בִּין גֶעקוּמֶען אוֹיסדרִיקֶען אײַך מײַן מִיטגֶעפִיהל, סקאַנדאַלִישֶע רכילות'ן. אָט דאָס אִיז דעֶר רעֶזוּלטאַט פוּן פּרעֶסעֶ-פרײַהײַט. אַלֶע צײַטוּנגֶען האָבֶען עֶס אִיבֶּערגֶע'חזר'ט. אֵיינֶע ווײַזט אוֹיף אײַך אוֹיסדרִיקלִיך. אָט הֶערט:

„אַ סקוּלפּטאָרִין, ווֶעלכֶע אַ דאַנק דִי צוּגֶענֵייגטקײַט פוּן אַ הוֹיכגֶעשטֶעלטֶע פֶּערזאָן, האָט זִי בֶּעקוּמֶען נִיט לאַנג אַ בֶּעשטֶעלוּנג".

וואָס? אִיז דאָס נִיט שרעֶקלִיך? מִיר מוּזֶען דאָס עֶפֶענטלִיך אָבּרוּפֶען. אָ, האָט נִיט קֵיין מוֹרא, גנעֶדִיגֶע! מִיר מוּזֶען גֶעפִינֶען אַ מִיטֶעל, צוּ אַרוֹיסקרִיכֶען פוּן דֶעם נעֶסט פוּן דִי שטעֶכֶעדִינֶע פלִיגֶען! דוּרך דִיפּלאָמאַטִיעֶ קאָן מֶען אַלסדִינג מאַכֶען! נאַטִירלִיך, דִי שטאָדט ווֶעט אָבּקוֹיפֶען בײַ אײַך דעֶם פאָנטאַן, נאָר אֵיידעֶר אִיך גֶעה עֶפֶּעס שרײַבֶען ווֶעגֶען דעֶם, האָב אִיך גֶעוואָלט אַהעֶר קוּמֶען, כדי אײַך ווִיסֶען אַלֶעס מודיע זײַן.

ראָמאַ האָט גֶעשווִיגֶען, אוּן דעֶר גרוֹיסעֶר מֶענש האָט גֶעמאַכט אַ מִינֶע פוּן אַ הֶערשֶער, ווֶעלכֶער טהוּט חסדים, אָבֶּער נאָך אֵיידֶער עֶר אִיז אַרוֹיסגֶעגאַנגֶען, האָט אַרוֹיסגֶעווִיזֶען, אַז עֶר אַלֵיין בֶּעדאַרף אַ חסד.

— הײַנט האָט זִיך פֶערשפּרײַט אַ ידיעה — זאָגט עֶר — אַז דִי רֶעגִירוּנג אָרגאַנִיזִירט אַ גֶעהֵיימֶע פּאָלִיצײַ, וואָס אִיז זעֶהר רעֶכט. אִיהר, גנעֶדִיגֶע, גֶעדֶענקט דאָך גֶעווִיס דעֶם נאָמֶען פוּן מײַן שוועֶסטעֶרס זוהן קאַרל מִינגהעֶלי? אִיך האָב אִיהם גֶעבּראַכט צוּ אײַך, ווען עֶר אִיז צוּרִיקגֶעקוּמֶען פוּן פּאַרִיז. עֶר וואָלט זעֶהר גֶעוואָלט, שטעֶהן אַן דעֶר שפּיץ פוּן דִיזֶער אִינסטִיטוּציעֶ. עֶר אִיז דעֶר אֵיינצִיגֶער מֶענש דעֶרצוּ. עֶר ווֶעט אַלסדִיג אוֹיספאָרשֶען, אוּן אוֹיב דאָננאַ ראָמאַ ווֶעט ווֶעלֶען רעֶדֶען פאַר אִיהם אַ וואָרט... אַ דאַנק!... וואָס פאַר אַ פּראַכטפאָלֶע בּיוּסט אִיז דאָס! גֶעווִיס אײַער אַרבּײַט! דאָס אִיז דאָך אַ מײַסטעֶרווֶערק! אִיך מוּז

מִיךְ אַיְלעֶן. הַיְינט אִיז דִי זִיצוּנג פוּן ראַט. צוּ'ם ווידעֶרזעֶהעֶן!

פַאלאָמבַּא אִיז נאָךְ געֶשטאַנעֶן אִין טהִיר, און עֶס האָט זִיךְ שוֹין בּעֶוויזעֶן אַ נַייעֶר נפש. דאָס אִיז גַעוועֶן מאַדאַם סטעֶללאַ, דִי עֶרשטעֶ מאָדִיסטִין אִין רוֹים, וועֶלכֶע האָט געֶמאַכט פוּן זִיךְ אַ גרוֹיסעַן אָנשטעֶל, און זִיךְ בּעֶמִיהט צוּ שטעֶהעֶן, כּלומרשט, אִין געֶזעֶלשאַפטלִיכֶע פעֶרבִּינדוּנג מִיט אִיהרעֶ אַרִיסטאָקראַטִישעֶ קלִיעֶנטקעֶס.

— צִי בִּין אִיךְ נִיט אִיבּרִיג? — האָט זִי געֶזאָגט — געֶווִיס האָט אִיהר נִיט עֶרוואַרט, מִיךְ צוּ זעֶהעֶן הַיינט? וואָס פאַר אַ סקאַנדאַלִישעֶ רעֶדעֶ פוּן דעֶם נעֶכטִיגעֶן אַגִיטאַטאָר! אַלעֶ רעֶדעֶן נאָר וועֶגעֶן דעֶם. מעֶן זאָגט, אַז אִיהר פאָהרט אַרוֹיס, ס'אִיז נִיט אמת? נֵיין? אַךְ! ווִי גלִיקלִיךְ בִּין אִיךְ! אַ שטֵיין אִיז מִיר אַראָבּגעֶפאַלעֶן פוּן האַרצעֶן! און וואָס אַנבּעֶטרעֶפט מַיין רעֶכנוּנג, זאָל אַייךְ נִיט אַרעֶן. אָבּעֶר... קִינפטִיגעֶ וואָך מאַך אִיךְ בַּיי מִיר אַ קלֵיינעֶ פעֶרזאַמלוּנג. ווען דעֶר בּאַראָן וואָלט גנעֶדִיגסט... אִיהר וועֶט אִיהם וועֶגעֶן דעֶם דעֶרמאָנעֶן? אָ! טוֹיזעֶנדעֶר דאַנקעֶן! דאָס אִיז אַ קלֵייד צוּ דעֶר אַרבּייט? נוּ בִּיטעֶ, וועֶמעֶן וואָלט עֶס אַיינגעֶפאַלעֶן, אַז געֶוועֶהנלִיכֶע אַלפּאַגעֶ קאָן אַזוֹי שעֶן אוֹיסזעֶהעֶן!

— גראַף מאַריאָ! — האָט געֶמאָלדעֶן פעֶלִיקס, און אַנ'אַלטעֶר, געֶפוּצטעֶר עֶלעֶגאַנט אִיז אַרַיינגעֶקוּמעֶן אִין זאַל. דאָס אִיז געֶוועֶן דעֶר אַיינגעֶנטִימעֶר פוּן הוֹיז, וואוּ ראָמאַ האָט געֶוואָהנט, און דעֶר אִיטאַלִיעֶנִישעֶר געֶזאַנדטעֶר אִין פעֶטעֶרבּוּרג.

— אִיהר זַייט אַ גוּטעֶ — האָט עֶר געֶזאָגט — וואָס אִיהר נעֶהמט מִיךְ צוּ אִין אַזאַ נִיט־פאַסִיגעֶ צַייט. אִיךְ האָף, אַז דעֶר בּאַראָן וועֶט נִיט טראַכטעֶן וועֶגעֶן אָנגעֶבּעֶן זִיךְ אִין דִימִיסִיעֶ, צוּלִיעֶב דִיזעֶ נִידעֶרטרעֶכטִיגעֶ רכילות'ן? אִיהר גלוֹיבּט, אַז נִיט? אָ, טאָ דאַנקעֶן גאָט! נאַטִירלִיךְ אִיז דעֶם מִינִיסטעֶר פּרִיקרעֶ, ווען מעֶן מִישט זִיךְ אַרַיין אִין זַיין פּרִיוואַטעֶן לעֶבּעֶן! נאַטִירלִיךְ בּעֶנוּצעֶן זִיךְ דעֶרמִיט שלעֶכטעֶ מעֶנשעֶן! אָט אִיז דעֶר רעֶזוּלטאַט פוּן דִי לִיבּעֶראַלעֶ אִינסטִיטוּצִיעֶס!

עֶר אִיז צוּגעֶגאַנגעֶן צוּם פעֶנסטעֶר און אוֹיסגעֶרוּפעֶן:

— וואָס פאַר אַ וואוּנדעֶרלִיכעֶ אוֹיסזִיכט! דעֶר שעֶנסטעֶר אִין רוֹים! וואָס רעֶד אִיךְ — אִין גאַנץ אַייראָפּאַ! אִיךְ זאָג דאָס שטעֶנדִיג, אַז ווען דאָננאַ ראָמאַ וואָלט דאָ נִיט געֶוואָהנט, וואָלט אִיךְ אַנ'אַנדעֶר שכן אַרוֹיסגעֶוואָרפעֶן און אַלֵיין דאָ געֶוואָהנט... אָבּעֶר מחשבות'ן! פעֶטעֶרבּוּרג האָט

מיך פֿערמוטשעט, איך האָב אָנגעשריבען צום מיניסטער און געבעטען, מען זאָל מיך אַריבערפֿיהרען קיין פּאַריז, און ווען עמיצער וואָלט געוואָלט אונטערזאָגען אַ וואָרט... אַך, ווי גוט זייט איהר! צום ווידערזעהן!

ראָמאַ איז געווען פֿערמוטשעט דורך דיעזע קאָמעדיעס, און געפֿיהלט אַנ'אונווילען צו דעם מענשען, וועלכער איז געווען — די אורזאַכע פֿון דעם אַלעמען...

פֿלוצלונג האָט אַ פֿערבאָרגענע האַנד געעפֿענט די טהיר אין אַ צווייטען צימער, און עס האָט זיך געהערט די שאַרפֿע שטימע פֿון ראָמאַ'ס מוהמע.

די אַלטע קאָקעטקע האָט נאָר־וואָס געענדיגט איהר טואַלעט. אַ שמעקעדיגע, אין אַ ווייס קלייד, איז זי געלעגען אויף אַ קאַנאַפּע, אין איין זייט אַ שפּיגעל געפּאַסט אין אַ גאָלדען רעמיל, און פֿון דער צווייטער זייט אַ קליין אַנטיקען־קעסטעלע. איהר געזיכט האָט דערמאָנט דאָס געזיכט פֿון די ווייבער פֿון די פּאַרצייטיגע קיסרים, די האָר גרויע און קאָקעטיש פֿערפֿלאָכטען. די ביינערדיגע פֿינגער זענען געווען כמעט פֿערדעקט מיט טייערע פֿינגערלעך. די קאַץ, וואָס איז געזעסען נעבען איהרע פֿיס, האָט געטראָגען אויפ'ן האַלז אַ באַנד, אויף וועלכען ס'איז געהאַנגען אַ גאָלדענע פֿערציערונג.

— אָ, ענדליך ביסטו דאָ! — האָט זי געזאָגט — וואָלסט געמעגט מיך אַמאָל בעזוכען. נעכטען האָב איך געוואַרט ביז האַלבע נאַכט, אין דער האָפֿנונג, אַז דו וועסט קומען.

— איך האָב געהאַט קאָפּ־שמערץ און זיך באַלד געלעגט — האָט ראָמאַ געענטפֿערט.

— איך לייד כסדר, און קיינעם געהט עס גאָר ניט אָן. צי ביסטו איינגעשפּאַרט ווי שטענדיג, און ניט קוקענדיג אויף מיין פּראָטעסט, האָסטו אַלץ בדעה, איינלאַדען דיעזען מענשען?

— ער בעדאַרף מיר פּאָזירען האַנט פֿריה, און אַ ליאַדאַ מינוט בעדאַרף ער קומען.

— אָט אָ! איך ווייס באמת ניט, וואָס וועט זיך אויסלאָזען פֿון די היינטיגע מיידלעך, וועלכע פֿיהרען זיך לויט'ן אייגענעם ווילען און קוקען אויף קיין זאַך ניט. אין מיינע צייטען וואָלט מען אַזאַ מענש ניט געלאָזט איבער'ן שוועל פֿון אַנ'אַנשטענדיג הויז. מען וואָלט איהם פֿער־

זעצט אִין טורמעֶ, און נִיט עֶר זאָל פֿאָזִירעֶן פֿאַר אַ יונג קִינד, וואָס שטעֶהט אונטעֶר'ן שוּץ פֿון דעֶם עֶרשטעֶן מִינִיסטעֶר.

— מוּהמעֶ בּעֶטִי! — האָט ראָמאַ געֶזאָגט — אִיך וויל דִיך עֶפּעֶס פֿרעֶגעֶן.

— אָבּעֶר גִיכֿעֶר. אִיך האָבּ ווִידעֶר מִיגרעֶנעֶ. נאַטאַלִינאַ! וואו אִיז נאַטאַלִינאַ?

— צִי צווִישעֶן מײַן פֿאָטעֶר און זײַן פֿאַמִילִיעֶ זעֶנעֶן פֿאָרגעֶקומעֶן מִיספֿעֶרשטעֶנדנִישעֶן, אײדעֶר עֶר האָט פֿעֶרלאָזעֶן זײַן הײם און אִיז אַוועֶק אִין דעֶר פֿרעֶמד?

— קײַן שוּם מִיספֿעֶרשטעֶנדנִישעֶן. ווער זאָגט, אַז עֶס זעֶנעֶן געֶוועֶזעֶן מִיספֿעֶרשטעֶנדנִישעֶן? דעֶר פֿאָטעֶר אִיז געֶוועֶן פֿאָלקאָמעֶן דעֶרדרִיקט און דִי מוּטעֶר האָט פֿעֶרשלאָסעֶן דִי טהִיר פֿון אִיהר פּאַלאַץ, וועֶלכֿעֶ האָט זִיך נִיט געֶעֶפֿעֶנט בִּיז דעֶם טאָג ווען זִי אִיז געֶשטאָרבּעֶן. דעֶר פּאַפּסט האָט זִיך געֶוואָלט דאַרִין אַרײַנמִישעֶן, אָבּעֶר דעֶר פֿאָטעֶר אִיז געֶוועֶן אײַנגעֶשפּאַרט, פּונקט ווִי דו. נאַטאַלִינאַ, גִיבּ מִיר זאַלץ! פֿאַר וואָס האָסטוּ נִיט געֶבּראַכֿט דִי קִישעֶן פֿאַר'ן קאַץ?

— יעֶדעֶר מעֶנש האָט דאָס רעֶכֿט, צו לעֶבּעֶן ווִי אִיהם געֶפֿעֶלט, און אויבּ מײַן פֿאָטעֶר האָט געֶפֿונעֶן פֿאַר רעֶכֿט...

— פֿאַר רעֶכֿט? הײסט דאָס רעֶכֿט, אַז ווען מ'אִיז אַנאײנצִיגעֶר זוהן, זאָל מען נִיט זאָרגעֶן פֿאַר'ן טִיטוּל און עֶרלויבּעֶן, אַז דעֶר גרויסעֶר פֿעֶרמעֶגעֶן זאָל פֿעֶרוואָרפֿעֶן ווערעֶן?

— שײַנט מִיר, אַז זײ זעֶנעֶן אַרִיבּעֶרגעֶגאַנגעֶן צוּם בּאַראָן?

— ראָמאַ, ווִי קאָנסטוּ אַזוי רעֶדעֶן, פֿאַר אַזוי פִֿיעל גוּטס וואָס דו האָסט פֿון בּאַראָן? און וואָס אַנבּעֶלאַנגט דײַן פֿאָטעֶר, פֿעֶרפֿעֶהלט מִיר שוין געֶדוּלד. עֶר האָט פֿעֶרלוירעֶן דאָס פֿעֶרמעֶגעֶן, דִי פּאָזִיציעֶ, דאָס אײנצִיגעֶ קִינד האָט עֶר אִיבּעֶרגעֶלאָזט אויף פֿרעֶמדעֶ, און פֿאַר וואָס?

— אִיך רעֶכֿעֶן, פֿאַר'ן לאַנד.

— פֿאַר נאַרִישקײַט! פֿאַר פֿאַלשעֶ בּעֶרִיהמטקײַט! געֶה דִיר, דעֶר קאָפּ פּלאַצט מִיר. נאַטאַלִינאַ, פֿאַר וואָס גִיסטוּ מִיר נִיט קײַן זאַלץ? פֿאַר וואָס פֿעֶרגעֶסטוּ שטעֶנדִיג...

ראָמאַ אִיז אַרויס פֿון צִימעֶר, אָבּעֶר זִי האָט געֶהעֶרט דִי שטִימעֶ

פֿון דער מוהמע, וועלכע זידעלט די דיענסט, אפילו אויף די טרעפּ, ווען זי איז אַרונטער־געגאַנגען אין מײַסטער־שטוב.

אַ שוואַרצער פֿודעל האָט זי געגריסט מיט צייכען פֿון גרויס פֿרייד, אָבער דער העלפֿער, וועלכער פֿלעגט זי געוועהנליך בעגריסען זעהר הערצליך — האָט יעצט געשוויגען. בּרונאָ איז מיט אַ פֿינסטער געזיכט געווען אײַנגעבויגען איבער דער אַרבייט.

זי האָט פֿערשטאַנען די אורזאַכע אַ קוק געבענדיג אויף איהר ווערק. אויף אַ געשטעל איז געשטאַנען אַ שקיצע פֿון ראָסי׳ס קאָפּ. ניט וויסענדיג אויף זיכער, וועלכען אַפּאָסטאָל וועט זי געבען דעם דאָזיגען קאָפּ. און אַרבייטענדיג נעכטען ווען אין איהר האָט געקאָכט דער כּעס פֿאַר דער רעדע, האָט זי נעכטען בעשלאָסען, דעם קאָפּ אַרויפֿזועצען גאָר אויף יודאַש׳ן (וועלכער האָט פֿערקויפֿט קריסטוס׳ן).

נעכטען האָט זי געלאַכט טראַכטענדיג, ווי וואָהל וועט עס זײַן, ווען דיעזער מענש וועט מרוצה ווערען צו פּאָזירען, אין רוים וועט זעהען זײַן קאָפּ אויף יודאַש׳עס קערפּער. היינט אָבער האָט זי פֿערשטאַנען, אַז דאָס וואָלט געווען אַן אונמענשליכקייט און אַ געמיינהייט. אויך ראָסי׳ס חאַראַקטער איז ניט פֿאַר אַזאַ געשטאַלט און אויב ברונאָ איז דאַדורך אין כּעס, וועט זי איהם גערן פֿערצייהען. נאָר ווײַל ברונאָ האָט זי געשפּיאָנירט, און וועט אויך ווייטער אַלסדינג אַרויסטראָגען פֿון שטוב, דאַרום וועט זי זיך פֿערשליסען אין צווייטען טייל פֿון איהר אַרבייטס־שטוב, און וועט ניט רעדען מיט איהם.

מיט עטליכע אָנריהרונגען האָט זי אָבגעווישט פֿון ראָסי׳ס געזיכט דעם אויסדרוק פֿון יודאַש׳ן, און ניט קאָנענדיג ווייטער אַרבייטען אָהן אַ מאָדעל, האָט זי זיך געזעצט שרייבען אַ בריף.

„ליעבער באַראָן! איך דאַנק פֿאַר פֿעליקס׳ן. ער וועט זײַן אַ גרויסע הילף אין שטוב, אויב ער וועט וויסען צו לעבען בשלום מיט דעם וואָהלגעבאָרענעם הערר ברונאָ און מיט׳ן מיוחס, דעם שווייצאַר. דער סענאַטאָר טאָם־ליט איז היינט געווען ביי מיר, האָט פֿערזיכערט, אַז מען וועט קויפֿען מײַן פֿאַנטאַן, האָט געבעטען איך זאָל אַ שושקע געבען אַ וואָרט וועגען זײַן שוועסטערס זוהן קאַרל מינגהעלי, וועלכער האָט חשק, צו זײַן דער נאַטשאַלניק פֿון דער אָבטיילונג פֿון געהיים־פּאָליציי. מאַדאַם

מאָדיסטקע און פּענעלאָפּע זענען אויך געוועזען, אָבער זיי לאָז איך אויף שפּעטער.

וואָס אַנבעלאַנגט ד. ר., איז מײַן באַראָמעטער געשטיגען אין דער הייך, אָבער עס זעהט אויס, אַז עס געהט אַ שטורמישע צײַט. נעכטען אין אָווענד האָב איך מיך בעמיהט, צו אָננעהמען אַ בעצויבערנדע געשטאַלט, און בין געגאַנגען אין זײַן וואָהנונג! אָבער אַ וואונדערליכע זאַך איז געשעהען: איך בין געגאַנגען, כּדי איהם אויספאָרשען און זיך דערוויסען אַלסדינג וועגען א י ה ם, לסוף האָב איך אין צעהן מינוט זיך דערוויסט אַלסדינג וועגען מ י ר, וועגען מײַן פאָטער, וועגען זײַן לעבען אין לאָנדאָן. ווי עס שײַנט, האָט ער חשק געהאַט צו ווירקען אויף די געפיהלען פון דער טאָכטער. און וואָס זאָגסטו דערצו? ווי עס שײַנט, איז די שטימע פון בלוט זעהר שטאַרק. ווײַל אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך מיר געגלויבט צו ווײַנען און אַלסדינג מודה זײַן. ערשט ווען איך האָב מיך דערמאָנט, ווער איז געוועזען מײַן פאָטער, און אַז צוליעב אַ פאַנטאַזיע האָט ער געשטראָפט זײַן טאָכטער, צו לעבען אין נויט און פערצווייפלונג, ערשט דאַן האָב איך מיך אָבגעטרייסעלט פון דעם כּישוף, וועלכען ד. ר. האָט אויף מיר אַרויפגעוואָרפען.

ער האָט פערשפּראָכען, קומען הײַנט פריה פאָזירען! צום גליק איז ראָמאַ שוין ווידער פעסט בײַ זיך, אַלזאָ יעצט שטעהט פון דער ווײַטענס און לאָז איבער אין מײַן נעץ דעם העלד פון נעראָנס פּאַלאַץ.
דײַן ליבענדע ראָמאַ"

P. S. מײַן הערר האָט שענע געזיכטס-ציגען, פאָרטרעפליכע אויגען און אַ וואונדערליכע שטימע, און חאָטש איך זעה, אַז ער האָט מורא פאַר פרויען און האָט קיינמאָל קיין פרוי ניט געליעבט, פון דעסטוועגען האָט ער וואונדערליך שנעל אָנגעחאַפּט דעם האַטשעק פון מײַן ווענטקע. אָבער איך לאַך אין הארצען טראַכטענדיג, ווי אַזוי איך וועל איהם מאַכען צום נאַר".

— דער הערר ר אָ ס י! — האָט פעליקס געמאָלדען, און דוד ראָסי איז אַרײַנגעקומען אין אַרבײַטס-צימער.

II.

האָטש זי האָט פֿערזיכֿערט, אַז זי איז שוין גאַנץ פֿעסט בײַ זיך, האָט ראָמאַ זיך דאָך געפֿיהלט צומישט און נערוועז. אַוועקזעצענדיג ראָסי'ן איף אַ הויכֿען געזעס, האָט זי איבערגעוואָרפֿען איהרע ווערקצײַג, געזאָגט, ער זאָל זיך ניט וואונדערען ווען זי וועט קוקען אויף איהם אויספֿאָרשענד, ווײַל אַזוי איז נויטיג, און איהם געהײַסען צו פֿערשפּרעכֿען, אַז ער וועט ניט זעהען די אַרבײַט איידער זי וועט זײַן געענדיגט.

פֿלוידערענדיג, איז איהר אײַנגעפֿאַלען, אַז פֿון דעם קאָפּ וועט זי בעסער מאַכֿען דעם הײליגען טאָמאַס.

דוד ראָסי האָט אָנפֿאַנגס געשוויגען. ער האָט אויף איהר געקוקט פֿאָרשענדיג, גלעטענדיג דעם קאָפּ פֿון הונד, וועלכֿער האָט זיך צו איהם געלאַשטשעט, דערנאָך האָט ער דורכֿ'ן פֿענסטער אַ קוק געגעבען אויף דער שטאָדט, וועלכֿע באָדט זיך אין דער זון, און האָט אָנגעהויבען רעדען וועגען ערנסטע פֿראַגען.

— וואָס פֿאַר אַ שענע אויסזיכֿט! גאָר קײַן וואונדער ניט, אַז די ענגלענדער און אַמעריקאַנער, ווען זײַ קומען קײַן איטאַליען צוליעב געזונד אָדער פֿערגניגען, רעכֿענען זײַ איטאַליען פֿאַר'ן גן־עדן פֿון דער וועלט, וואו אַלע זענען גליקליך. און דערווײַל...

— וואָס?

— אין דיעזען גן־עדן זענען מעהר יסורים, ווי אין אַלע אַנדערע ערטער.

— ווירקליך?

— גאָט ווייס, אַז איך בין אַ פֿײַנד פֿון יעדער גוואַלדטאַט, אָבער צי קאָן מען זיך וואונדערען דאָ אויף די אונרוהען, זעהענדיג די אָרעמקײַט פֿון די דערנידריגטע קלאַסען...

— אַך, יאָ, די פּאָראַטקעס...

— דורכֿגעהענדיג די דאָזיגע שמאָלע גאַסען, וואו די מאַנסלײַט טרינקען, די פֿרויען שלאָגען זיך אײַנע מיט דער אַנדערער, און די קינדער ווײַנען, האָב איך חשק אַראָבנעהמען דעם הוט פֿון כבוד, זעהענדיג דאָס אָבקומעניש פֿון דער מענשהײַט. מאַנכֿעס מאָל דאַכֿט זיך מיר, אַז איך וועל דאָס ניט אַריבערטראָגען, און וועל אַוועקגעהען, אַזוי ווי פֿיעל אַנדערע האָבען געטהון.

— דעם קאָפּ אַ ביסעל העכער—ראַנק! צי דאָס העלפֿט עפּעס, אַז מען פֿערלאָזט די פּאָזיציע?

— עס העלפֿט, ווײַל אַוועקגעהענדיג אין אַ פֿרעמד לאַנד, ווען ער דערצעהלט דאָרט וועגען דער אָרעמקייט פֿון די איטאַליענער, פֿערזייט ער צווישען די פֿרעמדע די זאָמען פֿון סימפּאַטיע צו זײַנע ברידער.

— וואָס פֿאַר אַ נוצען קומט דערפֿון אַרויס פֿאַר די אָרעמע פֿערוואָגעלטע.

— פֿאַר זיי—קײַן שום נוצען ניט! אָרעמע, פֿערגעסענע, ליגען זיי אין פֿינסטערע לעכער אין די אָרעמע קוואַרטאַלען און פֿערדינען קוים אויף אַ שטיקעל טרוקען ברויט.

— צי איהר האָט געזעהען פֿיעל אַ זאָלכע?

— אָ, גאַנץ פֿיעל!

— אין לאָנדאָן?

— יאָ. דאָרט געפֿינט זיך, ביים עק פֿון מאָרנעם טייל שטאָדט, יער קוואַרטאַל פֿון די אָרעמע. ער הייסט „סאָהאָ”, איז ענג בעזועצט מיט מענשען, פֿול מיט מאָראַלישען שמוץ, און אַהין ענטלויפֿען אַלע אומגליקליכע. אַהין קומען זיך צונויף פֿון גאַנץ אייראָפּאַ אַלע פֿערפֿאָלגטע מענשען; געוויס געפֿינען זיך דאָרט מערדער אויך, ווײַל די נויט איז אַ שרעקליכע שולע.

— איהר האָט דאָרט געוואָהנט?

— יאָ. דאָרט, ניט ווייט פֿון בריטיש מוזעאום, געפֿינט זיך אַן עפֿענטליכער לעזע=זאַל. דאָרט פֿערזאַמלען זיך ביי טאָג אַלע אַרויסגעטריבענע, זיי האָבען ווענינסטענס וואו צו אָבּרוהען און זיך אָנוואַרעמען זומער, אין דער היים האָבען זיי דאָס ניט. איך זעה זיי נאָך פֿאַר מײַנע אויגען. אָרעם געקליידעט, אויסגעדאַרט, געהען זיי אַרום מיט פֿאַנטאַזיעם און האָפֿנונגען, וועלכע וועלען קיינמאָל ניט ערפֿילט ווערען. אַ געוויסען טאָג בלייבט איין אָרט לעדיג.

„וואו איז דער אַלטער זשוזעפּאָ?” — קיינער קאָן דאַרויף ניט ענטפֿערען. ענדליך דערוויסען מיר זיך, אַז אין פּאַרק האָט מען געפֿונען אַ קערפּער פֿון אַ מענשען, וועלכער איז געשטאָרבען פֿון הונגער.

ראָמאַ האָט אָבגעווישט די פֿינגער פֿון לעהם, און קוקענדיג אין פֿענסטער האָט זי געפֿרעגט:

— אײַער פֿרײַנד, דאָקטאָר ראָזעלי, האָט אויך געפֿיהרט אַזאַ לעבען?

— יאָ.

— ער האָט געוואָהנט אין סאָהאָ?

— אויפ'ן סקווער פֿון סאָהאָ, הען איך האָב איהם צום ערשטען מאָל דערזעהען.

ראָמאַ האָט אַ פֿערטראַכטע אָבגעריבען די הענד.

— די וואָהנונג, וועלכע ער האָט פֿערנומען, האָט זיך געפֿונען אין אַ גרויסען טונקעלען הויז. זײַן קאַבינעט געדענק איך, ער איז געווען לינקס פֿון די טרעפּ. מיט די טרעפּ איז מען אַרויף אויף אַ שטאָק, וואו עס זענען געווען צווײַ טהירען, דורך אײַנע איז מען אַרײַן אין צימער פֿון דאָקטאָרס קלײַן טעכטעריל, און דורך דער צווײַטער — אין אַ צימער, וועלכעס איז געווען ענליך צו אַ גרויסע שטײַג, דאָרט האָבען שטענדיג געזונגען אַ מענגע קאַנאַריקעס. דאָס קינד האָט געמוזט הערען דעם געזאַנג, קוים האָט עס זיך אויפגעוועקט.

ראָמאַ האָט גענומען דעם דאָלאָט און ווידער געאַרבײַט.

— אַביסעל אין דער זײַט — דאַנק! אַלזאָ רעכענט איהר, אַז אײַער פֿרײַנד האָט גוט געטהון, אַוועקוואַרפֿענדיג די פֿאַמיליע אין איטאַליען און אָבזאָגענדיג זיך פֿון זײַן פּאָזיציע אין דער וועלט. זײַן פֿאָטער האָט דאָך געמוזט זײַן אַ פֿערצווייפֿעלטער!

— יאָ, מײַן פֿרײַנד האָט מיר וועגען דעם דערצעהלט. זײַן פֿאָטער האָט איהם פֿערשאָלטען און זיך אין גאַנצען אָבגעזאָגט פֿון איהם. אָבער ער האָט קײנמאָל ניט ערלויבט, מען זאָל זאָגען אַ שלעכט וואָרט וועגען פֿאָטער.

— און די מוטער...

— אָ, דאָס איז געוועזן נאָך טרויעריגער. אין די ערשטע יאָהרען פֿון זײַן פֿערטריבענהײַט האָט זי איהם געבעטען רחמים, ער זאָל זיך אומקעהרען אַהײם.

„דו ביזט די בעסטע מוטער אין דער וועלט — האָט ער געשריבען — אָבער צוריקקומען קאָן איך ניט".

— זי האָט קאָרעספּאָנדירט מיט איהם אין געהײם, האָט איהם געשיקט געלד און קלײדער. מיט'ן געלד האָט ער זיך געטײלט מיט זײַנע

חברים אִין נויט, און דִי קליידער האָט ער פֿערזעצט, כּדי זיי צו קויפֿען בּרויט.

— ער האָט זִי שוין קיינמאָל מעהר נִיט געזעהען?

— קיינמאָל נִיט, אָבּער ער האָט זִי געהערט ווִי אַ הייליגע. אִיהר נאָמען אִיז געווען ראָמאַ! אִיהר אַנדענקען האָט אִיהם דערוועקט צו טהון נאָר גוטס.

„גאָט! — אַזוֹי האָט ער תּפלה געטהון — זיי בּאַרמהערציג פֿאַר דִי אונגליקליכע, וועלכע האָבּען נִיט קיין מוטער.

ראָמאַ האָט מִיט אָנשטרענגונג געפֿרעגט:

— צִי... צִי... ער אִיז געווען אַ בּעווייבּטער?

— יאָ. זיין פֿרוי אִיז געווען אַן ענגלענדערין, כּמעט אַזוֹי איינזאַם ווִי ער.

— דִי אויגען אִין יענער זייט — דאַנק! — צִי האָט זִי געוואוּסט, ווער ער אִיז?

— קיינער האָט וועגען דעם נִיט געוואוּסט. פֿאַר אַלעמען אִיז ער געווען אַן אָרעמער אִיטאַליענִישער דאָקטאָר.

— צִי זענען זיי געווען... גליקליך?

— אָ יאָ, אויף אַזוֹי פִיעל, וויפִיעל דִי ליעבּע קאָן געבּען גליק, זאָגאַר ווען ס'אִיז אָנגעקומען דִי נויט.

— זיי זענען געווען אָרעם? זעהר אָרעם?

— זעהר. ווען מ'האָט אָנגעהויבּען דערצעהלען, אַז ד"ר ראָזעלי אִיז אַ רעוואָלוציאָנער, האָבּען דִי ענגלִישע פּאַציענטען אִיהם אַוועקגעוואָרפֿען. מִיר האָבּען בּאַלד געמוזט אַרויסציהען זִיך פֿון דער בּעקוועמער וואָהנונג, און זִיך אַריינציהען אִין צוויי צִימערלעך, וואו מִיר האָבּען זאַלבּעפֿירט געמוזט וואָהנען. אונזער טרייסט אִיז געווען מאַדאַם ראָזעלי. דאָס אִיז געווען אַ מלאך.

ראָמאַ האָט זִיך אָנגערופֿען ווִי הליפּענדיג:

— זִי אִיז... געשטאָרבּען.

ראָסִי האָט אַראָבּגעלאָזט דעם קאָפּ און גערעדט מִיט אָבּגעריסענע ווערטער:

— אִיהר טויט אִיז געקומען אִין דער צייט פֿון שרעקליכער נויט. דאָס אִיז געווען אִין יום-טוב פֿון קריסטוס געבּורט. דִי קעלט האָט ראַ=

קוּטשעֶט, נִיט גֶעווֶען מִיט וואָס צוּ הֵייצעֶן. זִי האָט זִיךְ פֿעֶרקִיהלט. אַ לוּנגעֶנעֶנטצִינדוּנג! צווֵיי דרֵיי טאָג אִין גאַנצעֶן! אָ, ווִי זִי האָט געֶקעֶמפֿט מִיט׳ן טוֹיט! זִי האָט געֶטראַכט ווֶעגעֶן אִיהר אָרעֶם טעֶכטעֶרִיל, אַ זעֶקסיעֶהרִיג מֵיידעֶלעֶ, ווֶעלכֶע אִיז מִיט אַ ליאַלקעֶ געֶזעֶסעֶן אוֹיף דער עֶרד. ווֶען ס׳אִיז שוֹין גֶעווֶען נאָךְ אַלעֶמעֶן, האָבּעֶן מִיר זִיךְ אַריבּעֶרגעֶצוֹיגעֶן אִין אֵיין צִימעֶרִיל, וואוּ מִיר האָבּעֶן דִי קאָלדרעֶס געֶלעֶגט אוֹיף דִי הוֹילעֶ בּרֶעטעֶר. מִיר זעֶנעֶן גֶעווֶען נאָר זאַלבּעֶדרִיט — דאָס קִינד האָט זִיךְ געֶרִיסעֶן צוּ דער מוּטעֶר, ווֶעלכֶע אִיז, אַ קאַלטעֶ ווִי אַיִז, געֶלעֶגעֶן אִין צווֵייטעֶן עֶק צִימעֶר. מִיר זעֶנעֶן גֶעווֶען כּמעט אָהן אַ גראָשעֶן, אָבּעֶר ווִי עֶס אִיז האָבּעֶן מִיר מקבּר גֶעווֶען אוּנזעֶר מלאָך. אָ, דִי אָרעֶמעֶ זעֶנעֶן דִי גרעֶסטעֶ עשירים אִין דער ווֶעלט. אִיךְ לִיעבּ זֵיי, אִיךְ לִיעבּ!

ראָסִי האָט אַרוּמגעֶנוּמעֶן דעֶם קאָפּ מִיט דִי הֶענד. ראָמאַ האָט מעֶהר נִיט געֶקאָנט קוּקעֶן אוֹיף אִיהם.

— דאָס אִיז גֶעווֶען אִיפֿ׳ן קעֶסטעֶל־גרִינעֶר בּית־עוֹלם. בּיי אַ געֶדִיכטעֶן לאָנדאָנעֶר נעֶבּעֶל האָבּעֶן דִי קברוֹת־לַייט געֶגראָבּעֶן אַ קבר בּיי׳ם שַיין פֿוּן רוֹיכעֶרנדעֶ פֿאַקעֶלעֶן. דער דאָקטאָר אִיז געֶשטאַנעֶן כּסדר מִיט אַנ׳אָבּגעֶדעֶקטעֶן קאָפּ. דאָס קִינד אִיז דאָרט אוֹיךְ געֶווֶעזעֶן. צוּרִיקפֿאָהרעֶנדִיג האָט זִי אַרוֹיסגעֶקוּקט פֿוּן קאַרעֶטעֶ אוּן געֶלאַכט. זִי אִיז אַלט געֶוועֶן נאָר זעֶקס יאָהר, אוּן נאָךְ קֵיינמאָל נִיט געֶפֿאָהרעֶן אִין אַ קאַרעֶטעֶ.

אִין דער מִינוּט האָט פֿוּן פּאַלאַץ „הֵיילִיגעֶר מלאָך״ אוֹיסגעֶשאָסעֶן אַ האַרמאַט, צוּם צֵייכעֶן, אַז ס׳אִיז מִיטאָג־שטוּנדעֶ.

ראָמאַ האָט אַוועֶקגעֶלעֶגט דעֶם דאָלאָט.

— אוֹיף הַיינט געֶנוּג. עֶפּעֶס געֶהט מִיר נִיט — האָט זִי געֶזאָגט — דאָס טרעֶפֿט אַמאָל. ווֶען אִיהר זאָלט ווֶעלעֶן קוּמעֶן מאָרגעֶן, אִין דער זעֶלבּעֶ צַייט.

— מִיט פֿעֶרגנִיגעֶן — האָט ווִיד ראָסִי געֶענטפֿעֶרט, אוּן אַ ווַיילעֶ שפּעֶטעֶר אִיז עֶר אַוועֶקגעֶגאַנגעֶן.

ראָמאַ, קוּקעֶנדִיג אוֹיף אִיהר אַרבּייט, האָט ווִיעדעֶר אִיבּעֶרגעֶבּעֶטעֶן אִיהר בּעֶשלוּס.

עֶר ווֶעט נִיט זַיין טאָמאַס, נאָר יאָהאַן, דער געֶלִיבּטעֶר שִילעֶר פֿוּן קרִיסטוּס!

איהר פֿאָטער! ניט אַזוי האָט מען איהר דעם פֿאָטער פֿאָרגעשטעלט! ווי אין חלום געדענקט זי זײַנע גרויע האָר.

ווען זי איז געגאַנגען אַרויף, זיך איבערקלײדען צו פֿריהשטיק, האָט איהר פֿעליקס דערלאַנגט אַ קאָנווערט, פֿערזיגעלט מיט דער חתימה פֿון פּרעמיער־מיניסטער, און האָט איהר געמאָלדען, אַז דער הונד איז פֿערפֿאַלען געוואָרען.

— ער האָט געמוזט נאָכגעהן נאָך הער׳ן ראָסי — האָט זי געזאָגט, און זיך גענומען לעזען דעם בריף.

„טײַערסטע ראָמאַ!

„הערצליך דאַנק איך דיר פֿאַר קאַרל מינגהעלי׳ן. איך האָב מיך געזעהען מיט איהם און באַלד צוגענומען! איך דאַנק אויך פֿאַר דער ידיעה וועגען דײַן פֿאָטער. די זאַך האָט אַ גרויסע בעדײַטונג. איך האָב וועגען דעם געזאָגט מינגהעלי׳ן און בעמערקט אַ בעזע פֿײַערל אין זײַנע אויגען. דאָס איז געווען אַ שײַן פֿון ליכט אויף דעם געהײמנים, פֿון וועלכען ער האָט שוין לאַנג געוואוסט. אָבער, אָבער, דײַן העלד פֿון נעראָן־פּלאַץ האָט פֿערעפֿענטליכט זײַן „מאַניפֿעסט", מיט׳ן נאָמען „דער אני מאמין אין מענשליכען רעכט". פֿול נאַרעשקײטען, וועלכע זענען אַלט ווי דער וואַטיקאַן, און פּונקט ווי דער וואַטיקאַן מוזען זיי פֿערשווינדען. אָבער דער אָרעמער פּרעמיער־מיניסטער האָט גאָר ניט געשפּירט קיין שרעק, לעזענדיג דעם דאָזיגען „אני מאמין"!

„צום ווידערזעהען! דו ביזט אויפ׳ן גוטען וועג! איך וועל פֿאָלגען דײַן עצה און זיך האַלטען פֿון דערווײַטענס. איך וויל זאָגאַר ניט, אַז דו זאָלסט קומען צו מיר, חאָטש אַלע ווענד, דאַכט זיך, רופֿען: ראָמאַ, ראָמאַ!

דײַן באָנעללי".

III.

אויף מאָרגען אין דער פֿריה האָט זיך ראָמאַ אָנגעטהון נאָך מיט איהר פֿלײַס ווי נעכטען, אָבער איהר האַרץ איז געווען פֿול מיט קעמפֿענדע געפֿיהלען. זי האָט ניט געוואוסט, וואָס איז שטאַרקער: צי דער געפֿיהל פֿון וואַרעמע הערצליכקײט, וועלכער הויבט זיך אָן וועקען אין איהר, אָדער די פֿערביטערונג, וועלכע האָט שוין לאַנג געהערשט אין איהר האַרץ.

נאָכ׳ן פֿריהשטיק איז זי, ווי געוועהנליך, אַרײַנגעגאַנגען אין צימער פֿון דער גרעפֿין. די אַלטע האָט געענדיגט איהר טואַלעט, איז געלעגען אויף דער קאַנאַפּע, און די קאַץ האָט געחראַפּיעט נעבען איהר אויפ׳ן קישען.

— אַ דאָס ביזט דו? ביזט אַזוי פֿערגומען אונטען, אַז איך זעה דיך קוים אַמאָל.

— מוהמע בעטי! צי איז אמת, אַז מײַן פֿאָטער איז פֿערנאַרט געוואָרען דורך דער פּאָליציי קיין איטאַליען?

— פֿון וואַנען זאָל איך דאָס וויסען? נאָר אויב ס׳איז אַזוי געוועזען, האָט ער אויף עפּעס אַנדערש ניט געקאָנט האָפֿען. ער האָט געבונטעוועט פֿיעל יאָהרען, אַלזאָ האָט ער ענדליך געמוזט אַרײַנפֿאַלען אין די הענד פֿון דער גערעכטיגקײַט. דען...

— וואָס?

— די איבערגעבליבענע גרויסע גיטער האָט די רעגירונג ניט געקאָנט איבערגעבען קיין אַנדערען, איידער ס׳איז ניט אַרויס דער אורטהייל אויף דײַן פֿאָטער.

— אַלזאָ האָט מען פֿערנאַרט דעם פֿאָטער קיין איטאַליען, צוליעב דער טובה פֿונם נײַעם יורש?

— ראָמאַ! ווי אַזוי קענסטו רעדען אַזעלכע ווערטער וועגען דײַן בעסטען פֿרײַנד?

— צי האָב איך דען עטוואַס גערעדט וועגען באַראָן?

— וואָלסט געווען אונדאַנקבאַר, ווען דו וואָלסט גערעדט. דײַן פֿאָטער וויל איך גאָר ניט דערמאָנען. ווען ער וואָלט ניט געווען קיין פֿרײַוויליגער פֿערשיקטער, וואָלסטו יעצט פֿערמאָגט זײַן גאַנץ רײַכטום, און נאָך דעם טיטול אָלס צוגאָב.

— מיר שײַנט, אַז מ׳וואָלט זיך שטענדיג בעמיהט, דאָס עמיצער זאָל פֿערנעהמען מײַן שטעלע.

די אַלטע האָט אַ וואָרף געטהון דאָס שמעקענדע טיכעל און אָנגעהויבען רעדען הויך, אויף אַ קול.

— וועגען וואָס רעדסטו דאָרט אונטען גאַנצע טעג? ווי אַזוי קאָנסטו גלייבען דאָס, וואָס דיעזער מענש פּלוידערט דיר? אַ טאָכטער, וועלכע איהר פֿאָטער האָט פֿערקויפֿט אין שקלאַפֿערײַ, בעדאַרף ניט האָבען קיין שום צוגעבונדענקײַט צו איהם! דו האָסט פֿערגעסען דאָס קרע-

מיל מיט נעבּעקס אין לאָנדאָן, וואו דו האָסט געאַרבּייט ווי די ערגסטע דיענסט, ווען דער פאָטער האָט דיך דאָרט איבּערגעלאָזט?

– רעד ניט אַזוי הויך, מוהמע!

– אַלזאָ מוטשע מיך ניט מיט דער פערטיידיגונג פון אַזאַ אויפפיהרונג. אַך, ווי דער קאָפּ טהוט מיר וועה! נאַטאַלינאַ, וואו איז, נאַטאַלינאַ, מיין זאַלץ?

– איך פערטיידיג ניט דעם פאָטער, אָבּער...

– נאָך דאָס האָט געפעהלט! באמת, ווען ניט דער באַראָן, וועלכער איז געפאָהרען דיך זוכען, ווען דו ביסט ענטלאָפען; ווען ער וואָלט דיך ניט געשיקט אין די שולען קיין פאַריז, און יעצט דיר אָבּגעגעבּען אַ העלפט איינקונפט פון טאַטענס גיטער, ניט ערלויבּענדיג צו דערמאָנען אפילו וועגען זיין גוטהערציגקייט, וואָס וואָלט געוואָרען פון דיר? נאָט מיינער! דו וואָלסט זיך אפשר געוואַלגערט אין לאָנדאָנער גאַסען, וואו דיין פאָטער האָט דיך אַוועקגעוואָרפען.

ווי אַזוי האָט דער באַראָן געפיעלט ביי יענעם מענשען, וועלכען מיין פאָטער האָט מיך—ווי דו זאָגסט – פערקויפט, אַז ער זאָל מיך צוריק אָבּגעבּען? אויב ער האָט געוואוסט, ווער איך בין און ווער מיין פאָטער איז געוועזען...

– אָבּער, לאַנגווייליג מיך ניט! נאַטאַלינאַ!... ווי דו זעהסט, האָט דער באַראָן דאָס אויסגעפיהרט. ער האָט איבּערגעריסען אַלע פעדים, וואָס בינדען דיך מיט לאָנדאָן, און יעצט ברויכען דיך ניט בּעאונרוהיגען די פינסטערע געשעהענישען אין דיין פאָטערס לעבּען. אָ! ענדליך האָסטו דיך געוויזען, נאַטאַלינאַ!... וואו האָסטו אַהינגעטהון... וואָס האָסטו געמאַכט מיט... וועסט זיך קיינמאָל ניט אויסלערנען?...

די פירשטין בעלליני איז געזעסען אין זאַל, ווען אַהין איז אַריינגעקומען ראָמאַ. זי איז געוועזען צוגעלאָזט, גלייך ווי קיינמאָל איז גאָר נישט פאָרגעקומען קיין זאַך.

– איך פאָהר שפּאַצירען אויף קאָרסאָ, אפשר וועסטו מיטפאָהרען? ניין? אַך! אַרבּייט, שטענדיג אַרבּייט! וואָס אמת, איך האָבּ אויך מיין אַרבּייט. יעדען טאָג עטוואַס נייעס. אַמאָל אַ קאָנצערט, אַמאָל אַ רעדע, אַ וואָלטעטיגע פערזאַמלונג – און די נייטאָרינס, וויפיעל צייט פערנעהמען זיי! אַ שרעק, איך וועל צופאָהרען צו צערעס נאָכ׳ן נייעם ראָמאַן.

מ'זאָגט, אַז ס'איז זעהר סקאַנדאַלעז. אָבער, ווי דורכגעטריבען ביזט דו, טײַערסטע!

זי האָט אַ קלאַפּ געגעבען ראָמאַ'ן מיט'ן לאָרענטע איבער'ן האַנד, און לאַכענדיג געשעפּטשעט:

— אַלע ווײַסען, אַז ער פּאָזירט דיר, און אַלע פערשטעהען דיך אויסגעצײַכענט. אָבער ווײַסט וואָס? מאָרגען האָב איך אַ לאָזשע אויף דער ערשטער פאָרשטעלונג פון „שמשון”, אין דער לאָזשע וועט זײַן נאָר דושידושי און איך, אַלזאָ, אויב דו ווערסט האָבען חשק קומען און מיטבּרענגען דײַן שמשון...

ראָמאַ האָט מיט אַראָבגעלאָזענע אויגען עפּעס געקרעכצט וועגען דער אַלטער גרעפין.

— אָ, איך וועל שוין אַלץ אײַנאָרדנען! — האָט די פירשטין געזאָגט לעבעדיג — זי פערגעסט, ווער זי איז געווען אין דער יוגענד. איך ווײס דאָך, אַז זי איז ענטלאָפען מיט אַ יונגען אָפיציר, וועלכער האָט בײַ איהר אַוועקגענגבעט די צירונג און איבערגעלאָזט אַלײן, אָהן אַ גראָשען, און דערצו נאָך אָהן אַ מאַן און אַ געליבטען.

— דער הערר ראָסי! — האָט פעליקס געמאָלדען, און נאָכ'ן אַרײַנלויפען פון הונד איז ראָסי אַרײַן אין זאַל.

— איך מוז אײַך איבערבעטען, וואָס איך האָב ניט אָבגעשיקט דעם הונד נעכטען — האָט ראָסי געזאָגט — אָבער ווײַל איך האָב בעדאַרפט הײַנט דאָ זײַן...

— דער הונד האָט גאָר אין גאַנצען פערגעסען וועגען מיר, ווען הערר ראָסי האָט זיך בעוויזען — האָט ראָמאַ געזאָגט, פאָרשטעלענדיג דעם דעפּוטאַט פאַר דער פירשטין. בעלליני האָט זיך מיט גרויס הערצליכקײט געווענדעט צו איהם.

— איך האָב ערשט געזאָגט ראָמאַ'ן, אַז אפשר וועט איהר וועלען שאַפען אונז דעם פערגניגען און נעהמען אַ פּלאַץ אין מײַן לאָזשע...

ראָסי האָט אַ קוק געגעבען אויף ראָמאַ'ן.

— דאָנגאַ ראָמאַ האָט פערשפּראָכען, עס ווענדעט זיך נאָר אָן אײַך...

— מיט פערגניגען וועל איך דיענען! — האָט ראָסי געענטפערט, נײַגענדיג זיך.

— אַך! ווי גוט! נאָכ'ן טעאַטער וועלען מיר געהען אין גראַנד האָ=

טֶעל אויף אַ וועטשערע. צום ווידערזעהען! — האָט זי געזאָגט, און בּײַ'ם טהיר געשושקעט ראָמאַ'ן אין אויער: — איך לאָז דיך איבּער בּײַ דײַנע ראָסקאָשנע פּליכטען, טײַערסטע! אָבּער עפּעס זעהסטו מיר שלעכט אויס! אפשר קומט דאָס דורך דעם הײסען דרום=ווינד? מײַן אָרעמען, טײַערען מאַן האָט ער זעהר שטאַרק דאָקוטשעט! אַדיע!

ראָמאַ, נעהמענדיג זיך צו דער אַרבּײט, האָט זיך געפֿיהלט דענערווירט, גלײַך ווי נעכטען. ווען ראָסי האָט פֿון אונטער זײַנע לאַנגע בּרעמען געוואָרפֿען אויף איהר אַ בּליק פֿון זײַנע שווערמענדע אויגען, האָט אַ חוואַליע פֿון הערצליכע געפֿיהלען זיך אַרײַנגעגאָסען אין איהר האַרצען, אָבּער די צווייטע ראָמאַ האָט געקעמפּפֿט מיט גרויס עקשנות, ניט וועלענדיג זיך אונטערגעבּען.

— אַ גאַנצע נאַכט האָבּ איך געטראַכט וועגען דעם, וואָס איהר האָט מיר נעכטען דערצעהלט. בּיטע די אויגען אין יענער זײַט—איך דאַנק! איך האָבּ געטראַכט וועגען אײַער אַלטען פֿרײַנד! ער איז, אָהן צווייפֿעל, געוועזען אַ גוטער, אָבּער ער האָט געבּראַכט צרות אַזוי פֿיעל מענשען! דער פֿאָטער, די מוטער, די פֿרוי, צי האָט ער געהאַט דאָס רעכט, אַרוּימשטעלען אַנדערע אויף יסורים?

— אַלע געפֿײַניגטע פֿאַר אַנ'אידעע זענען מקריב דעם פּרט פֿאַר'ן כּלל, די פֿאַמיליע קאָן ניט פֿאַריבּעל האָבּען, וואָס זי איז פֿערגעסען געוואָרען צוליעבּ דער טובה פֿון דער מענשהײט.

— יאָ. אָבּער, למשל, אַ קלײן קינד, וועלכעס פֿערשטעהט נאָר ניט, צי איז רעכט, אַז אַ קינד זאָל לײַדען? די טאָכטער פֿון אײַער פֿרײַנד האָט פֿערלאָרען אַלסדינג צוזאַמען מיט'ן פֿאָטער — צי קאָן מען זאָגען, אַז ער האָט זי געליעבּט?

— צי ער האָט זי געליעבּט? ער האָט נאָר צוליעבּ איהר געלעבּט! זי איז איהם געוועזען אַלסדינג אויף דער וועלט, ער האָט געהאַט נאָר זי און זײַן אידעע.

ראָמאַ'ס ליפּען האָבּען זיך געעפֿענט צו אַ לײַכטען שמײכעל.

— ווען זײַן פֿרוי איז געשטאָרבּען, איז ער געבּליבּען ווי אַ בּעטלער, בּענגנבעט פֿון אַלסדינג, און דאָס קינד האָט איהם פֿערטראָטען אַ ווײַבּ. אַ פֿאָטער, אַ מוטער; אַלע זײַנע געפֿיהלען האָט ער אויף איהר אַריבּערגעטראָגען.

ראָמאַ'ס שמייכעל האָט אויסגעדריקט אַנ'אונגלויבען.

– ווי שען איז זי געווען! איך זעה זי אין יענעם אָרעמען שטיבעלע אין לאָנדאָן; מיט די געקרייזעלטע האָר און וויאָלעט=אויגען האָט זי אויסגעוויזען, ווי זי טראָגט אין זיך די דרום=זון.

ראָמאַ האָט אַ קוק געגעבען אויף זיין פֿייערליכעם און רוהיגעם געזיכט. צי קען ער זי באמת?

– און דאָך האָט ער זי איבערגעלאָזט און איז אַוועק, מען ווייס ניט צוליעב וואָס, קיין איטאַליען?

– יאָ, ער האָט זי איבערגעלאָזט.

– אָבער ווי אַזוי האָט ער געקאָנט וויסען, וואָס מיט איהר וועט געשעהען?

— ער האָט ניט געוואוסט, און דאָס איז טאַקי געווען זיין שטענדיגע זאָרג. ער האָט געציטערט ביי'ם געדאַנקען, טאָמער שטאַרבט ער, איידער דאָס קינד וועט פֿערשטעהן זיין גרויסע ליעבשאַפֿט. ער האָט מורא געהאַט, טאָמער וועט די בעזע טיראַנישע וועלט זיך בענוצען מיט די אומגליקליכע אומשטענדען און איינרעדען דעם קינד, אַז ווייל דער פֿאָטער האָט עס אַוועקגעוואָרפֿען אויף דער השגחה פֿון פֿרעמדע, האָט ער עס געוויס ניט ליעב געהאַט.

ראָמאַ האָט וויעדער אויף איהם אַ קוק געגעבען.

אַלזאָ זאָגט איהר, אַז ער האָט עס אַוועקגעוואָרפֿען.

— יאָ. ווען עס איז אָנגעקומען דער פֿאַלשער פֿערפֿיהרערישער בריף פֿון איטאַליען, האָט ער זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען. ביז יעצט איז ער געווען ווי לעבעדיג בעגראָבען, און דער אַרויסרוף איז געווען אַ שטימע פֿון בעפֿרייאונג. וואָס האָט ער געקאָנט מאַכען מיט'ן קינד? נעהמען מיט זיך איז געווען אונמעגליך. איז געקומען דער שכן, אויך אַנ'איטאַליענער, וועלכער האָט געהאַט אַ קליינע בעקעריי אין איטאַליענישען קוואַרטאַל, און האָט געזאָגט:

„איך בין אָרעם, אָבער איך האָב אַזאַ קליין טעכטעריל; לאָזט מיר איבער אייערע, בעסער וועלען זיי צוזאַמען זיך האָרעווען, און איהר פֿאָהרט, וואָהין אייער הארץ רופֿט אייך!“ דאָס איז געווען עפּעס ווי פֿון הימעל צוגעשיקט.

ראָמאַ האָט אַוועקגעדרעהט דעם קאָפּ און געהערט. די קינדערשע ערָאינערונגען האָבען זי אין גאַנצען פֿערשלונגען.

— אַ געוויסען טאָג, קעמענדיג איהרע וואונדערליכע האָר, האָט ער איהר געזאָגט, אַז זי וועט געהן צום קליין מײדעלע, מיט וועלכען זי וועט זיך שטענדיג שפּיעלען. דאָס קינד האָט געלאַכט, צופֿריעדען פֿון דער פֿערשפּראָכענער געזעלשאַפֿט. אין אָווענד זענען מיר אַוועקגעגאַנגען אין פֿרעמדען הויז. אויפֿ'ן וועג האָט דער דאָקטאָר מיך געשיקט נאָך קוכען, און די קליינע האָט געגעסען מיט אַפּעטיט, געהענדיג נעבען פֿאָטער.

ראָמאַ האָט אײנגעהאַלטען דעם אָטעם. יעדעס וואָרט האָט ווי געעפֿענט אַ קעמערל אין איהר מוח, און אַרויסגערופֿען לאַנג=פֿערשוואונדענע ערָאינערונגען.

— די בעקערײ איז געוועזען אַנ'אָרעמע, נאָר אַ ריינע. אויף דער ערד איז געזעסען אַ מײדעלע און געבאַקען קיכעלעך פֿון זאַמד. באַלד זענען די קינדער בעקאַנט געוואָרען און זיך צוזאַמען געשפּיעלט אויסגעצייכענט. דער דאָקטאָר האָט געקוקט אויף זײ, און טרערען האָבען געבלישטשעט אין זײנע אויגען.

„דו ביסט אַ גוטער — האָט ער געזאָגט צום בעקער — אָבער זי איז אויך אַ גוטע, זי וועט זײן אײער פֿרייד און טרײסט!".

און דער בעקער האָט געענטפֿערט:

„איהר וועט זײן בײ אונז גוט ווי די וועלט, און ווען מען וועט אײך מאַכען פֿאַר אײנעם פֿון די דרײ הערשער, וועט איהר שיקען נאָך דער טאָכטער און נאָך מיר?".

איך האָב געזעהען, אַז דער דאָקטאָר הערט ניט.

„לאָמיר געהען" — האָב איך געזאָגט, און מיר זענען אַרויסגעגאַנגען שטילערהייד.

ראָמאַ'ס אויגען זענען געוועזען פֿײכט און דאָס דאָלאָטיל האָט געציטערט אין איהרע הענד.

— איך האָב איהם געפֿיהרט דורך פֿינסטערע גאַסען אַהײם. דאָס צימערל איז געוועזען אַזוי פּוסט, אַזוי שווײַגענד! ער האָט געפֿונען אין ווינקעל דעם קינדס אַ צובראָכענע ליאַלקע. איך געדענק, ווי דיעזער אַנדענקען נאָכ'ן קינד האָט געציטערט אין זײנע הענד. אָבגעבען דאָס דעם קינד, אָדער נעהמען מיט זיך?

טרעֶרעֶן האָבעֶן גערוּנעֶן איבער ראָמאַ׳ס געֶזיכט.

— דאָס קינד וועֶט האָבעֶן עגמת־נפש, אַלזאָ מוּז עֶר איהר אָבגעֶבעֶן. מיר זעֶנעֶן ווידער געֶגאַנגעֶן אין בעֶקעֶריי. דאָס קינד איז שוין געֶגאַנגעֶן שלאָפֿעֶן. אֶפשר — זאָגט דעֶר בעֶקעֶר — ווילט איהר זעהעֶן, ווי זי ליגט אין בעֶטעֶלע?״.

„ניין, איך איל מיך״ — האָט עֶר געֶענטפֿעֶרט — און איך האָב געֶזעֶהעֶן, ווי עֶר האָט זיך אין גאַנצעֶן געֶטרייסעֶלט.

„גיט עֶס איהר אָב מאָרגעֶן פֿריה, זי וועֶט זיין צופֿרידעֶן מיט דעֶם, די אָרעֶמינקעֶ!״ און ווי אַ פֿעֶרברעֶכעֶר איז עֶר פֿון דאָרט געֶשווינד עֶנטלאָפֿעֶן.

אַ ווײַלעֶ איז געֶוועֶן שטיל, און פֿון ווייטעֶנס, פֿון הינטעֶר די גראָבעֶ ווענד פֿון קלויסטעֶר טריניטאַ דעֶי מאָנטי, האָבעֶן זיך געֶהעֶרט די ווערטעֶר פֿון דעֶר תּפילה:

„בעֶט פֿאַר אונז״.

— איך קאָן ניט לעֶנגעֶר אַרבייטעֶן! — האָט ראָמאַ אויסגעֶרוּפֿעֶן— היינט איז ניט קיין גוּטעֶס ליכט און...

— אַלזאָ איבעֶרמאָרגעֶן—האָט ראָסי געֶזאָגט אויפֿשטעֶהעֶנד.

— ציִ איהר ווילט באמת געֶהן אין אָפּעֶרעֶ מאָרגעֶן?

עֶר האָט פֿאָרשעֶנדיג אַ קוּק געֶגעֶבעֶן אין איהרעֶ אויגעֶן און געֶענטפֿעֶרט: יאָ.

זי האָט איהם אויסגעֶצייכעֶנט פֿעֶרשטאַנעֶן. עֶר האָט געֶגעֶן איהר געֶזינדיגט און איהר געֶוואָלט מפצה זיין. זי האָט מורא געֶהאַט אַ קוּק געֶבעֶן אויף איהם, און דאַרוּם האָט זי זיך בעֶשעֶפֿטיגט מיט פֿעֶרדעֶקעֶן דעֶם ביוּסט מיט אַ פֿייכטעֶן לייננוואַנד. ווען זי האָט געֶעֶנדיגט, איז שוין ראָסי ניט געֶוועֶזעֶן.

זי איז געֶגאַנגעֶן אין איהר צימעֶר, אַ וואָרף געֶטהוּן זיך אויפֿ׳ן בעֶטעֶל און פֿעֶ־דעֶקט דאָס געֶזיכט אין קישעֶן.

די קינדעֶר און די מנישקעֶס האָבעֶן געֶזוּנגעֶן אין קלויסטעֶר:

„בעֶט פֿאַר אונז, בעֶט פֿאַר־אונז״.

ווען זי האָט זיך אויפֿגעֶהויבעֶן פֿון בעֶט, איז דעֶר קאַמפּף שוין געֶוועֶן געֶעֶנדיגט. די פֿיינדשאַפֿט, וועֶלכעֶ זי האָט געֶטראָגעֶן אין האַרצעֶן פֿון פֿיעל יאָהרעֶן, איז בעֶגראָבעֶן געֶוואָרעֶן.

נאָך מיטאָג האָט זי געשריבען אַן׳ענטפֿער אויפ׳ן נעכֿטיגען בריעף פֿון באַראָן.

„ליעבער באַראָן!

„איך האָב מיך טועה געווען גלויבענדיג, אַז איך בין שוין אויף די שפּורען, און מיר איז ניט אַנגענעהם, וואָס דו האָסט איינגעשפּאַנט מינגהעלי׳ן צו דער אַרבייט. צי קאָן דער פּרעמיער־מיניסטער צונעהמען נייע מענשען נאָר צוליעב איין קורצע בעמערקונג פֿון אַ ווייטע קוזינע אָדער אַ פֿריינדין? מ׳האָט בעדאַרפֿט פֿריהער צונויפֿקלויבען געהעריגע ידיעות, פֿאַר וועלכֿע עבירות האָט מען מינגהעלי׳ן אַרויסגעוואָרפֿען פֿון לאָנדאָן? צוליעב אַ פּוסטע אורזאַכֿע שאַפֿט מען ניט אָב קיין געזאַנדטשאַפֿטס־סעקרעטאַר!

„און יעצט, ווען איך טראַכֿט וועגען דעם, ווייזט מיר אויס זעהר פֿערדעכֿטיג זיין געזיכֿט מיט דער שפּאַרבערשער נאָז און פֿוקסענע אויגען.

„וואָס אַנבעלאַנגט ד. ר., האָב איך מיך טועה געווען, גלויבענדיג, אַז ער קען מיך. איך האָב זיך איבערצייגט, אַז ער הויבט מיך ניט אָן צו קענען. מינגהעלי וועט נאָכֿשפּירען פֿאַלשע שפּורען.

„יעדענפֿאַלס בעט איך דיך, לאָז איהם איבער נאָר מיר אַליין.

דיין ראָמאַ״,

P. S. „די פּירשטין פּוטיפֿרע מיט יוסף׳ן נעהמען מיך מאָרגען אין אָפּערע. ד. ר. וועט אויך דאָרט זיין, אַלזאָ וועט די גאַנצע וועלט איהם זעהען מיט מיר.

„איך האָב אָנגעהויבען אַרבייטען דעם בויסט פֿון קעניג דוד און האָב מיך איבערצייגט, אַז ער איז גאָרניט אַזוי שען, ווי מיר האָט אָנפֿאַנגס אויסגעוויזען״.

IV.

אויף מאָרגען אָווענד איז די פּירעטין געקומען צו ראָמאַ׳ן און זי מיטגענומען אין טעאַטער.

דער זאַל איז געווען פֿול, דער אָרקעסטער האָט געמאַכֿט הכנות צו שפּיעלען די אוווערטיורע.

דאָן קאַמילאָ איז געקומען אַ פּערפֿומירטער, אַ שמעקעדיגער, האָט

געהאָלפֿען די דאַמען אויסטהון די מאַנטלען, און ווען מ'האָט זיך געזעצט אין לאָזשע! האָט דאָס גאַנצע טעאַטער אויף זיי געקוקט. די פֿירשטין איז געווען ענטציקט דאַדורך, און האָט אָנגעהויבען בעטראַכטען דעם זאַל דורך איהר לאָרנעטקע.

— וואָס פֿאַר אַנ'עולם! — האָט זי אויסגערופֿען — אַלע קוקען אויף מיין לאָזשע: וואָס דאָס בעדייט, צו זיין אין דער געזעלשאַפֿט פֿון דער שענסטער פּערזאָן, וועלכע אַלע זענען מקנא! און וואָס וועט זיך ערשט טהון, ווען עס וועט קומען דיין בעריהמטער פֿריינד!

אין דעם מאָמענט איז אַריינגעקומען אין לאָזשע דוד ראָסי.

— ווי גליקליך בין איך! — האָט די פֿירשטין אויסגערופֿען — דזשידזשי, איך וועל דיך פֿאָרשטעלען:

דעפּוטאַט ראָסי. — דאָן קאַמילאָ לואידזשי מורעלי.

ראָמאַ האָט אַ קוק געגעבען — אין שוואַרצען פֿראַק האָט ראָסי אויסגעזעהען זעהר פֿאָרנעהמליך. ער האָט אַ וואָרף געגעבען אויף איהר זיין בליק — ראָמאַ האָט געטראָגען אַ וויים קלייד, אַ בוקעט פֿון פֿיאַלקעס אויפֿ'ן אָרעם, און צוויי רייהען וואונדערליכע פּערעל אַרומגעוויקעלט איהר פּרעכטיגען האַלז...

די אויגען פֿון דער פֿירשטין האָבען געברענט מיט אַ בייזקייט, קוקענדיג אויף זיי.

— איהר זייט דאָ קיינמאָל ניט געווען, העֶרר ראָסי, יאָ? אַלזאָ וועל איך אייך אַלסדינג ערקלערען. זעצט אייך צווישען ראָמאַ'ן און מיך. איהר קענט זיך ניט פֿערדעקען אין שאָטען. איהר האָט דאָך קיין מורא ניט, זיין אויסגעשטעלט פֿאַר מענשען — איהר זייט דאָך צו דעם געוואָהנט?

ראָסי האָט זיך געזעצט אויפֿ'ן אָנגעוויזענעם אָרט, און דאַן איז ווי אַנ'עלעקטרישער פֿינק אַריבערגעפֿלויגען איבער'ן זאַל. מען האָט געקוקט, זיך געשושקעט, זאָגאַר געלאַכט.

ער האָט עס רוהיג איבערגעטראָגען, גלייך ווי ער האָט עס ערוואַרט, גלייך ווי ער איז עקסטערע געקומען, צו טראָגען דיזע שטראָף פֿאַר זיין אויפֿפֿיהרונג.

ראָמאַ האָט אַראָבגעלאָזען דעם קאָפּ, פֿיהלענדיג זיך פֿערשעמט אָבער די פֿירשטין האָט גערעדט הויך:

– דִי לאַנגעֶ לאָזשעֶס פֿוּן בּײדעֶ זײטעֶן סצעֶנעֶ הײסעֶן „בּאַרקאַטשִי״. דִי לאָזשעֶ פֿוּן דעֶר לִינקעֶר זײט אִיז בּעֶשטִימט פֿאַר אָפֿיִציִרעֶן, פֿוּן דעֶר רעֶכֿטעֶר זײט–פֿאַר העֶררעֶן פֿוּן דעֶר געֶזעֶלשאַפֿט, דעֶם עֶרשטעֶן שטאָק פֿעֶרנעֶהמט דִי רוּמִינִישעֶ געֶזעֶלשאַפֿט, דעֶם צוױיטעֶן–דעֶר הױפּט־דִיפּלאָמאַטִישעֶר קאָרפּוּס, אוּן דִי פּאָטעֶלעֶן–פּאָלִיטִיקעֶר, לִיטעֶראַטעֶן, זאָגאַר סוחרים, אױבּ זײ זעֶנעֶן דעֶרצוּ געֶנוּג רײך, אָדעֶר זײ װילעֶן זִיך אַרױסװײזעֶן פֿאַר רײך.

– אוּן דִי גאַלעֶריעֶ?

– עֶ! – האָט זִי געֶעֶנטפֿעֶרט מִיט אַ מִיעֶדעֶן טאָן – דאָרט זעֶנעֶן מעֶנשעֶן פֿוּן פּראָפֿעֶסיעֶס, פֿוּן אוּנִיװעֶרזִיטעֶט „קאָלעֶדזשִיאַ ראָמאַנאָ״.

– אוּן נאָר אױבּעֶן?

– װאַהרשײנלִיך, סטוּדעֶנטעֶן. – פּלוּצלִינג האָט זִי מִיט אַנ'אִיבּעֶרגעֶבִּיטעֶנעֶ שטִימעֶ אױסגעֶרוּפֿעֶן, גרִיסעֶנדִיג עֶמִיצעֶן:

– דזשִי־דזשִי! זעֶה נאָר, דאָרט זִיצט לִי־לִי. פֿעֶרגעֶס נִיט, פֿעֶרבּעֶט אִיהם אױף װיעֶטשעֶרעֶ... דִי גאַנצעֶ עֶלעֶגאַנטעֶ רוּמִינִישעֶ יוּגעֶנד אִיז הײנט אִין טעֶאַטעֶר, העֶרר ראָסִי, אוּן זײ װעֶלעֶן קוּמעֶן מאַכֿעֶן װִיזִיטעֶן אִין דִי לאָזשעֶס.

זִי האָט זִיך װִיעֶדעֶר אַ נײג געֶגעֶבּעֶן.

– ראָמאַ! דעֶר גראַף קאָריאַלאַנוּס אִיז דאָ... דאָס אִיז אַ בּעֶרִיהמטעֶר „דוּעֶלעֶס״, העֶרר ראָסִי, עֶר האָט שױן געֶהאַט בִּיז פֿעֶרצִיג פּאָיעֶדִינקעֶס.

אִיהרעֶ װעֶרטעֶר האָט אִיבּעֶרגעֶרִיסעֶן דִי מוּזִיק, װעֶלכֿעֶ האָט אָנגעֶהױבּעֶן שפּיִעלעֶן דִי אוּװעֶרטיוּרעֶ. דִי לאָמפּעֶן זעֶנעֶן פֿעֶרלאָשעֶן געֶװאָרעֶן, דעֶר פֿאָרהאַנג האָט אָנגעֶהױבּעֶן געֶהעֶן אַרוֹיף, אָבּעֶר דאָס פּוּבּלִיקוּם האָט נִיט אױפֿגעֶהעֶרט זִיך שוּשקעֶן.

עֶס האָט זִיך געֶעֶנדִיגט דעֶר עֶרשטעֶר אַקט. מעֶן האָט זִיך דעֶרװאוּסט, אַז שמשון האָט געֶלִיעֶבּט דלילה'ן, װעֶלכֿעֶ דִי פּלשתים האָבּעֶן אָנגעֶרעֶדט, זִי זאָל אִיהם בּעֶטרִיגעֶן. עֶס אִיז געֶװאָרעֶן אַ געֶרעֶד אִין טעֶאַטעֶר, דִי סטוּדעֶנטעֶן האָבּעֶן אײנעֶר צוּם אַנדעֶרעֶן הױך געֶרעֶדט, געֶװאוּנקעֶן צוּ דִי פּראָפֿעֶסאָרעֶן, װעֶלכֿעֶ זִיצעֶן אוּנטעֶן. אױף אַלעֶ שטאָק זעֶנעֶן געֶגאַנגעֶן פֿרעֶהלִיכֿעֶ פּלױדעֶרײעֶן, מעֶן האָט פֿעֶרשלאָסעֶן אוּן געֶעֶפֿעֶנט דִי טהִירעֶן פֿוּן דִי לאָזשעֶס. דעֶר שעֶנעֶר יוּנגעֶר מאַן, געֶלכֿעֶר

הײַסט לי=לי, איז געקוּמען בעגריסען די פֿירשטין. די רכילות׳לעך און געלעכטערס זענען געווען אָהן אַ סוֹף.

דוד ראָסי האָט געשוויגען. ראָמאַ האָט זיך געווענדעט צו איהם.

— איך האָב מורא, איהר וועט זאָגען, אַז מיר זענען שלעכט ערצויגען.

— איך מוז מודה זײַן, אַז די בעשײַדענסטע פֿערזאַמלונג אין טראַסטערע, אוּאַײַטשעפּעל און באָוועריי וואָלט זיך בעסער אויפגעפֿיהרט.

דאָן קאַמילאָ האָט פֿערבּיסען די ליפּען און אָנגעהויבען פֿערטײַדיגען די געזעלשאַפֿט, אָבער זײַנע רעד זענען איבערגעריסען געוואָרען דורך דאָס אָנקומען פֿון פּרעמיער=מיניסטער, וועלכעס האָט געמאַכט אַ גרעסערען רושם ווי די אָפּערע. מען האָט געקוּקט אויף איהם און אויף דער לאָזשע פֿון דער פֿירשטין. און מ׳האָט געשטיקט דאָס געלעכטער.

דער צווייטער אַקט איז געווען פֿיעל דראַמאַטישער; שמשון איז פֿאָרגעקומען אַלס אַ קריעגסמענש. ווען מ׳האָט אַראָבגעלאָזט דעם פֿאָרהאַנג, האָט זיך דער גענעראַל מאָראָ, קריגס=מיניסטער, געפֿונען אין לאָזשע פֿון דער פֿירשטין.

— איהר לערנט אײַך די קריגס=קונסט פֿון פּראָפֿעסאָר, וועלכער האָט צוקלאַפּט אַ גאַנצע אַרמעע מיט דער קינבאַק פֿון אַן׳עזעל? — האָט געפֿרעגט דאָן קאַמילאָ.

— איך וואָלט וועלען האָבען טויזענדער מיט אַזאָלכע קינבאַקען — האָט געענטפֿערט דער גענעראַל. — און וואָס מײַנט איהר? אַזאָלכע פּאַרשוינען וואָלטען צו נוץ געקומען אין קריגס מיניסטעריום.

— אָבער זעהענדיג, ווי די צײַטונגען פֿאַלען=אָן אויף אײַך, האָב איך געמײַנט, אַז איהר האָט שוין גאַנץ גענוג אַזאָלכע טײַוועלשע אויגען. מען זאָגט דאָך, אַז דער מיליטאַריזם מוז אומקומען דורך זײַן אײגענער קראַפֿט, „אַזוי ווי ס׳איז געשעהן מיט שמשון׳נען.

— שײַנט מיר, אַז ניט נאָר דער מיליטאַריזם האַלט בײַם פֿאַלען... — האָט געזאָגט דער גענעראַל.

— אָ נײַן! אין דיעזען נײַעם יאָהרהונדערט וועט ניט זײַן, ניט קײַן אָפּערען, ניט קײַן שענע=קונסט, ניט קײַן פֿערוויילונגען, גאָר נישט!

— אָ, דערמאָנט גאָר ניט וועגען דעם — האָט די פֿירשטין געלאַכט. — דעם רוימערס זעלע ווערט פֿערציטערט בלויז בײַ׳ם געדאַנקען אַלײַן.

– מען קאָן רוהיג שלאָפֿען, עס איז ניטאָ קײַן שום געפֿאַהר – האָט געענטפֿערט דער גענעראַל אויפֿשטעהענדיג, און וואַרפֿענדיג אַ בליק אויף ראָמאַ'ן האָט ער געזאָגט גאַנץ שטיל:

– אײַער שענע פֿרײַנדין זעהט הײַנט אויס בלאַס.

די פֿירשטין האָט געצויגען מיט די אַקסלען.

– פֿון ליעבע לײַדעט מען, אָבער מען שטאַרבט ניט – האָט זי געענטפֿערט.

– איהר גלויבט דאָך ניט, אַז...

די פֿירשטין האָט צוגעלעגט דעם פֿעכֿער צום מויל און זיך צולאַכֿט.

דוד ראָסי האָט גערעדט וועניג. ראָמאַ, קוקענדיג אויף איהם, האָט זיך געפֿיהלט פֿערשעמט. דורך דער ליעבע צו איהר האָט ער געליטען דיזע שטראָף! ער וואָלט זיי אַלע געקאָנט דערדריקען אין זײַן האַנד און צוליעב איהר שווײַגט ער, הערענדיג די שפּאָטערײַען.

דעם דריטען אַקט האָט מען אָנגענומען מיט אַ געלעכטער. דעם פּובליקום זענען געפֿעלען די מיטלען, מיט וועלכע דלילה האָט בעצויבערט שמשון'ען.

– אָ! די ראָזיגע זיסע, ליעבע בעשעפֿענישען מאַכען אַלץ וואָס זיי ווילען, אפילו מיט ריזען, – האָט געזאָגט דאָן קאַמילאָ. – די פֿרויען בעקלאָגען זיך, אַז זיי האָבען ניט קײַן רעכטע. אָבער זיי בעשאַפֿען דיזע רעכטע. די נעמען פֿון פֿרויען בעדאַרפֿען שטעהען אויפֿ'ן צעטעל פֿון די מיניסטאָרען אין אַלע לענדער. דער מיניסטער פֿון אינערען – דאָננאַ דלילה; דער מיניסטער פֿון פֿינאַנסען...

– דושי=דושי! – האָט די פֿירשטין פּראָטעסטירט, שטיקענדיג זיך פֿון געלעכטער.

דער באַראָן, אויסגעצירט מיט אַלע אָרדענס און שטערען, ווײַל ער האָט געגעסען מיטאָג בײַ'ם קעניג, איז אַרײַנגעקומען אין דער לאָזשע פֿון דער פֿירשטין. מיט דרך=ארץ האָט ער זיך אַ נייג געגעבען צו ראָסי'ן, האָט געגריסט דאָן קאָמילאָ, אַ קוש געגעבען דער פֿירשטינס האַנד, און דערלאַנגט דעם אָרעם ראָמאַ'ן, צו אַרויספֿיהרען זי אין שפּאַציר=זאַל, ווײַל זי האָט איהם געשײַנט זעהר צוהיצט.

– אַנ'אויסגעצײַכֿענטער געדאַנקען איז דיר אײַנגעפֿאַלען, ברענגען

אִיהם אַהער — האָט ער געזאָגט. — דִי גאַנצע וועלט רעדט, אַז וואַהרשיינליך האָט ער נִיט דִיך געמיינט.

— האָסט ערהאַלטען מיין בּריף? — האָט זִי געפֿרעגט מִיט נִיט קיין זִיכערער שטִימע.

— יאָ, אָבער טראַכט נִיט וועגען דעם. אויבּ דִי שפּור אִיז אַ פֿאַלשע, וועט מען נאָכזעהן. אָבער וואָס פֿאַר אַ וואָהלע מציאָה אִיז דער מִיכה עלִי! דוּ פֿרעגסט: וואָס האָט ער געמאַכט אִין לאָנדאָן? שטעל דִיר פֿאָר, ער האָט דאָרט געמאַכט פֿאַלשקייטען.

— דאָס אִיז דאָך אַ שרעקליכע זאַך.

— פֿאַר אַ סעקרעטאַר פֿוּן דער געזעלשאַפֿט — יאָ. אָבער פֿאַר אַ פּאָלִיציי-אַגענט...

זִי האָט אַ שמייכעל געטהוּן, אָבער אִין האַרצען האָט זִי געפֿיהלט אַ שטאַרקע קלעמוּנג.

— צִי האָט ער עפּעס ענטדעקט? — האָט זִי געפֿרעגט.

— נאָך נִיט. אָבער ער האַלט בּיי מאַכען גרויסע ענטדעקוּנגען. עס אִיז כּמעט אַ זִיכערע זאַך, אַז דיין קעניג דוד אִיז אַזאַ מענש, וועלכען דאָס געזעץ זוּכט...

אִיהרע פֿינגער האָבען נִיט ווילענדיג אָנגעכאַפּט דעם בּאַראָנס פּראַק; דִיעזע אונפֿאָרזִיכטיגקייט האָט זִי ערקלערט, אַז זִי האָט זִיך עפּעס פֿערטשעפּעט מִיט דִי פֿיס.

— אוּנז פֿעהלען געוויסע ידיעות, אוּן דאַרוּם שיקען מִיר אִיהם אַרוּם קיין לאָנדאָן.

— קיין לאָנדאָן? צִי האָט עס אַ שייכוּת מִיט מיין פֿאָטער?

— אפשר! מִיר וועלען זעהען! אָבער אָט אִיז שוין דיין לאָזשע! בּיזט ווערט בּעוואוּנדערוּנג, טייערסטע! אִין אַזאַ קוּרצע צייט האָסטוּ שוין בּיז העלפֿט אויסגעפֿיהרט דיין אויפֿגאַבע! מִיר, דִיפּלאָמאַטען, בּעדאַרפֿען זִיך לערנען בּיי דִיר! צוּם ווידערזעהען.

בּשעת דעם גאַנצען ווייטערדיגען אַקט האָט ראָמאַ געפֿיהלט ווי אַ וועהטאָג אִין אָרעם, אויף דעם אָרט וואו דעם בּאַראָנס האַנד האָט אָנגערִיהרט.

ווען דִי פֿאָרשטעלוּנג האָט זִיך געענדיגט, אִיז ראָמאַ ווי אָהן געדאַנקען אַרויסגעגאַנגען פֿוּן טעאַטער, אָנגעלעהנט אויף ראָסִי'ס אָרעם.

דיִ קאַרעטע איִז צוגעפֿאָהרען. אַלע צוזאַמען האָבען זיִך אַריַינגעזעצט.

— גראַנד=האָטעל! — האָט דאָן קאַמיִלאָ אויסגעשריִען.

V.

וואַרם און ליִכטיִג איִז געווען איִן גראַנד=האָטעל.

דיִ פֿיִרשטיִן מיִט איִהר געזעלשאַפֿט איִז דורכֿגעגאַנגען דעם ערשטען זאַל, וואו מענער און פֿרויען האָבען געטרונקען קאַווע און גערויכֿערט פּאַפּיִראָסען, און איִז אַריַין איִן דעם איִנוועניִגסטען זאַל, וועלכֿער האָט געפֿונקעלט פֿון גאָלד און שפּיִגלען, בעגאָסען מיִט שטראָמען עלעקטריִש ליִכֿט.

בייַ קליינע טיִשלעך זענען שוין געזעסען פֿיִעל געסט, אָהן אויפֿהער זענען אַריַינגעקומען דאַמען איִן מאַנטלען, וועלכֿע פֿאַלען אַרונטער פֿון דיִ נאַקעטע אָרעמס. פֿון יעדער דאַמע האָט געזעצט דער שיַין פֿון בריִליאַנטען, און איִן אַ קורצע צייַט האָט דער גאַנצער זאַל געליַיכֿט מיִט פֿערשיִעדענפֿאַרביִגע שטערען פֿון טייַערע שטייַנער.

מען האָט זיִך געגריִסט, זיִך גענייגט פֿון וויַיטענס איינער דעם צווייטען, בייַ יעדען טיִש האָט מען געהערט אַ פֿרעהליִכֿען געשפּרעך.

מען האָט דערלאַנט וויעטשערע. דורכֿ'ן אייַנפֿלוס פֿונ'ם שוימענדען וויַין איִן דיִ בעכֿער האָבען דיִ אויגען געבליִצט, און דער זאַל האָט וויִ געקאָכֿט פֿון מענשליִכֿע ליידענשאַפֿט.

ראָמאַ איִז געזעסען געגענאיִבער דער פֿיִרשטיִן; זיִ האָט זיִך געפֿיִהלט אונרוהיִג, אָבער זיִך געמאַכֿט וויִ לעבעדיִג און פֿרעהליִך.

דוד ראָסיִ איִז געזעסען נעבען איִהר און כּסדר אויסגעזעהען וויִ אַ מענש, וואָס אַרבייַט=אָב פּאַנשציִזנע.

דאָס האָט בעמערקט דאָן קאַמיִלאָ, וועלכֿער איִז געזעסען נעבען דער פֿיִרשטיִן און כּסדר זיִך געוויִצעלט.

— אמת, אַ צוגעפּאַסטע געזעלשאַפֿט, הער ראָסיִ? — דאָ בעגעגענט מען שטענדיִג דיִ שענסטע פֿרויען.

— און אויך דיִ שענסטע מאַנספּערזאָנען, וויִ איִך זעה — האָט ראָסיִ געענטפֿערט.

דער שענער בחור „לי־לי“, וועלכער איז געזעסען בײַם צווייטען טישעל, האָט זיך אײַנגעבויגען צו דאָן קאַמילאָ און, אַרויסלאָזענדיג אַ לײַכטען רויך פֿון פּאַפּיראָס, געזאָגט שטיל:

— פֿאַר וואָס זאָל דער מיניסטער ניט איבערקויפֿען דיזען מענשען? הײַנט קאָן מען דאָך די פּרעסע זעהר לײַכט קויפֿען.

— ער טהוט בעסער — האָט דאָן קאַמילאָ געענטפֿערט — ער שלעפּט איהם אַוועק פֿון דער פּאָזיציע מיט הילף פֿון אַ לעקעל — אַ פֿרויענצימער.

חאָטש די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען גאַנץ שטיל, האָט ראָמאַ זיי געהערט. די בעליידיגונג פֿון ראָסי'ן האָט אויך זי בעליידיגט, און זי האָט געוואָלט אויפֿשטעהען און ענטלויפֿען.

ראָסי האָט אויסגעזעהען, גלײַך ווי ער הערט קיין זאַך ניט. רוהיג האָט ער גערעדט מיט דער דערבײַזיצענדער פֿרוי פֿון קעניגליכען אַדיוטאַנט, וועלכע האָט כסדר נאָר דערצעהלט וועגען קעניג.

ראָמאַ האָט געהערט יעדעס וואָרט, אָבער צוגלײַך האָט זי זיך צוגעהערט צום געשפּרעך פֿון די צוויי יונגע־לײַט.

— ער וועט זיך בעטען, אָנטהון איהם אַ קרוין פֿון דערנער — האָט דאָן קאַמילאָ געזאָגט — און ער פֿאָדערט, אַז די גאַנצע וועלט זאָל אומקומען פֿאַר דער טובה פֿון דער מענשהײַט. קוק, דאַכט זיך, ער רעדט מיט דער קליינער באַראָנעסע, און איך בין דיר ערב, אַז זײַן גײַסט שוועבט אין די וואָלקענס.

— פֿון וואַנען האָט ער זיך אָבער גענומען? — האָט לי־לי געפֿרעגט.

— מאַדאַם מאָדיסטקע זאָגט, אַז זײַן פֿאָטער איז געוועזען אַ פֿערוואַלטער בײַ עפּעס אַ פֿירשט, און איז ערצויגען געוואָרען אין פּאַלאַץ.

— גלויב ניט. איך בין דיר ערב, אַז דאָס ערשטע מאָל אין זײַן לעבען עסט ער אַ וויעטשערע אין אַן אַנשטענדיגען האָטעל.

— איך וועל דאָס איהם פֿרעגען — האָט אויסגערופֿען די פֿירשטין — הערט נאָר, הער ראָסי?

— פֿירשטין? — האָט ראָסי געענטפֿערט.

די אויגען פֿון דער פֿירשטין זענען מיט אַ בעזע פֿײַערל אַריבערגעפֿלויגען דעם זאַל.

— אמת, אַ שענער זאַל?

– איהר זייט דאָ קיינמאָל ניט געווען?

ראָסי האָט פֿאָרשענדיג אַ קוק געטהון איהר אין די אויגען און געזאָגט:

– אים געגענטייל, פֿירשטין! ווען איך בין פֿאַר אַכט יאָהר צוריקגעקומען קיין רוים, האָב איך געדינט אַלס משרת אין דיזען הויז אַ גאַנצען מאָנאַט.

די פֿירשטין און איהרע צוויי חברים האָבען אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ.

ראָמאַ האָט זיך ניט געקאָנט אָבגעבען אַ רעכֿנונג פֿון איהרע געפֿיהלען. זי איז געווען פֿערשעמט, דערדריקט, אָבער דערביי שטאָלץ — שטאָלץ דורך דוד ראָסי'ס מוט.

דער ווייסער פֿראָסט האָט אַריינגעדרונגען אין די ביינער, ווען זיי זענען אַרויסגעגאַנגען אויף דער גאַס. אַ פֿרוי, צוגעדריקט צו'ם מאַרמאָרנעם זייל, האָט אַרויסגעשטרעקט די האַנד און גערופֿען:

– ווי גאָט איז אייך ליעב, גיט עפּעס! פֿון נעכֿטען האָב איך גאָרניט געגעסען... זאָל גאָט דער מאַדאַם בענשען!

אויף די גאַסען האָט געהערשט אַ שטילקייט, און די קלאַפּעריי פֿון די רעדער פֿון די קאַרעטעס האָט אַרויסגערופֿען אַ ווידערקלאַנג פֿון די הויכֿע מויערען. עס איז שוין געווען שפּעט. די עלעקטרישע לאָמפּען אויף „וויאַ נאַציאָנאַלע" זענען פֿערלאָשען געוואָרען איינע נאָך דער אַנדערער, עס זענען געבליבען נאָר די דונקעלע גאַז־לאַמטערנס.

ביי'ם טהיר פֿון איהר וואָהנונג האָט ראָמאַ זיך געזעגענט מיט דער פֿירשטין, און ראָסי'ן געבעטען, ער זאָל קומען מאָרגען בייצייטענס.

זי איז געווען מיעד, צוקאָכֿט, זי האָט געוואָלט זיך תּכֿף לעגען שלאָפֿען, אָבער דורכֿגעהענדיג אין זאַל, האָט זי דערהערט דעם צאָרנדיגען קול פֿון דער מוהמע:

– צי דאָס ביסטו, ראָמאַ? — און זי האָט געמוזט אַריינגעהן אין צימער פֿון דער אַלטער גרעפֿין.

די רויטע לאָמפּ האָט געברענט נעבען אַנטיק־קעסטעל; די אַלטע איז אין אַ געהאָפֿטען העמד געלעגען אין בעט, אָבער זי איז געווען וואַכֿענדיג, די אויגען האָבען געבלישצעט, די ליפּען געציטערט.

– אָ, ענדליך ביסטו געקומען? זיץ. איך מוז מיך מיט דיר פֿונאַנדעררעדען! נאַטאַלינאַ? — האָט די גרעפֿין אַ געשריי געגעבען — אַך יאָ, אמת,

דאָס מײדעל איז שוין געגאַנגען שלאָפֿען. גיב מיר, איך בעט דיך, דעם קאָניאַק, ער שטעהט דאָרט אויף דער טואַלעטקע.

טרינקענדיג דעם קאָניאַק און צופּענדיג דאָס שפּיצען־טיכעלע, האָט זי אָנגעהויבען רעדען:

— ראָמאַ, איך וואונדער מיך אויף דיר! ביז יעצט ביסטו דאָך ניט געווען אַזוי נאַריש! צי דו זעהסט ניט, וואָס דיזע פֿרוי מיינט?

— וועלכע פֿרוי?

— נו, געוויס, די פֿירשטין, עס פֿערשטעהט זיך דאָך! זי פֿערבעט דיך אין איהר לאָזשע, כּדי די גאַנצע וועלט זאָל דיך זעהען מיט דיזען מאַנספּערזאָן? זי האָט איהם פֿײַנד, אָבער אַלץ וועט זי אַריבערטראָגען, כּדי דיך צווינגען צו ראָסי׳ס געזעלשאַפֿט. צי דו גלויבסט, אַז דער באַראָן וועט דאָס לויבען? זיין שונא! און דו ביסט מיט איהם אין אַזאָלכע גוטע בעציהונגען? נעהם־צו דעם קאָניאַק. איך פֿיהל אַז איך בלייב אין חלשות, גאַ־טאַ־לי־נאַ!

— דו האָסט אַ טעות, מוהמע—האָט ראָמאַ געענטפֿערט—דער באַראָן איז געווען אין טעאַטער, איז געקומען אין אונזער לאָזשע און האָט געלויבט מיין בעשלוס.

— פּלוידערט ניט. איהם פּאַסט ניט צו רעדען, און דו ביסט אַזוי נאַאיוו און דו גלויבסט אין דעם. אָבער איך קען איהם. איך האָב איהם געקענט אַ גאַנצען לעבען. אַפֿילו ווען ער איז געווען אַ קליין יונגעל, האָט ער קיינמאָל ניט געוויינט! ער איז געווען צו שטאָלץ, זיך מודה זיין, אַז עפּעס טהוט איהם וועה. דאָס זעלבע איז יעצט, ער וועט זיך ניט אַרויסגעבען. אָבער איך זעה דאָס, און זאָג דיר נאָך אַמאָל, אַז דאָס איז ניט דאַנקבאַר און ניט אַנשטענדיג!

די מידע אַלטע האָט כמעט ווי געשושקעט. אין אַ ווײַלע אַרום האָט זי ווידער אָנגעהויבען רעדען:

— איב דו טראַכסט ניט וועגען זיך, טאָ געדענק וועגען מיר! דו ביזט יונג, די וועלט איז פֿאַר דיר אָפֿען; אָבער איך בין אַלט, צוגעשמידט צום בעט, און וואָס וועט פֿון מיר ווערען, ווען דער באַראָן וועט זיך בעליידיגען? די איינקינפֿטע פֿון דיין טאַטענס גיטער, מיט וועלכע ער האָט זיך מיט אונז געטיילט, וועלען בלייבען אונטער זיין קאָנטראָלע.

עֶר קאָן זײַ יעֶדעֶ מינוּט בײַ אונז אַוועֶקנעֶהמעֶן, און וואָס וועֶט דאַמאָלס ווערעֶן מיט מיר?

ראָמאַ האָט געֶציטעֶרט. איהר האַרץ האָט געֶקלאַפּט גוואַלדיג, איין קאָפּ האָט געֶהילכט. די גאַנצעֶ ביטעֶרקייט פוּן היינטיגעֶן אָוועֶנד האָט זיך עֶנדליך אויסגעֶגאָסעֶן אין אַ שטראָם טרעֶרעֶן.

— אַלזאָ, צוליעב דעֶם, וואָס דעֶר באַראָן איז דיר נויטיג, מוּהמעֶ... ווילסטוּ, איך זאָל מיך פעֶרקױפעֶן, כּדי צוּ פעֶרזיכעֶרעֶן דײַנעֶ בעֶדעֶרפנישעֶן...

— ראָמאַ! וואָס רעֶדסטוּ אַזאָלכעֶס? ווי שעֶמסטוּ זיך ניט?...

— דאָס בעֶדאַרפט א י ה ר, מוּהמעֶ, זיך שעֶמעֶן! איהר האָט מיך מיט אַלעֶ כּוחות געֶשטויסעֶן אין באַראָנס הענד, און האָט זיך גאָר ניט געֶזאָרגט, וואָס דעֶרפוּן וועֶט אַרויסקומעֶן...

— דוּ! אונדאַנקבאַרעֶס מײדעֶל!

— איהר האָט אַלסדינג געֶטהון, צוּ דעֶרשטיקעֶן אין מיר דעֶם געֶפיהל פוּן גוטס און שלעֶכטס; איהר האָט מיר אײַנגעֶרעֶדט, אַז די לאַגעֶ, די עשירות איז דעֶר עיקר, ניט קוקעֶנדיג, ווי טײַעֶר מיר בעֶצאָהלעֶן דעֶרפאַר, און יעֶצט, ווען דײַן פּאָזיציעֶ איז אין געֶפאַהר, ווילסטוּ, אַז מיר זאָלעֶן קעֶמפעֶן פאַר איהר, ווי אַ הוּנד פאַר אַ געֶוואָרפעֶנעֶם ביין?

— אַך! איך זעה, אַז דוּ בעֶגעֶהרסט מײַן טויט. נאַ=טאַ=לי=נאַ!...

— דאָס איז נאָך וועֶניג! דוּ האָסט פעֶרסמט מײַן מוח, האָסט דעֶרהרג'עֶט אין מיר די ליעבעֶ צוּם פאָטעֶר! און ווײַל איך האָב איהם ניט געֶקאָנט נעֶדעֶנקעֶן, האָסטוּ מיר געֶהייסעֶן גלויבעֶן, אַז דוּרך עֶגאָאיזם און גלײַכגילטיגקייט האָט עֶר מיך אַוועֶקגעֶוואָרפעֶן. אָבעֶר מײַן פאָטעֶר איז ניט געֶוועֶן אַזוי, ווי דוּ האָסט איהם פאָרגעֶשטעֶלט!

— ווער האָט עֶס דיר געֶזאָגט?

— אַלצאײַנס, ווער ס'האָט מיר געֶזאָגט! מײַן פאָטעֶר איז געֶוועֶן אַ הײליגעֶר געֶמוּטשעֶטעֶר, עֶר האָט מיך געֶליעבט מיט'ן גאַנצעֶן האַרצעֶן און זעֶלעֶ!

— אָ, מײַן קאָפּ! מײַן אונגליקליכעֶר קאָפּ!... אַ הײליגעֶר געֶמוּטשעֶטעֶר? — אוּדאַי! גיכעֶר אַ רעֶפּוּבליקאַנעֶר, אַ סאָציאַליסט, אַ אַנאַרכיסט!

— מיר געֶהעֶן ניט אָן זײַנעֶ פּאָליטישעֶ איבעֶרצייגונגעֶן. עֶר איז

געוועזען מײַן טאַטע — און דאָס איז גענוג — האָסט קײן רעכט ניט געהאַט, צו ערנידריגען איהם אין מײַנע אויגען!

וואונדערליך האָט ראָמאַ אויסגעזעהען אין דיעזען מאָמענט, מיט'ן אויסגעצויגענעם קאָפּ אויף הינטען, מיט די ברענענדיגע אויגען.

— דו הרג'עסט מיך! קאָניאַק... נאַטאַלינאַ!... האָט די גרעפין געשריען, אָבער ראָמאַ איז שוין אַרויסגעגאַנגען.

איידער זי האָט זיך געלעגט אין בעט, האָט ראָמאַ געשריבען דעם באַראָן:

„איך בין זיכער, אַז דו ביזט זיך טועה. צו וואָס פערליערען צײַט, אַרויסשיקענדיג מינגהעלי'ן קיין לאָנדאָן? צו וואָס? צו וואָס? צו וואָס אַזעלכער וואָס מאַכט פאַלשקײטען וועט גאָר נישט ענטדעקען, אָדער ער וועט געברויכען צום שלעכטען דײַן גוטען גלויבען. פערהאַלט איהם, אויב דו ווילסט זיך אײַנשפּאָרען פאַלשע האָפנונגען.

פערהאַלט איהם! פערהאַלט איהם!

P. S. כדי צו בעווײַזען דיר, ווי דיעזער מענש געהט אויף אַ פאַלשען וועג, מעלד איך דיר, אַז ד. ר. האָט מיר הײַנט געזאָגט, דאָס ער איז אַמאָל געוועזען אַ משרת אין גראַנד־האָטעל“.

VI.

אויף מאָרגען איז דוד ראָסי געקומען פריהער.

— מיר מוזען ערנסט אַרבײַטען — האָט ראָמאַ געזאָגט — יעצט האָב איך שוין אַ פעסטען בעשלוס!

און בעשלאָסען האָט זי, צו געבען זײַן קאָפּ דעם אַפּאָסטאָל פעטרוס. וועלכער איז געוועזען אַ טיכטיגער מענש און שטאַרק ווי שטאָהל.

— ביטע קוקען אין יענער זײַט. איך דאַנק!... איך האָב מורא, אַז איהר האָט זיך נעכטען געלאַנגווײַלט.

— אין טעאַטער? ניין, חאָטש איך בין מודה, אַז מיך האָט מעהר אינטערעסירט די פערזאַמלונג פון די מענשען, איידער די פאָרשטעלונג זעלבסט.

— באמת?

— יאָ, אויב איטאַליען וויל זײַן עטוואָס מעהר ווי אַ געוועהנליכעס

מוזעאום פֿון זעלטענהייטען, אָדער אַ שולע פֿון זינגער און טענצערינס, מוז זי זיך אויסקורירען פֿון איהר קראַנקהייט. עס קאָן ניט גוט זיין אין אַ לאַנד, וואו נעבען שרעקליכע נויט און אָרעמקייט, באָדט זיך איין קלאַס מענשען אין לוקסוס און איבערפֿלוס.

דיזע קלאַס מוז צוריק אויפלעבען, און זי וועט אויפלעבען, ווי גאָט אין הימעל! אַזוי וועט מוזען זיין!... געהערטעס פֿריילין, ווי אַזוי זייט איהר געוואָרען אַ סקולפּטאָרין?

— זייענדיג אין פּאַריז האָב איך מיך געלערנט סקולפּטור,

— אָבער געבוירען זייט איהר אין לאָנדאָן?

— יאָ.

— פֿאַר וואָס זייט איהר געקומען קיין רוים?

— רוים איז די געבורטס־שטאָדט פֿון מיין משפחה. דאַרום הייס איך ראָמאַ!

— איך האָב אַמאָל געקענט איינע ראָמאַ.

— ווירקליך? אַן׳אַנדער ראָמאַ?

איהר שטימע האָט געציטערט.

— דאָס איז געוועזען דאָס קליינע טעכטעריל פֿון מיין פֿריינד, וועגען וועלכען איך האָב אייך דערצעהלט.

— ביטע, זיך אויסדרעהען צום פֿענסטער — גוט!

— זי איז אַלט געוועזען זיבען יאָהר, ווען איך האָב זי געזעהען צום לעצטען מאָל.

— צי דאָס איז שוין לאַנג?

— זיבצעהן יאָהר. אַ דריי־יעהריגע איז זי געוועזען, ווען איך האָב זי צום ערשטען מאָל געזעהען אין אַ לאַנגען נאַכט־העמדעלע.

ראָמאַ האָט זיך צולאַכט, אָבער זי האָט געפֿיהלט, אַז דער געלעכטער קלינגט פֿאַלש.

— זי האָט געזאָגט דאָס נאַכט־געבעט, רעדענדיג אַ ביסעל שיפּיליאָנע:

„פֿאָטער אונזערער, וועלכער זיצט אין די הימיען!

זיי האָבען זיך ביידע צולאַכט פֿון דעם קינדערשען מין רעדען, אָבער ווען זייערע אויגען האָבען זיך בעגעגענט, איז אין זיי געוועזען אַנ׳ערנסטער אויסדרוק:

– עֶס וועט אײַך אױסזעהען וואונדערליך, אָבער מײַנע עֶרשטע אידעען האָב איך צו פֶערדאַנקען דיזער עראינערונג.

– באמת?

– צעהן יאָהר נאָכדעם, ווען איך האָב אין אַמעריקאַ אָנגעהויבען טראַכטען, צו געפינען אַ מיטעל, ווי אַזוי צו פֶערבעסערען דעם שיקזאַל פון די אונגליקליכע, זענען מיר אײַנגעפאַלען די ווערטער פון דער קלײנער ראָמאַ „עס זאָל קומען דײַן מלוכה, ווי אויפ'ן הימעל, אַזוי אויך אויף דער ערד”.

– אַלזאָ איז זי...

– זי איז פֶעראַנטוואָרטליך פאַר אַלסדינג. וואָס איך זאָל ניט טהון, איז זי די בעשעפערין פון מײַן אַרבײַט, ווײַל זי איז געוועזען דער שטערן, וואָס האָט מיך געפיהרט אין לעבען.

אַלזאָ, אַזאַ מענשען האָט זי געוואָלט אַרויסגעבען און בעטריגען!... איהר האָט געדאַכט, אַז מיט פֶערבונדענע אויגען איז זי געשטאַנען בײַם ברעג פון אָבגרונד, אין וועלכען זי וואָלט אַרײַנגעפאַלען, ווען ניט עמיצענס גוטע האַנד וואָלט אַראָבגעריסען די באַנד פון איהרע אויגען...

אַ שטיקעל צײַט האָט זי געאַרבײַט שווײַגענדיג, און ווען דאָס שווײַגען איז געוואָרען צו לאַסט, איז אַרײַנגעקומען פֶעליקס און געמאָלדען, אַז דער פריהשטיק איז פאַרטיג.

– פֶערבלײַבט, הער ראָסי, איך וואָלט גערן לענגער אַרבײַטען, איך פיהל מיך אויפגעלעגט.

– מיט פֶערגניגען – האָט ער געענטפֶערט.

ראָמאַ האָט קוים אָנגעריהרט דאָס עסען. דורכ'ן וואַנד האָט זיך געהערט דער קול פון דער מוהמע, וועלכע שרײַט אָהן אויפהער אויף דער דיענסט.

... צי ער קען זי? יאָ, געוויס, יעדעס וואָרט בעווײַזט עס. אַלזאָ, פאַר וואָס זאָגט ער ניט אַרויס אָפען? ווײַל, אַרויסגעבענדיג זיך פאַר איהר, ווער ער איז, ערוואַרט ער דאָס זעלבע אויך פון איהר. פאַר וואָס האָט זי עס ביז יעצט ניט געטהון, ווײַל זי האָט זיך געפיהלט פֶערפלאָנטערט אינ'ם נעץ פון דער וועלט, אין וועלכער זי לעבט; ווײַל זי האָט זיך געשעמט מיט דעם, וואָס האָט זיי דערנעהערט אײנער צום אַנדערען, און דער עיקר, ווײַל זי האָט ניט געהאַט קײן מוט, צו ענטדעקען

דעם געהיימניס פון איהר לעבען, וועלכער האָט זיך געשלעפּט נאָך איהר, ווי די קייטען ביי די פיס פון אַרעסטאַנט.

אָבער זי מוז דאָס טהון! זי מוז זיך מודה זיין אין דער פערוואַנדטשאַפט מיט'ן עהרליכסטען מענשען אויף דער גאַנצער וועלט, דאַן וועט דוד דאָס פערשטעהען, אַז זי קאָן ניט בעטריגען און אַרויסגעבען דעם צווייטען זוהן פון איהר פאָטער.

קומענדיג צו אַזאַ איבערצייגונג, האָט זי בעשלאָסען, ווי אַם גיכסטען אַלץ קלאָר מאַכען.

ווען זי האָט זיך אומגעקעהרט אין אַרבייטס-שטוב, איז נעבען די פענסטער פאַרבייגעגאַנגען אַנ'אָבטיילונג פון מיליטערישער מוזיק.

— אָ! — האָט דאָסי אויסגעשריען — אויך דאָס דערמאַנט זי מיר. ווען זי איז אַלט געווען זעקס יאָהר...

— ראָמאַ?

— יאָ... דאָס מיליטער איז צוריקגעקומען נאָך עפּעס אַ נצחון אין אַ מלחמה. דער דאָקטאָר האָט אונז מיטגענומען, צו בעווייזען אונז די אילומינאַציע. מיר זענען געגאַנגען אויף אַ גרויסען פּלאַץ. כמעט אַזוי גרויס ווי דער פּלאַץ פון הייליגען פּעטרוס, מיט אַ פאָנטאַן און אַ גרויסען אָבעליסק אין דער מיטען.

— איך ווייס — דאָס איז דער טראַפאַלגאַר-סקווער.

— אַ געדריכטער עולם האָט פערפילט דעם גאַנצען פּלאַץ, אָבער מיר זענען געשטאַנען אויף די טרעפּ פון קירכע.

— איך געדענק — די קירכע סט' מאַרט'ן. איהר זעהט, ווי איך קען לאָנדאָן.

— דאָס מיליטער איז געגאַנגען ביי'ם שפּיעל פון מוזיק. פּלוצלינג איז דער שטראַהל פון עלעקטרישען ליכט געפאַלען אויפ'ן קאָפּ פון דער סטאַטוע פונ'ם גרויסען מאַן, וועלכער איז לאַנג געשטאָרבען פאַר דער אַנגעלעגענהייט, צוליעב וועלכער מען האָט יעצט מלחמה געהאַלטען.

— גאָרדאָן! האָט ראָמאַ אויסגערופען.

„קוק, מיין ליבינקע!" האָט דער דאָקטאָר געזאָגט צום טעכטעריל,

„צי דאָס איז אַ גאָט?" האָט די קליינע געפרעגט.

איך בין דאַמאָלס געוועזען אַ גרויסער יונגעל, און געשטאַנען ביי דער זייט.

„זי וועט דאָס קיינמאָל ניט פֿערגעסען, דוד" — האָט געזאָגט צו מיר דער דאָקטאָר.

— און זי האָט ניט פֿערגעסען... געוויס, זי קאָן ניט פֿערגעסען... און וואָס איז מיט איהר געוואָרען? — האָט ראָמאַ געפֿרעגט, וועלענדיג ווייטער לעבען אין די קינדערשע ערינערונגען. בעשליסענדיג, אין אַ ווײַלע אַרום אַלסדינג אויסזאָגען.

— די קליינע ראָמאַ איז געשטאָרבען — האָט ראָסי געענטפֿערט.

דאָס דאָלאָטעל איז אַרויסגעפֿאַלען פֿון ראָמאַ'ס האַנד.

— ווען די פּאָליציי האָט מיך אַרויסגעוואָרפֿען פֿון לאָנדאָן, בין איך געוועזען 5 יאָהר אין אַמעריקאַ, און צוריקקומענדיג, בין איך געגאַנגען אין קליין קרעמיל אויף „סאָהאָ".

זי האָט איינגעהאַלטען דעם אָטעם און געקוקט אויף איהם.

— איך האָב געפֿונען דיזעלבע מענשען, זייער טאָכטער איז שוין געוועזען אַ דערוואַקסענע, אָבער ראָמאַ איז ניט געוועזען. מען האָט מיר געזאָגט, אַז אַ גאַנצע וואָך איז זי פֿערשוואונדען געוואָרען, דערנאָך האָט מען געפֿונען איהר קערפּער אין טייך.

ראָמאַ האָט אויסגעזעהען ווי בעטויבט.

— מען האָט מיך געפֿיהרט אויפ'ן בית עולם, אויפ'ן קבר פֿון איהר מוטער, און אונטער איהר נאָמען האָט זיך געפֿונען די אויפֿשריפֿט: „דאָ איז אויך בעגראָבען ראָמאַ ראָזעלי — צוועלף יאָהר".

דאָס בלוט איז ווי פֿערגליווערט געוואָרען אין ראָמאַ'ס אָדערען.

— ניט היינט — האָט זי געטראַכט, און אויף די חוואַליעס פֿון דער לופֿט זענען די קלאַנגען פֿון דער מוזיק צוגעשוואומען פֿון פּינטשיאָ.

— איך מוז שוין געהן — האָט ראָסי געזאָגט אויפֿשטעהענדיג.

דאַן האָט ראָמאַ זיך בעהערשט און אָנגעהויבען רעדען וועגען געוועהנליכע זאַכען. ווען וועט ער ווידער קומען? דאָס ווייס ער ניט. ער וועט זיין זעהר פֿערנומען, אין פּאַרלאַמענט הויבען זיך אָן אין גיכען די זיצונגען. יעדענפֿאַלס וועט ער איהר מודיע זיין...

קוקענדיג אויף איהם מיט אַ שמייכעל, האָט זי אויסגעשטרעקט די האַנד. זיי האָבען זיך געדריקט די הענד. זייערע הערצער האָבען געשלאָגען שטאַרקער ווי די גלאָקען פֿון הייליגען פּעטרוס, וועלכע האָבען גערופֿען צום געבעט.

ווען דוד ראָסי איז אַוועקגעגאַנגען, איז ראָמאַ געגאַנגען אַרויף אויבּען, אויפ'ן וועג האָט זי בּעגעגענט נאַטאַליגאַ'ן, וועלכע האָט געהאַלטען צווייַ בּריף. איינער איז געווען פון דער גרעפין צום בּאַראָן, דער צווייטער — פון בּאַראָן צו איהר אַליין.

ראָמאַ האָט זיך געזעצט אין קאַבּינעט און אויפגעריסען דעם קאָנווערט.

„טייַערסטע ראָמאַ!

הונדערט מאָל אַ דאַנק פאַר דער קורצער ידיעה וועגען גראַנד־האָטעל! מיר זענען געגאַנגען נאָך דיעזען פאָרעם און זיך דערוואוסט, אַז דוד ראָסי, וועלכער האָט דאָרט געדיענט פאַר אַ משרת, פלעגט שרייַבּען בּריף צו עמעם אַ בּעקער אויף סאָהאָ. מינגהעלי איז געפאָהרען קיין לאָנדאָן; איך האָבּ איהם געשיקט די דאָזיגע ידיעה. ער וואַרפט שוין דאָרט אַרייַן די נעץ. דו ציטערסט געוויס פון נייַגיער צו וויסען, אויבּ ער האָט דאָרט עמעס געפאַנגען; איך אויך דאָס זעלבּע. אָבּער מיר מוזען זייַן געדולדיג. זייַ רוהיג, דייַן שונא וועט אין גיכען ליגען בּייַ דייַנע פים. אַזאָלכע לייַט ווערען גערען בּערוישט דורך דעם צויבּער פון אַ געליבּטער פרוי. קעניג דוד? יאָ, דוד און שלמה, דער פאָטער מיט'ן זוהן, זענען אַרייַנגעחאַפּט געוואָרען אין איין חאַפ־שטייַנעל. ווער איז געווען זייַן פאָטער? דאָס ווייס איך ניט. אָבּער וועגען דעם וועלען מיר זיך אין גיכען דערוויסען.

אָבּער טייַערסטע ראָמאַ! וואָס איז געשעהען מיט דייַן בּריעף? קוים וואָס איך האָבּ איהם געקאָנט איבּערלעזען.

דייַן ב."

VII.

„געליבּטער אָפּיעקון!

איך בּין כלל ניט נייַגיריג צו וויסען, וואָס טהוט דער העררמינגהעלי אין לאָנדאָן, צוליעבּ דער געוועהנליכער אורזאַכע, ווייל איך ווייס, אַז ער קאָן דאָרט גאָרניט ענטדעקען. און איך וועל אפילו אַ האָר ניט גלויבּען דאָס, וואָס ער וועט דיר מעלדען. און וואָס אַנבּעלאַנגט דעם העררן ראָסי, בּין איך מעהר ווי זיכער, אַז ער קען מיך לחלוטין

נִיט. עֶר גלויבט, אַז מײַן פֿאָטערס טאָכטער איז געשטאָרבען, און עֶר האָט מִיר טאַקי דערצעהלט אַ ריהרענדע געשיכטע, ווי אַזוי מען האָט אין דער נעזוע געפֿינען דעם קערפּער פֿון אַ דערטרונקענע מײדעלע, וועלכעס מען האָט בעגראָבען אונטער'ן נאָמען „ראָמאַ ראָזעלי“. עֶר האָט געזעהען דעם קבר און געלעזען די אויפֿשריפֿט אויף דער מצבה.

דײַן ר. ו.“.

אָנשרײַבענדיג די־זען בריעף באַלד נאָך ראָסי'ס אַוועקגעהען, האָט זי ברונאָ'ן געהייסען, אַרײַנוואַרפֿען איהם תּכּף אין פּאָסט־קעסטעל.

— אַהאַ! — האָט ברונאָ אַ ברום געגעבען, לעזענדיג דעם אַדרעס.

אויף מאָרגען האָט זיך ראָמאַ ווידער אויסגעפּוצט מיט גרויס פֿלײַס, גלײַך ווי זי וואָלט אָבגעוואַרט דוד'ן, און ווען עֶר איז נִיט געקומען, האָט זי זיך אײַנגערעדט, אַז זי איז דערפֿון צופֿרידען. די געשעהענישען לויפֿען צו געשווינד, און ס'איז ניטאָ קיין צײַט, צונויפֿזאַמלען די געדאַנקען.

אַ גאַנצען טאָג האָט זי געאַרבײַט איבער'ן ביוסט מיט אַן־אמת'ן פֿערגניגען, זי האָט זיך דערמאָנט דעם אויסדרוק פֿון זײַן געזיכט, און זיך בעמיהט, דאָס אויסדריקען אין לעהם.

אויפֿ'ן צווייטען טאָג האָט זי ווידער אָבגעוואַרט ראָסי'ן, אָבער די האָפֿנונג איז נִיט ערפֿילט געוואָרען. עס שאַדט אָבער נִיט! זי האָט ראַדורך מעהר צײַט, צו טראַכטען וועגען דעם, וואָס עֶר האָט איהר געזאָגט: וועגען די עלטערען, וועגען זײַנע קינדערשע יאָהרען, וועגען איהם זעלבסט. צי עֶר קען זי? געוויס, אָהן אַ שום ספק! בײַ'ם ערשטען בליק האָט עֶר זי געמוזט דערקענען, און דאַרום האָט עֶר זיך אונטערגעגעבען איהר הערשונג.

אָבער ניין! עֶר האָט זי נִיט געקאָנט דערקענען. עֶר איז דאָך איבערצײַגט, אַז ראָמאַ ראָזעלי איז געשטאָרבען! אַלזאָ, פֿאַרוואָס האָט עֶר איהר אָנגעטרויט דעם סוֹד פֿון זײַן לעבען? זי ווייס פֿאַרוואָס! ווײַל פֿון דעם ערשטען אויגענבליק, ווען זיי האָבען זיך בעגעגענט און זיך אַרײַנגעקוקט אין די אויגען... אָבער זי וואַגט נִיט, וועגען דעם צו טראַכטען.

דאָס איז אַזוי זיס, אַזוי ראָסקאָשנע!

עס איז געקומען אַ נײַער טאָג, און ווידער איז ראָסי נִיט געקומען. זי האָט זיך אָנגעהויבען פּײַניגען דורך פֿערשידענע השערות. עֶר איז גאַנץ גלײַכגילטיג! דאָס אַלעס האָט זיך איהר נאָר געדאַכט!

זִי הָאט זִיךְ נִיט גֶעקָאנט אײַנהאַלטֶען אוּן גֶעמוּזט פֿרֶעגֶען בּרוּנאָ׳ן, פֿאַרװָאס קוּמט נִיט ראָסִי?

בּרוּנאָ הָאט נִיט גֶערן אוֹיפֿגֶעהוֹיבֶּען דעם קָאפּ אוּן גֶעעֶנטפֿעֶרט:

— דאָס פּאַרלאַמעֶנט עֶפֿעֶנט זִיךְ אִין גִיכֶען, אוּן װעֶן אײנֶער אִיז אַנ׳אַנפֿיִהרעֶר פֿוּן אַ פּאַרטײַ, הָאט עֶר גֶענוּג אַרבּײַט.

— בֶּעט אִיהם, עֶר זָאל קוּמעֶן מאָרגֶען פֿרִיה, עֶר אִיז מִיר דוּרכאוֹיס נוֹיטִיג, צוּ פֿאָזִירעֶן חאָטש נאָך אײן מאָל.

— אִיךְ װעֶל אִיהם זאָגֶען — הָאט בּרוּנאָ גֶעבּרוּמט.

אָבֶּער דוִד ראָסִי אִיז אַלץ נִיט גֶעקוּמעֶן.

— עֶר אִיז בֶּעשֶעפֿטִיגט — הָאט בּרוּנאָ עֶרקלֶערט — עֶר טאָר אַפִילוּ קײן מִינוּט נִיט פֿעֶרלִירעֶן.

— יאָ, צוּ װאָס בֶּעדאַרף עֶר טאַקִי קוּמעֶן? עֶר אַרבּײַט דאָך פֿאַר דעֶר מעֶנשהײַט, אוּן אִיךְ בִּין נאָר אַ גֶעװעֶהנלִיכֶע לִיעבּהאָבֶּערִין פֿוּן קוּנסט, אוּן פֿאַר מײַן אַרבּײַט אִיז נִיט כְּדאַי צוּ זאָרגֶען.

„עֶר הָאט מִיךְ אִינגאַנצֶען פֿעֶרגֶעסֶען“ הָאט זִי בֶּעשלאָסֶען.

אַ פֿעֶרצװײפֿלוּנג הָאט אִיהר אָנגֶעהוֹיבֶּען בֶּעהעֶרשֶען, װעֶן עֶס זעֶנֶען אַרִיבֶּער נאָך עֶטלִיכֶע טעֶג אוּן ראָסִי אִיז נִיט גֶעקוּמעֶן. מעֶן זעֶהט דײַטלִיךְ, אַז עֶר מײַדט זִי אוֹיס. דִי אַטמאָספֿעֶרֶע, אִין װעֶלכֶער זִי לֶעבּט, אִיז אִיהם נמאָס, אוּן קאָן זִי נִיט פֿעֶרטראָגֶען.

עֶר װעֶט, אַלזאָ, שוֹין קײנמאָל נִיט קוּמעֶן!...

װעֶן עֶס אִיז גֶעװאָרעֶן נאַכט אוּן זִי הָאט גֶעװאָלט דוּרךְ פִיזִישֶע אָנשטרעֶנגוּנג בּרעֶנגֶען דעֶם שלאָף, אִיז זִי אַרוֹיסגֶעגאַנגֶען דרוֹיסֶען, צוּ שפּאַצִירעֶן בּײַ דִי מוֹיעֶרעֶן פֿוּן קלוֹיסטעֶר.

זִי אִיז צוּגֶעקוּמעֶן צוּ דִי טוֹיעֶרעֶן פֿוּן פִּינטשִיאָ, װאוּ דִי גאַס װעֶרט בּרײטֶער אוּן פֿאַלט־אַרײַן אִין אַנ׳אַלעֶע אוֹיסגֶעזעֶצט מִיט בּוֹימעֶר, אוּן נעֶבֶּען פֿאָנטאַן הָאט זִי זִיךְ אוֹיסגעֶדרעֶהט צוּם שפּאַנִישֶען פּלאַץ. דִי נאַכט אִיז גֶעװעֶן אַ שטִילֶע, אַ רוּהִיגֶע. ראָמאַ אִיז גֶעשטאַנעֶן אוּנטעֶר דִי בּוֹימעֶר, פֿעֶרקוּקט צוּ דִי שטעֶרעֶן, אוּן פּלוּצלוּנג הָאט זִי אִין דעֶר שטִיל דעֶרהעֶרט עֶמִיצעֶנס טרִיט.

דאָס אִיז גֶעװעֶן דוִד ראָסִי, עֶר הָאט זִי נִיט גֶעזעֶהעֶן. זִי הָאט גֶעװאָלט אִיהם רוּפֿעֶן — אָבֶּער נִיט גֶעקאָנט.

עֶר אִיז אַװעֶק מִיט׳ן װעֶג, דוּרךְ װעֶלכֶען זִי אִיז גֶעקוּמעֶן.

— ציִ זאָל װירקליך אַזױ זײַן? — האָט זיִ געטראַכט, און דאָס בלוט האָט לעבעדיג אָנגעהױבען לױפען אין איהר, װען זיִ איז פאָרזיכטיג נאָכגעגאַנגען הינטער איהם.

יאָ, זיִ האָט זיך ניט טועה געװעזען! ראָסי האָט זיך געשטעלט אױף די טרעפ פון קירכע און געקוקט צו איהרע פענסטער. אין אײנעם פון זײ האָט זיך געלײַכט, און זײַנע אױגען זענען געװען צוגעקלעבט צו יענעם פונקט. אין אַ װײַלע אַרום איז ער אַראָבגעגאַנגען פון די טרעפ. ראָמאַ האָט װידער געװאָלט איהם רופען, אָבער זיִ האָט ניט געקאָנט רעדען קײן װאָרט.

װען זיִ איז צוריקגעקומען אין איהר צימער און אַ קוק געטהון אין שפיגעל, האָבען די באַקען געברענט און די אױגען געלײַכט װי שטערען.

איהר האָט זיך ניט געװאָלט שלאָפען, דאָס קלאַפען פון האַרצען האָט איהר אױסגעװיזען װי אַ זיסע מוזיק, און די שטערען מיט דער לבנה האָבען געזונגען אַ געזאַנג פון ליעבע.

— װען איך װאָלט געקאָנט זײַן אין גאַנצען, אין גאַנצען זיכער! — האָט זיִ געטראַכט, און אױף מאָרגען אָנגעהױבען אױספרעגען ברונאָ'ן.

— הערר ראָסי זאָגט — האָט ברונאָ ערקלערט, אױפהױבענדיג זײַן גרױסען קאָפּ — אַז אַ מענש, װאָס אַרבײַט פאַר דער מענשהײַט, טהוט בעסער, אױב ער ענטזאַגט זיך פון פאַמיליען=פערבינדונגען,

— װירקליך? אָבער איך פערשטעה דאָס ניט. איהם איז דאָך אונמעגליך, צו ניט האָבען קײן פאָטער און מוטער?

— אָבער ער קאָן ניט האָבען קײן װײַב. ה' ראָסי זאָגט, אַז אַזאַ מענש, װי ער, בעדאַרף לעבען װי אַ קאַטױלישער גלח, ענטזאַגען זיך פון אַ היים, פון ליעבע און אַזױ װײַטער.

— אַלזאָ דאַרום...

— דאַרום װײַלט ער שטאַרקע אײַנדריקע.

— אַלזאָ גלױבסטו, אַז דאַרום...

— דאַרום װײַלט ער פרױען.

— אֶפשר געהען זײ איהם ניט אָן, ער טראַכט שלעכט...

– חלילה! הערר ראָסי זעהט אין זײ אַלע מעלות, און װען ער זואָלט געמוזט לעבען מיט עמיצען אױף אַ װיסטען אינזעל, װאָלט ער געװאָלט בעסער אײן פרױ, אײדער טױזענדער מאַנספערשױנען.

אָט דאָס איז אַ עֶהרליכֿער פּראָסטאַק! ער איז אַרײַנגעפֿאַלען אין איהר
עֶן; יעֶצט ווייס זי שוין אַלסדינג... אָבער זי האָט ווײַטער געפֿרעגט:

– אמת טאַקי, אָבער אפשר האָט ער נאָך ניט בעגעגענט דיזעֶ „אײַנע פֿרוי"?

– אפשר יאָ, אפשר ניין – האָט ברונאָ געענטפֿערט, אַ קלאַפּ געגעבענדיג מיט'ן האַמער אין מאַרמאָר-שטיין.

– דו וואָלסט דאָס תיכּף געוואוסט, ברונאָ, יאָ?

– אפשר יאָ, אפשר ניין – האָט ער געענטפֿערט, קראַצענדיג זיך אין קאָפּ. – אין ליעבע געווינט דער, וועלכער ענטלויפֿט.

– ער האָט דאָס געזאָגט?

– ער. אַ געוויסען טאָג האָט אונזער אַלטע איהם אָנגעהויבען רעדען, אַז אַ ווײַב איז אַ פֿרייד און אַ פֿערגניגען אין לעבען.

– און ער וואָס?

– די ליעבע פֿון אַ פֿרוי איז די זיסטע זאַך, האָט ער געזאָגט, אָבער ווען איך זאָל צו שטאַרק צוגעבונדען ווערען צו אַ פֿרוי, וואָלט איך ענטלאָפֿען.

– ער האָט ווירקליך אַזוי געזאָגט?

– זאָל מיך אַ דונער טרעפֿען, אויב איך זאָג ניט אמת.

– אַלזאָ מיינסטו, אַז יעצט...

– איך מיין, אַז ווען איך זאָל זיין אַ פֿרוי, וואָלט איך ניט געטראַכֿט וועגען איהם און געלאָזט איהם צורוה.

– עס איז גוט, וואָס דו רעדסט אַזוי אָפֿען.

– אפשר איז עס ניט שען, אָבער איך האָב בעשלאָסען צו זאָגען, און האָב געזאָגט!

ער האָט אויסגעזעהען ווי אַ מענש, וועלכער האָט אויסגעשפּיעלט אַ מאָראַלישען נצחון, און ראָמאַ, וואָס איהרע אויגען האָבען געלויכֿטען פֿון גליק, האָט געוואָלט אַרומנעהמען דעם דאָזיגען גרויסען, מאוסען קאָפּ און קושען, קושען.

יענעם טאָג איז זי געזעסען שפּעט ביי דער נאַכֿט אין איהר קאַבינעטעל און געשריבען אַ בריעף. דער שאָטען פֿון איהר קאָפּ איז געפֿאַלען אויפ'ן שפּיצען-פֿאָרהאַנג.

זי האָט געשמייכֿעלט ביי'ם געדאַנקען, אַז דאָרט, אויפ'ן גאַס

קוקט עֶמיִצעֶר אויף איִהר. זיִ האָט זיִך פֿעֶרשעֶמט, וואָס זיִ איִז אַזוי נאַריִש, און האָט ווייַטעֶר געֶנומעֶן שרייַבעֶן דעֶם בריִף, וועֶלכעֶר איִז אויך געֶוועֶזעֶן נאַריִש.

„קום! — האָט זיִ געֶשריִבעֶן — פֿאַר וואָס קומסטו ניִט? איִך האָב דיִר אַזוי פֿיִעל צו זאָגעֶן! איִך האָב דיִר עֶטוואָס צו עֶנטדעֶקעֶן! דו גלויבסט, אַז עֶמיִצעֶר איִז געֶשטאָרבעֶן, און באמת — לעֶבט זיִ, לעֶבט! איִך מוז דיִך זעֶהעֶן; אויב דו וועֶסט ניִט קומעֶן, וועֶל איִך אַלייִן געֶהן צו דיִר. אפשר ווילסטו ניִט מעֶהר קומעֶן אַהעֶר, טאָ זאָג, וואו קאָנעֶן מיִר זיִך בעֶגעֶגנעֶן. אַ יאָ, וואָס פֿאַר אַנ'אומגעֶלומפּעֶרטעֶר בריִף דאָס איִז, אָבעֶר שרייַב דו אויך אַזאָלכעֶן, איִך בעֶט דיִך".

ווען עֶס האָט אויסגעֶשלאָגעֶן צוועֶלף, האָט זיִ זיִך געֶלעֶגט איִן בעֶט. דעֶם בריִף האָט זיִ אונטעֶרגעֶוואָרפֿעֶן אונטעֶר'ן קיִשעֶן.

— איִך וועֶל חלומעֶן וועֶגעֶן איִהם — האָט זיִ געֶטראַכט, אייַנגראָבעֶנדיִג דעֶם ברעֶנעֶנדעֶן קעֶפּעֶל איִן דיִ ווייַסעֶ שפּיִצעֶן.

אויף מאָרגעֶן נאָך מיִטאָג איִז געֶקומעֶן דיִ פֿיִרשטיִן מיִט דאָן קאַמיִלאָ.

— ראָמאַ! — האָט זיִ אויסגעֶרופֿעֶן — מאָרגעֶן איִז אַ גרויסעֶ יאַגד אויף פוקסעֶן איִן „קאַמפּאַניאַ". אויב דו ווילסט, וועֶל איִך דיִך מיִטנעֶהמעֶן, און אפשר וועֶט אויך העֶרר ראָסיִ וועֶלעֶן פֿאָהרעֶן...

— אויב עֶר פֿאָהרט רייַטעֶנדיִג און וועֶט האָבעֶן צייַט — האָט ראָמאַ געֶעֶנטפֿעֶרט.

— טאַקיִ יאָ — האָט דאָן קאַמיִלאָ געֶזאָגט. — עֶס געֶהעֶן קלאַנגעֶן, אַז אונזעֶר בעֶריִהמטעֶר דעֶפּוטאַט האָט פֿעֶרלאָרעֶן דעֶם חן בייַ זייַן אייַגעֶנעֶר מאַסעֶ, אַלזאָ מאַכט עֶר אַ פֿעֶרזאַמלונג, כּדי צו עֶרקלעֶרעֶן דעֶר וועֶלט, וואָס בעֶדייַט אייַגעֶנטליִך זייַן „אני מאמין". יעֶדעֶנפֿאַלס, אַ שפּאַציִר איִן רוימעֶר אומגעֶגעֶנד קאָן איִהם ניִט שאַדעֶן...

— לאָז דאָס איִבעֶר ראָמאַ'ן. דו ווייסט, טייַעֶרסטעֶ? מיִר פֿאָהרעֶן אויף קאָרסאָ, אויף אַ לאַנגווייַליִגעֶ וואָלטעֶטיִגעֶ פֿעֶרזאַמלונג. מעֶן גריִנדעֶט עֶפּעֶס אַ פּריוט פֿאַר אָרעֶמעֶ מייַדלעֶך אָדעֶר עֶפּעֶס עֶהנליִכעֶס. אָבעֶר יאָ מיִר מוזעֶן בעֶזוכעֶן דיִ מוהמעֶ. קום, דושיִ-דושיִ!

אַ פּאָר מיִנוט נאָכדעֶם איִז ראָמאַ פֿאַרטיִג געֶוועֶזעֶן צום אַרויסגעֶהעֶן. דעֶר הונד האָט געֶשפּרונגעֶן און געֶבּיִלט פֿרעֶהליִך.

– אַ קאַרעטע, עקסעלענץ?

– ניין, היינט בעדאַרף מען ניט, דאַנק. שטיל, קראַה, שטיל! פעליקס, פערהאַלט דעם הונד, זאָל ער ניט געהן מיט מיר.

ווען זי איז אַרויסגעגאַנגען, האָט דער שווייצאַר איהר דערלאַנגט אַ פערמאַכטען קאָנווערט, מיט'ן שטעמפעל פון מיניסטער. אָבער זי האָט זיך ניט אָבגעשטעלט. מיט לייכטע טריט איז זי געגאַנגען דורכ'ן גאַס, און בעגעגנענדיג אַ דראָשקע, האָט זי זיך אַריינגעזעצט. „נעראָנם פלאַץ!“ האָט זי אויסגערופען צום קוטשער, און זיך גענומען לעזען דעם בריף.

אַרויסגעהענדיג פון דער גרעפינס צימער האָט זיך די פירשטין פערוואונדערט, ניט געפינענדיג ראָמאַ'ן און הערענדיג דאָס וואָיען פון הונד הינטערן טהיר.

– וואָהין איז זי דאָס אַזוי פלוצלינג ענטלאָפען? און דעם אָרעמען הונד ניט מיטגענומען?

– צי איז דאָס דער הונד, וועלכער איז געגאַנגען אין וואָהנונג פון דעפוטאַט?–האָט דושי־דושי געפרעגט.

– יאָ, ער הייסט „קראַה“.

– איך וועל צוהאַלטען דעם הונד, ביז דו וועסט עפענען די טהיר, פעליקס. אָ, גוטער הונד! גוטער קראַה! אַך! ער האָט זיך מיר אויסגעריסען!

– קראַה! קראַה! קראַה!

– עס וועט גאָרניט העלפען, פעליקס. ער איז שוין געווים אויפ'ן עק גאַס.

די פירשטין האָט שטיל געזאָגט צו איהר בעגלייטער:

– נו, יעצט אויב דער הונד וועט צוריקקומען אַהיים צוזאַמען מיט איהר, וועט זיין לייכט צו דערוויסען זיך, וואוהין זי איז געגאַנגען...

דערווייל האָט ראָמאַ געלעזען דעם בריף:

„טייערסטע!

„איך בין אַרויסגעפאָהרען אויף איינינע טעג, און דאַרום זיך פערשפעטיגט מיט דעם ענטפער אויף דיין טייערען בריוועלע. אויב דאָס איז אמת, איז נאָך בעסער. ה. ר. איז געשטאָרבען, טאָ אַ דאַנק גאָט; איהר אונגליקליכע פערגאַנגענהייט זאָל דיך מעהר ניט בעאונרוהיגען. אָבער אויב דער ד"ר ראָזעלי האָט גאָר ניט געחאוסט וועגען דור

ראָסִי, טאָ ווִי אַזוֹי ווײס ראָסִי אַזוֹי פֿיִעל וועגען ד״ר ראָזעלִי? דאָס איִז אַ נײַער פֿאָרעם, וועלכער קאָן דערפֿיִהרען ביִז צום קנויל, איִך דאַנק דיִר, איִך דאַנק!

„ביִז יעצט קײן שום ידיעות פֿון לאָנדאָן.

„מאָרגען גיִב איִך אַ מיִטאָג. איִך וועל דיִר זײַן דאַנקבאַר, אויב דו וועסט מיִר בּאָרגען פֿעליִקס'ן, מײַן טײַערסטע. דײַן פֿיִרשטיִן פּוטיפֿרע מיִט יוסף'ן, דער סענאַטאָר טאָם=טיִ=טיִ און וועסט גלויבען? אויך דײַן מאַדאַם מאָדיִסטקע! דו זעהסט, איִך קאָן דיִר קײן זאַך ניִט אָבזאָגען, אָבער איִך בּיִן אומגליִקליִך, וואָס איִך מוז מיִך ענטזאָגען, ניִט בּעטראַכטען די ציִרונג פֿון די סאַלאָנען, דעם שטערן פֿון רוים.

באָנעלִי״.

ווען די דראָזשקע האָט זיִך פֿערקערעוועט אויף נעראָנס פּלאַץ, האָט ראָמאַ צוריִסען דעם בּריִף און אַרויסגעוואָרפֿען אויפ'ן נאַס.

VIII.

ווען ראָמאַ איִז געגאַנגען אויף די טרעפּ און פֿאַר איִהר דער אַלטער גאַריִבאַלדער, האָט זיִך פֿון ראָסִי'ס וואָהנונג געהערט ברונאָ'ס שטיִמע און דער געלעכטער פֿון קלײנעם יוזיע.

דער גאַריִבאַלדער האָט געעפֿענט די טהיִר, זאָגענדיִג,

— זי איִז וויִעדער דאָ, הערר!

— דאָננאַ ראָמאַ?

— יאָ.

— בּיִטע, גנעדיִגסטע! — האָט ראָסִי אויסגערופֿען, שטעהענדיִג ויפ'ן שוועל, מיִט'ן יונגעל אויף די הענד.

— גיִב אַ קוש די מאַדאַם איִן האַנד, יוזיע — האָט ראָסִי געזאָגט, אַוועקשטעלענדיִג דאָס יונגעל אויף דער ערד.

אָבער דאָס פֿערשעמטע קיִנד האָט זיִך ניִט גערִיהרט.

ראָמאַ האָט זיִך אײַנגעבּויגען און איִהם אַרומגענומען מיִט די אָרעמס.

— אָ, וואָס פֿאַר אַ היִבּש יונגעל! וויִפֿיִעל איִז ער אַלט? ערשט עקס יאָהר? איִך האָב איִהם שוין ערגעץ געזעהען! יאָ אמת, איִך האָב

געזעהען, ווען הערר ראָסי האָט איהם געטראָגען אין בעטעל. זי האָט געוואונען דאָס האַרץ פֿון דער מוטער דורך דיעזען זכרין.

— איהר האָט ליעב קינדער? — האָט זי געפֿרעגט.

— זעהר!

— יעדע גוטע פֿרוי מוז ליעב האָבען קינדער — האָט העלענע צוגעגעבען.

ווען די פֿרויען האָבען גערעדט, איז ברונאָ אַרויסגעלאָפֿען פֿון צימער און אַראָב מיט די טרעפּ, ווײַל ער האָט זיך דערמאָנט, אַז ער האָט פֿערגעסען אויספֿיהרען עפּעס אַ בעשטעלונג.

— קום יוזיע — האָט די מוטער גערופֿען.

אָבער יוזיע איז שוין צוריק געוואָרען דרײַסט און ניט געוואָלט אַוועקגעהען פֿון ראָמאַ'ן.

— זאָל ער בלײַבען, איך בין געקומען נאָר אויף אַ ווײַלע — האָט ראָמאַ געזאָגט, ווענדענדיג זיך צו ראָסי'ן — כדי צו זאָגען אײַך, אַז מאָרגען איז אַ גרויסע יאַגד אויף פֿוקסען אין קאַמפּאַניאַ. דאָן קאַמילאָ האָט געזאָגט, אַז אויב איהר קאָנט רײַטען און ווילט זײַן אויף דער יאַגד...

— און איהר וועט זײַן?

— מיט דער פֿירשטין, יאָ! מען ברויך ניט דורכאויס אַרומיאָגען זיך מיט די הינד אַ גאַנצען טאָג, און פֿיעלײַכט אומקעהרענדיג זיך צוריק אַהײַם...

— גוט, איך פֿאָהר.

— אַך ווי גוט! נאָר דאָס האָב איך געוואָלט זאָגען.

זי האָט זיך געמאַכט, גלײַך ווי זי וויל שוין אַוועקגעהן, אָבער ער האָט אויסגערופֿען:

— וואַרט דאָך אויף, גנעדיגסטע, איך האָב אײַך עטוואָס צו ווײַזען.

— מיר?

— ביטע — האָט ער אויסגערופֿען, אַרײַנפֿיהרענדיג זי אין זאַל.

— אין אַ ווײַלע וועל איך אײַך דיענען — האָט ער ווײַטער געזאָגט און איז אַוועקגעגאַנגען אין שלאָף־צימער, פֿון וואַנען ער איז באַלד צוריקגעגאַנגען און געטראָגען עטוואָס פֿערוויקעלט אין אַ שפּיצען־טיכעלע. ווען ער האָט פֿונאַנדערגענומען, איז דאָס טיכעלע אַראָבגעפֿאַלען אויף

דעֶר עֶרד און ראָמאַ האָט דעֶרקעֶנט, אַז דאָס איז איהר אייגעֶן טיכֿעֶל. זייעֶרעֶ אויגעֶן האָבעֶן זיך בעֶגעֶגעֶנט.

— מיר שיינט, אַז איהר האָט פֿעֶרלאָרעֶן דאָס טיכֿעֶלעֶ ביי מיר — האָט עֶר געֶזאָגט אַ צומישטעֶר. — זאָל איך אָבגעֶבעֶן?

— ניין, ניין, איהר זייט זיך טועה — האָט זי געֶענטפֿעֶרט און דאָס בלוט איז איהר אַריין אין פּנים.

עֶר האָט אַריינגעֶלעֶגט דאָס טיכֿעֶלעֶ אין טאַש, און איהר דעֶרלאַנגט אַ קליין פּאָרטרעֶטיל, וועֶלכֿעֶס איז געֶוועֶן פֿעֶרוויקעֶלט אינ׳ם טיכֿעֶל.

— אַזוי פֿיעל האָבעֶן מיר געֶרעֶדט וועֶגעֶן אונזעֶר פֿריינד ראָזעֶלי, אַז איך רעֶכֿעֶן, איהר וועֶט איהם וועֶלעֶן זעֶהעֶן.

— דאָס איז זיין פּאָרטרעֶט? — האָט זי אויסגעֶרופֿעֶן און אַ חאַפּ געֶגעֶבעֶן די פֿאָטאָגראַפֿיעֶ, וועֶלכֿעֶ עֶר האָט איהר דעֶרלאַנגט.

לאַנג האָט זי דאָס בעֶטראַכֿט, איהרעֶ ליפּעֶן האָבעֶן געֶציטעֶרט און די אויגעֶן פֿול געֶוואָרעֶן מיט טרעֶרעֶן.

— אַלזאָ, דאָס איז געֶוועֶן דעֶר פֿאָטעֶר פֿון דעֶר קליינעֶר ראָמאַ?

— יאָ.

— וואָס פֿאַר אַ שעֶן געֶזיכֿט! וואָס פֿאַר אַ קאָפּ! צי האָט עֶר אַזוי אויסגעֶזעֶהן, ווען עֶר איז געֶשטאַנעֶן אויף קעֶסטעֶל־גרין?

— פּונקט אַזוי.

— און ווען עֶר האָט אָבגעֶגעֶבעֶן די צובראָכֿעֶנעֶ ליאַלקעֶ אויף סאָחאָ?

— אַזוי.

זי האָט ניט געֶקענט איינהאַלטעֶן איהר בעֶוועֶגונג, האָט צוגעֶדריקט די פֿאָטאָגראַפֿיעֶ צום מויל און געֶנומעֶן זי קושעֶן.

מיט טרעֶרעֶן האָט זי געֶלאַכֿט, און קוקעֶנדיג אויף ראָסי׳ן געֶזאָגט:

— דאָס איז דעֶרפֿאַר, וואָס עֶר איז געֶוועֶן אייעֶר פֿריינד, און דעֶר פֿאַר וואָס... עֶר האָט געֶליעֶבט די קליינעֶ, וועֶלכֿעֶ האָט געֶטראָגעֶן מיין נאָמעֶן.

דוד ראָסי האָט געֶשוויגעֶן, און זי האָט ווידעֶר מיט אַ נעֶרוועֶזעֶן געֶלעֶכֿטעֶר געֶרעֶדט.

— איך טראַכֿט, אַז זי איז ניט ווערט געֶוועֶן אַזאַ פֿאָטעֶר. דאָס האָט געֶמוזט זיין דעֶר בעֶסטעֶר טאַטעֶ, און זי...

— זי איז געֶוועֶן אַ קינד — האָט ראָסי געֶענטפֿעֶרט.

– יאָ, אִיהר מוזט בעסער ווִיסען, אָבער נאָך פִיעל יאָהרען, ווען זִי האָט זִיךְ דערוואוסט, יוער ס׳אִיז געווען אִיהר פָאטער... נאַטִירלִיךְ, אויב זִי לעבט...

– אִיךְ ווִיל אײַךְ געבען דִיעזע פָאטאָגראַפִיע – האָט ער געזאָגט.

– מִיר?

– אִיהר וואָלט ווָעלען זִי האָבען?

– אונגעהויער, אָבער בײַ אײַךְ האָט זִי אַ גרויסען ווערט?

– זִי אִיז בײַ מִיר טײַערער פון אַלץ, וואָס אִיךְ פערמאָג.

– טאָ ווִי אַזוֹי קאָן אִיךְ זִי נעהמען?

– אײַךְ אַלײַן גִיב אִיךְ זִי מִיט פערגנִיגען.

כּדי צו פערבעהאַלטען דִי טרערען, האָט זִי ווִידער אָנגעהויבען קושען דִי פָאטאָגראַפִיע. זִי האָט שוין געעפענט דאָס מויל, צו זאָגען ווער זִי אִיז, אָבער פלוצלִינג האָט זִיךְ געעפענט דִי טהִיר, און דאָס יונגעלע האָט אַרײַנגעשטעקט דאָס קעפּעל.

– פאַר וואָס רופט אִיהר מִיךְ נִיט? – האָט ער געפרעגט.

– קום, קום! – האָט ראָמאַ אויסגערופען, שטאַרקענדִיג זִיךְ אִין אִיהר אויפרעגונג – אִיךְ ווִעל דִיר שפִּיעלען, ווִילסט?

זִי האָט זִיךְ געזעצט בײַ׳ם קלאַווִיר אִין אָנגעהויבען זִינגען אַנ׳ענגלִישעם לִיעד, נאָכמאַכענדִיג דִי שטִימע פון אַ קִינד.

זִי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און דערזעהען ראָסִי׳ס אויגען אײַנגעקלעבט אִין אִיהר; מורא האָבענדִיג, זִי זאָל זִיךְ נִיט צווויינען, האָט זִי זִיךְ אָבגעריסען פון קלאַווִיר.

אִין דער זעלבער מִינוט האָט זִיךְ דִי טהִיר געעפענט מִיט אַ רעש. עס אִיז אַרײַנגעשפרונגען דער הונד און נאָךְ אִיהם אִיז אַרײַן העלענאַ.

– ער האָט געדראַפּעט אִין טהִיר, וואַהרשײַנלִיךְ אִיז ער אײַךְ נאָכגעלאָפען.

– געווִיס נאָכ׳ן הערר ראָסִי – האָט ראָמאַ געענטפערט. – דער הונד האָט מִיךְ אִין גאַנצען פערגעסען, הערר ראָסִי האָט פון מִיר צוגענומען זײַן הארץ.

– אַזוֹי ווִי מײַן יונגעל – האָט העלענע געזאָגט.

– ווִי אִיךְ זעה, ווִעט יוזיע – אַמאָל זײַן אַ סאָלדאַט, האָט ראָמאַ

געזאָגט, קוקענדיג אויפ׳ן יונגעל, וועלכער האָט אַרומגעמאַרשירט הין אין צוריק.

— ניין, ער טראַכט צו ווערען אַ שווייצאַר!

— אַ! אַלזאָ וועט ער אַמאָל זיין אַ שווייצאַר אין מיין הויז — האָט ראָמאַ געענטפערט, און דאָס יונגעל האָט געטאַנצט פון פרייד, הערענדיג די דאָזיגע הבטחה.

ווי אַזוי האָבען די לייט געקאָנט, זי אַזוי צו בעליידיגען, האָט העלענע געטראַכט.

עס האָט אָנגעהויבען ווערען דונקעל.

— צי ברענגען אַ לאָמפּ? — האָט העלענע געפרעגט.

— אויב פאַר מיר, איז ניט נויטיג; באַלד געה איך אַוועק — האָט געענטפערט ראָמאַ. אָבער חאָטש די מוטער מיט׳ן קינד זענען אַרויסגעגאַנגען, האָט זי פערגעסען אָן אַוועקגעהן. אַליין ניט בעמערקענדיג ווי אַזוי, האָבען זיי זיך צוגעריקט נאָהנט איינער צו׳ם אַנדערען און אָנגעהויבען רעדען שטיל. ראָמאַ האָט בעשלאָסען, צו ענטדעקען איהר געהיימניס.

— לאַנג האָב איך געטראַכט וועגען דעם טויט און בעגרעבניש פון דער קליינער ראָמאַ — האָט זי געזאָגט. — צי אייך איז קיינמאָל ניט אַרויף אויף די געדאַנקען, אַז דאָס קאָן זיין אַנ׳אויסגעטראַכטע זאַך?

— ניין.

— אפשר האָט עמיצען געלוינט, צו אויסטראַכטען, אַז זי איז געשטאָרבען, ווערענד באמת לעבט זי ביז היינט?

— אָבער וועמען האָט געקאָנט אינטערעסירען די טאָכטער פון אָרעמען דאָקטאָר אין סאָחאָ און דערנאָך פון אַרעסטירטען אין עלבאַ?

— אַלזאָ האָט איהר זיך ערשט ניט לאַנג דערוואוסט, אַז דער אָרעמער דאָקטאָר איז געוועזען אַ פירשט?

— איך האָב זיך דאָס דערוואוסט אין יענעם טאָג, ווען איהר זייט דאָ געוועזען צו׳ם ערשטען מאָל.

— און איהר האָט גאָר־נישט געהערט וועגען זיין טאָכטער?

— דעם זעלבען טאָג איז געוועזען ביי מיר אַ מענש, וועלכער איז געקומען פון לאָנדאָן...

— ווי הייסט ער?

— קאַרל מינגהעלי.

– וואָס=זשע האָט ער געזאָגט?

– ער האָט געזאָגט, אַז ראָמאַ ראָזעלי איז ניט געשטאָרבען, נאָר נאָך ערגער, דען זי איז אַרייַנגעפֿאַלען אין די הענד פֿון אַ נידערטרעכֿטיגען מענשען און איז אַרויף אויף אַ שלעכֿטען וועג.

– און איהר... האָט עס געגלויבט?

– קייַן וואָרט ניט! איך האָב איהם אָנגערופֿען ליגנער און אַרויסגעוואָרפֿען פֿון שטוב.

– אַלזאָ גלויבט איהר... אַז... אויב זי לעבט...

– מייַן ראָמאַ איז אַן'ערליכֿע פֿרוי.

זי איז רויט געוואָרען ביז די ווייַסעל פֿון די אויגען. זייַן פֿעסטער גלויבען אין איהר ערליכֿקייַט האָט זי פֿערשעמט, נייַן! יעצט וועט זי ניט אויסזאָגען.

אַ ווייַלע האָבען זיי געשוויגען, דערנאָך האָט ראָמאַ געזאָגט:

– ציי ווילט איהר ניט, אָנרופֿען מיך ראָמאַ און טראַכֿטען, אַז איך בין אייַער קלייַנע פֿרייַנדין?

זי איז אַרויסגעלאָפֿען פֿון צימער ווי אָהן געדאַנקען. זי האָט ניט געהאַט, מיט וועמען זיך טיילען מיט איהר פֿרייד, און דאַרום ווען זי איז צוריקגעקומען אַהיים, איז זי אַרייַנגעגאַנגען אין דער מוהמעס צימער און געקושט דאָס בייַנעריגע געזיכֿט פֿון דער אַלטער, וועלכֿע האָט זיך שטאַרק געוואונדערט אויף דער צערטליכֿקייַט און געזאָגט:

– איך בעגעהר נאָר, אַז דו זאָלסט האָבען אַ פּאַסענדען שיקזאַל, טייַערע ראָמאַ. דו ביזט דאָך דעם באַראָנס כלה; די אָרעמע משוגענע קאָן דאָך לאַנג ניט לעבען. איך בעט דיך רחמים, היט זיך פֿאַר בייזע צינגער. די וועלט וועט קיינמאָל ניט פֿערצייַהען, ווען מען פֿערגעסט, זיך ווייַזען געהעריג פֿאַר לייַטען, און זי האָט רעכֿט!

ראָמאַ האָט אָנגעשריבען דעם באַראָן:

„ליעבער באַראָן באָנעלי!

צי האָב איך ניט געזאָגט, אַז קאַרל מינגהעלי וועט נאָר=נישט ענטדעקען? איך ווידערהאָל נאָך אַמאָל, אַז ער געהט אויף אַ פֿאַלשען וועג. רוף איהם צוריק, רוף צוריק!

דייַן ראָמאַ וואַלאַנאַ“.

„איך שיק פעליקסען, ער וועט דיר איבערגעבען דעם בריעף. איך ווינש א פרעהליכע פערוויילונג". ה. וו.

IX.

עס איז געוועזען א וואונדערליכער העררבסט=פריהמאָרגען. די זון האָט געלייכט און די לופט איז געוועזען אָנגעפילט מיט'ן ריח פון גראָז און פערשפּעטיגטע בלומען.

הינטער'ן טויער, אויפ'ן וועג קיין „וויא אַפּיאַ", זענען געשטאַנען א פּאָר צעהנדליג רייטקנעכט און צוגעהאַלטען געזאָטעלטע פערד. פון אַלע זייטען זענען אַהער, אויף דיזען זאַמעלפונקט, געקומען יענער, אין רויטע פראַקען, ווייסע הויזען און הויכע שטיוועל. אויפ'ן וועג האָט זיך געצויגען א לאַנגע שורה פון קאַרעטעס, אין וועלכע עס זענען געזעסען שענע דאַמען, איינינגע אָנגעטהון אין אַמאַזאָנקעס (רייטקליידער). קינדער מיט גרויסע בייכלעך זענען געשטאַנען גרופּענווייז ביי די זייטען פון וועג און זיך צוגעקוקט צו דער פּראַכטפאָלער ערשיינונג.

דער אַמעריקאַנישער און דער ענגלישער געזאַנדטער זענען געפאָהרען רייטענדיג נעבען א גרויסאַרטיגער קאַרעטע, פון וועלכע דער קוטשער און דער לאָקאַי האָבען געבליאַסקעט פון גאָלד און פורפורנע קליידונג.

— חער וואָלט געקאָנט גלויבען, קוקענדיג אויף דיזער ערשיינונג, אַז די גאַנצע געגענד קאָכט פון אונצופרידענהייט? — האָט בעמערקט דער ענגלענדער.

— אָבער רוים און איהר אומגעגענד איז גאַנץ גלייכגילטיג צו אַלע פערענדערונגען, וועלכע קאָנען פאָרקומען אויף דער וועלט — האָט געענטפערט דער אַמעריקאַנער. — די דאָזיגע ערד, למשל, צו וועמען געהערט זי? בלומרשט צו דעם אַלטען רוימישען אַדעל, אָבער אייגענטליך צו די סוחרים פון „קאַמפּאַניא", וועלכע מאַכען א פערמעגען, אָברינגענדיג די ערד ביי די פירשטען, און דערנאָך געבען זיי אָב אָרעמע לייט אין אַרענדע.

— און די אַריסטאָקראַטיע ווי אַזוי לעבט?

— שלעכט. זי האָט שוין ניט קיין שום פּאָליטישע בעדייטונג און די מלוכה קען זי ניט.

— זיי דיענען ניט אין מיליטער, ניט אין פֿלאָט, אַלזאָ וואָס טהוען זיי?

— זיי גיעבען זיך איבער דער ליעבע! זייער הויפּט=בעשעפֿטיגונג איז, צו פֿערבינדען זייער אַלטען איטאַליענישען יחוס מיט די מיליאָנערען פֿון ענגלאַנד און אַמעריקאַ. מיר העלפֿען זיי דאַרין, מאַדאַם היראַם, מאַדאַם פֿײַער דרעהט זיך דאָ שטענדיג אַרום מיט איהר טאָכטער און מיט איהרע דאָלאַרען, הײַנט איז זי אויך דאָ, צווישען יענע קאַרעטעם — האָט געזאָגט דער אַמעריקאַנער — זי פֿערנעהמט אַ גרויסאַרטיגע וואָהנונג אין גראַנד=האָטעל און שפּיעלט די ראָלע פֿון אַן'אָפּעקונקע פֿאַר אַ גאַנצע מחנה איטאַליענישע יונגע=לײַט, וועלכע פֿלידערען וועגען ליעבע און האָבען ניט קיין התלהבות, ניט קיין אַכטונג, ווי איך קיין שום אידעע ניט וועגען דער נויטיגקייט, צו איבערלעבען איטאַליען, זיי בעגעהרען נאָר, פֿיהרען אַן'אויסגעלאַסען לעבען, די אַלטע פֿערדאָרבענהייט בײַ דער נײַער ציוויליזאַציע.

— און דערווײַל דאָס איטאַליעניש פֿאָלק...

— דאָס פֿאָלק, פּונקט ווי דאָס ענגלישע, דאָס דײַטשע, ווי איבערהויפּט דאָס פֿאָלק פֿון יעדען לאַנד, וואו עס עקזיסטירען פּריווילעגירטע קלאַסען, וואַקסט ווי די וואַליעס אויפֿ'ן ים, און בעגעהרט צו פֿערגיסען אָט די דאָזיגע ניט נוציגע רעשטען פֿון די טויטע מיוחסים.

— אַזאָלכע שטרעבונגען פֿון פֿאָלק פֿערקערפּערען זיך געוויס אין אַזאָלכע מענשען ווי ראָסי?

— יאָ, ווען ער וואָלט געקאָנט זיך האַלטען אויף זײַן פּלאַץ. זײַנע אידעען זענען אַזאָלכע ערהאַבענע און הויכע, ווי פֿון די ערשטע קריסטען, ווען זיי זענען געזעסען אין די היילען.

— און וואו איז דער פֿעלז, אָן וועלכען ראָסי'ס פּאָליטיק ווערט צושלאָגען?

דער אַמעריקאַנער האָט אַ זעץ געגעבען מיט זײַן בײַטש אָן זײַן גלאַנצענדיגען שטיוועל און געזאָגט שטיל:

— ד'אָרט!

— דאָננאַ ראָמאַ?

— פֿאַר אַ פּאָר וואָכען האָט איהר געהערט, ווי ער האָט געדינערט

אויף די גאָלדענע און פּורפּורנע אוניפֿאָרמען, און יעצט איז ער אַליין גרייט, דאָס אָנצוטהון.

— פֿיעלײַכט איז פֿאַרהאַן אַ גרויסע סיבה דערצו?

דער אַמעריקאַנער האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין.

— דאָס איז דער געוועהנליכער שיקזאַל פֿון די רעוואָלוציאָנערע אַנפֿיהרער: בײַ זיי איז שטענדיג פֿעראייניגט שמשון=הגבור'ס כח מיט זיין שוואַכקײַט.

— אַ וואונדערליכע זאַך! דאָך, ניט קוקענדיג אויף אַלץ וואָס איהר זאָגט מיר וועגען דאָננאַ ראָמאַ, האָב איך עפּעס אַן'אמונה אין דיזער פֿרוי.

— גוט מאָרגען, גענעראַל פּאָטער! — האָט אויסגערופֿען אַ פֿרעהליכע שטימע פֿון אַ קאַרעטע.

דאָס איז געוועזען ראָמאַ, וועלכע איז געזעסען נעבען דער פֿירשטין און ענטקעגען איהר — ראָסי. איהרע אויגען האָבען געפֿונקעלט, די באַקען געברענט, זי האָט אויסגעזעהען שענער ווי שטענדיג, אין דעם צוגעפּאַסטען רײַט=קלייד.

דער גענעראַל איז צוגעפֿאָהרען צו דער קאַרעטע, און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ הויך געשפּרעך, דורכגעפֿלאָכטען מיט פֿרעהליכע געלעכטער.

אויפֿ'ן פֿערזאַמלונגס=פּלאַץ איז געשטאַנען אַ מאַסע נײַגיעריגע מענשען; אַ מענגע אויסלענדער זענען געקומען צופֿאָהרען אין געדונגענע קאַרעטעס. דער הויפּטפֿיהרער פֿון יאַגד איז געשטאַנען גרייט, מיט אַ מחנה אונגעדולדיגע הינד אויף די רימענדלעך, און אַרום איהם בלויגעקליידעטע אָפֿיצירען, רויטע יעגער, דאַמען אין פֿערשידענע רײַט=קליידער, און אויף דעם אַלעמען האָט די זון געגאָסען איהרע גאָלדענע שטראַהלען, און פֿון דער ערד האָט זיך געהערט דער באַלזאַם=ריח פֿון גרעזער.

דאָן קאַמילאָ האָט געוואַרט מיט פֿערד פֿאַר זײַן געזעלשאַפֿט. פֿאַר ראָמאַ'ן איז געוועזען בעשטימט אַן'אויסגעצייכענטע קליאַטשע. דער גענעראַל פּאָטער האָט איהר געהאָלפֿען, אַרויפֿזעצען זיך אויפֿ'ן פֿערד, און ווען די קליאַטשע האָט אָנגעהויבען פֿליהען לײַכט איבער'ן גראָז, איז דער גענעראַל צוריקגעגאַנגען צו דער פֿירשטין.

— וואָס איז געוואָרען מיט דאָננאַ ראָמאַ? שען איז זי שטענדיג. אָבער הײַנט האָט זי זיך זעלבסט איבערגעשטיגען.

– זִי זֶעהט⸗אוֹיס ווִי אוּנדִינאַ, ווֶעלכֶע האָט צוּרִיקגֶעפוּנֶען אִיהר נשמה – האָט דֶער עֶנגלֶענדֶער בֶּעמֶערקט.

דִי פִּירשטִין האָט זִיךְ צוּלאַכט.

– אַ הוּסט און לִיעבֶּע קאָן מֶען נִיט בֶּעהאַלטֶען, מֵיינֶע הֶערְרֶען – האָט זִי גֶעזאָגט גאַנץ שטִיל, ווֵייזֶענדִיג אוֹיף דוד ראָסִי.

– צִי רֶעכֶענט אִיהר...

– שאַ!

דֶערווֵייל אִיז ראָסִי, אִין אַ גֶעווֶעהנלִיכֶען שפּאַצִיר⸗אַנצוּג, צוּגֶעגאַנגֶען צוּם פֶערד, אוֹיף ווֶעלכֶען עֶר האָט בֶּעדאַרפט רֵייטֶען. דאָס אִיז גֶעווֶען אַנ'אָגֶער מִיט הִיצִיג בּלוּט, בַּיי ווֶעלכֶען דִי נאָזלֶעכֶער האָבֶּען גֶעצִיטֶערט. דֶער רֵייטקנֶעכט, ווֶעלכֶער האָט גֶעהאַלטֶען דאָס פֶערד, האָט גֶעקוּקט אוֹיף ראָסִי'ן אָהן צוּטרוֹיעֶן.

צוּ אַלֶעמֶענס פֶערוואוּנדֶערוּנג האָט ראָסִי אָנגֶענוּמֶען פֶעסט דִי לֵייצֶעם, אִיז פלִינק אַרוֹיפגֶעשפּרוּנגֶען אוֹיפ'ן זאָטֶעל און אַ ווֵיילֶע שפּעֶטֶער אִיז עֶר שוֹין גֶעווֶען נֶעבֶּען ראָמאַ'ן. עֶס האָט זִיךְ דֶערהֶערט דֶער בּלאָז פוּן האָרן, דִי הִינד האָבֶּען זִיךְ צוּלאָזט און דִי יאַגד האָט זִיךְ אָנגֶעהוֹיבֶּען.

מֶען האָט בֶּעדאַרפט אַרִיבֶּערשפּרִינגֶען אִיבֶּער אַ גאַנץ הוֹיכֶען צוֹים פוּן שטֵיינֶער. ראָסִי אִיז גֶעווֶען דֶער לֶעצטֶער, און ווֶען עֶר האָט בֶּעדאַרפט אַרִיבֶּערשפּרִינגֶען, האָט זֵיין פֶערד זִיךְ אֵיינגֶעשפּאַרט און נִיט גֶעוואָלט פאָלגֶען. ראָסִי האָט אִיהם גֶעגלֶעט אִיבֶּער'ן האַלז, גֶערֶעדט, גֶעפּרוּבט, אָבֶּער דאָס פֶערד האָט אַראָבגֶעלאָזט דֶעם קאָפּ צווִישֶען דִי פִיס. צוּם דרִיטֶען מאָל אִיז ראָסִי צוּגֶעלאָפֶען צוּם מוֹיעֶר, אָבֶּער דאָס פֶערד האָט זִיךְ גֶעוואָרפֶען אָן אַ זַייט.

אַלֶע זֶענֶען גֶעשטאַנֶען, נֵייגִיעֶרִיג צוּ זֶעהֶען דֶעם רֶעזוּלטאַט פוּנ'ם קאַמפּף מִיט'ן פֶערד.

ווֶען צוּם פִירטֶען מאָל אִיז דֶער אָגֶער אַ צִיטֶערנדֶער, מִיט בּלוּט פֶערלאָפֶענֶע אוֹיגֶען, צוּגֶעקוּמֶען צוּם צוֹים, האָט מֶען גֶעזֶעהֶען, אַז פוּן אֵיין זַייט האָט גֶעפּלאַצט דִי לֵייצֶע.

– עֶר אִיז גֶעבּוֹירֶען אִין אַ הֵייבֶּעל, אוֹיב עֶר ווֶעט נִיט בּרֶעכֶען האַלז און נאַקֶען – האָט זִיךְ עֶמִיצֶער אָנגֶערוּפֶען.

– אָבֶּער פאַר⸗וואָס גִיט עֶר נִיט אַ שמִיץ מִיט דֶער בֵּייטש? – האָט אַ צווֵייטֶער גֶעפרֶעגט.

אָבֿער ראָסי האָט געגלעט דעם האַלז פֿון צוקאָכֿטען אָגער, און ווען ער איז צוגעלאָפֿען צום ציעל, האָט ער זיך אײַנגעבויגען און אַ ציה געטהון פֿעסט בײַם מונדשטיק פֿון פֿערד.

דאָס פֿערד האָט געחראַפּיעט, זיך געשטעלט אויף די הינטערשטע פֿיס, אַ שפּרונג געטהון און איז שוין געשטאַנען, פֿלאַכֿע ווי אַ שעפּסעלע, אויף דער צווייטער זײַט מויער.

ראָמאַ איז געווען בלאַס ווי דער טויט. דער אַמעריקאַנישער געזאַנדטער האָט זיך צו איהר געווענדעט.

— נאָר איינמאָל אין לעבען האָב איך געזעהען אַזאַ רײַטער.

ראָמאַ האָט מיט גרויס מיה געפֿרעגט:

— ווער איז דאָס געווען, הערר גענעראַל?

— דער יעצטיגער פּאַפּסט, ווען ער האָט געדיענט אין דער גוואַרדיע.

— אָט דאָס איז אַ רײַטער! בײַ גאָט! — האָט דאָן קאָמילאָ געזאָגט.

— אַזאַ טאַלענט קאָן נאָר זײַן אַן׳אײַנגעבאָרענע זאַך — האָט דער ענגלענדער געזאָגט.

דוד ראָסי איז, מיט אַ נײַע לײַצע, צוגעפֿאָהרען צו זײַ.

— איהר פֿיהרט דאָס פֿערד ווי אַ קינסטלער, איהר האָט געמוזט פֿון קינדווײַז זיך בעשעפֿטיגען מיט רײַטען? — האָט געפֿרעגט סער עווועלין.

— יאָ, עקסעלענץ, איך בין צוויי יאָהר געווען אַ שטאַל־יונג אין נויאָרק — האָט ראָסי געענטפֿערט.

אין דער מינוט האָט מען געגעבען אַ צייכען, אַז מ׳האָט דעם פֿוקס אַרויסגעיאָגט פֿון זײַן בעהעלטניש. די פֿערד האָט מען צולאָזט גאַלאָפּ.

נאָך צוויי שעה האָט מען דעם פֿוקס געהרגעט. מ׳האָט אָבגעהאַקט דעם קאָפּ מיט דעם ווײַדעל, און דאָס איבריגע האָט מען אַוועקגעוואָרפֿען פֿאַר די הינד.

מ׳האָט אָבגעגעסען פֿריהשטיק און זיך גענומען אומקעהרען אַהײַם.

ראָמאַ מיט דוד׳ן זענען געפֿאָהרען איינער נעבען אַנדערען, די פֿירשטין — אַ פּאָר טריט הינטער זײַ.

— ראָמאַ! האָט די לעצטע אויסגערופֿען — דער וועג איז אַזוי גלײַך, לאָמיר זיך אַ לאָז טהון גאַלאָפּ.

— אדרבא!

און ראָמאַ איז אַוועקגעפֿלויגען ווי אַ פֿײַל.

— נִיט אַנדערש, נאָר דִי קליאַטשע האָט זִיך צוויאָגט — האָט דִי פִּירשטִין געזאָגט, און דוד ראָסִי האָט זִיך געלאָזט, זִי נאָכֿיאָגען.

— זאָלען זײַ געניסען! — האָט דִי פִּירשטִין געזאָגט לאַכֿענדִיג — און מִיר וועלען זִיך אומקעהרען אַהײַם.

X.

ראָמאַ אִיז געפלויגען אַלץ ווײַטער און ווײַטער, און הערענדִיג הִינטער זִיך דאָס נאָכֿיאָגען, און פִיהלענדִיג ווער דאָס אִיז, האָט זִי געשפִּירט אַ ווִילדע פרײַד. ענדלִיך האָט ראָסִי זִי דעריאָגט. ווען דִי פֿערד האָבען זִיך אויסגעגלײַכֿט, האָבען זײַ געקוקט אײַנער אויפ׳ן אַנדערען מִיט אַ געלעכֿטער.

— מִיר קאָנען ווײַטער פֿאָהרען, און אומקעהרען זִיך דורכֿ׳ן ענגלִישען בּית=עולם — האָט ראָמאַ פֿאָרגעלעגט.

— אויסגעצײַכֿענט! — האָט ראָסִי געענטפֿערט.

— און דִיעזע רײַזע האָט מִיר געגעבען אַפּעטִיט — האָט ראָמאַ געזאָגט — מִיר ווִילט זִיך עסען!

— אִיך געדענק, אַז דאָ בעדאַרף ערגעץ זײַן אַן׳אַכסניא, — האָט ראָסִי געזאָגט — מִיר וועלען עסען באָבלעך מִיט לאָקשען.

— וואָס פֿאַר אַ שענע וועלט! — האָט ראָמאַ אויסגערופֿען.

— אַ שענע און אַ לִיעבע וועלט! — האָט ער געענטפֿערט און זײַ האָבען זִיך הערצלִיך צולאַכט.

דִי מִיט שנֵעע בעדעקטע שפִּיצען פֿון באַרג „מאָנטע זשענאַריאָ“ האָבען זִיך געשפִּיעלט אִין פֿאַרבען פֿון פורפור און אָפּאַל, אָבער ראָמאַ און ראָסִי, פֿאָהרענדִיג אײַנער נעבען אַנדערען, האָבען געהאַט זײַער אײַגען וועלט אִין זײַערע הערצער, און האָבען אויפֿגעהערט צו בעמערקען דִי וואונדערלִיכֿע אומגעבונג.

זײַ האָבען דערזעהען אַ קלײַן רויך שוועבט איבער אַ קלײַן וועלדעל פֿון אײַקאַליפּטוס=בוימער. זײַ האָבען זִיך געווענדעט אִין יענע זײַט און באַלד זענען זײַ צוגעפֿאָהרען צו אַן׳אײַנפֿאָהר=הויז.

דער קלײַנער משרת האָט צוגענומען דִי פֿערד; דער ווִירט, וועל=

כֿעֶר האָט אַרויסגעֶקוקט פֿעֶרדעֶכֿטיִג, האָט זיִך טיִיף פֿעֶרנייגט, און אַנ'אַלטעֶ פֿרוֹי, מיִט אַ געֶזיכֿט וואָס איִז צוקנייטש ווי דיִ קאָרעֶ פֿון בוים, האָט געֶבראַכֿט אַ צעֶטעֶל פֿון שפּייזעֶן.

אַלסדיִנג האָט זיי דעֶרפֿרייעֶט און דעֶרוועֶקט צום לאַכֿעֶן. ראָמאַ האָט ביִז היינט ניִט געֶהעֶרט פֿון אַזעֶלכֿעֶ מאכלים, און האָט אויסגעֶזעֶצט מיִט אַ געֶלעֶכֿטעֶר לעֶזעֶנדיִג דיִ פּרייזעֶן.

— לאָקשעֶן — זעֶקס פּעֶנס! אויסגעֶציייכֿעֶנט! שאָפּעֶן=פֿלייש — זעֶקס פּעֶנס. אפשר וועֶלעֶן מיִר אויפֿעֶסעֶן צוויי פּאָרציעֶס? האַ? און זיי האָבעֶן געֶלאַכֿט, געֶלאַכֿט ווי קיִנדעֶר. וואַרטעֶנדיִג אויפֿ'ן מיִטאָג, זעֶנעֶן זיי געֶגאַנגעֶן שפּאַציִרעֶן איִן דעֶם אייקאַליִפּטוס=וועֶלדעֶל, זעֶנעֶן געֶקומעֶן ביִז אַ וואונדעֶר שעֶנעֶ לאָנקעֶ, אַרומגעֶריִנגעֶלט מיִט בוימעֶר און פֿעֶרזייט מיִט בלומעֶן.

— מעֶן וואָלט דאָ געֶקאָנט מאַכֿעֶן אַ בלומעֶן=קאַמפּף — האָט ראָמאַ אויסגעֶרופֿעֶן.

ראָסי האָט געֶחאַפּט אַ הויפֿעֶן פּיאַלקעֶס און אַ וואָרף געֶטהון אויף איִהר.

— ווען איִך בין געֶוועֶן אַ יונגעֶל, פֿלעֶגעֶן ביי אונז דאָ פֿאָרקומעֶן פּאָיעֶדיִנקעֶס.

— ווי פּאַסטעֶן פּאָיעֶדיִנקעֶס אויף אַזאַ אָרט? דאָ האָט געֶמוזט פּרעה'ס טאָכֿטעֶר געֶפֿיִנעֶן משה'ן.

— און אפשר איִז דאָ געֶוועֶן דעֶר גן=עדן, וואו אָדם הראשון האָט געֶפֿונעֶן זיין חוה'ן?

זיי האָבעֶן אַ קוק געֶגעֶבעֶן איינעֶר אויפֿ'ן אַנדעֶרעֶן און געֶשמייכֿעֶלט.

— וואָס פֿאַר אַנ'איִבעֶרראַשונג האָט דאָס געֶמוזט זיין פֿאַר איִהם! — האָט ראָמאַ געֶזאָגט — איִך בין נייגיִעריִג, וואָס האָט עֶר וועֶגעֶן איִהר געֶטראַכֿט?

— עֶר האָט זיִ געֶוויִס געֶרעֶכֿעֶנט פֿאַר אַ מלאך, וועֶלכֿעֶר איִז אַראָבגעֶשוואומעֶן אויף דעֶר לבנה און פֿעֶרגעֶסעֶן צו אומקעֶהרעֶן זיִך אויפֿ'ן היִמעֶל.

— אָבעֶר וואו! געֶוויִס האָט עֶר תיכף דעֶרקעֶנט, אַז דאָס איִז אַ פֿרויעֶנציִמעֶר.

– שטעלט אײַך פֿאַר, אַז זי איז געווען פֿאַר איהם די אײנציגע פֿרויענצימער אויף דער גאַנצער וועלט!

– אָבער אויך ער איז געווען פֿאַר איהר אַן׳אײנציגער!

בשעת דעם מיטאָג האָבען זײ אָהן אויפֿהער געשפּאַסט און געלאַכט: מען האָט זײ געשטעלט דעם טיש אויפֿ׳ן גאַנעק, וואו מ׳האָט געזעהען אַ שמוציגען הויף מיט שטעלכלעך, אָבער ראָמאַ׳ן האָט אַלסדינג געווילט. די אַלטע פֿרוי, אַן׳אמת קינד פֿון איטאַליען, האָט געלאַכט און צופֿרידען געווען פֿון זײער פֿרעהליכקײט. ראָמאַ׳ן האָט זי גערופֿען „שוועסטעריל״.

דער מיטאָג איז געווען שלעכט געקאָכט, שלעכט דערלאַנגט, אָבער וואָס געהט עס זײ אָן?

– אײן גאָפּעל אויף די אַלע מאכלים? האָט ראָסי זיך געוואונדערט.

– איז נאָך בעסער, וועט איהר ווענינגסטענס נאָר אײנמאָל עסען מיט אַ שמוציגען־גאָפּעל.

– אָבער שאַ, איך האָב גאָר אין גאַנצען פֿערגעסען! – האָט ראָמאַ אויסגעשריען, אויפֿהעבענדיג בײדע הענדטלעך.

– וואָס אַזוינס?

– איך האָב געזאָלט זײַן אַ גאַנצען טאָג די קלײנע ראָמאַ!

– דאָס זײַט איהר געוועזען און זײַט אויך יעצט!

– וואָלט איהר דאָך בעדאַרפֿט מיך רופֿען בײַ דעם נאָמען!

– טאָ זאָל די קלײנע ראָמאַ אויך מיך אָנרופֿען דוד.

– אָ, דאָס איז אַ קלוג שפּיצעל! – האָט ראָמאַ געלאַכט און אַ חוואַלע פֿון קאָכעדיג בלוט איז אָנגעשוואומען אין איהר פּנים.

אין נאָהענטען ווײַנגאָרטען האָט אַ מײדעל געזונגען אַ ליעד וועגען אַ מוטער, וואָס איהר זוהן האָט אַוועקגעוואָרפֿען דאָס אַלטע פּויערשע הײַזעל, כדי צו זוכען אַ פּאַלאַץ. איהם ליעבען שענע דאַמען, אָבער די גרויע מוטער קאָן בעסער ליעבען, און דער זוהן קעהרט זיך אום אונטער איהרע פֿליגלען.

זײ האָבען זיך צוגעהערט צו דעם ריהרענדען ליעד, זײ האָבען פֿערגעסען פֿון געלעכטער, אין זײערע אויגען זענען אָנגעלאָפֿען טרערען.

זײ האָבען געהײסען דערלאַנגען אַ רעכנונג, און ווען דער ווירט איז געקומען האָט ראָסי געפֿרעגט:

– דו האָסט אַלזאָ בדעה אָנרעֶדעֶן דעֶם קעֶניג, עֶר זאָל ברעֶכעֶן זײַן הבטחה?

– דעֶר קעֶניג האָט דאָ גאָר ניט וואָס צו טהון, ווען עֶר האָט מיך געֶמאַכט פֿאַר דיקטאַטאָר.

– אַלזאָ, דעֶם קעֶניגס ווערטעֶר, אַז ראָסי׳ס שולד וועט געֶשעֶנקט ווערעֶן, האָבעֶן קײַן שום בעֶדײַטונג ניט?

– נײַן, דאָס איז מײַן לעֶצטעֶס וואָרט און יעֶצט אַדיעֶ!

ראָמאַ האָט אויסגעֶשטרעֶקט דעֶם רעֶוואָלווער, וועֶלכעֶן זי האָט געֶשווינד אַרויסגעֶחאַפּט פֿון שרײַבטיש.

– דו וועֶסט ניט אַרויסגעֶהעֶן פֿון דאַנעֶן!–האָט זי אויסגעֶשריעֶן.

דעֶר באַראָן איז געֶשטאַנעֶן אונבעֶוועֶגט; עֶס איז געֶוואָרעֶן אַ ווײַלעֶ שטיל, ווי אין אַ קבר.

עֶפּעֶס אַ קאַרעֶטעֶ איז צוגעֶפֿאָהרעֶן צום הויז, עֶס האָבעֶן זיך געֶהערט עֶמיצעֶנס גיכעֶ טריט אויף די טרעֶפּ.

ראָמאַ האָט זיי געֶהעֶרט. זי האָט געֶציטעֶרט אין גאַנצעֶן קעֶרפּעֶר, דאָס האַרץ האָט געֶצאַפּעֶלט, גלײַך ווי עֶס וויל פּלאַצעֶן. עֶס האָט זיך דעֶרהעֶרט אַ קלאַפּ אין טהיר... נאָך אַמאָל... נאָך אַמאָל... דאָס קלאַפּעֶן איז געֶוועֶן אונגעֶדולדיג, פֿיבעֶריש.

ראָמאַ האָט פֿעֶרגעֶסעֶן וועֶגעֶן עֶקזיסטעֶנץ פֿון באַראָן, און איז געֶשטאַנעֶן ווי צוגעֶשמידט צום אָרט. דעֶר באַראָן האָט אויך אַלסדינג פֿעֶרשטאַנעֶן און איז אויך געֶשטאַנעֶן ווי פֿעֶרשטײַנעֶרט.

עֶמיצעֶנס אַ ציטעֶרנדעֶ שטימעֶ האָט געֶרופֿעֶן: „ראָמאַ!״.

ראָמאַ האָט אַ געֶשריי געֶגעֶבעֶן און אַרויסגעֶלאָזט דעֶם רעֶוואָלווער פֿון האַנד. דעֶר באַראָן האָט איהם באַלד אויפֿגעֶהויבעֶן. עֶר איז דעֶר עֶרשטעֶר געֶקומעֶן צו די געֶדאַנקעֶן.

– שטיל! – האָט עֶר געֶזאָגט – לאָז איהם אַרײַן. איך וועֶל מיך בעֶהאַלטעֶן אין יעֶנעֶם צימעֶר. אָבעֶר געֶדעֶנק, אויב דו וועֶסט איהם זאָגעֶן וועֶגעֶן מײַן געֶגעֶנוואַרט, וועֶל איך איהם אַוועֶקלעֶגעֶן טויט אויפֿ׳ן אָרט.

דעֶר באַראָן איז געֶשווינד אַרויסגעֶגאַנגעֶן אין צווייטעֶן צימעֶר און די שטימעֶ הינטעֶר׳ן טהיר האָט וויעֶדעֶר געֶרופֿעֶן „ראָמאַ!״.

ווי אַ שכּורעֶ איז ראָמאַ צוגעֶגאַנגעֶן צום טהיר און זי געֶעֶפֿעֶנט.

IV.

דורכפֿאָהרענדיג די גאַסען און פּלעצער פֿון רוים, האָט ראָסי געזעהען די טריאומף=טויערען, די פֿאָהנען, די בלומען, רעשטען פֿון די פֿייערליכקייטען, און אין איהם האָט געוואָקסען דער בעגעהר, וואַרפֿען צו ראָמאַ'ס פֿיס די בעווייזען פֿון איהר מסירה.

אָבער ווען ער איז געקומען אין איהר וואָהנונג און זי האָט איהם געעפֿענט די טהיר, איז זיין כעס צושמאָלצען געוואָרען, זעהענדיג זי אַ בלאַסע, אַנ'אָבגעצעהרטע און ער האָט זי געוואָלט אַרומאַרמען.

ראָמאַ האָט געוואוסט, אַז דאָס איז ראָסי הינטער'ן טהיר און דאָך, ווען זי האָט איהם דערזעהען, האָט זי אַ געשריי געגעבען און שרעק האָט אויסגעדריקט איהר געזיכט. זי האָט אַקוק געגעבען אויף זיין פּנים, וואָס איז געענדערט געוואָרען דורך שמערץ און פּיין און זי האָט אויפֿגעהויבען די הענד איבער'ן קאָפּ, גלייך ווי זי וויל זיך פֿערשטעלען פֿאַר אַ זעץ.

דאָס האָט נאָך מעהר דערוועקט ראָסי'ס רחמנות אויף איהר. ער האָט געפֿיהלט, אַז ניט קוקענדיג דאַרויף, וואָס זי האָט געטהון, ליעבט ער זי און וועט זי ליעבען ביז ענדע לעבען.

ער האָט געעפֿענט דאָס מויל, אָבער ניט געקאָנט קיין וואָרט אַרויסרעדען. מיט אַ ציטערנדע האַנד האָט ער אַרויסגעכאַפּט פֿון טאַש דעם צוקנייטשטען בעפֿעהל וועגען זיין אַרעסט.

— זעה! — האָט ער געזאָגט פֿערשטיקט.

ראָמאַ איז געפֿאַלען אויפ'ן שטול ווי אונמעכטיג.

— זאָג אז דו ווייסט גאָר ניט וועגען דעם, ראָמאַ!

זי האָט פֿערדעקט דאָס געזיכט מיט די הענד און געשוויגען.

— זאָג; ראָמאַ, זאָג!

זי האָט געמיינט, אַז ער וועט שרייען אויף איהר און יעצט ציטערט נאָר זיין קול פֿון רחמנות און אויפֿרעגונג. זי האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ און אַ קוק געגעבען; זי האָט געוואָלט רעדען, אָבער איהר שטימע איז פֿערשטיקט געוואָרען און זי האָט ווידער צראָבגעלאָזט דעם קאָפּ,

ער איז געוועזען איבערצייגט אין איהר שולד און דאָך האָט ער געקעמפּפֿט מיט זיך, געוואָלט געפֿינען פֿאַר איהר עפּעס אַנ'אויסרייד, אַ תירוץ.

– דיִ צייַטונגען שרייַבען, אַז דו האָסט מיִך אַרויסגעגעבען, ראָמאַ; דאָס קאָן אָבער ניִט זייַן, זאָג, אַז ס'איִז ניִט אַזוי.

זיִ האָט געשוויִגען.

– זעה, אָט דיִעזער אורטייל איִז אַרויסגעגעבען אויף דוד לעאָנע. דיִעזער נאָמען האָט געקאָנט געשריִבען ווערען נאָר מיִט מענשליִך בלוט. אום גאָטעס וויִלען, ראָמאַ, זאָג: ציִ דו האָסט עס אויפגעשריִבען.

זיִ האָט געשוויִגען.

– איִך האָב דיִר אַלסדיִנג געזאָגט, ראָמאַ! געדענקסט, דאָ איִן דעם זעלבען ציִמער. דו האָסט דאָך ניִט געקאָנט אַרויסגעבען דעם זוהן פון דייַן אייַגענעם פאָטער! אַ יאָ?

ראָמאַ האָט אָנגעהויבען וויינען.

– מיִר האָט זיִך געדאַכט, אַז נאָר איין פּערזאָן אויף דער גאַנצער וועלט ווייס וועגען דוד לעאָנע. נאָר, אפשר איִז געווען נאָך עמיִצער, וועלכער האָט וועגען דעם געוואוסט? העלף מיִר זיִך דערמאָנען. אָדער אפשר זענען מיינע בריִף אַרייַנגעפאַלען איִן פרעמדע הענד און דו קאָנסט ניִט זייַן פעראַנטוואָרטליִך דאַפיִר, צו איִז אַזוי געווען? זאָג, האָב קייַן מורא ניִט.

זיִ האָט ניִט געקאָנט אַקוק געבען איִן זייַנע אויגען, זיִ האָט געפיִהלט, אַז זייַן געזיִכט דריִקט=אוים פערצווייפלונג.

– איִך געדענק, אַז איִן איינעם פון מייַנע בריִף האָב איִך אַרויסגעזאָגט דיִעזען נאָמען. אָבער דו האָסט דאָך ניִט געקאָנט אַרויסגעבען דעם הייליִגסטען סוד פון מייַן זעלע. זאָג מיִר, אַז דאָס איִז אונמעגליִך! גיִב אַקוק אויף דעם פיִנגעריִל, וועלכען דו טראָגסט, דו ביִזט דאָך מייַן פרוי, ציִ קאָן אַ פרוי אומברענגען איִהר אייַגענעם מאַן?

ער האָט אָנגעכאַפּט איִהר האַנד און זיִ האָט אָנגעהויבען הויך וויינען.

דו האָסט געשוואָרען, אַז וואָס עס זאָל ניִט געשעהען, וועסטו מיִר געטריי זייַן ביִז צום סוף... מיִר האָבען חתונה געהאַט פאַר גאָט, און קייַן מאַכט קאָן אונז ניִט צורייַסען. אַלזאָ איִז עס אונמעגליִך, ראָמאַ, זאָג!

ער האָט אַרויסגעלאָזט איִהר האַנד, וועלכע איִז מאַכטלאָז אַראָבגעפאַלען און נאָך אַ ווייַלע שווייַגען האָט ער וויִעדער אָנגעהויבען רעדען.

דיִ צייַטונגען זאָגען, אַז אויך אונזער חתונה איִז געווען איין אַקט פון דער קאָמעדיע, וועלכע דו האָסט געשפּיִעלט. דאָסזעלבע האָבען

נעֶזאָגט מײַנעֶ פֿרײַנד, אָבּעֶר איִך האָבּ מיִך מיִט זײַ צוּקריִגט, ווײַל איִך האָבּ ניִט געֶוואָלט דאַריִן גלױבּעֶן און איִך וועֶל ניִט גלױבּעֶן, כּל זמן דו אַלײַן וועסט מיִר ניִט זאָגעֶן, אַז דאָס איִז אֶמת!

מיִט גרױס אַנשטרעֶנגוּנג האָט זיִ אַרױסגעֶרעֶדט: — האָבּ רחמנות אויף מיִר! איִך קאָן ניִט רעֶדעֶן, איִך קאָן ניִט טראַכֿטעֶן.

עֶר האָט אויף איִהר אַ קוק געֶגעֶבּעֶן פֿאָרשעֶנדיִג, גלײַך וויִ עֶר וואָלט וועֶלעֶן אַרײַנקוקעֶן טיִעף איִן איִהר נשמה.

— איִך ווײס זעֶהר גוּט, אַז דו קאָנסט מיִר ניִט מוחל זײַן... אָבּעֶר ווען איִך זאָל קאָנעֶן דיִר עֶרקלעֶרעֶן...

עֶרקלעֶרעֶן? וועֶלכֿעֶ עֶרקלעֶרוּנג קאָן דאָ זײַן? ציִ דו האָסט מיִך אַרױסגעֶגעֶבּעֶן דעֶר מאַכֿט?

— איִך האָבּ געֶשריִבּעֶן בּריִף, וועֶלכֿעֶ דו האָסט ניִט עֶרהאַלטעֶן...

— אָבּעֶר, ציִ האָסט דו מיִך אַרױסגעֶגעֶבּעֶן?

— יאָ,

זײַן בּלאַס געֶזיִכֿט איִז געֶוואָרעֶן גרױ.

— אַלזאָ איִז דאָס אֶמת -- האָט עֶר קױם אַרױסגעֶרעֶדט — אֶמת, אַז דו בּיִסט געֶקוּמעֶן אַהעֶר, כּדי מיִך אָבּנאַרעֶן און פֿעֶרראַטעֶן, אוּמבּרעֶנגעֶן.

ראָמאַ האָט אַראָבּגעֶלאָזט דעֶם קאָפּ און ניִט געֶפּרוּבּט מעֶהר זיִך צו פֿעֶרעֶנטפֿעֶרן. ראָסיִ האָט אױסגעֶריִבּעֶן דיִ אױגעֶן און געֶזאָגט מיִט האַרץ.

— און דאָך איִז עֶס אוּנמעֶגליִך, אַז דו זאָלסט מיִך אוּמבּרעֶנגעֶן צוּליִעבּ נקמה. איִך האָבּ דיִך טאַקיִ בּעֶלײדיִגט, בּיִן געֶוועֶן שרעֶקליִך אוּנפֿעֶרשעֶמט, אָבּעֶר גלײַך, וויִ איִך האָבּ דעֶרקעֶנט מײַן שוּלד, האָבּ איִך געֶטהון אַלסדיִנג זיִ צו אָבּוויִשעֶן. צײַט דאַמאָלס בּיִן איִך געֶוועֶן דײַן פֿרײַנד און בּעֶשיִצעֶר. אַלזאָ האָסטו דאָך ניִט געֶקאָנט, זיִך נוקם זײַן איִן מיִר.

— נײן, נײן.

— אַלזאָ איִז אַ ליִגעֶן, אַז דו האָסט עֶס געֶטהון צוּליִעבּ דעֶם בּאַראָנס טוֹבה?

— יאָ,

— דיִעזעֶר מעֶנש האָט אָבּגעֶנאַרט דײַן פֿאָטעֶר, האָט געֶוואָלט דיִך אָבּנאַרעֶן, און דו האַסט איִהם, פּוּנקט ווי איִך?

— מיִט מײַן גאַנצעֶר זעֶלעֶ פֿעֶרהאַס איִך איִהם.

– אַלזאָ, פֿאַר וואָס האָסטו מִיך אִיבֶּערגעֶגעֶבעֶן אִין זײַנעֶ העֶנד?

– דאַדורך... ווײַל...

פֿון צווייטעֶן צִימעֶר האָט זִיך געֶהעֶרט אַ פֿעֶרשטִיקט שטִימעֶ, אָבּעֶר ראָסי האָט דאָס נִיט בּעֶמעֶרקט.

– אֶפשר האָט עֶר דִיך געֶנויט, געֶצוואונגעֶן? אפשר ווען אִיך האָבּ דִיך אִיבּעֶרגעֶלאָזט אַלײן, עֶלעֶנד, האָט עֶר פֿעֶרשפּראָכֿעֶן צו זײַן גוט צו דִיר... זאָג, עֶר האָט דִיר עֶפּעֶס פֿעֶרשפּראָכֿעֶן?

– יאָ, עֶר האָט פֿעֶרשפּראָכֿעֶן, אַז עֶר ווֶעט דִיר ראַטעֶווען דאָס לעֶבּעֶן.

– דאָס לעֶבּעֶן! און דו האָסט מִיך אַרויסגעֶגעֶבּעֶן, ווײַל עֶר האָט מִיר געֶוואָלט ראַטעֶווען דאָס לעֶבּעֶן! צִי האָסטו נִיט געֶוואוסט, אַז מִיר אִיז לִיעבּעֶר טויזעֶנד מאָל פֿעֶרלִירעֶן דאָס לעֶבּעֶן, אײדעֶר זעֶהעֶן ווי פֿון מײַן אַרבּײַט אִיז געֶוואָרעֶן אַ תל? דו האָסט דאָך געֶבּרויכֿט צו ווִיסעֶן.

זײַן שטִימעֶ האָט געֶצִיטעֶרט פֿון כּעס.

– אײדעֶר אִיך האָבּ מִיך בּעֶשלאָסעֶן אויף אונזעֶר חתונה, האָבּ אִיך דִיר אַלסדִינג אויסגעֶזאָגט, דו האָסט דיך נִיט געֶשראָקעֶן. האָסט געֶזאָגט, אַז דו געֶהעֶרסט צו די פֿרויעֶן, וועֶלכֿעֶ, ווען זײ קאָנעֶן נִיט העֶלפֿעֶן די מעֶנעֶר אִין דעֶר אַרבּײַט, געֶהעֶן זײ אַוועק אָן אַ זײַט, אָבּעֶר זײ שטעֶרעֶן נִיט! ווען מִיר האָבּעֶן זִיך געֶזעֶגעֶנט בּײַ׳ם טהִיר פֿון דעֶר קִירכֿעֶ, האָסטו פֿעֶרשפּראָכֿעֶן, צו זײַן מוטִיג, העֶלדִיש. בִּיסט גרײט געֶוועֶזעֶן, טײלעֶן מִיט מִיר טורמעֶ, פֿעֶרשִיקונג, אפילו טויט. און יעֶצט, דאַדורך וואָס דעֶר שונא האָט פֿעֶרשפּראָכֿעֶן מִיר שעֶנקעֶן דאָס לעֶבּעֶן.. אַך גאָט, גאָט!

– דוד! – האָט זי געֶזאָגט שלוכֿצעֶנדִיג – אִיך קאָן דִיך נִיט בּעֶטעֶן אום פֿעֶרצײַהונג...

– אִיך האָבּ דִיר געֶגלויבּט, ווי קײנמאָל קײנעֶם נִיט אויף דעֶר גאַנצעֶר וועֶלט; אַלסדִינג האָבּ אִיך עֶרוואַרט, נאָר נִיט דאָס!

גראָבּעֶ טרעֶרעֶן האָבּעֶן זִיך געֶקויקעֶלט אִיבּעֶר זײַן געֶזִיכֿט.

– דוד, דו קאָנסט מִיר נִיט פֿעֶרצײַהעֶן – אִיך ווײס עֶס אויסגעֶצײכֿעֶנט. אִיך וועֶל מִיך נִיט פֿעֶרעֶנטפֿעֶרן און אָנקלאָגעֶן אַנדעֶרעֶ, נִיט קוקעֶנדִיג דאַרויף, ווי שעֶנדלִיך זײ האָבּעֶן זִיך אויפֿגעֶפֿיהרט (זי האָט אַ קוק געֶגעֶבּעֶן צום שלאָפֿצִימעֶר און אויפֿגעֶהויבּעֶן די שטִימעֶ), נאָר דאָך, ווען אִיך וואָלט געֶקאָנט רעֶדעֶן, ווען אִיך וואָלט דִיר עֶרקלעֶרט...

וויִדעֶר האָט זיִך געֶהעֶרט אַ שאָרך איִן צווייטעֶן ציִמעֶר.

– איִך בּיִן ניִט קיין העֶלדיִן, דוד, איִך קאָן ניִט זיין אַזוֹי הוֹיך ווי דו. איִך בּיִן נאָר אַ שוואַכעֶ פרוֹי, וועֶלכעֶ ליִעבּט דיִך, און ווען איִך האָבּ דיִר געֶזאָגט, אַז בּיִז צום טוֹיט וועֶל איִך שטעֶהעֶן בּיי דיין זייט, האָבּ איִך געֶטראַכט וועֶגעֶן מיין טוֹיט–דיינעֶם וואָלט איִך ניִט געֶקאָנט איִבּעֶרטראָגעֶן.

ראָסיִ האָט זיִך מיִט אַלעֶ כּחות איינגעֶהאַלטעֶן פוּן שלוּכצעֶן.

– דו בּיִסט ניִט שוּלדיִג, וואָס דיין ליִעבּעֶ איִז אָבּגעֶשטאָרבּעֶן. איִך האָבּ געֶהאָפט, אַז איִך וועֶל ניִט דעֶרלעֶבּעֶן דיין צוּריִקקוּמעֶן. מיר שיינט, אַז מיין זעֶעֶלעֶ איִז שוֹין טוֹיט, און איִך לעֶג זיִ צוּ דיינעֶ פיִס. איִך האָבּ ניִט די העזה צוּ עֶרוואַרטעֶן דיין פעֶרציִיהוּנג, נאָר אוֹיבּ דיין גרוֹיס האַרץ איִז פעֶהיִג צוּ פעֶרציִיהעֶן... אָבּעֶר איִך וויס, אַז דאָס איִז אוּנמעֶגליִך...

– אַלץ איִז מעֶגליִך, ראָמאַ! מיר זעֶנעֶן אַלעֶ זיִנדיִגעֶ קיִנדעֶר איִן גאָטס האַנד, און איִך וויס ניִט, אוֹיבּ דאָס ליִכט פוּן זיין ליִעבּעֶ איִז אַ מאָל געֶפאַלעֶן אוֹיף מעֶהר אוּנגליִקליִכעֶרעֶ מעֶנשעֶן ווי מיר... ראָמאַ! איִך בּיִן מודה, אַז ווען איִך האָבּ מיִך אַרוֹיסגעֶריִסעֶן פוּן דעֶר פאָליִציִיס העֶנד, בּיִן איִך געֶקוּמעֶן אַהעֶר, זיִך נוֹקם זיין. מעֶן יאָגט מיִך, און געֶוויִס וועֶט מעֶן מיִך צוּנעֶהמעֶן. נאָר אוֹיבּ דו וועֶסט מיר זאָגעֶן, אַז נאָר צוּליעבּ דעֶר ליִעבּעֶ, ניִט צוּליעֶבּ עֶפּעֶס אַנדעֶרש, נאָר צוּליעבּ דעֶר ליִעבּעֶ האָסטוּ מיִך אַרוֹיסגעֶגעֶבּעֶן – דאַן הגם איִך בּיִן געֶמסרט, מעֶן וועֶט מיִך פעֶרשיִקעֶן, און אפשר פעֶרמשפּט'ן צוּם טוֹיט... יעֶדאָך...

– אָ יאָ, יאָ, יאָ!

– שוועֶר מיר, ראָמאַ!

– איִך שוועֶר, אַז...

– די פרוֹי זאָגט ליִגעֶן! – האָט אַ שטיִמעֶ אוֹיסגעֶשריִעֶן. דעֶר בּאַראָן איִז געֶשטאַנעֶן אוֹיפ'ן שוועֶל פוּן שלאָפציִמעֶר.

V.

איִן עֶרשטעֶן מאָמעֶנט האָט זיִך דעֶר בּאַראָן בּעֶהאַלטעֶן איִן שלאָפציִמעֶר, כּדי ניִט בּעֶגעֶגעֶנעֶן זיִך מיִט'ן עֶנטלאָפעֶנעֶם אַרעֶסטאַנט, וועֶלכעֶר וועֶט געֶוויִס אַריינפאַלעֶן איִן דעֶר גרעֶסטעֶר ווילדקייט, דעֶרזעֶהעֶנדיִג דעֶם בּאַראָן. אָבּעֶר ווען עֶר האָט זיִך איִבּעֶרגעֶציִיגט, אַז ראָסיִ איִז רוּהיִג, זאָ-

גאַר עֶרעֶלמוּטִיג, האָט עֶר זִיךְ פֿעֶרשעֶמט אוּן געֶוואָלט אַרוֹיסגעֶהעֶן פֿוּן זײַן בעֶהעֶלטעֶנִיס.

עֶר האָט געֶלִיטעֶן שרעֶקלִיכעֶ יסורים, העֶרעֶנדִיג, ווי פֿעֶרהאַסט עֶר אִיז, אוּן ווי הײַס געֶלִיעבט אִיז זײַן געֶגנעֶר.

עֶר, דעֶר קאַוואַליעֶר פֿוּן אָרוּעֶן אַנוּנציאַטאַ! דעֶם קעֶנִיגס קוּזִין! דעֶר פֿאָרזִיצעֶנדעֶר פֿוּן מִינִיסטאָרעֶן-ראַט! דעֶר דִיקטאַטאָר! דִי אַלעֶ זאַכעֶן האָבעֶן אַ בעֶדײַטוּנג פֿאַר אִיהם, אָבעֶר אִין דִי אוֹיגעֶן פֿוּן דִיעזעֶר פרוֹי האָבעֶן זײ קײַן שום ווערטה נִיט קעֶגעֶן דִיעזעֶן בעֶטלעֶר.

עֶר האָט געֶלִיטעֶן העֶלִישעֶ יסורים. דאָס עֶרשטעֶ מאָל אִין לעֶבעֶן ועֶנעֶן זײַנעֶ שטעֶנדִיג לוֹיטעֶרעֶ געֶדאַנקעֶן פֿעֶרדוּנקעֶלט געֶוואָרעֶן. עֶר אִיז געֶשטאַנעֶן הִינטעֶר'ן טהִיר אוּן פֿעֶרשטאַנעֶן, ווי נִידעֶרטרעֶכטִיג אִיז זײַן אוֹיפֿפִֿיהרוּנג. עֶס האָט אִין אִיהם געֶקאָכט דעֶר כעס. אַזאַ בעֶלײדִיגוּנג קאָן עֶר נִיט אִיבעֶרטראָגעֶן. ראָמאַ אִיז שוֹין פֿעֶרלאָרעֶן פֿאַר אִיהם! עֶר האָט געֶפִֿיהלט, אַז עֶר אִיז נאָהעֶנט צוּ משוּגעֶ ווערעֶן.

עֶר האָט אַ קוּק געֶגעֶבעֶן אוֹיפֿ'ן רעֶוואָלוועֶר, וועֶלכעֶן עֶר האָט אוֹיפֿגעֶהוֹיבעֶן, ווען ראָמאַ האָט אַוועֶקגעֶוואָרפֿעֶן, עֶר האָט זִיךְ אִיבעֶרצײַגט אַז דעֶר רעֶוואָלוועֶר אִיז גוּט אָנגעֶלאָדעֶן, דאַן האָט עֶר אִיהם אַרײַנגעֶלעֶגט אִין דעֶר רעֶכטעֶר טאַש פֿוּן פאַלטאָ אוּן געֶעֶפֿעֶנט דִי טהִיר. נִיט באַלד האָט מעֶן אִיהם בעֶמעֶרקט.

ראָמאַ'ס אוֹיגעֶן, וועֶלכעֶ בלִישצעֶן מִיט טרעֶרעֶן, האָבעֶן מִיט לִיעבעֶ געֶקוּקט אוֹיף ראָסי'ן.

נאָך אַ ווײַלעֶ שווײַגעֶן האָט ראָסי געֶפֿרעֶגט —. ראָמאַ! וואָס טהוּט דאָ דִיעזעֶר העֶרר?

דעֶר באַראָן האָט זִיךְ צוּלאַכט, שטאַרקעֶנדִיג זִיךְ צוּ מאַכעֶן אַנאָרדנוּנג אִין זײַנעֶ געֶדאַנקעֶן.

— לאָגִישעֶר וואָלט געֶוועֶן צוּ פֿרעֶגעֶן: וואָס טהוּט א י ה ר דאָ? דִיעזעֶ וואָהנוּנג געֶהעֶרט יעֶצט צוּ דִיעזעֶר דאַמעֶ, זִי ווִיעדעֶר געֶהעֶרט צוּ מִיר, אוּן אוֹיב זִי האָט אײַך אַרוֹיסגעֶגעֶבעֶן אִין דִי העֶנט פֿוּן דעֶר מאַכט, אִיז דאָס געֶוועֶן, ווײַל א י ך האָב אַזוֹי געֶוואָלט. דִיעזעֶ דאַמעֶ געֶהעֶרט צוּ מִיר שוֹין פֿוּן לאַנג. לוֹיט דִי געֶזעֶצעֶן פוּן דעֶר נאַטוּר אוּן געֶזוּנדעֶן פֿעֶרשטאַנד, בִּין אִיךְ דעֶר מאַן פֿוּן דִיעזעֶר דאַמעֶ אוּן אוֹיב עֶמִיצעֶר האָט פֿעֶרנוּמעֶן מײַן פּלאַץ, אִיז נאָר אַלס געֶלִיעבטעֶר.

ראָסיִ האָט זיִך געוואָלט וואַרפֿען אויף איִהם, אָבער ראָמאַ האָט איִהם אָבגעהאַלטען.

דער באַראָן האָט געדריִקט דאָס העֶנטיִל פֿון רעוואָלווער און געזאָגט:

— איִך ראַט צו זיַין פֿאָרזיִכטיִג. אויב עמיִצער וועט מיִך בעלייִדיִגען, זאָל זיַין גרייט צו אַלסדיִנג. דאָס, וואָס איִך זאָג, איִז ניִט אויסגעטראַכט, נאָר וויַיל איִהר זיַיט אַריַינגעקומען צוויִשען אונז, מוז איִך ערקלערען, אַז דאָס, וואָס איִהר האָט געזאָגט איִן איַיער עפֿענטליִכער רעדע — איִז אמת!

ראָסיִ האָט שווער געאָטעמט, אָבער געשטאַרקט זיִך צו בעהערשען.

— אַלזאָ זאָגט איִהר, אַז דיִ, מיִט וועלכער איִך האָב התונה געהאַט, איִז שטיִלערהייד געוועזען דיִ פֿרוי פֿון אַ צווייטען? — האָט ראָסיִ געפֿרעגט — ציִ אַזוי? אויב איִהר האָט ניִט קיין בעוויַיזען צו בעשטעטיִגען איַיערע ווערטער, וואָרען איִך איַיך, אַז באַלד וועל איִך איַיך אַרויסשליַידערען דורכ'ן פֿענסטער; איִן געגענטייל אָבער, קאָנט איִהר דאָס זעלבע טהון מיִט מיִר.

דער באַראָן האָט געפּרובט לאַכען. — דיִעזע דאַמע איִז דיִ איינציִגע בעגלויבטע — האָט ער געזאָגט — פֿרעגט איִהר. איִהר וועט זעהען, ציִ זיִ וועט אָבלייקענען מיַינע ווערטער.

זיִ וועט אָבלייקענען! ראָמאַ! פֿערציַיהע, וואָס איִך שטעל דיִר אַזאַ פֿראַגע, אָבער אַזאַ בעליידיִגונג בעדאַרף ניִט אַרויסגעהען פֿון דער קעהל פֿון בעליידיִגער. דו ווייסט, אַז איִך וועל גלויבען איִן דיַינע ווערטער ווי איִן אַ הייליִגקייט! זאָג, אַז ער איִז אַ ליִגנער!

ראָמאַ האָט געזעהען אַנ'אויסדרוק פֿון טריִאומף איִן ראָסיִ'ס אויגען, און האָט באַלד פֿערשטאַנען, אַז ער האָט ניִט ערהאַלטען איִהרע בריִף. וואָס זאָל זיִ יעצט טהון?

זיִ האָט געקוקט אויף ביידע מאַנספּערזאָנען און ניִט געקאָנט אַרויסרעדען אַ וואָרט. ענדליִך האָט זיִ געשעפּצעט:

— אַך דוד, ווען איִך זאָל דיִר קאָנען אַלסדיִנג אַרויסזאָגען...

— אַלסדיִנג! איִך וויִל וויִסען נאָר איינס, ראָמאַ!...

ער האָט געקוקט אויף איִהר פֿאָרשענד, גלייך ווי ער וואָלט וועלען אַריַינדריִנגען איִן דיִ בעהאַלטענסטע וויִנקעלעך פֿון איִהר זעעלע.

— ראָמאַ, ציִ דו פֿערשטעהסט עס ניִט, טיַיערסטע? דיִעזער הער־

זאָגט, אַז פֿאַר אונזער חתונה... האָסטו געהערט צו איהם, דאָס איז דאָך פֿאַלש, אַ יאָ?

ראָמאַ האָט געשוויגען, און דער באַראָן האָט אויסגעזוכט אין אַ שפּאָטישען געלעכטער. דיעזער געלעכטער האָט שרעקליך צוריסען ראָסי'ן, און דער פֿערדאַכט, וועלכער האָט איהם געמוטשעט שוין פֿון לאַנג, האָט זיך יעצט אויפֿגעוועקט מיט'ן גאַנצען קראַפֿט.

– ראָמאַ, רעד! איך בעשווער דיך מיט דער ליעבע צו דיין פֿאָטער, מיט דיין עהרע, רעד!

ווען דו וואָלסט ערהאַלטען מיינע בריף, וועלכע איך האָב געשריבען קיין לאָנדאָן...

-- די בריף? וואָס קענען זיי מיך יעצט אָנגעהען? ראָמאַ, דיעזער מענש בעשולדיגט דיך, אַז דו האָסט אָבגענאַרט דיין מאַן...

אין ראָמאַ'ס קאָפּ האָט געגעבען אַ בליץ אַ געדאַנקען.

– דוד – האָט זי געזאָגט – צי געדענקסט דו, וואָס איך האָב דיר געשריבען וועגען מיין פֿריינדין?

– וועגען דיין פֿריינדין?... יאָ, איך געדענק.

– דיעזע פֿריינדין בין איך, אונגליקליכע, געוועזען–האָט ראָמאַ געשטאַמעלט, פֿערדעקענדיג דאָס געזיכט מיט די הענד.

אַלזאָ, שרייבענדיג וועגען דער פֿריינדין, וועלכע איז פֿאַר דער חתונה געוואָרען אַנ'אָפּפֿער פֿון עפּעס אַגעמיינעם מענשען, האָסטו זיך זעלבסט געמיינט?

– יאָ – האָט זי שטיל געענטפֿערט.

– און, ניט זאָגענדיג מיר גאָרנישט, ביסטו געגאַנגען חתונה האָבען מיט מיר?

זי האָט געשוויגען, האָפֿענדיג, אַז ער וועט האָבען מיטלייד, זיין איידעלע נאַטור וועט גובר זיין, פֿערצייהען און וועלען זי שיצען.

אָבער ראָסי האָט זיך אָנגערופֿען מיט אַ הייזעריגער שטימע.

– אויב אַזוי – האָבען מיר ניט לענגער צו רעדען דאַריבער. אַזאַ פֿרוי איז פֿעהיג צו אַלסדינג. ניטאָ קיין זאַך, וואָס זי זאָל ניט קאָנען טהון.

– דוד! – האָט זיך ראָמאַ אָנגערופֿען מיט אַ פֿאָרוואורף – דו האָסט געוואָלט, איך זאָל דיר אַלסדינג מודה זיין, און איך האָב אַזוי געטהון. ווען דו וואָלסט ערהאַלטען מיינע בריף... אויב איך האָב דיר ניט באַלד

אַלסדיִנג געזאָגט, איִז דאָס נאָר דערפֿאַר, ווײַל איך האָב דיִך געליִעבט און מוֹרא געהאַט דיִך צו פֿערליִרען...

– האָסט געליִעבט? – האָט ער געשריִען מיִט אַ וויִלד געלעכֿטער – וויִעדער רעדסטו וועגען ליִעבע? אפשר וועסטו נאָך אַ מאָל זאָגען, אַז דו האָסט מיִך אַרויסגעגעבען, כּדי צו ראַטעווען מײַן לעבען?

זיִ האָט ניִט געפּרובט זיִך פֿערענטפֿערן. זיִ האָט זיִך געפֿיִהלט שולדיִג איִן דעם אונטערגאַנג פֿון דיִעזען אונגליִקליִכֿען מענשען. ער איִז געשטאַנען קעגען איִהר, האַלטענדיִג איִן אײַן האַנד זײַן ווײַכֿען הוט, און איִן דער צווײַטער – דעם צוקנײַטשטען בּעפֿעהל פֿון זײַן אַרעסט.

– אַלזאָ איִז אֶמת דאָס, וואָס דיִ צײַטונגען האָבען געשריִבען, אַז דו האָסט מיִט מיִר חתונה געהאַט, זיִך געמאַכֿט אָרם, אַריִבערגעצויגען איִן מײַן וואָהנונג נאָר, כּדי זיִך דערוויִסען אַלע סוֹדוֹת פֿון מײַן זעעלע און זיִ אַרויסגעבען דײַן הערשער?

זיִ האָט געוואָלט אָבלײַקענען, אָבער זײַן וויִלדער געלעכֿטער האָט זיִ צוגעשמיִדט צום אָרט. ראָסיִ האָט זיִך געווענדעט צום באַראָן.

– געוויִס זײַט איִהר געקומען אַהער נאָך דיִעזע סוֹדוֹת? אָבער איִהר האָט זיִך ניִט גערעכֿנט, אַז איך וועל אײַך שטערען. איִהר האָט געמײַנט, אַז איך זיִץ איִן קאַמער פֿון טורמע און אײַער בּעגעגנונג וועט זיִך גוט ענדיִגען?

– דיִר, אַמאָל וועסטו חרטה האָבען אויף דײַנע ווערטער, נאָר עס וועט שוין זײַן צו שפּעט...

– שווײַג! שווײַג! דו האָסט מיִך אָבגענאַרט פֿון אָנהויב אָן, און דאָס – האָט ער געזאָגט, אַוואָרף געבענדיִג דאָס פּאַפּיִר – איִז דער בּעווײַז פֿון דײַן פֿערראַט! אָ, מײַן קאָפּ! מײַן קאָפּ! איִך וועל, דאַכֿט זיִך, משוגע ווערען!

ראָמאַ האָט זיִך אויפֿגעריִסען פֿון אָרט: – דאָס איִז ניִט אֶמת! איִך זאָג דיִר, אַז דאָס איִז ניִט אֶמת! – און ווענדענדיִג זיִך צום באַראָן האָט זיִ אויסגעשריִען:

– זאָג, אַז דאָס איִז ניִט אֶמת! דו ווײסט דאָך גאַנץ גוט! אויב דו האָסט אַ בּרעקעל מענשליִכֿקײט איִן דיִר, זאָג!

דער באַראָן האָט געפּרובט לאַכֿען: – דאָס איִז אֶמת, פֿערשטעהט זיִך, ס'איִז אֶמת – האָט ער געענטפֿערט – פֿאָרער ניִט, איִך זאָל איִהם

זאָגען ליגען, אַזוי ווי דו האָסט געזאָגט ליעגען פֿון אָנהויב ביז׳ן סוף.

בײַ די ווערטער איז ראָסי, מיט ברענענדיגע אויגען, צוגעגאַנגען צום באַראָן.

— דו פֿאָדליעץ! — האָט ער אויסגעשריען—דיר האָט זיך אײַנגעגעבען. דו האָסט אונז צוריסען, אַלץ איז צווישען אונז געענדיגט, אָבער ענדליך האָב איך פֿערשטאַנען דײַנע פּלענער. האָסט זיך בענוצט מיט דער שענדונג פֿון דיעזער דאַמע, כּדי זי צוצווינגען, אַז זי זאָל ווערען דײַן ווערקצײַג, און הײַנט, ווען דו האָסט שוין דערגרײַכט דײַן ציעל, בלײַבט זי פֿערלאָזען פֿון דעם, וואָס האָט זיך געשפּיעלט מיט איהר, גלײַך ווי פֿון דעם, פֿון וועלכען זי האָט אָבגעשפּאָט.

ראָמאַ האָט בעמערקט, אַז דער באַראָן, ציטערנדיג פֿאַר כּעס, זוכט עטוואָס אין טאַש פֿון זײַן פּאַלטאָ.

— איך וועל מיך ניט שפּאַרען מיט אַן׳עטלאָפֿענעם קרימינאַליסט — האָט ער געזאָגט — מען בעדאַרף נאָר רופֿען זשאַנדאַרמען.

פּאָליציי!! — האָט ער הויך געשריגען, געהענדיג צום טהיר.

ראָמאַ האָט געזעהען, ווי ראָסי האָט איהם פֿערשטעלט די טהיר, זי האָט געוואָלט איהם וואָרענען, אָבער קײַן קול האָט זיך ניט געקאָנט אַרויסרײַסען פֿון איהר ברוסט.

לאָז מיך! — האָט דער באַראָן געזאָגט.

— נאָך ניט, מײַן הערר — האָט ראָסי געענטפֿערט, וואַרפֿענדיג זײַן הוט אויפֿ׳ן טיש — דיר בלײַבט נאָך עפּעס צו טהון. דאָס לעבען פֿון אַזעלכע מענשען ווי דו, איז אַבעלײַדיגונג פֿאַר אַזעלכע, וואָס האָבען מוטער, טעכטער, פֿרויען. איידער דו וועסט אַרויסגעהען פֿון דיעזען צימער, מוזט דו אויף די קניע בעטען פֿערצײַהונג פֿון דײַן אָפּפֿער, אין׳ם הײליגען נאָמען פֿון די פֿרויען.

ראָמאַ האָט געזעהען, אַז דער באַראָן האָט אַרויסגענומען דעם רעוואָלווער. זי האָט געזעהען, ווי ראָסי האָט זיך אַוואָרף געגעבען אויף איהם און אָנגעכאַפּט בײַ׳ם גאָלדענעם קראַגען, זי האָט געזעהען, ווי זיי האָבען זיך געראַנגעלט און אַזוי זיך אַרײַנגעשטויסען אין עס-צימער, זי האָט פֿערשטעקט די אויערען, ניט צו הערען די הײַזעריגע שטימען פֿון די קעמפּפֿענדע, וועלכע האָבען איהר דערמאָנט די קולות פֿון ווילדע חיות.

עֶס האָט אוֹיסגעֶזעֶצט אַ קנאַק פוּן אַ רעֶוואָלווער, דעֶרנאָך דאָס פאַלעֶן פוּן אַ קעֶרפּעֶר אוֹיף דר׳עֶרד.

ראָמאַ האָט געֶציטעֶרט פאַר שרעֶק, זי האָט ניט געֶוואַגט אַריהרעֶן זיך. עֶרשט פלוּצלינג האָט זי דעֶרהעֶרט עֶמיצעֶנס טריט הינטעֶר זיך. זי האָט זיך אוּמגעֶדרעֶהט, דעֶרזעֶהעֶן ראָסין, און אַן׳אוֹיסגעֶשריי פוּן עֶרלייכטעֶרוּנג האָט זיך אַרוֹיסגעֶחאַפּט פוּן איהר ברוּסט. אָבעֶר עֶר איז געֶגאַנגעֶן צוּ איהר ווי אַ ווילדעֶר, און פוּן זיין מויל האָבעֶן זיך מיט שוועֶריגקייט אַרוֹיסגעֶריסעֶן שרעֶקליכעֶ ווערטעֶר:

— איך האָב איהם געֶהרגעֶט. דוּ הערסט? האָב געֶהרגעֶט. אָבעֶר דאָס איז אויך דיין טהאַט, ווערסט ניט האָבעֶן קיין מינוּט רוּה. געֶוויסעֶנסביסעֶן ווערעֶן, ווי יאַשטשעֶרקעֶס, רייסעֶן דיין האַרץ. איך פעֶרשעֶלט דיך צוּליעב דער ליעבעֶ, וועֶלכעֶ דוּ האָסט בעֶליידיגט. איך פעֶרשעֶלט דיך, צוּליעב דעֶם אָנדעֶנקעֶן פוּן דיין פאָטעֶר, דעֶר הייליגעֶר און געֶמוּטשעֶטעֶר!

די לעֶצטעֶ ווערטעֶר האָט שוין ראָמאַ ניט געֶהעֶרט. מיט אַ שטילעֶן זיפץ האָט זי זיך לאַנגזאַם אָבגעֶרוּקט פוּן איהם און געֶפאַלעֶן מיט׳ן געֶזיכט אוֹיף דעֶר פאָדלאָגעֶ. אַרוּם איהר איז געֶוואָרעֶן פינסטעֶר, ווי אין אַ קבר.

VI.

ווען ראָמאַ איז געֶקוּמעֶן צוּ די געֶדאַנקעֶן, איז געֶוועֶן גאַנץ שטיל אין וואָהנוּנג. פלוּצלינג האָט זי דעֶרהעֶרט עֶפּעֶס אַ שאָרך אין נאָהעֶנטעֶן צימעֶר און עֶמיצעֶר רוּפט „ראָמאַ“.

דאָס איז געֶוועֶן די שוואַכעֶ שטימעֶ פוּן באַראָן. אַ שרעֶק איז אוֹיף איהר בעֶפאַלעֶן. אין אַ ווײַלעֶ שפּעֶטעֶר איז געֶקוּמעֶן די איבעֶרלעֶגוּנג און פוּן טיעפסטעֶן האַרצעֶן האָט ראָמאַ אוֹיסגעֶרוּפעֶן: — אַלזאָ, דעֶר באַראָן לעֶבט! אַ דאַנק דיר, גאָט, אַ דאַנק!

זי איז געֶשווינד אוֹיפגעֶשטאַנעֶן פוּן דר׳עֶרד און געֶגאַנגעֶן אין נאָהעֶנטעֶן צימעֶר. דעֶר באַראָן האָט אוֹיף די קניעֶ זיך געֶשטאַרקט אוֹיפצוּהעֶבעֶן און זעֶצעֶן זיך אוֹיף דעֶר קאַנאַפּעֶ, דאָס העֶמד אוֹיף דעֶר ברוּסט איז געֶוועֶן צוּריסעֶן, און דעֶר אָרדעֶר אַנוּנציאַטאַ איז געֶלעֶגעֶן אוֹיף דעֶר עֶרד.

פֿון לִינקֶען ברֶעם אִיז גֶעגאַנגֶען בלוט, אָבֶער אויסֶער דֶעם אִיז נִיט גֶעוועֶזֶען קיַין צייכֿען פֿון קאַמפּף, נאָר דִי אויגען ווִי גלֶעזֶערנֶע, און דאָס גֶעזִיכֿט — שטעַרבלִיך בלאַס.

— אִיך שטאַרב, ראָמאַ!

— אִיך לויף נאָך אַ דאָקטאָר — האָט זִי גֶעזאָגט.

— נייַן, טהו דאָס נִיט! אִיך ווִיל נִיט, מֶען זאָל מִיך דאָ גֶעפִֿינֶען. איבּערִיגֶענס, דאָס ווֶעט גאָר נִיט העֶלפֿען. אִיך וויֵיס זֶעהר גוּט, וואָס עֶס אִיז גֶעשֶעהֶען. דעֶר שאַרפֿער קאַנט פֿון אָרדעֶן האָט מִיר גֶעמאַכֿט אַ לאָך אִיבּעֶר׳ן ברֶעם, בִּיז׳ן מוח. דאָס עֶרשטֶע האָב אִיך פֿעֶרלאָרֶען דעֶם בעֶוואוסטזיַין, נאָכֿדעֶם ווֶעט ווֶערעַן אַ בלוט־אויסגִיסונג אִינוועֶנדִיג, און נאָכֿדעֶם — דעֶר טויט. אִין פִֿינף מִינוט ווֶעט דאָס בלוט פֿעֶרגִיסֶען דעֶם פֿעֶרוואונדעֶטען מאַרך, און אִיך ווֶעל ווִיעדֶער פֿעֶרלִירֶען דאָס בעֶוואוסטזיַין. ס׳ אִיז אַנאַרִיש עסק!

— עֶרלויב מִיר גֶעהן רופֿען אַ גלח — האָט ראָמאַ גֶעזאָגט.

לאָז צורוה... בּעֶסעֶר גִיב מִיר טרִינקֶען!

ראָמאַ האָט גֶעקעֶמפּפֿט מִיט׳ן גֶעפִֿיהל פֿון עֶקעֶל צו דִיעזֶען מֶענשֶען, וועֶלכֿעֶר האָט אִיהר אַזוי פִֿיעֶל שלעֶכֿטס גֶעטהון, אָבֶער דעֶר מִיטלייַד צום לייַדעֶנדעֶן מֶענשֶען האָט אִין אִיהר גובר גֶעוועֶן. זִי האָט גֶעבּראַכֿט אַ גלאָז וואַסעֶר און צוגעֶלעֶגט זייַנעֶ צִיטעֶרנדעַ לִיפּעֶן.

— עֶר האָט גֶעזאָגט, אַז אִיך בּעֶדאַרף דִיך בעֶטעֶן אום פֿעֶרצייַהונג. ראָמאַ! אפשר אִיז עֶר גֶערעֶכֿט, אָבעֶר גאָט אִיז מייַן עֵדות, אַז אִיך האָב גֶעמיֵינט נאָר דייַן טובה!

— ווִי פִֿילסט דו זִיך? — האָט ראָמאַ גֶעפֿרֶעגט.

— עֶרגעֶר — האָט עֶר גֶעעֶנטפֿעֶרט — ביַי אַ גֶעשֶעדִיגטֶען מוח קאָן אַ מֶענש אָפֿטמאָל לֶעבֶען עֶטלִיכֿעֶ טאָג. אָבֶער ביַי מִיר ווֶעט עֶס לאַנג נִיט גֶעדויעֶרעֶן. נאָר האָב קיֵין מורא נִיט. אִין לֶעבֶען האָב אִיך פֿאַר קיֵין זאַך נִיט מורא גֶעהאַט, אִיך האָב אַלזאָ אויך פֿאַר׳ן טויט קיַין מורא נִיט.

עֶר האָט אויף אִיהר גֶעקוקט מִיט אַ צובּראָכֿעֶנעֶם גֶעמִיט און גֶעזאָגט:

— אִיך וויֵיס נִיט, צִי קאָן אִיך בעֶטעֶן ביַי דִיר פֿעֶרצייַהונג?

זִי האָט גֶעשווִיגעֶן. דעֶר באַראָן האָט אַ זִיפֿץ גֶעגעֶבעֶן. זייַן אָטעֶם אִיז גֶעוואָרעֶן שווֶער, דִי הויט הייֵס און דִי אויגעֶן האָבעֶן אויסגֶעזֶעהֶען ווִי זיַי קרִיכעֶן אַרויס פֿון דִי לעֶכֿעֶר.

– ווי פֿיהלסט דו דיך? – האָט ראָמאַ געפֿרעגט’

– איך שטאַרבֿ – האָט ער געענטפֿערט מיט אַ מעלאַנכאָלישען שמײַכֿעל.

ראָמאַ האָט כּסדר געקעמפּפֿט מיט׳ן געפֿיהל פֿון עקעל. דער באַראָן איז געווען די קוועלע פֿון אַלע איהרע אונגליקען אין לעבען. ער האָט זי געצוואונגען, צו אַרויסגעבען איהר מאַן און ער האָט זײַ אויף עביג צושײַדעט. אָבער אין דיזען מאָמענט האָט זיך אין די אויגען פֿון גוסס אָבגעשפּיגעלט אַ זעעלע, וואָס בעט פֿערצײַהונג און ערלײַכטערונג. די דאָזיגע אויגען זענען שוין פֿערדעקט מיט׳ן נעפּעל פֿון טויט.

– צו ביזטו דאָ, ראָמאַ?

– איך בין דאָ.

פֿערשפּרעך מיר, אַז דו וועסט מיך ניט פֿערלאָזען.

– איך וועל דיך יעצט ניט פֿערלאָזען – האָט זי געענטפֿערט.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט ער מיט גרויס אָנשטרענגונג זיך אויפֿגעהויבען, און געזאָגט:

– און דאָס זאָל זײַן די ענדע! ווען מ׳וועט מיך דאָ געפֿינען, וועלכע גערעדערײַען וועלען ווערען! וואָס וועט אײראָפּאַ זאָגען? מען וועט מיך אָנרופֿען דער צווײַטער בולאַנזשע! מיר טהוט לײד פֿאַר איטאַליען! קײנער וועט מיר ניט פֿאָרוואַרפֿען, אַז איך האָב ניט געליעבט איטאַליען. און הײַנט, ווען איך בין שוין געווען בײַ׳ם שפּיץ...

ער האָט גערעדט מיט גרויס שווערינקײַט און געריסען דאָס העמד. ראָמאַ האָט צושפּיעלעט דעם קראַגען, און עטוואָס איז אַרויס געפֿאַלען אויף דער ערד. דאָס איז געווען אַ פּאַסמע פֿון געקרײַזעלטע, בלישצענדיגע האָר, פֿערבונדען מיט אַ רויטען באַנד.

– דאָס איז דײַנע, ראָמאַ. געדענקסט, ביזט קראַנק געווען אויף אַ טיפֿוס, קומענדיג קײן רוים. די דאָקטוירים האָבען דיר אָבגעשניטען די האָר. איך האָב מיר גענומען אַ ביסעל און קײנמאָל ניט געשײַדעט פֿון זײַ. איך בין געווען אַ נאַר, אַ יאָ?

טרערען האָבען געבלישצעט אין ראָמאַ׳ס אויגען. דער דאָזינער ציניקער, וועלכער לאַכט פֿון אַלע געפֿיהלען, האָט דאָך געקאָנט פֿיהלען הײַם.

ווען איך בין געווען אַ יונגער מאַן, האָב איך געטראָגען די האָר

פֿון מײַן מוטער. זי איז אויך געווען זעהר אַ גוטע פֿרוי. איך האָב מיך געפֿיהלט פֿאַר אַ בעסערען, האַלטענדיג איהר האַנד אין מײַנע הענד... צי ווע‍סטו מיר געבען דײַנע, ראָמאַ?

ראָמאַ האָט אַוועקגעדרעהט דעם קאָפּ, אָבער אויסגעשטרעקט די האַנד און דער שטאַרבענדער האָט אָבגעלעגט אויף איהר אַ קוש.

— איך האָב געענדיגט מײַן קאָמעדיע — האָט ער געזאָגט מיט אַ ציטערנדען קול — ווען דער פֿאָרהאַנג פֿאַלט, בעדאַרף מען געהן אַהײם. דער טויט איז אַ פֿײַערליכער אומקעהר אַהײם, ראָמאַ, און אויב די, וועלכע מיר האָבען געטהון אַ רעה, ווילען ניט אונז מוחל זײַן...

אָבער אין ראָמאַס האַרץ איז שוין די שנאה אויסגעלאָשען געוואָרען. די ערינערונג וועגען ראָסי'ן האָט אַוועקגענומען די שנאָה. זי איז דאָך אויך שולדיג געוועזען, און איהרע זינד זענען ניט פֿערצײַהעט געוואָרען...

— איך בין דיר מוחל, אַזוי ווי איך בעגעהר, אַז מען זאָל אויך מיר מוחל זײַן — האָט זי געזאָגט,

אַגליקליכער שמײַכעל האָט אַ לײַכט געגעבען אויף זײַן געזיכט. ער האָט געבעטען, זי זאָל איהם אויפֿהויבען דעם קאָפּ העכער.

ראָמאַ האָט געבראַכט אַ קישען, אָבער ער האָט געזאָגט: ראָמאַ, צי קאָנסטו ניט אָנשפּאַרען מײַן קאָפּ אָן דײַן אָרעם? נאָך העכער... אַזוי...

— ווי פֿיהלסט דו דיך?

— דאָס וועט לאַנג ניט דויערען — האָט ער געשעפּטשעט און אָנגעהויבען חראַפּען.

ראָמאַ האָט גענומען זאָגען אַלע תּפילות, וועלכע זי האָט געדענקט. דער גוסס האָט ניט אַראָבגענומען פֿון איהר די גלעזערנע אויגען, זײַן חראָפּען האָט זיך אַלץ מעהר געשטאַרקט, ביז ענדליך ער האָט אויפֿגעהערט אָטעמען, — און געבליבען ליגען רוהיג אויף איהרע אָרעמס,

---

VII.

די צײַט איז געלאָפֿען. פֿאַר דער יונגער פֿרוי, וועלכע האָט געהאַלטען דעם געשטאָרבענעם פֿײַנד אויף איהרע אָרעמס, האָט אויסגעזעהען

ווִי אַנ'עֶבּיִגקײַט. זיִ האָט געֶבּעֶטעֶן פֿאַר זײַן נשמה, און אִיבּעֶרצײַגעֶנדיִג זיִך, אַז אַלץ איִז געֶעֶנדיִגט, איִז אוֹיף איִהר אָנגעֶפֿאַלעֶן אַ שרעֶק.

איִן דיִעזעֶר שרעֶקליִכֿעֶר שטיִלקײַט איִז זיִ געֶוועֶן אַלײן מיִט'ן טוֹיטעֶן קעֶרפּעֶר, גלײַך וויִ זיִ וואָלט בּעֶגאַנגעֶן אַ מאָרד און דעֶר אָפּפּעֶר ליִגט נעֶבּעֶן איִהר. ראָסיִ'ס האַנד האָט געֶגעֶבּעֶן אַ טוֹיטקלאַפּ, אָבּעֶר דאָס האָט עֶר געֶטהוּן, שיִצעֶנדיִג זײַן אײגעֶן לעֶבּעֶן, אַלזאָ קאָן מעֶן עֶס בּעֶטראַכֿטעֶן וויִ אַ צוּפֿאַל. נאָר זיִ אַלײן האָט געֶוואָלט הרגעֶנעֶן דעֶם בּאַראָן און האָט זיִך געֶפֿיִהלט שוּלדיִג, גלײַך וויִ זיִ וואָלט איִהם טאַקיִ געֶהרגעֶט.

דאָס געֶזיִכֿט פֿוּן געֶשטאָרבּעֶנעֶם איִז געֶוועֶן אוֹיסגעֶקריִמט דוּרך דיִ טוֹיט=שמעֶרצעֶן און דיִ בּרײט=געֶעֶפֿעֶנטעֶ אוֹיגעֶן האָבּעֶן וויִ געֶקוּקט אוֹיף איִהר. ראָמאַ האָט געֶוואָלט צוּדריִקעֶן דיִ בּרעמעֶן, אָבּעֶר זיִ האָט ניִט געֶהאַט דעֶם מוּט אָנריִהרעֶן זײ.

דעֶר זײגעֶר האָט געֶשלאָגעֶן אײנס. ראָמאַ האָט געֶציִטעֶרט פֿוּן שרעֶק. זיִ האָט זיִך דעֶרמאָנט ראָסיִ'ס ווערטעֶר „איִך האָבּ איִהם געֶהרגעֶט, אָבּעֶר דאָס איִז אוֹיך דײַן טהאַט, דוּ וועֶסט ניִט האָבּעֶן קײַן ווײַלעֶ רוּה". פֿיִהלעֶנדיִג זיִך שוּלדיִג, האָט זיִ בּעֶשלאָסעֶן צוּ אַנטלוֹיפֿעֶן...

פֿאַלעֶנדיִג פֿוּן דיִ פֿיִס, האָט ראָמאַ צוּרעֶכֿט געֶמאַכֿט איִהר הוּט און דיִ וואָלקעֶ, אָנגעֶטהוּן דעֶם מאַנטעֶל, און, אַקוּק געֶבּעֶנדיִג דאָס לעֶצטעֶ מאָל אוֹיף דיִ טוֹיטעֶ אוֹיגעֶן, איִז זיִ געֶגאַנגעֶן צוּם טהיִר. זיִ האָט מוֹרא געֶהאַט זיִך אוּמקוּקעֶן, איִהר האָט זיִך געֶדאַכֿט, אַז עֶמיִצעֶר חאַפּט איִהר בּײַ'ם אָרעֶם.

ראָמאַ איִז אַרוֹיס אוֹיף דיִ טרעֶפּ. פּלוּצליִנג האָט זיִ דעֶרהעֶרט געֶמאָסטעֶנעֶ טריִט פֿוּן זשאַנדאַרמעֶן. זיִ האָט פֿעֶרשטאַנעֶן, אַז דאָס געֶהט מעֶן זוּכֿעֶן ראָסיִ'ן. ניִט טראַכֿטעֶנדיִג לאַנג, איִז ראָמאַ צוּריִק אַרײַנגעֶגאַנגעֶן איִן וואָהנוּנג און האָט פֿעֶרשלאָסעֶן דיִ טהיִר אוֹיפֿ'ן ריִגעֶל. בּאַלד האָבּעֶן דיִ זשאַנדאַרמעֶן אָנגעֶהוֹיבּעֶן קליִנגעֶן. ראָמאַ האָט אײַנגעֶהאַלטעֶן דעֶם אָטעֶם און זיִך צוּגעֶהעֶרט.

— לאָז זיִ דעֶר טײַוועֶל צוּנעֶהמעֶן — האָט זיִך געֶהעֶרט עֶפּעֶס אַ שטיִמעֶ — פֿאַר וואָס עֶפֿעֶנט זיִ ניִט, זיִ איִז דאָך איִן דעֶר היים?

— און עֶר אוֹיך — האָט געֶענטפֿעֶרט דעֶר צווײטעֶר — איִך האָבּ געֶזעֶהעַן, וויִ עֶר איִז אַהעֶר געֶפֿאָהרעֶן, עֶס איִז גאָר קײַן צווײפֿעֶל ניִט.

האָט זײַ און איהם שמערצליך בעלײדיגט אין אײַער רעדע בשעת דעם יובילעאום, און יעצט איז זי זיך דערפאַר נוקם אָן אײַך.

— גענוג!

— גאַנץ רוים ווײס וועגען דעם, און אין גיכען וועלען פון אײַך אַלע אָבלאַכען.

— גענוג, האָב איך געזאָגט. געה שלאָפען!

— אָ, איך ווײס, דער אֶמת שטעכט די אויגען.

— געה שלאָפען! — האָט ראָסי אויסגעשריען. ברונאָ איז ענטשוויגען געוואָרען, זעהענדיג ראָסי'ס בלאַסקײט.

— ציז איז נאָך ווענ׳ג, וואָס דורך דײַנע רכילות'ן האָב איך דיזע פרוי בעלײדיגט?

— מײַנע רכילות'ן?

— יאָ, ווען דו וואָלסט ניט גערעדט שלעכטס וועגען איהר, אײַדער איך האָב זי געזעהען, וואָלט איך מיך קײנמאָל ניט אַזוי אָבגערופען וועגען איהר.

— זי האָט דאָס פערדיענט.

— ניט אֶמת, דו האָסט זי בערעדט!

ברונאָ האָט פערמאַכט די אויגען, גלײַך ווי ער וואָלט זיך געריכט אויף אַ זעץ.

— ווי אַזוי האָסטו די העזה, צו וואַרפען אויף איהר אַזאַ פערדראַכט?

— פערדראַכט? אַלזאָ איז דאָס אַ פערדראַכט, אַז זי האַלט דיך אין איהר אַרבײטס=שטוב, כדי גאַנץ רוים זאָל פון אײַך אָבלאַכען?

ברונאָ האָט זיך צולאַכט אויף אַ קול.

— זעהר שען! דו מאַכט זי מיט דער בלאָטע גלײַך, און איהר ברויט עסט דו פאָרט!

— דאָס איז אַ ליגען, העדר ראָסי, און איהר ווײסט עס גאַנץ גוט, איך עס מײַן אײגען ברויט. מײַן מיה געהערט מיר, און איך פערקויף זי מײַן אַרבײטס=געבער, אָבער מײַן געוויסען געהערט צו גאָט, און איהם פערקויף איך ניט.

ראָסי'ס צאָרנדיג געזיכט איז פלוצלינג זאַנפט געוואָרען.

— איך בעט דיך אום פערצײַהונג, ברונאָ.

— הערר... און איהר זאָגט עס, ווען איך האָב אײַך בעלײדיגט!! — האָט ברונאָ אויסגערופֿען געריהרט.

דוד ראָסי האָט אויסגעשטרעקט די הענד, וועלכע ברונאָ האָט געדריקט.

— איך האָב קײן רעכט ניט, אין כעס זײַן אויף דיר, ברונאָ, אָבער וואָס אָנבעלאַנגט דאָננאַ ראָמאַ, ביסטו דיך טועה. גלויב מיר, דו ביסט זיך שרעקליך טועה.

— איהר גלויבט, הערר, אַז זי איז אַן ערליכע פֿרוי?

— איך ווייס, אַז זי איז ערליך, און אויב איך האָב אַמאָל געזאָגט אַנדערש, נעהם איך מײַנע ווערטער צוריק.

— ווען איך וואָלט אײַך געקאָנט גלויבען! אָבער הערר, איך קען זי שוין פֿון צוויי יאָהר.

— און איך פֿון צוואַנציג.

ברונאָ האָט איהם אָנגעקוקט אַ פֿערוואונדערטער.

— דו ווילסט וויסען, ווער זי איז? דאָס איז די טאָכטער פֿון מײַן אַלטען פֿרײַנד אין ענגלאַנד.

— דער, וועלכער איז געשטאָרבען אויפֿ'ן אינזעל עלבאַ?

— יאָ.

— דער גוטער מענש, וועלכער האָט אײַך ערנעהרט, געקלײדט און ערצויגען אין לאָנדאָן?

— יאָ.

— איז יענער געווען דאָננאַ ראָמאַ'ס פֿאָטער?

— יאָ, דאָס איז געווען פֿירשט וואָלאָנאַ, און מ'האָט אויסגעטראַכט אַ ליגען, זאָגענדיג, אַז זי איז געשטאָרבען;

ברונאָ האָט געשוויגען אַ ווײַלע, דערנאָך האָט ער אויסגערופֿען מיט אַ ציטערנדען קול:

— פֿאַר וואָס האָט איהר מיך ניט געהרג'עט, ווען איך האָב געזאָגט, אַז זי נאַרט אײַך אָב? פֿערצײַהעט מיר!

— איך פֿערצײַהע דיר אין איהר נאָמען.

ברונאָ האָט זיך אויסגעדרעהט צו'ם טהיר, פֿון וועלכע ס'איז געפֿאַלען אַ ליכטיגקײט אויף דעם שטעהענדיגען פֿאָנאָגראַף.

— צִי עֶר האָט אײַך, הערר, געזאָגט? — האָט ברונאָ געפרעגט, ווײַזענדיג אויפ׳ן פאָנאָגראַף.

— ראָסי האָט אַ שאָקעל געגעבען מיט׳ן קאָפּ.

— אַלזאָ איז אויפ׳ן צילינדער געוועזען די צוואָה.

— יאָ, די בקשה פון׳ם שטאַרבענדען פרײַנד, וועלכער האָט, רעדענדיג וועגען די געפאַהר פון זײַן טאָכטער, זי איבערגעגעבען אונטער מײַן שוץ.

ברונאָ האָט אויסגערופען:

— און דאַרום, הערר, זײַט איהר געגאַנגען?

— יאָ.

— און כדי צו דערפילען אײַער אויפגאַבע האָט איהר געליטען די בעליידיגונגען און ערנידערונגען פון די נאַראָנים?

— יאָ.

ברונאָ׳ס עהרליכע אויגען האָבען געפונקעלט.

— פערצייהעט, מיר, וואָס איך האָב גערעדט.

— איך פערצייהע, אָבער איך וועל ניט פערגעסען און וועל שוין אַהין קיינמאָל ניט געהען — האָט ראָסי געענטפערט, זעצענדיג זיך בײַ׳ם שרײַב־טיש און נעהמענדיג אַ פעדער.

— איהר האָט שוין ערפילט די ביטע פון אײַער פרײַנד?

— איך האָב געטהון וואָס איך האָב געקאָנט. יעצט האָט זיך אַלסדינג געענדיגט.

— איהר וועט אין גאַנצען איבעררײַסען די בעקאַנטשאַפט?

ראָסי האָט געשוויגען.

— פאַר וואָס? אויב דאָס איז די טאָכטער פון אײַער אַלטען פרײַנד...

— ברונאָ, צי האָסטו פערגעסען, וואָס איך האָב דיר אַמאָל געזאָגט, אַז אויב איך וועל מיך צובינדען צו אַ פרוי — וועל איך פון איהר ענטלויפען?

— צו וואָס? אויב זי איז אַנ׳עהרליכע פרוי...

— צי געדענקסט דו דעם וויזיט פון קאַרל מינגהעלי?

— יאָ, מײַן הערר.

— ער האָט געוואָלט, דורך זײַן עפענטליכע אַרבײַט אָברעכענען זײַנע פריוואַטע חשבונות, און איך האָב איהם אַרויסגעטריבען.

— על כּן?

— אויבּ איך וועֶל מאַכעֶן אַ טריט ווײַטעֶר, וועֶל איך ווערעֶן דעֶרזעלבּעֶר וואָס עֶר.

בּרונאָ האָט, נאָך אַ ווײַלעֶ שווײַגעֶן, געֶזאָגט מיט אַ געֶריהרטעֶר שטימעֶ:

— איך פֿעֶרשטעֶה. זאָל גאָט אײַך העֶלפֿעֶן. איהר ווילט געֶהעֶן אַנ׳אײַנזאַמעֶ אין וועֶג פֿון אַרבּײַט און אָפּפֿעֶרעֶן זיך.

ראָסי האָט טיעף אָבּגעֶאָטעֶמט און זיך געֶנומעֶן צום שרײַבּעֶן.

— איך וועֶל זײַן אויף דעֶר מאָרגעֶנדיגעֶר פֿעֶרזאַמלונג, בּרונאָ. אַ גוטעֶ נאַכט!

— אַ גוטעֶ נאַכט! — האָט בּרונאָ געֶענטפֿעֶרט און איז פֿעֶרשוואונדעֶן געֶוואָרעֶן הינטעֶר׳ן טהיר, די אויגעֶן פֿול מיט טרעֶרעֶן.

II.

עֶס איז שוין געֶוועֶן שפּעֶט בּײַ נאַכט, ווען ראָסי האָט געֶשריבּעֶן:

„טײַערסטעֶ ר.!

„וועֶגעֶן מיר האָסט דו ניט, צו מאַכעֶן זיך פֿאָרוואורפֿעֶ. איך האָבּ געֶמוזט לײַדעֶן די שטראָף, און הײַנט, ווען די שולד איז שוין פֿעֶרמעֶקט, איז מײַן אויפֿגאַבּעֶ געֶעֶנדיגט, און צוליעבּ אונז בּײדעֶ מוזעֶן מיר אָבּרײַסעֶן אײנעֶר פֿון אַנדערעֶן.

„ווי דו ווײסט, וואַרט אויף מיר אַרבּײַט. איך מוז פֿעֶרטײדיגעֶן עֶפֿעֶנטליכעֶ זאַכעֶן, איך בּין ניט קײן בּעל־הבּית אויף מײַן צײַט. אָבּעֶר, איך וואָלט ניט געֶוועֶן אָפֿעֶנהעֶרציג ווען איך זאָל זאָגעֶן, אַז דאָס איז די אײנציגעֶ אורזאַכעֶ פֿון אונזעֶר צושײדונג. עֶס איז פֿאַרהאַן צו דעֶם אַנ׳אַנדעֶר אורזאַכעֶ, אָבּעֶר איך קאָן עֶס ניט דײַטליכעֶר אויסדריקעֶן. מײַן קאָרעֶספּאָנדעֶנץ דורך דעֶר פּאָסט, אָדעֶר דורך די בּעֶדינעֶר, איז ניט גאַנץ זיכעֶר. אַז איך זאָל דאָס דיר קאָנעֶן עֶרקלעֶרעֶן אין אַ בּריעף.

„אמת איז, אַז מיר קאָנעֶן ניט לעֶנגעֶר פֿעֶרבּלײַבּעֶן פֿרײַנד, דעֶן איך האָבּ ליעבּ אַ פּעֶרזאָן, מיט וועֶלכעֶר דו אינטעֶרעֶסירסט זיך זעֶהעֶר, און צווישעֶן איהר און מיר שטעֶהט אַנ׳אײַזעֶרנעֶ וואַנד, אָט צוליעבּ דיזעֶר אורזאַכעֶ עֶרלויבּט מיר ניט מײַן כּבוד, דיך זעֶהעֶן מעֶהר.

„אַ דאַנק דיר. אַ דאַנק פֿאַר די מינוטען, וועלכע מיר האָבען צוזאַמען פערבראַכט. עס איז ניט אונזער שולד, וואָס זיי מוזען בלייבען נאָר אַן עראינערונג, רעכען מיך פֿאַר אַ ברודער, וועלכער וועט, אין אַ נויט, שטענדיג קומען דיר צו הילף.

„איך האָב געמוזט פיהרען מיט זיך זעלבסט אַ לאַנגען קאַמפף, כּדי ניט לויפען אויף דיין רופען.

„איך פיהל, אַז די זאַך, וועגען וועלכע דו שרייבסט, אַז מען קאָן זי ניט אָבלעגען, איז נוגע מיר און דער רעגירונג, אָבער ווען אַ מענש פערברענגט זיין גאַנצען לעבען ביי'ם ברעג פֿון אָבגרונד, איז ער שוין געוואָהנט, צו אויסלאַכען זיך פֿון געפֿאַהר. אַלזאָ בעט איך דיך, האָב קיין מורא ניט פֿאַר מיר.

„איך געזעגען זיך מיט דיר. זאָל גאָט דיך אָבהיטען.

דיין ד.״.

III.

אויף מאָרגען איז עטליכע שעה געווען אַ שטאַרקע אונאָרדנונג אין דויד ראָסי'ס וואָהנונג. מען האָט אַרויסגעטראָגען די מעבעל, אויסגעשטעלט רייהען שטוהלען, און איבערגעלאָזט אַ טיש אין איין ווינקעל פֿון צימער.

זייגער זיעבען האָט זיך אָנגעהויבען צונויפקומען דער קאָמיטעט, וועלכער איז בעשטאַנען פֿון דרייסיג פערזאָן. דאָרט זענען געווען פאַרשידענע וואונדערליכע געשטאַלטען. איינינע גוט, איינינע שלעכט געקליידעט; איינינע האָבען אויסגעזעהען ווי זשורנאַליסטען, פראָפעסאָרען, אַדוואָקאַטען, דעפוטאַטען, אַנדערע האָבען אויסגעזעהן ווי שניידער און שוסטער.

ברונאָ האָט זיך געדרעהט איבער'ן צימער אָהן אַ ראָק, ער האָט געפיהלט אַ שטורם אין דער לופט, אָבער ער האָט גערעדט אָהן אויפהער, און געמישעפעט יעדען אַריינקומענדען.

— גוטען אָוועגד דעם העררן! קאַלט? וואָס? דער דעפוטאַט וועט די רגע קומען. ער האָט בעקומען אַ קאָפּיע פֿון קעניגס רעדע, אין וועלכע ער האָט זיך פערטיעפט. ער אַרבייט אָהן אָברוה. אָבער עס פערשטעהט זיך, ווען ער זעלבסט וואָלט ניט געברענט, וואָלט ער ניט גע-

קאָנט אָנצינדען אַנדערע... האַ, האַ! ברוך הבא, קינד! פֿון וואַנען האָסטו אַרויסגעשלעפּט אַזאַ שענעם פּאַלטאָ? דיר איז קאַלט געוועזען? און אונזער דעפּוטאַט פֿיהלט קיינמאָל ניט קיין קעלט. ער אַרבייט דאָרט אָהן פֿייער, ווי אַ מאָנאַך אין זיין קעמעריל. דער גענעראַל מוז שטענדיג ווייזען אַ ביישפּיעל די סאָלדאַטען.

אומזאָנסט איז אָבער געווען ברונאָ'ס בעמיהונג. מען איז זיך צונויפֿגעקומען שווייגענדיג, מען האָט זיך געשושקעט, זעצענדיג זיך אויף די ערטער. עס האָט זיך געפֿיהלט עפּעס אַ פֿיינדליכע שטימונג.

ברונאָ איז ענטשוויגען געוואָרען, האָט אָנגעטהון דעם ראָק, און אין דער זעלבער מינוט האָט זיך די טהיר געעפֿענט און דוד ראָסי איז אַריינגעקומען.

דער דעפּוטאַט האָט, אַ רוהיגער, געגריסט די צונויפֿגעזאַמעלטע, וועלכע האָבען געענטפֿערט קאַלט, און זאָגאַר מיט שטאָלץ. ניט קוקענדיג דאַרויף, האָט ראָסי זיך געזעצט ביי'ם טיש, און די זיצונג פֿון קאָמיטעט האָט זיך געעפֿענט.

דער סעקרעטאַר לואידזשי קאָנטי האָט געלעזען אַ בעריכט פֿון דעם, וואָס איז פֿאָרגעקומען אויף דער לעצטער זיצונג. מען האָט זיך דערוואוסט, אַז דעם „אני מאמין" האָט מען צושיקט אין אַלע זייטען, און פֿון גאַנץ אייראָפּאַ האָט מען בעקומען ענטפֿער פֿול מיט אַנערקענונג.

— אָט דאָס איז אין גאַנצען — האָט לואידזשי געזאָגט, צונויפֿלעגענדיג די פּאַפּירען — און יעצט וואַרט דער קאָמיטעט אויף ווייטערדיגע ידיעות און ווייזונגען, האָט דער סעקרעטאַר צוגעגעבען מיט אַ אונוויליגען טאָג. — דער פּאָרזיצענדער איז דער אַנפֿיהרער פֿון אונזער דעמאָקראַטיע, און אָן איהם ווענדט זיך אַלסדינג. אין דעם טאָג, ווען אונזער געזעלשאַפֿט איז בעשאַפֿען געוואָרען, האָט מען אונז געזאָגט, אַז די „רעפּובליק פֿון מענשען" איז ניט קיין פֿאַנטאַזיע, נאָר אַ ווירקליכקייט, וועלכע וועט פֿאָדערען גערעכטיגקייט פֿאַר די אָרעמע און געדריקטע. דאָס איז געווען אַ חודש צוריק, און ביז יעצט האָבען מיר נאָך גאָר ניט געטהון. אפשר וועט דער פּאָרזיצענדער זאָגען, פֿאַר וואָס.

עס האָט זיך געהערט אַ שאָרכעריי פֿון צופֿרידענהייט. דער סעקרעטאַר האָט זיך אַוועקגעזעצט. דוד ראָסי איז אויפֿגעשטאַנען און אָנגעהויבען רעדען:

— רבּוֹתי! אֵידֶער מִיר הוֹיבֶּען=אָן דִי דֶעבַּאטֶען, מוּזֶען מִיר קלָאר מַאכֶען דִי פרַאגֶע. דֶער בֶּערִיכט זָאגט, אַז אוּנזֶער „אני מאמין" אוּן דָאס מֶענשלִיכֶע רֶעכט אִיז גֶעפֶעלֶען גֶעווָארֶען אִין גַאנץ אֵייראָפַּא. לָאמִיר זַיין זִיכֶער, אַז דָאס אִיז נִיט אַרוֹיסגֶעקוּמֶען דַאדוּרך, וואָס מֶען האָט נִיט גוּט פֶערשטַאנֶען אוּנזֶערֶע מאָטִיווֶען. אִיךְ האָבּ, אַלזאָ, אוֹיסגֶעאַרבֵּייט צוּגַאבֶּען כּדי צוּ זַיין בֶּעווָארֶענט פוּן יעֶדֶע אוּנפֶערשטֶענדנִיש, אוּן בַּאלד ווֶעל אִיךְ דָאס לָאזֶען אָבּדרוּקֶען.

— עֶר האָט אַרוֹיסגֶענוּמֶען אַ לַאנגֶען נאָטִיץ=בִּיכֶעל פוּן טַאש, אוּן ווֶען אִין צִימֶער אִיז גֶעווֶען שטִיל ווִי אִין אַ קבר, האָט עֶר גֶעזָאגט:

„וואָס זָאגט נִיט אוּנזֶער „אני מאמין"?

„עֶר זָאגט נִיט, אַז דִי גַאנצֶע גֶעזֶעלשַאפטלִיכֶע אָרדנוּנג אִיז שלֶעכט אוּן שֶענדלִיךְ.

„עֶר זָאגט נִיט, אַז מֶען בֶּעדַארף מִיט גֶעווַאלדִיגֶע מִיטלֶען פֶערנִיכטֶען אַלסדִינג, דִי גרֶענצֶען, דֶעם עֶרד=אֵייגֶענטוּם אוּן דִי פֶערזֶענלִיכֶע קאָנטראָלֶע אִיבֶּער'ן קַאפִּיטַאל.

„עֶר זָאגט נִיט, אַז מֶען בֶּעדַארף צוּנֶעהמֶען פוּן דֶער ווֶעלט דִי בִּיכֶער, צֵייטוּנגֶען, אוּנִיווֶערזִיטֶעטֶען, דִי אַרמֶעע אוּן דִי רֶעגִירוּנג.

„עֶר זָאגט נִיט, אַז דִי מאָראַל ווֶעט שטֵייגֶען דוּרך דֶעם, וואָס דִי צִיווִילִיזַאציָע ווֶעט צוּרִיקקֶעהרֶען צוּם שטַאנד פוּן בַּארבַּארִיזם.

„עֶר זָאגט נִיט, אַז דָאס מֶענשלִיכֶע לֶעבֶּען האָט גֶעפלִיעסט אִין אַ פַאלשֶען ווֶעג גַאנצֶע זֶעקס טוֹיזֶענד יָאהר.

„עֶר זָאגט נִיט, אַז אִין דֶער גַאנצֶער צֵייט האָט זִיךְ גאָט אָבּגֶעקֶעהרט פוּן זַיינֶע קִינדֶער".

דָאס שווַייגֶען אִיז אִיבֶּערגֶערִיסֶען גֶעוואָרֶען דוּרך אַ מוּרמֶעל פוּן עֶטלִיכֶע אוּנצוּפרִידֶענֶע.

ראָסִי האָט אַ קוּק גֶעגֶעבֶּען אוֹיף דִי פֶערזַאמֶעלטֶע אוּן צוּגֶעגֶעבֶּען:

אִיךְ האָבּ דָאס גֶעמוּזט צוּגֶעבֶּען, כּדי אוּנזֶערֶע פרַיינד זָאלֶען נִיט טראַכטֶען, אַז מִיר ווִילֶען בֶּעשַאפֶען אַ נַייֶעם הִימֶעל אוּן אַ נַייֶע עֶרד. דִי ווַייטֶערדִיגֶע ווֶערטֶער זֶענֶען שוֹין גֶעווֶענדֶעט צוּ אוּנזֶערֶע פַיינד.

עֶר האָט אִיבֶּערגֶעמִישט דָאס בּלֶעטֶעל אוּן גֶעלֶעזֶען ווַייטֶער:

„וואָס זָאגֶען דִי „רֶעכטֶע פוּן מֶענשֶען"?

זיי זאָגען, אַז ס'איז פאַרהאַן אַ גאָט, וועלכער רעגירט עהרליך מיט דער וועלט.

אַז די רעכטע פון דער נאַטור ברענגען אָרדנונג אין דעם תהו ובהו, איינינקייט און רוהע אָנשטאָט אונאיינינקייט און קריגערייען.

אַז אין פערלויף פון דער צייט וועט, דורכ'ן איינפלוס פון דיזע נאַטירליכע רעכטע, פיעל שלעכטס פערשוואונדען ווערען.

אַז עס וועט פערשוואונדען ווערען דער בעדערפניש פון גרענצען.

אַז אַ מלחמה וועט ווערען אונמעגליך.

אַז די פערזענליכע קאָנטראָלע איבער'ן קאַפּיטאַל וועט זיין ניט נוצליך.

אַז די מענשען זאָלען זיין ווי ברידער, אָהן אונטערשיעד פון ראַסע און נאַציאָן.

אַז אַלע מענשען וועלען האָבען אויפ'ן שטענדיגען ברויט.

אַז דאָס וועט קומען פריהער אָדער שפּעטער, ווייל אַזוי איז דער עהרליכער ווילען פון גאָט, ווייל גאָט איז די גוטסקייט און די ליעבע!"

ווידער האָט זיך דערהערט אַ מורמעל פון אונצופרידענהייט, און ווידער האָט ראָסי אַרומגענומען מיט זיין בליק די פערזאַמעלטע, זאָגענדיג:

— דאָס איז, רבותי, אַ וואָרנונג פאַר אונזערע פיינד, כדי זיי זאָלען וויסען, אַז ניט דורך רעוואָלוציע, נאָר דורך עוואָלוציע (רעגעלמעסיגע ענטוויקלונג) האָבען מיר אַ האָפנונג צו דערגרייכען צום ציעל; זיי זאָלען ניט מיינען, אַז אונזערע בעגעהרען זענען פוסטע פאַנטאַזיעס, דאַרום בעווייזען מיר זיי זייער פּראַקטישע זייט.

זאָגענדיג דאָס, האָט ער ווייטער געלעזען:

„אויף וועלכען אופן קאָנען מיר העלפען, צו פערווירקליכען דיזע אידעען?

דורך דער תפלה צו גאָט.

דורך אַ פּראָטעסט, אויב די יסודות פון דער געטליכער תפילה זאָלען מיט געוואַלד צושטערט ווערען.

דורך ליידען, אויב דער דאָזיגער פּראָטעסט וועט עס אַרויסרופען".

דאָס מורמלען איז געוואָרען גרעסער, דייטליכער, אָבער ראָסי האָט אויף דעם ניט געקוקט.

— דאָס זעֶנעֶן אונזעֶרעֶ אִידעֶען, מײַנעֶ העֶררעֶן — האָט עֶר געֶזאָגט מִיט אַ רוהִיגעֶן, פֿעֶסטעֶן קול — מִיר האָבעֶן זײַ געֶמוזט אַרויסזאָגעֶן, כּדי אונזעֶרעֶ פֿרײַנד און פֿײַנד זאָלעֶן פֿעֶרשטעֶהעֶן, אַז מִיר שטרעֶבעֶן צו דעֶמאָקראַטִיזם, אָבעֶר נִיט צו אַנאַרכֿיזם. ווען מ'וועט אונז פֿרעֶגעֶן, ווען וועט אונזעֶר רעֶפּובּלִיק פֿון מעֶנשעֶן אָנהויבעֶן עֶקזִיסטִירעֶן, וועֶלעֶן מִיר ענטפֿעֶרעֶן: ווען דִי וועֶלט וועט ווערעֶן געֶנוג צײַטִיג, צו אָננעֶהמעֶן זִי.

עֶס האָבעֶן זִיך דעֶרהעֶרט הויכֿעֶ אויסגעֶשרײַעֶן און שפּאָטִישעֶ געֶלעֶכֿטעֶר, אָבעֶר ראָסִי האָט מִיט פֿאָלקאָמעֶנעֶר רוהִיגקײַט געֶרעֶדט ווײַטעֶר:

— אִין דִיזעֶ גרויסעֶ צִיעֶלעֶן מײַנעֶ העֶררעֶן, פֿעֶרנעֶהמט רוים אַ ווִיכֿטִיגעֶן פּלאַץ. רוים אִיז „אַנ'אײבִּיגעֶ שטאָדט“. אִיהר אונשטעֶרבּלִיכֿקײַט אִיז אַ סוד. אַנדעֶרעֶ שטעֶדט פֿאַלעֶן און ווערעֶן פֿעֶרלאָרעֶן, ווען זײַעֶר אויפֿגאַבּעֶ ווערט דעֶרפִֿילט. רוים האָט אִיבּעֶרגעֶלעֶבּט אַלסדִינג! גאָר אַ מאָל אִיז זִי געֶוועֶן דִי הויפּטשטאָדט פֿון אַ געֶצעֶנדִינעֶרִישעֶר רעֶפּובּלִיק. דִי רעֶפּובּלִיק אִיז אונטעֶרגעֶגאַנגעֶן, און רוים אִיז געֶוואָרעֶן דִי הויפּטשטאָדט פֿון צעֶזאַרִיזמוס. ווען אויך דאָס אִיז פֿאָרִיבּעֶר, אִיז זִי געֶוואָרעֶן דִי הויפּטשטאָדט פֿון אִיטאַליעֶן, און אויך דאָס אִיז נאָר אַנ'אִיבּעֶרגאַנגס=שטופּעֶ. דִי בּעֶשטִימונג פֿון רוים אִיז — צו זײַן דִי הויפּטשטאָדט פֿון גרויסעֶ וועֶלטקאָנגרעֶסעֶן — דעֶר הויף פֿון מעֶנשלִיכֿעֶר רעֶפּובּלִיק.

קוים האָט זִיך דוד ראָסִי געֶזעֶצט, האָבעֶן זִיך אויפֿגעֶחאַפּט מעֶהר ווִי צעֶהן פֿעֶרזאַמעֶלטעֶ.

— לואִידזשִי האָט דאָס וואָרט — האָט ראָסִי געֶזאָגט, און דעֶר סעֶקרעֶטאַר, בּלאַס ווִי לײַנוואַנד, האָט געֶזאָגט:

— יעֶצט ווײסעֶן מִיר, פֿאַר וואָס האָבעֶן מִיר גאָר נִיט געֶטהון אַ גאַנצעֶן חודש. לויט דִי מײנונגעֶן פֿון פֿאָרזִיצעֶנדעֶן האָבעֶן מִיר טאַקִי גאָר נִישט צו טהון. צײַט דעֶר לעֶצטעֶר זִיצונג האָבעֶן אונזעֶרעֶ צִיעֶלעֶן פֿעֶרלאָרעֶן זײַעֶר ווערט און קראַפֿט. דאַמאָלס האָט מעֶן אונז געֶזאָגט, אַז אויבּ עֶמִיצעֶר אַנעֶרקעֶנט נִיט דִי נאַטִירלִיכֿעֶ רעֶכֿטעֶ פֿון מעֶנשעֶן, האָבעֶן מִיר דאָס רעֶכֿט, אִיהם צו דעֶרדרִיקעֶן. יעֶצט זאָגט מעֶן, אַז דִי נאַטִירלִיכֿעֶ רעֶכֿטעֶ וועֶלעֶן אַלײַן אַלסדִינג אויספִֿיהרעֶן. אויבּ אַזוי, טאָ צו וועֶלכֿעֶן צוועֶק האָבעֶן מִיר זִיך צונויפֿגעֶקלִיבּעֶן? וואָס פֿאַר אַ צִיעֶל האָט אונזעֶר געֶזעֶלשאַפֿט? צולִיבּ וואָס האָבעֶן מִיר צו פּראָטעֶסטִירעֶן געֶגעֶן דעֶם אָבּצאָהל פֿון בּרויט און צונויפֿזאַמלעֶן זִיך אִין קאָלאָסעֶאום? און

אויב עֶס אִיז נִיט אַזוֹי, טאָ פֿאַר וואָס האַקט אונז אונטעֶר דעֶר פֿאָרזִיצעֶנדעֶר דִי פִֿיס און שטויסט אַוועֶק אונזעֶר שטרעֶבּונג אויף אַן'אונבּעֶגרעֶנצטעֶ צײַט?

— פֿאַר וואָס? — האָט געֶשריִעֶן אַ צווייטעֶר רעֶדנעֶר — צִי אִיז דאָס נִיט קלאָר, אַז עֶר ווִיל עֶנטלויפֿעֶן ווִי דעֶר האָז און יאָגעֶן זִיךְ מִיט דִי הִינד? ווײַל עֶר בּעֶמִיהט זִיךְ, צוּ אויסגלײַכעֶן דִי אִינטעֶרעֶסעֶן פֿוּן פֿאָלק מִיט דִי אִינטעֶרעֶסעֶן פֿוּן דִי פֿעֶרפֿאָלגעֶר. ס'אִיז געֶוועֶן אַ צײַט, ווען קײנעֶר האָט נִיט געֶזעֶהעֶן בּעֶסעֶר ווִי עֶר דִי פֿעֶרדאָרבּעֶנהײַט און דעֶם אוּמפֿאַל. אָבּעֶר „דִי געֶזעֶלשאַפֿט" האָט אִיהם געֶחאַפּט אִין אִיהר נעֶץ, עֶס האָבּעֶן זִיךְ געֶפֿוּנעֶן נײַעֶ פֿרײַנד, און עֶר האָט פֿעֶרקויפֿט זײַן פֿאָטעֶרלאַנד פֿאַר אַ טאָפּ לִינזעֶן, פֿאַר טעֶאַטעֶרס, יאַגדעֶן, פּוּרפּוּרעֶנעֶ לִיוורעֶען מִיט גאָלד, עֶר האָט פֿעֶרקויפֿט זײַן גוּף און זײַן נשמה.

— לאָמִיר זײַן רוהִיג! — האָט דעֶר דרִיטעֶר אויסגעֶרוּפֿעֶן.

דאָס אִיז געֶוועֶן מאַלאָטעֶסטאַ, אַ מִיטגלִיעֶד פֿוּן פּאַרלאַמעֶנט און דוד ראָסִי'ס אַ חבר פֿוּן דעֶר לִינקעֶ.

— וואָס האָבּעֶן מִיר פֿעֶרלאָרעֶן אִין דִיזעֶן חודש פֿוּן גאָר נִיט טהוּן? דִי מאָרגעֶנדִיגעֶ רעֶדעֶ פֿוּן קעֶנִיג לעֶגט־פֿאָר אַ קאָנטראָלעֶ אִיבּעֶר דעֶר פּרעֶסעֶ, אִין צוּנעֶהמעֶן דאָס רעֶכט פֿוּן געֶזעֶלשאַפֿטעֶן און עֶפֿעֶנטלִיכעֶ פֿעֶרזאַמלוּנגעֶן. וואָס אִיז אַרויסגעֶקוּמעֶן דעֶרפֿוּן, וואָס אִין דעֶם חודש האָבּעֶן מִיר זִיךְ נִיט פֿאָרגעֶבּרײַט, צוּ קעֶמפֿעֶן פֿאַר אונזעֶר „אני מאמין"? מִיר זעֶנעֶן אִין האַנד פֿוּן פּרעֶמיעֶר־מִינִיסטעֶר, און עֶר קאָן מִיט אונז מאַכעֶן, וואָס אִיהם געֶפֿעֶלט, און דאָס אַלעֶס אַ דאַנק דִי פֿעֶרנאַכלעֶסִיגקײַט פֿוּן אונזעֶר פֿאָרזִיצעֶנדעֶן.

— פֿעֶרנאַכלעֶסִיגקײַט? — האָט עֶמִיצעֶר שאַרף אויסגעֶשריִעֶן.

דאָס אִיז ווִידעֶר געֶוועֶן לואִידזשִי, עֶר האָט זִיךְ געֶטרײסעֶלט פֿוּן כּעס.

— פֿאַר וואָס זאָלעֶן מִיר נִיט רעֶדעֶן אָפֿעֶן? מִיר האָבּעֶן פֿעֶרלאָרעֶן דִי בּעֶסטעֶ פּאַסעֶנדסטעֶ צײַט צוּ אַרבּײַטעֶן, ווײַל אונזעֶר אָנפֿיהרעֶר האָט מורא געֶהאַט צוּ טהוּן, צוּ ווִירקעֶן. און אִיהר ווײסט פֿאַר וואָס? ווײַל אִיהם האַלט אַ פֿרוי. און אִיהר ווײסט, ווער זִי אִיז? דִי זעֶלבּעֶ, וועֶלכעֶ עֶר האָט אַ חודש פֿריהעֶר פֿעֶראַבּשײַט — דִי געֶלִיעֶבּטעֶ פֿוּן פּרעֶמיעֶר־מִינִיסטעֶר.

עָס איִז געָוואָרעָן אַ שרעָקליִכעָ מהומה. אַלעָ האָבּעָן זיִך אויפגעָחאַפּט פוּן די עָרטעָר. לואיִדזשיִ האָט ווייַטעָר געָשריִעָן:

— אָה, איִך האָבּ פאַר איִהם קיֵין מורא ניִט! איִך האָבּ געָזאָגט די וואַהרהייַט, און עָר ווייס עָס!

דוד ראָסיִ איִז עָנדליִך אויפגעָשטאַנעָן פאָלקאָמעָן רוהיִג און געָזאָגט:

— בּריִדעָר, ווען אַ מעָנש אַרבּייַט פאַר דער מעָנשהייִט, מוז עָר פעָרגעָסעָן וועגעָן זיִך, און דאַרום פעָרצייַהעָ איִך אייַך דיִעזעָ בּעָליידיִגוּנג.

— ווי געָפעָלט עָס אייַך? — האָט לואיִדזשיִ געָשריִעָן מיִט אַ שפּאָטישעָן געָלעָכטעָר.

— אָבּעָר — האָט ראָסיִ געָזאָגט — איִך וועָל ניִט עָרלויבּעָן, צוּ בּעָליידיִגעָן אַ גוּטעָ און רייִנעָ פרויעָנציִמעָר!

עָטליִכעָ פעָרזאַמעָלטעָ האָבּעָן אויסגעָזעָצט מיט אַ געָלעָכטעָר.

— איִך זאָג נאָך אַמאָל, אַז איִך וועָל ניִט עָרלויבּעָן, צוּ בּעָליידיִגעָן אַנ'אָרעָנטליִכעָ פרוי, און דעָר, וואָס האָט דאָס געָזאָגט, איִז אַ געָמייַנעָר רכילות'ניִק!

— ליִגנעָר! — האָט לואיִדזשיִ געָשריִעָן, אָבּעָר פּלוּצליִנג איִז געָשעָהעָן אַנ'אונפעָרהאָפּטעָ זאַך.

בּרונאָ האָט אָנגעָחאַפּט דעָם שרייַעָר בּייַ די אָרעָמס, און מיִט גרויבּ אימפּעָט אַ שלייַדעָר געָטהון איִהם אויף דעָר עָרד.

עָס איִז געָוואָרעָן אַ שרעָקליִכעָר ליאַרם, וועָלכעָן עָס האָט איִבּעָרגעָשריִעָן דעָר צאָרנדיגעָר קול פוּן ראָסיִ'ן, וואָס האָט בּעָפאָהלעָן בּרונאָ'ן, אַרויסגעָהעָן פוּן ציִמעָר.

בּרונאָ איִז, מיִט אַ מיִנעָ פוּן אַ בּעָשטראָפּטעָן יונגעָל, אַרויסגעָלאָפעָן פוּן ציִמעָר, און ראָסיִ האָט אַ בּלאַסעָר, אַ ציִטעָרנדעָר פוּן כעס, אַליין געָהאָלפעָן דעָם סעָקרעָטאַר אויפשטעָהן.

— מיִך פעָרדריִסט זעהר, וואָס דאָס איִז געָשעָהעָן. עָר וועָט דעָרפאַר בּעָשטראָפט וועָרעָן.

— לאָזט איִהם, הערר — האָט לואידזשי געָנעָטפעָרט, בּעָהאַלטעָנדיִג דעָם מעָסעָר, וועָלכעָן עָר האָט אַרויסגעָחאַפּט פוּן בּאַש אַ צוּקאָכטעָר. — איִך אַליין בּין איִן דעָם שולדיִג געָוועָזעָן, און איִך בּעָט אוּם פעָרצייַהונג.

ער איז געוואָרען גאָר אַנ׳אַנדערע מענש, און פֿיעל פֿון די פֿערזאַמעלטע זענען געקומען, דריקען ראָסי׳ן די הענד.

-- לאָמיר אָבלעגען די זיצונג אויף אַ צײַט, ווען מיר וועלען בעסער זיך קאָנען בעהערשען — האָט ראָסי געזאָגט — מיר זענען כלומר׳שט די ערשטע קעמפּפֿער פֿאַר ברידערשאַפֿט און פֿעראײַניגונג, און הויבען גלײַך אָן פֿון געוועהנליכע קריגערײַ. געהט אַהײם, זאָל גאָט זײַן מיט אײַך.

די פֿערזאַמלונג איז באַלד צוגאַנגען, און ראָסי האָט זיך פֿערשלאָסען אין זײַן שלאָף־צימער. אין אַ ווײַלע אַרום איז ער אויפֿגעוועקט געוואָרען פֿון זײַנע געדאַנקען־פֿערטיפֿונג דורך אַ לײַכטעם קלאַפּען אין טהיר.

— ווער איז דאָרט?

דאָס איז געווען העלענע מיט אַ בריעף.

— וואָס איז געשעהען מיט ברונאָ׳ן? — האָט זי געפֿרעגט — ער האָט זיך אַוועקגעלעגט אויפֿ׳ן בעט און איך קאָן פֿון איהם קײן וואָרט ניט בעקומען.

— ער האָט זיך שלעכט אויפֿגעפֿיהרט און איך האָב איהם געמוזט מאַכען אַ פֿאָרוואורף — האָט ראָסי געענטפֿערט.

— אָרעמער ברונאָ! ער וואָלט דאָס לעבען אָבגעגעבען פֿאַר דעם העררר, אָבער ער האָט די נאַטור פֿון אַ הונד, ער וועט בילען אַפּילו אויפֿ׳ן קעניג, און ווען איהר בײזערט זיך אויף איהם, פֿיהלט ער זיך גאַנץ אונגליקליך.

— זאָג איהם, אַז מיר האָבען זיך שוין אויסגעגלײַכט! — האָט ראָסי געזאָגט, עפֿנענדיג דעם בריעף.

קוים איז העלענע אַרויסגעגאַנגען פֿון צימער, האָט זיך אויפֿ׳ן שוועל בעוויזען איהר מוטער, טראָגענדיג אַ שיסעל מיט הײסע לאָקשען.

— דער העררר האָט הײַנט קײן מיטאָג ניט געגעסען, האָב איך דאָס דעם העררר געבראַכט אויף וויעטשערע. לעגט אַוועק, סיניאָר, דעם בריעף און טראַכט וועגען מאָגען. מיט ביכער קאָן מען דאָך ניט זאַט ווערען. אמת, מענשען זאָגען אַזוי, אָבער דאָס איז אַ נאַרישקײט. אַ גוטער קריסט בעדאַרף עסען, ווי גאָט האָט געבאָטען... דו זאָגסט, קינד מײַנס, אַז דו ביסט ניט הונגעריג? רעד וואָס דו ווילסט, דו בעדאַרפֿסט אַ ווײַב, וועלכע זאָל דיך אָבהיטען. ווען איך זאָל זײַן אַ ביסעל יונגער, וואָלט איך מיט דיר חתונה געהאַט, כּדי דיך אויסצולערנען, ווי אַזוי צו לעבען

אָרענטליך. קום זוהנ׳דיל, קום עס חאָטש אַ ביסעל פון די מאַקאַראָנעס...
אָ! אַזוי איז גוט! אַ גוטען אַפּעטיט! זאָל דיר וואָהל בעקומען!

IV.

דער בריעף איז געוועזען פון ראָמאַ׳ן:

„מיין טייערער ד.! דיין בריעף האָט מיך צוקאָכט און בעאונרוהיגט. דעם גאַנצען טאָג האָב איך מיך ניט געקאָנט נעהמען צו דער אַרבייט.

„מיר איז אונאַנגענעהם, וואָס אונזערע ציצונגען מוזען ווערען איבערגעריסען, אָבער זאָלסט ניט מיינען, אַז דאָס וועט זיין אויף עביג. ניין, ניין, אויב די ווילסט ניט, אַז מיינע אויגען זאָלען זיין רויט פון געוויין, אָנשטאָט לייכטען פון פרייד.

„אויב דו קאָנסט ניט שרייבען דורך דער פּאָסט, אויב מיין פּ. איז ריינער אַ פיינד, און דיין ב.—איז מיינער, איז דאָך אַם בעסטען, דו זאָלסט אַליין קומען, און זאָגען מיר אַלסדינג, וואָס דו האָסט אויפ׳ן האַרצען. קום באַלד! איך בעפעהל דיר! אין אַזאָלכע וויכטיגע זאַכען האָט אַ שוועסטער דאָס רעכט צו בעפעהלען.

„אַלס אַ שוועסטער וואָלט איך דאָך בעדאַרפט זיין צופרידען פון דעם, וואָס דו האָסט מיר צו זאָגען, אָבער איך בין חוה׳ס אַ טאָכטער און זעהר נייגיריג. איך וויל דיך עפּעס פרעגען:

„דו זאָגסט, אַז איך קען די פּערזאָן, וועלכע דו ליעבסט — ווער איז זי? ציז ווייס זי, אַז דו האָסט זי ליעב? צי איז זי שען? זאָג מיר חאָטש דעם ערשטען בוכשטאַב פון איהר נאָמען, ווייל איך ברען פון נייגיריגקייט.

„די רעדסט וועגען אַנ׳אייזערנע וואַנד, וועגען שטערונגען, וועלכע מען קאָן זיי ניט בייקומען, די ליבענדע פרוי וועט אפשר געפינען אַנ׳עצה, ווי אַזוי צו בייקומען זיי, אָדער, אויב דאָס זענען עפּעס אונגליקליכע אומשטענדען, וועט זי זיי מיט דיר זיך צוטיילען. און אפשר האַנדעלט זיך דאָ וועגען צוויי פרויען, פון וועלכע איינע שטעלט־פאָר ליעבע און די צווייטע — פליכט? אויב אַזוי, בעט איך דיך, בעטראַכט גוט וואָס דו טהוסט! די פליכט איז אַ שרעקליכער טיראַן, שרעקליכער ווי די ליעבע:

„דו זעהסט, ווי איך האַלט שטאַרק פֿאַר מײַן אונבעקאַנטער שוועסטער און איך ווײס אפילו ניט, ווי אַזוי זי זעהט אויס, קום און זאָג מיר.

„אָבער, מיר איז געקומען אין קאָפּ אַ געדאַנק, וועלכער האָט מיך איבערגעשראָקען. אפשר האָסטו דיך איבערצײַגט, אַז די פֿרוי, וועגען וועלכער דו רעדסט, איז ניט ווערט דײַן ליעבע? איך בין מודה, אַז אַזאַ שטערונג קאָן מען ניט בײַקומען. דו שטעהסט אַזוי הויך, דו שטרעבסט צו אַזאַלכע ערהאַבענע ציעלען. און אפשר איז דאָס נאָר אַ פֿאַנטאַזיע, אַז דורך דער ליעבע דערהויבט זיך די פֿרוי צו דער הויכער שטופֿע פֿון דעם געליעבטען מאַנספּערזאָן? אפשר איז זי גאָר ניט שולדיג — מיט אײַן וואָרט: איך ווײס ניט און פֿערשטעה גאָר ניט. איך בין ווי אַ נאַכטשמעטערלינג, וועלכער פֿליהט צו'ם ליכט און קלאַפּט מיט די פֿליגעלען אָן דער פֿערשטעלטער שויב פֿון פֿענסטער. צי דו ווילסט מיר ניט געטרויען? איך בעט דיך, איך בעט דיך!

„איך האָב נאָך עפּעס צו זאָגען.

„צי געדענקסט דו? האָסט מיר דערצעהלט, אַז דו האָסט אַרויסגעוואָרפֿען הינטער די טהיר דעם מ... ער איז געוואָרען אַ שפּיאָן און מ'האָט איהם אַרויסגעשיקט קײַן ענגלאַנד. ער זאָל האָבען דאָרט אויפגעקליבען פֿיעל ידיעות וועגען דיר. אויב דו וועסט ניט קומען צו מיר, וועל איך קומען צו דיר, ווען איך וועל מיך עפּעס דערוויסען.

„מאָרגען עפֿענט זיך דער פּאַרלאַמענט. איך האָב אַ בילעט. אַלזאָ, פֿון די אויבערשטע ספֿערען וועט אַראָבקוקען צו דיר די שוועסטער ראָמאַ".

V.

אויף מאָרגען האָט דוד ראָסי, לויט די עטיקעטע פֿאָרערט, אָנגעטהון אַ פֿראַק. אײדער ער איז אַוועקגעגאַנגען אין פּאַרלאַמענט האָט ער געשריבען צו ראָמאַ'ן:

„טײַערע ר. וו.!

מעהר ווי אַנ'אַנדערש מאָל טהוט מיר לײד אויף די ליעבסטע מינוטען פֿון לעבען, וועלכע איך האָב מיט דיר פֿערבראַכט. דו פֿרעגסט, צי די פֿרוי, וועלכע איך ליעב, איז שען? מעהר ווי שען, דען פֿון

איהר וואונדערליך געזיכט קוקט־אַרויס אַ זעעלע — אַ רייַנע און אַנ׳איידעלע.

דו פֿרעגסט, צי זי ווייס, דאָס איך ליעב זי?

איך האָב קיינמאָל ניט געהאַט די דרייסטקייט, צו ענטדעקען דעם געהיימניס פֿון מייַן האַרצען.

דו פֿרעגסט, צי זי איז ווערט מייַן ליעבע? זי איז ווערט די ליעבע פֿון אַ בעסערן מענשען איידער איך קאָן אַמאָל ווערען.

אויב זי איז עפּעס שולדיג, ווער בין איך, אַז איך זאָל האָבען די העזה, זי צו משפּט׳ן? איך רעכען ניט די פֿרוי פֿאַר אַ געפֿאַלענע, אויב זי איז געוואָרען אַנ׳אָפּפֿער פֿון אומשטענדען, אָדער פֿון אַ מאַנספערזאָן, וועלכער לויערט אויף איהר. איך האַלט ניט פֿון דער מייַנונג, אַז אַ מאַנספערזאָן קאָן אָבווישען זייַן פֿערגאַנגענהייַט, און אַ פֿרויענצימער קאָן ניט. איך פֿערהאַס די יעניגע, וועלכע וואַרפֿען שטייַנער אויף אַ פֿרוי, וואָס וויל אַרויסקריכען פֿון דער בלאָטע. אויב זי האָט געזינדיגט, אַזוי ווי איך האָב געזינדיגט, און האָט געליטען, אַזוי ווי איך האָב געליטען, וועל איך זיך שטעלען נעבען איהר און וועל זאָגען: „איך ליעב זי, און מיר וועלען זייַן פֿעראייניגט סיי אין שלעכטע סיי אין גוטע צייַטען“.

אָבער זי איז ריין, עדעל, ניטאָ קייַן שאָטען אויף איהר; זי וואָלט ניט געווען די טאָכטער פֿון דעם פֿייַנסטען, עדעלסטען מענשען, וועלכען איך האָב געקענט. די אורזאַכע פֿון צושיידען זיך ליעגט אין מיר, אין מייַן שטאַנד.

יעצט קאָן איך ניט רעדען וועגען דער שטערונג, וואָס געפֿינט זיך צווישען אונז. איך וויל מיך זעלבסט ניט אָבנאַרען, איך ווייס, אַז די צייַט וועט די דאָזיגע שטערונג ניט אָבשאַפֿען; איך האָב געמוזט לאַנג קעמפֿען, כּדי צו ענטזאַגען זיך פֿון דער איינציגער פֿרייד פֿון מייַן לעבען. איך קאָן ניט געהן צו איהר און עפֿענען איהר מייַן האַרץ; פֿאַר דעם האָב איך אַם מעהרסטען מורא. איך בין אַזוי שוואַך געגען איהר; אַפילו דאָס אָנריהרען איהר קלייד איז פֿאַר מיר אַ תענוג, און ווען זי גיט אַ קוק מיט איהרע וואונדערליכע אויגען, ווער איך דער שקלאַף פֿון לייַדענשאַפֿט, וועלכע נעהמט פֿון מיר צו דעם כּח און דעם ווילען.

ניט לייַכט איז מיר געווען, צו אָפּפֿערען די ליעבע צוליעב דער פֿליכט. איך ליעב זי מיט דער גאַנצער נשמה, מיט׳ן גאַנצען האַרצען, און דאַרום וויל איך זי מעהר ניט בעגעגנען אויף מייַן וועג.

מִיךְ אִינטעֶרעֶסִירט זעֶהר ווענִיג דאָס, וואָס דוּ שרײַבּסט מִיר וועגעֶן ם. אִין לאָנדאָן קעֶן מִיךְ קײנעֶר נִיט אַלס אַזאָלכעֶן, וועלכעֶר אִיךְ בִּין הײַנט. זײַ געֶזוּנד...

ה״

ראָסי האָט גוּט פֿעֶרחתמעֶט דעֶם קאָנווערט און אַלײן אַרײַנגעֶוואָרפֿעֶן אִין פּאָסט-קאַסטעֶן, געֶהעֶנדיג אויף דעֶר פֿײַערלִיכעֶר עֶפֿעֶנוּנג פֿוּן פּאַרלאַמעֶנט.

VI,

דעֶר טאָג אִיז געֶוועֶן אַ שעֶנעֶר, אִין דעֶר גאַנצעֶר שטאָדט האָבּעֶן געֶפֿלאַטעֶרט פֿאָהנעֶן, לכבוד דעֶם קעֶנִיג.

דעֶר קעֶנִיג האָט בּעֶדאַרפֿט רעֶדעֶן אִין פּאַרלאַמעֶנט. אַלעֶ גאַסעֶן פֿוּן קעֶנִיגלִיכעֶן פּאַלאַץ בִּיז׳ן פּאַרלאַמעֶנט זעֶנעֶן געֶוועֶן פֿוּל מִיט מעֶנשעֶן.

דעֶר פּלאַץ פֿאַר׳ן פּאַרלאַמעֶנט אִיז געֶוועֶן אַרוּמגעֶרִינגעֶלט מִיט אַ וואַך פֿוּן סאָלדאַטעֶן. פֿוּן אַלעֶ פֿעֶנסטעֶר אִין דִי אַרוּמִיגעֶ הײַזעֶר האָבּעֶן אַרױסגעֶקוּקט נײַגִיערִיגעֶ קעֶפּ פֿוּן מעֶנגעֶן מעֶנשעֶן.

בּײַ׳ם טהִיר פֿוּן פּאַרלאַמעֶנט האָט דִי קעֶנִיגלִיכעֶ גוואַרדיעֶ, מִיט בּלײַשצעֶדִיגעֶ קאַסקעֶס אויף דִי קעֶפּ, אָבּגעֶוואַרט דעֶם קעֶנִיגס אָנקוּמעֶן. אָהן אויפֿהעֶר זעֶנעֶן צוּגעֶפֿאָהרעֶן קאַרעֶטעֶן, און מאַסעֶנווײַז אָנגעֶקוּמעֶן דעֶפּוּטאַטעֶן. אײנִיגעֶ דעֶפּוּטאַטעֶן האָט דאָס פֿאָלק בּעֶגעֶגעֶנט מִיט אויסרוּפֿעֶן.

געֶהעֶנדִיג פֿוּן דעֶר צווײטעֶר זײַט האָט דוּד ראָסי אויסגעֶמִידעֶן דעֶם עוֹלם און אִיז, אוּנבּעֶמעֶרקט, אַרײַנגעֶגאַנגעֶן דוּרך אַ זײַטִיגעֶר טהִיר. דעֶר פּאַרלאַמעֶנט אִיז שוין געֶוועֶן אִיבּעֶרפֿוּלט, עֶס האָט אִין אִיהם געֶקאָכט, ווִי אִין אַ בִּינשטאָק.

אויסגעֶפּוּצטעֶ דאַמעֶן, דִיפּלאָמאַטעֶן, סעֶנאַטאָרעֶן, דעֶפּוּטאַטעֶן האָבּעֶן פֿעֶרנוּמעֶן זײַערעֶ עֶרטעֶר, גרִיסעֶנדִיג און שִיקעֶנדִיג אַ שמײכעֶל צוּ בּעֶקאַנטעֶ.

דעֶר פּאַרלאַמעֶנט אִיז געֶוועֶן אַ האַלבּקײלעֶכדִיגעֶר, מִיט שוּרות פֿאָטעֶלעֶן, געֶדעֶקט מִיט רויטעֶן סאַמעֶט. אִין דעֶר רעֶכטעֶר זײַט האָט זִיךְ געֶפֿוּנעֶן אַ גרויסעֶ פּלאַטפֿאָרם, אויף וועלכעֶר ס׳אִיז געֶשטאַנעֶן אַ גרויסעֶר

פֿאָטער אונטער אַ חופּה, אַויך פֿון רויטעז סאַמעט. פֿון פֿאָרענט האָט געבליאַסקעט דער צייכען פֿון רעגירענדען הויז. אין דער הויך, אונטער דעם גלעזערנעם דאַך, האָט זיך געצויגען קיילעכדיג אַ ברייטע גאַלערעע, אויף וועלכער עס האָבען זיך געפֿונען די רעפּאָרטערען און דאָס געוועהנליכע פּובליקום.

דוד ראָסי האָט פֿערנומען זיין אָרט צווישען די דעפּוטאַטען. ער האָט די אויגען ניט אויפֿגעהויבען און האָט דאָך געזעהען אַ שענע מעדעלשע געשטאַלט, אין אַ גרויע קלייד, וועלכע האָט געגלאַנצט ווי זילבער קעגען די שטראַהלען פֿון דער זון.

ראָמאַ׳ס אויגען האָבען געלייכט פֿון אונטער דעם שוואַרצען הוט, און זי האָט אויסגעזעהען, ווי זי וואָלט דורכגעדרונגען זיין נשמה.

שענע דאַמען האָבען זי אַרומגערינגעלט, און די יונגע דעפּוטאַטען האָבען ניט אַראָבגענומען קיין אויג פֿון דעם וואונדערליכען בילד. אין זאַל האָט געהערשט אַ פֿרעהליכקייט, ווי אויף אַ באַל, אָדער ווי אין אַ טעאַטערזאַל. פּלוצלונג האָבען די ווענד זיך אַ טרייסעל געגעבען. אויפֿ׳ן פּלאַץ פֿון „הייליגען מלאך״ האָט מען אויסגעשאָסען פֿון אַרמאַטען, צום צייכען, אַז דער קעניג קומט. עס האָט זיך געהערט דער פֿאָלקס־הימן, וועלכען די מוזיק האָט געשפּיעלט אויפֿ׳ן פּלאַץ; דער גערויש אין פּאַרלאַמענט האָט אויפֿגעהערט, און אין דער טיפֿסטער שטילקייט זענען אַלע פֿערזאַמעלטע אויפֿגעשטאַנען.

ביי׳ם בלאָזען פֿון טראָמפּייטען, ביי געשרייען און פּאַטשעריי מיט די הענד, איז דער קעניג אַריינגעקומען אין זאַל. דאָס איז געווען אַ יונגערמאַן, אין אַ מונדיר פֿון אַ גענעראַל, זיין געזיכט איז געווען פֿערזאָרגט און בעוויזען, אַז ער איז ניט ביי׳ם געזונד. צוויי סאָלדאַטען זענען געגאַנגען געגען איהם, האַלטענדיג אין די הענד די מעשענע קאַסקעס מיט פֿעדערן. נאָכדעם איז געגאַנגען די קעניגין, אַ יונגע און אַ שענע. זי איז געווען אַרומגערינגעלט מיט איהר סוויטע.

דער קעניג האָט זיך אַוועקגעזעצט אונטער דער חופּה; די מיניסטאָרען האָבען זיך אויסגעזעצט לינקס, די קעניגין מיט איהר הויף — רעכטס. מיט אַ פֿערנייגונג האָבען זיי געדאַנקט די פֿערזאַמלונג פֿאַר די אַפּלאָדיסמענטען, און אויפֿ׳ן מידען פּנים פֿון קעניג האָט זיך געוויזען אַ בלאַסער שמייכעל.

דער באַראָן באָנעלי איז, אין זײַן הױף=אַנצוג, געשטאַנען נעבען קעניג, שטאָלץ, רוהיג, און האָט אױסגעזעהען װי די פֿערקערפּערונג פֿון קראַפֿט. אױף אַ צײכֿען פֿון קעניג האָט דער פּרעמיער אײַנגעלאַדען די פֿערזאַמעלטע, צו פֿערנעהמען זײערע פּלעצער, און האָט דערלאַנגט דעם קעניג אַ פּאַפּיער.

דאָס איז געװען דעם קעניגס רעדע צו'ם פּאַרלאַמענט, אַ בלומענדיגע רעדע, מיט הױכֿע פֿראַזען. דער קעניג האָט זי געלעזען מיט אַ ציטערנדער שטימע.

די רעדע איז בעשטאַנען פֿון פֿיער טײל.

אין'ם ערשטען טײל האָט דער קעניג געדאַנקט גאָט, װאָס דאָס לאַנד געפֿינט זיך אין פֿרײַנדליכֿע בעציהונגען מיט די אַנדערע מלוכות, און האָט געבעטען גאָט, אַז דער פֿרידען זאָל אױך װײַטער דױערען.

אין'ם צװײטען טײל איז געװען די רעדע װעגען פֿערגרעסערן די אַרמעע.

„די אַרמעע — האָט דער קעניג געזאָגט, — איז זעהר טײַער מײַן האַרצען, אַזױ װי ס'איז שטענדיג געװען אין מײַן פֿאַמיליע. מײַן זײדע איז געװען אַ זעלנער, מײַן פֿאָטער אױך, און איך בין אױך שטאָלץ דערמיט, װאָס איך בין אַ זעלנער. די אַרמעע איז געװען דער אָנהױב פֿון אונזער אונאַבהענגיגקײט, און הײַנט פֿערזיכֿערט זי אונז אונזערע רעכֿטע. אױפֿ'ן כּח פֿון אונזער אַרמעע שטיצט זיך דער פֿרידען פֿון לאַנד, סײַ אינװעניג, סײַ אױסענװעניג. מײַן פֿעסטער בעשלוס איז, צו אױפֿהױבען נאָך מעהר די פּאָרטרעפֿליכֿקײַט פֿון מײַן אַרמעע, און דאַרום װיל איך זי פֿערגרעסערען און פֿערפֿאָלקאָמען".

די דאָזיגע װערטער האָבען אַרױסגערופֿען אַ שטורם פֿון אַפּלאָדיםמענטען און אַ געװאַלדיגען פֿאָכֿען מיט טיכֿלעך. אײניגע דאַמען האָבען געװײנט פֿון גרױס ריהרונג.

אין'ם דריטען טײל איז געװען די רעדע װעגען דאָס װאַקסען פֿון אַנאַרכיזם.

„מײַן הױז — האָט דער קעניג געזאָגט — האָט געגעבען דעם פֿאָלק פֿרײַהײַט, און מײַן פֿליכֿט איז, צו געבען איהם קראַפֿט און רוה. דער פּאַרלאַמענט װײס, אַז אײניגע ניט אײַנגעהאַלטענע עלעמענטען, ניט אַלײן אין איטאַליען, נאָר אױך אין גאַנץ אײראָפּאַ, אַרבײַטען צו צער=

שטערען יעדע אָרדנונג פֿון גאָט און לײַט. קאַלטע, איבערלעגטע פֿערברעכער ערלויבען זיך, צו מאָרדען אונשולדיגע און הויכגעשטעלטע פֿערזאָנען, און פֿערשפּרייטען שרעק אין אַלע הערצער. די רעגירונג פֿאָדערט שטרענגע געזעצען געגען דיזע מערדער, און אויב מיר ווילען אויפֿהאַלטען די אָרדנונג אין לאַנד, מוזען מיר דאַרויף מסכים זײַן״.

אַ שטורם פֿון אַפּלאָדיסמענטען האָט איבערגעריסען די רעדע פֿון קעניג, וועלכער האָט אַ שמייכעל געגעבען און ווייטער גערעדט:

„אויסער דעם טהוט מיר לייד, וואָס עס האָבען זיך אַזוי פֿערשפּרייט פֿערשידענע געזעלשאַפֿטען, קלובען, וועלכע פֿערזייען די קערענדלעך פֿון בונט. אונטער׳ן מאַנטעל פֿון שענע אידעען פֿערבעהאַלט זיך דאָרט אַ שעדליכע פּראָפּאַגאַנדע.

די אַנפֿיהרער, וואָס זייער איינציגער בעגעהר איז נאָר צו הערשען, ברענגען אַרײַן שנאה אין די נידריגע קלאַסען, זיי פּראָפּאַגאַנדירען אידעען, וועלכע שאָדען דער עפֿענטליכער אָרדנונג און וואַרפֿען אַ סכנה אויף דער רעגירענדע פֿאַמיליע.

די געזעלשאַפֿטען, וועלכע זענען געגרינדעט געוואָרען אָהן ערלויבניש פֿון דער רעגירונג, בעהאַלטען אונטער דער מאַסקע פֿון רעליגיע זייערע פּאָליטיש־רעוואָלוציאָנערע ציעלען.

איך בעגעהר צו געווינען די ליעבשאַפֿט פֿון מײַן פֿאָלק און פֿערזיכערען איהם רוהע און גליק, דאַרום וועט אַרויסגעהען אַ נײַער געזעץ, וועלכער האָט דעם צוועק, צו אײַנהאַלטען די דאָזיגע שעדליכע אָרגאַניזאַציעס. עס וועלען דורכגעזעהען ווערען די געזעצען וועגען דער פּרעסע, און אַלערליי עפֿענטליכע פֿערזאַמלונגען וועלען זײַן אונטער דער אויפֿזיכט פֿון דער רעגירונג, כדי שעדליכע אַגיטאַטאָרען זאָלען ניט האָבען קײַן פֿעלד צו זײַער אַגיטאַציע״.

די אַפּלאָדיסמענטען האָבען גאָר קײַן סוף ניט געהאַט, אַזוי אַז די לעצטע ווערטער פֿון קעניג, אָדער ריכטיגער געזאָגט: די תפילה, אַז גאָט זאָל בענשען דעם בעשלוס פֿון פּאַרלאַמענט, איז דערטרונקען געוואָרען אין רעש און פּאַטשערײַ.

דער קעניג איז אויפֿגעשטאַנען, זיך פֿערנייגט און אויסגעדרעהט צו אַרויסגעהען. אַפּלאָדיסמענטען, געשרייען: „לעבען זאָל דער קעניג״

האָבען איהם בעגלייט אַזש ביז דער גאַס. די גאַנצע צערעמאָניע האָט געדויערט צוועלף מינוט.

די מענשליכע שטימען האָט פערהילכט די מוזיק, וועלכע האָט ווידער געשפּילט דעם פאָלקס־הימן. די דעפּוטאַטען זענען געגאַנגען אויף דער גאַלערעע צו בעקאַנטע דאַמען.

דוד ראָסי איז אויפגעשטאַנען. ניט אויפהייבענדיג דעם קאָפּ האָט ער געפיהלט, אַז ביי די לעצטע ווערטער פון קעניגס רעדע זענען אַלעמענס אויגען געווען געווענדעט צו איהם. שפּילענדיג זיך מיט׳ן קייטעלע פון זייגערעל, האָט ער זיך בעמיהט, צו בלייבען רוהיג, אָבער איהם איז געווען שווער אויפ׳ן האַרצען, און ער האָט געוואָלט, ווי אַם געשווינדסטען אַרויסגעהען.

ער האָט זיך אויסגעדרעהט צו דער זייטיגער טהיר. פּלוצלינג האָט ער דערהערט אַ שטימע, וועלכע האָט איהם אויסגעוויזען ווי די זיסעסטע מוזיק. — גוטען מאָרגען!

ער האָט אַ קוק געגעבען. פאַר איהם איז געשטאַנען ראָמאַ. אין איהר געזיכט איז געווען אַן׳איינדרוק, וועלכען ער האָט ביז יעצט קיינמאל ניט געזעהען. ער האָט נאָר איין בליק געטהון אויף איהרע אויגען און געזעהען, אַז זיי זענען פול מיט טרערען.

אַ גאַנצע חוואַליע מענשען איז אַרויסגעשוואומען דורך דעם היפּט־אַרײַנגאַנג, אָבער ראָסי האָט זיך אַרויסגערוקט דורך דער זייטיגער טהיר, דורך וועלכע עס זענען אַרויסגעגאַנגען נאָר אַ פּאָר זיינע בעקאַנטע און עטליכע יונגע דעפּוטאַטען, וועלכע האָבען גערעדט וועגען די לאָטערײַנומערען, וואָס זענען מזל׳דיג צום שפּילען. מען בעדאַרף נעהמען די נומערען 4, 2 און 25, ווייל דאָס איז דער טאָג פון וואָך, דער מאָנאַט און די צאָהל מינוטען, אויף וועלכע דער קעניג האָט זיך פערשפּעטיגט אויף דער הײַנטיגער זיצונג.

דוד ראָסי איז געגאַנגען דורך זייטיגע גאַסען צו דער רעדאַקציע אין אַרויסגעגאַנגען אויפ׳ן קאָרסאָ, וואו עס איז דאַמאָלס צוריקגעפאָהרען אין פּאַלאַץ דער קעניג מיט זיין סוויטע. די קאַרעטע איז געווען אַזוי אַרומגענומען מיט סאָלדאַטען, אַז דאָס פאָלק, וועלכעס האָט געשריען „הוראַ“, האָט קוים געקאָנט דערזעהען דעם קעניג מיט דער קעניגין.

זעהענדיג דאָס, האָט דוד ראָסי געפיהלט אַ דריקונג אין האַרצען.

צי אַזוי בעדאַרף פֿאָהרען אַ קעניג, וועלכער ליעבט זיין פֿאָלק און ווערט געליעבט? דער יונגער קעניג, וועלכער האָט אַ ווײַלע פֿריהער גערעדט ווי אַ גאָט, איז יעצט צוריקגעפֿאָהרען ווי אַן'אַרעסטאַנט.

די רעדאַקציע פֿון „מאָרגענשטערן" האָט זיך געפֿונען אויף אַ קליין געסעל, אין אַ טרויעריגען דרײַשטאָקיגען הויז. די דרוקערײַ איז געווען אונטען, די רעדאַקציע אויבען, און די צימערען פֿון רעדאַקטאָר — אין דער מיטען. אין דער קאַנצעליאַריע פֿון דוד ראָסי זענען געשטאַנען 3 שרײַב־טישען, פֿאַר איהם און זײַנע צוויי מיטהעלפֿער, וועלכע האָבען זיך בײַטענדיג, געאַרבײַט בײַ טאָג און בײַ נאַכט.

ווען ראָסי איז אַרײַנגעקומען, האָט דער העלפֿער איהם געגריסט מיט אַ ניעדריגע פֿערנײַגונג. דער מענש האָט אויסגעזעהען ניט אָפֿענהערציג.

ראָסי האָט אויסגעטרונקען אַ גלאָז קאַווע און זיך גענומען צו דער אַרבײַט. ער האָט אָנגעגרײַט אַן'אַרטיקעל, אין וועלכען ער האָט דרײַסט אַרויסגעזאָגט זײַנע געדאַנקען. דאָס פֿאָלק פֿערשטעהט ניט, אַז אַזאַ טאָג, ווי דער הײַנטיגער, איז ניט קיין טאָג פֿון פֿרייד, נאָר אַ טאָג פֿון אַ מפלה און פֿון שאַנדע.

דער יונגער קעניג, וואָס זײַן רעדע האָט פֿאָרגעבּרײַט דער מיניסטער, וועלכער שפּעט־אָבּ פֿון פֿאָלק, האָט אַלסדינג געטהון, כדי צו פֿערקלענערן די הערשונג און די מאַכט פֿון פּאַרלאַמענט, און האָט אָבּגעשאַפּט דאָס רעכט, וועלכעס איז געווען דער איינציגער שוץ פֿון פֿרײַען געדאַנקען.

„עס איז קיין שום וואונדער ניט, וואָס דער קעניג איז אַ סאָלדאַט — אַזוי האָט ער געשריעבען אין אַרטיקעל — אַלע קעניגע זענען סאָלדאַטען, זיי מוזען זיך אַרומשטעלען מיט סאָלדאַטען, ווײַל דאָס איז זיי נויטיג, צו פֿערבלײַבען אין דעם חאַראַקטער און אין דעם אָנשטעל פֿון אַ קעניג.

אָבער דאָס זענען שוין לאַנג פֿערשימעלטע אידעען, אַז דער קעניג איז דאָס געזעץ, דער בר־סמכא, די מלוכה!

דאָס קריסטענטום לערנט דאָך, אַז דאָס געזעץ איז די מלוכה, אַז די מלוכה איז דער אויסדרוק פֿון פֿאָלקס בעוואוסטזײַן, וועלכער האָט די ראָזיגע מתנה בעקומען פֿון גאָט.

דיִ סצענע, וועלכע מיִר האָבען געזעהען – אַזוי האָט ראָסיִ געענדיגט זייַן אַרטיִקעל – בעווייַזט דעם טרויעריִגען פאַקט, אַז דער מענש אַלס אַן'אייַנצעלנער, האָט אָנגענימען דאָס קריִסטענטום צוריִק מיִט טויזענד מיִט נייַנהונדערט יאָהר, אָבער דער מענש אַלס אַ פאָלק איִז געבליִבען ביִז הייַנט אַ געצענדיִנער".

דער מיִטאַרבייַטער, וועלכער האָט געלעזען דעם מאַנוסקריִפּט ביִסלעכווייַז, ווען ראָסיִ האָט אָבגעלעגט דיִ פערשריִבענע בלעטלעך, האָט געפרעגט:

– ציִ וויִלט איִהר באמת אָבדרוקען דעם דאָזיִגען אַרטיִקעל?

– עס פערשטעהט זיִך.

דער מיִטאַרבייַטער האָט אַ ציִה געגעבען דיִ אַקסלען און איִז אַרויסגאַנגען מיִט'ן מאַנוסקריִפּט איִן האַנד.

עס איִז שוין פיִנסטער געוואָרען, ווען ראָסיִ איִז צוריִקגעגאַנגען אַהיים. אַלע קאַפע־הייַזער אויף קאָרסאָ זענען געווען פול מענשען. מען האָט געלעזען און הויך געטענ'עט וועגען דער התלהבות, מיִט וועלכער מען האָט אָנגענומען דעם קעניִגס רעדע. אַך דיִ אָרעמקייַט, דיִ מאָראַליִשע אָרעמקייַט! יאָ, דער מענש, וועלכער האָט דעם מוט אַרויסצוזאָגען דעם אמת, מוז זייַן אויף אַלסדיִנג פאָרגעבייַט.

דוד ראָסיִ איִז אויך פעסט ענטשלאָסען, צו זייַן אויף אַלסדיִנג פאָרגעבייַט. ער וועט זיִך מקריב זייַן פאַר'ן פאָלק, ניִט קוקענדיִג, וואָס פון איִהם אַלייַן קאָן ווערען. צוויִשען איִהם און דער אַרבייַט פאַר'ן פאָלק קאָן קייַן זאַך ניִט שטעהען, זאָגאַר... אָבער נייַן, ער וויִל וועגען דעם אפיִלו ניִט טראַכטען.

ווען ער איִז אַרויפגעגאַנגען אויף „נעראָנס פלאַץ", האָט עפּעס אַ הייכער, יונגער הערר, וועלכער איִז געגאַנגען נעבען איִהם, געזאָגט צו איִהם מיִט אַ שטיִלען טאָן:

– דעפּוטאַט ראָסיִ, אַ יאָ?

– יאָ.

– איִך הייס דע ריִמאָן, איִך געהער צום פּאַפּסט'ס גוואַרדיע, ויַן הײליִגקייַט וויִל רעדען מיִט'ן הערר.

– ציִ ער ווייס, אַז איִך ביִן ניִט קייַן הייסער קאַטאָליִק?

– ער ווייס, אַז איִהר זייַט ניִט קייַן פּראָטעסטאַנט. אָבער דאָ

האַנדעלט זיך וועגען פּאָליטיק, וועגען דער לאַגע, וועלכֿע איהר האָט יעצט פֿערנומען. עס פֿערשטעהט זיך, אַז איהר, הערר, וועט זיך ניט זעהען מיט'ן הייליגען פֿאָטער זעלבסט.

— מיט וועמען דען?

— מיט זיין פֿאָרשטעהער, צו וועלכֿען איך וועל האָבען די עהרע, דעם הערר אַוועקפֿיהרען.

— ווען?

— מאָרגען פֿריה זייגער עלף, אויב דעם הערר איז בעקוועם.

— זעהר גוט.

— איך וועל דאָ וואַרטען אויפֿ'ן הערר. ביטע צו געדענקען, אַז אונזער געשפּרעך בעדאַרף זיין בסוד.

— נאַטירליך.

VII.

דוד ראָסי האָט געפֿונען צוויי בריף אין זיין צימער.

איינער איז געוועזן פֿון פֿאָרזיצענדען אין פּאַרלאַמענט, וועלכֿער בעט די דעפּוטאַטען, זיי זאָלען זיך אין עטליכֿע טעג אַרום צונויפֿקלויבען, צו מאַכֿען נייע וואַהלען און אויסאַרבייטען אַנ'ענטפֿער אויפֿ'ן קעניגס רעדע.

דער צווייטער בריף איז געוועזן פֿון ראָמאַ'ן.

ראָסי האָט אויפֿגעריסען דעם קאָנווערט מיט ציטערנדע הענד.

„טייערער פֿריינד — איך ווייס! איך ווייס יעצט, וואָס איז די שטערונג. ב. האָט מיר ערקלערט, ווען איך האָב איהם אַנ'אונרוהיגע אויסגעפֿרעגט מכּוח דיר. דו ווילסט זיך אָפּפֿערען דער אַרבייט און דער פֿליכֿט. דו ביזט איינער פֿון יענע, וועלכֿע רעכֿענען, אַז אַרבייטענדיג פֿאַר דער וועלט, מוזען זיי זיך אָבזאָגען פֿון אַלסדינג, פֿון פֿאָטער, מוטער, ווייב און קינד. איך פֿערשטעה דאָס, איך פֿיהל, ווי עדעל איז די דאָזיגע אידעע.

„אָבער איך פֿערליר דעם גלויבען אין מיין אונבעקאַנטע שוועסטער.

„דו זאָגסט, אַז זי איז שען — דאָס איז ניט איהר פֿערדינסט. דו זאָגסט, אַז זי איז אַ זיסע, אַ גוטע, אַ בעצויבערענדע — גוט, אָבער ווען דו זאָגסט, אַז זי האָט אַנ'עדלעם האַרץ, גלויב איך דאָס ניט. ווען זי

וואָלט געווען אַזאָלכע, וואָלט זי דאָך געוואוסט, אַז די פֿריינדשאַפֿט איז דער עדעלסטער טייל פֿון ליעבע, און צו זיין די פֿריינדין פֿון אַ גרויסען מענשען, הייסט דאָך: איהם העלפֿען, און ניט — זיין אַ שטערונג!

„גאָט מיינער! פֿאַר וועמען רעכענט זי דיך? צי פֿאַר אַ גאַלאַנטען קאַוואַליער, וועלכער בעדינט זיין דאַמע? ווען זי וואָלט אַזוי געטראַכט— וואָלט איך זי פֿעראַבשייט. ניין, ניין! אַ עדעלע פֿרוי בעגעהרט, צו זעהען אין איהר מאַן אַ מענשען, וועלכער אַרבייט און שטרעבט צו אַ ציעל זאָגאַר דורך אַ דערנער=וועג, דורך מסירת=נפש.

„אויב זי איז די טאָכטער פֿון אַנ'עדעלען מענשען, ווייס זי, וואָס הייסט פֿליכט. זי ווייס, אַז איהר פֿליכט איז, צו טיילען דעם שיקזאַל פֿון איהר מאַן, עס מעג זיין דער שווערסטער שיקזאַל.

„איך נעהם מיך ווידער אָן פֿאַר מיין אונבעקאַנטע שוועסטער און פערזיכער דיר, אַז האָטש דו האָסט איהר ניט ענטדעקט דיין האַרץ, קאָן זי פֿאָרט אין איהם לעזען. זי האָט געטראָפֿען דיין ליעבע פֿון דער ערשטער מינוט, קוים האָט זי נאָר אַ קוק געטהון אין דיינע אויגען.

„איך פֿערזיכער דיר, אַז זי האָט דיך געליעבט שוין לאַנג, גאַנץ לאַנג. גלויב און טרוי איהר, הער מיין עצה, געה צו איהר. געדענק, אַז אויב דו ליידעסט דורך דיעזע צושיידונג, ליידעט זי הונדערט מאָל מעהר.

„אַ גוטע נאַכט! איך געה ווידער אויף דער פֿערזאַמלונג אין פאַרלאַמענט. מיך האָבען אַזוי פֿעראינטערעסירט די פאָליטיק און די פאָליטיקער, אַז איך קאָן ניט וועגען עטוואָס אַנדערש טראַכטען. צום גליק האָב איך שוין געענדיגט מיין אַרבייט. מיין העלפֿער (שוין ניט ב.) האַקט זי אויס פֿון מאַרמאָר.

„דו ווילסט גאָר ניט וויסען וועגען מ. אָבער דאָס איז זעהר אַ וויכטיגע זאַך. ער איז שוין צוריקגעקומען קיין רוים, ער אַרבייט איבער דעם פֿאָדעם, וועלכער בינדט דיך צו מיין פֿאָטער, און ווי עס שיינט, וויל ער עמיצען צווינגען, כדי צו דערווייזען, אַז דו ביזט דערזעלבער וואָס יענער. טראַכט וועגען דעם. איך בעט דיך רחמים!

דיין פֿריינדין
ה.

VIII.

אויף מאָרגען, זייגער 11, האָט דער יונגער גוואַרדעיעץ אָבגעוואַרט ראָסי׳ן אויפ׳ן ראָג פון פיאַצאַ נאַראָנאַ. זיי האָבען זיך אַריינגעזעצט אין אַ קאַרעטע און געפאָהרען ביים ברעג פון טייך טיבער. די קאַרעטע איז געבליבען שטעהן פאַר׳ן הויז פון די יעזואיטען.

די שוואַרצע טהיר האָט אויסגעזעהען ווי אַ טויער פון עפּעס אַ קליינעם שלאָס. אויפ׳ן קלונג מיט׳ן גלעקיל האָט מען באַלד געעפענט די טהיר אין שווייגענדיג אַרויפגעפיהרט אויף די טרעפּ, וואו אויבען איז געשטאַנען אַ בלאַסער יונגער גלח און געוואַרט אויף זיי. שווייגענדיג האָט ער זיי אַריינגעפיהרט אין אַ צימער און איז אַליין פערשוואונדען געוואָרען.

דאָס צימער איז געוועזען אַ פינסטערעס, די פאָרהאַנגען אַראָבגעלאָזט, די לופט שווער, וועלכעס האָט בעוויזען, אַז גאַנץ זעלטען האָט מען דאָ געעפענט די פענסטער. אויף די ווענד זענען געהאַנגען צוויי בילדער, איינס האָט פאָרגעשטעלט אַ ווייסע געשטאַלט, און איינס — אַ שוואַרצע.

אונטער דער שוואַרצער איז געהאַנגען אַ צעטעל מיט אַזאַ אויפשריפט:

„זאָלען די, וועלכע זענען געהאָרזאַם, זיך אונטערגעבען דער הערשונג פון אויבערהאַר, און זאָלען זיי אין זיין האַנד זיין ווי ווייכער וואַקס".

אויפ׳ן טיש איז געשטאַנען אַ קליין סטאַטוע פון אַ מוטער-גאָטעס אונטער אַ גלאָז. דאָס איז געוועזען די אַרבייט פון אַ זעלטענעם מייסטער; ראָסי האָט ניט געקאָנט אָבּרייסען די אויגען. פון אונטען האָט זיך געהערט אַ קירכען-געזאַנג. פלוצלינג איז דער געזאַנג איבערגעריסען געוואָרען. עס האָבען זיך געהערט עמיצענס טריט, און אין צימער איז אַריינגעקומען אַ הויכער מאַנספערזאָן אין אַ שוואַרצען גלח׳שען מאַנטעל, אַרומגעליאַמעוועט מיט פורפור. אויפ׳ן קאָפּ האָט ער געטראָגען אַ רויט מיצעלע.

דער יונגער גוואַרדעיעץ האָט אַ קיש געגעבען דעם רינג פון בּיסקופּ, האָט פאָרגעשטעלט ראָסי׳ן און איז אַרויסגעגאַנגען.

— זִיצט, סִינִיאָר ראָסִי — הָאט דעֶר קאַרדִינאַל געֶזאָגט.

עֶר הָאט גערעֶדט מִיט אַ זִיסעֶן טאָן, חאָטש פֿוּן נאַטוּר אִיז זײַן שטִימעֶ געֶוועֶן אַ שאַרפֿעֶ.

עֶר הָאט זִיךְ געֶזעֶצט מִיט׳ן הִינטעֶן צוּם לִיכט אוּן אָנגעֶהוֹיבעֶן דעֶם געֶשפּרעֶך מִיט דעֶר השערה, אַז ראָסִי הָאט אַוודאַי קײן מוֹרא נִיט פֿאַר דִי יעֶזואִיטעֶן, מעֶן הָאט זײ געֶמאַכט פֿאַר שוֹנאים פֿוּן דעֶר מעֶנשהײט, אוּן באמת בּעֶגעֶהרעֶן זײ נאָר אִיהר גלִיק.

— זײַן הײלִיגקײט זאָל הָאבּעֶן עֶפּעֶס מִיר צוּ זאָגעֶן — הָאט ראָסִי געֶזאָגט.

נִיט עֶנטפֿעֶרעֶנדִיג אוֹיף דעֶר פֿראַגעֶ, הָאט דעֶר קאַרדִינאַל אוֹיסגעֶדרִיקט זײַן צוּפֿרִידעֶנהײט, אַז אִין אַזאַ צײַט, ווען דִי מלוּכה אִיז אוּנטעֶרגעֶגראָבעֶן דוּרךְ פֿעֶרשִידעֶנעֶ געֶהײמעֶ געֶזעֶלשאַפֿטעֶן, וועֶן דִי „פֿרײַמוֹיעַרעֶר״ הָאבּעֶן זִיךְ אַזוֹי געֶמעֶהרט, געֶפִֿינט זִיךְ אַ פּאָלִיטִיקעֶר מִיט אַזאָלכעֶ טִיעפֿעֶ געֶפִֿיהלעֶן, ווִי ראָסִי. אײראָפּאַ בּעֶדאַרף צוּ הָאבּעֶן אַזעֶלכעֶ מעֶנשעֶן.

— עֶס קאָן זײַן, אַז גאָט שִיקט עֶססטרעֶ אוֹיף אוּנז אַזאָלכעֶ נסיוֹנות, כּדי צוּ שטאַרקעֶן אוּנזעֶרעֶ כּחוֹת, אָבּעֶר אִיהר, סִינִיאָר, הָאט בּעֶווִיזעֶן, אַז מעֶן קאָן זײַן אַ לִיבּעֶראַל, לִיעבּ הָאבּעֶן דאָס לאַנד, אוּן דעֶרבּײ נִיט זײַן קײן פֿײַנד פֿוּן דעֶר רעֶלִיגִיעֶ אוּן פֿוּן דעֶר מאָראַל.

— צִי דעֶר הײלִיגעֶר פֿאָטעֶר ווײס — הָאט ראָסִי געֶפֿרעֶגט — אַז דאָס האָבּ אִיךְ בּעֶמִיהט, צוּ פֿעֶרהאַלטעֶן דִי פּראָצעֶסִיעֶ אוּן אַז מִיךְ הָאבּעֶן דאָס זײַנעֶ סאָלדאַטעֶן אָבּגעֶשטוּפּט?

— דאָס — הָאט דעֶר קאַרדִינאַל געֶזאָגט, קווײנקלעֶנדִיג זִיךְ אַבּיסעֶל — אִיז געֶוועֶן אַ מאָמעֶנט, ווען דאָס הײסעֶ האַרץ הָאט בּעֶהעֶרשט דעֶם קאַלטעֶן שכל. דעֶר הײלִיגעֶר פֿאָטעֶר אִיז דעֶר פּאַפּסט פֿוּן פֿאָלק, אוּן דעֶם פֿאָלקס טוֹבה אִיז אִיהם אַם טײַעֶרסטעֶן, אָבּעֶר צוּ פֿעֶראײנִיגעֶן זִיךְ אִין אַזאַ מאָמעֶנט מִיט׳ן פֿאָלקס=אַדוואָקאַטעֶן, וואָלט געֶהײסעֶן, צוּ בּעֶשטעֶטִיגעֶן דִי רעֶוואָלוּציאָנעֶרעֶ געֶפִֿיהלעֶן.

דוּד ראָסִי הָאט געֶוואָלט עֶטוואָס עֶנטפֿעֶרעֶן, אָבּעֶר דעֶר קאַרדִינאַל הָאט אוֹיפֿגעֶהוֹיבּעֶן דִי האַנד אוּן ווײַטעֶר געֶזאָגט:

— יעֶצט זעֶנעֶן מִיר זִיךְ מתקרב נאָךְ מעֶהר, לִיעבּעֶר העֶרר. דִי נײַעֶ געֶזעֶצעֶן זעֶנעֶן קעֶגעֶן אוּנז, ווִי קעֶגעֶן אײַךְ אָנגעֶווענדעֶט; צוּ אוּנזעֶרעֶ לײַדעֶן הָאט מעֶן צוּגעֶגעֶבּעֶן אַ נײַעֶם כּוֹס מִיט בִּיטעֶרקײט.

דער קאַרדינאַל האָט דערמאַנט אַ גאַנצע רײַהע געזעלשאַפֿטען, וועלכֿע זענען פֿערבונדען מיט דער קירכֿע, און יעצט וועלען זיי אַרונטערפֿאַלען אונטער'ן נײַעם געזעץ. בײַ'ם מינדסטען אױסרעד קאָן מען פֿערמאַכֿען געזעלשאַפֿטען, וועלכֿע עקזיסטירען שוין אַזוי פֿיעל יאָהר צו גאָטס לויב און מענשליכֿען נוצען.

— מיר זענען ניט זיכֿער, צי מיט'ן אויסרעד פֿון עפֿענטליכֿע זיכֿערהײַט און קעמפֿפֿען מיט'ן אַנאַרכיזם, וועט מען ניט וועלען אָנהויבען אַ מלחמה מיט'ן וואַטיקאַן, אָנפֿאַלענדיג אויף אונזערע געזעלשאַפֿטען, שולען א. ז. וו. עס איז קלאָר, אַז מיר קאָנען בענוצען די אייגענע שוץ־מיטלען, וואָס איהר.

— דאָס הייסט, עמינענץ?

דער קאַרדינאַל האָט אָבגעהוסט.

— איהר ווייסט דאָך, סיניאָר, אַז דער הייליגער פֿאָטער האָט פֿערבאָטען זײַנע גלויבענדע קינדער, צו מישען זיך אין די אַנגעלעגענהײַטען פֿון דער רעגירונג, וועלכֿע איז אויפֿגעשטאַנען דורך אונטערדריקונג פֿון אונזערע רעכֿטע און אונזערע קאַפּיטאַלען.

ראָסי האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— אָבער די קירכֿע האָט זיך ניט אָבגעזאָגט פֿונ'ם רעכֿט, צו צוזײַנקוקען אין די וועלטליכֿע אַנגעלעגענהײַטען פֿון איטאַליען, אין דער האָפֿנונג, אַז דאַדורך קאָנען אַרויסקומען גוטע רעזולטאַטען פֿאַר דער קאַטוילישער קירכֿע, אַלזאָ וועט זי ניט שטערען די מענשען, וועלכֿע אַרבײַטען צו בעפֿרײַען דאָס פֿאָלק אויפֿ'ן גרונד פֿון רעליגיע און מאָראַל.

— אײַער עמינענץ מיינט די קאַטוילישע פּאַרטיי?

— ניין, סינאָר ראָסי. די קאַטוילישע פּאַרטיי אין איטאַליען איז גרייט, צו ענטזאַגען זיך פֿון דעם פּאַפּסטס וועלטליכֿע רעכֿטע, פֿאַר אונז וועט זײַן גענוג די שטיצע פֿון אײַן פֿראַקציע — למשל, פֿון אײַערער.

— דאָס הייסט, דער הייליגער פֿאָטער נעהמט־צוריק דעם פֿערבאָט, וועלכֿען ער האָט אַרויסגעגעבען זײַנע גלויבינגע, אַז זיי זאָלען זיך ניט מישען אין פּאָליטישע פֿראַגען, און ער הייסט זיי יעצט שטימען פֿאַר מיר?

— אפשר... אונזערע פּאָליטישע ציעלען זענען די זעלבע. איהר קאָנט ניט שיצען אײַערע געזעלשאַפֿטען, ניט שיצענדיג צוגלײַך אונזערע. איהר זײַט שוואַך, וועהרענד מיר זענען שטאַרק. די קלעריקאַלישע געזעל-

שאַפֿטען זענען צוּוואָרפֿען איבער גאַנץ איטאַליען. זיי האָבען אומעטום אַנ'איינפֿלוּס אויפ'ן פֿאָלק, יעדע מינוּט קאָנען מיר צוּנויפֿרופֿען זייערע פֿאָרשטעהער קיין רוים. האָבענדיג אונז הינטער די פּלייצעס, וועט אייך, סינאָר, זיין לייכט צו דערווייזען, אַז דאָס יעצטיגע מיניסטעריום איז שעדליך, און איהם דערדריקען.

— און וואָס וועט דאַמאָלס זיין?

— איהר וועט אָבראַטעווען איטאַליען פֿון אַ רעליגיעזער מלחמה, איהר וועט איהר צוריקגעבען דאָס רעכט פֿון עפֿענטליכע פֿערזאַמלונגען, איהר וועט אָבהיטען פֿון אונטערגאַנג אייערע געזעלשאַפֿטען און אונזערע.

— און דאַן?

— דאַן — האָט דער קאַרדינאַל געזאָגט — וועט איהר זיך דערמאָנען, ווער עס האָט אייך מיטגעהאָלפֿען, צו דערגרייכען צו'ם ציעל; איהר וועט זיך דערמאָהנען, ווי שווער איז אונזער לאַגע ווען אין פּאַפּסטליכען פּאַלאַץ וואָהנט דער קעניג. די קלויסטערס זענען געוואָרען קאַזאַרמעס, און דער הויפּט פֿון קירכע איז בערויבט די זעלבסטשטענדיגקייט, וועלכע איז נויטיג, צו אויספֿיהרען זיין אַפּאָסטאָלישע שליחות.

— דאָס איז אונמעגליך — האָט ראָסי געזאָגט — אַז איך זאָל אָבגעבען מיין פּאַרטיי צו דינען דער קירכע, דען זי האָט אַנדערע ציעלען. מיין פּאַרטיי אַנערקענט נאָר איין מאַכט — מענשענליעבע און דאָס גליק פֿון אַלעמען.

— זאָל אייער עמינענץ זאָגען דעם הייליגען פֿאָטער — האָט ראָסי ווייטער געזאָגט מיט אַ שטילער שטימע — אַז דער אונטערטעניגער און אונבעקאַנטער זוהן וועט טראַכטען וועגען איהם מיט דער טיעפֿסטער עהרונג און ליעבשאַפֿט; אַז דער יתום פֿון קינדערשע יאָהרען טראָגט צו איהם געפֿיהלען ווי צו אַנ'אייגענעם פֿאָטער, אָבער גאָט האָט איהם געגעבען אַ פֿרייען ווילען, און דאָס וועט ער ניט אָפּפֿערען, אפילו פֿאַר דעם הייליגסטען מענשען אויף דער וועלט.

— געה געזונד, זוהן מיינער! — האָט דער קאַרדינאַל געזאָגט — איך וועל אָפֿט טראַכטען וועגען דיר. דיין גלויבען אין דער מענשהייט איז זעהר פֿיין, אָבער געדענק, אַז דו וועקסט אויף אַ חיה־רעה, וועלכע, מען ווייס ניט, ווי אַזוי זי וועט זיך בעגעהען מיט דיר... זיי פֿאָרזיכטיג, זיי פֿאָרזיכטיג!

דער קאַרדינאַל האָט בעגלייט דעם גאַסט ביז צו דער טהיר און איז צוריקגעגאַנגען דורך די קאַלטע קאָרידאָרען, מיט אַן׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ.

אויפ׳ן גאַס האָט געקאָכט. די זון האָט העל געלייכט.

IX.

דוד ראָסי האָט געטראָפען ביי זיך אין וואָהנונג דעם מיטאַרבייטער, וועלכער האָט, אַן׳אונרוהיגער, שוין לאַנג געוואַרט אויף איהם.

ער האָט געבראַכט אַ שלעכטע ידיעה פון דער רעדאַקציע. די מאָרגען־אויסגאַבע פון „מאָרגענשטערן" איז קאָנפיסקירט געוואָרען, צוליעב דעם אַרטיקעל וועגען קעניגס רעדע. דער אייגענטימער פון דער צייטונג איז אין כעס אויפ׳ן רעדאַקטאָר, און וויל איהם זעהען תיכף ומיד.

— איך בעט, איהם זאָגען, אַז איך וועל זיין, ווי געוועהנליך, זייגער 4 אין רעדאַקציע — האָט ראָסי געענטפערט, און זיך גענומען שרייבען אַ בריעף.

דאָס איז געווען אַ בריעף צו ראָמאַ׳ן. קוים האָט ער נאָר גענומען די פעדער אין דער האַנד, האָט ער אין די געדאַנקען זיך אַריבערגעטראָגען צו דער געליעבטער, און איהם האָט געדאַכט, אַז ער רעדט מיט איהר.

„דיין לעצטער בריעף האָט מיר נאָך פיעל שווערער געמאַכט מיין בעשלוס, צו ברענגען מיינע טייערסטע בעגעהרונגען אַ קרבן פאַר דער פליכט. די שטערונג לאָזט זיך ניט אָבשאַפען דורך די איידעלע געפיהלען פון דער פרוי. אין אַ חתונה איז מיר שטענדיג אויפגעפאַלען, ווי ניט פראָפּאָרציאָנעל איז דאָס, וואָס דער מאַנספּערזאָן גיט און וואָס ער נעהמט דערפאַר. דאָס, וואָס די ליעבענדע פרוי איז גרייט צו אָפּפערען זיך, פערגרעסערט נאָר די אייגענליעבע פון מאַנספּערזאָן, און זעהר אָפט בעוועגט דאָס איהם, אָנצונעהמען אַזאַ גרויסען אָפּפער. אין אַזאַ פאַל וואָלט מיין אייגענליעבע געווען נאָך פיעל גרעסער ווי ביי אַן׳אַנדערער מאַנספּערזאָן, און מיין שולד וואָלט געווען גאָר ניט צו פערצייהען.

„מיין טייערעס געליעבטעס מעדעל איז פון איידעלער געבורט, לעבט אין ראָסקאָש, און איך — בין אַן׳אָרעמאַן דורך מיין אייגענעם ווי־

לעֶן, אַלזאָ אָרעֶם אויף עֶבּיג, אָהן אַ פֿאָטעֶר און אָהן אַ מוטעֶר, עֶרצויגעֶן צווישעֶן אונטעֶרגעֶוואָרפֿעֶנעֶ קינדעֶר, און אָהן אַ נאָמעֶן, וועֶלכעֶן עֶר זאָל קאָנעֶן זאָגעֶן, אַז דאָס איז זיינעֶר.

„בּיז יעֶצט האָבּ איך מיך ניט בּעֶקלאָגט, אַדרבּא, איך בּין געֶוועֶן דעֶרפֿון צופֿרידעֶן. איך האָבּ אין דעֶם געֶזעֶהעֶן גאָטס רצון, וועֶלכעֶר האָט מיך בּעֶשטימט צו האָרעֶוועֶן פֿאַר דעֶר וועֶלט, און דאַרום צוגעֶנומעֶן פֿון מיר אַלעֶ פֿאַמיליעֶן־פֿעֶרבּינדונגעֶן.

„פֿון צעֶהן יאָהר אַרבּייט איך און בּין אַנ׳אָרעֶמאַן, וועֶלכעֶר מוז שטעֶנדיג זיין גרייט צו אַלסדינג, אָהן פֿריינד, אָהן ליעֶבּעֶ, אָהן פֿרייד, שטעֶנדיג — אַליין.

„צי בּעֶדאַרף איך, אַלזאָ, בּעֶטעֶן, דאָס אַזאַ פֿרוי, ווי זי, זאָל זיך אָבּזאָגעֶן פֿון רייכטום און זאָל פֿיהרעֶן אַ לעֶבּעֶן פֿול אָרעֶמקייט און מאַנגעֶל? ניין! און דעֶרבּיי וועֶלכעֶ פֿרוי ווּעֶט דאָס טהון?

„די פֿרויעֶן קאָנעֶן זיך מקריב זיין, זיי זעֶנעֶן געֶטריי; אָבּעֶר זיי האָבּעֶן ליעֶבּ לוקסוס, ציטעֶרעֶן פֿאַר דעֶר אָרעֶמקייט און שטעֶנדיגעֶ זאָרגעֶן. דעֶם מאַנספּעֶרזאָן האָט גאָט בּעֶשטימט צו שווערעֶ אַרבּייט און זיך ראַנגלעֶן מיט׳ן שיקזאַל.

„אָבּעֶר דאָס אַלעֶס איז נאָך ניט די גרויסעֶ שטעֶרונג, וועֶלכעֶ דעֶרווייטעֶרט מיך אויף עֶבּיג פֿון מיין געֶליבּטעֶר. פֿאָדעֶר ניט קיין עֶרקלעֶרונג; מיר שאַפֿט עֶס שמעֶרצעֶן.

„אויבּ ס׳איז אֶמת וואָס דו זאָגסט, אַז זי האָט מיך ליעֶבּ, חאָטש איך האָבּ קיין רעֶכט ניט צו גלויבּעֶן אין דעֶם, פֿיהל איך מיך אונגליקליך, טראַכטעֶנדיג וועֶגעֶן איהרעֶ ליידעֶן. אָבּעֶר זי איז אַ בּריה׳שעֶ טאָכטעֶר פֿון איהר פֿאָטעֶר, און איך בּין זיכעֶר, אַז זי וועֶט קאָנעֶן אָבּשאָקלעֶן זיך, און געֶפֿינעֶן גליק אויף אַנ׳אַנדעֶר וועֶג.

„זיי געֶזונד. זיי געֶזונד! ד״.

P. S. איך שרעֶק מיך ניט פֿאַר מ.—אין רוים געֶפֿינט זיך נאָר איין פּעֶרזאָן, וועֶלכעֶ האָט די מעֶגליכקייט, צו אומבּרעֶנגעֶן מיך, אָבּעֶר איהר טרוי איך מיט מיין גאַנצעֶר נשמה.

X.

אויף מאָרגען, פֿאַר צוויי אַזייגער, איז דער פּאַרלאַמענט געווען איבערפֿולט. מען האָט אַרויסגעטראָגען דעם טראָן מיט דער חופּה, און אַוועקגעשטעלט אַ געוועהנליכען שטוהל פֿאַר׳ן פֿאָרזיצענדען. ווייטער איז געשטאַנען אַ טיש פֿאַר די מיניסטאָרען, אַרומגערינגעלט מיט צעהן פֿאָטעלען, וועלכע זענען נאָך ניט געווען פֿערנומען.

צווישען דעם טיש פֿון די מיניסטאָרען און די ערשטע רײַהע שטולען האָט מען איבערגעלאָזט אָרט פֿאַר די סטענאָגראַפֿען.

די דעפּוטאַטען האָבען גערעדט צווישען זיך, שטעהענדיג אין קליינע גרופּען. די זײַטיגע גאַלעריע איז געווען פֿערנומען דורך סענאַטאָרען, דיפּלאָמאַטען און דאַמען.

ווען דער פּרעמיער־מיניסטער האָט, אַ שמייכלענדיגער, נעט געקליידעט, מיט אַ בלומעלע אין לאַץ, זיך געזעצט אויף זײַן אָרט, האָט מען איהם בעגעגנט מיט אַפּלאָדיסמענטען. מיט אַ קלענערע התלהבות האָט מען מקבל פּנים געווען דעם אַנפֿיהרער פֿון דער אָפּאָזיציע, און ווען דוד ראָסי האָט פֿערנומען זײַן פּלאַץ אויף דער עקסטער לינקער, איז געוואָרען אַ שאַרקע רעדערײַ.

ענדליך איז געקומען דער פֿאָרזיצענדער פֿון פּאַרלאַמענט מיט די סעקרעטערען, און האָט זיך געזעצט געגענאיבער דעם ביוסט פֿון יונגען קעניג. די שווייצאַרען, מיט רויטע, ווײַסע און גרינע שאַרפֿען, האָבען אַרײַנגעטראָגען די טעקעס, טאַצען מיט קאַראַפֿקעס וואַסער און גלעזער.

אין זאַל איז שטיל געוואָרען. דער פֿאָרזיצענדער האָט געגעבען אַ צייכען מיט׳ן גלעקיל, אַז די זיצונג האָט זיך אָנגעהויבען.

די ערשטע זאַך פֿון טאַגעס־אָרדנונג איז געווען: צונויפֿזעצען אַנענטפֿער אויפֿ׳ן קעניגס רעדע.

דער פֿאָרזיצענדער האָט זיך געווענדעט צו איין דעפּוטאַט, וועלכען די זאַך איז געווען איבערגעגעבען. דער יונגער דעפּוטאַט האָט דורכגעלעזען אַ שען געשריבענעם אַדרעס צו׳ם קעניג.

דער אַדרעס איז געווען פֿול מיט אַנערקענונג און דאַנק. דער פּאַרלאַמענט פֿרייעט זיך, וואָס די אַרמעע וועט פֿערגרעסערט ווערען; פֿרייעט זיך, וואָס די זיכערהייט פֿון לעבען און אייגענטום וועט זײַן פֿערפֿעסטיגט,

דאַדורך, וואָס מען וועט אונטערדריקען די פֿערברעכער, פֿון וועלכע ס'איז אַ סכנה פֿאַר דער עפֿענטליכער אָרדנונג. קודם כל דאַנקט דער פּאַרלאַמענט דערפֿאַר, וואָס די שעדליכע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע זייען די זריעה פֿון רעוואָלוציע, וועלען אונטערגעבראַכט ווערען, דאַדורך, וואָס עס וועט זיין פֿערבאָטען צו מאַכען עפֿענטליכע פֿערזאַמלונגען און אויף דער פּרעסע וועט ווערען אַ קאָנטראָלע.

ווען ער האָט געענדיגט לעזען, האָט ער אין אַ לאַנגע רעדע ערקלערט די מאָטיווען, פֿאַרוואָס איז דער פּאַרלאַמענט צופֿרידען.

„איך וויל ניט דערמאָנען — האָט ער געזאָגט — וועגען דער פֿערגרעסערונג פֿון דער אַרמעע. די נויטיגקייט פֿון דעם פֿערשטעהט יעדער. דאָס פֿאָלק האָט ליעב זיין לאַנד, און וועט זיין לעצטען טראָפּען בלוט אָבגעבען, צו שיצען דאָס לאַנד. ווער עס איז געגען דיזען בעשלוס, איז דער פֿיינד פֿון לאַנד.

„מיר ווייסען, אַז עס געפֿינען זיך פֿערשידענע געזעלשאַפֿטען, וועלכע בעמיהען זיך, צו אומבריינגען דאָס לאַנד און די מאָנאַרכיע. די קירכע, וועלכע מיר האָבען געלאָזט די פֿרייהייט, צו טהון ווי איהר געפֿעלט, בענוצט זיך מיט אונזער אַוועקקוקען פֿון איהר, און זעהר אָפֿט טרעט זי אַרויס געגען דער מלוכה.

„מיר האָבען זיך דערוואוסט, אַז איינציגע מענשען, וועלכע זענען דורך אַ שבועה געבונדען מיט דיזען פּאַרלאַמענט, שטעהען אין נאָהענטע בעציהונגען צו די אַגענטען און דיענער פֿון וואַטיקאַן!"

עס איז געוואָרען אַ שטאַרקע קאָכעריי. די מיטגלידער פֿון דער לינקע האָבען הויך געשריען:

— דאָס איז ניט אמת!

דער פֿאָרזיצענדער האָט אָנגעהויבען קלינגען, און דער רעדנער האָט געענדיגט זיין רעדע מיט די דאָזיגע ווערטער:

„מיר וועלען אויסרייסען דאָס געוועהר פֿון די הענד פֿון די דאָזיגע פּאַרלאַמענטס־פֿיינד, כדי זיי זאָלען מעהר ניט וועלען שאַדען די עפֿענטליכע אָרדנונג!"

דער דעפּוטאַט איז צוריק געגאַנגען אויף זיין פּלאַץ, און זיינע פֿריינד האָבען איהם געוואונשען גליק.

דאַן האָבען זיך אַלעמענס אויגען געווענדט צו דוד ראָסי. ער איז

גֶזעסען מיט אַנ׳אַראָבּלאָזענעם קאָפּ, ווען זײַנע חברים האָבּען הויך פּראָטעסטירט. יעצט האָט ער געשיקט דעם פֿאָרזיצענדען אַ פּאַפּיער, איז אויפֿגעשטאַנען און געזאָגט:

— איך לעג=פֿאָר, צו מאַכען אַ שטיקעל ענדערונג אין דעם ענטפֿער אויפֿ׳ן קעניגס רעדע.

— איהר האָט דאָס וואָרט — האָט געזאָגט דער פֿאָרזיצענדער.

דוד ראָסי האָט געלעזען זײַן פּראָיעקט.

בײַ׳ם פֿוס=בענקעל פֿון זײַן מאַיעסטעט זאָגט ער אַרויס אונטערטעניגסט זײַן מיינונג, אַז דער יעצטיגער מאָמענט איז ניט דער פּאַסענדער, צו אַרויפֿלעגען אויפֿ׳ן פֿאָלק גרעסערע משאות, לאַסטען, צו פֿערגרעסערן די אַרמעע.

דאָס אונגליק און די צרות האָבּען דערגרײַכט ביז דער העכסטער מדרגה. דער בעכער פֿון ביטערען געטראַנק איז איבּערגעפֿולט!

אייניגע דעפּוטאַטען האָבּען אויסגעזעצט מיט אַ הויכען געלעכטער, הערענדיג די דאָזיגע ווערטער: מען האָט געשריען „צו׳ר אָרדנונג!” „אַ שאַנדע!” דער פֿאָרזיצענדער האָט געפֿאָדערט, מען זאָל זײַן שטיל, און דוד ראָסי האָט גערעדט מיט אַ זיכערער, פֿעסטער שטימע.

„אויב איהר זײַט עס אונז חושד אין בעציהונגען מיט׳ן וואַטיקאַן, לייקען איך דאָס אָב אויפֿ׳ן בעשטימטסטען אופֿן, ווײַל אונזער פּאַרטײַ האָט צו׳ם וואַטיקאַן קײַן שום שייכות ניט.

„דער פּראָיעקט, צו פֿערגרעסערן די אַרמעע אין אַזאַ מאָמענט, ווען פֿון דרויסען איז פֿאָלקאָמען רוהיג, נאָר אינוועניג אין לאַנד קאָכט, איז דער גרעסטער שאָדען, וועלכען די רעגירונג קאָן ברענגען דעם לאַנד.

„דער פּאַרלאַמענט, וועלכער ערלויבּט גוואַלדטאַטען און רעפּרעסיעס, בעדאַרף ניט עקזיסטירען”.

עס איז געוואָרען אַנ׳אונבעשרײַבּליכער ליאַרם. פֿיעל דעפּוטאַטען האָבּען אַרומגערינגעלט דעם רעדנער, געוואָיעט ווי אַ סטאַדע הינד.

ראָסי איז געשטאַנען אַ רוהיגער, און דער פֿאָרזיצענדער האָט גערופֿען צו רוהיגקײַט. ענדליך האָט דער רעדנער געקאָנט ווײַטער רעדען.

„אין אַנדערע לענדער האָבּען די אונצופֿרידענע דאָס רעכט צו אויסדריקען זײַערע פּראָטעסטען און אונצופֿרידענהײַט; מען בעשטראָפֿט זײַ נאָר, ווען זײַ ערלויבען זיך גוואַלדטאַטען, נאָר אין איטאַליען קאָן

מען אַ מענשען בערויבען זיינע רעכטע, אַ־ויסרייסען איהם פֿון זיין פֿאַמיליע און אַוועקשיקען איהם אין אַ וויסטען אָרט, וואו ער קאָן לעבען אָדער שטאַרבען אין אַ קבר=שטילקייט.

אָ! איך ווייס וואָס איך זאָג! איך האָב אַליין געזעהען אַ פֿאָטער, וועלכען מען האָט אַוועקגעריסען פֿון זיין ליעבענדער טאָכטער, און אַ יתומה אָהן אַ מוטער איז איבערגעגעבען געוואָרען אין די הענד פֿון פֿיינד.

דער דאָזיגער אָנצוגעהערעניש האָט בערוהיגט דעם פּאַרלאַמענט און אַ געוויסע צייט האָט געהערשט אַ טיעפֿע שטילקייט. פּלוצלונג איז געוואָרען עפּעס אַ גערויש, וואונדערליכע קולות, עפּעס ווי אַ חליפֿעריי האָט זיך געהערט פֿון דער גאַלעריע.

איינע פֿון די דאַמען האָט הויך געוויינט. ווען ראָסי האָט דאָס דערהערט, האָט ער גערעדט ווייטער מיט אַ ציטערענדער ווייכער שטימע.

„איך זאָג, אַז דריי מייל ווייט פֿון די טויערען פֿון דער שטאָדט, וועלכע איז די רעזידענץ פֿון קריסטענטום, לעבען מענשען ערגער ווי די ווילדע.

„זיי שטופּען זיך אַרום שטרויענע הייזלעך, זיי שלאָפֿען אויף בלעטער, כמעט נאַקעט, זיי דערנעהרען זיך מיט ניס און חזיר=גיס, זיי אַרבייטען אַכצעהען שעה אין טאָג מיט שוויים פֿון געזיכט, מען בעהאַנדעלט זיי ווי די שקלאַפֿען, די אויפֿזעהער שלאָגען זיי.

עס איז געוואָרען אַ מהומה איז זאַל. מ׳האָט געשריען:

– אַ ליעגען, אַ ליעגען!

דאַן האָט דוד ראָסי צום ערשטען מאָל פֿערלאָרען זיין קאַלטקייט. מיט ברענענדע אויגען האָט ער זיך געווענדעט צום פּאַרלאַמענט, און מיט אַ שטימע, וועלכע האָט געציטערט פֿון כעס, האָט ער געשריען:

– אייך ריהרט ניט דאָס, וואָס איך רעד – אייך, וואָס איהר ווייסט ניט, וואָס איז הונגער, אייך, וואָס איהר קאָנט נאָר גוט פֿערדויען, ווען איהר עסט זיך אָן זאַט. אָבער איך ווייס דאָס דורך דעם ביטערען נסיון. איהר האָט געהאַט אַ פֿאָטער און אַ מוטער, וועלכע האָבען אייך צוגעדריקט צו זייער הארצען, איהר האָט געהאַט אַ פֿאַמיליענהויז, איך האָב גאָר ניט געהאַט! מען האָט מיך געהאָדעוועט צווישען די אונטערגעוואָרפֿענע קינדער און נאָכדעם – אין אַ געצעלט פֿון ברעטער אין קאָמפּאַניאַ. צוליעב אייערע געזעצען האָט זיך מיין מוטער אַריינגעוואָרפֿען אין טיבער, און איך בין

געשטאָרבען פֿאַר הונגער! בּײַ די טויערען פֿון רוים, אונטער קריסטליכער הערשאַפֿט, לעבען מענשען אין גײַסטיגער אָרעמקײַט און קערפּערליכען עלענד, נאָך ערגער ווי יענע, וועגען וועלכע דער געצענדינערישער דיכטער האָט געזאָגט פֿאַר צווײַהונדערט יאָהר „די מענשליכע ראַסע עקזיסטירט נאָר פֿאַר אַ הײַפֿעלע אויסגעקליבענע מענשען".

די דאָזיגע ווערטער וועגען דער אייגענער פּערזאָן פֿון רעדנער האָט אַזוי איבּערראַשט די צוהערער, אַז חאָטש ער האָט נאָך אַמאָל געזאָגט, אַז דער מיליטאַריזם איז אַנ'אונגליק — האָט קיינער ניט פּראָטעסטירט, ווען דער רעדנער האָט זיך געזעצט אויף זײַן פּלאַץ.

דער פֿאָרזיצענדער האָט פֿאָרגעלעגט די געוועהנליכע פֿראַגען. ראָסי'ס פֿאָרשלאַג איז אָבּגעוואָרפֿען געוואָרען גאָר אָהן אָבּשטימונג, און עס איז אָנגענומען געוואָרען דער ערשטער ענטפֿער אויפֿ'ן קעניגס רעדע.

עס איז אויפֿגעשטאַנען דער קריגס-מיניסטער און פֿאָרגעלעגט, מען זאָל צושרײַבען צום בּיודזשעט אַ נײַע סומע, אויף צו פֿערגרעסערן די אַרמעע.

דער בּאַראָן בּאָנעלי, אַלס מיניסטער פֿון אינערן, האָט פֿאָרגעלעגט: צו בּעגרענצען די פֿרײַהײַט פֿון דער פּרעסע און קאָנטראָלירען אַלע געזעלשאַפֿטען.

זײַנע ווערטער זענען געווען פֿול בּיטערקײַט, מען האָט געפֿיהלט, אַז ער איז אויפֿגעקאָכט, אָבּער ער האָט זיך בּעמיהט, צו בּלײַבען רוהיג ווי אַלע מאָל.

— נאָכדעם, וואָס מיר האָבּען הײַנט געהערט — האָט ער געזאָגט — און נאָך דער הבטחה, אַז גרויסע מאַסען פֿאָלק וועלען זיך צונויפֿקומען קײַן רוים, וועט זיך געוויס קיינער ניט וואונדערען, אַז רעכענענדיג די פֿראַגע פֿאַר זעהר דרינגענד, וועל איך פֿאָרלעגען, מען זאָל אײַנפֿיהרען דאָס נײַע געזעץ אין פֿערלויף פֿון פֿיער טעג.

עס האָבּען זיך דערהערט פּראָטעסטען פֿון לינקס, אָבּער דער מיניסטער האָט גערעדט ווײַטער:

— אויך דאַרויף וועט מען זיך ניט וואונדערען, אַז כּדי צו בּעשיצט זײַן פֿון דער אָבּסטרוקציע פֿון יענע מיטגליעדער, וועלכע פֿערלאַנגען, ווי עס שײַנט, צו זינגען זייער תחינה בּיז'ן סוף, וועל איך בּעטען דעם פּאַרלאַמענט, אַז די רעזאָלוציע זאָל אָנגענומען ווערען אָהן אָבּשטימונג.

אין פּאַרלאַמענט האָט געקאָכט ווי אין אַ קעסעל. איינע די אַנדערע האָבען געסטראַשעט מיט די קולאַקעס. אומזאָנסט האָט דער פּאָרזיצענדער געקלונגען און גערופען צו אָרדנונג.

ענדליך האָט דער פּאָרזיצענדער פערלאָזען דעם זאַל און דאַדורך געשלאָסען די זיצונג.

אין פּאָרהויז האָבען ראָסי'ס חברים געוואַרט אויף איהם.

— וואָס זאָל מען טהון -- האָבען זיי געפרעגט.

— קומט מאָרגען, זייגען פיער, אין דער רעדאַקציע פון מאָרגענשטערן — האָט ער געענטפערט און איז אַוועקגעגאַנגען אַהיים.

אויפ'ן וועג איז איהם פאַר די אויגען דורכגעפלויגען אַ שענע קאַרעטע, מיט אַ רויטע ליוורעע מיט גאָלד, אָבער ער האָט נאָר אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ און געגאַנגען ווייטער.

XI.

אין אָווענד האָט די פּאָסט געבראַכט ראָסי'ן אַ בריף פון ראָמאַ.

„טייערער פריינד!

„איך וועל מיך שוין מעהר ניט אָננעהמען פאַר מיין אונבעקאַנטער שוועסטער. דו האָסט געזאָגט, אַז זי איז אַ גוטע, אַנ'עדעלע, און יעצט שרייבסט דו, אַז זי ליעבט רייכטום און לוקסוס, און זי וועט זיך פון זיי ניט אָבזאָגען צוליעב דער זיסעסטער זאַך אויף דער וועלט. וואָס, אַלזאָ, טראַכט זי צו טהון? צי איז זי אַ לייכטזיניגע, אַ ליאַלקע, וועלכע מען בעדאַרף אַ גאַנץ לעבען שאַפען נאָר פערוויילונגען? ניין, שרייב מיר ניט מעהר וועגען די בריה'שאַפט פון אַזאַ פרוי!

„ביי מיר הייסט אַ בריה אַזאַ פרוי, וועלכע קאָן זיין אַ פריינד פון איהר מאַן, טיילט מיט איהם אַלסדינג און רעכענט עס גאָר ניט פאַר קיין אָפּפער פון איהר זייט. ביי אַזאַ פרוי איז ניטאָ קיין קלאַסען-אונטערשייד. איהר שטאָלץ איז צושמאָלצען געוואָרען און צוגאַנגען, ווען זי האָט דאָס ערשטע מאָל מיט ליעבע אַריינגעקוקט אין זיינע אויגען, און ווען די גאַנצע וועלט מאַכט שפּאָט פון זיין אַרויסשטאַמונג און זיין אָרעמקייט, זאָגט זי: אמת, ער איז אָרעם, אָבער דאָס דוקא איז זיין כבוד, זיין רוהם, וואָס פונ'ם הויז פון די אונטערגעוואָרפענע קינדער איז ער אַליין גע-

וואָרען אַ גרויסער מאַן, איך בין שטאָלץ מיט איהם, און פֿאַר קיינע אוצרות פֿון דער וועלט וועל איך איהם ניט אָבלאָזען!

„אָ! ווי ווילט זיך מיר רעדען צום האַרצען פֿון דיין אויסגעוועהלטער! איך האָב געמוזט וועגען איהר טראַכטען די גאַנצע נאַכט, נאָכדעם ווי איך האָב דערהאַלטען דיין בריף, ווייל איך האָב מיך אויפֿגעכאַפּט אין אַ וואונדערליכען חלום.

„מיר האָט זיך געחלומט, אַז איך בין געוועזען אויף אַ קעניגליכען באַל אין קווירינאַל. בין געוועזען שענער ווי אַלע מאָל. די גרעסטע לייט האָבען זיך געניגט פֿאַר מיר, אָבער מיין האַרץ איז געווען ביי דעם יעניגען, וועלכער האָט דאָרט ניט געקאָנט זיין. איך בין ענטלאָפֿען צו איהם, ער האָט מיך אַרומגעכאַפּט מיט זיינע אָרעמס, געקושט, און איך האָב געזאָגט: נעהם מיך, לאָז מיך ניט אָב, און קיין מענש און קיין זאַך וועט קיינמאָל ניט שטעהען צווישען אונז!

„אפשר וועט דיין אויסגעוועהלטע, וועלכע ליעבט זיך מעהר ווי דיך, ניט זיין צופֿריעדען מיט מיין חלום, אָבער דאָס אַרט מיך גאָר ניט. די פֿרוי מיט איהר חלום וואָלט אַראָבגעריסען פֿון זיך אַלע בריליאַנטען, ווען דו וואָלסט איהר געזאָגט, אַז דו ביזט אָרעם.

„נאָך איין זאַך וועל איך זאָגען וועגען מיין אונבעקאַנטער שוועסטער. נאַר דיך ניט מיט דער מיינונג, אַז זי וועט רוהיג מסכים זיין אויפֿ'ן געדאַנקען, צו צושיידען זיך. צי ווייסט דו, וואָס וועט איהר דאַן בלייבען? זיך אַריינזעצען אין אַ קלויסטער! בעטראַכט נאָר, דאָס איז דאָך ערגער ווי דער טויט, ווייל דאָס ברענגט ניט קיין בערוהיגונג. זי ליעבט איהם, אָבער זי מוז טראַכטען וועגען איהם ווי וועגען אַ געשטאָרבענעם, בעוויינען איהם אַ גאַנצען לעבען, ווייל עפעס אַ שאָטען האָט זיך אַוועקגעשטעלט צווישען זיי! און ער האָט זי ליעב, און איהרע טרערען ברענגען איהם דאָס האַרץ ווי צושמאָלצען אייזען!

„ניין, ניין, ניין! זיי ניט אונערבאַרעמדיג צו איהר! אַזוי אָפֿט טראַכט איך וועגען איהר, אַז מיר דאַכט, דאָס איך בין זי. דאָס איז וואונדערליך, אַ יאָ? איך האָב מיט דיר געפֿיהרט אַ קאַמפּף וועגען מיין שוועסטער, און האָב דיך אַראָבגעטריבען פֿון אַלע פּאָזיציעס. יעצט וועל איך דיר שוין ניט זאָגען: „געה צו איהר!". דו וועסט דאָס שוין אַליין טהון, איך ווייס!

„מאָרגען געה איך ווידער אין פּאַרלאַמענט! איך שטאַרב פֿון נייגיער,

וואָס דערפֿון וועט אַרויסקומען. אָבער איך וויל ניט בעטען קיין בילעט, און איך וואָלט דיר געדאַנקט, ווען דו שיקסט מיר אַרײַן אַ בילעט אויף דער טריבונע פֿון פֿאָלק. דאָרט וואָלט איך מיך געפֿיהלט אונטער דײַנע פֿליגלען.

„ניטאָ קײַן שום ידיעות פֿון ב. און איך ציטער פֿאַר שרעק. אָבער,
אויב דו האָסט ניט קײַן מורא, פֿאַרוואָס זאָל איך מורא האָבען?
„די פֿרײַנדין פֿון דײַן אויסגעוועהלטע ר."

XII.

אין צימער פֿון רעדאַקטאָר פֿון „מאָרגענשטערן" האָבען זיך צונויפֿגעזאַמעלט פֿונפֿציג דעפּוטאַטען פֿון דער עקסטער לינקער.

אויף זייערע אַלעמענס געזיכטער האָט מען געזעהען אַ שטאַרקע אויפֿרעגונג. „דאָס איז דער אָנהויב פֿון סוף" האָט יעדער פֿון זיי געזאָגט.

דוד ראָסי איז געווען דער פֿאָרזיצענדער. ער איז געווען בלאַס, זײַנע בעוועגונגען–נערוועזע. אַ גוטער בעטראַכטער וואָלט פֿערשטאַנען, אַז ראָסי איז אין פֿערלעגענהײַט קעגען זײַנע פֿרײַנד, מעהר ווי קעגען זײַנע פֿײַנד.

אין זײַן רעדע האָט ער ערקלערט, צו וואָס שטרעבט די רעגירונג. פֿאָדערנדיג פֿון פּאַרלאַמענט, צו אָנגעהמען בעשלוסען אָהן דעבאַטען, וויל זי איבערגעבען דאָס גאַנצע לאַנד אין די הענד פֿונ'ם פֿערדאָרבענעם דורכגעטריבענעם מיניסטער. די אָבשטימער קאָנען אונטערגעקויפֿט ווערען, און די גאַנצע פֿאָלקס=פֿערטרעטונג ווערט נאָר אַ שפּאַס, אַ קאָמעדיע.

– יעצט–האָט ראָסי געזאָגט–ווער עס געהט אַרײַן אין פּאַרלאַמענט, הערט אויף צו זײַן אַ פּערזאָן, און ער ווערט אַ ציפֿער, אַ צאָהל. ער וועט זײַן אַנ'עצה=געבער, בײַ וועלכען קיינער פֿרעגט ניט קײַן עצה. צי קאָנען מיר דאַרויף בעשטעהען? ניין! מיר מוזען קעמפּפֿען, אַז דער פּאַרלאַמענט זאָל זײַן אַ ווירקליכקײַט, און ניט קײַן פֿאַנטאַזיע.

נאָכדעם האָט דוד ראָסי אויפֿגעגעבען דעם פּלאַן, ווי אַזוי צו פֿיהרען די אָפּאָזיציע. אויב דער פֿאָרזיצענדער וועט אַרויפֿטראָגען עפּעס אַ פֿאָרשלאַג און וועט ניט ערלויבען, מען זאָל וועגען דעם דעבאַטירען, דאַן זאָלען אַלע מיטגליעדער פֿון דער לינקע אויפֿשטעהען, און מיט אויסגעשטרעקטע הענד שרײַען: „וואָן! וואָן!". דורך אַזאַ פּראָטעסט וועט דער

פֿאָרזיצענדער איבערררייסען די זיצונג, און ווען אויף מאָרגען וועט ער ווידער אויפֿגעבען אַ פֿאָרשלאַג, זאָל מען ווידער מאַכען אַזאַ פּראָטעסט.

וואָס וועט זיין דער רעזולטאַט דערפֿון? דער פֿאָרזיצענדער וועט זיך מוזען אָבזאָגען, און זיין פֿערטרעטער, וועלכען מ'וועט אויסקלויבען, וועט זיך בעמיהען, צו שאַנעוען די רעכטע פֿון פּאַרלאַמענט.

— נאָר דאָס קאָנען מיר טהון — האָט ראָסי געזאָגט — וויל מיר זענען די מינדערהייט. כל זמן עס וועט זיך נאָך געפֿינען אַ שאָטען פֿון פּאַרלאַמענטאַרישער פֿרייהייט, וועלען מיר זי פֿערטיידיגען און בעשיצען. זאָל מען אונז אַרעסטירען און איינשליסען אין די טורמעס! די עפֿענטליכע מיינונג וועט זיין אויף אונזער זייט, און דאָס איז די גרעסטע קראַפֿט אויף דער וועלט; פֿריהער אָדער שפּעטער מוז זי מנצח זיין!

דער דאָזיגער פּראָיעקט איז אָבער די פֿערזאַמעלטע ניט געפֿעלען.

פֿון דעם אַלגעמיינעם טומעל און רעדעריי האָט זיך דערהערט איין שטימע, וועלכע האָט געשריען:

— צו וואָס זאָלען מיר בעשטראָפֿען דעם פֿאָרזיצענדען? דער פּרעמיער=מיניסטער איז דאָך די אורזאַכע פֿון אַלסדינג, און מיט איהם מוזען מיר, קודם כל, מאַכען אַנ'אָרדנונג!

— געוויס! געוויס! — האָט מען פֿון אַלע זייטען געשריען, און דער דעפּוטאַט מאַלאַטעסטאַ האָט ווייטער גערעדט אַנ'אויפֿגעקאָכטער:

— בעטראַכט נאָר, וואָס דער מענש טהוט! ער נעהמט אַוועק פֿון די אַרבייטענדע דעם איינציגען מיטעל צו פּראָטעסטירען. ער פֿערפֿלייצט די שטאָדט מיט מיליטער. ער מאַכט אַ וועג פֿאַר הונגער און קראַנקהייטען, וועלכע מוזען דערפֿון אַרויסקומען. צי בעדאַרפֿען מיר כסדר געטראָטען ווערען מיט די פֿים? צי האָבען מיר פֿערלאָרען אונזער אַמאָליגען מוט פֿון רוימער? אונזערע אַנפֿיהרער שלאָפֿען. וואָס פֿאַר אַנ'עצה געבען זיי? איינשלעפֿערונגס=מיטלען, צו בערוהיגען די יסורים פֿון פֿאָלק — דאָס וועט קיין שום נוצען ניט ברענגען. מיר ברויכען אָנפֿיהרער, וועלכע זאָלען מיט'ן בלוט פֿון זייער הארצען צוואַרעמען די ליידענדע פֿערשטאַרטע זעעלען!

עס האָט זיך אַרויסגעריסען אַנ'אַנדער רעדנער, דאָס איז געווען לואידזשי.

— דו רעדסט גוט, ברודער — האָט ער געזאָגט. — דאָס פֿאָלק איז

שׁין מיִער פֿון װאַרטען. עס איז געקומען די צײַט פֿון טהון, און צום גליק זענען מיר פֿעהיג צו טהון. אונזער מענשליכע רעפּובליק גיט אונז מיטלען צו קעמפּפען. מיר האָבען 15 טויזענד פֿראַנק, געלד קומט=אָן פֿון אַלע זײַטען, מיר קאָנען ברענגען געװעהר פֿון בעלגיען, און, דאַכט זיך, אַז מיר װײסען, װי זיך בענוצען מיט געװעהר.

דוד ראָסי איז װידער אױפֿגעשטאַנען און מיט גרױס מיה האָט ער געקאָנט אָנהױבען רעדען.

– ברידער –! -- האָט ער געזאָגט מיט אַ ציטערענדע שטימע — דאָס, װאָס איהר לעגט=פֿאָר, איז אַ רױבעריי און אַ מערדערײַ. אַ רױבערײַ – װײַל דאָס געלד, װעלכעס מען האָט אײַך געגעבען, צו פֿערזיכערען דעם פֿרידען, װילט איהר בענוצען צו אַ קאַמפּף; און אַ מערדערײַ — װײַל איהר ברענגט=אום פֿרױען און קינדער. דאָס קאָן ניט געשעהען! איך פּראָטעסטיר און פֿערבאָט!

נאָך אַ װײַלע שװײַגען האָט מאַלאַטעסטאַ געפֿרעגט:

– איהר סטראַשעט מיט אָפּאָזיציע?

– יאָ.

ס׳איז געװאָרען אַ קאָכערײַ, װי אין אַ ביהנשטאָק, דערנאָך איז מאַלאַטעסטאַ אױפֿגעשטאַנען, בלײַך װי אַ מת.

– גוט – האָט ער געזאָגט – אױב אַזױ איז די מײנונג פֿון אונזער אַנפֿיהרער, זאָל ער בלײַבען געטרײַ זײַן מײנונג, אָבער איך װאָרען, אַז אױב צום סוף װעט דער פּרעמיער=מיניסטער דורכפֿיהרען דעם בעשלוס, און אונז װעט מען הײסען שװײַגען – דאַן... איך שװער בײַ גאָט, אַז... איך װעל שיסען!

– איך אױך! איך אױך! איך אױך! – האָט מען געשריען.

דוד ראָסי איז אױפֿגעשטאַנען.

— אױב איהר װעט אַזױ טהון, װאָס װעט דערפֿון אַרױסקומען? איהר װעט װײַזען אַ בײַשפּיעל פֿון דעם, װאָס איהר אַלײן קעמפּפט, דאַגעגען; איהר װעט װערען די פֿײַנד פֿון רעכט און פֿון דער עפֿענטליכער אָרדנונג. װאָס װעט דערפֿון אַרױסקומען? די עפֿענטליכע מײנונג פֿון גאַנץ אײראָפּאַ װעט זײַן ק ע ג ע ן אײַך, און דאָס פֿאָלק װעט איהר אַרײַנשלײַדערען אין אָבגרונד פֿון פֿערצװײפֿלונג. דער קומענדער דור װעט אײַך פֿערשעלטען, און איהר װעט צוריקשטױסען דעם פֿאָרשריט פֿון דער װעלט.

— אַלעֶס אֵיינס! — האָט מאַלאַטעֶסטאַ געֶשרִיעֶן מִיט אַ ווִילדעֶן געֶלעֶכטעֶר — מִיר נעֶהמעֶן אויף זִיך דִי פֿעֶראַנטוואָרטלִיכקַייט. ווענִיגסטעֶנס וועֶט אונז קֵיינעֶר נִיט אָנרופֿעֶן שרעֶקעֶדִיגעֶ טרוסעֶס.

— בּרִידעֶר! — האָט ווַיטעֶר אויסגעֶרופֿעֶן דוד ראָסִי — ווען אִיהר זאָלט ווִיסעֶן, ווִי ווענִיג מִיר אִיז טַייעֶר דעֶם באַראָן באָנעֶלִי'ס לעֶבעֶן, און ווִי געֶרן אִיך וואָלט מִיך אָבגעֶרוקט אָן אַ זַייט זעֶהעֶנדִיג זַיין געֶפֿאַהר! אָבעֶר דעֶר רֵיינעֶר געֶווִיסעֶן הֵייסט מִיר זאָגעֶן אַייך, אַז אויב אִיהר וועֶט בעֶגעֶהעֶן דעֶם מאָרד, וועֶל אִיך אַייעֶר פּאַרטֵיי פֿעֶרלאָזעֶן אויף עֶבִיג.

— און געֶווִיס וועֶסטו אַזוי טהון! — האָט מאַלאַטעֶסטאַ געֶשרִיעֶן — ווַייל דו ווִילסט דַיין אֵייגעֶנעֶ פֿעֶל ראַטעֶווען! פֿאַר וואָס? ווַייל דו האָסט פֿעֶרלאָרעֶן דעֶם מוט!... מַיינעֶ העֶררעֶן! אִיך ווִיל אַייך געֶנוֹי עֶרקלעֶרעֶן דִי לאַגעֶ. אונזעֶר פּאַרטֵיי פֿאַלט, ווַייל אונזעֶר אַנפִֿיהרעֶר אִיז אַ געֶמֵיינעֶר טרוס!

עֶס אִיז געֶוואָרעֶן שטִיל ווִי אִין אַ קבר.

דוד ראָסִי אִיז געֶשטאַנעֶן פֿאַר'ן טִיש ווִי אַ פֿעֶרשטֵיינעֶרטעֶר.

— צִי אִיהר פֿעֶרשטעֶהט מִיך, סִינִיאָר?

— אויסגעֶצֵייכעֶנט — האָט ראָסִי געֶענטפֿעֶרט.

— אַלזאָ, וועֶט אִיהר דאָך געֶווִיס פֿעֶרלאַנגעֶן אַ סאַטִיספֿאַקציעֶ?

— צִי באַלד מאָרגעֶן?

— נֵיין, הַיינט.

— וואו?

— דאָ.

— ווען?

— טאַקִי שוין.

ראָסִי, וואָס אִיז געֶוועֶן בלאַס ווִי אַ מת, האָט מִיט גרויס מִיה אַרויסגעֶרעֶדט אַ וואָרט.

עֶמִיצעֶר האָט אָנגעֶהויבעֶן פּראָטעֶסטִירעֶן, אָבעֶר מעֶן האָט אִיהם פֿעֶרשרִיעֶן.

— פֿעֶרשלִיסעֶן דִי טהִיר! — האָט מעֶן אויסגעֶרופֿעֶן.

— וועֶלכעֶס געֶוועֶהר? — האָט עֶמִיצעֶר געֶפֿרעֶגט?

— אַ רעֶוואָלוועֶר! — האָט ראָסִי געֶענטפֿעֶרט — דאָס זִיכעֶרסטעֶ געֶוועֶהר!

מאַלאַטעסטאַ איִז בלאַס געוואָרען.

— זעהר גוט — האָט ער געענטפערט מיִט אַ שמייכעל, אָבער מען האָט געזעהען, אַז ער איִז איִן גרויס שרעק.

איִן אַ ווײַלע אַרום האָבען זיִך געפונען רעוואָלווערען, און מ׳האָט שוין אָבגעריעדט די בעדיִנגונגען פון דועל. די קעמפפער, ווען זיי שטעלען זיִך אויף זייערע ערטער, האָבען דאָס רעכט צו שיִסען, ווען זיי וויִלען; אָבער אויב איינער האָט אויסגעשאָסען און ניִט געטראָפען, דאַן האָט דער צווייטער דאָס רעכט, צוגעהען צו׳ם געגנער נאָהענט, וויִפיִעל ער וויִל אַליין.

ראָסיִ האָט, אַ בלאַסער אָבער אַ רוהיִגער, גענומען דעם רעוואָלווער, גאָר ניִט אַ קוק געבענדיִג אויף איִהם. מאַלאַטעסטאַ, רעדענדיִג הויך, האָט גוט בעטראַכט זײַן רעוואָלווער. די מענשען האָבען זיִך אָבגערוקט אָן אַ זײַט, און די צוויי געגנער זענען געגאַנגען, אומגעדרעהט מיִט׳ן רוקען איינער צו׳ם אַנדערען, פון דער מיִטען צימער צו׳ם עק.

ווען מאַלאַטעסטאַ איִז צוגעגאַנגען צו׳ם וואַנד, האָט ער זיִך געשוויִנד אויסגעדרעהט און אויסגעשאָסען. אַז דער רויך איִז זיִך צוגאַנגען האָט מען דערזעהען ראָסיִ׳ן שטעהען אונגעריִהט, מיִט אַראָבגעלאָזטע הענד.

עס איִז געווען אַ מאָמענט פון שרעקליִכע אָנשטרענגונג. ראָסיִ האָט זיִך ניִט גערִיהרט פון אָרט, און מאַלאַטעסטאַ האָט געציִטערט וויִ איִן פיִבער.

— גיִכער, זײַ זיִך נוקם! -- האָט ער קוים אַרויסגערעדט.

ראָסיִ האָט זיִך ניִט געריִהרט.

—שענק, האָב רחמנות! — האָט מאַלאַטעסטאַ געשריִען.

דאַן איִז געשעהען אַנ׳אונערוואַרטעטע זאַך: ראָסיִ איִז צוגעגאַנגען עטליִכע טריִט און אויסגעשאָסען... איִן סופיִט.

די דעפוטאַטען, וועלכע זענען געשטאַנען צוגעפרעסט צו די זײַטיִגע וואַנד, האָבען זיִך ניִט געקענט אָבוואונדערען.

— דאָס איִז געווען נויטיִג — האָט ראָסיִ געזאָגט — איִך האָב ניִט געקאָנט לענגער רופען צו שלום, ווען מײַן פאָלק מיינט, אַז איִך בין אַ טרוס!

מאַלאַטעסטאַ איִז געפאַלען ראָסיִ׳ן צו די פיִס.

— פֿערציַיהע! — פֿערציַיהע! — האָט ער זיך געבעטען.

— שטעה אויף! — האָט ראָסי געזאָגט — איך פֿערציַיהע דיר! אָבער געדענק: פֿון דער יעצטיגער מינוט געהערט דיין לעבען מיר!

XIII.

דוד ראָסי איז מיט אַ שווערען האַרצען צוריק געגאַנגען אַהיים. די גרויסע קראַפֿט, וועלכע ער אַליין האָט דערוועקט, וויל איהם ניט פֿאָלגען. די דעמאָקראַטיע, אָנשטאָט זיך לאָזען פֿיהרען, רייסט זי איהם מיט זיך.

„גאָט מיינער! וואָס קאָן איך־מאַכען מיט דיעזען פֿאָלק?“ — האָט ער זיך אַליין געפֿרעגט.

די ערגסטע יסורים האַט איהם געשאַפֿט זיין אייגען האַרץ.

— פֿאַר וואָס האָב איך מיך בעמיהט, צו ראַטעווען דעם דאָזיגען מענשען?

דער באַראָן באָנעלי איז געוועזען דער שונא פֿון ד״ר ראָזעלי, ער האָט איהם אַרויסגעטריבען צו שטאַרבען אין געפֿענגניש.

— איך פֿערהאַס איהם — האָט ער געטראַכט.

ווען ער איז געקומען צום דעם דאָזיגען בעשלוס איז ער דערשראָקען געוואָרען און אָנגעהויבען פֿיהרען אַ קאַמפּף מיט זיך אַליין.

ביי׳ם טהיר פֿון הויז האָט ער דערזעהען דעם אַלטען גאַריבאַלדער.

— קומט, הערר, אויף אַ ווײַלע — האָט דער לעצטער געזאָגט זעהר שטיל, בסוד, און אַריינגעצויגען דעם דעפּוטאַט אין זיין קעמערל, וואו דורך די פֿאָרהאַנגלעך האָט זיך געוויזען עפּעס אַ יונגער מאַן, וועלכער איז געגאַנגען איבער׳ן גאַס.

— זעהט, הערר, דאָס איז ער!

— ווער אַזוינס?

— אַ פּאָליציי־אַגענט. ער שפּירט שוין לאַנג נאָך דעם הערר. דער אַלטער בלוט־זויגער לויערט אויף אייך. און איהר ווייסט, סיניאָר, בעסער אַ לויט פֿרייהייט, איידער אַ פֿונט גאָלד. היט אייך!

ראָסי האָט זיך בעמיהט, צו ערקלערען דעם אַלטען סאָלדאַט, אַז עס איז אונמעגליך, אַז אַ רעגירונגס־מענש זאָל זיך בענוצען מיט אַזאָלכע מיטלען.

דעם זעלבען אָווענד איז דער אַלטער זשאָן געקומען, אָבצונעהמען זיין וואָכען־פּענסיע, און איז געבליבען שטעהען, ווי אַ מענש, וועלכֿער האָט עטוואָס צו זאָגען. ענדליך האָט ער מיט אַ נידריגער שטימע אַרויסגערעדט:

— עקסעלענץ! צי איהר וועט קאָנען בעהאַלטען אַ סוד? מיין אייניקעל האָט בעקומען אַ שטעלע אין דער געהיים־פּאָליציי. מען האָט איהם געהייסען, עמיצען שפּיאָנעווען. דער מיניסטער פֿון אינערען ווייס פֿון יעדען טריט.

— בעסער זיין אַ פֿרייער פֿויגעל, איידער זיצען אין שטייגעל, עקסעלענץ! — האָט ווייטער שטיל גערעדט דער אַלטישקער — זאָלען אַלע הייליגע אייך נעהמען אונטער זייער שוץ!

יעצט ערשט האָט ראָסי פֿערשטאַנען די טענה, אַז ער האָט בעציהונגען מיט'ן וואַטיקאַן — מען האָט איהם געשפּיאָנירט און געזעהען, ווי ער איז געווען ביי די יעזואיטען. באַראָן באָנעלי איז זיין פֿיינד, ווי פֿון ד"ר ראָזעלי, און האָט בענוצט די אַבשייליכסטע מיטלען, כדי איהם צו קאָמפּראָמיטירען און אַריינחאַפּען אין נעץ.

— פֿאַר וואָס האָב איך מיך געסטאַרעט, צו אָבֿראַטעווען דאָס לעבען פֿון דיזען מענשען? — האָט ער זיך ווידער געפֿרעגט.

ווען ברונאָ איז געקומען אַהיים, האָט ער דערצעהלט אַ מערקווירדיגע געשיכֿטע. בשעת ראָמאַ איז ניט געווען אין איהר וואָהנונג, איז דער פּרעמיער־מיניסטער געווען אין טריניטאַ דעי מאָנטי, און ברונאָ האָט אונטערגעהערט זיין געשפּרעך מיט פֿעליקס'ן.

„פֿעליקס! — האָט געזאָגט דער אַלטער בלוט־זויגער — דיר טהוט געוויס ניט באַנג, וואָס איך האָב דיך איבערגעגעבען דיין היינטיגער נייער ווירטין?".

„ניין, עקסעלענץ!".

„עס איז אַנגענעהם צו נעהמען דאָפּעלע פּענסיע, האַ?".

„עס פֿערשטעהט זיך, עקסעלענץ!"

„אַלזאָ, זאָג מיר אַלעס, וואָס דאָ האָט זיך געטהון די לעצטע צייטען!".

ראָסי האָט געשטראָפֿט ברונאָ'ן, פֿאַר וואָס ער האָט זיך אונטערגעהערט, אָבער דאָס בלוט האָט אין איהם געקאָכֿט. דער באַראָן באָנעלי איז געווען אַ פֿיינד פֿון ראָמאַ'ן, ווי פֿון איהר פֿאָטער; ער האָט זי גע־

וואָלט בענוּצען אַלס געוועהר קעגען איהם, און גאָט ווייס, וויפֿיעל יסורים ער האָט שוין געבראַכט ראָמאַ'ן.

— פֿאַר וואָס האָב איך געראַטעוועט דאָס לעבען פֿון דיעזען שענדליכען מענשען? — האָט ראָסי זיך כּסדר געפֿרעגט.

אויף מאָרגען האָט איהם בעזוכט אַ חבר פֿון פּאַרלאַמענט, אַ דאָקטאָר.

— אַזוי קאָן ניט זיין, פֿריינד! האָט דער דאָקטאָר געזאָגט—ביזט בלאַס. דענערווירט, די אַלטע פֿראַנציסקאַ האָט מיר געזאָגט, אַז דו עסט גאָר ניט. ווייסט וואָס, פֿריינד? דו מוזט אַוועקוואַרפֿען די שטאָדט. דו מוזט, מוזט, דורכאוים! אַזעלכע מענשען ווי דו ווערען ניט געבוירען אויף אַ שטיין. און דו ווייסט דאָס אַלטע שפּריכוואָרט: ווען עס קומט די צייט, פֿערבייסט דער קעניג די פֿיס, גלייך ווי דער געוועהנליכער מענש. פֿאַר דיר איז די צייט נאָך ניט געקומען, אַלזאָ פֿאָהר היינט אין דאָרף.

דוד ראָסי האָב פֿערשטאַנען, וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך. די חברים ווילען איהם אַוועקשאַפֿען פֿון וועג. עס ווייזט אויס, אַז זיי בעגעהרען, אויסצופֿיהרען זייער סטראַשען, ניט קוקענדיג אויף זיין פּראָטעסט. אין דער צייט פֿון דער זיצונג, ווען דער מיניסטער וועט וועלען טרעטען די קאָנסטיטוציע, וועלען זיי איהם הרג'ענען. פֿאַר וואָס זאָל ער זיי שטערען? דיעזער מענש האָט פֿערדינט דעם טויט, זאָל ער געהן צו גאָטס משפּט.

און דוד ראָסי? דוד ראָסי בעדאַרף אָבטרעטען. ווען דער קלאַפּ וועט אויסגעפֿיהרט ווערען, וועט ער זיין ווייט, און קיינעם וועט גאָר ניט אַרויפֿגעהען אויף די געדאַנקען, צו אַריינמישען איהם אין דער זאַך. מען וועט זאָגאַר קאָנען בעווייזען, אַז ער איז געוועזען דאַגעגען.

— ניין, דאָס וואָלט נאָר געוועזען אַנ'אויסרעד — האָט ראָסי געטראַכט, און הויך צוגעגעבען:

— איך קאָן ניט יעצט פֿערלאָזען רוים. אַלס אַ דעפּוטאַט האָב איך פּליכטען און איבערמאָרגען מוז איך געהן אין פּאַרלאַמענט.

פֿון רעדאַקציע האָט מען געבראַכט אַ בריף.

די אייגענטימער פֿון דער צייטונג פּראָפּאָנירען איהם, אַז היות ווי ס'איז ניט מעגליך צו אויסגלייכען די פּליכטען פֿון אַ דעפּוטאַט, מיט די פּליכטען פֿון אַ פֿעראַנטוואָרטליכען רעדאַקטאָר, אַלזאָ וואָלט ער געטהון גלייך, צו אָבזאָגען זיך פֿון דעפּוטאַט.

– װיִדער אַ טײַװעלשער נסיון! – האָט ער געטראַכֿט, און תיכּף זיך געזעצט און אָנגעשריבּען אַ בּריף, אַז ער זאָגט זיך אָבּ פֿון רעדאַקטאָר.

ער האָט זיך ניִט געקאָנט נעהמען צו דער אַרבּײַט – אַזוי האָט איִהם געמוטשעט זײַן איִנערליִכֿער קאַמפּף.

דעם גרעסטען טײל פֿון טאָג האָט ער פֿערבּראַכֿט מיִט'ן קלײנעם יוזיע'ן אױבּען, אױפֿ'ן פֿלאַכֿען דאַך. די נאַכֿט איִז געקומען, ער האָט געהאָלפֿען העלענע'ן אַרײַנלעגען דאָס יונגעל איִן בּעטעל, און איִז צוריִקגעגאַנגען איִן זײַן ציִמער. אָבּער זײַן רוהיִגקײַט איִז ניִט צוריִקגעקומען; ראָסי איִז, פֿערטיִעפֿט איִן געדאַנקען, אַרומגעגאַנגען היִן און צוריִק איִבּערן ציִמער.

װאָס זאָל ער טהון? אָבּרוקען זיִך אָן אַ זײַט און ערלױבּען הרגענען דעם מיִניִסטער? אָדער געבּען צו װיִסען דער מאַכֿט, אַז מען װעט אױספֿיִהרען דעם מאָרד.

ער האָט ניִט געקאָנט געפֿיִנען קײַן ענטפֿער אױף די זעלבּע פֿראַגען. פֿון אײן זײַט זענען געשטאַנען די רעכֿטע פֿון פֿאָלק, די אונרעכֿטען װאָס מ'האָט געטהון ד"ר ראָזעלי און איִהם זעלבּסט, און קודם כּל – ראָמאַ'ן; און פֿון דער צװײטער זײַט–דאָס געװיִסען, װאָס װיִל ניִט נאָכֿגעבּען אױף אַ האָר!

בּאַראָן בּאָנעלי איִז געװען זײַן גרעסטער שונא. ער איִז געװען די שטערונג צװיִשען ראָמאַ'ן און איִהם.

װען ער װעט שטאַרבּען, קאָנען מיִר לעבּען–האָט ער געטראַכֿט. אָבּער דוקא צוליִבּ דעם מוז דיִעזער מענש לעבּען. װען ער װעט ערלױבּען, צו ערמאָרדען דעם מיִניִסטער, װעט ער אַ גאַנץ לעבּען געדענקען, אַז צוליִעבּ זײַן אײגענעם גליִק, האָט ער פֿערגעסען די פֿליִכֿט.

אַלזאָ בּעדאַרף ער אַרױסגעבּען זײַנע חברים? דאָס זענען דאָך זײַנע פֿרײַנד, חברים איִן דער אַרבּײַט, װי קאָן ער זײ אַרײַנפּאַקען און געפֿענגניִם?..

װעניִג האָט ער געשלאָפֿען בּײַנאַכֿט, און איִן דער פֿריִה האָט ער זיך געפֿיִהלט אַ צובּראָכֿענער, אַ שװאַכֿער, אַנ'אונטערטעניִגער, און איִן די געדאַנקען האָט ער זיך געװענדעט צו גאָט.

גאָט, װאָס װײס אַזױ פֿיִעל לײַדען, װעט איִהם אַרױסהעלפֿען איִן זײַן איִנערליִכֿען שאַרפֿען קאַמפּף.

ראָסִי אִיז זִיך דוּרכֿגעֶגאַנגעֶן צוּ דעֶר קִירכֿעֶ פֿוּן הײַלִיגעֶן פּעֶטרוּס. קוֹמעֶנדִיג צוּרִיק האָט עֶר געֶשִיקט נאָכֿ'ן קלײַנעֶם יוֹזיעֶ, אוּן צוּזאַמעֶן האָבעֶן זײַ געֶגעֶבעֶן עֶסעֶן דִי וועֶוורִיקעֶס, אוּן ווען זײַ זעֶנעֶן אַרײַנגעֶגאַנגעֶן אִין דעֶר רִיזעֶדִיגעֶר שטײַגעֶל פֿוּן דִי קאַנאַרקעֶס, האָבעֶן זִיך דִי פֿוֹיגעֶל געֶזעֶצט אוֹיף זײַ, אוּן זײַ האָבעֶן אוֹיסגעֶזעֶהעֶן, ווִי בּעֶשִיט מִיט געֶלעֶ בלוּמעֶן.

נאָך דעֶם זוּן=אוּנטעֶרגאַנג, ווען מ'האָט דעֶם קלײַנעֶם יוֹזיעֶ'ן אַרײַנגעֶלעֶגט אִין בעֶטעֶלעֶ, אִיז ראָסִי ווִידעֶר געֶוואָרעֶן אוּנרוּהִיג.

עֶר אִיז אַרוֹיס, זִיך דוּרכֿצוּגעֶהן אִיבעֶר דִי פֿינסטעֶרעֶ גאַסעֶן. צִי דִי דאָזִיגעֶ שטאָדט, וועֶלכֿעֶ האָט געֶקוּקט אוֹיף אַזוֹי פֿיעֶל קאַמפֿפֿעֶן, וועֶט אִיהם נִיט געֶבעֶן קײַן עֶנטפֿעֶר?

עֶר אִיז צוּגעֶגאַנגעֶן בִּיז צוּם פֿאָרוּם (אַזאַ פּלאַץ אִין אַלטעֶן רוֹים), אוּן פֿוּן דאָרט צוּם קאָלאָסעֶאוּם (אַן'אוּנגעֶהײַעֶר געֶבײַדעֶ פֿוּן אַמאָלִיגעֶן טעֶאַטעֶר). דעֶר אַמפִיטעֶאַטעֶר אִיז געֶוועֶן פּוּסט אוּן שטִיל. אפילוּ קײַן פֿוֹיגעֶל זעֶנעֶן נִיט געֶוועֶן אִין דִי דאָזִיגעֶ רִיזעֶדִיגעֶ, שרעֶקלִיכֿעֶ חוּרבות. פֿוּן דעֶר ווײַטעֶן האָט זִיך געֶהעֶרט דעֶר אָבקלאַנג פֿוּן דעֶר רוֹישעֶנדִיגעֶר שטאָדט.

דאָ אִיז פֿינסטעֶר, ווִי אוֹיפֿ'ן אָבגרוּנד פֿוּן אַן'אוֹיסגעֶלאָשעֶנעֶם פֿײַעֶרשפּײַעֶנדִיגעֶן מוֹיל פֿוּן אַ וואוּלקאַן. ראָסִי האָט זִיך אִין דִי געֶדאַנקעֶן אַרִיבעֶרגעֶטראָגעֶן אִין דִי אַמאָלִיגעֶ צײַטעֶן. דִי צַמאָלִיגעֶ מעֶנשעֶן האָבעֶן נִיט געֶוואוּסט פֿוּן קײַן מוֹרא. זײַ האָבעֶן זִיך נִיט געֶשראָקעֶן פֿאַר'ן טוֹיט!

דעֶר דאָזִיגעֶר אַלטעֶר אַמפִיטעֶאַטעֶר האָט געֶהעֶרט דעֶם קוֹל פֿוּן דִי טרוּמײַטעֶן, ווען דִי רוֹימִישעֶ קיסרים זעֶנעֶן שטאָלץ אַרײַנגעֶקוּמעֶן; אָן זײַנעֶ ווענד האָבעֶן זִיך אָבגעֶשלאָגעֶן דִי געֶשרײַעֶן פֿוּן דעֶם המון; זײַ האָבעֶן געֶזעֶהעֶן, ווִי דִי אוּנעֶרבאַרעֶמדִיגעֶ, דוּרך לײַדעֶנשאַפֿט צוּקאָכֿטעֶ רוֹימעֶרִינס האָבעֶן געֶבעֶטעֶן, מעֶן זאָל הרגעֶנעֶן דִי בעֶזִיגטעֶ, דִי שוואַכֿעֶ.

אָבעֶר וואָס האָט געֶגעֶבעֶן יעֶנעֶ געֶצעֶנדִינעֶרשעֶ וועֶלט דעֶר מעֶנשלִיכֿעֶר נשמה? דעֶם טוֹיט, נאָר דעֶם טוֹיט!

וואַרט! צִי אָט דִיזעֶר רעֶשט פֿוּן דִי אַמאָלִיגעֶ צײַטעֶן דעֶרמאָנט נאָר דִי בלוּטִיגעֶ מלחמות פֿוּן דִי גלאַדִיאַטאָרעֶן (וואָס האָבעֶן געֶקעֶמפֿפֿט מִיט ווִילדעֶ חיות)?

דוּד ראָסִי האָט אָנגעֶהוֹיבעֶן טראַכֿטעֶן וועֶגעֶן דִי פֿיעֶל מעֶנשעֶן, וועֶלכֿעֶ

זענֶען דאָ אומגעֶקומעֶן אִין אַ שרעֶקלִיכֿעֶן טויט צולִיעב זייעֶר אמונה. וועֶלכֿעֶ גבורה האָבעֶן יעֶנעֶ געֶמוטשעֶטעֶ אַרויסגעֶוויזעֶן! פֿון דִי רוימִישעֶ קיסרים, פֿון דִי רוימערִינס, פֿון דעֶם פֿאָלק—אִיז געֶבלִיבעֶן נאָר שטויב און אַש. אָבעֶר דִי געֶמוטשעֶטעֶ, דִי וואָס האָבעֶן זִיך מוסר=נפש געֶוועֶן פֿאַר'ן גלויבעֶן, לעֶבעֶן!

לעֶבעֶן און טראָגעֶן יסורים צולִיעב אַ אִידעֶע—דאָס אִיז אמת'עֶ העֶלדִישקייט!

טראַכֿטעֶנדִיג וועֶגעֶן דעֶם, האָט ראָסִי געֶהעֶרט אִין האַרצעֶן עֶפּעֶס נִיט קיין דייטלִיכֿעֶ שטִימעֶ, און גלייך ווִי אונטעֶר'ן איינפֿלוס פֿון אַ גרויסעֶ לִיכֿטִיגקייט, האָט עֶר פֿעֶרשטאַנעֶן, וואָס עֶר האָט צו טהון מאָרגעֶן אִין פּאַרלאַמעֶנט...

XIV.

קומעֶנדִיג אַהיים האָט ראָסִי געֶשרִיבעֶן אַ בּרִיעף צו ראָמאַ'ן:

„טייעֶרסטעֶ!

„בּרונאָ וועֶט דִיר אִיבּעֶרגעֶבּעֶן דִיזעֶן בּרִיף. בּאַלד ווִי דו וועֶסט אִיהם דורכֿלעֶזעֶן, זאָלסטו, צולִיעב מיין טובה און דיין טובה, אִיהם פֿעֶרנִיכֿטעֶן.

„אִיך קאָן מִיך נִיט לעֶנגעֶר שפּיעלעֶן מִיט דִיר אִין בּעֶהעֶלטעֶנִישעֶן. דאָס האָבּ אִיך דִיך לִיעבּ, און חאָטש אִיך פֿעֶרדִיעֶן נִיט דאַרויף, פִֿיהל אִיך, אַז אויך דו האָסט מִיך לִיעבּ מִיט דעֶר גאַנצעֶר נשמה. אִיך קאָן מִיך נִיט איינהאַלטעֶן, נִיט צו שרייבּעֶן דאָס, חאָטש אִיך בִּין אַ משוגעֶנעֶר, ווייל דִי שטעֶרונג, דִי וואַנד וואָס שטעֶהט צווִישעֶן אונז, קאָן מעֶן יעֶצט נִיט בּייקומעֶן, פּונקט ווִי פֿרִיהעֶר.

„אונז צושייידט, נִיט נאָר מיין אַרבּייט, נִיט גאָר דעֶר אונטעֶרשִיעד פֿון געֶבּורט און דִי פּאָזִיצִיעֶ, הגם דאָס אִיז אויך אַ ווִיכֿטִיגעֶ אורזאַכֿעֶ. אונז צושייידט—דעֶר טויט.

„אִינ'ם מעֶנשלִיכֿעֶן לעֶבּעֶן קומעֶן=פֿאָר אַזאָלכֿעֶ צופֿאַלעֶן, אַז אַ מעֶנש אִיז קראַנק אויף אַ ראַק, אָדעֶר אויף שווִינדזוכֿט, און אִיז דאַדורך פֿעֶרמשפּט צום שטאַרבּעֶן, קומט דִי לִיעבּעֶ און עֶפֿעֶנט פֿאַר אִיהם אַ וועֶלט, וועֶלכֿעֶ אִיז פֿול מִיט וואונדעֶרלִיכֿעֶ פֿאַנטאַזִיעֶס, האָפֿנונגעֶן אִין גלִיק.

וואָס איז דאַמאָלס? דער פֿערמשפּטער לײַדעט די שרעקליכע יסורים, אין יעדער אומאַרמונג פֿיהלט ער די אומאַרמונג פֿון טויט, אין קוש — דעם קאַלטען הויך פֿון קבר.

„אַ שרעקליכע טראַגעדיגע! אָבער די נאַטור איז אַ גוטע, זי נעהמט ניט אַוועק די האָפֿנונג ביז דער לעצטער סעקונדע. גאָטס געזונדמאַכענדע האַנד קאָן בעווײַזען וואונדער. ניט וועגען אַזאַ טויט רעד איך. דער טויט, וואָס דראָהט מיר, ווײס ניט פֿון קײן פֿאַנטאַזיעס און האָפֿנונגען...

„דערמאָן זיך, וואָס איך האָב דיר געזאָגט, ווען דו ביזט געקומען צו מיר צום ערשטען מאָל! צי געדענקסט דו?

„דײַן פֿאָטער, וועלכען מען האָט הושר געווען אין אַ פֿערשווערונג, איז פֿערשיקט געוואָרען גאָר אָהן אַ געריכט. איך, וועלכער האָב געהאַט די זעלבע פּאָליטישע איבערצײַגונגען וואָס ער, און האָב דאָס אַרויסגעזאָגט אין בריעף, וועלכע מען האָט איבערגעכאַפּט, בין אונטער די אויגען געמשפּט און פֿערמשפּט געוואָרען צום טויט. ניט קוקענדיג דאַרויף, בין איך צוריקגעקומען קײן איטאַליען, אונטער'ן נאָמען פֿון מײַן מוטער, מיט אַנדערע איבערצײַגונגען, אַנדערע ציעלען, אָבער איך האָב מיך ניט גענאַרט אפילו אײן סעקונדע. דאָסזעלבע שווערד פֿון דאַמאָקלעס הענגט איבער מיך, און הגם מיך האָט פֿערמשפּט אַ קריגס=געריכט, אָנשטאָט וועלכען יעצט וואָלט געזעסען אַ געריכט פֿון געשוואָרענע, זעה איך ניט קײן אונטערשיעד צווישען דעם אײַנמאָליגען טויט אויף דער תליה און דער געפֿענגנים אפשר אויף צוואַנציג יאָהר.

„וואָס האָב איך צו טהון? איך ליעב דיך, און אויך דו ליעבסט מיך. צי בעדאַרף איך, ווי דער אָרעמער סוחאָטניק, ערלויבען מיר פֿאַנטאַזיעס און האָפֿנונגען? דאָס וואָלט געווען אונערבאַרעמדיג, שלעכט, גידערטרעכטיג!

„ניין, דאָס איז אונמעגליך!

„דו מוזט אַליין וועגען דעם וויסען, אַז מײַן לעבען הענגט אויף אַ האָר. יעדער בריף פֿון דיר בעווײַזט עס. ווען דו זאָגסט, אַז דײַן האַרץ שטאַרבט=אָב בײַ'ם געדאַנקען, וואָס וועט געשעהען, ווען מיינגהעלי וועט צוריקקומען פֿון לאָנדאָן, בעווײַזסט דו דאָך אַרויס דײַן הערצליכע פֿרויענשוואַכקײַט, און דאָס בעווײַזט דאָך, ווי גערעכט איך בין זאָגענדיג, אַז כּל

זמן עס דויערט אונזער ליעבע, טאָרען מיר זיך ניט בעגעגנען איינער מיט׳ן אַנדערן.

„מיין ניט, אַז איך בין אַ טרוס און ציטער ביי׳ם געדאַנקען וועגען טויט. איך האָב ניט קיין מורא פאַר דער צוקונפט און בעדויער ניט די פערגאַנגענהייט. שטאַרבען פאַר דער מענשהייט — איז אַ כבוד. איך בין גרייט.

„פאַר דער טובה פון דער מענשהייט בין איך גרייט צו אָבגעבען מיין לעצטען טראָפּען בלוט, אָבער איך האָב קיין רעכט ניט, צו שלעפּען מיט זיך אַ ווייב, וואָס זיין לעבען איז מיר טייערער פון מיין אייגענעם.

„איבער מיין ווינגעלע האָט געשוועבט גאָטס האַנד. איך בעקלאָג זיך ניט. גאָט האָט מיך גערופען צו שווערע אַרבייט, און כדי מיר צו העלפען, האָט ער פון מיר צוגענומען פאַמיליע, פריינד — אַלסדינג. ציז די ליעבע בעדאַרף מיך אומקעהרען אַהינטער, צוריקוועדטס?

„איך ליעב דיך, איך ליעב, אָבער מיין שיקזאַל איז שוין בעשלאָסען און בעשטימט. ער לייערט שוין אויף מיר, ער וועט קומען היינט, מאָרגען, איך פיהל, אַז ער קומט אַלין נעהנטער און איך וועל ניט ענטלויפען — אָבער ווען מיין געליעבטע וואָלט שוין געווען מיין פרוי, געטראָגען מיין נאָמען, געטיילט מיין שיקזאַל, וואָס וואָלט דאַמאָלס געוועזען? דער טויט וואָלט אונז אייך צוטיילט, און נאָך מיין טויט וואָלסטו געליטען שרעקליך, ווייל די לייט זענען זיך נוקם אָן דער פרוי פון דעם מענשען, וועלכען זיי האָבען אומגעבראַכט.

„איך וואָלט דאָס ניט איבערגעטראָגען. דער געדאַנקען אַליין נעהמט מיר צו אַלע מיינע כחות. איך וואָלט ניט געהאַט קיין רוה אפילו אין קבר.

„ווען דו וועסט איבערלעזען מיין בריף און דערפיהלען, וויפיעל איך האָב געליטען שרייבענדיג איהם, וועסטו פערשטעהען, אַז דאָס, וואָס שטעהט צווישען אונז, לאָזט זיך ניט אָבשאַפען. עס איז געקומען דער מאָמענט, ווען איך האָב דיר געמוזט אָנטרייען מיין געהיימנים, וועלכען עס ווייס ניט קיין מענש אויף דער גאַנצער וועלט.

„דיר טרוי איך איהם אָן.

„איך שיק דיר ניט קיין אַריינגאַנגס־קאַרטע, ווייל איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט זיין אויף דער מאָרגעדיגער זיצונג.

„זאָל גאָט דיך נעהמען אונטער זיין שוץ! ווען ביי דיר וועט רעכט ווערען דער געדאַנקען וועגען שיידען זיך, דאַן זאָלסטו געדענקען, אַז ביז דער לעצטער מינוט פון מיין לעבען בין איך גרייט אויף דיינעם אַווינק.

„זיי געזונד, טייערסטע מיינע!

דוד לאָנע".

XV.

אויף מאָרגען פריה זענען אַלע קליינע געסלעך אַרום פּאַרלאַמענט געווען פול פאָלק.

דעם פּלאַץ האָבען אַרומגערינגעלט סאָלדאַטען, זיי האָבען זיך אויך אויסגעשטעלט אין איין שורה ביים אַריינגאַנג פון פּאַרלאַמענט, כדי די דעפּוטאַטען זאָל זיין בעקוועמער דורכצוגעהען.

אין פּאַרלאַמענט האָט שוין געקאָכט. גאַנץ פריה האָבען זיך שוין אָנגעהויבען צונויפקלויבען די מיטגליעדער פון דער לינקער פּאַרטיי. דוד ראָסי איז ביז יעצט נאָך ניט געקומען. עס איז שוין געווען צעהן דער זייגער, און דער אַנפיהרער איז ניטאָ.

— ער וועט ניט קומען! — האָבען איניגע געזאָגט.

— אַ דאַנק גאָט! — האָבען די אַנדערע געענטפערט.

די רעגירונגס=פּאַרטיי האָט געטענהט מיט גרויס היץ. מען האָט דערצעהלט, אַז דער פּרעמיער=מיניסטער, וועלכער האָט אַנ'אויג אויף אַלסדינג, האָט עטוואָס ענטדעקט. ער איז היינט געווען אין קוירינאַל, זיך בעראַטען מיט'ן קעניג.

קומענדיג אין פּאַרלאַמענט האָט ער געמאָלדען דעם פּאָרזיצענדען עפּעס אַ בעפעהל פון קעניג.

דערנאָך האָט ער געשיקט צום קריגס=מיניסטער, און דער רעזולטאַט איז געווען, אַז מען האָט באַלד געשיקט צוויי אַבטיילונגען מיליטער אין פּאַרלאַמענט.

זייגער צעהן האָט די רעגירונגס=פּאַרטיי פערנומען איהר פּלאַץ. די קאָרידאָרען זענען געוואָרען לעער.

דער באַראָן באָנעלי איז געווען אויבען, אין קאַבינעט פון פּאָר=

זיצענדען. עֶר איז געוועֶן פאָלקאָמעֶן רוהיג, געטראָגעֶן, ווי שטעֶנדיג, אַ בלובעֶל אין לאַץ.

מעֶן האָט איהם מודיע געוועֶן, אַז די זיצונג עֶפעֶנט זיך שוין, און צוגלייך האָט איהם דעֶר בעֶדינטעֶר דעֶרלאַנגט אַ וויזיט־קאַרטעֶ.

— רוף די דאַמעֶ תיכף — האָט דעֶר באַראָן געזאָגט.

דאָס איז געוועֶן ראָמאַ, און באָנעלי האָט זי בעגעגעֶנט בײַ'ם שוועֶל.

— דאָס דעֶרמאָנט מיר אַמאָליגעֶ צײַטעֶן — האָט עֶר געזאָגט — אָבעֶר וואַרום ביזטו געקומעֶן הײַנט, קינד מײַנס?

— פאַר וואָס האָב איך דעֶן הײַנט ניט געזאָלט קומעֶן?...

— ווײַל... עֶס קאָנעֶן פאָרקומעֶן עֶפעֶס אונרוהעֶן. רײַן פרײַנד פון פיאַצאַ נאָרמאַ זאָל האָבעֶן עֶפעֶס פאָרגעֶנומעֶן. די זיצונג קאָן זײַן ניט קײַן אַנגעֶנעֶהמעֶ, איך ראַט דיר, פאָהר צוריק אַהײַם.

— אָבעֶר דו האָסט עֶרשט אויף דעֶר העֶכסטעֶר שטופעֶ צורײַצט מײַן נײַגיריגקײַט, און פאַר קײַן פרײַז אין דעֶר וועֶלט וועֶל איך שוין ניט אַוועֶקגעֶהן.

— ווי דו ווילסט — האָט דעֶר באַראָן געעֶנטפעֶרט, פיהרעֶנדיג זי אויף דעֶר גאַלעֶרעֶ. — ווי פאָרטרעֶפליך זעֶהסט דו הײַנט אויס!

צי עֶר וועֶט זי שוין קײַנמאָל מעֶהר ניט זעֶהעֶן, ניט זײַן אײַנעֶר אַלײַן מיט איהר? עֶר וואַרט שוין גענוג לאַנג, עֶר האָט איהר אַ וויכטיגעֶ זאַך צו עֶרקלעֶרעֶן. ווען קאָן עֶר קומעֶן? — האָט עֶר שטיל געפרעֶגט.

— מאָרגעֶן נאָך מיטאָג האָב איך בײַ מיר אַ פעֶרזאַמלונג פון נײַגיריגעֶ, צו בעֶטראַכטעֶן מײַן פאָנטאַן — האָט ראָמאַ געעֶנטפעֶרט.

— אַלזאָ, וועל איך אויך קומעֶן — האָט געזאָגט דעֶר באַראָן, קושעֶנדיג איהר אין האַנד בײַם געזעֶגנעֶן זיך.

די טהיר, וועֶלכעֶ פיהרט צו דעֶר גאַלעֶרעֶ, האָט זיך צוגעֶמאַכט.

דעֶר באַראָן איז געגאַנגעֶן אין זיצונגס־זאַל, אָבעֶר פלוצלונג האָט עֶר בעגעגעֶנט דוד ראָסי, וועֶלכעֶר האָט זיך געאײַלט, צו פעֶרנעֶהמעֶן זײַן פלאַץ.

דעֶם באַראָן איז אַרויף אַ פלוצליגנעֶר געדאַנקעֶן, און עֶר האָט ראָסי פעֶרהאַלטעֶן.

— העֶרר ראָסי — האָט עֶר געזאָגט מיט אַ רוהיגעֶ שטימעֶ — אויב איהר וועֶלט אָננעֶהמעֶן אַן עצה פון אײַעֶר געגנעֶר, זײַט פאָרזיכטיג הײַנט.

ערלויבּט מיר אײַך צו זאָגען, אַז איהר שטעהט בײַ'ם ברעג פון אַנ'אָבּגרונד, און אויב איהר זאָרגט ניט פאַר אײַער פרײַהייט און לעבען, בעדאַרפט איהר װעניגסטענס ניט אַרויסשטעלען דעם פּאַרלאַמענט אין געפאַהר אין די אויגען פון גאַנץ אייראָפּאַ.

דער מיניסטער האָט געװאַרט אויף אַנ'ענטפער, אָבער ראָסי האָט זיך אַ נייג געגעבען שװײַגענדיג און איז אַװעקגעגאַנגען.

דורך דער װײַסער האַנדשוה האָט דעם באַראָנס קוש געבאַקט ראָמאַ'ס האַנד, און אַ רויטקייט פון שאַנדע האָט בעגאָסען איהר צאַרטעס געזיכט, װען זי האָט זיך געפונען אין איהר געװעהנליכער געזעלשאַפט. די פירשטין מיט דאָן קאַמילאָ'ן און אַ קלײנע גרופּע בעקאַנטע אויסלענדער זענען געזעסען אויף פאָטעלען; כמעט אַלע ערטער זענען געװען פערנומען; דורך דער גלעזערנער קאָפּולע האָבען זיך געגאָסען די שטראַהלען פון דער זון; עס איז געװען זעהר הייס.

אין פּאַרלאַמענט, חאָטש ער איז געװען איבערפולט, האָט געהערשט אַ שטילקייט.

דאָן קאַמילאָ האָט געװיזען די אויסלענדער, װאו יעדער פּאַרטיי זיצט.

— אָט איז געקומען דער באַראָן באָנעלי! דאָס פּנים װי פון אַ שטיין, אמת? עפּעס שײַנט מיר, אַז ער פּלאַנעװעט אַ פערשװערונג.

— גיב מיר די לאָרנעטקע, דזשי=דזשי — האָט ראָמאַ געזאָגט.

עס איז אַרײַנגעקומען דוד ראָסי, און איהם האָט עס ראָמאַ לאָרנעטירט. ער איז געװען בלאַס װי אַ מת.

„ער מוז אַהער אַ קוק געבען“ האָט ראָמאַ געטראַכט און ניט אַראָבּגענומען די אויגען פון איהם. ער האָט װירקליך אויף אַ סעקונדע אויפגעהויבען די אויגען. ראָמאַ האָט געפיהלט, אַז ער זעהט זי, דען זײַנע הענד האָבען געציטערט. שיער, שיער האָט זי ניט אַרויסגעלאָזט פון האַנד די לאָרנעטע, אַזוי איז זי געװען געריהרט.

דער פּרעזידענטער מיט די סעקרעטאַרען זענען אַרײַנגעקומען אין זאַל. ער האָט זיך געזעצט און געקלונגען.

— די זיצונג הויבּט זיך אָן — האָט ער געזאָגט.

דער פּרעמיער=מיניסטער האָט געלעזען אַ פאָרשלאַג, װאָס זײַן צװעק איז, צו פערגרעסערען די עפענטליכע זיכערהייט. װען ער האָט געענדיגט דאָס לעזען, האָט ער צוגעגעבען:

– ווײַל די פֿראַגע איז אַ דרינגענדע, פֿערלאַנגט דער קעניג און די רעגירונג, אַז די רעזאָלוציע זאָל זײַן אָהן אָבשטימונג.

צוויי אָדער דרײַ פֿון די לינקע האָבען זיך אויפֿגעריסען פֿון די ערטער און געשריען:

– איך בעט דאָס וואָרט!

דער פֿאָרזיצענדער האָט זיך געמאַכט, גלײַך ווי ער הערט ניט, און האָט געקלונגען.

– איך בעט דאָס וואָרט! – האָבען שוין געשריען לערך צוועלף שטימען פֿון די לינקע, און אין דערזעלבער צײַט האָבען לערך הונדערט שטימען פֿון די רעכטע געשריען:

– מיר שטימען!

– ווער עס איז פֿאַר, זאָל זאָגען „יאָ!” – האָט דער פֿאָרזיצענדער געזאָגט.

– יאָ! – האָבען געשריען צווייהונדערט פֿינפֿציג שטימען.

– מיר בעטען דאָס וואָרט! – האָט מען ניט אויפֿגעהערט שרײַען פֿון דער לינקע.

– איך רעכען, אַז מיר האָבען אַ גענוגענדע צאָהל שטימען פֿאַר דעם פֿאָרשלאַג – האָט געזאָגט דער פֿאָרזיצענדער.

עס איז געוואָרען אַנ'אונבעשרײַבליכער ליאַרם. די לינקע איז אויפֿגעשפּרונגען און הויך פּראָטעסטירט.

– דאָס איז אַנ'אונרעכט! דאָס איז ניט קיין אָבשטימונג! דאָס איז געגען דער קאָנסטיטוציע! דאָס איז אַ גוואַלד!

דער פּרעמיער-מיניסטער איז אויפֿגעשטאַנען. פֿון אַלע זײַטען האָבען זיך אָנגעהויבען שיטען אויף איהם בעליידיגונגען.

– פֿעררעטער, לומפּ! די ערד זאָל דיך אײַנשלינגען!

ראָמאַ האָט פֿון איהר אָרט געזעהען די אויסגעשטרעקטע פֿויסטען, און ווי צוויי מענשען האָבען אַרויסגעהאַפּט רעוואָלווערען און זיך געציעלט צום מיניסטער. צי וועט מען איהם הרגענען? צי וועט זיי קיינער ניט אָבהאַלטען? צי קיינער, אויסער איהר, זעהט עס ניט?

ראָמאַ האָט זיך אויפֿגעהאַפּט פֿון אָרט, געוואָלט שרײַען, אָבער די שטימע איז ווי פֿערשטיקט געוואָרען אין איהר האַלז.

פֿלוצלינג איז געשעהן אַנ'אונערוואַרטעטע זאַך. דוד ראָסי איז

אויפגעשטאַנען פֿון זייַן אָרט און זיך געשטעלט צווישען מיניסטער און די, וואָס האַלטען אויסגעשטרעקט די רעוואָלווערען.

ראָמאַ האָט אויסגעשריען און איז אַנידערגעפֿאַלען. איהר האָט געדאַכט, אַז זי פֿליהט אין אָבגרונד, זי האָט געהערט עפּעס אַ הילכערייַ און איז געפֿאַלען אין אָהנמאַכט.

ווען דוד ראָסי האָט מיט זייַן אייגענער ברוסט פֿערשטעלט דעם מיניסטער, האָבען די מענשען פֿון זייַן פּאַרטייַ איהם זעהר גוט פֿערשטאַנען. זיי האָבען ניט ערוואַרט, אַז ער וועט זיי שטערען צו אויספֿיהרען דעם סטראַשונגעק, און זיי צווינגען צו שיסען אין איהם, אויב זיי ווילען טרעפֿען דעם מיניסטער.

די איבעראַשטע זענען פֿערשוויגען געוואָרען און אַ סעקונדע איז געוואָרען שטיל ווי אין אַ קבר. אָבער די רעכטע האָבען ניט פֿערשטאַנען ראָסי'ס אויפטהו און דעם אייַנדרוק וואָס דאָס האָט געמאַכט אויף די לינקע. זעהענדיג אַ מענשען, וועלכער שטעהט מיט'ן הינטען צום מיניסטער, האָבען זיי געמיינט, אַז די לינקע וויל אויף אַ גראָבען אופן בעלייַדיגען דעם פּרעמיער, און דאַרום האָבען זיך אויף ראָסי'ן אָנגעהויבען שיטען שאַרפֿע ווערטער.

די לינקע איז געקומען צום זין, האָט פֿערשטאַנען דעם טעות און געענטפֿערט מיט אַ שפּאָטישען געלעכטער. די גאַנצע סצענע האָט געפּאַסט פֿאַר אַ משוגעים־הויז.

— דו, גאַסענייונג, אונטערגעזאָרפֿענער! — האָט געשריען די רעכטע.

— אייזלען! פֿערד! האָט געשריען די לינקע.

דוד ראָסי, שטעהענדיג נאָך אַלץ פֿאַר'ן באַראָן, האָט די אויגען אייַנגעקלעבט אין די פֿאָרשטעהער פֿון דער לינקע, וועלכע זענען איינציגווייז אַרויסגעגאַנגען פֿון זאַל.

— לעבען זאָל די רעפּובליק! — האָבען זיי געשריען אַרויסגעהענדיג.

— לעבען זאָל דער קעניג! — האָבען געענטפֿערט די געגנער.

ווען די ערטער אויף דעם לינקען פֿליגעל זענען געוואָרען לעער און די רעכטע האָבען ניט אויפגעהערט צו שרייַען, האָט זיך דערהערט דאָס גלעקיל פֿונ'ם פּאָרזיצענדען. ראָסי האָט אויך גענומען אַרויסגעהען, אָבער דער באַראָן האָט אַוועקגעלעגט זייַן האַנד אויף ראָסי'ס אָרעם און געזאָגט מיט [illegible]:

— סיִנאָר! אויב איהר וועט וועלען דאָס צווייטע מאָל מיך בעליידיגען, קלויבט אייך אויס אַנ׳אַנדערע מיטעל און שטעלט זיך ניט צווישען מיר און דעם פּאַרלאַמענט.

XVI.

איבער׳ן קאָרידאָר פון פּאַרלאַמענט איז געלאָפען דער שווייצער מיט וואַסער און קאָניאַק.

— וואָס איז געשעהן? — האָט עמיצער געפרעגט.

— עפּעס אַ דאַמע איז קראַנק געוואָרען, מען האָט זי אַריינגעטראָגען אין צימער פון פּרעזידענטען.

— ווער איז דאָס?

— דאָננאַ ראָמאַ.

דער מענש, וועלכער איז אַ מינוט פריהער געשטאַנען רוהיג ענטקעגען דעם רעהריל פון רעוואָלווער, איז בלאַס געוואָרען און האָט גוואַלדיג געציטערט. איבערשפּרינגענדיג איבער דריי טרעפּ, איז ער געלאָפען אַרויף, אין דער הויך.

הינטער׳ן טהיר זענען געשטאַנען די דיענער. ראָסי האָט געוואָלט אַריינגעהען, דער שווייצער האָט איהם ניט ערלויבט.

— מען האָט מיר בעפאָהלען, קיינעם ניט אַריינלאָזען.

אין דעם מאָמענט איז אָנגעקומען דער פּרעמיער־מיניסטער. די דיענער זענען אָבגעטראָטען און ער איז אַריין אין צימער.

איין אויגענבליק האָט ראָסי געוואָלט אַהעקשטויסען די דיענער, אָבער באַלד האָט ער זיך בעטראַכט און איינגעהאַלטען. דערווייל איז אַרויס פון צימער זיין בעקאַנטער דאָקטאָר.

— אום גאָטעס ווילען, וואָס איז געשעהען? — האָט ראָסי שטיל געפרעגט — צי איז זי זעהר קראַנק, אָדער עטוואָס בעסער?

— בעסער.

— דאַנק גאָט! אַ דאַנק גאָט! — האָט ער געזאָגט מיט אַ געריהרטער שטימע.

דער דאָקטאָר האָט אַ קוק געגעבען אויף איהם און געשמייכעלט.

– אַ נאַרישקייט! אַ לײַכטע חלשות דורך די הִיץ, די געשרייען און...

– אִיהר זייט, אַלזאָ, זִיכער, אַז קיין בעז וועט נִיט אַרויסקומען? אפשר וועט אִיהר געהן צורִיק?

– לאָזט צו רוה! אִיךְ האָב גאָר נִיט גערעכענט, אִיהר זאָלט זִיךְ אַזוי אִיבערשרעקען.

– אַז אַ פֿרוי לײַדעט, דאַן, פֿערשטעהט אִיהר...

– אום גאָטעס ווִילען, ראָסִי! אִיהר זײַט דאָךְ אַ מאַנספּערזאָן. אִיךְ האָב געזעהען, וואָס אִיהר האָט געטהון מִיט פֿינף מִינוט צורִיק, און יעצט... שטעהט דאָ, זי געהט באַלד אַרויס. אַדיע, פֿרײַנד.

דוד ראָסִי האָט דערהערט אַ שאָרכערײַ פֿון אַ זײַדענעם קלייד און עמִיצענס אַ שטִימע, רעדט פֿערטרויט. ער אִיז אַוועק אָן דער זײַט, כּדי מען זאָל אִיהם נִיט זעהען. דערנאָךְ אִיז ער אַרויף אויפֿ'ן דרִיטען שטאָק און געקוקט דורכ'ן פֿענסטער. ראָמאַ, געשטִיצט אויפֿ'ן באַראָנס אָרעם, האָט זִיךְ אַרײַנגעזעצט אין אַ קאַרעטע. זי אִיז געוועזען זעהר בלאַס, אָבער מִיט אַ שמייכעל האָט זי געדאַנקט דעם באַראָן פֿאַר זײַן גינצִיגקײַט. ראָסִי וואָלט אַוועקגעגעבען די נשמה פֿאַר אַזאַ שמייכעל. דערדרִיקט אִיז ער צורִיקגעגאַנגען אִין זאַל.

– וואָס האָב אִיךְ געטהון? – האָט ער געטראַכט. – אִיךְ פֿערהאַס דיזען מענשען, אִיךְ בעגעהר זײַן טויט, און האָב אִיהם געראַטעוועט דאָס לעבען! וואָס פֿאַר אַ רעזולטאַט וועט דערפֿון אַרויסקומען? אִיךְ האָב ראָמאַ'ן ווִידער אַרײַנגעוואָרפֿען אִין זײַנע אָרעמס.

אַ האַלבע שעה נאָכדעם האָט עפּעס אַ שליח אִיהם געבראַכט אַ בּרִיף, געשרִיבען מִיט אַ בלײַשטִיפֿט:

„געלִיבטער הער ראָסִי!

דעם בּרִיעף האָב אִיךְ ערהאַלטען, און, לויט דעם וואונש, האָב אִיךְ אִיהם פֿערבּרענט, חאָטש מִיר האָט געדאַכט, אַז אִיךְ בּרען מײַן אייגען האַרץ.

נו, האָסטו געטהון, פֿאָלגענדִיג דײַן ווִילען. אָבער אִיךְ מוז דִיךְ זעהען תּיכּף ומיד. דאָס האָט קיין שום שײַכות נִיט מִיט דעם, וואָס דו האָסט געשרִיבען אִין בּרִיף, און נִיט מִיט מינגהעלי'ן, דו זעהסט אַלזאָ, אַז אָהן שרעק קאָנסטו מִיךְ אָננעהמען.

וואַרט אויף מיר הײַנט אין אָוועגד. מאַך, אַז מיר זאָלען זײַן אײנע אַלײן.
ראָמאַ וו.״

XVII.

וואָס נעהנטער דער אָוועגד איז געקומען, איז ראָסי׳ס אונרוהיגקײַט אלץ גרעסער געוואָרען.

דער הימעל איז געווען פֿערוואָלקענט. ראָסי האָט זיך אײַנגעהערט מיט דער גרעסטער אויפֿמערקזאַמקײַט צו יעדען געראויש פֿון פלאַץ. ענדליך איז אַ דראָושקע געבליבען שטעהן אונטען נעבען טהיר, און עמיצער איז לײַכט געלאָפֿען אויף די טרעפּ.

די טהיר האָט זיך געעפֿענט און ראָמאַ איז אַרײַנגעקומען. ווי אָהן געדאַנקען האָט ער געקוקט אויף איהר, און דאָס האַרץ האָט געקלאַפּט ווי מיט אַ האַמער.

— איך בין געקומען נאָר אויף אַ ווײַלע — האָט זי געזאָגט — דו האָסט ערהאַלטען מײַן בריף?

ראָסי האָט אַ שאָקעל געטהון מיט׳ן קאָפּ.

— דוד, איך פֿאָדער, דו זאָלסט האַלטען דײַן הבטחה

— וועלכע?

— אַז דו וועסט קומען, ווען איך וועל דיך בערופֿען. איך בערוף דיך יעצט. איך האָב געענדיגט דעם פֿאַנטאַן; מאָרגען וועט מען קומען, איהם בעטראַכטען. גאַנץ רוים וועט זײַן; איך בעגעהר, אַז דו זאָלסט אויך זײַן.

— צי איז דאָס נויטיג?

— דורכאויס נויטיג צו דעם, וואָס איך האָב ברעה צו טהון. פֿרעג גאָר ניט. טרוי מיר און קום.

זי האָט גערעדט מיט אַ גיכער, ענטשלאָסענער שטימע; איהרע באַקען האָבען געברענט, די אויגען געפֿונקעלט. ער האָט זי קײַנמאָל ניט געזעהען אין אַזאַ צושטאַנד, און ער האָט זיך אַלײן געפֿרעגט: וואָס פֿאַר אַ געהײמנים שטעקט אין דיזער אײַנלאַדונג?

— גוט! — האָט ער געענטפֿערט נאָך אַ ווײַלע איבערלעגונג — איך וועל קומען.

— דאָס איז אין גאַנצען, וואָס איך האָב דיר געהאַט צו זאָגען. איך האָב דיר געקאָנט שרײַבען, אָבער איך האָב מיך געשראָקען, אַז מײַן געבעט וועט ניט דערפילט ווערען. צום ווידערזעהען!

ער האָט זיך נאָר פערנײגט ווען ראָמאַ איז אַרײַנגעקומען. יעצט, האָט זי זיך אויסגעדרעהט צו אַרויסגעהען; ניט געבענדיג איהם די האַנד.

— ראָמאַ! — האָט ער אויסגערופען מיט אַ פערשטיקטער שטימע.

זי איז געבליבען שטעהען, ניט רעדענדיג אַ וואָרט.

— מיר איז גרינגער אויפ׳ן האַרצען פון דעם מאָמענט, ווען דו האָסט געשריבען, אַז דו ביזט מסכים מיט מיר.

— אַז איך בעדאַרף דיך פערגעסען?

— יאָ, אָבער דו זאָלסט ניט מײנען, אַז איך לײַד ניט, צושײדענדיג זיך מיט דיר, ראָמאַ! איך ווידערהאָל כסדר: גאָט, זאָל געשעהען דײַן ווילען! — אָבער דאָס קומט מיר אָן שווער. איך וועל בעטען גאָט, אַז דו זאָלסט זײַן אַ גליקליכע.

— מיר האָבען דאָך געזאָלט וועגען דעם ניט רעדען מעהר! — האָט זי געזאָגט מיט אונגעדולד.

— ראָמאַ! — האָט ער געזאָגט מיט אַ ציטערנדע שטימע — אויב די וועסט מיך בעדאַרפען אַ צווייטען מאָל, קום ניט, נאָר שרײַב.

איהר שטערן איז ווי פערצויגען געוואָרען מיט אַ וואָלקען.

— צוליעב דיר אַלײן טהו דאָס.

— אָ, דאָס האָט יעצט ניט די מינדעסטע בעדײַטונג.

— אָבער מענשען בעלײדיגען דיך מיר אין די אויגען, און...

— און וואָס זאָגסט דו?

— איך האָב זײ געזאָגט... האָט ער געשטאַמעלט.

— איך פערשטעה — האָט זי געענטפערט, אָבער איהרע אויגען האָבען ווידער געגלאַנצט.

— מיר איז ניט אַנגענעהם — האָט זי געזאָגט, ווענדענדיג זיך צום אַרויסגאַנג — וואָס איך האָב דיך דערצירנט מיט מײַן קומען.

— דערצירנט? — האָט ער אויסגעשריען, און אין זײַן שטימע האָט זיך געהערט די גאַנצע טיפקײט פון זײַן ליעבע.

עס האָט אָנגעהויבען רעגנען, און די טראָפּענס האָבען געקלאַפּט אין די שויבען.

– דו קאָנסט גיט יעצט אַוועקגעהען – האָט ער געזאָגט – און ווייל דו וועסט אַ צווייטען מאָל שוין ניט קומען, מוז איך דיר עפּעס זאָגען.

זי האָט זיך תיכף געזעצט, אָבגעקנעפּעלט איהר מאַנטעל, אַראָבגענומען דעם הוט און אָנגעהויבען אַראָבציהען די האַנדשוה. איהר וואונדערליכער קאָפּ, מיט די שוואַרצע געקרייזעלטע האָר, האָט אויסגעזעהען זעלטען שען.

ראָסי האָט ניט געהאַט די דרייסטקייט, צו קוקען אויף איהר. אָבער ער האָט געפיהלט, אַז יעדע סעקונדע איז ער גרייט פאַלען איהר צו די פיס. – ווי רוהיג זי איז! וואָס קען דאָס בעדייטען? – האָט ער געטראַכט.

ער איז צוגעגאַנגען צום שרייב-טיש און אַרויסגענומען אַ קליין פּעקעלע.

– צי געדערקענסט דו די שטימע פון דיין פאָטער? – האָט ער געפרעגט.

– יאָ, אָבער צו וואָס פרעגסט דו?

– אין דיעזען צילינדער איז איינגעבונדען זיין שטימע.

זי האָט זיך אויפגעכאַפּט פון אָרט, און צוריק געשווינד זיך אַוועקגעזעצט.

– זאָג מיר אַלסדינג – האָט זי געבעטען.

– ווען דיין פאָטער איז פערשיקט געוואָרען אויפ'ן אינזעל עלבאַ, איז ער שטענדיג געווען אונטער דער אויפזיכט פון פּאָליציי אָבער, איהם איז געווען ערלויבט צו רעדען מיט די חברים. געוועהנליך דויערט די פערשיקונג פון איין יאָהר ביז פינף יאָהר. מען האָט זיך בעמיהט, אַז פאַר דיין פאָטער זאָל די פערשיקונג געדויערען אויף עביג. ער האָט געזעהען די, וועלכע פאָהרען אַרויס, ער האָט גערעדט מיט די, וועלכע קומען, און אַזוי איז צו זיין קבר דערגאַנגען אַנ'אָבקלאַנג פון דער וועלט.

– צי האָט ער עטוואָס געהערט וועגען מיך?

– יאָ, און וועגען מיך אויך. מען האָט איהם געבראַכט ידיעות וועגען דוד ראָסי און זיינע אַרבייטען, און ער האָט אונטער'ן נייעם נאָמען דערקענט דוד לעאָנע, וועלכען ער האָט זעלבסט ערצויגען און אויסגעהאָדעוועט. ער האָט מיר געוואָלט שיקען אַנ'אויפטראַג, אַ בקשה, אָבער די בריף פון די אַרעסטאַנטען לעזט מען, איז איהם געווען שווער צו שרייבען. עס האָט זיך אָבער געפונען אַ וועג. איינעם פון די אַרעסטאַנטען האָט מען געשיקט אַ פאָנאָגראַף מיט אַ פּושקע צילינדערס. די פערטריבענע האָבען זיך געוויילט, הערענדיג די מוזיק. ווייל איין ציליני-

דער איז געווען אַ נייַער, האָט דער פֿאָטער איהם בענוצט, צו שיקען מיר דורך איהם זייַן מונדליכען אויפֿטראַג. ווען דער אייגענטימער פֿון פֿאָנאָגראַף איז צוריק פֿרייַ געוואָרען, האָט ער מיטגענומען דעם צילינדער, צו איבערגעבען איהם מיר. אָט איז ער.

ציטערנדיג אין גאַנצען האָט ראָמאַ גענומען דאָס פּושקעלע, אויף וועלכען ס'איז געווען אויפֿגעשריבען מיט אַ בלייַ-שטיפֿט.

„צו די הענד פֿון ד. ל.; – פֿערניכטען, אויב דער דעפּוטאַט ראָסי וועט ניט וויסען, וואו איהם צו זוכען".

ראָמאַ'ס געזיכט איז געוואָרען שטערבליך בלאַס.

– דאָ איז די שטימע פֿון מייַן פֿאָטער?

– זייַן לעצטער פֿערלאַנג. ער איז געשטאָרבען פֿאַר צוויי יאָהרען. און יעצט, צי וועסט זייַן אים שטאַנד, איהם אויסצוהערען?

– יאָ – האָט זי געשעפּטשעט, קוים וואָס מען האָט געהערט.

ראָסי האָט אַרייַנגעלעגט דעם צילינדער און אָנגעררעהט דעם פֿאָנאָגראַף.

דער רעגען האָט מיט גרויס קראַפֿט געקלאַפּט אין די שויבען, דער פֿאָנאָגראַף האָט אָנגעהויבען צו רוישען, און ענדליך האָט זיך דערהערט אַ לויטערע, פֿולע שטימע.

„דוד לעאָנע, דייַן אַלטער פֿרייַנד, דאָקטאָר ראָזעלי, שיקט דיר אַנ'אויפֿטראַג פֿון שטערבליכען בעט..."

ראָמאַ האָט אָנגעכאַפּט מיט'ן האַנד ראָסי'ן און האָט שטיל אַרויס גערעדט:

– שטעה! איך מוז אָברוהען.

מיט בלאָנדזשענדע אויגען האָט זי געקוקט אין אַלע זייַטען פֿון צימער, גלייַך ווי זי וואָלט דערוואַרט, עס זאָל זיך דערווייַזען דער גייַסט. מיט גרויס שוועריגקייַט האָט זי געאָטעמט.

– מיר איז שוין בעסער.

אין אַ ווייַלע אַרום האָט ווידער דיזע שטימע געזאָגט:

„זוהן מייַנער, איך האָב דערפֿילט מייַן שולד, וועלכע איך האָב פֿערשפּראָכען, צושיידענדיג זיך מיט דיר אין לאָנדאָן, אָבער מייַן בריף איז דיר ניט אָנגעקומען. דאָרט האָב איך געשריבען, ווער איך בין און פֿאַר וואָס איך האָב איבערגעביטען מייַן נאָמען. דאָס איז אַ לאַנגע געשיכטע, און איך מוז מיך אייַלען. איך בין פּראָספּערא וואָלאָנאַ: מייַן פֿאָטער

אִיז גֶעוועֶן דעֶר לעֶצטעֶר פִֿירשט מִיט אַזאַ נאָמעֶן. אוֹיסעֶר דִי מאַכֿט אוּן אִיהרעֶ שפִּינאָנעֶן, האָט קײנעֶר אִין אִיטאַליעֶן נִיט געֶוואוּסט, אַז אִיךְ בִּין נִיט ראָזעֶלִי.

„דאָ, אִין מײַן קבר, האָבּ אִיךְ מִיךְ דעֶרוואוּסט, וואָס אִיז געֶשעֶהעֶן צײַט אִיךְ בִּין פֿעֶרשוואוּנדעֶן געֶוואָרעֶן פֿוּן דעֶר וועֶלט. דעֶר פֿעֶררעֶטעֶרִישעֶר בּרִיף, וועֶלכֿעֶר האָט מִיךְ געֶרוּפֿעֶן קײַן אִיטאַליעֶן אוּן אִיבּעֶרגעֶגעֶבּעֶן אִין דִי העֶנד פֿוּן דעֶר פּאָלִיצײַ, אִיז געֶוועֶן דִי אַרבּײַט פֿוּן אַ מעֶנשעֶן, וועֶלכֿעֶר האָט הײַנט אַרײַנגעֶחאַפּט מײַן גאַנצעֶן פֿעֶרמעֶגעֶן, אַלס בּעֶלאָהנוּנג פֿאַר זײַן פֿעֶרראַט“.

— צִי אִיז דאָס דעֶר בּאַראָן?

ראָסִי האָט אָבּגעֶשטעֶלט דעֶם פֿאָנאָגראָף.

— אפשר ווִילסטוּ נִיט הערעֶן?

— ווײַטעֶר, ווײַטעֶר.

דִי שטִימעֶ, וואָס אִיז אַרוֹיסגעֶגאַנגעֶן פֿוּן פֿאָנאַגראַף, אִיז יעֶצט געֶוועֶן אַ צִיטעֶרנדעֶ, ווִי הײזעֶרִיג.

„פֿעֶרראַטעֶנדִיג דעֶם פֿאָטעֶר, ווײס אײן גאָט, פֿאַר וואָס האָט עֶר זִיךְ בּעֶשעֶפֿטִיגט מִיט׳ן קִינד. עֶר אִיז געֶקוּמעֶן קײַן עֶנגלאַנד, האָט זִי געֶפִֿינעֶן אוֹיף דעֶר גאַס, ווײַל דִי מעֶנשעֶן, וועֶלכֿעֶ אִיךְ האָבּ מײַן געֶלִיעֶבּטעֶ אָנגעֶטרוֹיט, האָבּעֶן זִי אַוועֶקגעֶוואָרפֿעֶן. מִיט געֶלד האָט עֶר געֶצוואוּנגעֶן דִיעֶזעֶ געֶמײנעֶ לײַט, אַ פֿרעֶמד קִינד זאָלעֶן זײ בּעֶגראָבּעֶן אוּנטעֶר׳ן נאָמעֶן פֿוּן מײַן פֿעֶרגעֶטעֶרטעֶר ראָמאַ.

„זִי אִיז יעֶצט אִין רוֹים, טראָגט מײַן אֶמת׳ן נאָמעֶן, לעֶבּט אִין אַ אַטמאָספֿעֶרעֶ, וועֶלכֿעֶ אִיז פֿוּל מִיט געֶפֿאַהר, אוּן פִֿיעֶלײַכֿט מִיט שאַנדעֶ. זוהן מײַנעֶר! ראַטעֶוועֶ זִי! דעֶר מעֶנש, וועֶלכֿעֶר האָט פֿעֶרראַטעֶן דעֶם פֿאָטעֶר, קאָן אוֹיךְ פֿעֶרראַטעֶן דִי טאָכֿטעֶר. נעֶהם זִי צוּ פֿוּן אִיהם, ראַטעֶווע זִי פֿוּן זײַנעֶ נעֶגעֶל. דאָס אִיז מײַן לעֶצטעֶ בּקשה.

„דוד — האָט געֶרעֶדט דִי שטִימעֶ אַזוֹי אָבּגעֶשוואַכֿט, אַז קוֹים וואָס מעֶן האָט זִי געֶהעֶרט — ווען דוּ וועֶסט דעֶרהעֶרעֶן דִיעֶזעֶ ווערטעֶר, וועֶל אִיךְ שוֹין זײַן אִין קבר... עֶס נעֶהמט מִיךְ אָן אַ פֿעֶרצווײפֿלוּנג אוּן אַני אוּנרוּה... זאָלסט נִיט האַלטעֶן פֿאַר גרִינג מײַן בּקשה... וואָס דוּ זאָלסט נִיט בּעֶשלִיסעֶן, זײ גוּט פֿאַר מײַן קִינד... יעֶדעֶ נאַכֿט חלומט זִיךְ מִיר װעֶגעֶן אִיהר... אִיךְ וואָלט וועֶלעֶן, אַז זִי זאָל ווִיסעֶן, ווִי אִיךְ לִיעֶבּ זִי...

איך פֿעראַבשייד זיך מיט דיר, מיין זוהן. דאָס ענדע קומט. זאָל דיר גאָט העלפֿען ביי דיין אַרבייט אין דעם ווערק, וועלכֿען איך האָב שלעכֿט געמאַכֿט, אָדער וואָס איך האָב ניט געענדיגט. אויבֿ נאָכֿ'ן טויט געדענקען מיר וועגען די איבערגעבליבענע, זיי זיכֿער, אַז איך וועל זיין דיין מליץ־יושר פֿאַר'ן אַלערהעכֿסטען".

די שטימע איז שטיל געוואָרען, און עס האָט אויסגעוויזען גלייך ווי עפּעס אַ גייסט צושווימט אין דער לופֿט. ראָמאַ איז געפֿאַלען אויפֿ'ן פֿאָטעל און פֿערדעקט דאָס געזיכֿט מיטביידע הענד. אַ ווייַלע נאָכֿדעם האָט זי אָבגעווישט די אויגען מיט'ן טיכֿעלע און האָט אָנגעהויבען אָנטהון דעם הוט.

— ווי לאַנג האָסטו ערהאַלטען דיזען אויפֿטראַג.

— דאַן, ווען דו ביסט אַהער געקומען צום ערשטען מאָל.

— אַלזאָ, ווען איך האָב געבעטען, דו זאָלסט קומען צו מיר... האָסטו דאָס געטהון צוליעב מיין פֿאָטער?

— יאָ.

— צייט אַ מאָנאַט האָסטו אַלעס געוואוסט וועגען באַראָן, און דו האָסט גאָר ניט געזאָגט. פֿאַר וואָס?

— דאַמאָלס וואָלסטו מיר ניט געגלויבט.

— און דערנאָך?

— האָב איך געהאַט אַנ'אַנדער אורזאַכֿע.

— צי זי איז מיר נוגע?

— יאָ.

און יעצט?

— יעצט, ווען מיר צושיידען זיך, בין איך געצוואונגען, צו זאָגען דיר, ווער ער איז.

— און ווען דו וואָלסט געוואוסט, אַז די גאַנצע צייט האָט ער עמיצען בענוצט, צו אומברענגען דיך?

— איך וואָלט מיך ניט אַנדערש אויפֿגעפֿיהרט.

זי האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ. איהרע אויגען האָבען געפֿונקעלט מיט דעם אויסדרוק פֿון עפּעס אַ פֿעסטען בעשלוס. מיט אַ ציטערנדער שטימע, ווי זי וואָלט געהאַלטען ביי'ם וויינען, האָט זי געזאָגט:

— קום באַרגען, דוד! דורכֿאויס! איך וואָלט דיר קיינמאָל ניט

געשענקט, ווען דו זאָלסט נִיט האַלטען קײַן וואָרט. וועסט קומען? וועסט קומען?

זי איז אַרויסגעלאָפען געשווינד, מורא האָבענדיג, זי זאָל נִיט אויסברעכען אין אַ געוויין.

„יעצט וועט זי שוין נִיט אַרײַנפאַלען אין די הענד פון ריזען מענשען“ — האָט דוד געטראַכט.

ער האָט אָנגעצונדען די לאָמפּ און זיך גענומען צו דער אַרבײַט.

XVIII.

אויף מאָרגען, ווען דוד ראָסי איז נאָך געלעגען אין בעט, האָט עמיצער אָנגעקלאַפּט אין טהיר. דאָס איז געווען ברונאָ. ער איז געווען עפּעס צוטראָגען, און מיט אַ פערשטיקטער שטימע האָט ער געזאָגט.

— איהר וועט נִיט געהען, סיניאָר, הײַנט צו דאָננאַ ראָמאַ?

— איך וועל געהען.

— איהר האָט געזעהען איהר אַרבײַט?

— כמעט ווי נײַן.

— איך אויך נִיט? זי האָט זיך אויסגעזוכט אַן׳אַנדער העלפער. אָבער איך האָב געזעהען די אַרבײַט דעם ערשטען טאָג, ווען זי האָט אָנגעהויבען אַרבײַטען, און איך ווייס, וואָס זי בעדײַט.

— וואָס אַזוינס, ברונאָ?

— איהר וועט ווידער ווערען אין כעס.

— רעד.

— זי האָט געמאַכט פון אײַך אַ יודאַש אויף איהר פאָנטאַן.

— דאָס איז אין גאַנצען?

— אָבער דאָס איז אַ שענדליכע קאַריקאַטור. איהר זײַט געזעסען פיער טאָג און איהר האָט גאָר נִיט געזעהען. דאָס איז שרעקליך, און זי האָט עס עקסטראַ געמאַכט. ווען איך טראַכט וועגען דעם, פערגעס איך, וואָס דער הערר האָט געזאָגט, און איך פערהאַס דיעזע פרוי. הײַנט קלויבט מען זיך צונויף צו איהר, כדי צו בעטראַכטען דעם פאָנטאַן, און דעם הערר האָט זי אײַנגעלאַדען, כדי איהרע געסט זאָלען פון אײַך, סיניאָר, אָבשפּאָטען. געהט נִיט, סיניאָר! הערט מײַן ראַט, געהט נִיט!

— בּרונאָ! — האָט ראָסי געֶענטפֿעֶרט — נעֶהם דיר גוט אין קאָפּ דאָס, וואָס איך וועֶל דיר זאָגעֶן: דאָננאַ ראָמאַ האָט געֶמאָגט געֶבּעֶן מײַן קאָפּ יודאַשעֶס געֶשטאַלט, אפילו דעֶם שטן׳ס אויסזעֶהעֶן, און מײַן גלויבּעֶן אין איהר וועֶט בּלײַבּעֶן פֿעֶסט, אונבּעֶריהרט.

— בּאמת.

— יאָ, איך שווער בּײַ גאָט, אַז יאָ, אַלזאָ, לאָז זי צורוה.

ראָסי, געֶהעֶנדיג צו ראָמאַ׳ן, האָט בּעֶמעֶרקט, אַז די גאַסעֶן זעֶנעֶן הײַנט, מעֶהר ווי אַלעֶ מאָל, פֿול מיט מעֶנשעֶן. די אורזאַכעֶ דעֶרפֿון איז געֶוועֶן אַן׳אויפֿרוף פֿון אינעֶרעֶן־מיניסטעֶר, געֶדרוקט אויף גרויסעֶ בּויגעֶן געֶלעֶן פּאַפּיר און אויסגעֶקלעֶבּט אויף אַלעֶ עֶקעֶן גאַסעֶן:

„רוימעֶר! די רעֶגירונג האָט זיך דעֶרוואוסט, אַז מעֶנשעֶן פֿון שלעֶכטעֶן ווילעֶן, פֿײַנד פֿון קעֶניג און פֿון דעֶר מלוכה, וועֶלכעֶ געֶהעֶרעֶן צו דעֶר פּאַרטײַ פֿון אַנאַרכיסטעֶן און אַפּיקורסים, רײַצעֶן דאָס פֿאָלק צו אַ ווידעֶרשטאַנד געֶגעֶן די בּעֶשטימונג פֿון פּאַרלאַמעֶנט, וועֶלכעֶ איז בּעֶשטעֶטיגט געֶוואָרעֶן דורכ׳ן קעֶניג.

אַלזאָ וואָרעֶנט די רעֶגירונג, אַז זי וועֶט ניט עֶרלויבּעֶן, צו בּעֶלײַדיגעֶן דאָס רעֶכט, און זי פֿעֶרבּאָט צונויפֿזאַמלעֶן זיך אויף מיטינגס אין עֶפֿעֶנטליכעֶ עֶרטעֶר, סקווערעֶן, גאַסעֶן, פּלעֶצעֶר, ווײַל דעֶרפֿון קאָנעֶן אַרויסקומעֶן זעֶהר עֶרנסטעֶ אונרוהעֶן“.

XIX.

א׳יפֿ׳ן קלײנעֶם פּלאַץ טריניטאַ דעֶי מאָנטעֶ איז געֶשטאַנעֶן אַ מאַסעֶ קאַרעֶטעֶן, און אין דעֶר וואָהנונג פֿון ראָמאַ איז געֶוועֶן אַן׳עֶנגשאַפֿט.

דוד ראָסי איז אַרײַנגעֶקומעֶן מיט דעֶר רוהיגקײַט פֿון אַ מעֶנשעֶן, וועֶלכעֶר איז געֶוואָהנט צו אַ גרויסעֶן פּובּליקום, אָבּעֶר ראָמאַ האָט איהם בּעֶגריסט פֿײַעֶרליך?

— אָ! איהר זײַט עֶנדליך געֶקומעֶן, סיניאָר! — האָט זי געֶזאָגט הויך, און שטיל צוגעֶגעֶבּעֶן: — שטעֶה נאָהעֶנט נעֶבּעֶן מיר, און געֶה ניט אַוועֶק, בּיז איך וועֶל דיר עֶרלויבּעֶן.

איהר געֶזיכט האָט געֶהאַט דעֶם זעֶלבּעֶן וואונדעֶרליכעֶן אויסדרוק ווי

נעכטען. די ברענענדע באַקען און גליהענדע אויגען האָבען בעוויזען, אַז זי איז כמעט היסטעריש אויפגערעגט.

די געזעלשאַפט האָט זיך צוטיילט אין גרופּען. די ערשטע איז געווען ראָמאַ'ס מוהמע, אַ געמאָלטע, אַנ'אָנגעפּודערטע, אַרומגענומען מיט קישענס אויף אַ בעוועגליכען פאָטעל, וועלכע האָט ביי'ם אַריינגאַנג צוגענומען די געסט צוזאַמען מיט'ן באַראָן באַנעלי, פון וועמענס ליפּען עס איז ניט אָבגעטראָטען דעם אייזקאַלטער שמייכעל.

אין דער צווייטער גרופּע איז געשטאַנען דאָן קאַמילאָ מיט עטליכע דאַמען און געפיהרט אַ שפּאַסיגען געשפּרעך. די דריטע גרופּע איז בעשטאַנען פון לענאַ, אָלגאַ און מאַדאַם סטעלאַ; אין דער פיערטער: דער ענגלישער און אַמעריקאַנער געזאַנדטע, וועלכע האָבען געשמועסט מיט'ן גראַף מאַריאָ און עטליכע דיפּלאָמאַטען.

די אויסגעמישטע שטימען האָבען געזשומעט, גלייך ווי אין צימער וואָלט געווען אַ מחנה ביהנען. מען האָט גערעדט מיט האַלבע ווערטער, ווי וועגען עטוואָס אונגעוועהנליכעס, עטוואָס סקאַנדאַלעזעס, וועגען וועלכען עס פּאַסט ניט צו רעדען הויך.

— איהר האָט געהערט?... איז דאָס מעגליך?... אַלזאָ איז דאָס אמת?... אַ שאלה אַביסעל!... און עס האָבען זיך געשאָטען שטילע בעמערקונגען, ווערטלעך, געלעכטער, מיט נייגיעריגע בליקען און פערגנב'עטע האַלבע-בליקען.

ראָמאַ האָט געשיינט צו הערען אַלסדינג, וואָס מען רעדט וועגען איהר, און זי האָט די שטילע שמועסען איבערגעריסען מיט איהרע דרייסטע בעמערקונגען.

— דיזער מענש איז דאָ? — האָט אויסגערופען עפּעס אַ זשורנאַליסט, ווען ראָסי איז אַריין אין זאַל. — אין איין צימער מיט'ן פּרעמיער-מיניסטער, נאָכדעם וואָס עס איז פאָרגעקומען אין פּאַרלאַמענט?

— איך האָב געהערט, אַז ער האָט זיך נעכטען געשטעלט זעהר שאַרף קעגען דעם באַראָן — האָט בעמערקט מאַדאַם סטעלאַ.

— שאַרף, דאָס איז ווייניג, ער האָט געזידעלט און אַלעמען בעליידיגט! מען זאָגט, אַז דער וואַטיקאַן פערקלאָגט איהם פאַר אַלע זיינע שטיקלעך!

– איך וואונדער מיך גאָר ניט! אַלעמען האָט ער דאָקוטשעט. איך פֿערשטעה נאָר ניט, ווי אַזוֹי קאָן דער פּרעמיער=מיניסטער...

– לאָזט צו רוה דעם מיניסטער, ער ווייס וואָס ער טהוט. צי ווייסט איהר, פֿאַר וואָס האָט מען אונז דאָ היינט איינגעלאַדען? ניין, איהר האָט גיט געהערט, אַז...

– באֶמת? אַלזאָ דאַדורך ווערט ערקלערט... איך פֿערשטעה, איך פֿערשטעה...

– דאָס איז געוויס, אַז ער איז אַנ'אונגעוועהליכער מענש און דער ערשטער שטאַטס=מאַן אין גאַנץ אייראָפּאַ.

– איז זעהר שען פֿון אייער זייט, מיינע הערען, וואָס איהר רופֿט זיך אַזוֹי פֿיין אָב וועגען באַראָן – האָט זיך ראָמאַ פּלוצלונג אַריינגעמישט אין געשפּרעך. – דער מיניסטער איז קיינמאָל ניט געווען קיין פֿריינד פֿון די זשורנאַליסטען; ניט איינמאָל האָב איך געהערט, ווי ער האָט געזאָגט, אַז יעדער זשורנאַליסט איז גרייט, צו פֿערקויפֿען דעם כבוד פֿון זיין אייגענער מוטער, ווען ער וואָלט געוואוסט, אַז דערמיט וועט ער ארויסרופֿען אַ סענסאַציע.

– ליעבע אָ – האָט דאָן קאַמילאָ געזאָגט אין דער שטילקייט, וועלכע איז געוואָרען נאָך ראָמאַ'ס ווערטער. – וואָס פֿאַר אַ שייכות האָט חתונה צו ליעבע? סיידען דאָס, וואָס זי איז איהר קבר! – און אין געלעכטער און שפּאַס האָט דאָן קאַמילאָ געשילדערט זיין אָרעמקייט, און ווי ער מוז חתונה האָבען, כדי צו פֿערבעסערן זיינע אינטערעסען.

– וואָס וואָלט איהר, מיינע געשעצטע דאַמען, געטהון אויף מיין אָרט? די פֿאַמיליע איז בעקאַנט אין דער געשיכטע, אָבער קיין שום איינקינפֿטען! אַ פּראַכטיגער פּאַלאַץ, אַלט ווי אַ פּיראַמיד, אָבער אָהן אַ קובער!

– מיין ניט, אַז דו אַליין ביסט אָרעם, דזשי=דזשי – האָט ראָמאַ געזאָגט – אין רוים געפֿינען זיך אויך פֿיעל דאַמען אָרעמע, אָהן אַ פּעניג. וואָס אַנבעלאַנגט מיך, וואָלט מאַדאַם סטעלאַ געקאָנט מאָרגען פֿערקויפֿען אַלץ וואָס איך פֿערמאָג, אַזוֹי בין איך ביי איהר פֿערטונקט אין חובות, און ווען די שטאָדט וואָלט אָבגעוואָרפֿען מיין פֿאָנטאַן...

– דער סענאַטאָר פּאַלאָמבאַ! – האָט פֿעליקס געמאָלדען.

אַ זִיסֶער, קלֵייִנֶער מֶענשֶׁעלֶע אִיז אַרַייִנגֶעקוּמֶען, גֶעוואָרפֶען מִיט דִי אוֹיגלֶעך אִין אַלֶע זַייטֶען, און גֶעפְרֶעגט:

— צִי אִיז וועֶגֶען מִיר גֶעוועֶן דִי רֶעדֶע?

— אִיך האָבּ גֶעזאָגט — האָט ראָמאַ גֶעעֶנטפֶערט — אַז ווען דִי שטאָדט וואָלט אָבּגֶעוואָרפֶען מַיין פאָנטאַן...

דאָס קלֵיין מֶענשֶׁעלֶע האָט גֶעמאַכט אַ לֶעכֶערלִיכֶע בֶּעוועֶגוּנג, וועֶלכֶע האָט אַרוֹיסגֶערוּפֶען אַ הוֹיך גֶעלֶעכטֶער.

— ראָמאַ! — האָט גֶעזאָגט דִי גרֶעפִין מִיט גרוֹיס אָנשטֶעל — שַׁיינט מִיר, אִיך האָבּ שוֹין דֶערפִילט מַיין פלִיכט, און דֶער בּאַראָן ווֶעט מִיך בּעַגלֵייטֶען אִין מַיין צִימֶער. נאַטאַלִינאַ! וואוּ אִיז נאַטאַלִינאַ?

עֶטלִיכֶע גֶעסט האָבֶּען אָנגֶעחאַפּט דֶעם בּעוועֶגלִיכֶען פאָטֶעל, און דֶער בּאַראָן אִיז מִיטגֶעגאַנגֶען מִיט דֶער גרֶעפִין, מִיט אַ לִיעבּלִיך שמֵייכֶעל אוֹיף דִי לִיפֶען.

— אַ וואוּנדֶערלִיכֶער מֶענש! — האָבֶּען זִיך עֶטלִיכֶע גֶעסט אָנגֶערוּפֶען שטִיל, און דֶער בּאַראָן אִיז פֶערשוואוּנדֶען גֶעוואָרֶען הִינטֶערן טהִיר.

דִי גֶעזֶעלשאַפט האָט זִיך אָנגֶעהוֹיבֶּען אַבִּיסֶעל לאַנגווַיילֶען, אָבֶּער דאָס אָנקוּמֶען פוּן דֶער פִירשטִין בּעלִינִי האָט צוּגֶעגֶעבֶּען לֶעבֶּען.

— אִיך האָבּ מִיך פֶערשפֶּעטִיגט — האָט זִי גֶעזאָגט, קוּשֶׁעֶנדִיג ראָמאַ'ן — אָבֶּער דוּ ווֵייסט, טַייֶערסטֶע, שִׁיער האָט מֶען מִיך נִיט צוּרִיסֶען אוֹיף שטִיקֶער. מַיין קוּטשֶׁער האָט גֶעמוּזט גוּט קאָמאַנדֶעווֶען מִיט דִי פֶערד, כְּדֵי קֵיינֶעם נִיט אַרִיבֶּערפאָהרֶען, אַזאַ עוֹלם אִיז אִין דִי גאַסֶען.

— אַנ'עוֹלם?

— יאָ. ס'אִיז גאָר נִיט מֶעגלִיך דוּרכצוּפאָהרֶען. אִיך רֶעכֶען, אַז דאָס אִיז ווִידֶער עֶפֶּעס אַ דֶעמאָנסטראַציֶע. דִי דאָזִיגֶע לַייט קאָנֶען זִיך אָהן דֶעם נִיט בּעַגעֶהן.

— צִי ווֵייסטוּ דען נִיט דִי ווִיכטִיגֶע נַייֶעס, ראָמאַ? — האָט דאָן קאַמִילאָ גֶעפְרֶעגט.

— אִיך האָבּ גֶעאַרבַּייט טאָג און נאַכט, און גאָר נִישט גֶעהֶערט — האָט ראָמאַ גֶעעֶנטפֶערט.

— אוּם צוּ בּעוואָרֶענט זַיין פוּן אַזֶעלכֶע סצֶענֶעס, וועֶלכֶע זֶענֶען פאָרגֶעקוּמֶען פאָרגֶעסטֶערן, האָט דֶער קֶענִיג בּעשטֶעטִיגט דֶעם בּעַשלוּס

וועגען דער עפֿענטליכער זיכערהייט, און אָט האָבען מיר דאָס ענדע פֿון דער געשיכטע.

– און יעצט?

– יעצט איז דער מיניסטער דער איינציגער בעל=הבית, און האָט אָנגעהויבען מיט פֿערעפֿענטליכען אַ פּראָקלאַמאַציע, אין וועלכע עס ווערען פֿערבאָטען עפֿענטליכע פֿערזאַמלונגען. אַלזאָ דער מיטינג, וועלכער האָט געזאָלט פֿאָרקומען אין קאָלאָסעאום, וועט שוין ניט קאָנען זיין...

– זעהר גוט – האָט געזאָגט דער גראַף מאַריאָ – עס האָבען אונז שוין גענוג דערעסען די ליבעראַלע אינסטיטוציעס.

– און די סקאַנדאַלישע רעדען פֿון די אַגיטאַטאָרען–האָט צוגעגעבען מאַדאַם סטעלאַ.

– וואַרט! וואַרט! האָט ראָמאַ גאַנץ שטיל געזאָגט צו ראָסי'ן, וועלכער איז געשטאַנען נעבען איהר.

– אונגליקליך איטאַליען – האָט געזאָגט דער אַמעריקאַנישער געזאַנדטער – זי פֿערמאָגט אַנ'אַרמעע פֿון בעטיטעלטע אַריסטאָקראַטען און אַנ'אַרמעע פֿון בעטלער. איין קלאַסע טרינקט טייערע געטרענק אויף די פּלעצער, ביי'ם קלאַנג פֿון מוזיק, בשעת די צווייטע קלאַסע שלעפּט=זיך=אַרום איבער די גאַסען און מאַכט פֿערשווערונגען קעגען דער געזעלשאַפֿט.

– איהר בעטראַכט די זאַכען ווי אַנ'אויסלענדער – האָט געזאָגט דאָן קאַמילאָ – און איהר פֿערגעסט אונזער נייגונג צו געצענדינערייַ. ניט נאָר דער פּראָסטער המון, נאָר מיר אַלע האָבען ליעב דעמאָנסטראַציעס. די ליעבסטע דעמאָנסטראַציע איז פֿאַר אונז אַ לויה מיט פּויקען, מיט פֿאָהנען. אויב ס'איז ניטאָ קיין לויה, זענען מיר צופֿריעדען מיט אַ חתונה, מיט איהרע בלומען, טרערען אזו"ו. און ווען דאָס איז אויך ניטאָ, פֿערבינדען מיר זיך מיט דער רעוואָלוציע און ערלויבען די ראַדיקאַלע רעדנער, זיי זאָלען דערצעהלען מעשות וועגען די געפֿעהרליכע רעזולטאַטען פֿון ברויט=אָבצאָהל.

– שטענדיג נאָר דאָס ברויט – האָט געלאַכט די פֿירשטין.

– אין אַמעריקאַ, ליעבער הערר – האָט ווייטער געזאָגט דאָן קאַרמילאָ – זייט איהר טראַגיש אָפֿענהערציג, און מיר אין איטאַליען זענען אַ ראַסע פֿון אַקטיאָרען. דער קעניג, דער פּאַרלאַמענט...

– פֿעֶ! וואָס רעדסטו!– האָט אויסגעֶרופֿעֶן די פֿירשטין – דאָס פֿאַסט ניכֿעֶר צו זאָגעֶן וועֶגעֶן די אַגיטאַטאָרעֶן...

– זיי זעֶנעֶן די בעֶסטעֶ אַקטיאָרעֶן. אָבעֶר מיר אַלעֶ, פֿונ׳ם העֶכֿסטעֶן ביז׳ן נידריגסטעֶן, זעֶנעֶן אַקטיאָרעֶן...

– אַלזאָ... כּדי צו זיין פּרעֶמיעֶר=מיניסטעֶר אין רוים...

– בעֶדאַרף מעֶן זיין הויפּט=אַקטיאָר אין אייראָפּאַ און שפּילעֶן אַזוי, אַז דעֶר געֶגנעֶר זאָל וועֶרעֶן דעֶרדריקט ביי׳ם גרעֶסטעֶן לייטישעֶן געֶלעֶכֿטעֶר.

– וואָס מיינט עֶר? האָט דעֶר עֶנגלישעֶר געֶזאַנדטעֶר געֶפֿרעֶגט דעֶם אַמעֶריקאַנישעֶן.

– איהר ווייסט דאָס ניט?... און זיי האָבעֶן אָנגעֶהויבעֶן זיך שושקעֶן.

– וואַרט! וואַרט! האָט ראָמאַ געֶזאָגט שטיל.

– דזשי=דזשי! – האָט די פֿירשטין געֶזאָגט גאַנץ שטיל – איך זעֶה, אַז דו ביסט אַ נאַר! דו האָסט זיך טועֶה געֶוועֶן מכּה ראָמאַ׳ן. גיב נאָר אַ קוק אויף איהר יעֶצט. די מעֶנעֶר זעֶנעֶן אַזוי בלינד! דעֶר באַראָן איז ניט בעֶסעֶר פֿון אַנדעֶרעֶ. עֶר איז צופֿיעֶל שטאָלץ, צו גלויבעֶן דאָס, וואָס איך האָב איהם געֶזאָגט, אָבעֶר פֿריהעֶר צי שפּעֶטעֶר וועֶלעֶן זיך איהם די אויגעֶן עֶפֿעֶנעֶן, עֶר איז דאָך שוין דאָ! אין צימעֶר פֿון דעֶר גרעֶפֿין, האַ? – ווי געֶפֿעֶלט דיר מיין קלייד?

– גרויסאַרטיג!

– באֶמת? שוואַרץ מיט בלוי מאַכֿט אַ גוטעֶן עֶפֿעֶקט. דאָס זעֶנעֶן דעֶם באַראָנס געֶליבטעֶ קאָלירעֶן. אָבעֶר ווי אויפֿגעֶרעֶגט איז אונזעֶר בעל=הבית׳טעֶ! ווען וועֶלעֶן מיר שוין זעֶהעֶן די קונסט=וועֶרק? אויף וועֶמעֶן וואַרט מעֶן? אַך, עֶנדליך געֶהט שוין דעֶר באַראָן!

– מיר זעֶנעֶן שוין אַלעֶ דאָ? – האָט ראָמאַ געֶזאָגט, קוקעֶנדיג מיט די ברעֶנעֶנדעֶ אויגעֶן אויף דעֶר מחנה בערעֶדעֶר, וועֶלכֿעֶ האָבעֶן געֶשיט בעֶליידיגונגעֶן אויף דוד ראָסי.

– זיי פֿאָרזיכֿטיג! – האָט ראָסי בעֶמעֶרקט שטיל, אָבעֶר זי האָט אויפֿגעֶהויבעֶן שטאָלץ דעֶם קאָפּ און זיך צולאַכֿט.

די גאַנצעֶ געֶזעֶלשאַפֿט האָט געֶנומעֶן געֶהן אין וועֶרק=שטוב. ראָמאַ איז נעֶגאַנגעֶן די עֶרשטעֶ, רעֶדעֶנדיג און לאַכֿעֶנדיג נעֶרוועֶז.

דעֶר מאַרמאָרנעֶר פֿאָנטאַן אִיז געֶשטאַנעֶן אִין מִיטעֶן שטוב, און דִי געֶסט האָבֿעֶן אִיהם אַרומגעֶרִינגעֶלט.

— פֿאָרטרעֶפֿלִיך? וואונדעֶרלִיך! פּראַכֿטפֿאָל! — האָט אײנעֶר געֶזאָגט נאָכֿ'ן אַנדעֶרעֶן.

דעֶר מאַיאָר אִיז אַרײַנגעֶקומעֶן אִין גרויס התלהבות.

עֶר אִיז געֶשטאַנעֶן נעֶבֿעֶן באַראָן, האָט צונויפֿגעֶלעֶגט בײדעֶ העֶנד און געֶרופֿעֶן:

— וואונדעֶרלִיך! וואונדעֶרלִיך! עֶר קעֶן דרײסט שטעֶהעֶן נעֶבֿעֶן דִי גרעֶסטעֶ קונסטווערק פֿון רוים.

— אָבֿעֶר — האָט זִיך אָנגעֶרופֿעֶן דעֶר באַראָן — דו האָסט געֶוואָלט פֿאָרשטעֶלעֶן קרִיסטוס'ן מִיט דִי צוועֶלף אַפּאָסטעֶלעֶן, און קרִיסטוס'עֶס געֶזִיכֿט האָסטו גִיט געֶעֶנדִיגט.

— עֶס אִיז דאָ נאָך אײן געֶזִיכֿט נִיט קײַן געֶעֶנדִיגטעֶס, וועֶלכֿעֶס אִיז, שײַנט מִיר, בעֶשטִימט פֿאַר יודאַש'ן — האָט געֶזאָגט דאָן קאַמִילאָ.

— עֶקסטרעֶ האָבֿ אִיך זײ אִיבֿעֶרגעֶלאָזט אויפֿ'ן סוף — האָט ראָמאַ געֶעֶנטפֿעֶרט — דאָס זעֶנעֶן דִי וויכֿטִיגסטעֶ און שוועֶרסטעֶ קעֶפּ. אִיך האָבֿ פֿאַר זײ פֿאַרטִיג געֶמאַכֿט גִיפּסעֶנעֶ קעֶפּ, זײ שטעֶהעֶן אִין מײַן קאַבִינעֶט, און אײדעֶר אִיך האַק זײ אויס פֿון מאַרמאָר, האָבֿ אִיך זײ געֶוואָלט מײַנעֶ העֶרשאַפֿטעֶן ווײַזעֶן.

— אַ הײלִיגעֶר און אַ טײַוועֶל, אַ גאָט און אַ שטן, אַ בעֶטראָגעֶנעֶר און אַ בעֶטרִיגעֶר — וואָס פֿאַר אַ טײַעֶר טעֶמאַ אִיז דאָס פֿאַר אַ קִינסטלעֶר! — האָט געֶזאָגט דאָן קאַמִילאָ.

— דאָס אִיז אֶמת — האָט געֶעֶנטפֿעֶרט דעֶר מאַיאָר — אײנעֶם אַרבײַטעֶן מִיט לִיעבֿשאַפֿט, דעֶם אַנדעֶרעֶן — מִיט שנאה.

— וואַרום דעֶן? דאָס האָט דאָך נִיט קײַן שום שײכות צום ווִירקלִיכֿעֶן לעֶבֿעֶן?

— פֿאַר וואָס נִיט? — האָט ראָמאַ שאַרף געֶזאָגט — דעֶר אַרטִיסט לעֶבֿט דאָך אִין דעֶר וועֶלט, און אִיז נִיט בלִינד. פֿאַר וואָס־זשעֶ זאָל עֶר נִיט אויסדרִיקעֶן דאָס, וואָס עֶר זעֶהט?

— אָ, אויבֿ אַזוי, האָט דעֶר אַרטִיסט דאָס רעֶכֿט, צו אויסדרִיקעֶן אִין זײַן אַרבײַט זײַנעֶ רעֶלִיגִיעֶזעֶ און פּאָלִיטִישעֶ אִיבֿעֶרצײַגונגעֶן, זאָגאַר זײַנעֶ פּעֶרזעֶנלִיכֿעֶ געֶפִֿיהלעֶן — למשל, עֶר קאָן זִיך נוקם זײַן פֿאַר אַ בעֶלײדִיגונג.

— נאַטיִרליִך האָט עֶר דאָס רעֶכֿט — האָט ראָמאַ געֶעֶנטפֿעֶרט. — און ניִט איֵין גרויסעֶר אַרטיִסט האָט שוין טאַקיִ אַזוי געֶטהוּן.

רעֶדעֶנדיִג אַזוי, האָט זיִ געֶפֿיִהרט דיִ געֶסט איִן איִהר קאַבּיִנעֶט, און אויסגעֶהעֶרט דיִ פֿעֶרשיִדעֶנעֶ בּעֶמעֶרקונגעֶן, וועֶלכֿעֶ מעֶן האָט איִהר געֶמאַכֿט.

— יאָ, דאָס איִז ריִכֿטיִג. אַפֿרוֹי קאָן זיִך ניִט פֿעֶרטיֵידיִגעֶן, זיִ קאָן ניִט אַרויסרופֿעֶן אויף אַ דועֶל, זאָל זיִ אַלזאָ בּעֶנוּצעֶן אַזאַ געֶוועֶהר.

איִן קאַבּיִנעֶט זעֶנעֶן צוויי בּיוּסטעֶן געֶשטאַנעֶן אויף פּאָסטאַמעֶנטעֶן. איֵינעֶר איִז געֶוועֶן איִבּעֶרגעֶדעֶקט מיִט אַ פֿיַיכֿטעֶן ליֵינוואַנד, דעֶר צווייטעֶר — מיִט מוּשליִן. ראָמאַ איִז צוּגעֶגאַנגעֶן צוּם לעֶצטעֶן און געֶזאָגט מיִט אַ ציִטעֶרנדעֶן קוֹל:

— איִן סקוּלפּטוּר איִז שוועֶר אויסצוּדריִקעֶן, וועֶר איִז געֶוועֶן קריִמטוּם. מיִר האָט געֶשיֵינט, אַז דיעזעֶ אויפֿגאַבּעֶ איִז איִבּעֶר מיֵינעֶ קרעֶפֿטעֶן. אָבּעֶר מיֵין מיִה איִז פֿעֶרליֵיכֿטעֶרט געֶוואָרעֶן, ווען איִך האָבּ אָנגעֶהויבּעֶן טראַכֿטעֶן וועֶגעֶן דעֶמיעֶניִגעֶן, וועֶלכֿעֶר מוּז שטעֶנדיִג אַראָבּבּויגעֶן דעֶם קאָפּ ווייל עֶר איִז אָרעֶם, און עֶר שעֶמט זיִך ניִט דעֶרמיִט; וועֶלכֿעֶר פֿעֶרטיֵידיִגט און בּעֶשיִצט שטעֶנדיִג דיִ אַרמעֶ און געֶדריִקטעֶ, איִז זיִך פֿוּן קיֵינעֶם ניִט נוֹקם פֿאַר עוֹלוֹת און בּעֶליֵידיִגוּנגעֶן, ווייל קיֵינמאָל טראַכֿט עֶר ניִט וועֶגעֶן זיִך, און לעֶבּט נאָר צוּליִעבּ אַנדעֶרעֶ. איִן איִהם האָבּ איִך געֶפֿוּנעֶן דעֶם בּעֶסטעֶן מאָדעֶל. אָט זעֶהט.

זיִ האָט אַרוּנטעֶרגעֶריִסעֶן דעֶם מוּשליִן, און פֿאַר דיִ אויגעֶן פֿוּן אַלעֶ פֿעֶרזאַמעֶלטעֶ האָט זיִך בּעֶוויִזעֶן דעֶר פֿיַינעֶר קאָפּ פֿוּן דוד ראָסי.

— וועֶר איִז דאָס? נאַטיִרליִך, קריִסטוּס. אָבּעֶר אָן וועֶמעֶן דעֶרמאָנט עֶר? וועֶר קאָן דאָס זיַין?...

— ציִ זעֶהט איִהר ניִט, וועֶר דאָס איִז?

— אֶמת! אָבּעֶר דאָס איִז דאָך אַנ׳אוּנפֿעֶרשעֶמטעֶ גאָטעֶסלעֶסטעֶרוּנג!

ראָמאַ איִז געֶשטאַנעֶן, שטאָלץ געֶקוּקט און געֶזאָגט:

— אֶמת, איִך האָבּ ניִט געֶנוּג אַרויסגעֶגעֶבּעֶן דעֶם עֶדעֶלעֶן אויסדרוק פֿיִן מאָדעֶל? פֿיִעליַיכֿט וועֶט „יוּדאַש“ איַיך בּעֶסעֶר געֶפֿעֶלעֶן.

זיִ איִז צוּגעֶגאַנגעֶן צוּם צווייטעֶן בּיוּסט.

— אויסזוּכֿעֶן דיִעזעֶן מאָדעֶל איִז מיִר אויך געֶוועֶן שווערליִך. עֶרשט פֿאָרגעֶסטעֶרן איִן אָוועֶנד האָבּ איִך געֶפֿוּנעֶן זיַין פֿעֶרקעֶרפֿעֶרוּנג.

מִיט אַ צִיטערנדע האַנד האָט זִי גענומען דִי בײַ דער זײַט שטעהענדע פֿאָטאָגראַפֿיע פֿון אִיהר פֿאָטער, און דערלאַנגענדִיג דעם באַראָן האָט זִי געזאָגט:

— אִיך האָב מִיך דערוואוסט, אַז דִיזער אָרעמער אַלטער מאַן אִיז געװען דאָס אָפּפֿער פֿון אַ געװִיסען שװִינדלער און פֿעררעטער — אִיך האָב אַלזאָ געפֿונען, אַז זײַן קאָפּ פּאַסט אַם בעסטען, צו פֿאָרשטעלען דעם נִידערטרעכטִיגען, װעלכער האָט פֿאַר דרײַסִיג זִילבערנע טאָלער פֿערקויפֿט קרִיסטוס'ן.

רעדענדִיג, אַזוי האָט זִי אַרונטערגערִיסען דעם לײַנװאַנד, און עס האָט זִיך בעװִיזען אַ געזִיכט, װעלכעס אִיז זעהר עהנלִיך, פֿול מִיט חִיטראָסט, חוצפה, אונערבאַרעמקײַט און תאוות. דִי געסט זענען אויף אַ װײַלע װִי פֿערשטײנערט געװאָרען, דערנאָך האָבען זײ געשװִינד אָנגעהויבען אַרויסגעהען, שעפּטשענדִיג:

— דאָס אִיז דער באַראָן! אָבער דאָס אִיז שרעקלִיך, אַבשײַלִיך!

ראָמאַ האָט אויף זײ אַ װײַלע געקוקט און אויסגערופֿען:

— יודאַש געפֿעלט אײַך נִיט? מִיר אויך נִיט! אִיהר האָט רעכט — ער אִיז אַבשײַלִיך!

זִי האָט געחאַפּט אַ האַמער און צוהאַקט מִיט אִיהם דעם קאָפּ, װעלכער אִיז מִיט גערויש אַראָבגעפֿאַלען אויף דער ערד.

דִי פֿירשטִין, װעלכע אִיז געשטאַנען נעבען באַראָן, האָט אִיהם אויסגעדרִיקט אִיהר סִימפּאַטיע, און ער האָט געענטפֿערט מִיט אַנ'אײַזקאַלטען שמײכעל:

— דִי אַרטִיסטען זענען, געװעהנלִיך, נערװעזע. מִיר מוזען דאָס גערולדִיג לײַדען, נִיט קוקענדִיג אויף דער קאָמִישער זײַט פֿון אַזעלכע שטִיקלעך.

ער אִיז צוגעגאַנגען צו ראָמאַ'ן, און אומקערענדִיג אִיהר דִי פֿאָטאָגראַפֿיע, געזאָגט:

— אִיך מוז דִיר דאַנקען פֿאַר דער אַנגענעהם פֿערבראַכטע צײַט, און זִיך פֿעראָבשײדען מִיט דִיר.

נאָכטהוענדִיג אִיהם, האָבען דִי געסט אָנגעהויבען זִיך געזעגנען.

מִיט אַ פֿלאַמענדען געזִיכט און אַ ברענענדען בלִיק האָט ראָמאַ זעהר העפֿלִיך זִיך גענײגט צו דִי אַרויסגעהענדע. אִיהר העפֿלִיכקײט אִיז נע־

ווען איבערנאַטירליך, איבערטריבען, און די געסט זענען אַרויסגעגאַנגען מיט'ן געפֿיהל, אַז מען וואַרפֿט זיי אַרויס.

ראָמאַ האָט זיך מיט זיי געזעגענט אויף אײביג. אין איהרע אויגען האָט געבליצט די פֿרייד פֿון טריאומף.

ווען די טהיר האָט זיך פֿערמאַכט הינטער'ן לעצטען גאַסט, איז ראָמאַ געפֿאַלען אויף די קניע פֿאַר דוד ראָסי און האָט אויסגעבראָכען אין אַ היסטערישען געוויין.

XX.

– דוד! – האָט זי אויסגעשריען.

– טײַערסטע! וואָס טהוסט דו? שטעה-אויף!

ראָסי איז געוועזן ווי אָהן געדאַנקען. די גאַנצע צײַט, שטעהענדיג נעבען איהר, האָט ער פֿאַר איהר געציטערט מעהר, ווי ער האָט אַמאָל אין לעבען געציטערט פֿאַר זיך! און יעצט איז ער געוועזן מיט איהר אײנער אַליין, און דאָס בלוט האָט, ווי אַ הייסער שטראָם, געזעצט אין זײַן קאָפּ.

– איך האָב געטהון אַלץ, וואָס איך האָב געקאָנט – האָט ראָמאַ אויסגערופֿען. – דו האָסט מיר פֿאָרגעוואָרפֿען רײַכטום; איך בין יעצט אָרעם ווי דו! אַלץ, וואָס איך האָב פֿערמאָגט, האָט געשטאַמט פֿון באַראָן. ער האָט מיר אָבגעגעבען אַ טײל אײַנקונפֿט פֿון מײַן טאַטענס גיטער, אָבער יעצט וועט ער דאָס אַלץ צוריקנעהמען. איך בין פֿערשולדיגט. איך האָב שטענדיג געהאַט חובות, דער באַראָן האָט זיך וועגען דעם בעמיהט, כדי איך זאָל קײן מאָל ניט פֿערגעסען זײַנע טובות. יעצט וועט אַלסדינג פֿערקויפֿט ווערען, צו בערוהיגען די בעלי-חובות, איך בלײַב בײַ גאָרנישט.

– ראָמאַ!... האָט ראָסי אָנגעהויבען, אָבער זי האָט איהם ניט געהערט.

– מעבעל, פּרעזענטען, קאַרעטען, פֿערד, אַלסדינג וועט אַוועקגעהן, מיר וועט גאָר ניט בלײַבען! דו האָסט געזאָגט, אַז פֿרויען ליעבען בעקוועמליכקײט און לוקסוס. צי איז אין אמת'ן פֿאַר אונז ניטאָ קײן אַנ-

דער זאַך אויף דער וועֶלט?... זאָג, צי ביזטו עֶנדליך צופריעדעֶן פון מיר?

— ראָמאַ! רעד ניט אַזוי! איך קאָן דאָס ניט איבעֶרטראָגעֶן!

— דו האָסט געֶזאָגט, אַז אַ פרוי איז ניט פעֶהיג צו פריינדשאַפט און אָפּפעֶרעֶן זיך. זי איז נאָר אַ שפּילצייג פון די מאַנסלייט. אַלזאָ גלויבסט דו, אַז איך וויל זיין די געֶליעבטעֶ פון מיין מאַן? ניין, איך וויל זיין ווייב, טהיילעֶן זיך מיט'ן עֶרגסטעֶן.

— אום גאָטעֶס ווילעֶן, ראָמאַ, העֶר=אויף!

— דו האָסט גערעֶדט וועֶגעֶן דער געֶפאַהר, וועֶלכעֶ שטעֶהט דיר פאָר, גלייך ווי די פרוי וואָלט געֶשטעֶרט דיין אַרבייט. ניין! ווען מיין מאַן זאָל זיין אַ לעֶדיגגעֶהעֶר, וועֶלכעֶר זוכט נאָר בעֶקוועֶמליכקייטעֶן, וואָלט איך איהם פעֶראַכשייט און אַוועֶקגעֶוואָרפעֶן!

— ראָמאַ!...

— דו האָסט געֶזאָגט, אַז דיר דראָהט דעֶר טויט. ווען דאָס זאָל געֶשעֶהעֶן, צי וועֶל איך בלייבעֶן אַליין אויף דער וועֶלט? קיינמאָל ניט! צי גלויבסט דו, אַז אַ פרוי קאָן איבעֶרלעֶבעֶן דעֶם טויט פונ'ם מאַן, אויב זי ליעבט, אַזוי ווי איך ליעב דיך!...

זי האָט מעֶהר ניט געֶקאָנט רעֶדעֶן. די קעֶהל איז איהר געֶוועֶן ווי פעֶרשטיקט. עֶנדליך האָט זי ביי אַ נייעֶם שטראָם טרעֶרעֶן וויעֶדעֶר אָנגעֶהויבעֶן רעֶדעֶן:

— דער טויט, וועֶלכעֶר דראָהט דיר, קומט ניט אַרויס דורך דיין אייגעֶנעֶר שולד, נאָר עֶר איז דער רעֶזולטאַט פון דיין געֶטריישאַפט צו מיין פאָטעֶר. דאַרום האָב איך דאָס רעֶכט, צו צוטהיילעֶן איהם צוזאַמעֶן מיט דיר, און ווען דו וועֶסט שטאַרבעֶן, וועֶל איך ניט לעֶבעֶן.

„אויב איך וועֶל מיך יעֶצט אונטעֶרגעֶבעֶן — האָט ראָסי געֶטראַכט — איז אַלסדינג פעֶרפאַלעֶן“.

עֶר האָט געֶדריקט די העֶנד אויף די פלייצעֶס, כדי ניט אַריינחאַפּעֶן זי אין זיינעֶ אָרעֶמס, און מיט אַ שטילעֶן קול האָט עֶר געֶזאָגט:

— דו האָסט געֶבראָכעֶן דיין צוזאָג...

— מיך אַרט עֶס ניט — האָט זי איהם איבעֶרגעֶריסעֶן. — איך וואָלט געֶבראָכעֶן טויזעֶנד שבועות! איך האָב דיך אָבגעֶנאַרט, איך בין מודה! איך האָב מיך פעֶרשטעֶלט, גלייך ווי איך בין מסכים אויף דיין ווילעֶן.

איך האָבּ געֶוואָלט, דו זאָלסט זײַן אַנ׳עֵדות, ווִי איך בּעֶפֿרײַ מִיך פון אַלץ, וואָס איך פֿעֶרמאָג. דו האָסט עֶס געֶזעֶהעֶן, און יעֶצט... וואָס האָסט בּדעה צו טהון?

— ראָמאַ! — האָט עֶר געֶזאָגט מִיט אַ צִיטעֶרנדעֶ שטִימעֶ — דִי גאַנצעֶ צײַט האָבּעֶן צווײ מעֶנשעֶן געֶקעֶמפּפט אִין מִיר: אײנעֶר האָט געֶוואָלט דִיך בּעֶשִיצעֶן אִינ׳ם קאַמפּף מִיט דעֶר וועֶלט און מִיט זִיך זעֶלבּסט, און דעֶר צווײטעֶר האָט בּעֶגעֶהרט, דו זאָלסט טרעֶטעֶן מִיט דִי פִֿיס דִי מײנונג פֿון דעֶר וועֶלט... ווען איך וואָלט געֶוואוסט, אַז דו פֿעֶרשטעֶהסט, וואָס דו טהוסט, דו קעֶנסט דִי געֶפֿאַהר פֿונ׳ם שִיקזאַל, וועֶלכעֶ דו ווִילסט מִיט מִיר טײלעֶן... אָבּעֶר נײן, דאָס אִיז אונמעֶגלִיך.

— דוד! — האָט זִי אויסגעֶשרִיעֶן — דו לִיעבּסט מִיך, איך פִֿיהל דאָס. איך בִּין דרײסטעֶר ווִי דו...

— עֶרלויבּ מִיר אַוועֶקגעֶהעֶן, איך בִּין נִיט פֿעֶראַנטוואָרטלִיך פֿאַר זִיך זעֶלבּסט...

— איך בִּין געֶוואַגטעֶר מעֶהר ווִי דו. נִיט נאָר איך האָבּ פֿעֶרלאָרעֶן דעֶם רײַכטום, דִי פּאָזִיציעֶ אִין דעֶר וועֶלט, נאָר איך האָבּ מִיך כּסדר קאָמפּראָמִיטִירט דורך דעֶר לִיעבּעֶ צו דִיר... און דו, אַ מאַנספּעֶרזאָן, האָסט מורא... דוד לעֶאָנעֶ!

מִיט געוואַלדִיגעֶר לײַדעֶנשאַפֿט האָט זִי אַרומגעֶנומעֶן זײַן האַלז מִיט אִיהרעֶ אָרעֶמס.

עֶר, אַ צִיטעֶרנדעֶר און עֶרשעֶפּט פֿון שוועֶרעֶן קאַמפּף מִיט זִיך זעֶלבּסט, האָט נאָכגעֶגעֶבּעֶן זײַנעֶ געֶפִֿיהלעֶן.

עֶר האָט זִי אַרומגעֶנומעֶן, צוגעֶדרִיקט צו זײַן בּרוסט און בּעֶשִיט מִיט הײסעֶ קושעֶן.

פּלוצלונג אִיז אויף אִיהר בּעֶפֿאַלעֶן אַ שעֶמעֶוודִיגקײַט, זִי האָט פֿעֶרדעֶקט אִיהר געֶזִיכט אִין זײַן בּרוסט.

— וועֶסט נִיט טראַכטעֶן שלעֶכטס וועֶגעֶן מִיר?

— שלעֶכטס? פֿאַר דײַן לִיעבּעֶ צו מִיר?

— דעֶרפֿאַר, וואָס איך האָבּ דִיר אַלײן מודה געֶוועֶן, און מִיט געוואַלד זִיך אַרײַנגעֶשטופּט אִין דײַן לעֶבּעֶן.

— נײן, נײן, טײַעֶרסטעֶ!

זי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, און ער האָט געקושט די טרערען וואָס בלישצען אויף איהרע ברעמען.

— זאָג, זאָג, צי דו ווייסט אויף געווים, וואָס דיך ערוואַרט?

— איך ווייס נאָר דאָס, אַז איך ליעב דיך.

זיי האָבען געשוויגען אַ געוויסע צייט, ווערטער וועגען געוועזען איבריג פאַר זיי. זיי האָבען זיך געפיהלט גליקליך. דער לאַנגער קאַמפף איז ענדליך געענדיגט.

עס האָט זיי אויסגעוויזען, אַז דאָס איז עפּעס אַ וואונדערליכער חלום.

זיי האָבען זיך געטוישט מיט די רינגעלעך פון די פינגער, כדי צו האָבען אַ ממשות'דיגען בעווייז, אַז זיי געהערען איינער צום אַנדערען. ווען ראָסי האָט דערזעהען אויף זיין פינגער אַ פּראַכטפאָלען בריליאַנטענעם רינג, האָט אַ חמאַרע פערצויגען זיין שטערען. ראָמאַ, ווידער, האָט צוגעדריקט צו די ליפּען זיין בעשיידענעם, זילבערנעם פינגעריל.

זיי האָבען גערעדט גאַנץ שטיל, אויסגיסענדיג דאָס האַרץ איינער פאַר'ן צווייטען. דער געשפּרעך איז איבערגעריסען געוואָרען דורך הייסע קושען.

עס האָט געקלונגען צום אָבענד — געבעט. אַנדערש ווי געוועהנליך האָט זיי היינט אויסגעזעהען דאָס קלינגען. זיי זענען צוגעגאַנגען צום פענסטער און זיך צוגעטוליעט איינער צום אַנדערען. מיט ענטציקטע בליקען האָבען זיי געקוקט אויף דער אונטערגעהענדער זון, וועלכע האָט מיט פורפור בעגאָסען די גאַנצע שטאָדט. די קאָפּולע פון דער קירכע „סט' פעטער" האָט אויסגעזעהען ווי אַ לופט־באַלאָן, וועלכער איז גרייט צו אויפהויבען זיך אין דער לופטען.

זיי האָבען זיך ניט געקאָנט צושיידען, אַזוי פיעל האָבען זיי געהאַט צו זאָגען איינער דעם אַנדערען. ענדליך איז ראָסי אַוועקגעגאַנגען.

XXI.

ראָמאַ איז געבליבען אין איהר קאַבינעט. איהר האָט געשיינט, אַז דער גייסט פון געליעבטען איז פערבליבען אין דיעזען צימער. שטעהענדיג נעבען פענסטער, האָט זי זיך שטאַרק פערטראַכט. אויפוועקענדיג זיך

פֿון דיעזער פֿערטראַכטקייט, האָט זי זיך געזעצט נעבען שרייבטיש און אָנגעהויבען שרייבען אַ בריעף.

„טייערסטער״!

„ערשט אַ האַלבע שעה צייט דו ביזט אַרויסגעגאַנגען. און איך שיק שוין נאָך דיר דיעזען בריעף. איך וויל דיר ווידערהאָלען אין פֿאָלקאָמענער רוהיגקייט דאָס, וואָס בשעת צוקאָכטקייט האָסטו געקאָנט רעכענען אַלס מאַנגעל פֿון איבערלעגונג.

„איך בין ווירקליך איינע פֿון יענע פֿרויען, וועלכע גלויבען, אַז די פֿליכט פֿון אַ ווייב איז, צו העלפֿען דעם מאַן אין זיין אַרבייט, און אויב זי קאָן דאָס ניט אויספֿיהרען, בעדאַרף זי זיך שטעלען אָן אַ זייט און ניט שטערען איהם. גנה אַלזאָ ווייטער, מיין טייערסטער, און קוק זיך ניט אַרום אויף מיר. דו זאָלסט זיך ניט שרעקען פֿאַר קיין אונטערנעהמונג; איך וועל, ווי אַ טרייער סאָלדאַט, שטעהען ביי דיין זייט.

„דו ביזט אַרויסגעגאַנגען און מיר ניט געזאָגט, אַז דו פֿערצייהעסט מיר פֿאַר דער ראָלע, וואָס איך האָב געשפּיעלט קעגען דיר אין אָנהויב. ווען דו האָסט מיר געשריבען, אַז דו ליעבסט עמיצען, האָב איך באַלד געטראָפֿען, וועמען דו ליעבסט, אָבער מיר איז געווען אַזוי אַנגענעהם צו פֿערשטעלען זיך, אַז איך פֿערשטעה ניט...

„איך האָב געוואוסט, אַז אייִדער מיר וועלען חתונה האָבען, וועלען מיר מוזען קעמפּפֿען מיט שרעקליכע שטערונגען, אָבער איך האָב געפֿיהלט, אַז וויַיט איינער פֿון אַנדערען דראָהט אונז נאָך אַ פֿיעל גרעסערע געפֿאַהר, דאַרום האָב איך מיך איינגעשטעלט, און געטראָטען מיט די פֿיס די מנהגים, וועלכע זענען איינגעפֿיהרט ביי דער וועלט.

„דאָס, וואָס דו האָסט געזאָגט וועגען פֿיינד, וועלכער וועט וועלען, זיך בענוצען מיט מיר אַלס אַ געוועהר קעגען דיר, איז, צום אונגליק, אמת.

„ס׳איז אמת, אַז איך האָב געוואוסט פֿיעל מעהר ווי איך האָב געוואַגט דיר צו זאָגען, אָבער איך האָב געהאָפֿט, אַז דו וועסט אַליין פֿערשטעהען, און יעצט ציטער איך ביי׳ם געדאַנקען, ווי אַזוי האָב איך גאָר געקענט שווייגען.

„די פֿראַגע וועגען מינגהעלי איז זעהר אַ וויכטיגע. מיר זאָגט דאָס האַרץ, אַז ער האָט ענטדעקט, דאָס אין ענגלאַנד האָסטו געהאַט אַנ׳אַנ-

דעֶר נאָמעֶן, און קומעֶנדיִג צוריִק, וועט עֶר זיִך וועֶלעֶן בּעֶנוצעֶן מיִט מיִר, כּדי צו אויסווײַזעֶן, אַז דאָס בּיִזט דו דעֶר זעֶלבּעֶר. דאָס בּלוט וועֶרט מיִר פֿעֶרגליִיוועֶרט איִן דיִ אָדעֶרעֶן, ווען איִך טראַכֿט וועֶגעֶן דעֶם. צום גליִק איִז אָבּעֶר פֿאַרהאַן אײַן מיִטעֶל, וויִ צו בּעֶפֿרײַט וועֶרעֶן פֿון דיִ דאָזיִגעֶ טײַוועֶלשעֶ אײַנפֿאַלעֶן.

„איִך בּיִן זיִכֿעֶר, אַז איִן קײַן ציִוויִליִזיִרטעֶן לאַנד קאָן מעֶן ניִט צווייִנגעֶן דאָס ווײַבּ, זיִ זאָל אַרויסגעֶבּעֶן איִהר מאַן. אַלזאָ, טײַעֶרסטעֶר, צעֶגעֶר ניִט דעֶרמיִט. איִך וועֶל פֿרײַ אָבּאָטעֶמעֶן עֶרשט דאַן, ווען איִך וועֶל שוין זײַן דײַן ווײַבּ.

„צום וויִדעֶרזעֶהעֶן, טײַעֶרסטעֶר! דו קאָנסט ניִט קומעֶן ניִט מאָרגעֶן און ניִט איִבּעֶרמאָרגעֶן. אַך וויִ טרויעֶריִג וועֶלעֶן מיִר אויסזעֶהעֶן דיִ דאָזיִגעֶ טעֶג!

„וויִ פֿיִעל בּיִזטו אַלט? פֿיִר און דרײַסיִג? און איִך בּיִן אַלט פֿיִעֶר און צוואַנציִג, אויסגעֶצײַכֿעֶנט, אָבּעֶר ווען דו וואָלסט פֿעֶרלאַנגט, איִך זאָל זײַן עֶלטעֶר, וועֶל איִך טראָגעֶן אַ טשיִפּעֶק און איִהם אונטעֶרבּיִנדעֶן אונטעֶר'ן מאָרדעֶ, וויִ אַנ'אַלטעֶ פֿרוי.

ראָמאַ״.

P. S. צעֶגעֶר ניִט מיִט דעֶר חתונה.

זיִ האָט אַלײן אָבּגעֶגעֶסעֶן מיִטאָג, און דעֶר קאָפּ איִז איִהר געֶוועֶן אַזוי פֿעֶרנומעֶן מיִט'ן געֶליִעבּטעֶן, אַז זיִ האָט אפילו ניִט געֶזעֶהעֶן, וואָס פֿעֶליִקס דעֶרלאַנגט איִהר.

זיִ האָט זיִך בּײַצײַטעֶנס געֶלעֶגט שלאָפֿעֶן, אָבּעֶר זעֶהר לאַנג האָט זיִ ניִט געֶקאָנט אײַנשלאָפֿעֶן.

אויף מאָרגעֶן איִז שוין געֶוועֶן שפּעֶט, ווען זיִ האָט זיִך אויפֿגעֶחאַפּט. דעֶרמאָנעֶנדיִג זיִך קלאָר אַלץ, וואָס איִז פֿאָרגעֶקומעֶן, האָט זיִ זיִך געֶפֿיִהלט אַזוי גליִקליִך, אַז זיִ האָט געֶוואָלט דיִ גאַנצעֶ וועֶלט אַרומאַרעֶמעֶן. איִהר איִז זאָגאַר געֶוועֶן אַ רחמנות אויפֿ'ן בּאַראָן, און זיִ האָט זיִך פֿאָרגעֶוואָרפֿעֶן, אפשר איִז זיִ צו האַרטהעֶרציִג זיִך בּעֶגאַנגעֶן מיִט איִהם.

אָבּעֶר בּאַלד האָט זיִ אַוועֶקגעֶטריִבּעֶן פֿון זיִך דיִעזעֶ געֶדאַנקעֶן און איִז אַרויסגעֶשפּרונגעֶן פֿון בּעֶט. נאַטאַליִנאַ איִז אַרײַנגעֶקומעֶן און געֶבּראַכֿט אַ בּריִעף פֿון בּאַראָן:

„מיִנגהעֶלי איִז צוריִקגעֶקומעֶן פֿון לאָנדאָן, און דאַרום מוז איִך דיִך

זעהען מאָרגען זייגער עלף. זײַ אַזוי גוט און מאַך, אַז װעניגסטענס אַ האַלבע שעה זאָל אונז קײנער ניט שטערען“.

ראָמאַ איז געבליבען זיצען װי אַ פֿערשטײנערטע. איהר האָט געראַלט, אַז די זון איז פֿערלאָשען געװאָרען, פֿערדעקט מיט אַ פֿינסטערע חמאָרע...

ענדע פֿון ערשטען באַנד.

האָל קעין

דוד ראָסי

ראָמאַן

אין 2 בענדער

צווייטער באנד

1922

פאַרלאַג ש. גאָלדפאַרב
וואַרשא

Druk. J. Wagmeister Warszawa, Nalewki 7.

צווייטער באַנד.

זעקסטער טייל.

I.

דער פּרעמיער־מיניסטער.

עס איז געווען זונטאָג. דער הימעל איז פון גאַנץ פריה געווען בעדעקט מיט שוואַרצע חמאַרעס.

פּונקט זייגער עלף איז דער באַראָן געקומען אין ראָמאַ'ס וואָהנונג. ווי געוועהנליך, איז ער געווען אָנגעטהון זעהר נעט, און געווען גאַנץ רוהיג.

— מען האָט מיר בעפאָהלען, אַריינפיהרען אייער עקסעלענץ אין דיעזען צימער — האָט פעליקס געזאָגט, פיהרענדיג דעם באַראָן אין ראָמאַ'ס קאַבינעט.

— גוט... האָסט מיר עטוואָס צו זאָגען, פעליקס?

— ניין, עקסעלענץ — האָט פעליקס געענטפערט, און ווייזענדיג אויפ'ן ביוסט, וועלכער שטעהט אין ווינקעל פון צימער, האָט ער צוגעגעבען:

— ער איז געבליבען דאָ, ווען אַלע זענען אַוועקגעגאַנגען, און...

אָבער אין דער מינוט האָט זיך געהערט דער גערויש פון ראָמאַ'ס זיידען קלייד, און דער באַראָן האָט איבערגעריסען דעם ראַפּאָרט פון בעדיענטען מיט די ווערטער:

— נאַטירליך, זאָג דער גרעפין, אַז איך וועל ניט פערגעסען אַריינגעהען צו איהר.

ראָמאַ איז אַריינגעקומען מיט אַן'ערנסטען אויסדרוק אין געזיכט. אָנשטאָט איהר געוועהנליכען שמייכעל, איז יעצט אויף איהר געלעגען אַן'אומעט.

אָבער דער באַראָן האָט באַלד געטראָפֿען, אַז הינטער דיעזען אויסדרוק איז בעהאַלטען אַ שרעק, וועלכען זי האָט אומזאָנסט זיך בעמיהט צו פֿערבאָרגען. ער האָט זי בעגריסט, ווי געוועהנליך, מיט אַ קוש אין האַנד, דערלאַנגט איהר אַ בלומעלע, וועלכעס ער האָט אַרויסגענומען פֿונ'ם לאַץ, האָט זיך געזעצט געגענאיבער איהר, און לאַנגזאַם אָנגעהויבען אַרונטערנעהמען זיינע האַנדשוה.

קיין וואָרט ניט וועגען דער נעכטיגער סצענע. עטליכע אַנגענעהמע וויצלעך, און פֿאַמעליך איז ער אַריבער צום צוועק פֿון זיין בעזוך.

— גאַנצע יאָהרען זענען מיר שוין ניט געווען איינע אַליין, און וועלכע ענדערונגען האָסטו דערווייל געמאַכט! דיין פֿרעכטיג נעסט איז יעצט עהנליך צו אַ קאַמער פֿון אַ מנישקע! דו זעהסט, איך האָב געפֿאָלגט דיין פֿערלאַנג, האָב אָבגעטראָטען אין אַ זייט אויף אַ גאַנצען מאָנאַט. שווער איז דאָס מיר געווען, שווער, און אפשר ניט פֿאָרזיכטיג. אָבער דו ביזט געווען איינגעשפּאַרט, און איך האָב מיך געמוזט אונטערגעבען, און יעצט, וואָס האָסטו מיר עפּעס צו זאָגען?

— גאָר נישט — האָט זי געענטפֿערט, קוקענדיג גלייך פֿאַר זיך.

— לחלוטין גאָר נישט?

— לחלוטין גאָר נישט.

זי איז געזעסען רוהיג, ער האָט זיך אויפֿגעהויבען און אָנגעהויבען אַרומגעהען איבער'ן צומער.

— מיר מוזען זיך פֿערשטענדיגען, ליעבעס קינד — האָט ער זיס געזאָגט — איך מוז דיר דערמאָנען בעקאַנטע פֿאַקטען. פֿאַר אַ מאָנאַט האָט עפּעס אַ דעפּוטאַט, אַ געגנער פֿון דער רעגירונג, געהאַלטען אַנ'אַבשייליכע רעדע, פֿאַר וועלכע ער האָט בעדאַרפֿט בעשטראָפֿט ווערען דורכ'ן געזעץ. אין דער רעדע האָט ער מיך אָנגעריהרט, און דיך — בעליידיגט. איך האָב בעפֿאָהלען, צו אַרעסטירען איהם, און געוועהנליך וואָלט ער בעשטראָפֿט געוואָרען מיט טורמע, אָדער פֿערשיקונג, אָבער דו האָסט געפֿונען פֿאַר גוט, אַריינצומישען זיך אין דער זאַך. האָסט דערצו געבראַכט וויכטיגע און שכל'דיגע מאָטיווען. איך האָב איינגעשטימט, און צום ערשטוינען פֿון מיינע אונטערגעגעבענע בעאַמטע, האָב איך געהייסען בעפֿרייען דעם דעפּוטאַט. דו האָסט זיך אונטערגענומען, צו בעשטראָפֿען איהם. האָסט געזאָלט געשיקט און קלוג אָבווישען דעם פֿלעק.

און זיך ניקס זײַן אין איהם, דיעזער מענש איז געווען פֿערדעקט מיט אַ געהײמניש, און דו האָסט געזאָלט אויספֿאָרשען, ווער ער איז. נאָך אַ מאָנאַט האָסטו בעדאַרפֿט איהם איבערגעבען אין מײַנע הענד, ענטדעקענדיג די פֿערבאָרגענסטע געהײמנישען פֿון זײַן זעעלע.

ראָמאַ האָט מיט גרויס אָנשטרענגונג זיך פֿערהאַלטען רוהיג בשעת דיעזער רעדע, און דער באַראָן האָט ווײַטער געזאָגט:

– דער חודש האָט זיך שוין געענדיגט. איך האָב דיר געגעבען פֿרײַהײַט, צו טהון ווי דיר געפֿעלט. ציא האָסטו דיך עפּעס דערוואוסט וועגען דיעזען מאַן?

– ניין!

– אַלזאָ איז דײַן בעמיהונג געווען אומזאָנסט?

– גאַנץ אומזאָנסט.

– דו ווילסט איהם ניט בעשטראָפֿען פֿאַר דער בעלײדיגונג?

– איך האָב זי פֿערגעסען!

– פֿערגעסען? אַ שאָד, דען גראַדע יעצט וואָלטען דײַנע ידיעות אונז זעהר צונוץ געקומען. אָבער דײַן אידעע איז געווען אַן׳אויסגעצייכענטע, און שטענדיג וועל איך דיר זײַן דאַנקבאַר דערפֿאַר. נעהם דיר נאָר ניט צום האַרצען, וואָס דײַן מיה איז געוויען אומזאָנסט. אַ דאַנק דיר, האָב איך אָבגעזוכט אַ פֿאָרעם, דורך וועלכען מיר זענען געקומען צום קנויל, און יעצט וועסטו קאָנען בעשטראָפֿען דעם מענשען, וועלכער האָט אַזוי שרעקליך דיך בעלײדיגט.

– אויף וועלכען אופֿ׳ן קאָן איך איהם בעשטראָפֿען?

– דו קאָנסט אויסווײַזען, אַז דוד ראָסי איז דערזעלבער, וועלכער איז פֿאַר זעכצעהן יאָהר בעשטראָפֿט געוואָרען אונטער די אויגען.

– אָבער דאָס איז דאָך אַ לעכערליכע פֿאָדערונג. אפילו פֿאַר זעכצעהן חדשים האָב איך ניט געהערט וועגען דוד ראָסי.

– און וועגען דור לעאָנע האָסטו אַמאָל געהערט?

ראָמאַ האָט, ווי אָהן געדאַנקען, געקוקט פֿאַר זיך.

– איך האָב דיר געזאָגט, אַז מינגהעלי איז צוריקגעקומען פֿון לאָנדאָן.

– דער שווינדלער! – האָט זי געזאָגט מיט אַ הײזעריגער שטימע.

– יאָ. ער האָט אַ זעלע פֿון אַ קרימינעלען פֿערברעכער, אָבער

אַזאָלכֿע מענשען קאָנען אַמאָל זעהר צונוץ קומען. דאָס איז געווען אַ פֿאַרטרעפֿליכֿער אײַנפֿאַל פֿון דיר, אונטערדרוקען איהם מיר. אַלץ, וואָס מיר האָבען אויפֿגעטהון, האָבען מיר אין דער ווירקליכֿקײַט צו פֿערדאַנקען נאָר דײַן איניציאַטיווע, און אויב ענדליך װעלען מיר דיזען מענשען בעקומען אין אונזערע הענד, וועט דאָס זײַן נאָר דײַן פֿערדינסט.

מיט'ן אויסדרוק פֿון טיפֿע שמערצען איז ראָמאַ אויפֿגעשטאַנען.

— פֿאַר וואָס פֿײַניגסט דו מיך? — האָט זי געפֿרעגט. — נאָך דעם וואָס איז געשעהען, ווייס די גאַנצע וועלט, אַז איך בין זײַן פֿרײַנד, און ניט קײַן פֿײַנד!

— עס קאָן זײַן — האָט דער באַראָן געזאָגט קאַלט — ביטע, זעץ דיך און הער.

איך האָב דיר שוין געזאָגט, אַז דו האָסט מיר צוגעשטעלט ידיעות, צו ענטדעקען דעם אמת. די דאָזיגע ידיעות זענען: דוד ראָסי קען דאָס לעבען פֿון דאָקטאָר ראָזעלי אין לאָנדאָן, קען דאָס לעבען פֿון דאָקטאָרס טאָכֿטער ראָמאַ ראָזעלי. ער איז געווען אַ געוויסע צײַט אַ דינער אין גראַנד־האַלטען אין רוים, איז געווען אַ שטאַל־קנעכט אין נויאָרק, זײַן מוטער האָט זיך אַרײַנגעוואָרפֿען אין טיבער, און ער איז ערצויגען געוואָרען צווישען די אונטערגעוואָרפֿענע קינדער. האָבענדיג די דאָזיגע ידיעות, האָבען מיר ענטדעקט די פֿאָלגענדע פֿאַקטען.

און צעהלענדיג אויף די פֿינגער, האָט דער באַראָן אָנגעהויבען:

— דרײַסיג יאָהר צוריק האָט עפּעס אַ פֿרוי געבראַכֿט אַ קינד אין פּאָליציי־ביוראָ, מען זאָל עס פֿערשרײַבען אין די פּאַפּירען. זי האָט זיך אַרויסגעגעבען פֿאַר לעאָנאָרע לעאָנע און האָט פֿערלאַנגט, אַז דאָס קינד זאָל מען פֿערשרײַבען מיט'ן נאָמען דוד לעאָנע. דער באַאַמטער האָט נאָכֿגעזעהען די דאָקומענטען און געפֿונען, אַז די פֿרוי הייסט לעאָנאָרע ראָסי, און זי האָט חתונה געהאַט לויט די געזעצען פֿון דער קירכֿע, אָבער ניט פֿון דער מלוכה. דאָס קינד איז אַלזאָ פֿערשריבען געוואָרען אַלס „דוד ראָסי“, זוהן פֿון לעאָנאָרע ראָסי, פֿון אַן אומבעקאַנטען פֿאָטער.

— דאָס איז שענדליך! שענדליך — האָט ראָמאַ אויסגעשריען.

ניט אַכֿטענדיג דאַרויף האָט דער באַראָן ווײַטער גערעדט:

— אַ געוויסע נאַכֿט האָט מען געפֿונען דעם טויטען קערפּער פֿון אַ

פֿרוי אין טיבער. דאָס איז געווען לעאָנאָרע ראָסי, און אונטער דיזען נאָמען האָט מען זי בעגראָבען אויפ'ן בית עולם פֿון בעטלער, אין קאַמפּאָ ווערַאנאָ. דיזעלבע נעכט האָט עמיצענס אַ פֿערבאָרגענע האַנד אַריינגעלעגט דאָס יונגעלע אין קויש פֿאַר די אונטערגעוואָרפֿענע קינדער אין סאַנטאָ ספּיריטאָ; צום העניטיל פֿון קינד איז געווען צוגעבונדען אַ צעטעלע מיט'ן אויפֿשריפֿט „דוד לעאָנע״.

פֿיערצען יאָהר נאַכדעם האָט דאָס יונגעל מיט'ן זעלבען נאָמען געוואָהנט אין לאָנדאָן, ביי אַ געוויסען איטאַליענישען עמיגראַנט. דאָס איז געווען אַ רוימישער פֿירשט, וועלכער האָט זיך פֿערבאָרגען אונטער'ן נאָמען „דאָקטאָר ראָזעלי״; זיין פֿאַמיליע איז בעשטאַנען פֿון אַ פֿרוי מיט אַ פֿיעריעהריג טעכטעריל ראָמאַ. דאָקטאָר ראָזעלי האָט צוגענומען פֿאַר אַ זוהן דוד לעאָנע'ן, וועלכען ער האָט געפֿונען אויף דער גאַס.

ראָמאַ האָט פֿערדעקט דאָס געזיכט מיט איהרע הענד.

— פֿיער יאָהר שפּעטער האָט מען אין מיילאַנד ענטדעקט די פֿערשווערונג קעגען קעניג. דער הויפּטאָרגאַניזאַטאָר איז געווען, צום אונגליק, יענער דאָקטאָר ראָזעלי. אַ דאַנק דער בעמיהונג פֿון זיינעם אַ קרוב, וועלכער האָט געציטערט, אַז זיין אמת'ער נאָמען זאָל ניט ענטדעקט ווערען, איז ראָזעלי פֿערשיקט געוואָרען אָהן אַ געריכט. פֿאַר זיינע מיטהעלפֿער, אָבער, האָט מען ניט געהאַט קיין ריקזיכטען, און איינער פֿון זיי איז דורכ'ן קריגס־געריכט פֿערמשפּט געוואָרען צום טויט.

דער פֿערמשפּטער איז געווען — דוד לעאָנע.

מורא האָבענדיג, מען זאָל איהם ניט ענטדעקען, פֿערלאָזט דוד לעאָנע ענגלאַנד און פֿאָהרט קיין אַמעריקאַ. אַ געוויסע צייט איז ער געווען אַ שטאַל־קנעכט ביי דער טראַמוויי־געזעלשאַפֿט אין נויאָרק, אָבער באַלד האָט ער זיך אַרויסבעקומען פֿון דיזען נידריגען שטאַנד, און איז געוואָרען אַ זשורנאַליסט. זיין פּאָליטישע און רעליגיעזע פּראָפּאַגאַנדע האָט דערוועקט אַלעמענס אויפֿמערקזאַמקייט. „די גאַנצע וועלט בעדאַרף זיך פֿיהרען לויט די יסודות פֿון דער תפילה צו גאָט״. אָן דער דאָזיגער אידעע האָבען זיך אָנגעחאַפּט פֿיעל פֿאַנאַטיקער, ניט פֿערשטעהענדיג, אַז זי קאָן ברענגען צו פֿיעל אונאָרדנונגען.

דער באַראָן האָט געביסען זיינע וואָנסען און מיט אַ שמייכעל געזאָגט ווייטער:

– דוד לעָאָנעָ איִז נאָכֿדעָם פֿעָרשוואונדעָן געָוואָרעָן פֿוּן נויאָרק. אַ לאַנגעָ צײַט האָט טעָן ניִט געָקאָנט אָבזוּכֿעָן זײַנעָ שפּוּרעָן. עָר איִז ווי אײַנגעָזוּנקעָן געָוואָרעָן איִן דעָר עָרד. דוד לעָאָנעָ – איִז געָשטאָרבעָן.

ראָמאַ׳ס העָנד זעָנעָן אַראָבגעָפאַלעָן פֿוּן איִהר געָזיִכֿט, אוּן מיִט ציִטעָרנדעָ פֿיִנגעָר האָט זיִ געָצוּפּט איִהר קלײד.

– זעָקס=אוּן=צוואַנציִג יאָהר נאָכֿדעָם, ווי דאָס יוּנגעָל דוד ראָסיִ איִז פֿעָרשריִבעָן געָוואָרעָן איִן דיִ ביִכֿעָר פֿוּן דיִ רוּמיִשעָ אײַנוואָהנעָר – האָט דעָר באַראָן ווײַטעָר געָרעָדט, ווײַזעָנדיִג אויף׳ן גרויסעָן פֿיִנגעָר פֿוּן דעָר צווײַטעָר האַנד – איִז אַ מאַנספּעָרזאָן פֿוּן אַזאַ עָלטעָר, וועָלכֿעָר גיִט זיִך אַרויס פֿאַר דוד ראָסיִ, געָקוּמעָן פֿוּן אַמעָריִקאַ קײַן עָנגלאַנד. עָר איִז געָגאַנגעָן איִן דעָר בעָקעָרײַ אויף סאָהאָ אוּן זיִך געָפרעָגט אויף ראָמאַ ראָזעָליִ, דיִ טאָכֿטעָר פֿוּן דאָקטאָר, וועָלכֿעָ יעָנעָר האָט איִבעָרגעָלאָזט, אַוועָקפֿאָהרעָנדיִג קײַן איִטאַליעָן. מעָן האָט איִהם געָזאָגט, אַז ראָמאַ ראָזעָל איִז געָשטאָרבעָן אוּן בעָגראָבעָן געָוואָרעָן.

אויף ראָמאַ׳ס געָזיִכֿט, וועָלכֿעָס איִז ביִז יעָצט געָוועָן בלאַס, האָבעָן זיִך בעָוויִזעָן בלוּטיִגעָ פלעָקעָן.

– דוד ראָסיִ האָט זיִך בעָוויִזעָן איִן רוים, אַנפֿאַנגס אַלס אַ משרת איִן גראַנד=האָטעָל, דעָרנאָך איִז עָר געָוואָרעָן אַ זשוּרנאַליִסט אוּן אַ רעָדנעָר, וועָלכֿעָר פּרעָדיִגט דיִזעָלבעָ איִדעָען, וועָלכֿעָ דוד לעָאָנעָ האָט געָפּרעָדיִגט איִן נויאָרק.

– וואָס איִז דאָס פֿאַר אַ ראיה? – האָט ראָמאַ אויסגעָרוּפֿעָן – דוד לעָאָנעָ איִז געָוועָן דוד לעָאָנעָ, אוּן דוד ראָסיִ איִז דוד ראָסיִ, אוּן אַ סוֹף!

דעָר באַראָן האָט מיִט עָטוואָס אַ העָכעָרעָר שטיִמעָ צוּגעָגעָבעָן:

– יעָצט קוּמט דעָר אַכֿטעָר אוּן לעָצטעָר פֿאַקט: איִן קאַנצעָלאַריעָ פֿוּן בית=עוֹלם איִז געָקוּמעָן אַ מעָנש אוּן געָפֿאָדעָרט, מעָן זאָל איִהם אָנווײַזעָן דעָם קבר פֿוּן לעָאָנאָרעָ לעָאָנעָ, וועָלכֿעָ האָט פֿאַר זעָקס=אוּן=צוואַנציִג יאָהר זיִך אַרײַנגעָוואָרפֿעָן איִן טיִבעָר. ווען מ׳האָט איִהם געָוויִזעָן דעָם קבר, איִז עָר געָפֿאַלעָן אויף דיִ קניִע אוּן איִז דאָרט פֿעָרבליִבעָן ביִז שפּעָט איִן דעָר נאַכֿט. דעָר אײַנציִגעָר מעָנש, וועָלכֿעָר איִנטעָרעָסיִרט זיִך מיִט׳ן קבר פֿוּן אַנ׳אָרעָמעָר זעָלבסט=מעָרדעָריִן, האָט נאָר געָקאָנט זײַן איִהר זוהן דוד ראָסיִ. לעָאָנאָרעָ לעָאָנעָ איִז געָוועָן דיִ מוּטעָר פֿוּן דוד ראָסיִ, וועָר איִז דוד ראָסיִ? דוד לעָאָנעָ! אַז דאָס איִז דעָרזעָלבעָר איִז יעָצט קאָן שוּם צווײפֿעָל ניִט.

ראָמאַ האָט זיך אויפגעריסען פון אָרט און אָנגעהויבען אַרומגעהען געשווינד איבער'ן צימער. פון איהרע שפּעטיש צוגעדריקטע ליפּען האָט זיך אָנגעהויבען גיסען אַ שטראָם פון ווערטער.

— אָ גאָט! גאָט! יאָ, דו ביזט גערעכט, דיזער מינגהעלי האָט אַ נשמה פון אַ קרימינאַליסט. ער האָט ניט קיין געפיהל פון מענשליכקייט! ווען ער האָט יענעם אויסגעשפּיאָנירט אויפ'ן קבר פון זיין מוטער, איז ער שטאָלץ פון זיין אויפטהו. אָ, איך קאָן דאָס ניט פערטראָגען, איך פערהאַס דיך! דו פערשטעהסט? יעצט טהו מיט מיר, וואָס דיר געפעלט.

דער אויסדרוק פון אַ טיעפען שמערץ האָט זיך בעוויזען אויפ'ן באַראָנס געזיכט. נאָך אַ קורצען שווייגען, האָט דער באַראָן זיך אָנגערופען:

— קינד מיינס! דו בעליידיגסט ניט נאָר מיך, נאָר אויך די אידעע פון גערעכטיגקייט. די גערעכטיגקייט האָט קיין שייכות ניט צו רחמנות. אין דעם ווערטערבוך פון גערעכטיגקייט איז פאַרהאַן נאָר איין וואָרט — פליכט! די פליכט רופט מיך, איך זאָל ענטדעקען דעם אֶמת'ן נאָמען פון דיזען מענשען, און דאַדורך מאַכען אַ סוף צו זיין שעדליכען איינפלוס. און פון דיר ערוואַרט איך אויך גערעכטע ערפילונג פון פליכט.

דער באַראָן האָט זיך אָנגעלעהנט אָן קאָמין און גערעדט ווייטער, וועהרענד ראָמאַ איז כסדר אַרומגעגאַנגען איבער'ן צימער.

— אַלס דעפּוטאַט קאָן דוד ראָסי אַרעסטירט ווערען נאָר מיט'ן ערלויבניש פון פאַרלאַמענט. כדי צו בעקומען די ערלויבניש, מוז דער פּראָקוראָר שיקען אַ בעשולדיגונג. צו מאַכען דיזען בעשולדיגונגס־אַקט בעדאַרפען מיר האָבען איין בעווייז, אָהן וועלכען מיר קאָנען גאָר נישט מאַכען. איין פערזאָן מוז עדות זאָגען און שווערען, ווען מען וועט עס בעדאַרפען, אַז זי האָט געקענט דוד לעאָנע און דוד ראָסי. אַלזאָ קאָן זי בעשטעטיגען, אַז די דאָזיגע צוויי מענשען זענען איינע און דיזעלבע פערזאָן. טייערע ראָמאַ! די איינציגע פערזאָן, וועלכע קאָן דאָס טהון, ביזטו נאָר!

ראָמאַ'ס אויגען זענען פערגאָסען געוואָרען מיט בלוט פון גרויס כעס און שרעק, נאָר כדי צו בעהאַלטען איהר געפיהל, האָט זי זיך צולאַכט אויף אַ קול.

— אָבער נאָר ראָמאַ ראָזעלי האָט געקענט דוד ראָסי'ן, אֶמת? און ראָמאַ ראָזעלי איז דאָך געשטאָרבען! אָ, איך קען די גאַנצע געשיכטע,

דו האָסט זי אַלײן געמאַכט, און יעצט פֿערלירסט דו דעם גרונד אונטער דײַנע פֿיס.

— מײַן טײַערע ראָמאַ! — האָט דער באַראָן געזאָגט מיט כּעס — אויב איך האָב עטוואָס געטהון, איז נאָר פֿאַר דײַן טובה, אָבער מיר שטערט עס גאָר ניט. ראָמאַ ראָזעלי איז ניט געשטאָרבען, און איך וועל געפֿינען מענשען, וועלכע וועלען דאַריף שווערען.

— וועסט עס ניט וואַגען. פֿאַר פֿאַלשעווען דאָקומענטען וועלען זײַ דאָך זײַן פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר'ן געזעץ.

— אין ענגלאַנד, אָבער ניט אין איטאַליען.

ראָמאַ האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען, און דער באַראָן האָט מיט אַ זיסען קול גערעדט ווײַטער:

— קינד מײַנס, זײַ דאָך קלוג. איך פֿערשטעה, אַז אַלס אַ פֿרוי ווילסטו פֿערטײדיגען די שוואַכערע זײַט, אָבער מײַן ניט, אַז קוים וועט מען דוד ראָסי אַרעסטירען, וועט מען איהם תיכף פֿערמשפּט'ן צום טויט. חלילה! בשעת פּראָצעס וועט ער זיך קאָנען פֿערטײדיגען, דעם אורטײל וועט מען פֿערבײַטען אויף געפֿענגניס, און אפשר וועט מען איהם אין גאַנצען שענקען די שולד. אַלסדינג קאָן געשעהען.

— און דו גלויבסט, אַז איך וועל דיר דערצו העלפֿען?

— נאַטירליך!

— נײַן, איך וויל ניט!

— אָבער וואָלסט געקאָנט, ווען דו זאָלסט וועלען.

— איך קאָן ניט.

— דײַנע ערשטע ווערטער זענען מעהר אמת.

— אַלץ אײנס, איך וויל ניט! איך וויל ניט! ווי האָסטו די העזה, צו פֿאָדערען פֿון מיר אַזאַ זאַך? דו האָסט דאָך אַלײן געזאָגט, אַז דוד לעאָנע איז געוועזען דער פֿרײַנד פֿון מײַן פֿאָטער, און דו ווילסט, איך זאָל איהם אַרויסגעבען אין די הענד פֿון תליינים, ער זאָל אַרעסטירט ווערען אפשר אויפֿ'ן גאַנצען לעבען. צי גלויבסט דו, אַז איך בין פֿעהיג צו אַזאַ זאַך? דו אורטײלסט אַנדערע לויט זיך זעלבסט! נײַן! נײַן!

דער באַראָן האָט מיט אַ רוהיגער שטימע געענטפֿערט נאָך אַ ווײַלע שווײַגען:

— איך וועל יעצט ניט טענה'ען מיט דיר, טײַער קינד, ביז

אויפֿגערייצט, ווייסט ניִט וואָס דו רעדסט. איִך וועל דיִר נאָר דערמאָנען, אַז אָבוואָהל דוד לעאָנגע איִז געוועזען דייַן פֿאָטערס פֿרייַנד, איִז דוד ראָסיִ געוועזען דייַן פֿייַנד!

— מילא איִזוואָס? דאָס איִז נוגע נאָר מיִר. איִך האָב איִהם מוחל געוועזען און ס׳איִז קיינעמס עסק ניִט!

— טייַערע ראָמאַ! איִך וועל דיִר דערמאָנען, אַז דייַן בעליידיִגונג האָט אויך מיִך געהאַט צום צוועק. נאָר וועגען מיִר וויִל איִך ניִט רעדען... אָבער דיִ דאָזיִגע פּלוצלונגע ענדערונג בייַ דיִר... אַ חודש פֿריִהער ביִזטו געוועזען גרייט... צו אַרויסגעבען דיִעזען דוד ראָסיִ... און יעצט פֿערטיידיִגסט דו איִהם אַזוי הייס... דאָס וואָלט מעגליִך געוועזען צו פֿערשטעהען... ווען...

— ווען איִך וואָלט איִהם געליִעבט! אַלזאָ יאָ, איִך ליִעב איִהם!

עס האָט אַרייַנגעטראָטען אַ ווייַלע פֿון אַ שרעקליִכען שווייַגען, פּונקט וויִ בשעת אַ דועל ווערט איִבערגעריִסען אויף אַ ווייַלע. דאָס אייַזיִגע געזיִכט פֿון באַראָן האָט געציִטערט, ווען ער האָט געזאָגט מיִט אַ הייזעריִגער שטיִמע:

— מיִר איִז זעהר אונאַנגענעהם! זעהר אונאַנגענעהם! אָבער, אויב דוד ראָסיִ קאָן ניִט אַרעסטיִרט ווערען מיִט דער אייַנשטיִמונג פֿון פּאַרלאַמענט, וועט ער אַרעסטיִרט ווערען, ווען דער פּאַרלאַמענט וועט ענדיִגען זייַנע בעראַטונגען, און דאַן וועט דאָס געריִכט אויסווייַזען, אַז ער איִז דערזעלבער. דו וויִלסט ניִט עדות זאָגען פּריִוואַט, איִן קאַביִנעט פֿון בעאַמטען, אַלזאָ וועל איִך דיִך צוויִנגען, זאָלסט עפֿענטליִך אַרויסטרעטען פֿאַר׳ן געריִכט פֿון געשוואָרענע!

— דו וועסט עס ניִט קאָנען בעווייַזען! — האָט ראָמאַ אויסגעשריִען.

— פֿאַר וואָס ניִט!

— ווייַל ניִט! דאָס איִז מייַן סוד!

ער האָט אַ קוק געגעבען אויף איִהר, גלייַך וויִ ער וואָלט וועלען טרעפֿען איִהרע געדאַנקען.

— מיִר וועלען זעהען! — האָט ער געזאָגט.

איִן דער מיִנוט האָט זיִך געהערט פֿון דעם צווייטען ציִמער דיִ שאַרפֿע שטיִמע פֿון דער גרעפֿיִן, וועלכע רופֿט צו זיִך דעם באַראָן.

II.

רָאמַא אִיז אַוועקגעגאַנגען אִין אִיהר שלאָף־צִימער און אִיז געבּלִיבּען דאָרט בִּיז שפּעט אִין אָווענד. אַ שרעק אִיז אִיהר בּעפאַלען און דער געווִיסען האָט זִי געפּייניגט. בִּיז יעצט האָט זִי קיינמאָל נִיט געזעהען אַזוֹי קלאָר דִי געפאַהר, אִין וועלכער דוד ראָסִי געפִינט זִיך, און האָט זִיך נִיט אָבּגעגעבּען קיין דין וחשבּון פוּן אִיהר שענדלִיכער אוֹיפפִיהרוּנג מִיט אִיהם אִין דִי ערשטע מִינוּטען, ווען זִי האָט אִיהם דערקענט.

צִי זאָל זִי מוֹדה זיין ראָסִי'ן, אַז דִי ערשטע צייט האָט זִי אִיהם געוואָלט בּעטרִיגען און אַרוֹיסגעבּען? נאָר דאַן וועט זִי זיין רוּהִיג און פערדִינגען לִיעבּע און צוּטרוֹיען.

אָבּער פוּן דער צווייטער זייט וועט אַזאַ בּעקענוּנג פערשאַפען אִיהם שמערץ.

דִי זרִיעה, וואָס זִי האָט פערזייעט, הוֹיבּט אָן אַרוֹיסשפּראָצען, יעדע מִינוּט קען זִי אַרוֹיסגעבּען פּרוּכט און שטעלען אִין געפאַהר דאָס לעבּען וואָס אִיז אִיהר טייערער פוּן אִיהר אייגען לעבּען. אָבּער אַ דאַנק גאָט. אָהן אִיהר ווִילען און הִילף קאָן קיין זאַך נִיט געשעהען... נאָר – מען קאָן בּרעכען אִיהר ווִילען! ווען זִי זאָל זיין דוד ראָסִי'ס פרוֹי, וואָלט מען זִי נִיט געקאָנט צווִינגען, עדוּת זאָגען קעגען אִיהם.

אָבּער פִיעלייכט וועט ראָסִי צערען, אָבּלעגען דִי חתוּנה, וואָס וועט דאַן זיין? ווִי אַזוֹי וועט זִי אִיהם בּעווייזען דִי געפאַהר? צִי זאָל זִי אִיהם זאָגען, אַז ער מוּז מִיט אִיהר חתוּנה האָבּען נאָך איידער דער פּאַרלאַמענט הערט אוֹיף דִי זִיצוּנגען, ווייל זאָנסט וועט מען זִיך בּענוּצען מִיט אִיהר ווִי מִיט אַ ווערקצייג צוּ אוּמבּרענגען אִיהם? צִי זאָל זִי אִיהם זאָגען:

„אִיך בִּין געווען דיין דלִילה, האָבּ געוואָלט דִיך אִיבּערגעבּען אִין דִי הענד פוּן דִי פיינד, און אוֹיבּ דוּ ווִעסט מִיך נִיט נעהמען, וועט דִי שענדלִיכע זאַך אוֹיסגעפִיהרט ווערען״!

זִי אִיז געלעגען אוֹיפ'ן בּעט, דאָס געזִיכט אייַנגעגראָבּען אִין דִי קִישענס; פּלוּצלוּנג האָט זִי דערהערט, מען קלאַפּט אִין טהִיר.

– עמִיצער ווִיל זִיך זעהען מִיט אייך, סִינִיאָראַ! – האָט פעלִיקס געמאָלדען.

דאָס איִז געֶוועֶן ברונאָ, יום־טוב׳דיִג געֶקלײַדעֶט, מיִט דעֶם קלײַנעֶם יוזיעֶ.

— אַ בריִף פֿון איִהם — האָט ברונאָ געֶזאָגט.

ראָמאַ האָט, ניִט גריִסעֶנדיִג, אַ חאַפּ געֶטהון דעֶם בריִף, און איִז אַוועֶקגעֶלאָפֿעֶן צוריִק איִן איִהר ציִמעֶר. אַ ווײַלעֶ שפּעֶטעֶר איִז זיִ אַרײַנגעֶלאָפֿעֶן איִן אַרבײַטס־שטוב, מיִט איִהר אַמאָליִגעֶר פֿרעֶהליִכקײַט.

— זעֶהר גוט. — האָט זיִ געֶזאָגט — זאָג דעֶם העֶרר ראָסיִ, אַז איִך וועֶל איִהם אָבוואַרטעֶן... אָדעֶר נײן, זאָג דאָס ניִט... אויב עֶר איִז זעֶהר בעֶשעֶפֿטיִגט... איִבריִגעֶנס זאָג, וויִ דו ווילסט... — האָט זיִ געֶזאָגט, בעֶווײַזעֶנדיִג צוויי שורה׳ס ווײַסעֶ צעֶהנדלעֶך בײַ׳ם שמײכלעֶן.

ברונאָ, וועֶלכעֶר איִז ביִז יעֶצט געֶשטאַנעֶן מיִט אַנ׳אַראָבגעֶלאָזטעֶן קאָפּ, האָט איִהם אויפֿגעֶהויבעֶן און געֶקוקט פֿרײַנדליִך אויף ראָמאַ׳ן.

— דעֶר דעֶפּוטאַט איִז זעֶהר פֿעֶרנומעֶן — האָט עֶר געֶזאָגט — מיִטוואָך פֿעֶרזאַמעֶלט זיִך אַ גרויסעֶר מיִטיִנג; זײַן וואָהנונג איִז כּסדר פֿול מיִט מעֶנשעֶן.

— גוט, וואָס דו האָסט מיִר געֶבראַכט יוזעֶ׳ן! — האָט ראָמאַ אויסגעֶרופֿעֶן.

— עֶר האָט מיִר אַזוי דעֶרעֶסעֶן, בעֶטעֶנדיִג פֿון פֿריִה ביִז נאַכט, איִך זאָל איִהם מיִטנעֶהמעֶן. עֶר זאָגט, אַז סיִניאָראַ האָט איִהם פֿעֶרשפּראָכעֶן, צו מאַכעֶן פֿאַר אַ שווײַצאַר.

— טאַקיִ אֶמת — האָט ראָמאַ געֶענטפֿעֶרט לאַכעֶנדיִג — קום מיִט מיִר, לאָמיִר זעֶהעֶן, וואָס האָט הײַנט דאָס פֿויגעֶלעֶ געֶבראַכט.

רעֶדעֶנדיִג אַזוי, האָט זיִ אַרײַנגעֶפֿיִהרט דאָס יונגעֶלעֶ איִן איִהר קאַביִנעֶט, און אַרויסגעֶצויגעֶן פֿון אונטעֶר׳ן טיִש אַ גרויסעֶ שאַכטעֶל.

— וויִ מײַנסטו, יוזיעֶ? וואָס געֶפֿיִנט זיִך איִן דיִעזעֶן שאַכטעֶל? וועֶסט ניִט טרעֶפֿעֶן? נו, וואָס וואָלסטו וועֶלעֶן האָבעֶן? אַ היִטעֶל, אַ ראָק, אָדעֶר אַ שטאָק פֿון אַ שווײַצאַר?

יוזיעֶס פּנימ׳ל האָט געֶלײַכט פֿון פֿרייד, און צוגלײַך האָט זיִך דאַרויף געֶוויִזעֶן אַ פֿעֶרלעֶגעֶנהײַט, ניִט וויִסעֶנדיִג וואָס אויסצוקלויבעֶן.

עֶנדליִך האָט עֶר זיִך געֶווענדעֶט צום פֿאָטעֶר און איִהם עֶפּעֶס אײַנגעֶרוימט איִן אויעֶר.

— וואָס זאָגט עֶר? — האָט ראָמאַ געֶפֿרעֶגט.

– אַז מיִטוואָך איִז זייַן געבורטס=טאָג – האָט ברונאָ געענטפֿערט.

– אויבֿ אַזוי, געהערט דאָס אַלסדיִנג איִהם.

די פֿרייד פֿון יונגעל איִז געוועזען אָהן אַ ברעג. ער האָט אָנגעטהון די אַלטע זאַכֿען און איִז אַרויסגעלאָפֿען פֿון ציִמער, און דער הונד, ביִלענדיִג, איִז איִהם נאָכֿגעשפּרונגען.

– ליִעבעס קיִנד! – האָט ראָמאַ געשעפּטשעט, קוקענדיִג נאָך איִהם, און זעהענדיִג דאָס טרויעריִגע געזיִכֿט פֿון ברונאָ'ן און די אויגען פֿול מיִט טרערען, האָט זי געפֿרעגט:

– וואָס איִז דיִר?

ברונאָ האָט מיִט'ן אַרבעל אָבגעוויִשט די אויגען, צוגעדריִקט די צעהן און געברומט:

– אַ מוסר ביִן איִך, האָב בערעדט דער סיִניאָראַ, עסענדיִג ברויט פֿון סיִניאָראַ'ס האַנד; איִך האָב מיִך בעגאַנגען ווי דער לעצטער לײַדאַק, איִהר בעדאַרפֿט מיִך אַרויסשלײַדערען פֿון שטוב.

– וועגען וואָס רעדסט דו, ברונאָ?

– יאָ, יאָ, נאָר דורך מיִר האָט הערר ראָסי אָנגעריִהרט אײַך איִן זייַן יוביִלעאומס רעדע, און ווען סיִניאָראַ האָט איִהם אײַנגעלאַדען צו זיִך, האָב איִך איִהם געוואָרענט, אַז איִהר וויִלט זיִך אָן איִהם נוקם זייַן און אומברענגען.

– און וואָס האָט ער דאַרויף געזאָגט?

– ער האָט מיִר געזאָגט: זי איִז אַ גוטע פֿרוי; אויבֿ איִך האָב עטוואָס אַנדערש געזאָגט וועגען איִהר, נעהם איִך דאָס בחרפה צוריִק.

– דאָס האָט ער געזאָגט?

– יאָ. אָבער דאָס האָט מיִך ניִט איִבערצייגט. נאָך פֿאָרגעסטערן האָב איִך איִהם געבעטען, ער זאָל ניִט געהען אויף דער פֿערזאַמלונג, ווייַל איִך ביִן געוועזען זיִכֿער, אַז סיִניאָראַ האָט זייַן קאָפּ געגעבען יודאַש'ן.

– און וואָס האָט הערר ראָסי געזאָגט.

– ברונאָ, האָט ער געזאָגט, ווען דאָננאַ ראָמאַ וואָלט געגעבען מייַן קאָפּ דעם שטן, וואָלט איִך אויך ניִט אויפֿגעהערט גלויבען איִן איִהר. יעצט איִז סיִניאָראַ אַזוי גנעדיִג צו מיִר, און דאָס שמערצט מיִך!

ראָמאַ האָט טיִעף אָבגעאָטעמט און געזאָגט:

– בערוהיִג דיִך, ברונאָ. אַלײן האָט זיִך אויסגעלאָזט צו גוטען,

ווען דו וואָלסט מיך ניט בערעדט, וואָלט העֶרר ראָסי ניט דעֶרמאָנט וועֶגען מיר אין זײַן רעֶדעֶ, און מיר וואָלטעֶן זיך קײנמאָל ניט בעֶגעֶגעֶנט.

— יאָ, אָבעֶר יעֶדעֶנפאַלס בין איך שולדיג, און סיניאָראַ בעֶדאַרף מיך אַרויסטרײַבעֶן.

— וואָס הײסט, דו ווילסט, איך זאָל דיך אָבזאָגעֶן?

— יאָ.

— ברונאָ – האָט ראָמאַ געֶזאָגט – מײַן לאַגעֶ יעֶצט איז זעֶהר אַ שווערעֶ; פון אַלעֶ זײַטעֶן בעֶדראָהעֶן מיך פײַנד, איך בין גאַנץ אָרעֶם, איך ווײס ניט, ווי לאַנג איך וועֶל דיך קאָנעֶן האַלטעֶן אַלס העֶלפעֶר, אָבעֶר דו ביסט מיר נויטיג ווי אַ פרײַנד, און אויב דו ווילסט מיך צוועֶקוואַרפעֶן...

— אָ, אויב אַזוי, וועֶל איך אײַך קײנמאָל ניט פעֶרלאָזעֶן, און וואָס אַנבעֶלאַנגט אײַרעֶ שונאים...

ברונאָ האָט פעֶרקאַטשעֶט די אַרבעֶל, וועֶלעֶנדיג ווײַזעֶן, ווי עֶר איז גרײט, זי צו שיצעֶן. דעֶרווײַל איז צוריק אַרײַנגעֶלאָפעֶן אין צימעֶר יוזיעֶ מיט'ן הונד.

עס איז געֶוואָרעֶן אַ ליאַרם, אַ טומעֶל, אַ געֶלעֶכטעֶר, עֶנדליך האָט מעֶן אײַנגעֶפאַקט דעם שעֶנעֶם אַנצוג און די געֶסט האָבעֶן זיך געֶקליבעֶן אַוועֶקגעֶהעֶן.

— ווערסט נאָך קומען צו מיר, יוזיעֶ? – האָט ראָמאַ געֶפרעֶגט – דו מוזט איהם זעֶהר ליעב האָבעֶן, ברונאָ!

— עֶר איז פאַר מיר אַלסדינג! וואָס וואָלט איך געֶטהון אָהן דיזעֶם קינד? איך וואָלט געֶווען רײַכעֶר יעֶדעֶ וואָך אפשר מיט פינף פראַנק, אָבעֶר איך וואָלט מיך געֶפיהלט אויף אַ מיליאָן אָרעֶמעֶר.

— און די מוטעֶר?

— אָ, זי געֶהט־אוים פאַר איהם. איך בין זיכעֶר, אַז ווען איהם זאָל עפּעֶס געֶשעֶהעֶן, וואָלט זי זיך דעֶרטרונקעֶן.

— און דער העֶרר ראָסי?

— עֶר איז איהם דער צווײטעֶר פאָטעֶר, זײַט דיזעֶר שגץ איז געֶבוירעֶן געֶוואָרעֶן.

— אַלזאָ בעֶדאַרף יוזיעֶ אַהעֶר אָפט קומעֶן, איך וועֶל זײַן זײַן צווײטעֶ מוטעֶר... וואָס זאָגט עֶר?

יוזיעֶ האָט אַ שלעֶפּ געֶטהון דעֶם פֿאָטעֶר צו זיִך, און איִהם געֶזאָגט עֶפּעֶס איִן אויעֶר.

— עֶר זאָגט, אַז עֶר האָט מורא פֿאַר'ן שווײַצאַר אונטעֶן.

— האָסט פֿאָר איִהם מורא? עֶר איִז דאָך נאָר אַ מעֶנש. זאָג איִהם, אַז דו ביִזט אַ קיִנד פֿון רוים, וועֶט עֶר דיִך געֶוויִס לעֶהרנעֶן דײַנעֶ קיִנפֿטיִגעֶ פליִכטעֶן.

ווען ראָמאַ האָט זיִך יעֶנעֶם טאָג געֶלעֶגט איִן בעֶט, האָט זי פֿיִעל מאָל איִבעֶרגעֶלעֶזעֶן ראָסיִ'ס בריִף, און די לעֶצטעֶ ווערטעֶר האָבעֶן ווי די זיִסעֶסטעֶ מוזיִק געֶקלונגעֶן איִן איִהרעֶ אויעֶרעֶן: „איִך וויִל ניִט לעֶנגעֶר צעֶגעֶרן מיִט אונזעֶר חתונה, אָבעֶר עֶס געֶפֿיִנעֶן זיִך פֿעֶרשיִדעֶנעֶ שוויִריגקײַטעֶן, און פֿאַר צווײַ וואָכעֶן וועֶט זי ניִט קאָנעֶן זײַן. יעֶדעֶנפֿאַלס וועֶל איִך הײַנט אַרויסשיִקעֶן די עֶרשטעֶ בעֶקאַנטמאַכונג, און איִן צוועֶלף טעֶג אַרום וועֶסטו זײַן מײַנעֶ, מײַנעֶ, און די גאַנצעֶ וועֶלט וועֶט וויִסעֶן וועֶגעֶן דעֶם!".

אויף מאָרגעֶן האָט מעֶן געֶבראַכט אַ קאַרטעֶ פֿון באַראָן.

„טײַעֶרעֶ ראָמאַ! קום מאָרגעֶן, זײַגעֶר עֶלף, איִן פּאַלאַץ בראַטשי. זאָג ניִט אָב און קווײַנקעֶל ניִט. אויב דו וועֶסט ניִט קומעֶן, וועֶסטו בעֶדויעֶרעֶן דײַן גאַנצעֶן לעֶבעֶן.

דײַן
באָנעֶליִ".

III.

דעֶר פֿראָנט פֿון בראַטשי פּאַלאַץ געֶהט אַרויס אויף פּיאַצאַ נאַראָנאַ. פּראַכטפֿאָלעֶ טרעֶפּ, מיִט גראַניִטעֶנעֶ זײַלעֶן און ריִזעֶדיִגעֶ סטאַטועֶן פֿיִהרעֶן איִן אַ גרויסעֶן זאַל, וואו דאָס פּובליִקום וואַרט אויף'ן אָטשעֶרעֶד. פֿון דאָרט געֶהט מעֶן אַרײַן איִן קאַביִנעֶט פֿון איִנעֶרעֶן מיִניִסטעֶר, וועֶלכעֶר איִז, געֶוועֶהנליִך, דעֶר פֿאָרזיִצעֶנדעֶר פֿון מיִניִסטעֶרעֶן=ראַט און דעֶר פּרעֶמיעֶר=מיִניִסטעֶר פֿון איִטאַליעֶן.

ראָמאַ איִז געֶקומעֶן זײַגעֶר עֶלף, און תּיכּף האָט מעֶן זי דורכגעֶפֿיִהרט דעֶם ציִמעֶר, וואו די אַנדעֶרעֶ מיִניִסטאָרעֶן האָבעֶן געֶוואַרט, צו זעֶהעֶן זיִך מיִט'ן פּרעֶמיעֶר.

דעֶר באַראָן איִז געֶזעֶסעֶן בײַ אַ טיִש, אָנגעֶוואָרפעֶן מיִט ביִכעֶר און פּאַפּיִרעֶן. דיִ קניִע זעֶנעֶן איִהם געֶוועֶן בעֶדעֶקט מיִט אַ וואַרעֶמעֶר קאָלדרעֶ, און בײַ דעֶר זײַט איִז געֶלעֶגעֶן אַ קלײנעֶר רעֶוואָלוועֶר, אײַנגעֶפּאַסט איִן עֶלפאַנטבײן.

עֶר איִז אויפגעֶשטאַנעֶן, ווען ראָמאַ איִז אַרײַנגעֶגאַנגעֶן, און האָט זיִ בעֶגריִסט מיִט אײַזקאַלטעֶר העֶפליִכקײַט.

– וויִ שעֶן זעֶהסט דו הײַנט אויס, קיִנד מײַנס! דו ברעֶנגסט אַרײַן מיִט דיִר דיִ זונן איִנ'ם דונקעֶלעֶן קאַביִנעֶט פון מיִניִסטעֶר! ביִטעֶ, זיִץ.

– דו האָסט געֶוואָלט זיִך זעֶהעֶן מיִט מיִר – האָט ראָמאַ אָנגעֶהויבעֶן.

עֶר האָט געֶקוקט אויף איִהר מיִט זײַן שטעֶנדיִגעֶן שמײכעֶל.

– קודם כל מוז איִך דיִר גראַטוליִרעֶן.

ראָמאַ איִז רויט געֶוואָרעֶן.

– דו וואונדעֶרסט זיִך, וואָס איִך ווײס וועֶגעֶן דעֶם! – האָט עֶר געֶפרעֶגט.

– פאַר וואָס זאָל דאָס מיִך וואונדעֶרעֶן? – האָט זיִ געֶעֶנטפעֶרט – דו ווײסט שטעֶנדיִג וועֶגעֶן אַלסדיִנג. איִבּריִגעֶנס, איִז עֶס דאָך אַנ'עֶפעֶנטליִכעֶ בעֶקאַנטמאַכונג, אַלזאָ ווײסעֶן דאָך אַלעֶ דעֶרפון.

– יעֶצט פעֶרשטעֶה איִך דאָס, וואָס דו האָסט געֶזאָגט מיִט אַ פּאָר טעֶג צוריִק. דאָס איִז אֶמת, אַז אַ פרוי קאָן ניִט עדות זאָגעֶן קעֶגעֶן איִהר מאַן! איִך ביִן צושלאָגעֶן. איִך ביִן מודה און בעֶוואונדעֶר דײַן אײַנפאַל.

ראָמאַ האָט געֶפיִהלט, אַז דעֶר באַראָן קוקט אויף איִהר, גלײַך וויִ עֶר וואָלט וועֶלעֶן אַרײַנקוקעֶן איִן איִהר טיִפסטעֶן העֶרצעֶן.

– ציִ דאָס איִז ניִט צופיִעֶל ריִזיִקאַליִש, טראַכטעֶן יעֶצט וועֶגעֶן חתונה?

– פאַר וואָס ריִזיִקאַליִש? – האָט זיִ געֶפרעֶגט.

– פאַר וואָס? – האָט עֶר איִבּעֶרגעֶחזרט.

אַ חײַלעֶ האָט עֶר געֶשוויִגעֶן, דעֶרנאָך געֶזאָגט שטיִל:

– צוליִעֶב דעֶר צוקונפט, און אַלסדיִנג וואָס איִז פאָרגעֶקומעֶן...

זיִ האָט אַ ציִטעֶר געֶגעֶבּעֶן און זיִך אויפגעֶהויבּעֶן פון שטול.

– אויב דאָס איִז אַלעֶס, וואָס דו האָסט מיִר געֶהאַט צו זאָגעֶן...

– נײן, נײן, זיִץ, טײַעֶר קיִנד. איִך האָב געֶשיִקט נאָך דיִר, כּדי דיִר צו עֶרקלעֶרעֶן, אַז דיִ דאָזיִגעֶ חתונה איִז שוועֶר צו אויספיִהרעֶן, און זאָגאַר אונמעֶגליִך.

– איִך בּיִן שוֹין מיִנדיִג און עֶס קאָן קײַן שטעֶרונג ניִט זײַן.

– אַדרַבּא, עֶס איִז פֿאַרהאַן זעֶהר אַ וויִכטיִגעֶ שטעֶרונג

– וועֶלכעֶ?

– כּאַלד... דוּ האָסט דאָך אַבּיִסעֶל צײַט? דאָרט וואַרטעֶן אוֹיף מיִר אַזוֹי פֿיִעל מעֶנשעֶן, אפשר וועֶסטוּ עֶרלוֹיבּעֶן, אַז איִך זאָל אָנקליִנגעֶן צוּם סעֶקרעֶטאַר... אָבּעֶר געֶה ניִט אַוועֶק... דאָס זײַנעֶן דאָך מײַנעֶ חברים. זיי וועֶט גאָר ניִט אַרעֶן, וואָס דוּ געֶפֿיִנסט זיִך דאָ. דוּ בּיִזט ווי מײַנעֶ אַ טאָכטעֶר. אָט איִז דעֶר סעֶקרעֶטאַר. וועֶר איִז דאָרט.

– דעֶר קריִגס=מיִניִסטעֶר, דעֶר שעֶף פֿוּן פּאָליִצײַ, דעֶר פּאָליִצײַ=קאָמעֶנדאַנט אַנזשעֶלעֶלי און אײנעֶר פֿוּן די קאָמיִסאַרעֶן – האָט דעֶר סעֶקרעֶטאַר געֶעֶנטפֿעֶרט.

– פֿיִהרט אַרײַן דעֶם פּאָליִצײַ=שעֶף – האָט דעֶר בּאַראָן בּעֶפֿאָהלעֶן, און דעֶר סעֶקרעֶטאַר איִז אַרוֹיסגעֶגאַנגעֶן.

– בּיִטעֶ, דעֶר סעֶנאַטאָר קעֶן דאָננאַ ראָמאַ? זי וועֶט גנעֶדיִגסט עֶרלוֹיבּעֶן אוּנז, צוּ פֿעֶרנעֶהמעֶן זיִך מיִט אוּנזעֶרעֶ געֶשעֶפֿטעֶן, ווײַל דאָס זעֶנעֶן זאַכעֶן, וועֶלכעֶ מעֶן קאָן ניִט אָבּלעֶגעֶן. וואָס העֶרט זיִך?

דעֶר פּאָליִצײַ=שעֶף האָט אָנגעֶהוֹיבּעֶן אָבּגעֶבּעֶן אַ בּעֶריִכט. כּאַלד ווי דאָס נײַעֶ געֶזעֶץ איִז אָנגעֶנוּמעֶן געֶוואָרעֶן, האָט עֶר צוּשיִקט בּעֶפֿעֶהלעֶן איִן דעֶר פּראָוויִנץ, אַז די פּאָליִצײַ זאָל פֿעֶרבּיִעטעֶן אַלעֶ עֶפֿעֶנטליִכעֶ פֿעֶרזאַמלוּנגעֶן.

– אָבּעֶר, עֶקסעֶלעֶנץ, וואָס זאָלעֶן מיִר האָפֿעֶן פֿוּן די פּראָוויִנץ=שטעֶדט, אַז אַפילוּ איִן דעֶר הוֹיפּט=שטאָדט קאָנעֶן מיִר גאָרניִשט מאַכעֶן, דעֶר קאָפּ פֿוּן אַלעֶ געֶזעֶלשאַפֿטעֶן געֶפֿיִנט זיִך איִן רוֹים, און עֶר אַגיִטיִרט פֿראַנק און פֿרײַ, מעֶן זאָל זיִך עֶנטקעֶגעֶן שטעֶלעֶן. זײַט גנעֶדיִג צוּאוֹיסהעֶרעֶן.

דעֶר פּאָליִצײַ=שעֶף האָט אַרוֹיסגעֶנוּמעֶן פֿוּן טאַש עֶפּעֶס אַ צײַטוּנג און אָנגעֶהוֹיבּעֶן לעֶזעֶן:

„רוֹימעֶר! דאָס נײַעֶ געֶזעֶץ וויִל בּײַ אוּנז אָבּנעֶהמעֶן דאָס, וואָס איִז אַם טײַעֶרסטעֶן – די פֿרײַהײַט! אוּנזעֶר פֿליִכט איִז, צוּ פֿעֶרטײַדיִגעֶן זיִך. דאַרוּם מוּזעֶן מיִר זיִך צוּנוֹיפֿזאַמלעֶן דעֶם 1=טעֶן פֿעֶבּרוּאַר, אַזוֹי ווי ס'איִז בּעֶשלאָסעֶן געֶוואָרעֶן. פֿעֶרזאַמעֶלט אײַך אוֹיף פּיאַצאַ די פּאָפּאָלאָ,

און פַאר נאַכט גֶעהט צום קָאלָאסֶעאום. פֶערהאַלט אַייך רוּהִיג, און גאָט ווֶעט נִיט דֶערלָאזֶען צוּ בלוּט⸗פֶערגִיסוּנג.

– דאָס אִיז דֶער „מאָרגֶענשטֶערן"?

– יאָ, דאָס אִיז דֶער לֶעצטֶער פוּן פִיעל אוֹיפרוּפֶען. דֶער רֶעזוּלטאַט דֶערפוּן אִיז, אַז דאָס פאָלק קוּסט⸗אָן מאַסֶענווייַז, פוּן אַלֶע זייַטֶען, קייַן רוּים.

– וויפִיעל גֶעפִינֶען זִיך אַזאָלכֶע פּאָלִיטִישֶע פִּילגֶער?

– פוּנפצִיג, זֶעכצִיג, אפשר הוּנדֶערטוויזֶענד, דאַרוּיף קאָן מֶען נִיט עֶרלוֹיבֶּען, עֶקסֶעלֶענץ!

– אַלזָא, וואָס אִיז אייַער עֵצה?

– קוֹדם כל מוּז מֶען דֶעם „מאָרגֶענשטֶערן" קאָנפִיסקִירֶען.

– אוּן דֶערנאָך?

– דִי קאָרֶעספאָנדֶענטֶען פוּן דִי אוֹיסלֶענדִישֶע צייַטוּנגֶען, וועֶלכֶע שרייַבֶּען אִיבֶּערטרִיבֶּענֶע אַרטִיקלֶען, מוּזֶען אייַדֶעל אַרוֹיסגֶעשִיקט ווֶערֶען פוּן לאַנד.

– אוּן ווייַטֶער?

– דִי פייַנד פוּן דֶער רֶעגִירוּנג אוּן דֶער מלוכה, וועֶלכֶע פֶערשפרייטֶען שֶענדלִיכֶע בֶּעגרִיפֶען ווֶעגֶען פרייַהייַט, מוּזֶען דוּרכ'ן גֶעזֶעץ בֶּעשטראָפט ווֶערֶען.

דֶער בַּארָאן הָאט אַ קוּק גֶעגֶעבֶּען אוֹיף ראָמאַ'ן. אִיהרֶע בַּאקֶען הָאבֶּען גֶעגלִיהט, אִין דִי אוֹיגֶען הָאט גֶעבּרֶענט אַ פייַעֶר.

– דאָס ווֶעט זייַן שווֶער צוּ אוֹיספִיהרֶען, צוּלִיעבּ זייֶער גרוֹיסֶע צאָהל – הָאט עֶר גֶעזָאגט – וועֶלכֶען כח בֶּעזִיצט אִיהר?

– אייַנִיגֶע הוּנדֶערט פּאָלִיציאָנטֶען. אָבֶּער מִיר הָאבֶּען דאָך מִילִיטֶער!

– אַלזָא ווִילט אִיהר אוֹיך דאָס מִילִיטֶער בֶּענוּצֶען?

– דוּרכאוֹיס, אָבֶּער קוֹדם כל מוּזֶען מִיר הָאבֶּען דִי עֶרלוֹיבּנִיש פוּן דֶער רֶעגִירוּנג, צוּ בֶּעגֶעהֶען זִיך מִיט דִי הוֹיפּטאַנפִיהרֶער לוֹיט דֶער גאַנצֶער שטרֶענגקייַט פוּן גֶעזֶעץ, נִיט קוּקֶענדִיג דאַרוֹיף, צִי זֵיי זֶענֶען דֶעפּוּטאַטֶען, אָדֶער נִיט.

דֶער בַּארָאן אִיז אוֹיפגֶעשטאַנֶען אוּן אוֹיסשטרֶעקֶענדִיג דִי הֶענד– גֶעזָאגט:

– דאַנק, סענאַטאָר. די רעגירונג וועט בעטראַכטען אײַערע פּראָיעקטען. זײַט אַזוי גוט און שיקט מיר אַהער דעם קריגס־מיניסטער.

נאָכ'ן אַרויסגעהען פֿון פּאָליציי־שעף האָט ראָמאַ זיך אויפֿגעהויבען.

– דו פֿערשטעהסט, דאַכט זיך, אַז איך קאָן דאָס ניט הערען – האָט זי געזאָגט מיט אַ ציטערנדען קול.

– וואַרט... דאָס וועט לאַנג ניט דויערען... אָ! גענעראַל מאָראָ!... ראָמאַ!... דו קענסט דאָך דעם גענעראַל? זיצט... נו, גענעראַל, איהר האָט געהערט?

– געהערט.

– דער פּאָליציי־שעף וויל וויסען, וועלכע קראַפֿט בעזיצען מיר אויב מען וועט ברויכען?

– אַלס מיניסטער און חבר פֿון אײַער עקסעלענץ – האָט דער גענעראַל געזאָגט – בעגעהר איך, אַז די עפֿענטליכע אָרדנונג זאָל ניט געשטערט ווערען, אָבער אַלס מענש און רוימער האָף איך, אַז ווען עס וועט ניט זײַן גאַנץ נויטיג, וועט איהר מיך ניט אַרויסרופֿען צו ווירקען...

– נאַטירליך, ניט – האָט דער באַראָן געענטפֿערט – און כדי אונזערע אינסטרוקציעס זאָל מען גוט פֿערשטעהען, זאָלט איהר אַרויסגעבען אַזאַ בעפֿעהל אײַערע אונטערגעגעבענע: וואָס עס זאָל ניט געשעהען מאָרגען אין קאָלאָסעאום, אָדער ערגעץ אַנדערש, מוזען די אָפֿיצירען וואַרטען אויף אַ דײַטליכען בעפֿעהל פֿון דער פּאָליציי.

– גוט.

– יעצט, אויב זיי וועלען בעקומען אַ בעפֿעהל צו שיסען, מוזען זיי גוט אַכטונג געבען, אַז די שאָסען זאָלען געהען איבער די קעפּ פֿון די מענשען.

– אויסגעצייכענט.

– אויב דער המון וועט ניט פֿונאַנדערגעהען און וועט אָנהויבען וואַרפֿען שטיינער, אָדער אויף אַן אַנדער שטייגער אַרויסווייזען זײַן עקשנות, דאַן בעדאַרף דער צווייטער שאָס זײַן גערעכטער צו די יעניגע, וועלכע רייצען דאָס פֿאָלק צו דער עקשנות.

– אַך!

דער גענעראַל האָט געקווענקעלט, און ראָמאַ האָט, אַ ציטערנדע, איהם געשיקט אַ בליק, פֿול מיט דאַנקבאַרקייט.

– איהר זײַט אײַנשטימיג, גענעראַל מאָראָ?

– איך זעה ווירקליך ניט קײן אויסוועג. אָבער אויב דאָס בלוט פֿון אַנפֿיהרער וועט נאָר פֿערגרעסערן די אויפֿרעגונג פֿון פֿאָלק, צי בעדאַרפֿען די דריטע קוילען...

– דאָס איז דאָס אײַסערסטע, לאָמיר עס בעסער ניט פֿאָראויס זאָגען – האָט דער באַראָן געענטפֿערט – איך רעכען, אַז ווען דער אַנפֿיהרער וועט פֿאַלען, דאַן וועט דאָס אָרעמע, פֿערפֿיהרטע פֿאָלק זיך צולויפֿען. אין אַלע מענשליכע פּלענער בעדאַרף מען דאָס לעצטע וואָרט איבערלאָזען דעם שיקזאַל. אַדיע, גענעראַל, זײַט אַזוי גוט, זאָגט אַ וואָרט דעם סעקרעטאַר, ער זאָל מיר אַהער שיקען דעם פּאָליצײַ־קאָמענדאַנט.

דער קריגס־מיניסטער איז אַרויסגעגאַנגען. ראָמאַ איז אויפֿגעשפּרונגען.

– דו פֿערשטעהסט דאָך, אַז אַזאַ מין געשפּרעך...

אָבער דער באַראָן האָט זי ווידער איבערגעהאַקט זאָגענדיג: – געה נאָך ניט אַוועק, באַלד וועל איך ענדיגען. אָט איז דער קאָמענדאַנט.

דער פּאָליצײַ־קאָמענדאַנט פֿון רוים האָט זיך, אַרײַנגעהענדיג, טיעף פֿערבײַגט.

– צי האָט מען געבעטען ערלויבניש אויף אַ פֿערזאַמלונג אין קאָלאָסעאום? – האָט דער באַראָן געפֿרעגט.

– נײן, עקסעלענץ.

– קאָנען מיר דאָס, אַלזאָ, בעטראַכטען אַלס אַ פֿערברעך.

– יאָ, עקסעלענץ.

– אַלזאָ זאָלט איהר זיך תיכף פֿערשטענדיגען מיט׳ן קריגס־מיניסטער. ער וועט געבען אין רשות פֿון פּאָליצײַ־שעף 50־טויזענד סאָלדאַטען. קלויבט־אויס גוטע פּאָליצײַ־קאָמיסאַרען און גיט־אַרויס די געהעריגע אינסטרוקציעס. ביז מאָרגען האַלבע נאַכט געהט ערגעץ ניט אַוועק, כדי איך זאָל אײַך קאָנען שיקען בעפֿעהלען, ווײַל אפשר וועט מען מוזען אײַנפֿיהרען בעלאַגערונגס־צושטאַנד. דער האַרמאַט אויפֿ׳ן פּלאַץ פֿון „הײַליגען מלאך“ קאָן בענוצט ווערען אַלס סיגנאַל: אויב ער וועט אויסשיסען מאָרגען אום האַלבע נאַכט, מוזען אַלע טויערען פֿון שטאָדט פֿערשלאָסען ווערען, אַלע צוגען פֿערהאַלטען, און די טעלעגראַפֿישע ביוראָס גענומען אונטער קאָנטראָלע. צי פֿערשטעהט איהר מיך, סיניאָר?

– אויסגעֶצייכֿעֶנט, עֶקסעֶלעֶנץ.

– פֿון יעֶנעֶם מאָמעֶנט אָן זאָל קיינעֶר ניִט אַרויסגעֶהעֶן פֿון שטאָדט, דעֶר טעֶלעֶגראַף מוז אויפֿהעֶרעֶן אַרבייטעֶן. מיִט איינעֶם וואָרט: רוים וועֶרט איִבעֶרגעֶגעֶבעֶן דעֶר קאָנטראָלעֶ פֿון דעֶר רעֶגיִרונג.

– איִך פֿעֶרשטעֶה, עֶקסעֶלעֶנץ.

– דאָס מיִליִטעֶר האָט שוין בעֶקוּמעֶן בעֶפֿעֶהלעֶן. ווען דיִ פּאָליִצייקאָמיִסאַרעֶן וועֶלעֶן פֿון זיי פֿאָדעֶרעֶן, בעֶדאַרפֿעֶן דיִ עֶרשטעֶ שאָסעֶן געֶגעֶבעֶן וועֶרעֶן איִן דעֶר לופֿט, דיִ צווייטעֶ צו דיִ אָנפֿיִהרעֶר, און איִיב עֶמיִצעֶר פֿון זיי וועֶט עֶנטלויפֿעֶן...

דעֶר באַראָן איִז שטעֶהעֶן געֶבליִבעֶן, און איִן אַ ווייִלעֶ נאָכֿדעֶם געֶזאָגט נאָכֿאַמאָל מיִט אַ שאַרפֿעֶרעֶן טאָן:

– אויב עֶמיִצעֶר פֿון זיי וועֶט עֶנטלויפֿעֶן...

– קיינעֶר וועֶט ניִט עֶנטלויפֿעֶן, עֶקסעֶלעֶנץ.

עֶס איִז געֶוואָרעֶן שטיִל ווי איִן אַ קבר. ראָמאַ האָט זיִך מיִט אַלעֶ כּחות איינגעֶהאַלטעֶן פֿון געֶוויין.

– עֶרלויב מיִר אַוועֶקגעֶהעֶן – האָט זיִ מיִט אַ שוואַכֿעֶר שטיִמעֶ געֶזאָגט, ווען דעֶר קאָמעֶנדאַנט האָט, טיִעף פֿעֶרנייגט, זיִך אַרויסגעֶרוקט פֿון ציִמעֶר. אָבעֶר דעֶר באַראָן האָט זיִך געֶמאַכֿט, גלייך ווי עֶר פֿעֶרשטעֶהט זיִ ניִט.

– נאָר נאָך איין וויזיִט. איִן אַ פּאָר מיִנוּט עֶנדיִג איִך.

קאַרל מיִנגהעֶליִ האָט זיִך געֶוויִזעֶן אויפֿ'ן שוועֶל.

דיִ דורכֿגעֶטריִבעֶנעֶ אויגעֶן פֿון דעֶם אַריינקומעֶנדעֶן זעֶנעֶן ווי פֿעֶרנעֶבעֶלט געֶוואָרעֶן, דעֶרזעֶהעֶנדיִג ראָמאַ'ן, אָבעֶר געֶשוויִנד איִז עֶר וויִדעֶר געֶקוּמעֶן צו זיִך.

– זיִץ, מיִנגהעֶליִ. דו קאָנסט דרייסט רעֶדעֶן פֿאַר דאָננאַ ראָמאַ'ן. דיין פּאָזיִציעֶ האָסטו צו פֿעֶרדאַנקעֶן איִהר איינפֿלוס, און זיִ וויים אונזעֶרעֶ געֶשעֶפֿטעֶן. ציִ האָסטו וויִדעֶר געֶזעֶהעֶן דעֶם פּראָקוראָר?

– יאָ, עֶקסעֶלעֶנץ.

– וואָס האָט עֶר בעֶשלאָסעֶן?

– עֶר וועֶט זיִך ניִט ווענדעֶן צום פּאַרלאַמעֶנט וועֶגעֶן אַ בעֶשלוס, צו אַרעֶסטיִרעֶן דעֶם דעֶפּוטאַט, איידעֶר עֶר וועֶט ניִט בעֶקוּמעֶן בעֶווייזעֶן, אַז דאָס געֶזעֶץ פֿאָדעֶרט אַזאַ בעֶשלוס.

– זעֶהר גוט! מוזעֶן מיִר אַלזאָ געֶפֿיִנעֶן אַנ׳אַנדעֶר וועֶג, צו בעֶשטראָפֿעֶן דעֶם שולדיִגעֶן... ציִ האָסטו געֶהעֶרט וועֶגעֶן דעֶר פֿעֶרזאַמלונג איִן קאָלאָסעֶאום.

מיִנגהעֶליִ האָט אַ וואונק געֶגעֶבעֶן מיִט׳ן קאָפּ.

– דיִ פּאָליִציִי האָט בעֶקומעֶן שטרעֶנגעֶ בעֶפֿעֶהלעֶן, ניִט אַרויסרופֿעֶן דאָס מיִליִטעֶר צו וויִרקעֶן, איידעֶר עֶס וועט ניִט געֶשעֶהעֶן אַנ׳אַקט פֿון אַ דייטליִכעֶן בונט. דאָס איִז נויטיִג צוליִעב אונזעֶר אָרעֶם, פֿעֶרפֿיִהרט פֿאָלק, אָבעֶר אַזאַ אַקט קאָן גאַנץ לייכט געֶשעֶהעֶן, העֶרר מיִנגהעֶליִ. איין וואָרף מיִט אַ שטיין און דיִ אָרדנונג איִז געֶשטעֶרט!

מיִנגהעֶליִ האָט וויִדעֶר אַ שאָקעֶל געֶטהון מיִט׳ן קאָפּ.

– איִן דיִ טרויעֶריִגעֶ בעֶדיִנגונגעֶן, איִן וועֶלכעֶ דיִ שטאָדט געֶפֿיִנט זיִך, מוז געֶשטעֶרט ווערעֶן דיִ אָרדנונג.

– אָהן צווייפֿעֶל, עֶקסעֶלעֶנץ.

עֶס איִז אַ ווײַלעֶ וויִדעֶר געֶוואָרעֶן שטיִל וויִ איִן אַ קבר. ראָמאַ האָט דייטליִך געֶהעֶרט דאָס קלאַפּעֶן פֿון איִהר האַרצעֶן.

– אַדיעֶ, העֶרר מיִנגהעֶליִ. בּיִטעֶ זאָגעֶן מיין סעֶקרעֶטאַר, אַז איִך וויִל אַ בּריִף שרייבּעֶן.

דעֶר בּריִף איִז געֶוועֶן צום אויסעֶרעֶן מיִניִסטעֶר.

– ליִעבּעֶר קאָלעֶגעֶ–האָט דעֶר בּאַראָן דיִקטיִרט–מיִר זעֶנעֶן מסכּים אויפֿ׳ן פֿאָרשלאַג, וואָס איִהר האָט אַרויסגעֶשיִקט צו דיִ אייראָפּעֶאיִשעֶ מלוכות און איִן אַמעֶריִקאַ, צו בּעֶשאַפֿעֶן אַנ׳איִנטעֶרנאַציאָנאַלעֶ חאַפּשטייגעֶל, איִן וועֶלכעֶר עֶס מוזעֶן אַריינפֿאַלעֶן אַלעֶ, וועֶלכעֶ שטערעֶן דיִ עֶפֿעֶנטליִכעֶ אָרדנונג. איִך שלאָג אויך פֿאָר, דאָס אַלעֶ אַנאַרכיִסטעֶן זאָלעֶן בּעֶשטראָפֿט ווערעֶן וויִ געֶוועֶהנליִכעֶ פֿעֶרבּרעֶכעֶר. דיִ איִטאַליעֶניִשעֶ מלוכה וויִל עֶרפֿיִלעֶן דיִ פֿליִכטעֶן פֿון אַ ציִוויִליִזיִרט לאַנד, און זיִ וועֶנדט זיִך אום היִלף צו דיִ שכנים, אַז זיי זאָלעֶן העֶלפֿעֶן בּעֶשטראָפֿעֶן דיִ יעֶניִגעֶ, וועֶלכעֶ וויִלעֶן אומבּרעֶנגעֶן דיִ עֶקזיִסטיִרעֶנדעֶ עֶפֿעֶנטליִכעֶ איינריִכטונגעֶן!

יעֶצט האָט ראָמאַ פֿעֶרשטאַנעֶן, צו וואָס דעֶר בּאַראָן האָט זיִ אַהעֶר געֶבּראַכט. עֶר האָט זיִ געֶוואָלט איִבּעֶרציייגעֶן אויפֿ׳ן דייטליִכסטעֶן אופֿן, אַז עֶס געֶפֿיִנעֶן זיִך שטעֶרונגעֶן, צוליִעב וועֶלכעֶ איִהר חתונה מיִט דוד ראָסיִ׳ן איִז אונמעֶגליִך.

דיִ חתונה קאָן זיין עֶרשט איִן צוועֶלף טעֶג אַרום, און דיִ פֿעֶרזאַמ=

לונג אִין קאָלאָסעאום – מאָרגען, עס מוז אויסבּרעכען עפּעס אַ מהומה, און דוד ראָסי׳ן וועט מען דערהרגענען!

דער סעקרעטאַר האָט צונויפגעקליבּען די פּאַפּירען און אַרויסגעגאַנגען, און דאַן האָט זיך דער בּאַראָן מיט אַ העפליכען שמייכעל געווענדעט צו ראָמאַ׳ן:

– ענדליך געענדיגט! הונדערט מאָל בּעט איך דיך איבּער! עס איז שוין אַזוי שפּעט! קום אויף פרישטיק.

– איך געה אַהיים – האָט ראָמאַ געענטפערט.

זי האָט אַזוי שטאַרק געציטערט, אַז אויפשטעהענדיג פון פאָטעל איז זי שיער ניט אומגעפאַלען.

– טייער קינד, דיר איז ניט גוט! טרינק אויס אַ גלאָז וואַסער!

– מיר איז גאָר ניט! איך געה צוריק אַהיים.

דער בּאַראָן האָט זי אָבּגעפיהרט צו די טרעפּ.

– איך פערשטעה דיך אויסגעצייכענט – האָט ראָמאַ געזאָגט מיט אַ פערשטיקטער שטימע – אָבּער דו האָסט פערגעסען וועגען איין זאַך, און וועסט מאוס דורכפאַלען.

זי האָט שטאָלץ אויפגעהויבּען דעם קאָפּ און מיט פעסטע טריט אַראָבּגעגאַנגען פון די טרעפּ.

קומענדיג אַהיים האָט זי די רגע אָנגעשריבּען צו ראָסי׳ן:

„איך מוז דיך זעהען היינט בּיינאַכט, אָבּער וואו? היינט, בּיי נאַכט! מאָרגען קאָן שוין זיין צו שפּעט.

ראָמאַ".

בּרונאָ האָט געבּראַכט אַן׳ענטפער:

„טייערסטע! קום אין רעדאַקציע זייגער 9. מיר איז אונאַנגענעהם, אָבּער איך קאָן ניט קומען צו דיר.

ד. ר."

P. S. דו האָסט אין גאַנצען איבּערגעמאַכט בּרונאָ׳ן. ער איז גרייט, צו שטאַרבּען פאַר דיר. „דער קליינער רוימישער יונגעל" איז אויפ׳ן זיבּעטען הימעל. ער קלויבּט זיך שטענדיג געהען אויף טריניטאַ-דעי מאָנטי, צו ערפילען די פליכט פון אַ שווייצאַר.

IV.

אִין רעדאַקציע פֿון „מאָרגענשטערן“ האָט יענע נאַכט געקאָכט. יעדע מִינוּט אִיז געקוּמען אַנ׳אַנדער רעפּאָרטער און געבּרענגט נײַעס פֿון שטאָדט, פֿון דִי צוּגען פֿוּל מִיט מענשען, וועלכע זענען געקוּמען קײַן רוים פֿון אַלע זײַטען.

דוד ראָסִי, וועלכער האָט הײַנט צוּם לעצטען מאָל רעדאַגִירט דִי צײַטוּנג, אִיז געווען בּעשעפֿטִיגט מִיט שרײַבּען אַנ׳אוֹיפֿרוּף צוּם פֿאָלק. דאָס שרײַבּען אִיז אִיהם אָבּער געגאַנגען זעהר שווער, ער האָט געוואָלט בּעטען דעם פֿאָלק, נִיט בּעגעהען קײַן גוואַלדטאַטען, נִיט בּרענגען צוּ בּלוּט־פֿערגִיסוּנג, און זִיך בּעסער גאָר נִיט פֿערזאַמלען, אָבּער בּאַלד האָט ער בּעטראַכט, אַז אַזוֹי טוֹיג נִיט צוּ שרײַבּען, מען וועט אִיהם נאָך חוֹשד זײַן, אַז ער שרעקט זִיך... דערווײַל האָט מען אִיהם געמאָלדען, אַז עפּעס אַ דאַמע וואַרט אוֹיף אִיהם.

ער אִיז אַרוֹיסגעגאַנגען צוּ אִיהר אִין קלײן אוֹיפֿנאַהם־צִימער. ראָמאַ אִיז, אַ צִיטערנדע, אַרוֹיפֿגעפֿאַלען אוֹיף זײַן האַלז מִיט אַ געווײן.

— טײַערסטע! — האָט ער געפֿרעגט, טוּלענדִיג אִיהר קאָפּ — וואָס אִיז געשעהען?

זִי האָט אִיהם דערצעהלט וועגען אִיהר בּעזוּך בּײַ׳ם בּאַראָן. אִין קאָלאָסעאוּם וועט אוֹיסבּרעכען אַ מהוּמה, ווײַל אַזוֹי וויל דִי רעגִירוּנג. מען וועט שִיסען, אָבּער נִיט צוּם פֿאָלק, נאָר צוּ אִיהם.

— טײַערסטער! — האָט זִי זִיך געבּעטען — דוּ מוּזט ענטלוֹיפֿען. נאָר אִיבּער דִיר אַלײן שוועבּט דִי געפֿאַהר, און דאַרוּם בִּין אִיך געקוּמען, צוּ וואָרענען דִיך.

אִיהרע לִיפּען האָבּען געצִיטערט ווען זִי האָט גערעדט, אָבּער ער האָט געשמײכעלט און געענטפֿערט:

— עס אִיז שוֹין צוּ שפּעט צוּ ענטלוֹיפֿען.

— צוּ שפּעט וועט זײַן מאָרגען אִין דער צײַט, ווײַל אַלע טוֹיערען וועלען ווערען פֿערשלאָסען, אַלע צוּגען אָבּגעשטעלט. דוּ מוּזט הײַנט ענטלוֹיפֿען; מאָרגען וועט שוֹין זײַן שפּעט.

ער האָט אַראָבּגעצוֹיגען אִיהר אײן האַנדשוּה און געקוּשט אִיהרע צאַרטע פִֿינגער.

– טײַערסטע מײַנע! – האָט ער געזאָגט -- שוין ניט רעדענדיג פון אַלע אַנדערע זאַכען, צי קאָן איך אַוועקפאָהרען און לאָזען דיך אַלײן? ער וויל דאָס טאַקי, און דאַרום האָט ער דיך גענומען, צו אויסהערען זײערע פלאַנען. אָבער זײ האָבען זיך טועה געווען. איך קאָן ניט און וויל ניט, דיך אַוועקוואַרפען.

ראָמאַ׳ס בלאַס געזיכט איז שטאַרק רויט געוואָרען.

– זעהר גוט! – האָט זי אויסגערופען, אַרומנעהמענדיג זײַן האַלז מיט איהרע הענד – איך וועל פאָהרען מיט דיר!

– מײַן טײַערע! האָט ער געזאָגט, דריקענדיג איהר קאָפּ צו זײַן ברוסט – דאָס איז אויך אונמעגליך! אונזער חתונה קאָן זײַן ערשט נאָך צעהן טאָג.

– מיר איז אַלעס אײנס!

– אָהן חתונה?

– מיך אַרט דאָס ניט.

– בעדענק אָבער, וואָס פאַר אַ נאָמען דו וועסט איבערלאָזען!

– מיך אַרט ניט, וואָס לײַט וועלען זאָגען.

– אוצר מײַנער, דו ווײסט אַלײן ניט וואָס דו רעדסט. דו ביסט אַזוי רײן...

– שטיל! אונזער חתונה איז נאָר אונז אַלײן נוגע, און אויב מיר בעשליסען, צו בעגעהן זיך אָהן...

– מײַן טײַער, הײליג מײדעל!

– איך קאָן דאָס ניט הערען! – האָט זי שטיל געזאָגט, פערדעקענדיג דאָס געזיכט מיט די הענד – אָבער איך בין גרײט, צו געהען מיט דיר היכף, און אויב די ווילסט ניט, וועל איך טראַכטען, אַז דו ליעבסט מיך ניט!

– ברענג מיך ניט צו אַ נסיון... ווען דו זאָלסט וויסען, וויפיעל דאָס קאָסט מיר... אָבער איך וויל בעסער שטאַרבען...

– איך וויל ניט, דו זאָלסט שטאַרבען! איך וויל, דו זאָלסט לעבען. און דאַרום ריזיקיר איך אַלעס...

זי האָט געציטערט אין זײַנע הענד, און זײַן האַרץ האָט געקלאַפּט גוואַלדיג.

– נײן! נײן! צו שטאַרק ליעב איך דיך!... בעטראַכט נאָר, דײַן

פֿאָטער האָט מיר בעפֿאָהלען, צו אַרויסרײַסען דיך פֿון געפֿאַהר, און איך זאָל יעצט... קײנמאָל ניט! איך קאָן ניט! איך וויל ניט! דו ביזט אַזוי גוט, אַזוי רײן, עהרליך, אַז דו פֿערשטעהסט אפילו ניט, וואָס שלעכטע צונגען קאָנען זאָגען. אָבער איך געדענק וועגען מײַן מוטער... און וועל ערפֿילען דעם לעצטען ווילען פֿון דײַן פֿאָטער...

— דו זעהסט, ווי איך ליעב דיך — האָט ער ווײַטער גערעדט מיט אַנ׳אויפֿגערעגטער שטימע — בעסער דיך פֿערלירען, אײדער וואַרפֿען דעם קלײנסטען שאָטען אויף דײַן רײנקײַט... דערבײַ געדענק וועגען דאָס אַרעמע פֿאָלק, וועלכעס טרויט מיר מעהר, ווי איך פֿערדיען דאָס. מאַסענווײַז איז מען געקומען אויף מײַן רוף. צי זאָל איך זײ אַוועקוואַרפֿען און טראַכטען וועגען מײַן אײגען גליק און אײגענע זיכערהײַט? נײן! דו קאָנסט עס ניט פֿאָדערען פֿון מיר! דו ווילסט עס ניט. איך ווײס דאָס גאַנץ גוט! ראָמאַ! מײַן ראָמאַ!

זי האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ און געזאָגט: האָסט רעכט, דו מוזט בלײַבען!

— אָ, אַזוי האָב איך ליעב!

— איך שעם זיך ווירקליך. ערשט נעכטען האָב איך גערעדט וועגען די פֿליכטען פֿון אַ פֿרוי צו איהר מאַן, און יעצט...

— מײַן זיס מײדעל!

— צי וועסטו מיר פֿערצײַהען, וואָס איך האָב מיך איבערגעשראָקען דער ערשטער ידיעה וועגען געפֿאַהר, און האָב דיך אָנגערעדט צו ענטלויפֿען?

— עוויג וועל איך דיך ליעבען דערפֿאַר.

— און וועסט ניט שלעכט טראַכטען וועגען מיר, דערפֿאַר וואָס איך האָב געוואָלט געהן מיט דיר?

— אויך דערפֿאַר וועל איך דיך ליעב האָבען.

— איך מוז זײַן דרײַסט, אײַנגעשטעלט — האָט זי געזאָגט, האָטש איהרע ליפּען האָבען געציטער און אין די אויגען האָבען טרערען געבלישצעט — איך וועל דיר זײַן, ווי אַ טרײַער סאָלדאַט. איך בין די טאָכטער פֿון מײַן פֿאָטער, ער האָט אַלעס געאָפּפֿערט, איך וויל אויך אַזוי טהון. אויב מאָרגען בײַנאַכט וועט מען מיר קומען זאָגען, אַז... דו... אַז... דו...

– שטיל, טײַעָרסטע!

ראָמאַ׳ס פֿערװײַנט געזיכט האָט אויסגעזעהען פֿערצװײַפֿעלט, אָבער זי האָט זיך געשטאַרקט און אַ שמײכעל געגעבען.

– װאונדערליך ביזטו מיט דיזען שמײכעל – האָט ראָסי אויסגערופֿען – און, דו װײסט, װען אַלסדינג װעט זיך גוט ענדיגען, װעל איך מיך אַ גאַנץ לעבען בעמיהען, אַרויסרופֿען אַזאַ שמײכעל אויף דײַנע ליפּען.

זי האָט זיך אַרויסגעריסען פֿון זײַנע אַרעמס און געזאָגט –: איך מוז שוין געהן. געװיס װעל איך דיך שוין ניט זעהען פֿאַר׳ן מיטינג, אָבער איך געזעגען זיך ניט מיט דיר... איך װײס שוין, װאָס איך האָב צו טהון!

– װאָס אַזוינס?

– פֿרעג ניט.

– װאָס װילסטו טהון? – האָט ער אויסגערופֿען, פֿערהאַלטענדיג זי.

– װאָס מאַכסט דו אַזאַ איבערגעשראָקענע מינע? זײַ רוהיג, איך װעל מיך ניט הרגענען. לאָז מיך אָב.

געשװינד האָט זי געעפֿענט די טהיר.

– מאָרגען בײַ נאַכט קום צו מיר, איך װעל װאַרטען – האָט זי געשעפּטשעט און פֿערשװאונדען געװאָרען הינטער׳ן טהיר.

ער איז אַ װײַלע געשטאַנען און נאָכגעטראַכט, װאָס האָט זי בדעה צו טהון, און ניט געפֿינענדיג קײן ענטפֿער אויף דער פֿראַגע, איז ער צוריקגעגאַנגען אין זײַן צימער און גענומען שרײַבען אַ פֿרישען אויפֿרוף:

„רוימער! זײַט רוהיג! שרעקט אײַך ניט דורך די פֿאָרבערײַטונגען, װעלכע איהר װעט זעהען מאָרגען. מיליטער װעט זײַן פֿיעל, אָבער גלויבט דעם מענשען, װעלכער האָט אײַך קײנמאָל ניט פֿערפֿיהרט – די סאָלדאַטען װעלען צו אײַך ניט שיסען! שאַנעװעט דאָס רעכט! בעפֿאַלט ניט די געגנער! שאַנעװעט פֿרעמדען אײגענטום! און קודם כל היט אײַך, ניט בענוצען קײן פֿיזישע קראַפֿט. אויב יעמאַנד װעט אײַך אָנרעדען צו גװאַלדטאַטען, לאָזט אײַך ניט איבעררעדען! זײַט געדולדיג, רוהיג, און אײַער שטימע װעט זיך צושפּרײטען װי אַ עכאָ אין דער גאַנצער װעלט.

„רוימער! געדענקט אײַערע עלטערען און זײַט גרוים!”.

ראָסי האָט אָבגעגעבען די האַנדשריפֿט דעם סעקרעטאַר, צו אויסװעצען דאָס. פּלוצלונג אָבער – איז דאָס צימער פֿול געװאָרען מיט פּאָליציאַנטען מיט׳ן אינספּעקטאָר, װעלכער האָט ערקלערט, אַז די צײַטונג

ווערט קאָנפֿיסקירט, אַלע מאַנוסקריפּטען ווערען צוגענומען, און אַלע מיטאַרבייטער זענען אַרעסטירט, אויסער ראָסי, וועלכער, אַלס דעפּוטאַט, איז אונבעריהרליך.

פּאָליציי האָט זיך גענומען מאַכען אַ שטרענגע רעוויזיע; דער אויפֿרוף איז קאָנפֿיסקירט געוואָרען צום אַלערערשטען. ראָסי איז אַוועקגעגאַנגען מיט אַ שווערען הארצען אַהיים. דאָרט האָט איהם שוין אָבגעוואַרט ברונאָ, האַלב שכור, און איהם איבערגעגעבען די ידיעה, וועלכע דער אַלטער בעטלער זשאַן האָט געהערט פֿון זיין אייניקעל, דעם שפּיאָן, אַז אויב ראָסי וועט געהען מאָרגען אין קאָלאָסעאום, וועט מען איהם הרג'נען...

– איך ווייס אַלסדינג, ברונאָ–האָט ראָסי געענטפֿערט–געה שלאָפֿען.

ברונאָ איז אַרויסגעגאַנגען ברומענדיג, אַז ער וועט זיין דער לעצטער עזעל, אויב ער וועט לאָזען ראָסי'ן געהען מאָרגען...

ווען דער באַראָן באָנעלי האָט געענדיגט איינזאַם זיין מיטאָג אין פּאַלאַץ אויף פּיאַצאַ ליאָן האָט פֿעליקס געבראַכט אַ בריף פֿון ראָמאַ'ן.

„איך מעלד דיר, אַז איך וועל זיין אויפֿ'ן מאָרגעדיגען מיטינג אין קאָלאָסעאום. אַלזאָ, אויב די סאָלדאַטען וועלען שיסען צום פֿאָלק, אָדער צו זיינע אַנפֿיהרער, מוזט דו וויסען, אַז זייערע קוילען וועלען מיך טרעפֿען!!".

דער באַראָן האָט געלעזען און זיין אייזיג געזיכט האָט זיך געענדערט.

– אַ פּראַכטיגע פֿרוי! – האָט ער געשעפּטשעט – עס איז כדאי, צו קעמפּפֿען פֿאַר איהר ביז'ן לעצטען אָטעם.

ער האָט געהייסען פֿעליקס'ן אָנקלינגען צום קאָמענדאַנט אַנזשעלעלי, אַז יענער זאָל תיכּף שיקען אַהער מינגהעלי'ן.

V.

אויף מאָרגען איז דער הימעל געווען בעדעקט מיט שייערע וואָלקען; פֿון צייט צו צייט האָט געדונערט, אָבער די גאַסען זענען געווען פֿול מענשען פֿון גאַנץ פֿריה. דער המון האָט זיך בעזונדערס געקליבען אויף פּיאַצאַ נאַראָנאַ, געפֿרעגט זיך אויף ראָסי'ן, געקוקט צו זיינע פֿענסטער.

ראָסי האָט אָבער קיינעם ניט אָנגענומען, זיך פֿאַר קיינעם ניט געוויזען. ער האָט זיך געפֿיהלט טרויעריג און אונגליקליך. ער איז געווען

פֿול שרעֶק, ציִ דער הײַנטיִגעֶר טאָג וועט מײַדעֶן אָהן אַ קאַטאַסטראָפֿעֶ, און נאָך מעֶהר האָט איִהם געֶקלעֶמט דאָס האַרץ טראַכטעֶנדיִג וועֶגעֶן ראָמאַ'ן...

ווי אַ מעֶנש, וואָס קלויבט זיִך זיִין אַ געֶפֿעֶהרליִכעֶר נסיעה, האָט דוד ראָסיִ אָבגעֶפֿעֶרטיִגט זײַנע געֶשעֶפֿטעֶן. אײניִגעֶ בריִף האָט ער פֿעֶרברעֶנט. אויך ראָמאַ'ס בריִף האָט ער נאָך אַמאָל דורכגעֶלעֶזעֶן און מיִט אַ פֿעֶרקלעֶמט האַרץ אַרײַנגעֶוואָרפֿעֶן איִן פֿײַער. דערנאָך אויפֿגעֶשריִבעֶן אַ צוואָה און געֶרופֿעֶן העֶלעֶנעֶ'ן מיִט איִהר פֿאָטער, זיִך אונטערשרײַבעֶן אַלס עֵדות.

פֿאַרנאַכט האָט זיִך ראָסיִ מיִט אַלעֶ הויזמעֶנשעֶן אָבגעֶזעֶגעֶנט, גלײַך ווי ער געֶהט שוין אַוועֶק צום לעֶצטעֶן מאָל.

אויף פּיאַצאַ דעֶל פּאָפּאָלאָ איִז געֶשטאַנעֶן אַן'אונגעֶהויערעֶ מאַסעֶ. ברונאָ האָט געֶמאַכט אַ וועֶג פֿאַר ראָסיִ'ן. דער גאַנצעֶר עולם האָט, מיִט פֿאָהנעֶן איִן די העֶנד, זיִך געֶלאָזט געֶהן צום קאָלאָסעֶאום. פֿון אַלעֶ באַלקאָנעֶן, דעֶכער און פֿעֶנסטער האָט מען געֶקוקט אויף דיִעזעֶר פּראָצעֶסיעֶ. אַלעֶ קראָמעֶן זעֶנעֶן פֿעֶרמאַכט געֶוואָרעֶן. דאָס מיִליטער איִז געֶשטאַנעֶן אויף די טראָטואַרעֶן, דער עולם האָט געֶשטראָמט איִן די מיִטעֶן גאַסעֶן. צו דער פּראָצעֶסיעֶ זעֶנעֶן איִמער נײַע מעֶנשעֶן צוגעֶקומעֶן.

צײַט רוים שטעֶהט, האָט זי נאָך ניִט געֶזעֶהעֶן אַזאַ פּראָצעֶסיעֶ. דאָס רוב פֿון דעֶם המון זעֶנעֶן געֶוועֶן געֶקלײַדעֶט איִן שעֶפּסעֶנעֶ פּעֶלצלעֶך, מיִט אָרעֶמעֶ, אויסגעֶמוטשעֶטעֶ פּנימער.

דוד ראָסיִ, וועֶלכער איִז געֶגאַנגעֶן אַרומגעֶריִנגעֶלט מיִט עֶטליִכעֶ דעֶפּוטאַטעֶן-חברים, האָט געֶפֿיִהלט אַן'אונגעֶהויערעֶן שרעֶק, און איִן האַרצעֶן נאָר גאָט געֶבעֶטעֶן, עס זאָל ניִט קומעֶן צו בלוט-פֿעֶרגיִסונג.

ראָמאַ, אָנגעֶטהאָן איִן אַ דונקעֶלעֶן מאַנטעֶל און פֿעֶרדעֶקט איִן אַ דיִקעֶן שלײַער, איִז אויך געֶגאַנגעֶן צום קאָלאָסעֶאום, אַ האַלבעֶ שעה פֿאַר דער בעֶשטיִמטעֶר צײַט. סאָלדאַטעֶן האָבעֶן אַרומגעֶריִנגעֶלט די אַלטעֶ, איִנגעֶהויערעֶ חורבה, וואו איִנוועֶנדיִג איִז שוין געֶוועֶן היִבש פֿאָלק.

באַלד איִז אָנגעֶקומעֶן די פּראָצעֶסיעֶ. אַ ים מעֶנשעֶן האָט זיִך אַרײַנגעֶגאָסעֶן איִן קאָלאָסעֶאום. מיִט אַמאָל איִז שטיל געֶוואָרעֶן. עס האָט זיִך בעֶוויִזעֶן ראָסיִ. מיִט אַ בלויזעֶן קאָפּ איִז ער געֶשטאַנעֶן אויף אַ שטײן און

אָנגעהויבּען רעדען צום פֿאָלק. ראָמאַ איז געשטאַנען אַ פּאָר טריט נעבען איהם.

ראָסי האָט געבּעטען און פֿערשוואָרען דאָס פֿאָלק, צו פֿערהאַלטען זיך רוהיג. דאַן האָט ער פּראָטעסטירט אין נאָמען פֿון אַלע פֿערזאַמעלטע קעגען דער רעגירונג, וואָס דריקט אַרויס דאָס לעצטע ביסעל זאַפֿט פֿון פֿאָלק. מען מוז קעמפּפֿען קעגען איהר, אָבער ניט מיט גוואַלדטאַטען, ווייל זי איז אין דעם גענוג שטאַרק; זי האָט אַרויסגערופֿען מיליטער. דער פּראָטעסט בּעדאַרף, אַלזאָ, זיין נאָר אַ מאָראַלישער — געווינען די סימפּאַטיע פֿון דער עפֿענטליכער מיינונג אין דער גאַנצער וועלט. די סימפּאַטיע קאָן מען געווינען נאָר דורך הייליגע געדולד און אֶמת'ע דעמאָקראַטיע, וועלכע ווייס ניט קיין אונטערשיעד פֿון גלויבען און נאַציאָנען. אַלע מענשען זענען ברידער.

ראָסי האָט בּעצויבּערט דאָס גאַנצע פֿאָלק מיט זיינע פֿייעריגע רעד; ער האָט דערפֿילט אַלעמענס הערצער מיט האָפֿנונג אויף אַ בּעסערע צוקונפֿט. פֿיעל האָבּען געוויינט; אַנדערע האָבּען זיך אַרומגעאַרעמט ברידערליך. מיט געזאַנג האָט דאָס פֿאָלק אָנגעהויבּען אַרויסגעהען פֿון קאָלאָסעאום. ראָסי מיט זיינע געזעלען זענען פֿערשוואונדען געוואָרען פֿון ראָמאַ'ס אויגען, און זי האָט אויך געוויינט און געזונגען, אָבער צוליעב אַנ'אַנדער אורזאַכע. די געפֿאַהר איז אַריבּער...

אַרויסגעהענדיג האָט זי געפֿיהלט, אַז עמיצער געהט הינטער איהר און עפּעס אַ שטימע האָט געזאָגט שטיל:

— סיניאָראַ דערקענקט מיך ניט?

דאָס איז געווען קאַרל מינגהעלי. מען האָט איהם אָנגעזאָגט, אָבּהיטען דאָננאַ ראָמאַ. ער האָט זי געפֿרעגט, צי קאָן ער איהר אָבּפֿיהרען אַהיים?

— ניין, איך דאַנק! — האָט זיי געענטפֿערט, וואונדערנדיג זיך, וואָס זי פֿיהלט יעצט גאָר ניט קיין עקעל צו דיעזען מענשען...

VI.

מיט אַ פֿרעהליך האַרץ איז ראָמאַ צוריקגעקומען אַהיים. זי איז געוועזן ויכער, אַז ראָסי וועט פֿאָלגען איהר בּעפֿעהל, און וועט בּאַלד קומען צו איהר.

זי האָט זיך גענומען איבערקלײַדען און דערבײַ אַ גליקליכע געטראַכט, אַז אַלעס בעז איז שוין אַריבער, אין גיכען וועט זי חתונה האָבען מיט ראָסי׳ן, און קיינער וועט זי ניט קאָנען צווינגען, צו שאַדען איהם.

אויפ׳ן גאַס איז געפֿאַלען אַ שענע. אָבער די גאַסען פֿון רוים האָבען געקאָכט. דער פּלאַץ איז פֿול געווען מיט מענשען.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט דער עלעקטרישער גלאָק אין ראָמאַ׳ס וואָהנונג זיך אָבגערופֿען. איהר האַרץ האָט אָנגעהויבען האַסטיגער קלאַפּען. דאָס איז ער! – האָט זי געטראַכט און געלאָפֿען ענטקעגען מיט אויסגעשפּרייטע אָרעמס.

אויפ׳ן שוועל האָט זיך בעוויזען... באַראָן באָנעלי!

– דײַן לעצטער בריף האָט געווירקט – האָט ער געזאָגט, זעצענדיג זיך קעגען ראָמאַ׳ן בײַ׳ם ברענענדען קאָמין – איך האָב איבערגעביטען מײַנע בעפֿעהלען און געשיקט מינגהעלי׳ן, ער זאָל דיך אָבהיטען אויף דײַן משוגע׳נעם וועג. אַלץ איז געווען, ווי דו האָסט געוואָלט, און איך האָף, אַז דו ביזט צופֿריעדען.

זי האָט אַ שאָקעל געגעבען מיט׳ן קאָפּ, ניט אַראָפּפֿיהרענדיג די אויגען פֿון פֿײַער.

– אָבער ענדליך מוזען מיר זיך פֿערשטענדיגען. לויט דײַן ווילען, וועט ראָסי מיט דיר חתונה האָבען אין אַ וואָך אַרום, חאָטש אַ חודש פֿריהער האָט ער גערעדט וועגען דיר, ווי וועגען אַ געפֿאַלענע פֿרוי. צי ווילסטו מיר ניט ערקלערען, ווי אַזוי איז געשעהען אַזאַ וואונדער?

– ער האָט מיט מיר חתונה, ווײַל ער ליעבט מיך – האָט זי געענטפֿערט שטאָלץ – און ער ליעבט מיך מיט אַ ריינער און הייליגער ליעבע.

זאָגענדיג די ווערטער האָט זי דערפֿיהלט אַ שרעקליך וועהטאָג אין האַרצען. עס האָבען זיך אָבגערופֿען אַלטע שמערצען...

– אַלזאָ האָסטו איהם ניט געזאָגט דעם אמת, דעם פֿאַקט, אַז דו ביזט שוין געווען מײַנע? – האָט דער באַראָן געפֿרעגט שטיל.

ראָמאַ איז געבליבען זיצען בלאַס ווי מאַרמאָר, און האָט קיין וואָרט ניט געענטפֿערט.

– בעהאַלט דאָס ניט פֿאַר איהם – האָט דער באַראָן ווייטער געזאָגט – עמיצער אַנדערש קאָן איהם נאָך זאָגען דעם אמת.

– אפשר דו?... האָט זי אויסגעשריען אַ פֿערצווייפֿעלטע.

– פֿאַר וואָס דען ניט? ער האָט זיך געשטעלט צווישען אונז, ער נעהמט דיך צו פֿון מיר, אַלזאָ וועט זיין זעהר נאַטירליך, ווען איך וועל איהם אַרויסזאָגען דעם גאַנצען אֶמת.

– דו וועסט דאָס ניט טהון! – האָט זי געזאָגט אַ פֿערצווייפֿעלטע – דאָס איז אונמעגליך! דיר וועט דערפֿון קיין שום נוצען ניט אַרויסקומען, און מיר טהוסט דו אַזאַ רעה! ער ליעבט מיך, און וועט האָבען יסורים, פֿערלירענדיג דעם צוטרויען צו מיר, און איך וועל שטאַרבען פֿון וועהטאָג און שאַנד. און איך ליעב איהם אַזוי שטאַרק, אַזוי שטאַרק! איך ענטזאָג מיך פֿון אַלסדינג, איך וועל לעבען אין אַרעמקייט, נאָר נעהם איהם ניט צו פֿון מיר. איך בעט דיך!...

פלוצלונג איז זי שטיל געוואָרען, פֿערשטעהענדיג, וואָס זי טהוט. זי בעט ביי אַ מענשען, וועלכער איז אין איהר פֿערליעבט, פֿאַר'ן לעבען פֿון אַ מענשען, וועלכען זי ליעבט.

דער באַראָן האָט איהר געגעבען צו פֿערשטעהען, וואָס עס וועט געשעהען, ווען ראָסי וועט זיך דערוויסען, אַז זי, מיט וועלכער ער וויל געהען חתונה האָבען, איז אין געהיים געווען דעם צווייטענס ווייב. ענטוועדער ער וועט גלויבען און זי אַוועקוואַרפֿען, אָדער ער וועט ניט גלויבען, און וועט אַרויסרופֿען איהם, דעם באַראָן, אויף אַ דועל. וואָס וועט דאַן זיין? ענטוועדער ער וועט הרגענען דעם באַראָן, מוז ער ענטלויפֿען פֿון איטאַליען און זיין קאַריערע איז געענדיגט, אָדער ער וועט זעלבסט געהרגעט צי פֿערוואונדעט ווערען. צוליעב וואָס? צוליעב אַ ליגען...

– דיעזער ליגען – זאָגט דער באַראָן – וועט עביג שטעהען צווישען אייך, אויב ער וועט בלייבען גאַנץ. יעדער רגע פֿון אייער לעבען וועט פֿערסמט ווערען דורך דיעזען געהיימניס, וועלכען דו וועסט איהם ניט קאָנען ענטדעקען. און אויב דו וועסט שוין מעהר קיין כח ניט האָבען צו איינהאַלטען זיך און וועסט איהם אַלסדינג אויסזאָגען, וואָס וועט דאַן זיין? ווי וועט ער קוקען אויף דיר? זיין גאָט, וועלכען ער האָט אַזוי געעהרט, איז אַראָבגעפֿאַלען און געוואָרען אַ שאַרבען!...

ראָמאַ האָט געציטערט ווי אין פֿיבער און אויסגעבראָכען אין אַנגעוויין. איהרע טרערען האָבען געריהרט זיין שטאָהלענע נאַטור. ער האָט זי געגלעט איבער'ן קאָפּ און געזאָגט זאַנפֿט:

– זײַ רוהִיג, אִיך װעל קײנעם נִיט זאָגען דאָס, װאָס אִיז אונזער געהײמנִיס. אָבער װי אִיך האָב דִיר ערקלערט, קאָנסטו מִיט דוד ראָסִי׳ן נִיט חתונה האָבען. אִיהם װעט מען אִין גִיכען אַרעסטִירען און אִיבערגעבען צום גערִיכט. דאָס אִיבעריִגע לאָז דער צײַט.

אִין דער מִינוט האָט פֿעלִיקס געמאָלדען, אַז דער פּאָלִיצײַ-קאָמענדאַנט אַנזשעלעלִי אִיז אַרײַנגעקומען. ראָמאַ אִיז צוגעגאַנגען צום פֿענסטער, האָט צוגעלעגט דעם ברענענדִיגען שטערן צו דער קאַלטער שויב. דער קאָמענדאַנט האָט אָבגעגעבען ראַפּאָרט פֿון אַלץ, װאָס קומט פֿאָר אִין גאַס: דאָס פֿאָלק געהט אַרום אִין די גאַסען מִיט פֿאָהנען און זִינגט און מאַכט דעמאָנסטראַציעס. דאַרויף האָט אִיהם דער באַראָן בעפֿאָהלען, באַלד אויסרופֿען אִין די גאַסען, אַז דאָס פֿאָלק זאָל זִיך צוגעהען. אויב מען װעט נִיט פֿאָלגען, זאָל דאָס מִילִיטער שִיסען.

אִין אַ װײַלע שפּעטער, װען דער קאָמענדאַנט אִיז אַרויסגעגאַנגען, האָט זִיך געהערט אַ שִיסערײַ אויפֿ׳ן פּלאַץ, און באַלד דאַרויף – אַ שרעקלִיך געשרײַ און געװײן פֿון פֿרויען און קִינדער. ראָמאַ אִיז אַ פֿערצִיטערטע אָבגעשפּרונגען פֿון פֿענסטער.

– האָב נִיט קײן מורא, טײַער קִינד – האָט זִיך צו אִיהר אָנגערופֿען דער באַראָן. – בִיז יעצט אִיז נאָך קײן בעז נִיט געשעהען. אִיך האָב אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל, אַז די ערשטע שאָסען זאָלען זײַן אִיבער די קעפּ.

דערװײַל אִיז אַנזשעלעלִי צורִיק אַרײַנגעקומען און געמאָלדען, אַז װען פּאָלִיצײַ האָט געפֿאָדערט, מען זאָל זִיך צוגעהען, האָט דאָס פֿאָלק געענטפֿערט מִיט אַ געלעכטער און געװאָרפֿען שטײנער. דאַן האָט דאָס מִילִיטער געשאָסען אִיבער די קעפּ, יעדאָך זענען אַ פּאָר מענשען פֿערװאונדעט, און אײן קִינד אִיז געהרגעט געװאָרען. דעם קִינדס פֿאָטער װערט משוגע פֿון פֿערצװײפֿלונג.

דער באַראָן האָט גאָר נִיט געענטפֿערט, נאָר אויפֿגעשרִיבען און געשִיקט צום קעניִג התמ׳ענען אַ בעפֿעהל, צו אײַנפֿיהרען בעלאַגערונגסצושטאַנד אִין רוים, און דעם דעפּוטאַט דוד ראָסִי האָט ער געהײסען באַלד אַרעסטִירען.

אַנזשעלעלִי אִיז אַװעקגעגאַנגען. ראָמאַ אִיז געזעסען מִיט אַ פֿער-

דעֶקט געֶזיִבּט און הויךְ געֶוויינט. דעֶר בּאַראָן איִז צוּגעֶגאַנגעֶן צוּ איִהר און געֶזאָגט זאַנפט:

— טייַעֶר קיִנד! מיִר איִז זעֶהר ניִט אַנגעֶנעֶהם. ראָסיִ איִז ניִט קיין פּאָליִטיִקעֶר, נאָר אַ פאַנטאַזיאָר, און פעֶרשאַפט אונז פיִעל זאָרג. מיִט אַזאַ מעֶנשעֶן, וועֶלכעֶר לעֶבּט פאַר דעֶר איִדעֶע, איִז ניִט אַזוי לייַכט צוּ קעֶמפּפעֶן. עֶר האָט דיִךְ פעֶרהיִפּנאָטיִזיִרט, פּוּנקט וויִ עֶר האָט פעֶרהיִפּנאָטיִזיִרט דאָס גאַנצעֶ פאָלק, אָבּעֶר מיִט דעֶר צייַט וועֶט דאָס אויךְ פאָריִבּעֶרגעֶהעֶן. פאַר מיִר, וויִ פאַר דיִר, וועֶט זייַן בּעֶסעֶר, ווען מעֶן וועֶט איִהם אַרעֶסטיִרעֶן. דאָס וועט דיִר אייַנשפּאָרעֶן זעֶהר פיִעל אוּנאַנגעֶנעֶהמליִכקייַטעֶן.

איִן דעֶר מיִנוּט האָבּעֶן דיִ שוּיבּעֶן אַ טרייַסעֶל געֶטהוּן פוּן אַ האַרמאַטעֶן=שאָס.

— דאָס איִז אַ סיִגנאַל — האָט דעֶר בּאַראָן עֶרקלעֶרט — אַז איִן דעֶם מאָמעֶנט ווערעֶן דיִ טויעֶרעֶן פוּן שטאָדט פעֶרשלאָסעֶן, עֶס איִז עֶרקלעֶרט געֶוואָרעֶן בּעֶלאַגעֶרוּנגס=צוּשטאַנד.

VII.

דאָס קיִנד, וועֶלכעֶס מעֶן האָט דעֶרשאָסעֶן אויפ'ן פּלאַץ פאַר ראָמאַ'ס וואָהנוּנג, איִז געֶוועֶן — יוּזיעֶ, בּרוּנאָ'ס קיִנד, וועֶלכעֶר האָט זיִךְ, אָנגעֶטהוּן איִן זייַן נייַעֶם אַנצוּג, אַרויסגעֶגנעֶבּ'ט פוּן דעֶר מוּטעֶר און אַוועֶקגעֶלאָפעֶן צוּ דאָננאַ ראָמאַ. דעֶר פאָטעֶר, קוּמעֶנדיִג צוּריִק אַהיים מיִט ראָסיִ'ן, איִז געֶלאָפעֶן איִהם זוּכעֶן, און איִהם געֶפוּנעֶן אויפ'ן פּלאַץ שוין אַ דעֶרשאָסעֶנעֶם... אויף דיִ העֶנד, אַ קאַלטעֶן, מיִט אַנ'אַראָבּהעֶנגעֶנדעֶן קעֶפּיִל, האָט דעֶר אוּנגליִקליִכעֶר פאָטעֶר, בּעֶגלייַט דוּרךְ אַ גרויס עוֹלם, געֶטראָגעֶן זייַן קיִנד אַהיים. דיִ מוּטעֶר העֶלעֶנעֶ, דעֶרזעֶהעֶנדיִג איִהר טויט קיִנד, האָט כּמעט פעֶרלאָרעֶן איִהר פעֶרשטאַנד... ראָסיִ איִז אַריין צוּ זיִךְ איִן ציִמעֶר, געֶנוּמעֶן דעֶם רעֶוואָלוועֶר און איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן אויף דעֶר גאַס, דיִ אויגעֶן זעֶנעֶן איִהם געֶוועֶן אָנגעֶגאָסעֶן מיִט בּלוּט.

— לעֶנגעֶר קאָן איִךְ דאָס ניִט דעֶרטראָגעֶן — האָט עֶר געֶטראַכט — דיִעזעֶר מעֶנש איִז דאָס אוּנגליִק פוּן גאַנצעֶן אוּנגליִק..

דער זײַגער איז געווען צעהען אין אָווענד. ראָמאַ איז געזעסען אַ פֿערוויינטע, אַ פֿערצווייפֿעלטע אין איהר שלאָף־צימער, דער באַראָן באַנעלי האָט אומזיסט זיך בעמיהט, זי צו בערוהיגען. זי האָט בעשלאָסען, באַלד מאָרגען ענטלויפֿען פֿון דאַנען.

— מײַן לעבען דאָ — האָט זי געזאָגט — איז געווען פֿערדאָרבען. דאָס מוז אַנ׳ענדע נעהמען. איך שעהם מיך מיט דער פֿערגאַנגענהייט, איך וויל ניט לענגער טראַכטען וועגען איהר, אַלזאָ מוז איך קודם כל פֿערלאָזען דיעזעם הויז. איך האָב חובות... אפשר וועסטו וועלען, זײַ רעגולירען. איך לאָז אַלסדינג איבער: די צירונג, די עקיפּאַזשען מיט די פֿערד, און אויב דאָס וועט זײַן ווענִיג, וועסטו דאָס רעשט צוצאָהלען. מעהר וועסטו שוין ניט טײַלען מיט מיר די אײַנקינפֿטע פֿון מײַן טאַטענס גיטער... פֿון מאָרגען הויב איך אָן אַ נײַעם לעבען. איך האָף, אַז גאָט וועט מיר פֿערצײַהען און העלפֿען אָבוואַשען די פֿלעקען פֿון מײַן פֿערגאַנגענהייט.

— דו ווילסט אַוועקגעהען און זיך פֿערשליסען אין אַ קלויסטער? — האָט דער באַראָן געפֿרעגט.

— יאָ — האָט ראָמאַ בעשלאָסען געענטפֿערט — דאָס איז מײַן אײַנציגער מקלט. וואו דען קאָן איך מיך בעהאַלטען? ווען אַ פֿרוי קאָן ניט קיקען אין די אויגען דעם, וועלכען זי ליעבט... ווען זי איז געוואָרען די אורזאַכע פֿון זײַן אַרעסט...

אויפֿ׳ן שוועל האָט זיך געוויזען פֿעליקס און געמאָלדען, אַז דער קאָמענדאַנט אַנזשעלעלי און קאַרל מינגהעלי זענען געקומען.

דער באַראָן איז געשווינד אַרויס פֿון צימער, און ראָמאַ האָט געהערט, ווי זײַ האָבען ראַפּאָרטירט דעם פּרעמיער־מיניסטער, אַז דער בונט איז שוין אונטערדריקט געוואָרען. אין די גאַסען איז רוהיג. עטליכע הונדערט בונטאָווּשציקעס זענען אַרעסטירט, אָבער דוד ראָסי האָבען זײַ, ליידער, ניט אַרעסטירט. מ׳האָט איהם ניט געפֿונען אין דערהיים. וואַהרשײַנליך איז ער בצײַטענס ענטלאָפֿען, און אפשר אַרויסגעפֿאָהרען מיט׳ן לעצטען צוג.

ראָמאַ האָט אַרויסגעלאָזט אַ פֿרעהליך אויסגעשרײַ, הערענדיג די ראָזיגע בשורה, וועלכע האָט געטראָפֿען דעם באַראָן ווי אַ שפּיז אין האַרצען.

— קאָמעֶנדאַנט! שיִקט אַרויס טעֶלעֶגראַמעֶן, מעֶן זאָל בײַ אַלעֶ גרעֶנצעֶן קײנעֶם ניִט דורכלאָזעֶן, און איִהר, מיִנגהעֶלי, לויפֿט איִן קאָנסולאַט, זאָל מעֶן איִן אַלעֶ לעֶנדעֶר צושיִקעֶן ראָסי׳ס פֿאָטאָגראַפֿיעֶ.

— מיִר האָבעֶן ניִט זײַן פֿאָטאָגראַפֿיעֶ, עֶקסעֶלעֶנץ.

— מיִר וועֶלעֶן האָבעֶן, קומט! — האָט דעֶר באַראָן געֶזאָגט, אַרײַנגעֶהעֶנדיִג איִן ראָמאַ׳ס ציִמעֶר — אָט דאָ האָבעֶן מיִר דעֶם פּאָרטרעֶט פֿון בעֶריִהמטעֶן דעֶפּוטאַט, און די גוטעֶ וויִרטיִן וועֶט אונז עֶרלויבעֶן, איִהם אָבפֿאָטאָגראַפֿיִרעֶן.

— קײנמאָל ניִט! — האָט ראָמאַ אויסגעֶשריִעֶן, געֶחאַפּט אַ האַמעֶר פֿון טיִש, און מיִט אײן זעֶץ צוהאַקט דעֶם ביוסט אויף שטיִקלעֶך. דעֶר באַראָן איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן פֿון ציִמעֶר, און ראָמאַ האָט מיִט טרויעֶר געֶקוקט אויף די שעֶרבליִך, וואָס זעֶנעֶן געֶבליִבעֶן נאָך איִהר אַרבײַט.

איִן אַ ווײַלעֶ אַרום איִז דעֶר באַראָן וויִעדעֶר אַרײַנגעֶקומעֶן אַנ׳אַנגעֶטהונעֶר, ווי צום אַוועֶקגעֶהעֶן.

— איִך בין געֶצוואונגעֶן — האָט עֶר געֶזאָגט — נאָך אַמאָל דיִר זײַן צולאַסט, אָבעֶר איִך מוז דיִר עֶרקלעֶרעֶן, ווי אַזוי איִך וועֶל מיִך איִן דעֶר צוקונפֿט אויפֿפֿיִהרעֶן. דיִך וועֶל איִך שטעֶנדיִג רעֶכעֶנעֶן אַלס מײַן פֿרוי, און דעֶם מעֶנשעֶן, וועֶלכעֶר האָט זיִך געֶשטעֶלט צוויִשעֶן אונז, וועֶל איִך רעֶכעֶנעֶן פֿאַר דײַן געֶליִבטעֶן. פֿאַר קײַן פּרײַז איִן דעֶר וועֶלט וועֶל איִך דיִך ניִט אָבגעֶבעֶן איִהם, און מיִט אַלעֶ כּחות וועֶל איִך ניִט דעֶרלאָזעֶן, דו זאָלסט זײַן זײַנעֶ. און יעֶצט אַ גוטעֶ נאַכט, טײַעֶר קיִנד. איִן מײַנעֶ אויגעֶן ביִזט דו, און וועֶסט שטעֶנדיִג בלײַבעֶן אַ רײַנעֶ. אַדיעֶ!

IX.

אַרויסגעֶהעֶנדיִג פֿון דעֶר הײם איִז ראָסי געֶוועֶן ווי אונבעֶוואוסטזיִניִג. די פֿיִס האָבעֶן איִהם געֶציִטעֶרט, דאָס האַרץ האָט געֶקלאָפּט. עֶר מוז זיִך נוקם זײַן אָן דעֶם, וועֶלכעֶר איִז שולדיִג איִן קיִנדס טויט און איִן אַלעֶ אונגליִקעֶן.

עֶר האָט אַרומגעֶזוכט דעֶם פּרעֶמיעֶר־מיִניִסטעֶר איִן פּאַלאַץ בראַטשי, איִן פּאַלאַץ לעֶאָנעֶ, איִן מיִניִסטעֶריום פֿון אויסעֶרעֶן און איִן אַנדעֶרעֶ עֶרטעֶר, אָבעֶר איִבעֶראַל האָבעֶן איִהם די דיִענעֶר געֶזאָגט, אַז דעֶר באַראָן

איִז ניטאָ. דערװײַל איִז שוין געװעֶן נאָך האַלבע נאַכט. איִן דיִ גאַסעֶן איִז פֿיִנסטעֶר. אויף יעֶדעֶן טריִט האָט ראָסיִ בעֶגעֶגעֶנט סאָלדאַטעֶן פֿיִהרעֶן מאַסעֶן אַרעֶסטיִרטע. מאַנכע זעֶנעֶן געװעֶן פֿעֶרװאונדעֶט. זײַגעֶר אײַנס האָט זיִך ראָסיִ געֶפֿונעֶן אויף דיִ זײַטיִגעֶ טרעֶפּ פֿון ראָמאַ׳ס װאָהנונג. דיִ גלעֶזעֶרנעֶ טהיִר פֿון אַרבײַטס-ציִמעֶר איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן אויף יעֶנעֶ טרעֶפּ. איִנװעֶנדיִג איִז געװעֶן ליִכטיִג. ראָמאַ איִז געֶקוּמעֶן אַהיִן מיִט אַ ליִכט איִן האַנד, צו פֿעֶרניִכטעֶן דיִ גיִפּסעֶנעֶ פֿאָרם פֿון ראָסיִ׳ס קאָפּ. דאַן איִז זיִ אַדרײַנגעֶפֿאַלעֶן איִן אַ טיִעפֿעֶ פֿעֶרטראַכטונג, פֿון װעלכעֶ ראָסיִ האָט זיִ אויפֿגעֶװעֶקט מיִט זײַן אָנקלאַפּעֶן זאַנפֿט איִן טהיִר.

– דאָס ביִזט דו?

– ראָמאַ!

זיִ האָט געֶשװיִנד פֿעֶרלאָרעֶן דאָס ליִכט און זיִך איִהם געֶװאָרפֿעֶן אויפֿ׳ן האַלז:

– ביִזט דאָ! דיִר איִז גאָר ניִט געֶשעֶהעֶן? – האָט זיִ געֶפֿרעֶגט – ביִזט ניִט פֿעֶרװאונדעֶט.

ראָסיִ האָט איִהר דעֶרצעֶהלט װעֶגעֶן דעֶם טויט פֿון קיִנד, און װיִ עֶר האָט אַרומגעֶזוּכט דעֶם באַראָן, װעֶלעֶנדיִג זיִך נוֹקם זײַן פֿון איִהם.

– מײַן טײַערעֶ! – האָט עֶר געֶזאָגט – דיִ לעֶצטעֶ נאַכט האָסטו מיִר געֶהײסעֶן עֶנטלויפֿעֶן און איִך האָב עֶס ניִט געֶװאָלט. איִן רוים איִז ניִט געֶװעֶן קײַן אײנציִגעֶר מעֶנש, פֿאַר װעלכעֶן איִך זאָל מוֹרא האָבעֶן. אָבעֶר הײַנט האָב איִך מוֹרא – פֿאַר זיִך אַלײַן. איִך מוז עֶנטלויפֿעֶן, איִך ביִן װיִ אַ קאַפּיִטאַן, װעֶלכעֶר פֿעֶרלאָזט זײַן שיִף, װאָס טריִנקט זיִך.

– אַלזאָ איִז אַלסדיִנג פֿעֶרלאָרעֶן! – האָט זיִ געֶזאָגט טיִט אַ פֿעֶרשטיִקטעֶן געֶװעֶן!

– חליִלה! דיִ הײַנטיִגעֶ נאַכט פֿון רוים איִז נאָר אַן אָנהײב פֿון סוֹף. נעֶהמעֶן דיִך מיִט זיִך קאָן איִך יעֶצט ניִט, איִך װאָלט ניִט געֶקאָנט פֿעֶרטראָגעֶן, זעֶהעֶנדיִג, װיִ דו לײַדסט הונגעֶר און נויט, אָבעֶר נאָך פֿאַר אַ האַלב יאָהר װעֶל איִך צוריִקקומעֶן. שרעֶק דיִך ניִט! פֿון דיִ דאָזיִגעֶ חוּרבוֹת װעֶט אַרויסװאַקסעֶן אַ זיִעג. איִך װעֶל צוריִקקוּמעֶן און דאַן װעֶלעֶן מיִר זײַן גליִקליִך.

אָבעֶר ראָמאַ האָט ניִט געֶטײלט זײַן ליִכטיִגעֶ האָפֿנונג אויף דעֶר צו=

קונפֿט. זי איז געווען דערשלאָגען, פֿערצווייפֿעלט. ראָסי האָט דאָס באַלד בעמערקט.

— ביזט טרויעריג, פֿאַר וואָס?

— איך פֿיהל, אַז מיר געזעגנען זיך אויף עביג.

— אַלץ איז בײַ גאָט אין דער האַנד — האָט ער געענטפֿערט, גלעטענדיג איהרע האָר.

— וואָס פֿאַר אַ וואונדערליכער חלום איז דאָס געוועזען! צופֿיעל בין איך געוועזען גליקליך, — האָט זי געזאָגט.

— מײַנע ליבסטע! עס מוז געשעהען, וואָס עס בעדאַרף געשעהען. דו ווייינסט?

— ניין, ניין! — האָט זי געזאָגט, אײַנהאַלטענדיג זיך פֿון חליפֿען — נאָר פֿאַר וואָס קאָנען אַנדערע פֿרויען טראַכטען און שווערמען וועגען ליעבע, פֿאַמיליע, קינדער, און איך...

— ראָמאַ, נעהם בײַ מיר ניט צו מײַן ענערגיע!

— מײַן טײַערסטער, שווער מיר, אַז וואָס עס זאָל ניט געשעהען, וועסטו אַלץ טראַכטען גוט וועגען מיר, און וואָס איך זאָל דיר ניט זאָגען, וועסטו אַלץ גלויבען אין מײַן ליבע. שווער מיר!

— איך שווער — און דו?

— איך שווער אויך, אַז וואו איך זאָל ניט זײַן, און וואָס עס זאָל ניט געשעהען מיט מיר... וועל איך דיך ליעבען, ביז דער לעצטער רגע פֿון מײַן לעבען.

און זאָגענדיג דאָס האָט זי איהרע ליפּען צוגעקלעבט צו זײַן מויל. — דאָס איז אונזער התונה — האָט זי געזאָגט — אַנדערע האָבען חתונה אין קירכע; מיר וועלען גײַסטיג חתונה האָבען.

זי האָט אָבגעשניטען אײנעם פֿון איהרע לאָקען, צוגעבונדען מיט אַ באַנד און אַרײַנגעלעגט אין זײַן טאַש, צוזאַמען מיט אַ טיכעלע, וועלכע איז געוועזען פֿײַכט פֿון איהרע טרערען.

— דו מוזט שוין געהען — האָט זי געזאָגט — אָבער פּאַטרולען געהען אין די גאַסען און ווי אַזוי וועסטו קאָנען זיך אַרויסבעקומען פֿון שטאָדט?

— ווען די סאָלדאַטען זאָלען וועלען מיך אַרעסטירען, וואָלטען זיי מיך שוין לאַנג אַרעסטירט.

די געליעבטע האָבען נאָך אָבגערעדט, ווי אַזוי צו קאָרעספּאָנדירען

אײנער מִיט'ן אַנדערען. ראָסיִ האָט אִיהר גֶעבֶעטֶען, זִי זאָל העֶלפֶען דִי אוּנגלִיקלִיכֶע העֶלֶענֶע, וואָס אִיהר קִינד האָט מעֶן געֶהרגעֶט און דעֶם מאַן אַרעֶסטִירט.

— ראָמאַ! — האָט ראָסיִ זִיך פּלוּצלוּנג אָנגעֶרוּפֶען — אִיך מוּז אַוועֶקפֿאָהרעֶן נאָך אײדעֶר אוּנזעֶר חתונה קאָן פֿאָרקוּמעֶן אָפִּיצעֶל, אָבעֶר אִיך ווִיל, אַז דִי קִירכֶע זאָל בּעֶנשעַן אוּנזעֶר פֿעֶרבִּינדוּנג.

ראָמאַ האָט געֶצִיטעֶרט. ראָסיִ האָט ווײַטעַר גערעֶדט: — גאָט ווײס, וואָס עֶס קאָן געֶשעֶהעֶן. דעֶר בּאַראָן קאָן נאָך ווּעלעֶן דִיך צווִינגעֶן, דוּ זאָלסט ווערעֶן זײַנעֶ, דִיר ווּעֶט זײַן לײַכטעֶר צוּ קעֶמפֿעֶן, ווִיסעֶנדִיג, אַז פֿאַר גאָט אִין דִי אוֹיגעֶן בִּיזטוּ שוֹין מײַנעֶ. דאָס ווּעֶט אוֹיך זײַן אַ גלִיק און אַ טרײסט פֿאַר מִיר.

זִי האָט אִיהם געֶפּרוּבט אָבּרעֶדעֶן דעֶרפֿוּן און געֶבעֶן אִיהם אָנצוגעֶהערעֶן, אַז זִי האָט עֶפּעֶס אַ סוֹד פֿוּן אִיהר פֿעֶרגאַנגעֶנהײַט, ווּעלכֶעֶן עֶר מוּז ווִיסעֶן... אָבעֶר עֶר האָט גאָר נִיט געֶוואָלט העֶרעֶן.

— דִי פֿעֶרגאַנגעֶנהײַט אִיז בּעֶגראָבעֶן — האָט ראָסיִ געֶזאָגט — מִיר טראַכטעֶן ווּעגעַן דעֶר צוּקוּנפט. קײַן זאַך אִין דעֶר ווּעלט קאָן אוּנז נִיט שײדעֶן. קוּם אִין קִירכֶעֶ, דעֶר גײסטלִיכֶעֶר שטעֶהט־אוֹיף פֿאַר־טאָג צוּ גאָטעֶס־דִינסט. עֶר ווּעֶט פֿעֶרשרײַבּעֶן אוּנזעֶרעֶ נעֶמעֶן און בּעֶנשעֶן פֿאַר גאָט אוּנזעֶר פֿעֶרבִּינדוּנג.

ראָמאַ האָט ווִידעַר אַרוּמגעֶפּלאָכטעֶן מִיט אִיהרעֶ העֶנד דעֶם געֶלִיבטעֶנס האַלז, דאַן זעֶנעֶן זײ אַרוֹיסגעֶגאַנגעֶן אוֹיפֿ'ן גאַס. דרוֹיסעֶן אִיז נאָך געֶוועֶן פִינסטעֶר. זײ זעֶנעֶן אַרײַן אִין דעֶר נאָהעֶנסטעֶר קִירכֶעֶ, וואוּ דעֶר אַלטעֶר גלח מִיט זײַנעֶ העֶלפֿעֶר האָבעֶן אָבגעֶרִיכט דאָס מאָרגעֶן־געֶבּעֶט. ווען עֶר האָט געֶעֶנדִיגט, זעֶנעֶן ראָסיִ און ראָמאַ צוּגעֶגאַנגעֶן צוּ אִיהם און געֶזאָגט זײעֶר פֿעֶרלאַנג. דעֶר אַלטִיטשקעֶר אִיז אִיבּעֶרראַשט געֶוואָרעֶן, אָבּעֶר אַלס גײַסטלִיכֶעֶר האָט עֶר געֶמוּזט טהוּן זײעֶר בּעֶגעֶהר: עֶר האָט פֿעֶרשרִיעבּעֶן זײַערעֶ נעֶמעֶן און געֶגעֶבּעֶן זײ קדוּשין, לוֹיט ווִי דִי קִירכֶעֶ פֿאָדעֶרט.

אַרוֹיסגעֶהעֶנדִיג פֿוּן קִירכֶעֶ, האָבעֶן זִי זִיך געֶזעֶגעֶנט, שטאַרקעֶנדִיג זִיך מִיט אַלעֶ כּחות צוּ זײַן רוּהִיג. ראָמאַ האָט געֶשוואָרעֶן, אַז: אוֹיבּ מעֶן ווּעֶט אִיהם אַרעֶסטִירעֶן, ווּעֶט זִי אוֹיף אִיהם וואַרטעֶן. אוֹיבּ מעֶן ווּעֶט

אִיהם פֿערשִׁיקען – װעט זִי מִיט אִיהם מִיטגעהען, און אויב דער טויט װעט אִיהם צונעהמען, װעט זִי אויך מִיטגעהען.

אַ לעצטען קוש און – זײַ האָבען זִיך צושײַדעט...––

ראָסִי האָט זִיך דערמאָנט, אַז נִיט װײַט פֿון דִי טויערען פֿון הײַלִיגען יאַן, אִין אײַנעם פֿון דִי נִיט־געענדִיגטע הײַזער, געפֿינט זִיך אַ גרויסער קעלער, װאו עס-קומען דִי פֿורמאַנעס, װעלכֿע ברענגען פֿון אַרום רוים װײַן אִין שטאָדט. אַהִין אִיז ראָסִי אַװעקגעגאַנגען.

אִין קעלער האָט ער געפֿונען עטלִיכֿע מענשען, אָרעם געקלײַדעט. לִיגען אויף דער פּאָדלאָגע. זײַ זענען געבלִיבען נעכֿטיגען אִין שטאָדט, בִּיז מען װעט עפֿענען דִי טויערען אִין דער פֿרִיה.

ער האָט זײַ באַלד געזאָגט אָפֿען, אַז ער אִיז דוד ראָסִי, װעלכֿען דִי פּאָלִיצײַ זוכֿט, און האָט געפֿרעגט: צִי זײַ װִילען אִיהם העלפֿען? תּיכף אִיז געװאָרען אַ גערודער. אַלע האָבען זִיך אויפֿגעהאַפּט. מען האָט זִיך לאַנג געיִשוב׳ט, בִּיז מען האָט געפֿונען אַנ׳עצה. אײַנער פֿון זײַ, קאַרלאָ, אִיז גראַדע נעכֿטען קראַנק געװאָרען און װעט מוזען בלײַבען אִין שטאָדט עטלִיכֿע טעג. מען האָט אַלזאָ ראָסִי׳ן באַלד אָנגעטהון יענעמס קלײַדער. זײַגער 6, װען עס האָט אָנגעהויבען טאָגען, אִיז ער שוין נאָכֿגעגאַנגען אַ פֿוהר מִיט לעדִיגע פֿעסלעך פֿון װײַן. װען דִי טויערען האָבען זִיך געעפֿענט און אײַנִיגע אָפֿיצִירען האָבען דורכֿגעלאָזען אײַנציגװײַז דִי פֿוהרען פֿערשרײַבענדִיג דִי נעמען פֿון פֿוהרמאַן, האָט ראָסִי זִיך אַרויסגעגעבען פֿאַר קאַרלאָ קאָנטי, און אִיז בשלום אַרִיבער.

אויף דער סטאַציע מאָנטע ראָטאָנדאַ, װעלכֿע אִיז װײַט 18 מײַל פֿון רוים, האָט זִיך נאָכֿדעם אִין װאַגאָן דרִיטער קלאַס אַרײַנגעזעצט אַ פּאַסאַשִיר אִין הויכֿע שטִיװעל, בלויע הויזען און אַ רויטען פּלאַשץ. דער צוג אִיז געװען אָנגעפּאַקט. אויסלענדער זענען ענטלאָפֿען פֿון רוים. מורא האָבענדִיג פֿאַר דער רעװאָלוציע.

* * *

זעכסטער טייל.

דער רוימער.

I.

ראָמאַ האָט זיך אויף מאָרגען אויפֿגעוועקט מיט אַ געפֿיהל פֿון גליק, די געפֿאַהר איז אַריבער. דוד ראָסי איז געלאָפֿען. וואו קאָן ער זיין יעצט?

אָבער פּלוצלונג זענען איהר געקומען אויף די געדאַנקען די ווערטער פֿון באַראָן „איך וועל דיך בעטראַכטען ווי מיין פֿרוי, לויט דעם געזעץ פֿון דער נאַטור; און דעם מענשען, וועלכער האָט זיך געשטעלט צווישען אונז — וועל איך בעטראַכטען פֿאַר דיין געליבטען.

אַ געפֿיהל פֿון שאַנדע און מורא האָט דערפֿילט איהר האַרץ. זי האָט חתונה געהאַט מיט דוד ראָסי און איהר געהיימניס האָט זי איהם ניט אויסגעזאָגט... אמת טאַקי ער האָט ניט געוואָלט הערען, ווען זי האָט געפּרובט איהם אויסזאָגען. אָבער ענטדעקען איהם מוז זי. זי מוז איהם אַלסדינג דערצעהלען. נאָר ווען? ווי אַזוי?

נאַטאַלינאַ האָט געבראַכט טיי און די מאָרגען־צייטונגען. ראָמאַ איז זיי געשווינד דורכגעלאָפֿען מיט די אויגען. ראָסי איז אַרויסגעפֿאָהרען. די מאַכט קאָן ניט טרעפֿען, ווי אַזוי דאָס איז געשעהען. דער בונט איז אין גאַנצען אונטערדריקט געוואָרען. מיט׳ן קייזערס ווילען איז איינגעפֿיהרט בעלאַגערונגס־צושטאַנד. דאָס רוימישע פֿאָלק בעדאַרף זיין דאַנקבאַר דער רעגירונג, דערפֿאַר וואָס זי האָט אַזוי ענערגיש זיך גענומען צו דער זאַך, און בעהערשט די געפֿעהרליכע בעוועגונג מיט אַזעלכע קליינע אָפּפֿער. נאָר איין קינד איז געהרגעט געוואָרען.

ראָמאַ האָט זיך דערמאָנט ראָסי׳ס ווערטער וועגען העלענ׳ן. זי האָט באַלד אָנגעטהון אַנ׳איינפֿאַך שוואַרץ קליידעל און איז אַוועק אויף

נעראָנ׳ס פּלאַץ. דער זייגער איז געוועזען עלף. דער שנעע איז געגאַנגען אונטער די וואַרעמע זונען־שטראַהלען. רוים האָט אויסגעזעהען ווי אַנ׳אויסגעשטאָרבענע שטאָדט. אויף די גאַסען האָבען זיך געוואַלגערט הויפּענס דאַכציגעל, שטיינער, מיט וועלכע מען האָט נעכטען געוואָרפען אויפ׳ן מיליטער. עס זענען געשטאַנען רעשטען פון באַריקאַדען! אַלע קראָמען זענען געווען פערשלאָסען, און פּאָליציי מיט סאָלדאַטען האָבען, ווי מיעד, זיך אַרומגעשלעפּט איבער די גאַסען.

ראָמאַ האָט אָנגעקלאַפּט אין אַ קראָם פון בלומען און ווען מ׳האָט געעפענט, האָט זי געקויפט אַ קראַנץ פון ווייסע ליליען. אויף נעראָנ׳ס פּלאַץ האָט דער אַלטער גאַריבאַלדער מיט זיין פרוי בעשאָטען איהרע הענד מיט קושען.

טיעף גערירט איז ראָמאַ אַריינגעגאַנגען אין צימער. אויפ׳ן קאַנאַפּע, צווישען ברענענדע ליכט, איז געלעגען דאָס טויטע קינד, וועלכעס האָט אויסגעזעהען ווי עס שלאָפט, אַזוי רוהיג איז געווען זיין פּנים׳על. די אונגליקליכע מוטער העלענע איז שטום געזעסען אויף די קניע נעבען קינד. ערשט ווען זי האָט דערזעהען ראָמאַ׳ן, האָט זיך געעפענט דער קוואַל פון איהרע טרערען און איהרע ווערטער.

ראָמאַ האָט זי געטרייסט, ווי אַ שוועסטער, און האָט פערשפּראָכען צו זאָרגען, אַז די לויה פון קינד זאָל זיין מיט גרויס פּאַראַד. זי וועט אויך אָנווענדען אַלע כחות, צו זעהען זיך אין גיכען מיט דעם אַרעסטירטען ברונאָ׳ן.

פון דאָרט איז ראָמאַ טאַקי גלייך אַוועקגעפאָהרען צו דער טורמע מיט׳ן וואונדערליכען נאָמען „הימלישע קעניגין״, אויף דער צווייטער זייט פון טייך „טיבער״. די טורמע איז געווען שטאַרק בעוואַכט. ביי די טויערען האָט געוואַרט אַ מענגע מענשען, מיט פּעקעלעך און קוישעלעך עסען און זאַכען פאַר די אַרעסטירטע.

ווען ראָמאַ איז צוגעפאָהרען, האָט מען איהר באַלד אַריינגעלאָזט צום דירעקטאָר פון טורמע. דאָס איז געווען אַ מענש אין מיטעלע יאָהרען, מיט זעהר אַנ׳עהרליך און גוט אויסזעהען, אָבער ראָמאַ׳ס ביטע: צו זעהען זיך מיט׳ן אַרעסטאַנט ברונאָ, האָט ער שאַרף אָבגעזאָגט. די פּאָליטישע אַרעסטאַנטען שטעהען אין רשות פון אַ בעזונדער נאַטשאַלניק, בעשטעלט דורכ׳ן קעניג זעלבסט. דער נאַטשאַלניק איז יעצט פערנומען

אִין קרִיגס=מִינִיסטעֶריום, וואוּ עֶס ווערט פֿאָרמִירט דאָס קרִיגס=געֶרִיכֿט, וועֶלכֿעֶס וועֶט משפּט'ן דִי בּונטאָוושצִיקעֶס.

דעֶר דִירעֶקטאָר האָט אָבּעֶר עֶרלויבּט ראָמאַ'ן. צוּ בּעֶשטעֶלעֶן פֿאַר בּרונאָ'ן אַ בּעֶזונדעֶר קאַמעֶר מִיט בּעֶלײַכֿטונג און עֶסעֶן, ווי אויך אָנשרײַבּעֶן אִיהם עֶטלִיכֿעֶ ווערטעֶר. ראָמאַ האָט בּאַלד בּעֶצאָהלט דִי נעֶטִיגעֶ סומעֶ און אִיבּעֶרגעֶלאָזט אַ צעֶטעֶלעֶ:

„לִיעבּעֶר פֿרײַנד! פֿאַל נִיט אַראָבּ בּײַ זִיך. דײַנעֶ נאָהעֶנטעֶ האָבּ אִיך געֶנומעֶן אונטעֶר מײַן שוּץ. דעֶר, וועֶלכֿעֶן דוּ לִיעבּסט, אִיז ניצול געֶוואָרעֶן פֿון געֶפֿאַהר. זײַ רוּהִיג. דִי טעֶג פֿון נסיון וועֶלעֶן געֶשווִינד מײַדעֶן.
ר. ו.״.

נאָך דעֶם זעֶלבּעֶן טאָג אִיז געֶוועֶן, אויף בּעֶפֿעֶהל פֿון פּאָלִיצײַ, דִי לויה פֿון געֶהרגעֶטעֶן יוזיעֶ'ן, שוין לאַנג האָבּעֶן דִי אײַנוואָהנעֶר פֿון יעֶנעֶר געֶגעֶנד נִיט געֶזעֶהעֶן אַזאַ גרויסעֶ לויה. דאָס אִיז געֶוועֶן אַ שטִיק נחמה פֿאַר דעֶר אונגלִיקלִיכֿעֶר מוּטעֶר.

אַ פֿעֶרווײַנטעֶ אִיז ראָמאַ צוּרִיקגעֶגאַנגעֶן פֿון דעֶר לויה. דִי זעֶלבּעֶ נאַכֿט האָט זִי געֶשרִיבּעֶן דוּר ראָסִי'ן אַ בּרִיף.

„דוּר — מײַן דוּר! — פֿאַר אַכֿצעֶהעֶן שעה האָבּעֶן מִיר זִיך געֶשײַדעֶט, און מִיר שײַנט, אַז צעֶהנדלִיגעֶר יאָהרעֶן זעֶנעֶן שוין אַרִיבּעֶר.

„דוּ האָסט פֿעֶרלאַנגט, אִיך זאָל דִיר מודיע זײַן וועֶגעֶן אַלץ, וואָס עֶס קומט=פֿאָר אִין רוים, אַלזאָ שרײַבּ אִיך דִיר, נִיט ווִיסעֶנדִיג, ווען און וואוּ מײַן בּרִיף וועֶט דִיך געֶפֿינעֶן.

„אִיך האָבּ נעֶכֿטעֶן ווענִיג געֶשלאָפֿעֶן. בּין אויפֿגעֶשטאַנעֶן גאַנץ בּעֶגינעֶן. דעֶר פֿרִיהמאָרגעֶן אִיז געֶוועֶן העֶל, פֿוּל לִיכֿט, נאָך דעֶר בּלוּטִיגעֶ נאַכֿט. אַרוּם אִיז שטִיל, קײַן בּעֶוועֶגונג אויף דִי גאַסעֶן, רוּהִיג, ווי נאָך אַ גרויסעֶן שטורם אויפֿ'ן ים.

„אִיך האָבּ געֶדעֶנקט, וואָס דוּ האָסט מִיר געֶזאָגט וועֶגעֶן העֶלעֶנעֶ'ן, און בּין געֶגאַנגעֶן צוּ אִיהר. אונגלִיקלִיכֿעֶ! מ'האָט בּײַ אִיהר צוגעֶנומעֶן דאָס קִינד, זִי זוכֿט טרײַסט אִין געֶבּעֶט, און גלויבּט, אַז גאָט זעֶהט אַלסדִינג און שִיקט בּאַלזאַם פֿאַר אונזעֶרעֶ העֶרצעֶר. ווי זִיס מוּז זײַן צוּ גלויבּעֶן! צִי דוּ גלויבּסט אִין דעֶם?...״

זִי האָט יעֶצט געֶוואָלט עֶטוואָס שרײַבּעֶן וועֶגעֶן אִיהר געֶהײמנִיש, אָבּעֶר — עֶס אִיז אִיהר אונמעֶגלִיך געֶוועֶן.

„היַינט האָב איך ניט געקאָנט זעהען ברונאָ'ן, אָבער איך האָף, אַז מאָרגען וועט דאָס מיר געראָטען. אַך, ווען איך זאָל קאָנען עטוואַס נוצען! אָבער פינפהונדערט פון דיינע פריַינד זיצען אין „הימלישער קעניגין", און מיַינע בעמיהונגען זענען אַ טראָפּען אין ים.

„ווען ניט דאָס מיליטער, וואָלט רוים געווען אַנ'אויסגעשטאָרבענע שטאָדט. אויפ'ן פלאַץ בעקומט מען ניט אפילו אַ בלומעלע צו קויפען. נאָר די קירכען און די שפּיטאָלען שטעהען אָפען. די דאָקטוירים האָבען פיל אַרבייַט.

„זייַגער אַכט מוזען די קאַפע=הייַזער שוין זיַין פערשלאָסען, זייַגער צעהן מוזען אַלע שוין זיַין אין דער היַים. יעדעס געוועהר מוז מען איבערגעבען דער פּאָליציַי. מאָרגען פערזאַמעלט זיך דאָס קריגס=געריכט, אין די וואָהנונגען מאַכט מען רעוויזיעס. דיַין וואָהנונג האָט מען פערחתמט, די פּאָליציַי האָט צוגענומען אַלע פּאַפּירען. גוטע נאַכט, טיַיערסטער!

„צי טראַכסטו וועגען מיר, אַזוי ווי איך טראַכט וועגען דיר?"

זי האָט ווידער געוואָלט אַרויסגעבען איהר געהיַימניש, אָבער — ניין, ניט היַינט!

זי האָט פערלאָשען דאָס ליכט, געשיקט מיט'ן האַנד אַ קוש צו די שטערען, וואָס בלישצען אויפ'ן הימעל, האָט זיך צולאַכט פון איהר קינדערשאַפט, און זיך געלעגט אין בעט.

II.

אויף מאָרגען, זייַגער 8 פריה, האָט זיך דאָס קריגס=געריכט גענומען צו דער אַרבייַט. אָפיצירען האָבען געבראַכט פּעק מיט פּאַפּירען. אַ גאַנצע רייַהע פּאָליציאַנטען האָבען אָבגעהיט דעם אַריַינגאַנג אין שלאָס. פון טורמע האָט מען אַרויסגעפיהרט די ערשטע גרופּע אַרעסטאַנטען– צעהן פּערזאָן, אַלע אָרעם געקלייַדעט, געשמידט אין קייַטען.

אַ שטאָק העכער האָט דער קעניגליכער דעלעגאַט זיך, אין זיַין קאַבינעט, בעראַטען מיט'ן פּרעמיער=מיניסטער און מיט'ן קריגס=מיניסטער. דער באַראָן האָט אויסגעזעהען ווי אַ צופרידענער, אויסגערוהטער מענש; דאַגעגען גענעראַל מאָראַ איז געווען אונרוהיג.

דער דעלעגאַט (ער האָט געטראָגען אַ גענעראַלען=מונדיר) האָט

דערצעהלט די צוויי מיניסטארען, וואס ער האט ביז יעצט געטהון, און וואס ער האט בדעה ווייטער צו טהון וועגען דעם בונט: ער האט ארויסגעגעבען א בעפֿעהל, אז אלע טעאטרען, וויין־קעלער און קאפֿע־הייזער זאל מען פֿערשליסען זייגער 8; אלע פֿערזאמלונגען זענען שטרענג פֿערבאטען. א גאנצע רייהע צייטונגען זענען קאנפֿיסקירט געווארען, דארונטער אויך „דער מארגענשטערן“; אלע געזעלשאפֿטען זענען פֿערמאכֿט געווארען; אין פֿיעל הייזער האט מען געמאכֿט רעוויזיעס; איבער 500 פערזאן זענען ארעסטירט, דארונטער ברונא ראטשא, וועלכֿער ווערט בעשולדיגט אין א ווידערשטאנד קעגען דער מאכֿט אין די נאכֿט פֿון 1־טען פֿעברואר און אין פֿערוואונדען עטליכֿע סאלדאטען.

— גוט! — האט געזאגט דער באראן — אבער וואס איז געשעהען מיט'ן הויפט־שולדיגען, וועלכֿער האט פֿערפֿיהרט דאס ארעמע פֿאלק? צי האט איהר עפעס פארגענומען מיטלען קעגען ראסי'ן?

— איך האב פֿערעפֿענטליכֿט, אז ראסי ווערט ארויסגערופֿען, קומען און שטעלען זיך פֿאר'ן קריגס־געריכֿט אין שלאס פֿון „הייליגען מלאך“, און אויב ער וועט ניט קומען צום בעשטימטען טערמין, וועט מען איהם אונטער די אויגען משפט'ן.

דער קריגס־מיניסטער האט דאגעגען פראטעסטירט. ראסי איז א דעפוטאט, און א דעפוטאט קאן מען, לויט געזעץ, שטראפֿען נאר דאן, ווען מען חאפט איהם בשעת פֿערברעכֿען. ראסי, אבער, איז ענטלאפֿען, טאר מען איהם ניט פֿערפֿאלגען. דער באראן האט דאגעגען איינגעווענדעט און, צו זיין גרויס איבערראשונג, האט איהם דער מיניסטער ערקלערט, אז ער ענטזאגט זיך פֿון דער שטעלע.

— איך סימפאטיזיר ניט מיט ראסי'ס טעטיגקייט — האט דער גענעראל מארא געזאגט —. אלס מיניסטער האב איך געהאלפֿען, צו אויפהאלטען די עפֿענטליכֿע ארדנונג, אבער אלס מענש קאן איך ניט צוזעהען, ווי איהר ווילט צושטערען די סטאטוטען און צונעהמען דאס רעכֿט פֿון פֿאלק. עקסעלענץ, איך האב די עהרע, זיך געזעגנען מיט אייך.

און רעדענדיג דאס האט ער זיך פֿערנייגט און איז ארויסגעגאנגען.

דער באראן האט ארויסגענומען א בלומעלע פֿון לאץ, געשמעקט עטליכֿע מאל, ווייטער גערעדט מיט'ן קעניגליכֿען דעלעגאט, וועלכֿער האט דערצעהלט, אז ער האט קארל מינגהעלי אריינגעשיקט אין טורמע,

כּלומר־שט אַלס אַרעסטאַנט, אין דער צווייטער קאַמער נעבען בּרונאָ׳ן, כּדי ער זאָל אַרויסבּעקומען סודות פון בּרונאָ׳ן.

דער בּאַראָן האָט געלויבּט דעם גענעראַל אויף זיינע פעהיגקייטען, און פערשפּראָכען, מודיע זיין וועגען איהם דעם קעניג.

אונטען האָט דערווייל דאָס קריגס־געריכט געאַרבּייט ענערגיש. צעהן אַרעסטאַנטען זענען פערמשפּט געוואָרען צו געפענגניס, פון 10 טאָג בּיז 10 יאָהר.

III.

אין ראָמאַ׳ס שלאָפצימער איז אַריינגעקומען נאַטאַלינאַ און געבּראַכט אַ טעלעגראַמע, וועלכע ראָמאַ האָט מיט האַסט איהר אויסגעריסען פון די הענד. דאָס איז געווען אַ קורצע ידיעה פון ראָסי: „איך בּין גליקליך אַריבּער די גרעניץ״.

ראָמאַ האָט אויסגעשריען פון שמחה און אַרויסגעשפּרונגען פון בּעט. איהר האָט געדאַכט, אַז עס זענען איהר אויסגעוואַקסען פליגעל בּיי די אָרעמס, אַזוי לייכט און גליקליך האָט זי זיך געפיהלט.

טרינקענדיג קאַפע האָט זי זיך דערמאָנט, אַז זי האָט פערשפּראָכען, צו בּעצאָהלען פאַר יוזיע׳ס לויה און בּרונאָ׳ן אויסהאַלטען. דאָס ערשטע מאָל האָט זי זיך פערטראַכט: וואו נעהמט מען געלד?

דערווייל איז פעליקס אַריינגעקומען און געבּראַכט אַ גאַנצען פּאַק רעכנונגען פון פערשידענע צושטעלער, וועלכע וואַרטען אונטען אויף געלד. ראָמאַ האָט צונויפגעקליבּען דאָס בּיסעל געלד, וועלכע זי האָט נאָך פערמאָגט, און האָט אָבּגעצאָהלט די בּעלי־חובות. וואו נעהמט מען אָבּער אויף ווייטער?

זי האָט זיך דערמאָנט, אַז זי איז דאָך אַ קינסטלערין, מ׳האָט בּיי איהר בּעשטעלט דעם פאָנטאַן, קאָן זי דאָך בּעטען אַבּיסעל געלד אויפ׳ן רעכנונג פון דער אַרבּייט... זי האָט בּאַלד אָנגעשריבּען אַ בּריוועלע צום סענאַטאָר פּאָלאָמבּאָ, איהם מודיע נעווען, אַז דעם בּעשטעלטען פאָנטאַן וועט זי ענדיגען נאָך אין צוויי וואָכען, און דערווייל בּעט זי, אַ קאָנטאָ פון די 15,000 פראַנק זאָל מען איהר געבּען 5000.

אין אַ שעה אַרום, ווען זי איז צוריקגעקומען פון פּאַלאַץ „הײַלי=

געֶר מלאָך״, האָט שוין געֶוואַרט אויף אִיהר דעֶר סעֶנאַטאָר. אַ צומִישטעֶר, האָט עֶר ראָמאַ׳ן געֶגעֶבעֶן אָנצוהעֶרעֶן, אַז עֶר האָט גאָר נִיט בּעֶשטעֶלט בּײַ אִיהר דעֶם פֿאָנטאַן, עֶר האָט אִיהר נאָר צוגעֶגעֶבעֶן חשק צוּ אַרבּײַטעֶן, כּדי צוּ זעֶהעֶן, אויבּ זִי האָט טאַלעֶנט, אָבּעֶר אִיהם אִיז גאָר נִיט אַרויף אויף דִי געֶדאַנקעֶן, נעֶהמעֶן אויף זִיך אַ פֿעֶרפֿלִיכֿטונג.

— מִיר אִיז זעֶהר נִיט אַנגעֶנעֶהם — האָט דעֶר סעֶנאַטאָר געֶזאָגט — וואָס צוליִעבּ מִיר האָט אִיהר געֶבּויט שלעֶסעֶר אויף אײַז, נאָר הגם אִיך בִּין נִיט דעֶרצוּ בּעֶפֿאָלמעֶכֿטִיגט... ווִיל אִיך דִי זאַך אײַנאָרדנעֶן ווִי אַ גוטעֶר פֿרײַנד... מִיר שײַנט, אַז אִיך קאָן אײַך צוזאָגעֶן... אַ געֶוויסעֶ קלײַנעֶ סומעֶ, אַלס בּעֶפֿרִידִיגונג פֿאַר אײַעֶר פֿעֶרלאָרעֶנעֶ צײַט.

אִין ראָמאַ׳ן האָט זִיך אָנגעֶצונדעֶן אַ פֿײַעֶר. דעֶר ראָזִיגעֶר פֿאַלשעֶר מעֶנש, וועֶלכֿעֶר האָט אִיהר אַזוֹי געֶחנפֿ׳עֶט ווען עֶר האָט בּעֶדאַרפֿט אִיהרעֶ טוֹבוֹת בּײַ׳ם בּאַראָן, לעֶגט אִיהר יעֶצט פֿאָר אַ נדבה...

— אִיך פֿעֶרלאַנג פֿון אײַך קײַן שוּם געֶלד נִיט! — האָט זִי געֶענטפֿעֶרט שטאָלץ. אַדיעֶ, מײַן העֶרר!

דעֶר סעֶנאַטאָר האָט זִיך פֿעֶרנײַגט און אַרויסגעֶגאַנגעֶן, און ראָמאַ האָט קוֹים זִיך אײַנגעֶהאַלטעֶן פֿון ווײַנעֶן. דעֶר גרויסעֶר בנין, וועֶלכֿעֶן זִי האָט געֶבּויט, אִיז צושטעֶרט. זִי האָט זִיך זעֶלבּסט אָבּגעֶנאַרט, מײַנעֶדִיג, אַז זִי אַלײן האָט עֶפּעֶס אַ ווערט. יעֶצט זעֶהט זִי, אַז זִי אַלײן אִיז נאָרנִיט. דאָס אִיז זעֶהר, זעֶהר שמעֶרצלִיך.

דאָך אִיז זִי נִיט פֿעֶרצווײפֿעֶלט געֶוואָרעֶן. דִי טעֶלעֶגראַמעֶ, וועֶלכֿעֶ זִי האָט דעֶרהאַלטעֶן אִין דעֶר פֿרִיה, אִיז אִיהר געֶוועֶן אַ בּעֶלאָהנונג פֿאַר אַלסדִינג.

אִין אָווענד האָט זִי געֶשרִיבּעֶן צוּ ראָסִי׳ן:

„דײַן טעֶלעֶגראַמעֶ האָבּ אִיך עֶרהאַלטעֶן הײַנט, ווען אִיך האָבּ נאָר געֶעֶפֿעֶנט דִי אויגעֶן. אִיך וואָלט זִי נִיט אָבּגעֶגעֶבּעֶן פֿאַר קײַן שוּם אוֹצרוֹת אִין דעֶר וועֶלט.

„אָבּעֶר — פֿרִיהעֶר וועֶגעֶן דִי געֶשעֶפֿטעֶן. דִי הײַנטִיגעֶ בּלעֶטעֶר פֿאַלעֶן=אָן אויף דִיר, ווִי דִי הונגעֶרִיגעֶ וועֶלף. דאָס קרִיגס=געֶרִיכֿט האָט שוין בּעֶשטראָפֿט פֿינפֿהונדעֶרט פּעֶרזאָן. ווער עֶס עֶנטדעֶקט דִי שולדִיגעֶ בּעֶקומט אַ בּעֶלאָהנונג.

„געֶנעֶראַל מאָראַ, קרִיגס=מִינִיסטעֶר, האָט זִיך אָנגעֶגעֶבּעֶן אִין דִימִיסיעֶ.

פֿיעל צײַטונגען האָט מען קאָנפֿיסקירט. דער קעניגליכער דעלעגאַט האָט אָנגעשריבען אַ פּעטיציע צום פּאַפּסט, ער זאָל העלפֿען צו בערוהיגען דאָס פֿאָלק.

„הײַנט פֿריה בין איך געווען אין שלאָס „הײליגער מלאך" און גערעדט מיט'ן קעניגליכען דעלעגאַט — אײנער פֿון באַראָנס אונטערטעניגסטע לײַט. ער האָט מיר ניט ערלויבט, זיך זעהען מיט ברונאָ'ן, כל זמן זײַן פֿערוויקעלטער פּראָצעס האָט זיך ניט געענדיגט. ער האָט מיר אָבער ערלויבט, צו נעהמען פֿאַר איהם אַן'אַדוואָקאַט. דאַן בין איך אַוועקגעגאַנגען צום אַדוואָקאַט נאַפּאָלעאָן טוזעלי, צוגעזאָגט געבען איהם מאָרגען פֿינפֿהונדערט פֿראַנק, כדי ער זאָל זיך באַלד אָנהויבען פֿערנעהמען מיט דער זאַך.

„אָבער, שטעל דיר פֿאָר: קומענדיג אַהײם האָב איך געפֿונען דעם סענאַטאָר פּאַלאָמבאָ. בעדאַרפֿענדיג געלד, האָב איך צו איהם געשריבען און געבעטען אַן'אויפֿגאַב אויף מאַן פֿאָנטאַן.

„אַ קוק געבענדיג אויף איהם, האָב איך שוין פֿערשטאַנען, אַז ס'איז ניט גוט. איך האָב מיך טאַקי דערוואוסט, אַז מען האָט בײַ מיר גאָר קיין בעשטעלונג ניט געמאַכט, נאָר אויב איך וויל עפּעס אַ קלײנע סומע געלד, וועט מען מיר געבען...

„פֿערשטעהסט דאָך, וואָס איך האָב דאַרויף געענטפֿערט.

„מיר טהוט ניט לײד דער האָנאָראַריום, חאָטש איך בעדאַרף זעהר נעטיג געלד. מיר טהוט נאָר לײד, וואָס איך האָב געגלויבט די חניפֿות פֿון מײַן אומגעבונג און געמײנט, אַז איך בין ווירקליך אַן'אַרטיסטין, און יעצט זעה איך, אַז איך בין גאָרנישט.

„איך בין געוואָרען טרויעריג, אָבער דערמאָנענדיג זיך דײַן אַרבײַט, אַז אַמאָל וועסטו צוריקקומען און רוים וועט דיך בעגריסען אויף די קניע, האָב איך פֿערגעסען דעם אומעט, בין געווען צופֿרידען, וואָס איך בין גאָרנישט, נאָר איך ליעב און ווער געליעבט.

„איך טראַכט שוין מעהר ניט וועגען דעם אונאַנגענעהמען צופֿאַל, נאָר דו פֿערשטעהסט דאָך, אַז איך האָב פֿערקויפֿט די קאַרעטע מיט די פֿערד. צו וואָס טויג מיר אַ קאַרעטע, ווען דו ביזט פֿערטריבען? איך וויל האָבען נאָר דאָס, וואָס דו בעזיצסט..."

זי איז שטעהען געבליבען. יעצט קאָן זי דאָך אַרויסזאָגען דעם סוד.

אָבער זי ווייס ניט, ווי אָנצוהייבען. — מאָרגען! — האָט זי נעטראַכט.

אויף מאָרגען פריה איז געקומען דער אַדמיניסטראַטאָר פון הויז, וואו ראָמאַ האָט געוואָהנט, און האָט געמאָלדען, אַז דער ווירט פון הויז, גראַף מאַריאָ, שרייבט פון פאַריז, דאָס ער וועט בעדאַרפען איהר וואָהנונג פאַר זיך זעלבסט. — אַגב האָט דער אַדמיניסטראַטאָר אַרויסגענומען אַ רעכנונג פון דירה־געלד און געבעטען איהר ענטפער, אַז ביז זי וועט ניט בעצאָהלען די דירה־געלד, זאָל זי ניט פערקויפען דאָס מעבעל.

נאָך זיין אַרויסגאַנג איז אָנגעקומען די מאָדיסטין סטעלאַ. עס איז איהר זעהר ניט אַנגענעהם, נאָר פון פאַריז לאָזט מען ניט צורוה, זי מוז האָבען געלד...

ראָמאַ האָט אָנגעשריבען אַ בריף צו אַ פּראָצענטניק, וועלכער פלעגט באָרגען דאַמען געלד אויף אַ משכון פון צירונג. „איך וויל פערקויפען מיין צירונג — האָט זי געשריבען — און אויב איהר ווילט דאָס קויפען, קומט מאָרגען, זייגער 4".

ראָמאַ האָט נאָך געהאַט אַ געשפּרעך מיט דער מוהמע, וועלכע האָט איהר געמאַכט ביטערע פאָרווירפען, פאַר וואָס זי האָט פערקויפט די קאַרעטע מיט פערד, און דערהערענדיג פון ראָמאַ'ן, אַז זי וויל אויך איהר צירונג פערקויפען, האָט די אַלטע גרעפין אַזש בעקומען ספּאַזמען.

שפּעט ביי נאַכט האָט ראָמאַ געענדיגט איהר בריף צו ראָסי'ן.

„טייערסטער! — דיר שיק איך מיין לעצטען געדאַנקען, איידער איך געה רוהען.

דו ווילסט וויסען אַלץ, וואָס דאָ קומט־פאָר? אַלזאָ — די טיראַניי פון דער מיליטערישער מאַכט וואַקסט פון טאָג צו טאָג. דער צעטעל פון די בעשטראָפטע פערגרעסערט זיך כסדר.

דער אַדוואָקאַט נאַפּאָלעאָן ט. איז היינט געוועזען ביי מיר. ער האָט זיך געזעגען מיט ברונאָ'ן און אָנגעהויבען אַרבייטען אין זיין פּראָצעס. נאָר עפּעס איז ברונאָ ניט אין אָרדנונג, ער רעדט וועגען דיר מיט פעראַכט און פרעגט מאָדנע פראַגען וועגען דיין ווייב. דער אַדוואָקאַט רעכענט, אַז אין טורמע מוז עפּעס פאָרקומען. מאָרגען פריה געהט ער אַהין ווידער.

איך האָב פיעל זאָרג אין דער היים. פון צוויי יאָהר האָב איך ניט געצאָהלט קיין דירה־געלד, יעצט פאָדערט מען געלד און איך מוז מיך

אַרויסציִהען נאָך פֿאַר פּסחא. אַלע, וועלכֿע איִך בּיִן נאָר איין גראָשען שולדיִג, זענען געקומען און פֿאָדערען געלד. אַמאָל פֿלעג איִך מיִך ניִט קאָנען דערבּעטען אַ רעכֿנונג.

דו מיינסט, אפשר, אַז איִך האָבּ דערפֿון עגמת=נפש? קיין טראָפּען ניִט! ווען איִך בּיִן געוועזען רייך, אָדער האָבּ אויסגעזעהען ווי רייך, בּיִן איִך זעהר אָפֿט געוועזען די אונגליִקליִכֿסטע פֿרוי אויף דער וועלט, און יעצט בּיִן איִך גליִקליִך, גליִקליִך, גליִקליִך.

נאָר איין זאַך שאַפֿט מיִר זאָרג. צי זאָל איִך דיִר עס זאָגען? יאָ, איִך וועל זאָגען, ווייל דו בּיִזט עדעלהערציִג און נאַכֿזיִכֿטיִג צו פֿרויען. איִך האָבּ אַ פֿריינדיִן, זעהר אַ נאָהענטע, וועלכֿע האָט אַ גרויסע זאָרג. זי האָט ניִט לאַנג חתונה געהאַט מיִט אַן'עהרליִכֿען מענשען, זיי ליִעבּען זיִך זעהר און קיין שום זאַך בּעדאַרף זיי ניִט שיידען. אָבּער עס איִז פֿאַראַן אַ געהיימניִש, פֿון וועלכֿען נור איִך און זי ווייס.

איִך ווייס ניִט, ווי זאָל איִך דיִר דאָס זאָגען, טייערסטער! זאָל זיִך דיִר דאַכֿטען, אַז איִך בּעהאַלט מיין געזיִכֿט אויף דיין בּרוסט און ענטדעק דיִר דעם סוד פֿון מיין אָרעמער פֿריינדיִן. אַמאָל, יאָ, דאַכֿט זיִך, שוין גאַנץ לאַנג, איִז זי געוואָרען אַן'אָפּפֿער פֿון איין מענשען. אַן'אָפּפֿער — ווייל דאָס איִז געשעהען אָהן איהר וויִלען. יעדענפֿאַלס אָבּער האָט זי געזיִנדיִגט, און קיין זאַך אויף דער וועלט וועט ניִט אָבּוואַשען פֿון איהר דיִעזען פֿלעק. דאָס ערגסטע איִז, וואָס דער מאַן ווייס גאָר ניִט וועגען דעם. דער געוויִסען מוטשעט זי כּסדר. זי פֿיִהלט, אַז זי האָט בּעדאַרפֿט מודה זיין, און יעצט... בּלוטיִגט איהר האַרץ, און זי ווייס זעלבּסט ניִט, וואָס זי זאָל טהון.

איִך האָבּ מיִך בּעטראַכֿט, אַז איִך קאָן בּיי דיִר פֿרעגען אַן'עצה. דו בּיִזט אַ גוטער, אָבּער שאַנעווע זי ניִט. זי האָט געוואָלט פֿערדעקען די פֿערגאַנגענהייט, אָבּער איִך האָבּ דאָס ניִט ערלויבּט.

איִך רעכֿען, אַז זי וואָלט גערן געעפֿענט דאָס האַרץ פֿאַר איהר מאַן, צו אָבּרייניִגען זיִך פֿונ'ם פֿעהלער און אָנהויבּען אַ ריינעם בּלאַט פֿונ'ם לעבּען, אָבּער זי האָט מורא! די אונרוהיִגקייט פֿעריאָגט דעם שלאָף פֿון איהרע אויגען, זי קעמפּפֿט מיִט זיִך זעלבּסט. זאָג, וואָס זאָל איִך איהר ראַטען...״

— דאַכֿט זיך, עֶר וועט פֿערשטעֶהעֶן — האָט זי געֶטראַכֿט — עֶר וועט לעֶזעֶן צווישעֶן די צײַלעֶן. וואָס גיכֿער אַלס בעֶסעֶר!

„גוטעַ נאַכֿט, גוטעֶ נאַכֿט, טײַעֶרסטעֶר! דו האָסט אויפֿגעֶוועֶקט מײַן זעֶלעֶ און איך קוק אויף דעֶר וועֶלט מיט אַנדעֶרעֶ אויגעֶן".

IV.

צוויי טעֶג נאָכֿדעֶם האָט די באַרמהעֶרציגעֶ שוועֶסטעֶר אַנושעֶליקאַ צוגעֶשיקט ראָמאַ'ן אַ בֿריף פֿון אויסלאַנד. דעֶר בֿריף איז געֶוועֶן פֿון ראָסי'ן, געֶשריבעֶן אינ'ם לאָנדעֶנעֶר „סאַהאָ".

„טײַעֶרסטעֶ ווײַבֿ! ווי דו זעֶהסט, בין איך געֶקומעֶן קיין לאָנדאָן, און טראַכֿט כסדר וועֶגעֶן דיר, וואָס דו מוזט אַזוי פֿיעל לײַדעֶן צוליעבֿ דעֶר ליעבֿעֶ צו מיר. ווען דו זאָלסט וויסעֶן, ווי שווער מיר איז אָהן דיר! אָבֿעֶר אויבֿ דו וועֶסט מיך ניט אויפֿהעֶרעֶן ליעבֿעֶן, וועֶט אויך פֿאַר אונז קומעֶן די שעה פֿון גליק.

אויף אַ פּראָסט פֿוהר'ל בין איך אַרויסגעֶפֿאָהרעֶן פֿון רוים. גאָט איז אַנ'עֵדות, אַז יענעֶ שרעֶקליכֿעֶ נאַכֿט איז ניט געֶוועֶן דורך מײַן שולד, און דאָך האָט מיר געֶדאַכֿט, אַז איך בין אַ פֿעֶרבֿרעֶכֿעֶר.

וויפֿיעל מוטעֶר און פֿרויעֶן ווײַנעֶן יעֶצט? און איך בין אַנטלאָפֿעֶן פֿון רוים, פֿון מײַן פֿאָלק, פֿון דיר! צי בין איך מיר ווירקליך טועֶה און די וועֶלט איז געֶרעֶכֿט? צי מײַן אידעֶע איז נאָר אַ שווערמעֶרײַ?

איך האָבֿ אָנגעֶהויבֿעֶן צווייפֿלעֶן, אָבֿעֶר איך האָבֿ מיך דעֶרמאַנט, אַז פֿיעל אַנדעֶרעֶ מענשעֶן פֿאַר מיר, און צווישעֶן זיי מײַן לעֶהרעֶר און פֿרײַנד, האָבֿעֶן אויך דורכֿגעֶמאַכֿט אַזאָלכֿעֶ יסורים, און איך האָבֿ אָבֿגעֶטרײַסעֶלט פֿון זיך די פֿעֶרצווייפֿלונג.

וועֶגעֶן קליינִיגקײַטעֶן וועל איך ניט עֶרצעֶהלעֶן. אויף דעֶר גרעֶנעֶץ האָט מעֶן רעֶווידירט אַלעֶ וואַגאָנעֶן. איין סאָלדאַט האָט מיך דעֶרקעֶנט, אָבֿעֶר נישט אַרויסגעֶגעֶבֿעֶן.

מיר זעֶנעֶן געֶקומעֶן קיין לאָנדאָן גאַנץ פֿריה. איך האָבֿ טעֶלעֶגראַפֿירט וועֶגעֶן מײַן קומעֶן דעֶם קאָמיטעֶט פֿון אונזעֶר געֶזעֶלשאַפֿט, און הונדעֶרטעֶ מעֶנשעֶן האָבֿעֶן מיך אָבֿגעֶוואַרט. מיר זעֶנעֶן אַוועֶקגעֶגאַנגעֶן אויף טראַפֿאַלגעֶר סקווער.

מִיךְ האַט דִי סצענע גערִיהרט. אַ גרויער נעבעל האָט בעדעקט דִי שלאָפֿענדע שטאָדט. נאָר דִי אַרבּײַטער האָבען זִיךְ געשטעלט, פֿערגעסענדִיג זײער אַרבּײַט, צו װעלכער זײ לויפֿען, און האָבען זִיךְ צוגעקוקט צו דער פּראָצעסיע פֿון עמִיגראַנטען און פֿערטרִיבענע.

װען אִיךְ האָב גערעדט צום עולם, שטעהענדִיג אונטער גאָרדאָנ׳ס סטאַטוע, האָט מִיר געשײַנט, אַז אִיךְ זעה אַ גרויען אַלטִיטשקען, װעלכער האַלט אַ קלײַן מײדעלע בײַ׳ם הענטִיל.

דו װעסט זִיךְ געװִיס װאונדערען הערענדִיג, אַז מען האָט זִיךְ בעמִיהעט, אִין ענגלאַנד זאָלען אָנקומען דִי פֿאַלשעסטע ידיעות װעגען מִיר. דאָס, װאָס אִיז געשעהען דִי נאַכט פֿון 1-טען פֿעברואַר, האָט מען פֿאָרגעשטעלט אַלס אַ רעזולטאַט פֿון דער בעמִיהונג פֿון אַ באַנדע אַנאַרכִיסטען װעלכע האָבען נאָר געװאָלט צושטערען דִי הערשענדע אָרדנונג.

אִין אַ פּאָר טעג װעל אִיךְ דִיר װִידער שרײַבען. יעצט שִיק אִיךְ דִיר אַ פּראָקלאַמאַציע, װעלכע דו זאָלסט אִיבערגעבען דעם אַלטען אַלבערטאָ פּעלעגרִינאַ, צו אָבדרוקען און צוקלעבען אִין דִי גאַסען. װִיפִיעל דו װעסט אִיהם דערפֿאַר בעצאָהלען, װעל אִיךְ דִיר אָבשִיקען.

געה אַרײַן אויף נעראָנס פּלאַץ און זעה, װאָס טהוט דִי אָרעמע העלענע. אָרעמע פֿרוי! עס טהוט מִיר לײַד דאָס יונגעלע!

אָפֿטמאָל מאַך אִיךְ מִיר פֿאָרװירפֿע, װאָס אִיךְ האָב פֿערבונדען מײַן לעבען מִיט דײַנעם. אָבער דִי לִיעבע אִיז אַזוי שטאַרק, אַז זִי הײַסט װעגען אַלעס פֿערגעסען. װײַב מײַנע! טײַערסטע ראָמאַ! אַלץ האָסטו געאָפּפֿערט פֿאַר מִיר; עס װעט קומען אַ צײַט, װען אִיךְ װעל דִיר פֿאַר אַלסדִינג אָבדִינען!״

אִין דער פּראָקלאַמאַציע האָט ראָסִי בערוהִיגט און געשטאַרקט דאָס פֿאָלק, עס זאָל נִיט פֿערלִירען דִי האָפֿנונג. עס װעט קומען אַ צײַט װען ער, ראָסִי, װעט צורִיק קומען, און נִיט אײנער אַלײן; מִיט אִיהם װעט געהען אַזאַ קראַפֿט, פֿאַר װעלכער עס װעלען זִיךְ עפֿענען אַלע טויערען פֿון דִי טורמעס, און דאָס שלעכטס װעט אונטערגעהען.

נאָךְ דעמזעלבען טאָג האָט ראָמאַ בעצאָהלט אַ גרעסערע סומע געלד דעם אַלטען דרוקער, פֿאַר אָבדרוקען און צושפּרײַטען דִי פּראָקלאַמאַציע. פֿון דאָרט אִיז זִי געגאַנגען אויף פּיאַצאַ נעראָנע, װאו זִי האָט געפֿונען דעם אַלטען גאַרִיבאַלדער מִיט זײַן טויבע פֿרוי פֿראַנצִישקאַ אִין שרעקלִיכער

פֿערצווייפֿלונג. העלענע וועלכֿע איז פֿון גאַנץ פֿריה פֿערשוואונדען געוואָרען, האָט אַרײַנגעשיקט אַ צעטעלע, אַז מעהר קומט זי שוין ניט אַהײַם. „זען איהר וועט ערהאַלטען מײַן בריף — אַזוי האָט העלענע געשריבען — וועל איך שוין זײַן דאָרט, וואו איהר קאָנט ניט קימען. דאַרום זוכֿט מיך ניט אומזאָנסט. מיר וועט זײַן גוט, האָט גאָר קײַן מורא ניט. — די שליסלען פֿון הערר ראָסי׳ס צימערען האָט נעכֿטען די פּאָליציי אָבגעשיקט צוריק. מיר שײַנט, אַז איהר בעדאַרפֿט זיי אָבגעבען דאָננאַ ראָמאַ׳ן, וועט איהר פֿרײַ ווערען פֿון פֿעראַנטוואָרטליכֿקײַט. זײַט געזונד, טײַערע עלטערן, פֿערצײַהעט, אויב איך האָב אײַך פֿערשאַפֿט אונאַנגענעמליכֿקײַט".

דאָננאַ ראָמאַ האָט געטרײסט די פֿערצווייפֿעלטע עלטערען און זיי אײַנגערעדט, אַז זייער טאָכֿטער האָט זיך דאָס לעבען ניט גענומען, נאָר זי איז געוויס אַרײַנגעגאַנגען ערגעץ אין אַ קלויסטער, צו ווערען אַ מנישקע און געפֿינען טרייסט אין דאַוונען און פֿרומקייט.

זייגער פֿיער, דעמזעלבען טאָג, איז ראָמאַ געזעסען בײַ איהר טואַלעטקע און האָט בעטראַכֿט די ציהרונג, וועלכֿע זי וויל פֿערקויפֿען. דאָרט זענען געווען טײַערע שטיינער אין אַנטיקע אײַנפֿאַסונגען, האַלזבענדער פֿון בריליאַנטען, אַלטע בראַנסאָלעטען, פּערל א. ה. ג., וועלכֿע דער באַראָן האָט ראָמאַ׳ן אָבגעגעבען אַלס אַ ירושה פֿון איהר באָבען, אַחוץ נײַמאָדישע ציהרונג, די לעצטע פּרעזענטען פֿון באַראָן. פֿון דעם אַלעם האָט געזעצט אַ פֿערבלענדענדער שײַן, און ראָמאַ וואָלט ניט געוועזען קײַן פֿרויענצימער, ווען איהר זאָל ניט וועה טהון, וואָס זי מוז זיך מיט דעם אַלעמען צושײַדען. זי האָט זיך אָבער געשטאַרקט און אַלכֿדינג פֿערשלאָסען אין אַ קעסטעלע.

דערווײַל איז פֿעליקס אַרײַנגעקומען מיט אַ בריף פֿון באַראָן.

„טײַערע ראָמאַ! מיט גרויס וואונדער און פֿערדרוס האָב איך מיך דערוואוסט, אַז דו ווילסט פֿערקויפֿען דײַנע פֿאַמיליען-תּכשיטים. נאַטירליך, קאָן מען דאָס דיר ניט פֿערבאָטען. אָבער די גאַנצע געזעלשאַפֿט וועט דיך שטאַרק בערעדען דערפֿאַר. דו קאָנסט זיך ניט פֿערענטפֿערן, אַז דו מוזט, דען איך בין שטענדיג גרייט, דיר צו דינען. זאָג נאָר אײן וואָרט, און איך וועל אַלכֿדינג אָוועקלעגען בײַ דײַנע פֿיס.

דײַן באָנעלי".

ראָמאַ האָט אויף דעם בריעף גאָר ניט געענטפֿערט, דערפֿאַר אָבער באַלד זיך גענומען שרײַבען דוד ראָסי'ן.

„איך האָב ערהאַלטען דײַן בריף. איך קאָן דיר ניט בעשרײַבען, וועלכען נחת ער האָט מיר פֿערשאַפֿט. ווי אַזוי קאָנסטו בעטען, איך זאָל דיך ליבען, צי ווייסט דו ניט, אַז נאָר וועגען דיר טראַכט איך און חלום?

אין רוים איז שלעכט. מענשען געהען-אוים פֿון הונגער. די געזעלשאַפֿט פֿון רויטען קרײַץ איז אָרגאַניזירט, ווי בשעת אַ מלחמה, פֿיעל פֿערוואונדעטע בעהאַלטען זיך אין די הײַזער. און דאָך שטערט עס ניט אַ טייל אײַנוואָהנער, צו פֿערברענגען אין פֿערגניגונגען, ווי געוועהנליך. די קראָמען זענען אָפֿען, אין די טעאַטערס גיט מען פֿאָרשטעלונגען, און די שענע דאַמען בלישצען אין די קאַרעטען, גלײַך ווי קיין זאַך איז ניט געשעהען.

אַך, די רוימער! אמת קינדער, זיי לעבען נאָר מיט דער געגענוואַרטיגער מינוט.

די פּראָקלאַמאַציע וועט זײַן אָבגעדרוקט און צושיקט הײַנט בײַנאַכט. פֿון דרוקער בין איך געגאַנגען אויף פּיאַצאַ נעראָנע און געפֿונען דאָרט טרויער און שרעק. העלענע איז פֿערשוואונדען געוואָרען, איבערלאָזענדיג אַ וואונדערליכען בריף. די אַלטע זענען געוועזען זיכער, אַז זי האָט זיך דאָס לעבען גענומען. איך טראַכט אַנדערש.

ווייסט, וואָס איך האָב געטהון? איך האָב פֿערקויפֿט די ציערונג. איך האָב געבראַכט אַנ'אַלטען שײַלאָק, וועלכער האָט מיך אונערבאַרעמדיג אָבגענאַרט. אָבער מיך אַרט דאָס גאָר ניט; דיר זאָל עס אויך ניט לייד טהון. איך בין גליקליך, ווײַל איך ליעב דיך, און דאָס בעלאָהנט מיר פֿאַר אַלסדינג.

איך בין נאָך אונרוהיג וועגען מײַן פֿרײַנדין, וועגען וועלכע איך האָב דיר געשריבען. זי וויל זיך אײַנרעדען, אַז ווײַל דאָס איז געשעהען אָהן איהר ווילען, קאָן זי קיינער ניט בעשולדיגען. איך האָב איהר געזאָגט, אַז בעסער וואָלט געוועזען צו שטאַרבען, איידער זיך אונטערגעבען. ווען אַ פֿרוי פֿאַלט איינמאָל, איז זי שוין פֿערלאָרען אויף עוויג.

אָ, ווי די אָרעמע האָט געוויינט! קוקענדיג אויף איהרע רויטע אויגען, האָב איך געטראַכט, אַז זי איז פֿאָרט ווערט מיטלייד. מיר שײַנט, עס וועט זײַן בעסער, ווען זי וועט ניט זאָגען דעם מאַן. פֿאַר איהם וועט עס זײַן אַ גרויסער קלאַפּ.

צוּ אִיהר פֿערטיידיגונג מוּז אִיךְ נאָך צוּגעבּען, אַז זִי האָט זִיךְ אִין גאַנצען אִיבּער־געבּיטען. אַמאָל אִיז דאָס געוועזען אַ פּוּסטע בּריה, וועלכע זוּכט נאָר פֿערגעניגונגען, און היינט אִינטערעסירט אִיהר נִיט דִי גאַנצע וועלט. עס קאָן זיין, אַז דאָס האָט דִי לִיעבּע זִי אַזוֹי אוּמגעענדערט, פּוּנקט ווִי מִיךְ.

גוּטע נאַכט! אִיךְ עפֿען דעם פֿענסטער, כּדי שִׁיקען דִי שטערען אַ קוּש, וועלכער אִיז בּעשטִימט פֿאַר דִיר. ראָמאַ״.

V.

אוֹיף מאָרגען אִיז ראָמאַ׳ס מוּהמע שטאַרק קראַנק געוואָרען. ראָמאַ האָט בּאַלד געשִׁיקט נאָך דעם דאָקטאָר פֿ ע ד י, וועלכער אִיז געוועזען דער לייבּ=אַרצט פֿוּן כּאַפּסט, און דאַרוּם שטאַרק אִין דער מאָדע. דער דאָקטאָר האָט בּעטראַכט דִי קראַנקע און ענטדעקט בּיי אִיהר אַ געפֿעהרלִיכע קראַנקהייט.

ראָמאַ האָט קיינמאָל נִיט געפֿיהלט קיין סִימפּאַטיע צוּ דער אַלטער גרעפֿין, וועלכע אִיז געוועזען ווִי אַ הוּנד געטריי דעם בּאַראָן און אִיהם מִיטגעהאָלפֿען אִין אַלע זיינע פּלענער, צוּ בּעהערשען ראָמאַ׳ן; דאָך האָט זִי יעצט געשפּירט אַ רחמנוּת צוּ דער קראַנקע, וועלכע האָט זִיךְ געוואָרפֿען און געשריען פֿוּן שמערצען. ראָמאַ האָט דאַרוּם בּאַלד צוּגענוּמען פֿאַר אִיהר אַ וועכטערין, געשִׁיקט נאָך רפוּאוֹת און פֿערשִׁידענע ערקוויקוּנגען, און אִיז אוֹיךְ שעה׳ען לאַנג געזעסען נעבּען דער קראַנקע און מִיט דער גרעסטער געדוּלד אִיבּערגעטראָגען אַלע אִיהרע קאַפּריזען.

אָבּער צוּגלייך האָט ראָמאַ נִיט אוֹיפֿגעהערט אוֹיסצוּפֿיהרען אִיהר בּעשלוּס, צוּ אָבּרייסען אִין גאַנצען פֿוּן דער „געזעלשאַפֿט״ און פֿוּן אִיהר פֿערגאַנגענהייט. זִי האָט דאַרוּם אָנגעשרִיבּען אַ בּרִיף צוּ אַ מעבּעל=הענדלער, אַז ער זאָל קוּמען, אָבּקוֹיפֿען בּיי אִיהר דאָס מעבּעל. עס האָט נִיט לאַנג געדויערט, און דער הענדלער אִיז געקוּמען. ראָמאַ האָט מִיט אִיהם אָבּגעמאַכט, אַז נאָך דִי וואָך זאָל ער פֿערקוֹיפֿען דוּרךְ אַ לִיצִיטאַציע דִי מעבּעל פֿוּן אַלע צִימער, אוֹיסער פֿוּנ׳ם צִימער, וואוּ דִי קראַנקע מוּהמע לִיעגט, פֿוּן דער קִיךְ, און פֿוּן אִיהר שלאָפֿצִימער.

אַ פּאָר טעג נאָכדעם אִיז שוֹין דאָס גאַנצע הויז געוועזען אִין בּעוועגוּנג.

מעֶנשעֶן מיִט בלעֶכֿלעֶך אויף דיִ רויטעֶ היִטלעֶן האָבּעֶן געֶקלעֶבּט קוויִטלעֶך אויף ראָמאַ'ס מעֶבּעֶל, געֶמאַלט אַ רשימה, און אויף דיִ טהיִרעֶן אויסגעֶקלעֶבּט אַ גרויסעֶ אַנאָנסעֶ „פֿעֶרקויף פֿון אַלטעֶ און נייַעֶ קונסט־אַרבּייַט איִן וואָהנונג פֿון וואָלאָנאַ". זונטאַג פֿריִה איִז דיִ גאַנצעֶ געֶזעֶלשאַפֿט געֶקומעֶן בּעֶטראַכֿטעֶן דיִ צום פֿעֶרקיפֿעֶן אויסגעֶשטעֶלטעֶ זאַכֿעֶן, און מאָנטאַג איִז פֿאָרגעֶקומעֶן דיִ ליִציִטאַציִעֶ.

ראָמאַ האָט זיִך בּעֶהאַלטעֶן איִן איִהר שלאָף־ציִמעֶר, וועֶלכֿעֶס איִז יעֶצט אויך געֶוועֶן איִהר סאַלאָן, וואוּ עֶס האָט זיִך געֶהעֶרט דעֶר הויכֿעֶר געֶשפּרעֶך פֿון דיִ מעֶנשעֶן, וואָס זעֶנעֶן געֶקומעֶן אויף דעֶר ליִציִטאַציִעֶ. זיִ האָט געֶשריִבּעֶן בּייַם שרייַבּ־טיִשעֶל, עֶרשט עֶמיִצעֶר קלאַפּט איִן טהיִר. דאָס איִז געֶוועֶן דעֶר קאָמעֶנדאַנט אַנזשעֶלעֶליִ.

— גוט מאָרגעֶן, דאָננאַ ראָמאַ! ציִ קאָן איִך?...

— בּיִטעֶ אַרייַנגעֶהעֶן.

אַנזשעֶלעֶליִ האָט זיִך געֶזעֶצט אויפֿ'ן אָנגעֶוויִזעֶנעֶם שטול און געֶזאָגט זיִם:

— דעֶר בּאַראָן האָט שטאַרק עגמת־נפש פֿון דעֶם, וואָס בּייַ אייַך, סיִניאָריִנעֶ, קומט־פֿאָר. עֶר האָט מיִך געֶשיִקט מיִט דעֶר פֿעֶרזיִכֿעֶרונג, אַז אויף אייַן וואָרט פֿון אייַך וועֶט דיִעזעֶ שעֶנדליִכֿעֶ סצעֶנעֶ וועֶרעֶן איִבּעֶרגעֶריִסעֶן. איִך האָבּ פֿון איִהם אַ בּעֶפֿאָלמעֶכֿטיִגונג; זאָגט נאָר אייַן וואָרט, און אַלץ וועֶט וועֶרעֶן פֿעֶרריִכֿט.

ראָמאַ האָט געֶשוויִגעֶן אַ ווייַלעֶ. אַנזשעֶלעֶליִ איִז געֶוועֶן זיִכֿעֶר, אַז זייַנעֶ רעֶד האָבּעֶן געֶוויִרקט. דעֶרווייַל האָט זיִך וויִדעֶר געֶהעֶרט אַ קלאַפּעֶן איִן טהיִר.

— בּיִטעֶ אַרייַנגעֶהעֶן! — האָט געֶזאָגט דעֶר קאָמעֶנדאַנט.

עֶס איִז אַרייַנגעֶקומעֶן דעֶר בּעֶאַמטעֶר, וועֶלכֿעֶר בּעֶדאַרף מאַכֿעֶן דיִ ליִציִטאַציִעֶ, און האָט געֶפֿרעֶגט: ציִ עֶר זאָל שוין צוטרעֶטעֶן צו דעֶר ליִציִטאַציִעֶ. ראָמאַ האָט געֶענטפֿעֶרט: יאָ, און דעֶר בּעֶאַמטעֶר איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן.

— אַלזאָ, עֶנטפֿעֶרט איִהר גאָר ניִשט דעֶם בּאַראָן? — האָט אַנזשעֶלעֶליִ געֶפֿרעֶגט.

— גאָר ניִשט.

– גוט – האָט עֶר געֶענטפֿעֶרט, און אִיז אַרויסגעֶגאַנגעֶן, לײַכט פֿײַפֿעֶנדִיג מִיט דִי לִיפּעֶן.

פֿון נאָהעֶנטעֶן צִימעֶר האָבעֶן זִיך אָנגעֶהויבעֶן העֶרעֶן דִי אויסרופֿונגעֶן פֿון פֿעֶרקױפֿעֶר: „אַ טײַעֶר געֶשנִיצט בעֶט, פֿונפֿצִיג פֿראַנק! ווער גִיט מעֶהר?”, און דִי געֶלעֶכטעֶר מִיט דִי שפּאָטִישעֶ בעֶמעֶרקונגעֶן פֿון פֿעֶרשִידעֶנעֶ מעֶנשעֶן, דאַרונטעֶר אויך פֿון דעֶר פֿירשטִין בעֶלִינִי און פֿון דעֶר מאָדִיסטִין מאַדאַם סטעֶלאַ. בעֶזונדעֶרס האָבעֶן זִיך געֶשִיט שטאָכווערטעֶר, ווען דעֶר בעֶאַמטעֶר האָט אויסגעֶרופֿעֶן דעֶם פֿאָנטאַן, און עֶס האָט זִיך נִיט געֶפֿונעֶן קײַן מעֶנש, זאָל געֶבעֶן אפילו אַ גראָשעֶן... ראָמאַ האָט אַוועֶקגעֶלעֶגט דעֶם קאָפּ אויפֿ'ן טִיש. אִיהרעֶ כּחות האָבעֶן זִיך אויסגעֶשעֶפּט.

עֶמִיצעֶנס האַנד האָט אָנגעֶרִיהרט אִיהר אָרעֶם. נאַטאַלִינאַ האָט געֶברעֶנגט אַ טעֶלעֶגראַמעֶ.

„דִי בּרִיף האָב אִיך עֶרהאַלטעֶן; מײַן וואָהנונג אִיז בעֶצאָהלט בִּיז עֶנדעֶ יונִי, פֿאַר וואָס זאָלסטו זִיך נִיט אַרײַנצִיהעֶן?”.

פֿון דעֶר מִינוט אִיז אִיהר שמעֶרץ פֿעֶרשוואונדעֶן געֶוואָרעֶן, עֶס האָבעֶן אִיהר שוין נִיט געֶאַרט דִי קולות מִיט דִי בעֶלײדִיגונגעֶן פֿון נאָהעֶנטעֶן צִימעֶר.

פּלוצלונג אִיז אִיהר אַרויף אַ געֶדאַנקעֶן. זִי האָט אָנגעֶטהון דעֶם מאַנטעֶל מִיט'ן הוט און אִיז אַרויסגעֶגאַנגעֶן פֿון צִימעֶר. דורכגעֶהעֶנדִיג דורכ'ן זאַל, וועֶלכעֶר אִיז שוין געֶוועֶן לעֶער, האָט אִיהר דעֶר בעֶאַמטעֶר געֶזאָגט, אַז דִי לִיצִיטאַציעֶ האָט זִיך זעֶהר אײַנגעֶגעֶבעֶן. ראָמאַ אִיז אַרויס אויפֿ'ן גאַס, נִיט קוקעֶנדִיג אויף דִי אַלעֶ פֿעֶרזאַמעֶלטעֶ, און נִיט גרִיסעֶנדִיג זִיך מִיט קײנעֶם. זִי האָט זִיך אַרײַנגעֶזעֶצט אִין אַ געֶוועֶהנלִיכעֶר דראָשקעֶ, און זִיך דורכגעֶפֿאָהרעֶן אַבִּיסעֶל. קומעֶנדִיג צורִיק פֿון שפּאַצִיר, האָט זִי אָנגעֶשרִיעֶבעֶן צו דוד ראָסִי:

„עֶס אִיז געֶשעֶהעֶן! אִיך האָב אַלסדִינג פֿעֶרקױפֿט. ווײַל אִיך בִּין געֶצוואונגעֶן אַרויסצִיהעֶן פֿון דעֶר וואָהנונג, בּרויך אִיך נִיט צו האַלטעֶן אַזוי פֿיִעל מעֶבעֶל. אִיבּרִיגעֶנס, צו וואָס טויג מִיר אַ ראָסקאָשנעֶ בעֶט מִיט לוקסוס-אײַנרִיכטונג, ווען דו לעֶבסט, גאָט ווײס ווִי אַזוי?

אָבעֶר ווען דו זאָלסט ווִיסעֶן, ווִי דִי וועֶלט אִיז נאַרִיש! זײ מײנעֶן, אַז ווײַל אִיך האָב אַלסדִינג פֿעֶרקױפֿט, בִּין אִיך שוין אַ פֿעֶרלאָרעֶנעֶ. דו וואָלסט געֶלאַכט, העֶרעֶנדִיג דִי בעֶמעֶרקונגעֶן וועֶגעֶן מִיר, אִיך וועֶל דִיר

זאָגען דעם אֶמת: די ערשטע מינוט בין איך געווען אַזוי נאַריש, אַז איך האָב מיך שיער ניט צעוויינט, אָבער אין זעלבען מאָמענט איז אָנגעקומען דײַן טעלעגראַמע, ווי אַ טרייסטענדער מלאָך פון הימעל.

שטעל דיר פאָר, אַז אונזער אַדוואָקאַט, וועלכער בעזוכט די טורמע „הימלישע קעניגין", צו זעהען זיך מיט ברונאָ'ן, האָט דאָרט געזועהען קאַרל מינגהעלי אין אַרעסטאַנטסקע קליידער!

ראָמאַ"

P. S. מײַן אָרעמע פריינדין ליידעט. הגם זי איז ניט שטאַרק פרום, בעט זי יעדען טאָג. ווען ניט דאָס געבעט, וואָלט זי שוין, אפשר, זיך דאָס לעבען גענומען. איך האָב איהר געזאָגט, אַז זי בעדאַרף ניט טראַכטען וועגען טויט, האָטש צוליעב דעם מאַן, וועלכער געפינט זיך יעצט ווייט. איך וואָלט דיר פערשאַפט שמערצען, ווען איך שטאַרב פאַדיין צוריקקומען, אַיאָ? אָבער איך שטאַרב פון אונרוה, וואָס ווערסטו זאָגען וועגען איהר. שרייב! שרייב!",

---

VI.

דער צושטאַנד פון דער גרעפין איז דערווייל פון טאָג צו טאָג געוואָרען ערגער, און ווי די אַלטע האָט מורא געהאַט פאַר'ן טויט, האָט מען דאָך געמוזט רופען צו איהר אַ גלח, פאַר וועלכען זי האָט זיך מתודה געווען אויף אַלע איהרע עבירות, און ער האָט איהר געזאַלבט, גערייניגט פון אַלע פערברעכען און פאָרגעברייט צום טויט.

אויף מאָרגען איז זי געשטאָרבען. ראָמאַ האָט וועגען דעם געשריבען אַ פּאָר ווערטער ראָסי'ן. זי איז געווען פערנומען מיט דער לויה, וועלכע איז געווען אַ גרויסאַרטיגע. אַ מענגע בלומען, ליכט אָהן אַ צאָהל. גאַנצע מחנות מענשען; אויך אַלטע בעקאַנטע זענען געקומען. דער באַראָן באָנעלי, אָנגעטהון אין טיעפען טרויער, האָט אָבגעוואַרט ראָמאַ'ן און איהר געזאָגט:

— מיר ווילט זיך ניט גלויבען, אַז דו זאָלסט זיך אויפפיהרען אַזוי אונטאַקטיש און זיך אַריבערציהען אין וואָהנונג פון אַ פּערזאָן, וועלכע איך וויל ניט דערמאָנען, פון גאַנצען האַרצען ראַט איך דיר, טהו דאָס ניט.

ראָמאַ האָט איהם ניט געענטפערט און איז אַרויסגעגאַנגען פון הויז.

דער באַראָן האָט איהר געהאָלפֿען אַרײַנזעצען זיך אין אַ געדונגענע קאַרעטע.

—נערענק, אַז איך בין שטענדיג גרײַט, דיר צו דיענען—האָט ער געזאָגט.

פֿון גרויסען עולם איז ביז׳ן בית־עולם געבליבען גאַנץ וועניג מענשען. די אַריסטאָקראַטען האָבען זיך אײנציגווײַז אָבגעטראָגען צוריק אַהײם, און בײַ דער קבורה זענען געבליבען נאָר די געדונגענע מענשען און ראָמאַ, וועלכע האָט געקויפֿט אַ גרויסען קראַנץ בלומען און אַרויפֿגעלעגט אויפֿ׳ן פֿרישען קבר. צוריקגעהענדיג איז זי אַרײַן אין קירכע, האָט געקניעט, וואַרם געבעטען, און געקומען צוריק אַהײם אַ בערוהיגטע. זי האָט דער פֿערשטאָרבענער פֿערצײַהעט אַלסדינג...

אויף מאָרגען האָט די „שוועסטער אַנושעליקאַ״ בעקומען פֿאָלגענדען בריף פֿון דוד ראָסי:

„טײַערסטע! איך פֿיהל, אַז דו בעהאַלסט פֿאַר מיר דײַנע לײַדען, שרעקסט זיך, טאָמער וועל איך קומען צולויפֿען ראַטעווען דיך, ניט קוקענדיג אויף קײַן זאַך! אָבער זײַ געדולדיג, דו מוזט גליקליך זײַן, לאַכען אַזוי ווי אין „קאַמפּאַניאַ״—צי געדענקסט דו?

בעט גאָט פֿאַר מיר, אַז דאָס, וואָס איך טהו, זאָל זײַן צום גוטען. איך אַרבײַט טאָג און נאַכט. איך האָב גרויסע פּלענער, וועגען וועלכע דו וועסט זיך אין גיכען דערוויסען. איך בין שטאָלץ, וואָס איך האָב דיך דערקענט, און ווײס, אַז פֿאַר דיר קאָן איך אַלסדינג אָנטרויען.

מיר האָבען שוין פֿאַרטיג דעם גאַנצען פּלאַן פֿון דער אַרבײַט. ווי עס שײַנט, איז אײראָפּאַ גרײַט דורכצופֿיהרען פֿערענדערונגען, אָבער די ערשטע גרויסע טהאַט מוז געשעהען אין רוים. פֿון אַלע זײַטען גיט מען אונז צו חשק. מען הויבט אָן פֿערשטעהען די ברידערליכע אײניגקײַט פֿון מענשען.

דערווײַל אָבער לעבען מיליאַרדען מענשען אין קריגערײַ און ווילען ניט הערען די שטימע פֿון דער נאַטור און פֿון גאָט. מיר מוז נעהמען צו הילף אויך די קירכע. דאָ שיק איך אַ פּראָקלאַמאַציע פֿאַר די גלחים. דו וועסט זי אָבגעבען דעם אַלטען דרוקער פּעלעגרענאָ, זאָל ער אָבדרוקען און צוקלעבען. געבע גאָט, זי זאָל ברענגען גוטע רעזולטאַטען.

אָרעמער ברונאָ! מען ווירקט אויף איהם אין טורמע, אַז ער זאָל מיך אַרויסגעבען. איך וועל האָבען גרויסע שמערצען, ווען ער וועט פֿער־

ליִרעֶן דעֶם צומ־רויעֶן צוּ מיִר. אָבעֶר ווײַל קאַרל מיִנגהעֶליִ זיִצט איִן טורמעֶ, אַלס כּלומר׳שטעֶר אַרעֶסטאַנט, קאָן מעֶן זײַן אויף אַלסדיִנג פֿאָרגעֶברייִט. ווען מ׳האָט דיִעזעֶן מעֶנשעֶן אַרויסגעֶטריִבעֶן פֿון לאָנדאָן, איִז עֶר געֶקוּמעֶן צוּ מיִר, בעֶטעֶן היִלף צוּ עֶרמאָרדעֶן דעֶם באַראָן. איִך האָב איִהם מיִט כּעס אָבגעֶזאָגט, דאַן איִז עֶר אַריִבעֶרגעֶגאַנגעֶן צוּ דיִ פֿײַנד.

וואָס אַנבעֶלאַנגט דײַן פֿרײַנדיִן – טרייִסט זיִ. דיִ אָרעֶמעֶ בעֶשעֶפֿעֶניִש איִז גאַנץ אונשולדיִג, דעֶן ציִ האָט מעֶן זיִ געֶקאָנט בעֶשולדיִגעֶן, ווען אַ ווילדעֶ חיה וואָלט זיִך אַרויסגעֶריִסעֶן פֿון שטײַג און געֶוואָרפֿעֶן אויף איִהר? דײַן פֿרײַנדיִן בעֶדאַרף ניִט האָבעֶן קײַן עגמת נפש מעֶהר, דעֶן ניִט נאָר דעֶר קעֶרפּעֶר קאָן קראַנק ווערעֶן, אויך דיִ זעֶלעֶ קאָן ווערעֶן קראַנק.

ציִ בעֶדאַרף זיִ עֶנטדעֶקעֶן פֿאַר איהר מאַן? לויט מײַן מײַנונג – דורכאויס. קריִסטוס האָט פֿעֶרצײַהעֶט אַ געֶפֿאַלעֶנעֶ פֿרוי איִהרעֶ עֶפֿעֶנטליִכעֶ עבירות. אָבעֶר דאָס בעֶהאַלטעֶן, דאָס אָבנאַרעֶן, קאָן קײנמאָל ניִט געֶשעֶנקט ווערעֶן. אויף אַן׳עבירה מוז מעֶן זיִך מודה זײַן.

דוּ, טײַערסטעֶ, האָסט גאָר ניִט בעֶטראַכט, אַז יענער וועֶט שטעֶנדיִג האָבעֶן דיִ מאַכט אויף דײַן פֿרײַנדיִן; עֶר קאָן איִהר כּסדר סטראַשעֶן, אַז עֶר וועֶט אויסזאָגעֶן דעֶם מאַן, און דאַדורך איִהר צוויִנגעֶן, זיִ זאָל אויך אויף ווײַטעֶר בלײַבעֶן זײַנעֶ. און זיִ, עֶנטוועֶדעֶר זיִ וועֶט זיִך איִהם אונטעֶרגעֶבעֶן, און דאַן וועֶט זיִ זײַן אַנ׳אונגליִקליִכעֶ, אָדעֶר עֶר אַלײן וועֶט אויסזאָגעֶן דעֶם מאַן, כּדי זיִך נוקם זײַן. ציִ וועֶט דאַמאָלס דעֶר מאַן קאָנעֶן גלויבעֶן דיִ געֶשיִכטעֶ, וואָס זיִ וועֶט איִהם דעֶרצעֶהלעֶן, אַז זיִ איִז געֶגעֶן איִהר וויִלעֶן געֶוואָרעֶן אַנ׳אָפּפֿעֶר?

כּדי אָבגעֶהיִט צוּ ווערעֶן פֿון דיִעזעֶר געֶפֿאַהר, מוז זיִ אַלסדיִנג עֶנטדעֶקעֶן איִהר מאַן. אויב עֶר איִז אַ געֶוועֶהנליִכעֶר מעֶנש, וועֶט איִהם זײַן ניִט אַנגעֶנעֶהם, ווײַל יעֶדעֶר מאַנספּעֶרזאָן בעֶגעֶהרט, אַז דיִ בלום, וואָס עֶר רײַסט⸗אָב, זאָל זײַן אָהן אַ פּגימה. אָבעֶר, אויב עֶר ליִעבט זיִ, וועֶט עֶר עֶנדליִך זאָגעֶן:

„נאָר דאַדורך האָט זיִ מיִר מודה געֶוועֶן, ווײַל זיִ איִז אונשולדיִג. זיִ ליִעבט מיִך, איִך ליִעב זיִ, קײַן צווײַפֿעֶל וועֶט ניִט זײַן, און יעֶצט, אויב איִהר וועֶט דראָהעֶן עֶפּעֶס אַ געֶפֿאַהר, וועֶל איִך זיִ שיִצעֶן".

גוּט האָסטוּ געֶטהון בעֶשעֶפֿטיִגעֶנד זיִך מיִט איִהר שיִקזאַל, און צוּגלײַך האָסטוּ עֶהרליִך געֶהאַנדעֶלט, בעֶטראַכטעֶנדיִג שטרענג דיִעזעֶ

פֿראַגע. איך ליעב דיך אי פֿאַר דאָס איינע אי פֿאַר דאָס צווייטע. דאָס בעווייזט, ווי ריין דו ביזט, ווי דיין זעעלע איז לויטער, דער געדאַנק־ברענענדיג. און דאָס האַרץ — גאָלד.

ד. ר״.

ביי נאַכט האָט ראָמאַ צוריק געשריבען:

„מיין טייערסטער! אַ גאַנצען טאָג האָב איך געטראָגען דיין בריף ווי אַ הייליגקייט, יעדע מינוט האָב איך אין איהם אַריינגעקוקט. די מינוט קום איך צוריק פֿון דרוקער. ער האָט געשטעלט אונמעגליכע בעדינגונגען, אָבער דאָס געלד האָט אַלץ איינגעאָרדענט.

איך האָב געבעטען ערלויבניש, זיך זעהען מיט ברונאָ׳ן. דער אַדוואָקאַט איז איבערצייגט, אַז מען סטאַרעט זיך, ברונאָ זאָל דיך אַרויסגעבען. פֿאַר וואָס בין איך ניט אויף ברונאָ׳ס אָרט? ציי זייערע בעמיהונגען וואָלטען אויף מיר עפּעס געווירקט? גיכער וואָלט איך געשטאָרבען.

און יעצט וועגען מיין פֿריינדין. דאָס, וואָס דו זאָגסט, איז אַזוי עדעל, אַזוי גוט... אָבער טייערסטער, צי שטויסט דו זיך ניט, וואָס איך וויל דיר זאָגען? דיין בריף דערוועקט צו מודה זיין. זאָל זיין וואָס עס וויל, איך קאָן ניט לענגער אויסהאַלטען. צי זאָגט דיר ניט דיין האַרץ, ווער איז דאָס מיין פֿריינדין? דו האָסט מיך געשטעלט אויף אַזאַ הויכען פּאָסטאַמענט, אַז אַפילו אויף אַ ווײַלע איז דיר ניט אַרויף אויף די געדאַנקען, דאָס איך רעד וועגען זיך זעלבסט. יאָ, דיעזע אָרעמע פֿריינדין בין איך זעלבסט!

איך האָב שמערצליך געליטען, פֿיהלענדיג, אַז איך בין ניט ווערט דיין גוטע מיינונג וועגען מיר. איך האָב ניט געהאַט די דרייסטיגקייט קוקען אין דיינע אויגען, האָב געוואָלט שרייען „ניין! ניין!“. אָבער אַז די פֿרוי ליעבט, צי וועט זי נעהמען און ציברעכען דעם גאָט און געליבטענס האַרצען?...

מיין פֿליכט איז געווען, מודה זיין פֿאַר דיר אַלסדינג נאָך פֿאַר דער חתונה. אָבער צי געדענקסט דו דיינע ווערטער: „די פֿערגאַנגענהייט איז פֿערגאַנגענהייט“ — און איך האָב גערן דאַרויף איינגעוויליגט.

היינט וויל איך ניט, דו זאָלסט וועגען מיר טראַכטען בעסער, ווי איך פֿערדיען דאַרויף, און דאַרום וועל איך זאָגען דעם אמת, אַז צו מודה זיין האָט מיך געטריבען די מורא ביי׳ם געדאַנקען: וואָס וועט זיין, ווען

עֶר ווערט דיר אַלעֶס מוֹדיע זיין, אײדעֶר איך וועֶל בעֶוייזעֶן צו מתודה זיין זיך פאַר דיר?

וועגעֶן איין זאַך ווייסטו נאָך ניט. טייעֶרסטעֶר! דאָס לעֶבעֶן וואָלט איך אַוועֶקגעֶגעֶבעֶן דיר דאָס צו איינשפּאָרעֶן, אָבעֶר מיין פליכט איז, דיר אַלסדינג מודה זיין. דו ווייסט, ווער דעֶר מעֶנש איז, און גאָט איז מיין עֵדוּת, אַז נאָר עֶר אַליין איז שולדיג געֶוועֶן. אָבעֶר מיין שלוּד איז נאָכדעֶם געֶקומעֶן.

אָנשטאָט אָבריסעֶן פון איהם נאָך דעֶם, וואָס איז געֶשעֶהעֶן, בין איך פעֶרבליבעֶן מיט איהם אין פריינדשאַפט, האָב געֶנומעֶן אַ טייל איינקינפטעֶ, וועלכעֶ עֶר האָט מיר געֶגעֶבעֶן פון מיין פאָטעֶרס גיטעֶר, און האָב זאָגאַר געֶטראַכט וועגעֶן איהם, אַז עֶר ווערט זיין מיין קינפטיגעֶר מאַן. דיין רעֶדעֶ אין טאָג אין יוּבילעֶאוּם האָט איסגעֶזעֶהעֶן ווי אַ געֶפאַהר פאַר מיין פּלאַן, און דאַרום האָב איך דאַמאָלס בעֶשלאָסעֶן, זיך ניקם זיין און אומברעֶנגעֶן דיך.

דאָס איז שרעֶקליך! ווי קאָן איך דיר דאָס אַלעֶס זאָגעֶן און ניט שטאַרבעֶן פאַר חרפה? יעֶצט קאָנסטו שוין פעֶרשטעֶהעֶן, ווי זעֶהר איך האָב געֶוואָלט דיך אָבנאַרעֶן. מיין געֶמיינהייט איז אַזוי גרויס, אַז איך האָב אפילו ניט די העזה, בעֶטעֶן דיך אום פעֶרצייהונג. גאָט האָט דיך געֶראַטעֶוועֶט און דו האָסט מיך געֶבראַכט צו אַ נייעֶם לעֶבעֶן! האָסטו מיר צוריקגעֶגעֶבעֶן מיין פאָטעֶר, דען דו האָסט מיך געֶלעֶרנט צו עֶהרעֶן איהם, וועֶהרעֶנד פריהעֶר האָט מען מיר איהם פאָרגעֶשטעֶלט גאַנץ אַנדעֶרש. דורך דיר האָב איך צוריקגעֶפונעֶן אַ נשמה! אַלזאָ, בעֶשולדיג מיך ניט, טייעֶרסטעֶר; ווען דו וואָלסט וויסעֶן, ווי שרעֶקליך איך האָב געֶליטעֶן!

איר האָב געֶקעֶמפפט מיט דעֶר ליעֶבעֶ צו דיר, דען איך האָב מיך ניט געֶפיהלט פאַר ווערט, און ווען עֶר האָט מיך געֶוואָלט בעֶנוצעֶן אַלס אַ ווערקצייג צו דיין אומברענגונג, האָב איך מיר געֶוואָלט דאָס לעֶבעֶן נעֶהמעֶן, אָבעֶר איך האָב בעֶטראַכט, אַז דאַדורך קאָנסט דו האָבעֶן גרויסעֶ שמעֶרצעֶן, און נאָכ'ן טויט קאָנסטו זיך פון אַלסדינג דעֶרוויסעֶן!

איך האָב געֶענדיגט מיין וידוי! קיין זאַך האָב איך ניט פעֶרדעֶקט. ווי דו זעֶהסט, בין איך עֶרגעֶר פון מיין פריינדין. צי קאָנסטו דו מיר מוחל זיין? איך האָב ניט די העזה, בעֶטעֶן וועגעֶן דעֶם. אָבעֶר שרייב –

אָדער, בעֶסער, טעלעגראַפֿיר. נאָר איין וואָרט—אַנ׳אײנציג וואָרט. מיר וועט עס גענוג זײַן.

עס טאָגט שוין. דיעזען בריף האָב איך געשריבען אַ גאַנצע נאַכֿט. צי נעדערקסט דו דעם בריף, וועלכֿער ענטהאַלט אַלע דײַנע סודות, און וועלכֿען דו האָסט מיר געהייסען פֿערברענען? דער יעצטיגער בריף—דאָס זענען מײַנע אַלע סודות, אָבער ווי אָרעם, ווי געמיין זענען זיי!

דײַן אָרעמע, אונגליקליכֿע ראָמאַ״.

אַ פּאָר טעג נאָכֿדעם האָט ראָמאַ זיך אַריבערגעצויגען אין ראָסי׳ס וואָהנונג. דער אַלטער שווייצאַר און זײַן פֿרוי האָבען זיך דאַרויף געפֿרייט ווי קינדער. פֿון העלענע׳ן איז ניט געווען קיין שום ידיעה, אָבער יעדען טאָג האָבען זיי נאָט געבעטען פֿאַר איהר. נעכֿטען איז אַריבער אַ מאָנאַט צײַט יוזיע׳ס טויט, זיי האָבען אַלזאָ אַוועקגעטראָגען אויף זײַן קבר אַ קרענצעל פֿיאָלקעס.

און ברונאָ? יאָ, זיי האָבען איהם בעזוכֿט אין טורמע, אָבער ער איז געווען עפּעס אַזוי מאָדנע בייז. ער האָט כּסדר געפֿרעגט וועגען העלענע׳ן, און ווען זיי האָבען געזאָגט, אַז וואַהרשײַנליך איז זי אַוועק אין אַ קלויסטער, האָט ער אויסגעזעצט מיט אַ געלעכֿטער און אָנגעהויבען שעלטען.

ראָמאַ האָט ניט פֿיעל זאַכֿען מיטגענומען מיט זיך. — פֿעליקס איז צוריקגעגאַנגען צום באַראָן. נאַטאַלינאַ׳ן האָט מען אָבגעשאַפֿט.

די אַלטע פֿראַנציסקאַ האָט זיך אונטערגענומען קאָכֿען. ראָמאַ האָט געוואָלט, אַליין געהן אין מאַרק אײַנקויפֿען. די שכנים האָבען זיך געשווינד צוגעוואָהנט צו איהר, און זי בעטראַכֿט פֿאַר ראָסי׳ס פֿרוי.

מיט אָמת׳ן פֿערגניגען האָט ראָמאַ געוואָהנט אין די צימערען, וועלכֿע האָבען איהר כּסדר אַרויפֿגעבראַכֿט אויף די געדאַנקען דעם געליבטען.

ראָסי! ראָסי! אַלע איהרע געדאַנקען האָבען זיך געווענדעט צו איהם, יעדען אָווענד האָט זי היים געבעטען, אַז ער זאָל זי ליעבען, ניט קוקענדיג דאַרויף, ווער זי איז, און וואָס לײַט קאָנען וועגען איהר רעדען שלעכֿטס. אָבער צי פֿיהלט ער דיעזעס געבעט, וועלכֿעס שוועבט פֿון אַזאַ הייס ליבענדען האַרצען?

אויף איהר לעצטען בריף איז ניט געקומען קיין ענטפֿער ניט קײַן

טעֶלעֶגראַמעֶ און ניִט קײַן בריִף. וואָס קאָן דאָס בעֶדײַטעֶן, איִהר איִז שוועֶר געֶוואָרעֶן אויפֿ'ן האַרצעֶן...

אײַנמאָל איִז געֶקומעֶן דעֶר שווײַצאַר און געֶזאָגט, אַז איִהם מיִט דעֶר פֿרוי רופֿט מעֶן אַרויס פֿאַר עדות איִן ברונאָ'ס פּראָצעֶס.

ראָמאַ איִז אַוועֶקגעֶגאַנגעֶן צום אַדוואָקאַט, וועֶלכעֶר האָט איִהר, אַ פֿעֶרצווײַפֿעֶלטעֶר, דעֶרצעֶהלט, אַז זײַן גאַנצעֶ אַרבײַט איִז אומזיִסט: ברונאָ האָט זיִך מודה געֶוועֶן און האָט אַרויסגעֶגעֶבעֶן דוד ראָסיִ, אַז עֶר איִז געֶשטאַנעֶן איִן דעֶר שפּיִץ פֿון אַ פֿעֶרשוועֶרונג. וועֶן די סעֶסיעֶ פֿון פּאַרלאַמעֶנט וועֶט זיִך פֿאַר פּסח עֶנדיִגעֶן, וועֶט מעֶן אָנהויבעֶן ראָסיִ'ס פּראָצעֶס אונטעֶר די אויגעֶן.

VII.

די טורמעֶ „היִמליִשעֶ קעֶניִגיִן" איִז אַ גרויסעֶס געֶבײַדעֶ, וואו אַלעֶ אַרעֶסטאַנטעֶן מוזעֶן טראָגעֶן אַרעֶסטאַנטסקעֶ קלײדעֶר און פֿאָלגעֶן די שטרעֶנגעֶ דיִסציִפּליִן. די קריִמיִנעֶליִשעֶ פֿעֶרברעֶכעֶר זעֶנעֶן מײַסטעֶנס דרוקעֶר און אַרבײַטעֶן איִן דעֶר גרויסעֶר דרוקעֶרײַ פֿון דעֶר רעֶגיִרונג. פֿון יעֶנעֶר קוועֶלעֶ בעֶקומעֶן די אַרעֶסטאַנטעֶן ידיעות וועֶגעֶן דעֶם, וואָס עֶס טהוט זיִך היִנטעֶר די מויעֶרעֶן פֿון טורמעֶ. אַלעֶ, וואָס אַרבײַטעֶן איִן דרוקעֶרײַ, האָבעֶן אויסגעֶנעֶהטעֶ נומעֶרעֶן אויף די קלײדעֶר, מאַנכעֶ טראָגעֶן קעֶטעֶן אויף די פֿיִס.

באַלד פֿונ'ם עֶרשטעֶן טאָג, ווי מעֶן האָט ברונאָ'ן אַרעֶסטיִרט, האָט מעֶן אָנגעֶהויבעֶן זיִך בעֶגעֶהעֶן מיִט איִהם בעֶזונדעֶרס שטרעֶנג, פֿאַר דעֶם מיִנדסטעֶן ניִטהעֶפֿליִכעֶן וואָרט, וואָס עֶר האָט געֶזאָגט דעֶם בעֶאַמטעֶן איִן קאַנצעֶלאַריעֶ אָדעֶר דעֶם אויפֿזעֶהעֶר, האָט מעֶן איִהם געֶזעֶצט אויף ברויט מיִט וואַסעֶר, אָנגעֶטהון קעֶטעֶן, געֶשלאָגעֶן אד"ג. און וועֶן עֶר איִז געֶלעֶגעֶן אַ פֿעֶרצווײַפֿעֶלטעֶר, אַ פֿעֶרביִטעֶרטעֶר, ניִט וויִסעֶנדיִג, וואָס זײַן העֶלעֶנעֶ מאַכט און וואָס העֶרט זיִך מיִט דוד ראָסיִ'ן, האָט עֶמיִצעֶר אָנגעֶהויבעֶן קלאַפּעֶן איִן וואַנד פֿון דעֶר נאָהנטעֶר קאַמעֶר. ברונאָ האָט צוריִקגעֶעֶנפֿעֶרט, און דעֶר שכן פֿון צווײַטעֶן קאַמעֶר האָט איִהם געֶזאָגט, אַז עֶר איִז אַ קאַטאָרזשניִק, נומעֶר 333, אַרבײַט איִן דעֶר „רעֶגיִרונגס-צײַטונג" און קאָן אַלסדיִנג וויִסעֶן. עֶר האָט געֶלעֶזעֶן וועֶגעֶן ברונאָ'ס דעֶרהרגעֶט

קִינד און עֶר קאָן זִיךְ אויך דעֶרווִיסעֶן, וואָס עֶס הערט זִיךְ מִיט דויד ראָסִי.

דער שכן איז געֶוועֶן — דעֶר שפִּיאָן קאַרל מִינגהעֶלִי, וועֶלכֿעֶן מעֶן האָט עֶקסטראַ אַרײַנגעֶזעֶצט אַלס כּלומר׳שטעֶן אַרעֶסטאַנט, כּדי עֶר זאָל ווירקעֶן אויף ברונאָ׳ן דירךְ ליִגעֶנס און אִינטרִיגעֶס, און אַרויסבעֶקומעֶן פֿון אִיהם עֵדות קעֶגעֶן ראָסִי׳ן.

אויף מאָרגעֶן פֿריִה האָט מעֶן ברונאָ׳ן געֶפֿיִהרט אִין קאַנצעֶלאַריעֶ.

— דו ווייסט גאַנץ גוט, האָט געֶזאָגט דעֶר בעֶאַמטעֶר — אַז דו בִּיזט שולדִיג און בִּיזט ווערט, וועֶנִיגסטעֶנס, צעֶהן יאָהר טורמעֶ. אָבעֶר דו האָסט נִיט געֶהעֶרט צו דִי אַנפֿיִהרעֶר, און אויב דו וועֶסט אונז וועֶלעֶן העֶלפֿעֶן צו עֶרקלעֶרעֶן אײניגעֶ זאַכעֶן, וועלעֶן מִיר, דורכ׳ן קעֶנִיגס גנאָד, קאָנעֶן עֶטוואָס טהון פֿאַר דִיר. זאָג אונז, למשל, ווער איז געֶוועֶן דִי הויפּטאורזאַכעֶ פֿון דִי אונאָרדנונגעֶן? צִי ווייסט דו?

— נאַטִירלִיךְ ווייס איךְ — האָט ברונאָ געֶענטפֿעֶרט —

— אַלזאָ זאָג אונז, זאָג!

— דער הערר קעֶן אִיהם נִיט? עֶר וואָהנט דאָךְ אִין אײַעֶר שכנות, עֶר הייסט הערר הונגער — און ברונאָ האָט זִיךְ צולאַכט אויף אַ קול. פֿאַר דעֶם פֿעֶרברעֶכעֶן האָט דעֶר בעֶאַמטעֶר געֶהייסעֶן צוויי מלאכי חבלה, שלאָגעֶן אִיהם מִיט קנוטעֶס. אָבעֶר ברונאָ האָט געֶשוויגעֶן און אפילו קיין קרעֶכץ נִיט געֶגעֶבעֶן.

אויף דעֶר דריטעֶר נאַכט האָט דעֶר שכן ווִיעדעֶר געֶקלאַפּט אִין ברונאָ׳ס וואַנד און אִיהם אָנגעֶזאָגט דִי נײַעס, אַז דוד ראָסִי אִיז עֶנטלאָפֿעֶן קיין עֶנגלאַנד. ברונאָ האָט געֶעֶנטפֿעֶרט, אַז עֶר אִיז דעֶרפֿון שטאַרק צופֿרִידעֶן.

— אָבעֶר צו וואָס אִיז עֶר עֶנטלאָפֿעֶן? — האָט געֶפֿרעֶגט דעֶר שכן — ווייעֶנדִיג אַ דעֶפּוטאַט האָט מעֶן דאָךְ אִיהם נִיט געֶטאָרט אַרעֶסטירעֶן. דעֶרצו אִיז געֶוועֶן אַן׳אַנדעֶר סיבה... עֶר אִיז עֶנטלאָפֿעֶן מִיט אַ פֿרוי

— מִיט וועֶלכעֶר פֿרוי?

— דאָס בעֶדאַרפֿסט דו בעֶסעֶר ווִיסעֶן ווי איךְ...

אויף מאָרגעֶן האָט אִיהם דעֶר שכן געֶקלאַפּט און געֶבראַכט דִי נײַעס, אַז העֶלעֶנעֶ אִיז אויך עֶנטלאָפֿעֶן, מעֶן ווייס נִיט וואָהִין, נאָר מ׳זאָגט, קיין עֶנגלאַנד.

און אַזוי האָט דעֶר שפּיאָן פֿעֶרגִיפֿטעֶט ברונאָ׳ס נשמה, דעֶרוועֶקט

אִין אִיהם דעֶם חשד, אַז זײַן טרײַעֶ װײַבּ העֶלעֶנעֶ אִיז אִיהם געֶװעֶן פֿאַלש אוּן אִיז עֶנטלאָפֿעֶן צוּזאַמעֶן מִיט ראָסִי׳ן קײַן לאָנדאָן...

אַ געֶרײַצטעֶר, אַ צוּבּראָכעֶנעֶר, האָט בּרוּנאָ געֶעֶנטפֿעֶרט אוֹיף מאָרגעֶן אַ גראָבּ װאָרט דעֶם דִירעֶקטאָר פֿוּן טוּרמעֶ, אוּן מ׳האָט אִיהם װײַטעֶר געֶשטראָפֿט אוֹיף פִֿיעֶר טעֶג בּרוֹיט מִיט װאַסעֶר. אוּן יעֶדעֶ נאַכט אִיז געֶקוּמעֶן דעֶר שבן, געֶקלאַפּט אִין װאַנד אוּן אָנגעֶרעֶדט בּעֶזעֶס אוֹיף ראָסִי׳ן אוּן אוֹיף העֶלעֶנעֶ׳ן, אַז װעֶהרעֶנד עֶר, בּרוּנאָ, זִיצט דאָ אוּן לײַדעֶט אַזעֶלכעֶ יסוּרים, לאָזעֶן זײַ זִיך דאָרט, אִין לאָנדאָן, בּײַדעֶ װאָהל געֶהעֶן.

בּרוּנאָ האָט געֶשאָלטעֶן אוּן זִיך געֶװאָרפֿעֶן פֿוּן כּעס, װִי אַ װִילדעֶ חיה אִין שטײַג, אוּן װעֶן דעֶר אַדװאָקאַט טוּזעֶלִי אִיז געֶקוּמעֶן, האָט בּרוּנאָ גאָר נִיט געֶװאָלט עֶנטפֿעֶרן אוֹיף זײַנעֶ פֿראַגעֶן. װעֶן ס׳אִיז געֶקוּמעֶן אִיהם בּעֶזוּכעֶן דעֶר אַלטעֶר גאַרִיבּאַלדעֶר מִיט דעֶר פֿרוֹי, האָט עֶר נאָר געֶפֿרעֶגט: צִי אִיז אֱמת, אַז העֶלעֶנעֶ אִיז עֶנטלאָפֿעֶן?

עֶנדלִיך האָט דעֶר דִירעֶקטאָר געֶשִיקט נאָך אִיהם שפּעֶט בּײַ דעֶר נאַכט אוּן געֶנוּמעֶן אִיבּעֶררעֶדעֶן, עֶר זאָל אוֹיסזאָגעֶן דעֶם אֱמת, װעֶט עֶר דאַדוּרך אוֹיפֿהעֶרעֶן לײַדעֶן דִי יסוּרים.

– רעֶדט קלאָרעֶ דבּוּרים! – האָט בּרוּנאָ געֶזאָגט – צִי װִילט אִיהר, אִיך זאָל אַרוֹיסגעֶבּעֶן דוד ראָסִי? נאָך אַזױ נִידרִיג בִּין אִיך נִיט געֶפֿאַלעֶן, אַז אִיך זאָל אײַך פֿעֶרקױפֿעֶן מײַן נשמה.

– שװײַג! – האָט געֶשרִיעֶן דעֶר אוֹיפֿזעֶהעֶר אוּן געֶגעֶבּעֶן אַ זעֶץ בּרוּנאָ׳ן אִין מוֹיל. אִין אַ װײַלעֶ אִיז שוֹין דעֶר אוֹיפֿזעֶהעֶר געֶלעֶגעֶן אוֹיף דעֶר עֶרד. דעֶר דִירעֶקטאָר האָט אַ פֿײַף געֶגעֶבּעֶן, עֶס זעֶנעֶן אַרײַנגעֶלאָפֿעֶן מעֶנשעֶן אוּן אָנגעֶטהוּן בּרוּנאָ׳ן קעֶטעֶן. אִין קאַמעֶר האָט מעֶן אִיהם, אַלס שטראָף, אוֹיך אָנגעֶטהוּן אוֹיף 24 שעה אַ „קאַפֿטאַן“ – אַזאַ מִין זאַק פֿוּן גראָבּעֶן געֶװאַנד דעֶגרײַכט בִּיז דִי קנִיעֶ, צוּגעֶשנוּרעֶװעֶט פֿוּן הִינטעֶן, אַזױ אַז דעֶר אַרעֶסטאַנט קאָן נִיט רִיהרעֶן מִיט דִי העֶנד.

אָבּעֶר בּרוּנאָ׳ס קעֶרפּעֶרלִיכעֶ יסוּרים זעֶנעֶן געֶװעֶן גאָר נִישט קעֶגעֶן זײַנעֶ מאָראַלִישעֶ יסוּרים. פּלוּצלוּנג האָט עֶר זִיך דעֶרמאָנט, אַז עֶר האָט בּײַ זִיך בּעֶהאַלטעֶן אִין שטִיװעֶל אַ פֿלעֶשעֶלעֶ „פּרײַסִישעֶ װיעֶרעֶ“, אוּן עֶר האָט בּעֶשלאָסעֶן, אַז בּאַלד װִי מעֶן װעֶט אִיהם אוֹיסטהוּן דעֶם קאַפֿטאַן, טרִינקט עֶר אוֹיס דעֶם גִיפֿט. אַז יוֹזיעֶ אִיז געֶשטאָרבּעֶן, העֶלעֶנעֶ אִיז עֶנטלאָפֿעֶן אוּן ראָסִי האָט בּעֶטראָגעֶן – צוּ װאָס טױג אִיהם דאָס לעֶבּעֶן.

נאָר באַלד איז ווידער געקומען דער טײַפֿעל, דער שכן מיט זײַן קלאַפּען אין וואַנד, און האָט איהם אָנגערעדט אַרויסגעבען ראָסין. „זאָג, וואָס זײַ פֿערלאַנגען פֿון דיר, מען וועט דיך תּיכף אַרויסלאָזען פֿרײַ, און דו וועסט ענטלויפֿען קײַן ענגלאַנד״.

אין ברונאָ׳ס האַרץ האָט זיך ווידער דערוועקט אַ שווערער קאַמפּף. דאָס פּלעשעלע האָט ער צוריק פֿערשטעקט אין שטיוועל, און זייגער 12 בײַנאַכט האָט ער זיך געהייסען פֿיהרען צום דירעקטאָר: ער וויל אַלסדינג מודה זײַן.

דער דירעקטאָר האָט איהם צוגענומען זעהר פֿרײַנדליך און געפֿרעגט, וואָס ער וויל זאָגען. און ווען ברונאָ איז געשטאַנען אָהן לשון, אָהן געדאַנקען, ווי אַן׳אידיאָט, און ניט געוואוסט, וואָס מיט איהם טהוט זיך, האָט דער דיקרעקטאָר גענומען דיקטירען איינעם פֿון די אויפֿזעהער פֿאָלגענדע ערקלערונג:

„איך, ברונאָ ראָטטשאַ, סקולפּטור־געהילף פֿון פּיאַצאַ נעראָנאַ, וועלכער זיצט אין טורמע „הימלישע קעניגין״ פֿאַר׳ן בונט דעם 1־טען פֿעברואַר, ערקלער הײליג, אַז דיזער בונט איז אַרויסגערופֿען געוואָרען דורך אַ רעוואָלוציאָנערער אָרגאַניזאַציע, וואָס איהר ציעל איז צו ערמאָרדען דעם קעניג. דער הויפּט־צענטרום פֿון דיזער אָרגאַניזאַציע איז געוועזען די געזעלשאַפֿט, וועלכע רופֿט זיך, „די מענשליכע רעפּובליק״, און דער אָנפֿיהרער פֿון אַלעם איז געוועזען דוד ראָסי״.

ברונאָ האָט אויסגעריבען די אויגען מיט׳ן אַרבעל.

— וואָס האָב איך צו טהון? — האָט ער געפֿרעגט.

— דו האָסט אויסצופֿיהרען זעהר אַן׳אַנשטענדיגע אַרבײַט — האָט געענטפֿערט דער דירעקטאָר — אַלס ערליכער רוימישער אײַנוואָהנער ביזט דו מודיע וועגען דער פֿערשווערונג, און גיבסט־אַרויס אין די הענד פֿון דער גערעכטיגקײַט דעם פֿײַנד פֿון דער קאָנסטיטוציע און פֿון קעניג. הער! דאָ וועלען מיר נאָך אָנשרײַבען אַ ביטע וועגען בעגנעדיגונג. דו וועסט אונטערשרײַבען דיזעס פּאַפּיר, און אַלץ וועט זיך ענדיגען.

ברונאָ האָט אונטערגעשריבען. מען האָט איהם אָבגעפֿיהרט אין אַ פֿיעל בעסערער קאַמער; אויפֿ׳ן וועג האָט מען איהם געמוזט אונטערהאַלטען, ער איז געגאַנגען ווי בעוואוסטלאָז.

VIII.

אויף מאָרגען האָט מען בּרונאָ'ן שוין געבּראַכט בּעסער עסען, אָבער ער האָט דאָס עסען ניט אָנגערירט. בּייטאָג האָט מען איהם געגעבען צו וויסען, אַז עמיצער איז געקומען צו איהם. אַנ'אונצופֿרידענער איז בּרונאָ געגאַנגען נאָכ'ן אויפֿזעהער.

דאָס צימער צום רעדען איז געווען איבּערגעצווימט מיט דאָפּעלטע קראַטען, פֿון איין זייט זענען געשטאַנען די אַרעסטאַנטען און פֿון דער צווייטער — די בּעזוכער. ווען בּרונאָ איז אַריינגעקומען, איז ער פֿערטויבּט געוואָרען: דרייסיג אַרעסטאַנטען האָבּען געשריען, ווילענדיג, אַז זייערע קרובים זאָלען גוט הערען זייערע רעד. צייט צום רעדען איז מעהר ניט געווען ווי 15 מינוט.

ווען בּרונאָ איז אַריינגעקומען, האָט ער דערזעהען פֿון דער צווייטער זייט דאָננאַ ראָמאַ, וועלכע האָט אפילו גאָר ניט געפּרובּט רעדען מיט איהם, זעהענדיג, אַז זי וועט ניט זיין אים שטאַנד צו שרייען צו איהם. זי האָט זיך דאַרום געווענדעט צום דירעקטאָר מיט אַ בּיטע, ער זאָל איהר ערלויבּען, צו רעדען מיט בּרונאָ'ן ערגעץ אַנדערש. דער דירעקטאָר האָט נאָכגעגעבּען און זיי אַריינגעפֿיהרט בּיידע אין אַ גאַנץ בּעזונדער צימעריל. צוויי אויפֿזעהער זענען געשטאַנען בּיי דער טהיר.

ראָמאַ'ן איז בּאַלד אויפֿגעפֿאַלען געוואָרען די גרויסע פֿערענדערונג אין בּרונאָ'ס אויסזעהען: זיינע שטענדיג פֿרישע געזונדע בּאַקען זענען איינגעפֿאַלען; די אויגען, וועלכע האָבּען שטענדיג העל און דרייסט געקוקט, האָבּען יעצט אויסגעמידען איהרע אויגען. די זעקס וואָכען געפֿענגנים האָבּען אין גאַנצען אומגעבּיטען דיזען מענשען.

— וואָס ווילט איהר פֿון מיר? — האָט ער געפֿרעגט מיט כּעס, ווען ראָמאַ האָט שווייגענדיג געקוקט אויף איהם. ראָמאַ איז רויט געוואָרען און איהם אָנגעהויבען איבּערבּעטען. דאָ האָט ער אָנגעהויבּען ציטערן, און אוועקגעדרעהט דעם קאָפּ.

— האָסט ערהאַלטען מיין צעטעלע, בּרונאָ?

— וועלכעס? ווען?

— אויף מאָרגען, ווי ס' האָט דיך אַרעסטירט, האָבּ איך דיר געדיבּען, אַז איך וועל זאָרגען פֿאַר דיינע געליבּטע.

ברונאָ האָט געענטפערט, אַז ער האָט קיין שום צעטעלע ניט ערהאַלטען. אויך דאָס, וואָס זי האָט בעצאָהלט פאַר איהם פאַר אַ בעזונדער קאַמער מיט עסען און ליכט — איז געווען אַרויסגעוואָרפען געלד, ווייל כמעט די גאַנצע צייט איז ער געזעסען אויף ברויט מיט וואַסער.

ראָמאַ האָט געקוקט אויף איהם מיט גרויס מיטלייד און געזאָגט:

— אָרעמער ברונאָ! קיין וואונדער ניט, אַז זיי האָבען פון דיר אַרויסבעקומען אַ פאַלשע עדות.

— וואו איז ראָסי? — האָט ער געפרעגט שאַרף.

— אין ענגלאַנד.

— וואו איז העלענע?

— איך ווייס ניט. זי האָט זעהר ניט גוט געטהון, פערבאָרגענדיג דעם אָרט, וואו זי האַלט זיך יעצט אויף; העררי ראָסי איז דאַדורך זעהר אונרוהיג.

— און איהר, סיניאָרינאָ, גלויבט אין דעם?

— נאַטירליך.

ברונאָ האָט אַ ווײַלע געשוויגען, דאַן האָט ער געזאָגט מיט אַ ביטערען שמייכעל: — איהר ווייסט ניט, אָבער איך ווייס. מיך וועט מען ניט אָבנאַרען. איינער, וואָס אַרבייט אין דרוקעריי, האָט געלעזען וועגען דעם און מיר אַלסדינג ערצעהלט.

— ווי הייסט ער? — האָט ראָמאַ געפרעגט?

— נומער 333. ער איז געזעסען נעבען מיין קאַמער

— האָסטו איהם אַ מאָל געזעהען?

— געזעהען האָב איך איהם ניט, נאָר געהערט זיין קול.

— צי דאָס איז ניט געווען דער קול פון קאַרל מינגהעלי?

— שוין צייט! — האָט אויסגערופען איינער פון די אויפזעהער.

— ברונאָ! — האָט ראָמאַ געזאָגט אייפּשטעהענדיג — איך ווייס, אַז קאַרל מינגהעלי, וועלכער איז יעצט אַ געהיים-אַגענט, געפינט זיך דאָ, געקליידעט ווי אַנ'אַרעסטאַנט; איך ווייס אויך, אַז ווען מ'האָט איהם אַרויסגעטריבען פון דער געזעלשאַפט, איז ער געקומען צו ראָסי בעטען הילף, צו ערמאָרדען דעם פּרעמיער-מיניסטער.

ברונאָ האָט פערבראָכען די הענד איבער'ן קאָפּ.

— נו, ריהר זיך! — האָט געשריען דער אויפזעהער, און דער

אַרעֶסטאַנט האָט זיִך אויסגעֶדרעֶהט, צו אַרויסגעֶהעֶן. מיִט אויגעֶן, פֿעֶרגאָסעֶן מיִט טרעֶרעֶן, האָט עֶר נאָך אַמאָל אַ קוק געֶגעֶבעֶן אויף ראָמאַ׳ן און געֶזאָגט: — שוועֶסטעֶר, איִך וועֶל אַלסדיִנג פֿעֶררעִכטעֶן.

— ברודעֶר! — האָט זיִ געֶעֶנטפֿעֶרט — זאָג נאָר דעֶם אֶמת.

דאָס געֶשפּרעֶך־ציִמעֶרל האָט געֶהאַט איֵין פֿעֶהלעֶר: פֿון יעֶדעֶן וואָרט, וואָס מעֶן האָט דאָרט געֶרעֶדט, האָט דעֶר דיִרעֶקטאָר געֶוואוסט. נאָך דעֶמזעֶלבעֶן טאָג האָט דעֶר פּרעֶמיעֶר־מיִניִסטעֶר געֶפֿרעֶגט דעֶם פּאָליִציֵי־נאַטשאַלניִק: פֿאַר וועֶלכעֶר אורזאַכעֶ איִז קאַרל מיִנגהעֶליִ אַרויסגעֶטריִבעֶן געֶוואָרעֶן פֿון דעֶר לאָנדאָנעֶר געֶזאַנדטשאַפֿט? דעֶר נאַטשאַלניִק האָט געֶעֶנטפֿעֶרט, אַז פֿאַר פֿאַלשקײַטעֶן, און אַז איִן פּאָליִציֵי ליִעגט אַ בעֶפֿעֶהל, צו אַרעֶסטיִרעֶן איִהם, אָבעֶר ביִז יעֶצט איִז דעֶר בעֶפֿעֶהל ניִט אויסגעֶפֿיִהרט געֶוואָרעֶן. דאַן האָט דעֶר באַראָן בעֶפֿאָהלעֶן, אַז אַלעֶ פּאַפּיִרעֶן, וועֶלכעֶ מעֶן האָט צוגעֶנומעֶן פֿון ראָסיִ׳ס און ברונאָ׳ס וואָהנונגעֶן, זאָל מעֶן געֶבעֶן דורכזעֶהעֶן קאַרל מיִנגהעֶליִ׳ן, און אויב דאָרט וועֶט זיִך געֶפֿיִנעֶן אַ בריִף פֿון ראָסיִ׳ן צו ברונאָ׳ס פֿרוי, זאָל מעֶן דעֶם בריִף אַרײַנטראָגעֶן דעֶם געֶריִכט, וויֵיל מאָרגעֶן, ווען עֶס וועֶט פֿאָרקומעֶן ברונאָ׳ס פּראָצעֶס, וועֶט מעֶן דעֶם בריִף בעֶדאַרפֿעֶן פֿעֶרלאָזעֶן דעֶם אַרעֶסטאַנט...

IX.

אויף מאָרגעֶן, זיֵיגעֶר אַכט, איִז ראָמאַ געֶגאַנגעֶן איִן פּאַלאַץ פֿון „הײַליִגעֶן מלאָך“, וואו ס׳איִז פֿאָרגעֶקומעֶן יעֶנעֶם טאָג ברונאָ׳ס פּראָצעֶס. זיִ האָט געֶוויִזעֶן איִהר ביִלעֶט און מעֶן האָט זיִ באַלד אַרײַנגעֶלאָזט. דעֶר אַדוואָקאַט טוזעֶליִ האָט איִהר געֶגעֶבעֶן אַן אָרט נעֶבעֶן זיִך. צוויִשעֶן פּובליִקום איִז געֶוואָרעֶן אַ שושקעֶרײַ. אַלעֶ זעֶנעֶן אויף איִהר אויפֿמעֶרקזאַם געֶוואָרעֶן און געֶקוקט אויף איִהר.

מעֶן האָט פֿאָרגעֶלעֶזעֶן דעֶם בעֶשולדיִגונגס־אַקט. ברונאָ ווערט בעֶשולדיִגט, ניִט נאָר איִן בעֶטײַליִגעֶן זיִך איִן בונט פֿון 1־טעֶן פֿעֶברואַר, נאָר אויך איִן געֶהעֶרעֶן צו אַ פֿעֶרבאָטעֶנעֶר אָרגאַניִזאַציעֶ, וועֶלכעֶ וויִל מיִט געֶוואַלד אומוואַרפֿעֶן דיִ קאָנסטיִטוציעֶ.

גאָכדעֶם איִז אויפֿגעֶשטאַנעֶן דעֶר „עֶפֿעֶנטליִכעֶר בעֶשולדיִגעֶר“, אַ יונגעֶר קאַפּיִטאַן, און האָט עֶרקלעֶרט דיִ בעֶדײַטונג פֿון פֿעֶרברעֶכעֶן, און

אויסעֶגעוויזעֶן, אַז ברונאָ איִז אַ נאַריִשעֶר און געֶוועֶן פעֶרפיִהרט דורך דעֶם הויפּט=פעֶרברעֶכעֶר דוד ראָסיִ, על כן בעֶט עֶר, דעֶר בעֶשולדיִגעֶר, מעֶן זאָל ברונאָ׳ן איִן גאַנצעֶן בעֶפריַיעֶן.

נאָכדעֶם האָט זיִך אָנגעֶהויבעֶן דאָס פעֶרהעֶרעֶן פון דיִ עֵדות. דיִ עֶרשטעֶ זעֶנעֶן געֶוועֶן דיִ סאָלדאַטעֶן, קעֶגעֶן וועֶלכעֶ ברונאָ האָט זיִך עֶנטקעֶגעֶן געֶשטעֶלט בשעת דעֶם בונט. דעֶרנאָך איִז אַרויסגעֶרופעֶן געֶוואָרעֶן דעֶר קאָמעֶנדאַנט אַנזשעֶלעֶלאָ, וועֶלכעֶר האָט עֵדות געֶזאָגט, אַז ניִט דעֶר יקרות פון ברויט איִז געֶוועֶן דיִ סיבה פון בונט, נאָר דיִ געֶזעֶלשאַפט „דיִ מעֶנשליִכעֶ רעֶפּובליִק״. דעֶרנאָך זעֶנעֶן פעֶרהעֶרט געֶוואָרעֶן ברונאָ׳ס שוועֶר מיִט דעֶר טויבעֶר שוויִגעֶר. פון זייִ האָט דאָס געֶריִכט קייַן איֵינציִג וואָרט ניִט געֶקאָנט אַרויסבעֶקומעֶן.

דעֶר דיִרעֶקטאָר פון געֶפעֶנגניִס האָט דעֶרצעֶהלט וועֶגעֶן דעֶר שריִפטליִכעֶר עֶרקלעֶרונג פונ׳ם אַרעֶסטאַנט, אַז דעֶר הויפּט=שולדיִגעֶר איִז געֶוועֶן דוד ראָסיִ.

ברונאָ האָט זיִך אויפגעֶחאַפּט פון אָרט און אויסגעֶשריִעֶן, אַז דיִ עֶרקלעֶרונג איִז ליִגעֶן. און ווענדעֶנדיִג זיִך צום פּראָזיִצעֶנדעֶן האָט דעֶר אַרעֶסטאַנט געֶזאָגט מיִט היִץ:

– פרעֶגט איִהם, ציִ האָט עֶר ניִט געֶשיִקט בייַנאַכט און צוגעֶזאָגט מיִר גרויסעֶ טובות, אויב איִך וועֶל אַרויסגעֶבעֶן דוד ראָסיִ׳ן?

– ניִט אַזוי איִז געֶוועֶן – האָט געֶענטפעֶרט דעֶר דיִרעֶקטאָר -- איִך האָב איִהם נאָר אָנגעֶוויִזעֶן דיִ שלעֶכטעֶ רעֶזולטאַטעֶן פון זייַן שווייַגעֶן, עֶרקלעֶרט, אַז דאַדורך וועֶט זייַן שטראָף נאָר גרעֶסעֶר ווערעֶן, ווערהעֶנד ווען עֶר וועֶט זאָגעֶן דעֶם אֶמת, וועֶט מעֶן זיִך בעֶגעֶהעֶן מיִט איִהם לויט געֶרעֶכטיִגקייַט.

– פרעֶגט איִהם – האָט ברונאָ געֶזאָגט – ציִ האָט עֶר ניִט זעֶלבסט דיִקטיִרט מייַן בעֶקעֶנטניִס? און ציִ האָב איִך אפילו איֵין וואָרט געֶרעֶדט געֶגעֶן ראָסיִ׳ן?

– דעֶר אַרעֶסטאַנט האָט אַליין, מיִט׳ן איֵיגעֶנעֶם וויִלעֶן, געֶוואָלט זיִך מודה זייַן, און מ׳האָט מיִך צו דעֶם אויפגעֶוועֶקט בייַ נאַכט. עֶר האָט זיִך מודה געֶוועֶן פאַר אַנ׳אַנדעֶר אַרעֶסטאַנט; זייַנעֶ וועֶרטעֶר האָט מעֶן אויפגעֶשריִבעֶן, און עֶר האָט זיִך דאַריִף געֶחתמעֶט.

– אַלזאָ -- האָט זיִך אַרייַנגעֶמיִשט דעֶר פעֶרטייִדיִגעֶר טוזעֶליִ – זעֶהט

מען האָט דייטליך, אַז הער דירעקטאָר האָט אַליין דיקטירט די דאָזיגע ווערטער, ניט הערענדיג קיין שום בעקענונג פון אַרעסטאַנטס מויל.

דער דירעקטאָר איז צומישט געוואָרען, האָט אָנגעהויבען שטאַמלען און ענדליך מודה געווען, אַז אַזוי איז טאַקי געווען. — „איך האָב ערפילט מיין פליכט" — האָט ער זיך פערענטפערט.

— דער דאָזיגער מענש האָט מיך געהאַלטען אויף ברויט מיט וואַכער — האָט ברונאָ געזאָגט — ער האָט מיך פערשלאָסען אין קאַרצער, געפייניגט, און ווען ער האָט פערמוטשעט מיין קערפער מיט מיין זעלע, האָט ער דיקטירט אַ בעקענטניש געגען מיין טייערסטען פריינד, און מיינע פינגער האָבען, אָהן וויסען, אונטערגעשריבען דיזעס שענדליכע פאַפיר.

מען האָט אַריינגערופען דעם הויפט=אויפזעהער פון טורמע, וועלכער האָט עדות געזאָגט, אַז ברונאָ האָט פיעל מאָל דערצעהלט זעהר וויכטיגע פאַקטען פאַר אַ צווייטען אַרעסטאַנט.

— וואו איז יענער אַרעסטאַנט? — האָט דער פאָרזיצענדער געפרעגט— ברענגט איהם אַהער!

— מען האָט איהם שוין בעפרייט — האָט דער עדות געענטפערט, אָבער ברונאָ האָט אויסגעזעצט מיט אַ געלעכטער און אויסגערופען.

— אָבער דער עלעגאַנט זיצט צווישען פובליקום מיט אַ פריזירטען קעפיל. ער הייסט מינגהעלי!

— ברענגט איהם! — האָט דער פרעזעס בעפאָהלען.

מינגהעלי האָט געשוואָרען, און דרעהענדיג די וואָנסעלעך דערצעהלט, אַז זיצענדיג אין דער צווייטער קאַמער האָט ער, קלאַפּענדיג אין וואַנד, זיך דורכגערעדט מיט'ן אַרעסטאַנט, וועלכער האָט איהם דערצעהלט וועגען דוד ראָסי, וועלכער וויל אומוואַרפען די קאָנסטיטוציע.

— אַ ליגען! — האָט ברונאָ געשריען — דיזער מענש איז געווען אַנ'אונטערגעשטעלטער, כדי עקסטרע מיך פייניגען און צווינגען, איך זאָל אַרויסגעבען מיינע פריינד.

איך האָב ניט געזעהען זיין פנים, האָב ניט געוואוסט ווער ער איז, און ער האָט געריסען מיין זעלע אויף שטיקער. ער האָט געזאָגט, אַז ער אַרבייט אין דער אָפיציעלער צייטונג און ווייס אַלסדינג. ווען מיין האַרץ האָט געבלוטיגט מראַכטענדיג וועגען מיין ערמאָרדעט קינד — האָט ער

פֿעֶרגִיפֿטעֶט מײַן מוח מִיט דעֶר עֶרצעֶהלונג, אַז מײַן פֿרוי אִיז עֶנטלאָפֿעֶן מִיט ראָסי'ן. דאָס אִיז געֶוועֶן אַ לִיגעֶן, אָבעֶר דורך דִי קלעֶפּ מִיט דִי קנוטעֶם און דורכ'ן הונגעֶר בִּין אִיך געֶוואָרעֶן אַזוֹי אָבגעֶשוואַכט, אַז אִיך האָב פֿעֶרלאָרעֶן מײַנעֶ געֶדאַנקעֶן און אַלסדִינג געֶגלויבּט. ווען אִיך בִּין צוּרִיקגעֶקומעֶן צוּ דִי געֶדאַנקעֶן, האָב אִיך געֶוואָלט צוּרִיקנעֶהמעֶן דאָס, וואָס אִיך האָב אונטעֶרגעֶשרִיבעֶן, אָבעֶר מעֶן האָט נִיט עֶרלויבּט. אִיך שווער, אַז אַלס וואָס אִיך זאָג אִיז אֶמת און דִיזעֶר מעֶנש אִיז אַ מעֶרדעֶר! ווען מ'האָט אִיהם אַרויסגעֶוואָרפֿעֶן פֿוּן דעֶר געֶזאַנדטשאַפֿט אִין לאָנדאָן, אִיז עֶר געֶקומעֶן צוּם העֶרר ראָסי און אִיהם פֿאָרגעֶלעֶגט, צוּ עֶרמאָרדעֶן דעֶם פּרעֶמיעֶר-מִינִיסטעֶר. העֶרר ראָסי האָט אִיהם אַרויסגעֶוואָרפֿעֶן. דאָס אִיז געֶוועֶן דעֶר אָנהויבּ פֿוּן אַלסדִינג.

— דאָס אִיז נִיט אֶמת! — האָט מִינגהעֶלי געֶזאָגט, רויט ווי אַ צווִיק.

— גִיט מִיר אַ הײַלִיגעֶס בִּילד, און אִיך וועֶל שווערעֶן! — האָט בּרונאָ אויסגעֶשרִיעֶן.

ראָמאַ אִיז, שווער אָטעֶמעֶנדִיג, אויפֿגעֶשטאַנעֶן, אָבעֶר דעֶר אַדוואָקאַט האָט זִי פֿעֶרהאַלטעֶן און געֶזאָגט:

— העֶרר פֿאָרזִיצעֶנדעֶר! אִיך וועֶנד מִיך צוּם העֶרר אִין נאָמעֶן פֿוּן דעֶר מעֶנשהײַט: זאָגט, צִי קאָן אִין אִיטאַליעֶן עֶרלויבּט זײַן, אַרויסבּעֶקומעֶן אַ בּעֶקעֶנונג פֿוּן אַ מעֶנשעֶן דורך אַזעֶלכעֶ שעֶנדלִיכעֶ מִיטלעֶן?

דאַן אִיז אויפֿגעֶשטאַנעֶן דעֶר בּעֶשולדִיגעֶר און געֶפֿרעֶגט בּרונאָ'ן: פֿוּן וואַנעֶן ווײַס עֶר, אַז מִינגהעֶלי האָט געֶזאָגט אַ לִיגעֶן, דאָס זײַן פֿרוי אִיז עֶנטלאָפֿעֶן מִיט'ן דעֶפּוטאַט ראָסי?

בּרונאָ האָט געֶשווִיגעֶן און דעֶר יונגעֶר אָפֿיצִיר האָט אַרויסגעֶנומעֶן פֿוּן טאַש אַ בּרִיף.

— קעֶנסטוּ דעֶם כּתב פֿוּן דעֶפּוטאַט ראָסי?

— יאָ, ווי מײַנעֶ פֿינגעֶר.

— אִיז דאָס זײַן כּתב? — האָט דעֶר „בּעֶשולדִיגעֶר" ווײַטעֶר געֶזאָגט, געֶבּעֶנדִיג דעֶם קאָמִיסאַר דעֶם קאָנוועֶרט, צוּ ווײַזעֶן בּרונאָ'ן.

— יאָ, דאָס אִיז זײַן כּתב — האָט בּרונאָ געֶעֶנטפֿעֶרט.

— דוּ זעֶהסט, אַז דעֶר בּרִיף אִיז אַדרעֶסִירט צוּ דײַן פֿרוי?

— יאָ, העֶרר ראָסי און מײַן פֿרוי זעֶנעֶן געֶוועֶן ווי שוועֶסטעֶר און בּרודעֶר; וועֶר עֶס זאָגט אַנדעֶרש, אִיז נִיט ווערט, מעֶן זאָל אִיהם אָנ-

ריהרען מִיט דער האַנד. און רעדענדִיג האָט ברונאָ אַ וואָרף געגעבען דעם קאָנווערט אויפ'ן טִיש.

דער בעשולדִיגער האָט אַרויסגענומען פון קאָנווערט אַ בריף און אָנגעהויבען לעזען. אִין בריף שרייבט ראָסי צו העלענע'ן:

„טייערסטע העלענע! אִיך קאָן נִיט פֿערגעסען וועגען פֿערלוסט פֿון אונזער אָרעמען יוזיע... אונזער קִינד, דיינער און מיינער, העלענע!... אָבער יעצט, ווען אונזער זוהן אִיז געשטאָרבען און ברונאָ אִיז אִין געפֿענגנִיס, עקזִיסטִירט שוין נִיט מעהר די שטערונג, וועלכע האָט דִיך נִיט געלאָזט, אִיבערגעבען זִיך מִיר אִין גאַנצען. קום צו מִיר, געלִיעבטע...“

— גענוג די לִיגענס! — האָט ברונאָ אויסגעשריען.

אויך ביי ראָמאַ'ן אִין האַרצען אִיז יעצט פֿאָרגעקומען דער זעלבער קאַמפף, וואָס ביי ברונאָ'ן. זי האָט זִיך געפֿרעגט: אַלזאָ, ווען אִיך האָב אַזוי פִיעל געלִיטען צולִיעב מיין לִיעבע צו אִיהם, האָט ער געהאַלט אַנ'אַנדער פֿרוי?... ניין, דאָס אִיז אונמעגלִיך! דער בריף אִיז אַ געפֿעלשטער.

ברונאָ האָט נאָך אַלץ געקעמפפט מִיט זִיך זעלבסט. באַלד אָבער האָט ער זִיך געשטעלט, אויפֿגעהויבען איין פֿוס, אַריינגערוקט די האַנד אִין שטִיוועל, און האָט זִיך ווִידער אויסגעגלייכט.

— אִיך האָב שטענדִיג געוואוסט, אַז עס וועט קומען אַזאַ לאַגע, פֿון וועלכער עס וועט זיין שווער אַרויסקרִיכען, און דאַרום האָב אִיך געהאַט ביי זִיך אַ רעטונגס=מִיטעל.

נאָך איידער עמִיצער האָט פֿערשטאַנען, וואָס ער ווִיל טהון, האָט ברונאָ געעפֿענט דאָס פֿלעשעלע און אויסגעטרונקען.

— זאָל לעבען דוד ראָסי! — האָט ער אויסגעשריען און אַוועקגעוואָרפֿען דאָס פֿלעשעלע.

אַלע האָבען זִיך אויפֿגערִיסען פֿון די ערטער, אָבער ס'אִיז שוין געוועזען צו שפּעט. נאָך דרייסִיג סעקונדען האָט דער גִיפֿט אָנגעהייבען צו ווִירקען. מען האָט ברונאָ'ן אַרויסגעטראָגען. די זִיצונג אִיז אִיבערגערִיסען געוואָרען. אִין אַ שעה אַרום אִיז ברונאָ געשטאָרבען אִין שרעקלִיכע שמערצען, אָבער דערביי נִיט אויפֿגעהערט צו שרייען „לעבען זאָל דוד ראָסי!“.

X.

„טײַערער דוד!

אײדער דער בּריף װעט דיר אָנקומען, װעסטו שױן װיסען פֿון די צײַטונגען װעגען אַלסדינג.

אָרעמער בּרונאָ! נײַן! ניט קײַן אָרעמער — גרױסער, פּרעכטיגער בּרונאָ! ער איז אומגעקומען, װי אַן׳אַלטער רױמער; בּעסער שטאַרבּען, אײדער װערען פֿאַלש דעם פֿרײַנד. װען מ׳האָט איהם געפּרובּט מיט אַ פֿאַלשען בּריף, האָט ער געשריען „לעבּען זאָל דוד ראָסי!" און איז געשטאָרבּען.

איך װעל קײנמאָל ניט פֿערגעסען יענעם מאָמענט.

אין הײַנטיגער „טריבּונע" איז געדרוקט, אַז קאַרל מינגהעלי איז אַרעסטירט פֿאַר פֿאַלשקײַטען אין לאָנדאָן. די װערקצײַג איז שױן ניט נױטיג — גנוג דיר!

דײַן פּראָקלאַמאַציע האָט געמאַכט אַ גרױסען אײַנדרוק. איך האָבּ זעלבּסט געזעהען אַ יונגען גלח, װעלכער האָט, נאָכ׳ן איבּערלעזען, זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זײַטען, צי קײנער זעהט ניט, און האָט זי עטליכע מאָל געקושט. מען זאָגט אָבּער, אַז צװישען די גײַסטליכע איז יעצט אַ שפּאַלטונג. דער פּאַפּסט װיל נאָכגעבּען עטליכע בּישקופּען, װעלכע פֿאָדערען, אַז ער זאָל אַרױסגעבּען אַן׳אורטײל געגען די „מענשליכע רעפּובּליק" און פֿערשעלטען אַלע קאַטאָליקען, װעלכע געהערען צו איהר.

װי דו זעהסט, װאָהן איך אין דײַן װאָהנונג און װאַרט כּסדר אױף דײַן בּריף. צי בּיזטו װירקליך אַזױ פֿערנומען, אַז דו האָסט קײַן צײַט ניט מיר צו שרײַבּען?

און אפשר קאָנסטו מיר ניט פֿערצײַהען? אָבּער װען דו װײסט, װי איך לײַד, װאָלט דאָס גערירהט דײַן עדעל הארץ.

שרײַבּ מיר, חאָטש אײן װאָרט.

װען דו זאָלסט מיר אפילו ניט מוחל זײַן, װעל איך דיך ליבּען בּיז דער לעצטער מינוט פֿון מײַן לעבּען. דײַן אָרעמע ראָמאַ".

דעם זעלבּען טאָג האָט ראָמאַ׳ן בּעזוכט דער גראַף דע רײמאָן.

— דער הײליגער פֿאָטער בּעגעהרט, צו זעהען אײַך, סיניאָראַ — האָט ער געזאָגט.

זיבעטער טייל.

דעֶר פּאַפּסט.

I.

אין דעֶם טאָג, וואָס איז געוועֶן בעֶשטימט אויף דעֶר אוידיענץ בײַ'ם פּאַפּסט, האָט זיך ראָמאַ אָנגעֶטהון אין אַ שוואַרץ קלײַד, מיט אַ שוואַרצעֶן וואוואַל אויפ'ן קאָפּ, און צוזאַמעֶן מיט'ן יונגעֶן גראַף איז זי געפאָהרעֶן אין וואַטיקאַן. זי האָט זיך געפיהלט שטאַרק דעֶנערווירט: צו וואָס האָט מעֶן נאָך איהר געשיקט? וואָס קאָן דעֶר פּאַפּסט פעֶרלאַנגעֶן פון איהר?

דעֶ רײַמאָן האָט זי געפיהרט דורך פיעל גרויסעֶ וואונדערליכעֶ סאַלאָנעֶן, ביז זי איז געקומעֶן אין אַ קלײנעֶם צימעֶריל, וואו עֶס איז אַרויסגעקומעֶן עֶפּעֶס אַ גײַסטליכעֶר און זי געבעֶטעֶן וואַרטעֶן. דעֶר גראַף איז אַוועקגעגאַנגעֶן. באַלד איז אַרײַן דעֶר קאַפּוצינעֶר פּיפּעֶרי, דעֶם פּאַפּסט'ס אַלטעֶר פרײַנד. עֶר האָט זעֶהר פרײַנדליך און שטיל, ווי שושקעֶנדיג, גערעֶדט מיט ראָמאַ'ן, בערוהיגט זי, אַז אַלס מעֶנש איז דעֶר פּאַפּסט זעֶהר אַ בעֶשײדעֶנעֶר, אַנ'אײנפאַכעֶר און אַ גוטעֶר, זי קאָן מיט איהם רעֶדעֶן ווי מיט'ן בעֶסטעֶן גוטעֶן פרײַנד, און אַרויסזאָגעֶן פאַר איהם איהר גאַנצעֶס האַרץ.

און כדי אין גאַנצעֶן פעֶרטרײַבעֶן איהר שרעֶק און אויפגעֶרעֶגטקײַט, האָט דעֶר גײַסטליכעֶר גענומעֶן דעֶרצעֶהלעֶן ראָמאַ'ן וועֶגעֶן דעֶם פּאַפּסט'ס לעֶבעֶן.

— פאַר דרײַסיג יאָהר צוריק — האָט דעֶר גלח פּיפּעֶרי געזאָגט — האָט זיך דעֶם הײליגעֶן פאָטעֶר אפילו ניט געחלומט, אַז עֶר וועֶט זײַן אַ פּאַפּסט.

עֶר אִיז גֶעוועֶזֶן אַ בֶּן־יחיד בַּײַ אַ רײַכֿעֶן רוימִישֶׁען באַנקִיר. דעֶר פֿאָטעֶר האָט אִיהם גֶעוואָלט, דורך געֶלד, מאַכֿעֶן פֿאַר אַ גרויסעֶן מאַן אִין דעֶר קִירכֿעֶ, אָבעֶר דעֶר זוהן האָט גאָר געֶהאַט חשק צו וואָכֿעֶדִיגעֶ זאַכֿעֶן, געֶוואָלט זַײַן אַ סאָלדאַט, נאָר ווערֶענדִיג עֶפּעֶס נאָכֿגעֶבעֶן דעֶם פֿאָטעֶר, אִיז עֶר אַרײַנגעֶטראָטעֶן אִין דעֶר גוואַרדיעֶ פֿון פּאַפּסט.

דעֶר יונגעֶר סאָלדאַט האָט געֶפֿיהרט אַ פֿרעֶהלִיך לעֶבעֶן: בעֶזוכֿט בעֶלעֶר, קאָנצעֶרטעֶן, טעֶאַטעֶרס. אויפֿ'ן וועֶג האָט עֶר זִיך בעֶקעֶנט מִיט אַנ'אָרעֶם מײַדעֶל פֿון פֿאָלק, אַ גוטעֶ, אַ זִיסעֶ, און עֶר האָט מִיט אִיהר חתונה געֶהאַט, לויט דִי פֿאָרשרִיפֿטעֶן פֿון קִירכֿעֶ. צום אונגלִיק אָבעֶר, אִיז שוין דאַמאָלס געֶוועֶזעֶן אַ געֶזעֶץ, אַז אַ קִירכֿלִיכֿעֶ חתונה, וועֶלכֿעֶ ווערט נִיט געֶמאַכֿט אויך צִיווִיל, האָט קײַן בעֶדײַטונג נִיט. דעֶר אַלטעֶר באַראָן, דעֶר באַנקִיר, האָט זִיך דעֶרוואוסט וועֶגעֶן אַלסדִינג, און זִיך בעֶמִיהט, זײַ צו צושײַדעֶן. דעֶם זוהן האָט מעֶן אַוועֶקגעֶשִיקט קײַן אויסטראַליעֶן, אָבפֿיהרעֶן קלײַדעֶר פֿאַר אַ נײַעֶם קאַרדִינאַל. זײַן ווײַב האָט דעֶר פֿאָטעֶר אײַנגערעֶדט, אַז דִי חתונה אִיז געֶוועֶזעֶן נִיט געֶזעֶצלִיך און זִי שטעֶרט נאָר דעֶם מאַן אויף זײַן וועֶג. דִי גוטעֶ פֿרוי האָט בעֶשלאָסעֶן, זִיך מקריב זײַן פֿאַר'ן געֶלִיבטעֶן מעֶנשעֶן, און האָט זִיך אַרײַנגעֶוואָרפֿעֶן אִין טײַך טִיבעֶר.

ראָמאַ האָט זִיך נִיט געֶקאָנט אײַנהאַלטעֶן און אַ געֶשרײַ געֶגעֶבעֶן.

— דאַן אִיז דעֶר מאַן צורִיקגעֶקומעֶן. דִי ידיעה אִיז פֿאַר אִיהם געֶוועֶן אַ שרעֶקלִיכֿעֶר קלאַפּ, און צײַט דאַמאָלס האָט עֶר זִיך אָבגעֶזאָגט פֿון דעֶר וועֶלט און אִיז געֶוואָרעֶן אַ קאַפּוצִינעֶר.

— עֶר האָט געֶהאַט אַ זוהן? — האָט ראָמאַ געֶפֿרעֶגט און אִיהרעֶ באַקעֶן האָבעֶן געֶפֿלאַמט.

דעֶר גײַסטלִיכֿעֶר האָט אַ נײַג געֶגעֶבעֶן דעֶם קאָפּ. — עֶר האָט דעֶרפֿון געֶוואוסט, דורך דעֶם בריף, וועֶלכֿעֶן דאָס ווײַב האָט אִיבעֶרגעֶלאָזט. זִי האָט דאָס קִינד אַרײַנגעֶלעֶגט אִין אַ קאָרב פֿאַר אונטעֶרגעֶוואָרפֿעֶנעֶ קִינדעֶר, און ערשט דאַן האָט זִי זִיך אַרײַנגעֶוואָרפֿעֶן אִין טײַך. דאָס געֶפֿונעֶנעֶ קִינד האָט מעֶן אַוועֶקגעֶגעֶבעֶן צו אַנ'אַם אִין קאַמפּאַניאַ. דעֶר פֿאָטעֶר האָט זִיך דעֶרפֿון דעֶרוואוסט, און געֶוואָלט בעֶשעֶפֿטִיגעֶן מִיט אויסהאָדעֶווען דאָס קִינד, אָבעֶר ווען עֶר אִיז געֶקומעֶן אִין קאַמפּאַניאַ, האָט מעֶן שוין דאָס קִינד פֿעֶרקויפֿט און ערגעֶץ אַוועֶקגעֶפֿיהרט.

ראָמאַ האָט געוואָלט עפּעס פֿרעגען, אָבער די ווערטער זענען איהר פֿערשטיקט געוואָרען אין האַלז.

— דער אַלטער באַראָן איז אין גיכען געשטאָרבען, און אונזער מאָנאַך האָט גע׳ירש׳עט אַ קייזערליך פֿערמעגען. דאָס ערשטע האָט ער געגרינדעט אַ פּריוּט פֿאַר יתומים אין רוים. ער איז אַליין אַרומגעגאַנגען אין די גאַסען, און די בעגעגענטע יתומים אָבגעפֿיהרט אין פּריוּט. יעדען טאָג איז ער מעהר בעריהמט געוואָרען מיט זיין גוטהערציגקייט, אָבער זיין הויפּט־ציעל איז געווען: צו געפֿינען דעם, וועלכער איז דורך איהם געקומען אויף דער וועלט.

ראָמאַ איז געזעסען מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ און טרערען זענען געפֿאַלען אויף איהרע הענד.

— פֿינף יאָהר שפּעטער האָט ער זיך דערוואוסט, אַז זיין קינד האָט מען אַרויסגעפֿיהרט קיין ענגלאַנד. דער אונגליקליכער פֿאָטער האָט בעקומען ערלויבניש און איז געפֿאָהרען קיין לאָנדאָן, וואו ער האָט געאָפּפֿערט זיין צייט און געלד, צו שטיצען אָרעמע. נייע פֿינף יאָהר האָט ער פֿערבראַכט, צו זוכען דאָס קינד — אָבער אומזאָנסט. ער האָט פֿערלאָרען די האָפֿנונג און צוריקגעקומען קיין רוים. ער איז גאַנץ גרוי געוואָרען, חאָטש ער איז נאָך געווען אַ יונגער מאַן; ער איז געווען אַנ׳ענו, קליין ביי זיך ווי דער קלענסטער, און דאָך איז ער, קעגען זיין ווילען, געשטיגען און געשטיגען. פֿאַר זיין פֿרומקייט און גוטהערציגקייט איז ער געוואָרען אַ ביסקופּ, דערנאָך אַ קאַרדינאַל, און היינט איז ער — דער הייליגער פּאַפּסט.

די טהיר האָט זיך געעפֿענט און מען האָט ראָמאַ׳ן אַריינגעבעטען אין אויפֿנאַהמס־זאַל פֿון פּאַפּסט.

II.

ביי׳ם פּאַפּסט האָט זיך נאָר־וואָס געענדיגט אַנ׳אודיענץ פֿון קאַרדינאַלען, אַרציביסקופּען און אַנדערע הויכע גייסטליכע, וועלכע זענען איהם געקומען ווינשען, ווייל דאָס איז געווען דער יאָהרצייט פֿון זיין אַרויפֿטרעטען אויפֿ׳ן פּאַפּסטליכען טראָן. נאָכדעם ווי דער פּאַפּסט האָט אויסגעהערט דעם אַדרעס וואָס זיי האָבען איהם דערלאַנגט, און אין זיין ענטפֿער

זִי דערוועקט, צו קעמפפען געגען דער נייער פאָליטישער און רעליגיעזער פאַרטיי „די מענשליכע רעפובליק“, וועלכע וויל זיך פאַלש שטיצען אויף דער געטליכער תפילה — האָבען אַלע געסט געקושט זיינע הענד און זיינע פאַנטאָפעל און זענען אַרויסגעגאַנגען. דער פאַפסט איז אַרויס פון טראָן־זאַל אין זיין פריוואַט־צימער, וואו אַ קאַמערהער האָט אַריינגעפיהרט ראָמאַ'ן, אָנזאָגענדיג איהר, צו קניען דריי מאָל: ביי'ם טהיר, אין מיטען וועג און נעבען דעם פאַפסט'ס פיס.

דער פאַפסט, אָנגעטהון אין ווייסען, איז יעצט געזעסען אויף אַ געוועהנליכען שטוהל ביי אַ קליינעם טישעל. דאָס צימער איז געווען כמעט פוסט; ביי די וואַנד זענען געשטאַנען שרענק מיט ביכער, ראָמאַ האָט געקניעט און אַ קוש געטהון זיין אויסגעטרוקענטע, דורכזיכטיגע האַנד, וועלכע ער האָט נאָכדעם אַוועקגעלעגט אויף איהר האַנד און איהר אַריינגעקוקט אין די אויגען. זיין זעלטענע גוטסקייט האָט זי בערוהיגט.

— טאָכטער מיינע — האָט ער זיך אָנגערופען מיט אַ זיסער שטימע — דער גייסטליכער פּיפּערי האָט מיר דערצעהלט דיין געשיכטע. דו האָסט געליטען, און מיין גאַנצע סימפּאַטיע איז מיט דיר. הגם דו געהערסט ניט צו דער גרויסער געזעלשאַפט פון מיינע קינדער, האָב איך געשיקט נאָך דיר, ווייל אפשר מיט גאָטס הילף וועל איך דיר צוגעבען קראַפט און מוט.

זי האָט ווידער אַ קוש געגעבען זיין האַנד און געבליבען אויף די קניע.

„שוין לאַנג, קינד מיינס, האָב איך געקענט אַ פרוי, וועלכע איז געווען אין אַ עהנליכער לאַגע ווי דו, און אפשר האָט דאָס מיך דערוועקט, איך זאָל דיך זעהען. זי איז געווען איינע פון יענע פרויען, וועלכע קאָן זיין אַ מוטער פון גרויסע לייט... אָבער זי איז געשטאָרבען... לאָמיר די פערגאַנגענהייט לאָזען צורוה.

זיין שטימע האָט לייכט געציטערט, אָבער אין אַ ווייַלע אַרום האָט ער ווייטער געזאָגט מיט אַ שמייכעל:

„דאָך ראַט איך דיר, קינד מיינס, דו זאָלסט אַלסדינג מודה זיין דיין מאַן. אויב דו וועסט דאָס ניט טהון, וועסטו בויען דיין צוקונפט אויף ניט קיין זיכערען פונדאַמענט און וועסט בעליידיגען די שענע אידעע פון דער אמת'ער ליעבע.

ראָמאַ האָט זיך ניט געוואונדערט, וואָס דער פאַפסט ווייס איהרע סודות. זי האָט זיך דערמאָנט, אַז געהענדיג פון דער מוהמעס לויה איז זי אַריין אין אַ קלויסטער, וואו זי האָט אויסגעגאָסען איהר האַרץ פאַר

אַנ׳אַלטען גלה — דאָס איז געוועָן פּ י פּ ע ר י, וועלכער האָט אַלסדינג דערצעהלט דעם פּאַפּסט.

— הייליגער פֿאָטער — האָט ראָמאַ געענטפֿערט דעם פּאַפּסט — איך האָב מיין מאַן אַלסדינג געשריבען, אָבער ביז יעצט איז קיין ענטפֿער ניטאָ. אפשר קאָן ער מיר ניט מוחל זיין און זיין איידעלע זעלע ליידט דאַדורך.

— טאָכטער, ציי וואָלסטו געוואָלט, איך זאָל מיט איהם רעדען?

— איך פֿערדיען ניט אַזוי פֿיעל גוטס, נאָר ווען דער הייליגער פֿאָטער זאָל בעווילליגען...

— אַלזאָ מוזט דו מיר זאָגען דעם נאָמען און אַלסדינג. ווער איז דיין טאַטע, קינד מיינס?

— מיין פֿאָטער איז געשטאָרבען אין פֿערשיקונג. ער האָט געהערט צו דער ליבעראַלע פּאַרטיי. זיין נאָמען איז געוועָן: פֿירשט פּראָספּעראָ וואָלאָנאַ.

— אַלע איידעלע געדאַנקען ליעבען די פֿרייהייט, נאָר מאַנכעס מאָל קאָנען זיי ניט האַלטען דאָס גלייכגעוויכט. און ווער איז דער צווייטער?

— ער איז געוועָן מיין טאַטענס אַ ווייטער קרוב, און ערשט ניט לאַנג האָב איך מיך דערוואוסט, אַז איבערהויפּט האָט ער איהם אומגעבראַכט. ער איז געוועָן מיין אָפּעקון. דאָס איז דער פּרעמיער=מיניסטער, באַראָן באָנעלי.

— אַזוי, אַזוי! — האָט דער פּאַפּסט אויסגערופֿען, טופּענדיג מיט׳ן פֿוס אין פּלוצליכער אויפֿרעגונג — דאָס איז אַ מענש מיט זעהר אַ שלעכט לעבען, טאָכטער מיינע. דער פֿערטרעטער פֿון שטן... אָבער, רעד ווייטער, קינד, ווער איז דיין מאַן?

— מיין מאַן איז גאָר אַנ׳אַנדער מענש. ער האָט אין מיר דערוועקט די נשמה, הייליגער פֿאָטער. ווען ניט ער, גאָט ווייס, וואָס מיט מיר וואָלט געשעהען.

— גאָט זאָל אייך בענשען.

— איך האָב איהם דערקענט אויף אַ וואונדערליכען אופֿן. ער איז אַ ליבעראַל און אַ דעפּוטאַט, און רעדענדיג וועגען דער פֿערדאָרבענהייט פֿון די רעגירענדע ספֿערען, האָט ער אָנגעוויזען אויף מיר אַלס געליעבטע פֿון מיניסטער. איך בין עפֿענטליך בעליידיגט געוואָרען און האָב בעשלאָסען...

איהם אומבּרענגען. דאַן אָבּער האָבּ איך מיך איבּערצייגט, אַז מייַן שׂונא איז מייַן פֿאָטערס אַ פֿריינד און איז אַ גערעכֿטער און עדעלער מענש. הייליגער פֿאָטער! איך בּין געגאַנגען צו איהם מיט פֿיינדשאַפֿט, אָבּער איך האָבּ איהם ניט געקאָנט פֿיינד האָבּען. עס איז פֿערשוואונדען געוואָרען די פֿינסטערקייט פֿון מייַן נשמה, און אַ וואונדערליכֿע ליכֿטיגקייט האָט אָנגעהויבּען שייַנען. איך האָבּ איהם ליעבּ בּעקומען און ער מיך. מיר האָבּען זיך געליעבּט מיט'ן גאַנצען האַרצען.

— און דאַן?

— כּדי איך זאָל ניט מוזען ענטדעקען די סודות פֿון מייַן געליעבּטען, דורך וועלכֿע דער בּאַראָן האָט איהם געוואָלט אומבּרענגען, האָבּ איך חתונה געהאַט מיט מייַן מאַן, און זיך ענטזאָגט פֿון דעם פֿריהעריגען לעבּען;

דער פּאַפּסט האָט מיט זייַן ציטערנדע האַנד געגלעט די קניענדע פֿרוי.

— די ליעבּע האָט דיך געראַטעוועט, קינד מייַנס. גאָט איז ליעבּע, און די ליעבּע איז דער בּריק, וואָס פֿעראייניגט דעם הימעל מיט דער ערד. איך בּענש דיך, טאָכֿטער, אַז דער מענש, מיט וועלכֿען דו האָסט חתונה געהאַט, זאָל זייַן ווערט דייַן ליעבּע.

— ער איז ווערט! — האָט ראָמאַ געענטפֿערט. מיט כּח האָט זי זיך אייַנגעהאַלטען פֿון געוויין. די שטימע פֿון פּאַפּסט, ווען ער האָט גערעדט וועגען ליעבּע, איז אַזוי ענהליך געוועזען צו אַנ'אַנדער שטימע, אַז זי האָט אַ ציטער געגעבּען.

אויף די ווייַטערדיגע פֿראַגען פֿון פּאַפּסט האָט ראָמאַ געענטפֿערט, אַז מיט איהר מאַן האָט זי זיך נאָך דערקענט אין לאָנדאָן בּייַ איהר פֿאָטער. יעצט איז ער אַלט 34 יאָהר. געבּוירען איז ער אין רוים, נאָר ער ווייס ניט, ווער איז געוועזען זייַן פֿאָטער.

— ווי זעהט ער אויס?

— ער איז ענהליך... איך האָבּ קיינמאָל ניט געזעהען אַזאַ אויפֿפֿאַלענדע ענהליכֿקייַט... צי אייַער הייליגקייַט וועט מיר פֿערצייַהען?

— זאָג אַלץ, וואָס דו טראַכֿסט, טייַער קינד.

— ער איז זעהר ענהליך צום הייליגען פֿאָטער — האָט זי זים געזאָגט און האַראָבּגעלאָזט דעם קאָפּ. דאָס האַרץ האָט אין איהר אונרוהיג געציטערט.

– דו האָסט מיר ניט געזאָגט זײַן נאָמען – האָט דער פּאַפּסט געזאָגט מיט גוטסקײַט.

– ער הײסט דוד ראָסי.

דער פּאַפּסט האָט זיך אױפֿגעריסען פֿון שטול, דאָס געזיכט פֿול ערשטױנונג. – דוד ראָסי? האָט ער װידערהאָלט מיט אַ הײזעריגער שטימע.

– יאָ – האָט ראָמאַ געענטפֿערט אַ ציטערנדע.

– דוד ראָסי, דער רעװאָלוציאָנער?

– ער איז ניט קײן רעװאָלוציאָנער, הײליגער פֿאָטער.

– אָבער, קינד מײַנס, קינד, ער איז דער גרינדער פֿון אַ רעװאָלוציאָנערער־געזעלשאַפֿט, אױף װעלכער איך האָב ערשט הײַנט אַרױסגעגעבע אַ שלעכטען אורטײל.

דער פּאַפּסט האָט אָנגעהױבען אַרומגעהען איבער'ן צימער. ראָמאַ איז אױפֿגעשטאַנען און איהם נאָכגעקוקט.

– ער איז אײנער פֿון די, װעלכע מאַכען אַ פֿערשװערונג קעגען דער קירכע און קעגען מיר!

– רעד ניט אַזױ, הײליגער פֿאָטער. ער איז טיעף רעליגיעז, און איז נאָר אַ פֿײַנד דער רעגירונג. דיר, הײליגער פֿאָטער, קאָן איך ענטדעקען אַ געהײמניס, װעלכען קײנעם אױף דער װעלט װאָלט איך דאָס ניט געזאָגט. מײַן מאַן איז יעצט אין ענגלאַנד, און זײַנע גרױסע פּלענער ענטדעקט ער דער גאַנצער מאַסע פֿון די איטאַליענישע פֿערטריבענע. ער האָט מיר ניט ערקלערט גענױ, װאָס ער האָט בדעה צו טהון, אָבער איך פֿיהל, אַז ער אַרבײַט צו איבערבײַטען די פּאָליטיק פֿון רױם, און אױב ער װיל עמיצען אַראָבזעצען פֿון טראָן, איז דאָס נאָר דעם קעניג, און ניט דעם פּאַפּסט.

אָן דעם איבערגעשראָקענעם געזיכט פֿון פּאַפּסט האָט ראָמאַ פֿערשטאַנען, װי טיעף איהרע װערטער האָבען געװירקט, און זי האָט געװאָלט צוריקחאַפּען?

– גלױב אָבער ניט, הײליגער פֿאָטער, אַז דוד ראָסי איז פֿאַר דער רעװאָלוציע און מאַכט אַ בעשװערונג קעגען קעניג...

– שטיל, קינד מײַנס, דו װײסט ניט, װאָס פֿאַר אַן אָבגרונד דו האָסט געעפֿענט בײַ מײַנע פֿיס. לאָז מיר בעטראַכטען, װאָס איך האָב צו טהון, כּדי צו ערפֿילען מײַן חוב קעגען גאָט און לײַט.

ראָמאַ איז ווידער געפֿאַלען אויף די קניע און געזאָגט מיט אַ געבעט:

— דער צוטרויען, וואָס מײַן מאַן האָט צו מיר, איז פֿאַר מיר אַלסדינג. נאָר מיר אַלײַן, אויף דער גאַנצער וועלט, האָט ער ענטדעקט זײַן סוד, און אויב מען וועט זיך דאָס דערוויסען...

— זײַ רוהיג, טאָכטער. דאָס, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט פֿערטרויט, וועט בלײַבען הייליג בעהאַלטען, גלײַך ווי דו וואָלסט געזאָגט אַ הייליגען ודוי. אָבער דו האָסט מיר ענדטעקט אַ שרעקליכֿע זאַך, און נאָר גאָט אין הימעל ווייס, וואָס זײַן קנעכֿט האָט צו טהון.

דער פּאַפּסט האָט געגעבען אַ דריק אַן'עלעקטרישען קנאָפּ, עס איז אַרײַנגעקומען אַ קאַמערהער און אָבגעפֿיהרט ראָמאַ'ן, נאָכֿדעם ווי דער פּאַפּסט האָט זי געבענשט.

דערנאָך האָט דער פּאַפּסט געהאַט אַ לאַנגע בעראַטונג מיט דעם אַלטען קאַפּוצינער, דעם גלח פּיפּערי, און ער האָט בעשלאָסען, מודיע זײַן דער רעגירונג, אַז עס ווערט פֿאָרגעברייט אַ פֿערשווערונג קעגען קעניג, אָבער ניט זאָגען, פֿון וועמען מען האָט זיך דאָס דערוואוסט.

III.

ברונאָ'ן האָט מען בעגראָבען אויפֿ'ן צווייטען טאָג. ראָמאַ איז ניט געגאַנגען צו דער לויה. זייגער 12 האָט די אַלטע פֿראַנציסקאַ איהר דערלאַנגט אַ בריף, וועלכֿען דער שווייצאַר פֿון טריניטאַ דעי מאַנטי האָט געבראַכֿט. דער בריף איז געוועזען פֿון ראָסי'ן, די מאַרקע איז געוועזען אַ פֿראַנצעזישע, אַלזאָ רײַזט ער אַרום און האָט געוויס איהר בריף ניט ערהאַלטען. מיט אַן'ערלײַכֿטערטען האַרצען האָט ראָמאַ גענומען לעזען און שלינגען זײַנע ווערטער. ער האָט זיך פֿון די צײַטונגען דערוואוסט וועגען ברונאָ'ס טרויעריגען טויט. דאָס האָט איהם שרעקליך דערדריקט. מיט אַ בלוטיגענדען האַרצען טראַכֿט ער וועגען דאָס שרעקליכֿע ענדע פֿון טרייען חבר. דאַן שרײַבט ער, אַז מיט טעג צוריק איז ער געקומען קיין פּאַריז, וואו עס האָבען איהם אַרויסגערופֿען פֿערשידענע פֿראַנצעזישע געזעלשאַפֿטען, וועלכֿע האָבען דעם זעלבען צוועק וואָס ער, אַזוי, אַז די בעוועגונג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אין איטאַליען, וועט ווערען אַן'אינטערנאַציאָנאַלע, אַ וועלטליכֿע בעוועגונג.

„טײַעֶרסטעֶ! — האָט ראָסי געֶשריבעֶן — מײַן ניט, אַז האָבעֶנדיג אַזוי פֿיעֶל אַרבײַט האָב איך פֿעֶרגעֶסעֶן אָן דיר. מיט מײַן יעֶדעֶן געֶדאַנקעֶן װעֶנדעֶ איך מיך צו דיר, גלײַך װי דו װאָלסט מיר אויף אַלץ געֶקאָנט עֶנטפֿעֶרעֶן. איך בין אונרוהיג געֶװעֶן, ניט עֶרהאַלטעֶנדיג פֿון דיר קײַן בריף, אָבעֶר איך האָב געֶשיקט קײַן לאָנדאָן מײַן אַדרעֶס, כּדי מעֶן זאָל מיר אַלעֶ בריף אַהעֶר צו שיקעֶן. מאַנכעֶס מאָל מאַך איך מיר פֿאָרװירפֿעֶ, פֿאַר װאָס איך האָב דיך ניט מיטגעֶנומעֶן. צום גליק דעֶרנעֶהרט זיך שוין דעֶר סוף פֿון אונזעֶר שמעֶרץ און לײַדעֶן. גאָט האָט פֿעֶרבונדעֶן אונזעֶרעֶ העֶרצעֶר, און קײַן זאַך קאָן אונז ניט צושײַדעֶן.

דײַן געֶטרײַעֶר מאַן".

יעֶנעֶ נאַכט האָט ראָמאַ ניט געֶקאָנט שלאָפֿעֶן. פֿעֶרשידעֶנעֶ אונרוהיגעֶ געֶדאַנקעֶן װעֶגעֶן ראָסי'ן האָבעֶן פֿעֶרטריבעֶן איהר שלאָף. אויף מאָרגעֶן פֿריה האָט דעֶם באַראָנ'ס בעֶדינטעֶר איהר געֶבראַכט אַ צעֶטעֶלעֶ, אַז זי זאָל באַלד קומעֶן אין זײַן קאַנצעֶלאַריעֶ, אויב זי װיל ניט, אַז פּאָליצײַ זאָל נאָך איהר קומעֶן.

אַנ'איבעֶרגעֶשראָקעֶנעֶ האָט ראָמאַ געֶנומעֶן זיך אָנטהון.

דעֶר פּרעֶמיעֶר איז דעֶרװײַל געֶזעֶסעֶן אין זײַן קאַנצעֶלאַריעֶ און פֿעֶריכט פֿעֶרשידעֶנעֶ געֶשעֶפֿטעֶן. נעֶבעֶן איהם איז געֶשטאַנעֶן דעֶר קאָמעֶנדאַנט אַנזשעֶלעֶלי און געֶמאָלדעֶן, אַז מעֶן איז דעֶרגאַנגעֶן, װעֶלכעֶר דרוקעֶר האָט אָבגעֶדרוקט ראָסי'ס פּראָקלאַמאַציעֶס און אַז אַ געֶװיסעֶ פֿרוי האָט דאָס געֶבראַכט און בעֶצאָהלט פֿאַר'ן דרוקעֶן. ראָסי זעֶלבסט איז יעֶצט אין פּאַריז. לויט װי די אַגעֶנטעֶן שרײַבעֶן, האָט עֶר אין לאָנדאָן פֿעֶראײַניגט פֿעֶרשידעֶנעֶ װעֶלטליכעֶ און גײַסטליכעֶ פּאַרטײַעֶן. עֶר האָט בדעה אַרױסשיקעֶן צוריק קײַן איטאַליעֶן אַלעֶ איטאַליעֶנישעֶ פֿעֶרטריבעֶנעֶ, געֶבעֶן זײַ געֶלד, כּדי זײַ זאָלעֶן דאָ פֿיהרעֶן אַ פּראָפּאַגאַנדעֶ צװישעֶן מיליאָנעֶן מעֶנשעֶן. דעֶר פּאָליצײַ־שעֶף פֿון פּאַריז װאָרעֶנט אין אַ בריף, מעֶן זאָל גוט אָבהיטעֶן דעֶם קעֶניג.

װעֶן דעֶר באַראָן האָט איהם אַרױסגעֶגעֶבעֶן די נויטיגעֶ בעֶפֿעֶהלעֶן, האָט דעֶר סעֶקרעֶטאַר געֶמאָלדעֶן, אַז עֶס װאַרט אויף אודיעֶנץ דעֶר גײַסטליכעֶר מאַריאָ, עֶקסטרעֶ געֶשיקט פֿון פּאַפּסט. דעֶר פּרעֶמיעֶר האָט איהם געֶהײַסעֶן באַלד אַרײַנבעֶטעֶן.

עֶס איז אַרײַנגעֶקומעֶן אַ יונגעֶר, הױכעֶר גײַסטליכעֶר, מיט געֶדיכטעֶ

שוואַרצע האָר און קלוגע אויגען. דער באַראָן האָט איהם געבעטען זיצען.

— מיך האָט געשיקט זעהר אַ געעהרטע פּערזאָן... מיט אַנ׳עצה און וואָרנונג...

דער באַראָן האָט געענטפערט, אַז ער פערשטעהט, דאָס די זעהר געעהרטע פּערזאָן איז דער פּאַפּסט, אָבער איהם וואונדערט זעהר, פאַר וואָס דער פּאַפּסט ווענדעט זיך ניט צום פאָלק און צו די גייסטליכע?

דעם פּאַפּסט׳ס שליח האָט געענטפערט, אַז דער הייליגער פאָטער האָט טאַקי אָנגעזאָגט די גלחים, צו פּרעדיגען פאַר׳ן פאָלק, עס זאָל זיך ניט בונטעווען, ווי אויך צו בעטען גאָט, ער זאָל אָבהיטען דאָס לאַנד פון צרות. יעצט האָט ער איהם, מאַריאָ׳ן, געשיקט, צו וואָרענען, ווייל ווי עס שיינט, ווערט פאָרגעבּרייט זעהר אַ וויכטיגע בּעוועגונג, אַלזאָ וואָרענט דער פּאַפּסט, מען זאָל אָננעהמען ענערגישע מיטלען, און ניט דערלאָזען שטערען די עפענטליכע אָרדנונג און פערגיסען בלוט.

פון ווייטערדיגען געשפּרעך מיט׳ן פּאַפּסט׳ס שליח האָט זיך דער הינטער בּאַראָן דערוואוסט, אַז וועגען דער פערשוועֶרונג האָט דעם פּאַפּסט דערצעהלט אַ פרוי, וועלכע איז נעכטען פריה געווען ביי׳ם פּאַפּסט. דעם פּרעמיער מיניסטער איז קיין צווייפעל ניט געווען, אַז די פרוי איז דאָננאַ ראָמאַ, וואָס וועגען איהר נעכטיגען בעזוך אין וואַטיקאַן האָבען איהם שוין זיינע שפּיאָנען מודיע געווען.

באַלד נאָך מאַריאָ׳ס אַרויסגעהען פון באַראָנ׳ס קאַנצעלאַריע איז געקומען דאָננאַ ראָמאַ. דער באַראָן האָט איהר צוגערוקט אַ פאָטעל און זיך גענעצט געגענאיבער איהר.

— ווי פיהלסט דו זיך, מיין קינד? — האָט ער געפרעגט.

— איך לעב — האָט זי געענטפערט מיט אַ קרעכץ.

— ביזט קראַנק און אונגליקליך? האָט ער ווייטער געפרעגט, קוקענדיג אויף איהר בלאַס געזיכט.

— דו האָסט נאָך מיר געשיקט. וואָס פאַר אַ געשעפט האָסטו צו מיר? — האָט זי געזאָגט, ניט ענטפערנדיג אויף זיין פראַגע.

ער האָט איהר ערקלערט, אַז דער אַרעסטירטער דרוקער האָט זיך מודה געווען, ווער עס האָט איהם געצאָהלט פאַר דרוקען די פּראָקלאַמאַציעס. זי האָט זיך דערמיט זעהר אײַנגעשטעלט, און ווען ניט ער, איהר מעכטיגער בעשיצער, וואָלט זי געווען אַ פערלאָרענע.

— דיִ מיִנוּט, למשל, וואָלט דיִ פּאָליִצייַ בּעֶדאַרפט מאַכעֶן אַ רעֶוויִזיע איִן דייַן וואָהנוּנג. דייַנעֶ בּריִף, אַלעֶ דייַנעֶ סודות, וואָלטעֶן אַרייַנגעֶפאַלעֶן צוּ דעֶר פּאָליִצייַ איִן דיִ העֶנד. אָבּעֶר שרעֶק דיִך ניִט, קיִנד מייַנס, אַ דאַנק מייַן אַרייַנמיִשוּנג וועֶט דאָס ניִט געֶשעֶהעֶן.

ראָמאַ האָט אַ קוּק געֶטהאָן אוֹיף איִהם אוּן עֶר האָט איִהר אוֹיסגעֶוויִזעֶן אָבשייַליִך מעֶהר וויִ אַלעֶ מאָל. אפילו זייַן עֶלעֶגאַנץ איִז איִהר געֶוועֶן דעֶרוויִדעֶר; דיִ פּעֶרפוּמעֶ, דיִ וואָנסעֶלעֶך, דיִ געֶשלייַפטעֶ נעֶגעֶל—דאָס אַלץ איִז געֶוועֶן נאָר בּעֶרעֶכעֶנט, צוּ דעֶרוועֶקעֶן דיִ געֶפיִהלעֶן פוּן אַ פרוֹיעֶנציִמעֶר.

דעֶר בּאַראָן האָט אָנגעֶהוֹיבּעֶן זיִ איִבּעֶררעֶדעֶן, זיִ זאָל רחמנות האָבּעֶן אוֹיף איִהם, אַוועֶקוואַרפעֶן דיִ, וואָס פיִהרעֶן אַ בּעֶשוועֶרוּנג קעֶגעֶן איִהם; עֶר האָפט, אַז איִן גיִכעֶן וועֶט עֶר בּעֶפרייַט וועֶרעֶן פוּן זייַנעֶ קייטעֶן. פוּן אַלבּאַנאָ האָט עֶר נאָר-וואָס בּעֶקוּמעֶן אַ פרעֶהליִכעֶ ידיעה, אַז זייַן משוּגעֶנעֶ ווייַבּ האַלט בּייַ'ם שטאַרבּעֶן, דאַן וועֶט עֶר קאָנעֶן מיִט מיִט איִהר, ראָמאַ'ן, עֶפעֶנטליִך חתוּנה האָבּעֶן.

ראָמאַ האָט זיִך לעֶנגעֶר ניִט געֶקאָנט אייַנהאַלטעֶן אוּן איִהם עֶרקלעֶרט, אַז עֶר זאָל אוֹיפהעֶרעֶן טראַכטעֶן וועֶגעֶן איִהר, ווייַל זיִ האָט שוֹין חתוּנה געֶהאַט מיִט דוד ראָסיִ, איִן קיִרכעֶ.

אַ שפּאָטיִשעֶר שמייכעֶל האָט זיִך בּעֶוויִזעֶן אוֹיפ'ן בּאַראָנס ליִפּעֶן.

— פאַר וואָס-זשעֶ האָט עֶר דיִך דאָ איִבּעֶרגעֶלאָזט? אוֹיבּ דיִ חתוּנה איִז גיִלטיִג, האָט עֶר געֶבּרוֹיכט דיִך מיִטנעֶהמעֶן. אָבּעֶר... אָבּעֶר... איִך האָבּ מיִך דעֶרוואוּסט עֶטוואָס נייַעֶס וועֶגעֶן העֶרר ראָסיִ. דעֶר פּאָליִצייַ-שעֶף פוּן פּאַריִז האָט אוּנז מודיע געֶוועֶן, אַז דיִעזעֶר העֶרר אָרגאַניִזיִרט אַ פעֶרשוועֶרוּנג.

אוֹיף ראָמאַ'ס געֶזיִכט האָט זיִך בּעֶוויִזעֶן אַ שרעֶק.

— איִך וועֶל נאָך מעֶהר זאָגעֶן: איִך האָבּ מיִך דעֶרוואוּסט, אַז דעֶר פּאַפּסט וויים אוֹיך עֶפּעֶס וועֶגעֶן דיִעזעֶר פעֶרשוועֶרוּנג.

ראָמאַ איִז פעֶרציִטעֶרט געֶוואָרעֶן.

— וואָס? וואָס האָט דעֶר פּאַפּסט געֶזאָגט?

— עֶר האָט געֶזאָגט, אַז עֶס וועֶרט פאָרגעֶבּרייַט אַ פעֶרשוועֶרוּנג, אוּן אַז דאָס האָט איִהם געֶזאָגט אַ פרוֹי... איִך בּיִן נייַגעֶריִג, ווער קאָן דאָס זייַן?

ראָמאַ האָט געפֿיהלט, אַז אויף איהר געזיכט איז יעצט קענטיג איהר שרעק. דער באַראָן האָט ניט אַראָבגעפֿיהרט פֿון איהר זיינע פאָרשענדע אויגען.

– ווער זי זאָל ניט זיין, ווייס זי געוויס פֿיעל מעהר – האָט ער געזאָגט מיט אַ שטרענגע שטימע, – און זי מוז דאָס מודה זיין.

ראָמאַ איז, זעהר אַ בלאַסע, אויפֿגעשטאַנען פֿון פֿאָטעל און גענומען אַרויסגעהען. דער באַראָן האָט צו איהר אויסגעשטרעקט זיין האַנד. – דו ווילסט מיר גאָר די האַנד ניט געבען? האָט ער געפֿרעגט.

– צו וואָס? איך גיב די האַנד נאָר דעם, וועלכער ווינשט מיר גוטעס. דו ווילסט מיך צווינגען צו פֿערראַטען... מיין מאַן... אָבער איך וועל פֿריהער שטאַרבען – און זי איז אַרויסגעלאָפֿען, ווייל פֿון איהרע שענע אויגען האָבען זיך געגאָסען טרערען.

נאָך איהר אַרויסגאַנג האָט זיך דער באַראָן געזעצט בײ'ם שרייבטיש און געשריבען אַ בריוועל דעם פּאַפּסט, אַז כדי צו בעקומען מעהר ידיעות און ראַטעווען דעם קעניגס לעבען, בעט ער, דער פּרעמיערמיניסטער, אַן אוידיענץ בײ'ם פּאַפּסט.

ראָמאַ האָט, קומענדיג אַן אומרוהיגע אַהיים, פֿערברענט אַלע בריף פֿון ראָסי'ן, און איהר האָט אויסגעוויזען, גלייך ווי זי פֿערברענט איהרע טייערסטע אוצרות. דאַן האָט זי זיך געזעצט און מיט טרערען געשריבען ראָסי'ן, אַז זי איז קראַנק און וויל זיך זעהר זעהען מיט איהם.

„צייט דיין אַרויספֿאָהר פֿון רוים, פֿיהל איך מיך וואָס אַ מאָל ערגער. איך ווייס, אַז איך וועל אָבלעבען, זייענדיג נעבען דיר. דאַרום קום צוריק און גיב מיר צוריק מיין געזונד און גליק. קום צופֿאָהרען, איך בעט דיך! זאָלען אַנדערע ענדיגען דיין אָנגעהויבענע אַרבייט. אויב דו וועסט זיך זוימען, קאָן זיין צו שפּעט..."

IV.

דער פּאַפּסט איז געזעסען אין זיין ביבליאָטעק און אויסגעהערט פֿון דעם הויף-מאַרשאַל דעם פּראָגראַם פֿון די צערעמאָניעס, דעם קומענדען „גרויסען דאָנערשטאַג" פֿאַר פסחא.

אין דעם מאָמענט האָט מען אַריינגעבראַכט דעם בריף פֿון באַראָן,

וועלכֿער בעט אַנ׳אוידיענץ. באַלד האָט דער פּאַפּסט געשיקט רופֿען זײַן אַלטען פֿרײַנד, דעם קאַפּוצינער פּיפּערי, פֿאַר וועלכֿען ער איז זיך מתודה. נאָך אַ לאַנגער בעראַטונג איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז דעם פּרעמיער־מיניסטער וועט ער ניט אָנגעהמען אויף אוידיענץ, סײַדען ער וועט קומען צוזאַמען מיט׳ן קעניג, יעדענפֿאַלס אָבער, וועט דער פּאַפּסט בעהאַלטען דעם געהײמניס, און ניט אויסזאָגען, וועלכֿע פּערזאָן האָט איהם ענטדעקט וועגען דער פֿערשווערונג אויפֿ׳ן קעניג.

אין אָוועַנד האָט דער פּאַפּסט אָנגעשריבען פֿאָלגענדען בריף:

„סיר! דײַן מיניסטער האָט אונז געמאָלדען, אַז אויפֿ׳ן אָפֿיציעלען וועג האָט ער בעקומען אַ וואָרנונג וועגען אַ בעשווערונג, און רעכֿנענדיג, אַז מיר קאָנען איהם געבען גענוירע ידיעות, האָט ער בײַ אונז געבעטען אוידיענץ. מיר קאָנען ניט זאָגען מעהר, וויפֿיעל מיר האָבען שוין געזאָגט, אָבער ווען דו, קעניג, וואָלסט געוואָלט אונז בעזוכֿען, וועלען מיר מיט פֿערגעניגען זעהען אײַך מיט׳ן מיניסטער אָדער אָהן איהם. אויב דו וועסט בעוויליגען קומען גאָר אָהן אַ בעגלײטונג, גאַנץ פּריוואַט זײגער האַלב דרײַ, אום גרויסען דאָנערשטאַג צו דער קאַנאָנען־טהיר פֿון דער קירכֿע סט׳ פּעטר, וועט דער איבערברענגער פֿון דיעזען בריף וואַרטען אויף דיר און אַרײַנפֿיהרען דעם הויכֿגעשעצטען גאַסט אינוועַנדיג".

דער פּאַפּסט האָט אַוועקגעשיקט דעם בריף דורך אײנעם פֿון זײַן גוואַרדיע, אָנזאָגענדיג איהם, צו האַלטען די זאַך אין גרויס געהײמניש. אין אַ שעה אַרום איז גראַף דעי רײמאָן געקומען מיט אַנ׳ענטפֿער, אַז דער קעניג וועט קומען.

און אין גרויסען דאָנערשטאַג, בײַנאַכֿט, נאָכֿדעם ווי דער פּאַפּסט האָט געענדיגט די צערעמאָניע אין דער קירכֿע סט׳ פּעטר און איז אַרײַן, צוזאַמען מיט׳ן קאַפּוצינער אין אַ זײַטיגען צימער, זענען די געסט אָנגעקומען. דער קעניג, אין אַ מונדיר פֿון אַ קאַוואַלעריע־אָפֿיציר, האָט געקניעט פֿאַר׳ן פּאַפּסט און געקושט זײַן רינג, און דער פּרעמיער־מיניסטער, געקלײדעט ציוויל, האָט זיך טיעף פֿערנײגט, אָבער געבליבען שטעהען.

— ביטע זיצען—האָט דער פּאַפּסט געזאָגט, זעצענדיג זיך אין פֿאָטעל.

דער קעניג האָט זיך געזעצט געגענאיבער פּאַפּסט. דער באַראָן איז אַלץ געשטאַנען בײַ דער זײַט. דאָס געזיכֿט פֿון יונגען קעניג איז געוועזען בלאַס און צומישט. מיט אָבגעריסענע ווערטער האָט ער גענומען ער־

קלערֶען דעֶם־צִיעל פֿוּן ווִיזִיט. דעֶר באַראָן האָט אִיהם אַרויסגעֶנוּמעֶן פֿוּן פֿערלעֶגעֶנהייַט, עֶרקלעֶרעֶנדִיג מִיט קורצעֶ ווערטעֶר, אַז נאָכדעֶם ווִי דעֶר פּאַפּסט האָט זייַ געֶוואָרעֶנט פֿאַר אַ בעֶשוועֶרונג, וואָס ווערט פֿאָרגעֶברייַט אִין אויסלאַנד, זעֶנעֶן זייַ געֶקוּמעֶן צו אִיהם מִיט דעֶר בִּיטעֶ, עֶר זאָל זייַ אִין דעֶם נאָך מעֶהר העֶלפֿעֶן.

— דורך אַ צוּפֿאַל — האָט געֶזאָגט דעֶר באַראָן — האָבעֶן מִיר זִיך דעֶרוואוּסט דִי קוועֶלעֶ פֿון דִי ידיעות. דאָס אִיז געֶוועֶן אַ פֿרוי. מִיר האָבעֶן זִיך אָנגעֶשטויסעֶן, אַז דעֶר בעֶשאַפֿעֶר פֿון דִי פֿעֶרברעֶכעֶרִישעֶ פּראָיעֶקטעֶן אִיז אִיהר געֶלִיעבטעֶר. און באֱמת שרייַבט מעֶן אונז פֿון אויסלאַנד, אַז עֶר אִיז פֿעֶרנוּמעֶן מִיט פֿעֶרשוועֶרונגס־פּלאַנעֶן...

— אויב אִיהר ווייַסט אַלסדִינג, טאָ וואָס ווִילט אִיהר פֿוּן מִיר? — האָט דעֶר פּאַפּסט געֶפֿרעֶגט.

— אייַעֶר הייַלִיגקייַט ווייַס אפשר נִיט, אַז דעֶר בעֶטרעֶפֿעֶנדעֶר מעֶנש אִיז אַ דעֶפּוּטאַט, אַלזאָ קאָן עֶר נִיט אַרעֶסטִירט ווערעֶן אָהן געֶוויִסעֶ בעֶדִינגונגעֶן וועֶלכעֶ דאָס געֶזעֶץ פֿאָדעֶרט. אייַנעֶ פֿון דִי בעֶדִינגונגעֶן אִיז, דאָס עֶמִיצעֶר זאָל אִיהם אַרויסגעֶבעֶן.

דעֶר פּאַפּסט האָט זִיך אַ הויב געֶגעֶבעֶן פֿון אָרט, אויסרופֿעֶנדִיג: — הייַסט עֶס, ווִילט אִיהר, אִיך זאָל אִיהם אַרויסגעֶבעֶן.

דעֶר באַראָן האָט זִיך טִיעף פֿעֶרנייַגט און געֶעֶנטפֿעֶרט, אַז דִי רעֶגִירונג געֶהט נִיט אַזוי ווייַט אִין אִיהר בעֶגעֶהר; זִי ווִיל נאָר, אַז זייַן הייַלִיגקייַט זאָל ווִירקעֶן אויף יעֶנעֶר פֿרוי, דאָס זִי זאָל דאָס טהון. אֱמת, זִי האָט דִי זאַך אָנגעֶטרויט בסוד, אָבעֶר עֶס האָט שוין פֿיִעל מאָל פּאַסִירט, אַז אפילו דִי סודות פֿון הייַלִיגעֶן ודוי האָט מעֶן אויסגעֶזאָגט, כּדי נִיט דעֶרלאָזעֶן צו אַ פֿעֶרברעֶכעֶן.

— אִיהר ווייַסט וואַהרשייַנלִיך, אַז דִי בעֶטרעֶפֿעֶנדעֶ פֿרוי אִיז דעֶם דעֶפּוּטאַטס ווייַב? — האָט געֶזאָגט דעֶר פּאַפּסט.

— אִיך ווייַס, אַז אִיהר דאַכט זִיך אַזוי.

— אַלזאָ, ווִילט אִיהר, אִיך זאָל פֿעֶרלאַנגעֶן פֿון אַ פֿרוי, זִי זאָל אַרויסגעֶבעֶן אִיהר מאַן?

דעֶר באַראָן האָט עֶרקלעֶרט, אַז דאַדורך קאָן דִי פֿרוי נאָר ראַטעֶוועֶן אִיהר מאַן פֿון טויט. אַלעֶ רעֶגִירונגעֶן האָבעֶן זִיך פֿעֶראייַנִיגט, צו אַרויסגעֶבעֶן דִי פֿעֶרשוועֶרעֶר. דעֶר דעֶפּוּטאַט ראָסִי אִיז יעֶצט אִין בעֶרלִין.

דִי רעֶגִירוּנג קאָן פאָרעֶן, צוּ אַרעֶסטִירעֶן אִיהם אוּן בּרעֶנגעֶן אַהעֶר. דעֶר פּאַרלאַמעֶנט האָט, געֶגעֶן קעֶנִיגס ווִילעֶן, צוּרִיק אײַנגעֶפִיהרט טוֹיטשטראָף, אַלזאָ ווִעט מעֶן ראָסִי'ן געֶוויִס פעֶרמשפּט'ן צוּ הרגעֶנעֶן. אוֹיסעֶר דעֶם. האָט מעֶן שוֹין לאַנג, פאַר אַכצעֶהן יאָהר, פעֶרמשפּט ראָסִי'ן אִינטעֶר דִי אוֹיגעֶן צוּם טוֹיט, נאָר דִי שטראָף אִיז נִיט אוֹיסגעֶפִיהרט געֶוואָרעֶן, ווײַל מעֶן האָט אִיהם נִיט געֶקאָנט בּעֶקוּמעֶן אִין דִי העֶנד. נאָר אוֹיבּ דעֶר פּאַפּסט ווִעט ווִירקעֶן אוֹיף דעֶר פרוֹי, זִי זאָל זִיך מוֹדה זײַן, אַז אִיהר געֶלִיעֶבּטעֶר אִיז דעֶרזעֶלבּעֶר, וועֶלכעֶר אִיז שוֹין לאַנג פעֶרמשפּט געֶוואָרעֶן, ווִעט זִי אִיהם דאַדוּרך ראַטעֶוועֶן דאָס לעֶבּעֶן.

– ווִי אַזוֹי?

– זײַן מאַיִעסטעֶט אִיז גרײַט צוּ פעֶרשפּרעֶכעֶן אײַעֶר הײלִיגקײט, אַז נִיט קוּקעֶנדִיג אוֹיפ'ן אוּרטײל פוּן געֶרִיכט, ווִעט עֶר אִיהם אִין גאַנצעֶן מוֹחל זײַן. מעֶן ווִעט ראָסִי'ן נאָר פעֶרשִׁיקעֶן, דִי עֶפעֶנטלִיכעֶ אָרדנוּנג ווִעט צוּרִיקגעֶשטעֶלט ווִעֶרעֶן אוּן דעֶם קעֶנִיגס לעֶבּעֶן געֶראַטעֶוועֶט!

– צִי זײַט אִיהר געֶקוּמעֶן צוּ מִיר, נאָכדעֶם ווִי אִיהר האָט אוֹיסגעֶפּרוּבּט אַלעֶ אַנדעֶרעֶ מִיטלעֶן?

– יאָ – האָט געֶענטפעֶרט דעֶר בּאַראָן – אָבּעֶר עֶס האָט גאָר נִיט געֶהאָלפעֶן.

– אִיך האָבּ געֶהעֶרט ווִעגעֶן דעֶם. אִיך ווײס, וואָס דִי מאַכט האָט געֶטהוּן, צוּ דעֶרדרִיקעֶן דִי שוּצלאָזעֶ פרוֹי. זִי אִיז געֶוואָרעֶן אַנ'אָפּפעֶר פוּן אַ מעֶנשעֶן אָהן אַ הארץ, אוּן דוּרך אִיהם געֶמוּזט אוֹיסשטעֶהעֶן פעֶרשִׁירעֶנעֶ אוּנאַנגעֶנעֶמלִיכקײטעֶן. אִיהר האָט זִיך בּעֶמִיהט, צוּ דעֶרדרִיקעֶן זִי דוּרך בּעֶלײדִיגוּנגעֶן, אָרעֶמקײט, פעֶרדוּנקעֶלעֶן אִיהר רײנעֶם נאָמעֶן, אָבּעֶר גאָט האָט אִיהר געֶגעֶבּעֶן כּח, צוּ אוֹיסהאַלטעֶן אִין דעֶר לִיעֶבּעֶ, אוּן זִי האָט זִיך נִיט אוּנטעֶרגעֶגעֶבּעֶן.

דעֶר בּאַראָן האָט צוּם עֶרשטעֶן מאָל אוֹיסגעֶזעֶהעֶן ווִי צוּמִישט.

– אִיך האָבּ אוֹיך געֶהעֶרט, אַז אִין אײנעֶר פוּן אײַעֶרעֶ טוּרמעֶס אִיז פאָרגעֶקוּמעֶן אַ סקאַנדאַלִישעֶ סצעֶנעֶ, וועֶלכעֶ בּעֶלײדִיגט דִי געֶטלִיכעֶ אוּן דִי מעֶנשלִיכעֶ רעֶכטעֶ.

– אײַעֶר הײלִיגקײט בּעֶדאַרף נִיט גלוֹיבּעֶן דאָס, וואָס דִי גאַסעֶנבּלעֶטלעֶך שרײַבּעֶן.

– צִי אִיז אֶמת, אַז כּדי צוּ אַרוֹיסבּעֶקוּמעֶן אַ בּעֶקעֶנוּנג פוּן אַ אִינ-

גלִיקלִיכֿען, שוּצלאָזען מענשען, האָט אִיהר אִין זיער צווייטער קאַמער אַרייַנגעזעצט אַ פּאָלִיצייַ=אַגענט, געקלייַדעט ווִי אַנ׳אַרעסטאַנט? דאָס אִיז דאָך געגען דער אִידעע פֿון גערעכֿטִיגקייַט! אִיהר האָט געפּייַנִיגט דִיזען אונגלִיקלִיכֿען, געוואָרפֿען אַ שאָטען אויף דער לִיעבע פֿון זייַן פֿרוי, אויפֿ׳ן אַנדענקען פֿון קִינד, אויף אַלץ וואָס אִין אִיהם אִיז געוועזען עדעל און ערהאַבען!

– אָבער – האָט דער פּאַפּסט ווייַטער געזאָגט, ווענדענדִיג זִיך צום קעניִג – צִי פֿערשפּרעכֿסט דו מִיר, סִיר, אַז אויב דִי פֿרוי וועט מודה זייַן, וועסטו אִיהם אִין גאַנצען בעגנעדִיגען?

– הייליִגער פֿאָטער! אִיך גִיב מייַן עהרען וואָרט.

– אַלזאָ לאָזט מִיך! אִיך ווִיל זאַמלען מייַנע געדאַנקען!... וואַרט!... אויב דִי פֿרוי וועט אייַנווִילִיגען, וואָהִין בעדאַרף זי געהן?

צו דער פּראָקוראַטִיר – האָט געענטפֿערט דער באַראָן.

– אַדִיע! – האָט געזאָגט דער פּאַפּסט.

דער קעניִג האָט אויף דִי קנִיע אַ קוש געגעבען דעם פּאַפּסט׳ס האַנד. דער באַראָן האָט זִיך נאָר פֿערנייַגט, אַרויסגעהענדִיג מִיט דעם הערשער.

דער פּאַפּסט האָט אָנגעקלונגען. עס זענען אַרייַנגעקומען דִי דִיענער מִיט׳ן פֿאָטעל, אוועקגעטראָגען אִיהם אִין זייַנע צִימערען.

V.

ראָמאַ האָט אָנגעהויבען אויסהאַקען פֿון מאַרמאָר דאָס בִילד פֿון ראָסִי׳ן. בייַ דִיזער אַרבייַט האָט זי פֿערבראַכֿט דִי גאַנצע לעצטע וואָך.

אִיהר האָט זִיך געדאַכֿט, אַז זִי רעדט מִיט׳ן געלִיבטען, אָבער צוגלייַך האָבען אִיהר נִיט אָבגעלאָזט דִי פִֿינסטערע געדאַנקען וועגען דער געפֿאַהר, וועלכֿע שוועבט אִיבער אִיהם, און זִי האָט זִיך נִיט געקאָנט אייַנהאַלטען פֿון טרערען.

אִין „גרויסען פֿרייַטאָג“ האָבען דִי צייַטונגען געבראַכֿט דִי ידיעה, אַז פֿאָרִיגע נאַכֿט האָט מען געזעהען דעם קעניִג צוזאַמען מִיט׳ן מִינִיסטער פֿין אִינערען אִין דעם קלייַן געסעל, דורך וועלכֿען מען געהט צו דער קִירכֿע סט׳ פּעטער.

שפּעטער אִיז געקומען דער אַלטער בעטלער זשאַן און דערצעהלט

אַ גאַנצע געשיכטע, אַז דער קעניג איז אין געהיים געוועזען בײַ׳ם פּאַפּסט בײַ נאַכט, און גערעדט עפּעס וועגען ראָסי׳ן. זשאַן ווייס וועגען דעם, ווײַל זײַן אייניקעל, דעם געהיים־אַגענט, האָט־מען הײַנט אַרויסגעשיקט צו דער גרענעץ. אויב דאָננאַ ראָמאַ ווייס, וואו עס געפינט זיך יעצט דער דעפּוטאַט, בעדאַרף זי איהם וואָרענען, ער זאָל ניט קומען צוריק קיין איטאַליען.

אַנ׳אונרוהיגע האָט ראָמאַ גענומען שרײַבען אַ בריף:

„טײַערסטער! איך בין זעהר קראַנק, און ווײַל דו קאָנסט צו מיר ניט קומען, וועל איך פֿאָהרען צו דיר.

זאָג ניט, אַז איך בין קינדיש, כאָטש איך האָב דיר פֿערשפּראָכען צו זײַן שטאַרק. אָבער איך קאָן לעבען נאָר מיט ליעבע, און דײַן פֿעהלען קאָן איך לענגער ניט דערטראָגען. דו וועסט זאָגען, אַז דײַנע בריף קאָנען מיר גענוגען, נאָר דעם אמת וועל איך דיר זאָגען, אַז זיי וואָלטען בעדאַרפט מעהר רעדען פֿון ליעבע, אָבער קיין מאַנספּערזאָן קאָן ניט אָנשרײַבען אַנ׳אמת׳ן ליעבעס־בריף.

איך ווייס, אַז מײַן מאַן האָט אַזוי פֿיעל ערהאַבענע, גרויסע ציעלען, אָבער איך בין נאָר אַ פֿרויענצימער און בעדאַרף זײַן געליעבט, איך פֿיהל, אַז איך וועל געזונד ווערען, ווען איך וועל כאָטש איינינע מינוטען פֿערברענגען בײַ דײַן זײַט, דאַרום פּאַק איך די זאַכען און לויף צו דיר גאַנץ פֿריה.

האָב קיין עגמת־נפש ניט, אויב איך וועל דיר אויסווײַזען אָבגעצעהרט, אַלט און מיאוס! איך קאָן ניט אַנדערש אויסזעהען, דען אַזאַ לאַנגע צײַט האָט מיר געפֿעהלט מײַן זון! מיר וועלען פֿאָהרען אין די בערג, דאָרט וועל איך אָפּלעבען, ווערען געזונד און גליקליך!

צום ווידערזעהען, טײַערסטער! מיט׳ן ערשטען פֿריהמאָרגען־צוג פֿאָהר איך אַרויס, ריהר זיך ניט פֿון פּאַריז, ביז איך וועל קומען.

ראָמאַ״.

אַ צוהיצטע האָט ראָמאַ אַוועקגעשיקט דעם בריף, און דאַן האָט זי פֿערשטאַנען, אַז זי איז ווירקליך קראַנק. די אַלטע פֿראַנציסקאַ האָט גענומען איהר העלפֿען פּאַקען די זאַכען, אָבער דערווײַל איז אָנגעקומען דער אַלטער גאַריבאַלדער און איבערגעגעבען פֿון טריניטאַ דעל מאָנטי אַ בריף. דער בריף — איז געוועזען פֿון ראָסי׳ן, וועלכער שרײַבט, אַז ער איז

פלוצלונג אַרויסגעפֿאָהרען קיין בערלין, ווייל די צייטונגען שרייבען, אַז אין רוים ווערט צוגעגרייט אַ גרויסע פֿייערליכקייט אין נאָהענטען קרוינונגס-טאָג פֿון קעניג, על כן מוז מען באַלד פּראָטעסטירען קעגען אַזאַ פֿערברעכען, צו מאַכען שמחות ווען דאָס פֿאָלק שטאַרבט פֿאַר הונגער.

וואָס זענען זיינע פּלענער קאָן ער איהר דייטליך ניט אַרויסזאָגען, ווייל ער האָט מורא, אז דער בריף וועט צו איהר ניט אָנקומען.—ער שיקט איהר אַ פּראָקלאַמאַציע פֿאַר'ן מיליטער; פּעלעגרינאָ זאָל אָבדרוקען 500 עקזעמפּלאַרען, און מעלאַטעסטאָ וועט עס שוין צוטיילען אין די קאַזאַרמעס.

ווייטער בעט ער ראָמאַ'ן, זי זאָל איהם ניט ענטפֿערן אויף זיין בריף, ווייל יעדע מינוט קאָן ער אַרויספֿאָהרען פֿון בערלין; קיין אַדרעס גיט ער איהר ניט, כדי אין דער קריטישער מינוט זאָל ער קאָנען איבעררייסען אַלע בעציהונגען מיט רוים. עס קאָן זיין, אַז אין גיכען וועט ערשוין זיין נעבען איהר...

ראָמאַ איז געשטאַנען מיט'ן בריף אין האַנד, איהרע באַקען האָבען געברענט, די ליפּען זענען געוואָרען בלאַס, אין קאָפּ האָט גערוישט. פּלוצלונג האָט עמיצער אָנגעקלאַפּט אין טהיר. ראָמאַ האָט געהאַפּט אַ צינדהעלצעל און אונטערגעצונדען ראָסי'ס בריף, און ערשט דאַן איז זי געגאַנגען עפֿענען.

עס איז אַריינגעקומען דער אַלטער קאַפּוצינער פּיפּערי. ראָמאַ האָט אויף איהם געקוקט מיט פּרובענדע אויגען.

— דער הייליגער פֿאָטער וויל ווידער זעהען אייך, סיניאָראַ.

— צי וויל ער... איך זאָל אומברינגען מיין מאַן? — האָט ראָמאַ געפֿרעגט מיט אַ ציטערנדע שטימע.

— ניין, טאָכטער מיינע. פֿערקעהרט, ער וויל דו זאָלסט איהם ראַטעווען.

ראָמאַ האָט זיך פֿערטראַכט אויף אַ ווייַלע.

— אַלזאָ לאָמיר געהען — האָט זי געזאָגט, און צוזאַמען מיט'ן אַלטען קאַפּוצינער איז זי אַוועקגעגאַנגען אין וואַטיקאַן.

זי איז ווידער דורכגעגאַנגען די גרויסאַרטיגע סאַלאָנען, ביז זי איז אַריינגעקומען אין צימער, וואו ס'איז געשטאַנען דער פּאַפּסט, אָנגעטהון אין אַן'אייַנפֿאַכען, ווייסען, בוימוואָלנעם מאַנטעל. ראָמאַ האָט געקניעט און געקושט דעם רינג. דער פּאַפּסט האָט זי אויפֿגעהויבען,

אַוועקגעזעצט אויף אַ קאַנאַפּקע, זעצענדיג זיך נעבען איהר אויפ׳ן פֿאָטעל, און ניט אַרויסגעלאָזט איהר האַנד פֿון זײַנע.

— צו גלויבסט דו, אַז דער הײליגער פֿאָטער האָט ניט מיט אַ שלעכטע כּוונה געשיקט דיך רופֿען?

— איך גלויב, אײַער הײליגקײַט.

— הגם איך לויב ניט די מעשים פֿון דײַן מאַן, ווייסטו דאָך, אַז איך וויל איהם קײַן רעה ניט טהון.

ער האָט געקוקט אין איהר געזיכט, אויף וועלכען עס האָט געלײַכט אַזאַ פֿרייד, אַז זײַן האַרץ האָט אַ ציטער געטהון פֿאַר רחמנות.

— דײַן ליעבע צום מאַן איז זעהר שען, טאָכטער מײַנע, און מיך שמערצט זעהר, וואָס איך מוז זי בעריהרען. אָבער דער הײליגער פֿאָטער קאָן ניט אָבטרעטען פֿון זײַן פֿליכט. טאָכטער, דער ציעל, צו וועלכען דײַן מאַן שטרעבט, איז אפשר עדעל און גוט. זײַן זעעלע לײַדעט דורך דעם פֿאָלקס אונגליק, און ער בעגעהרט, צו שאַפֿען אַ בעסער מזל פֿאַר די אונטערדריקטע. אָבער קינד מײַנס, אַזאָלכע זאַכען קאָנען געשעהען נאָר מיט דער הילף פֿון גאָט, בײַ דער מיטווירקונג פֿון דער קירכע און פֿון פּאַפּסט, און דער גלאָק פֿון „הײליגען פּעטרוס״ בעדאַרף אָנזאָגען דער וועלט די נײַע עפּאָכע.

דײַן מאַן אָבער איז געגען דער קירכע, ער וויל בעשאַפֿען אַ נײַע רעליגיע, וועלכע וועט צוריק פֿיהרען די מענשהײט צום באַרבאַריזמוס. ער פֿערשפּרייט שנאה אין פּאַרלאַמענט און אין דער פּרעסע, און יעצט פֿיהרט ער אַ פֿערשווערונג, וועלכע מאַכט אַנאַרכיע אין דער גאַנצער וועלט.

דער פּאַפּסט האָט גענומען איבערצײַגען ראָמאַן, אַז איהר הײליגע פֿליכט איז, צו ראַטעווען די געזעלשאַפֿט מיט איהר מאַן צוזאַמען,

— אין דער געשיכטע זענען בעקאַנט אַזאָלכע פֿאַלען, אַז אַ פֿרוי האָט געראַטעוועט די געזעלשאַפֿט מיט אַזאַ קלײנע הענדטעל, ווי דײַנע. דו וועסט דערבײַ אויך דײַן מאַן ראַטעווען.

און דער פּאַפּסט האָט איהר איבערגעגעבען דעם פֿאָרשלאַג פֿון פּרעמיער־מיניסטער און די הבטחה פֿון קעניג.

— אַלזאָ זאָל איך אַרויסגעבען מײַן מאַן?

— דאָס איז דער אײנציגער מיטעל צו ראַטעווען איהם, טאָכטער מײַנע.

זיִ האָט געקוקט אין צימער מיט אַזאַ בליק, גלייך ווי זי זאָל וועלען ענטלויפען. טרערען האָבען געזעצט פון איהרע אויגען.

-- הייליגער פאָטער – האָט זי געזאָגט מיט אַ צובראָכענע שטימע– דאָס האָבען דאָך זיינע פיינד געפאָדערט פון לאַנג, און ווייל איך בין ניט בעשטאַנען אויף זייער פאָרשלאַג, האָבען זיי מיך פערפאָלגט. היינט, ווען איך קום צו דיר מיט דער האָפנונג, אַז דיינע פעטערליכע אָרעמס וועלען מיך שיצען... פאָדערסט דו... אָבער ניין! דאָס איז אונמעגליך! ער איז מיין מאַן, און איך האָב קיין רעכט ניט, עדות זאָגען קעגען איהם.

אָבער דאָ האָט זיך אייך אַריינגעמישט דער אַלטער קאַפוצינער, וועלכער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען שטיל ביים פענסטער, און צוזאַמען מיט'ן פאַפּסט איהר איבערצייגט, אַז אַרויסגעבענדיג דעם מאַן, וועט מען איהם נאָר פערטרייבען, אָבער ער וועט בלייבען לעבען; אין געגענפאַל אָבער, וועט מען איהם הרגענען, און זיין בלוט וועט פאַלען אויף איהר. די פרומע רייד האָבען אויף דער אונגליקליכער אויפגערעגטער פרוי אָנגעהויבען ווירקען.

– הייליגער פאָטער – האָט ראָמאַ געזאָגט מיט טרערען – איך האָב פערגעסען דיר זאָגען איין זאַך, וועלכע קאָן אומבייטען דיין מיינונג אויף דער גאַנצער פראַגע.

– זאָג, טאָכטער.

– מיין מאַן הייסט...

– איך ווייס.

– ראָססי איז ניט זיין אייגענטליכע פאַמיליע, הייליגער פאָטער, אַזוי האָט ער זיך אָנגעהויבען רופען, קומענדיג צוריק קיין איטאַליען, ווייל זיין אמת'ער פאַמיליען-נאָמען איז געוועזען קאָמפּראָמיטירט.

– איך פערשטעה – האָט געזאָגט דער פּאַפּסט.

הייליגער פּאַטער, דוד ראָססי איז געוועזען אַ יתום. ער האָט זיין פאָטער ניט געקענט. זיין מוטער איז געוועזען אַן אָרעמע, אונגליקליכע פרוי, וועלכע הערצלאָזע מענשען האָבען שלעכטס געטהון. זי האָט זיך דערטרונקען אין טיבער.

– אָרעמע פרוי! – האָט דער פּאַפּסט געזאָגט, און אין האַרצען געטראַכט; – עבינג די זעלבע געשיכטע.

– פון הויז פאַר אונטערגעוואָרפענע קינדער איז ער אָנגעקומען

אין „קאַמפּאַניאַ", וואו מען האָט איהם פֿערקויפֿט קײַן ענגלאַנד.

דער פּאַפּסט האָט זיך אונרוהיג בעוועגט אויפ'ן פֿאָטעל: — אַך, וויפֿיעל אונזערע איטאַליענישע קינדער האָט געטראָפֿען אַזאַ שיקזאַל! — האָט ער אויסגערופֿען.

— מײַן פֿאָטער האָט איהם געפֿונען אין לאָנדאָן, אין אַ ווינטער נאַכט, מיט אַ קאַטאַרינקע און אַ וועוועריק אונטער'ן אָרעם. ער איז געגאַנגען אָנגעטהון אַ צוריסען סאַמעט רעקעל, וועלכעס האָט קוים פֿערדעקט זײַנע גלידער.

דער פּאַפּסט האָט געשוויגען. זײַן געזיכט האָט זיך פּלוצלינג אומגעענדערט. ראָמאַ האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען און געזאָגט מיט האַרץ:

— איך געדענק, מײַן פֿאָטער איז געווען שרעקליך אין כעס אויפ'ן פֿאָטער פֿון דיעזען יונגעל, און ווען ער וואָלט געוואוסט, וואו ער געפֿינט זיך, וואָלט ער איהם געוויס איבערגעגעבען אין די הענד פֿון דער פּאָליצײַ.

דער פּאַפּסט האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ אויף דער ברוסט און זיך אָנגערופֿען.

— אָבער ווער ווײַס, צו ער איז ווירקליך געווען שולדיג? אפשר איז ער געווען אַ גוטער מענש, אפשר איז ער געווען אײַנער פֿון די, וועלכע לײַדען פֿאַר פֿרעמדע עבירות. אפשר... אין דער זעלבער נאַכט איז ער אַרומגעלאָפֿען איבער לאָנדאָנער גאַסען און געזוכט צווישען די פֿערוואָרפֿענע, אונגליקליכע, זײַן קינד, וואָס איז דורך איהם געקומען אויף דער וועלט און טראָגט זײַן נאָמען...

דאָס געזיכט פֿון פּאַפּסט איז געווען בלאַס, און זײַנע הענד האָבען נערוועז געציטערט.

— און אפשר זאָגט יעצט דער דאָזיגער פֿאָטער ניט אײַנמאָל, אַז אין אַלע עבירות פֿון זײַן זוהן איז ער אַלײַן שולדיג, ווײַל ער האָט איהם ניט געוואוסט צו אָבזוכען, און דער דאָזיגער זוהן האָט ניט געהאַט אויף זיך די השגחה פֿון אַ פֿאָטער.

ראָמאַ האָט אַלאַנגע ווײַלע געשוויגען. ענדליך האָט זי שטיל אָנגערופֿען:

— הײַליגער פֿאָטער, ווען דוד ראָסי וואָלט געווען דײַן זוהן, צי וואָלסט דו געפֿאָדערט, איך זאָל איהם אַרויסגעבען דער מאַכט?

דער פּאַפּסט האָט אױפֿגעהױבען דעם קאָפּ; זײַן געזיכט איז געװען אױסגעקריממט דורך טיפֿען שמערץ.

— יאָ, יאָ! — האָט ער אױסגערופֿען מיט אַ ציטערנדע שטימע — װען עס זאָל אַזױ זײַן, װאָלט איך עס נאָך טױזענד מאָל מעהר געפֿאָדערט.

אַליזאָ װעל איך אַזױ טהון! — האָט ראָמאַ געזאָגט.

דער פּאַפּסט איז אַ געריהרטער אױפֿגעשטאַנען פֿון פֿאָטעל. אַרױפֿגעלעגט זײַן האַנד אױף איהר אָרעם און געזאָגט.

— געה, טאָכטער, און גאָט זאָל דיר שיקען חאָטש אַביסעל בערוּהיגונג.

נאָך ראָמאַס אַװעקגעהען האָט דער פּאַפּסט געהאַט אַ לאַנגען געשפּרעך מיט זײַן אַלטען פֿרײַנד, דעם גלח פּיפּערי, װעגען דער װאונדערליכער געשיכטע מיט דוד ראָסי. עס איז בעשלאָסען געװאָרען, מאָרגען זיך דערװיסען גענױ, װער איז ראָסי, און אױך, אַז פּיפּערי זאָל געהען צוזאַמען מיט ראָמאַ'ן צום פּראָקוראָר, כּדי צו היטען זי און ניט דערלאָזען, דער פּראָקוראָר זאָל איהר פֿערגעבען אַזעלכע פֿראַגען, אױף װעלכע זי בעדאַרף ניט ענטפֿערן.

VI.

אױף מאָרגען, אין קאַטױלישען „שבת הגדול“, גאַנץ פֿריה, האָט ראָמאַ בעקומען אַנ'אײַנלאַדונג, אַז זי זאָל זײַגער 10 קומען אַלס עדות אין הױכען קרימינאַל־געריכט פֿון רױם. אױב זי װעט ניט קומען, װעט זי בעשטראָפֿט װערען לױט אַרטיקעל 176.

ראָמאַ איז באַלד אַװעקגעגאַנגען. בײַ'ם אַרײַנגאַנג פֿון געריכטס־הױז האָט זי שױן געטראָפֿען דעם אַלטען קאַפּוצינער פּיפּערי, אױפֿ'ן ערשטען שטאָק האָט זײ בעגעגענט מיט אַ טיפֿען נײַג און אַ שמײכעלע דער קאָמענדאַנט אַנזשעלעלי, און זײ אָבגעפֿיהרט צום גענעראַל־פּראָקוראָר.

דער גענעראַל־פּראָקוראָר האָט ראָמאַ'ן געבעטען זיצען און אָנגעהױבען איהר פֿערגעבען פֿערשידענע פֿראַגען, אױף װעלכע ראָמאַ האָט געענטפֿערט שטיל און גאַנץ רוהיג, נאָר אױף מאַנכע פֿראַגען האָט איהר פּיפּערי פֿערהאַפּט און געזאָגט, אַז זי בּרױך אױף זי ניט ענפֿערן, דער סעקרעטאַר האָט אַלסדינג פֿערשריבען.

זי הײסט דאָננאַ ראָמאַ וואָלאָנאַ, די טאָכטער פֿון געשטאָרבענעם פֿירשט פּראָספּעראָ וואָלאָנאַ, זי איז געבאָרען אין ענגלאַנד און אויפֿגעהאָדעוועט דאָרט אַלס קינד. זי געדענקט גוט דעם פֿאָטער און אײניגע פֿון זײַנע חברים. אײנער פֿון זײ איז געוועזען יונג און גערעכענט זיך פֿאַר אַ זוהן. איהר פֿאָטער האָט מען דערנאָך אַרעסטירט און פֿאַר אַ פֿערשווערונג פֿערמישפּט צום טויט, אָבער מען האָט איהם בעגנעדיגט, נאָר דער יונגער מאַן, וועלכען ער האָט צוגענומען פֿאַר אַ זוהן, איז ניט בעשטראָפֿט געוואָרען, חאָטש ער איז אויך פֿערמשפּט געוואָרען צום טויט פֿאַר'ן זעלבען פֿערברעכען, ווײַל מען האָט איהם ניט געקאָנט האַפּען. די לעצטע צײַט האָט זי זיך בעקענט מיט דעם דעפּוטאַט דוד ראָסי און מיט איהם חתונה געהאַט אין דער קירכע. ער הײסט ראָסי נאָך דער מוטער, אָבער ער איז דער אײגענער, וואָס איז דערצויגען געוואָרען בײַ איהר פֿאָטער, און וועלכער האָט דאַמאָלס זיך גערופֿען „דוד לעאָנע".

בײַ דיעזע ווערטער איז דער אַלטער קאַפּוציִנער געוואָרען בלאַס ווי דער טויט. מיט די לעצטע כחות האָט ער זיך אָנגעהאַלטען, ניט אַראָבפֿאַלען פֿון זײַן שטוהל.

דער סעקרעטאַר האָט דעם פּראָטאָקאָל איבערגעלעזען און דערלאַנגט ראָמאַן צום אונטערשרײַבען. ראָמאַ האָט אַ ווײַלע געטראַכט און האָט אונטערגעשריִבען.

דער פּראָקוראָר האָט צוגלײַך פֿאַרטיג געמאַכט אַ בעפֿעהל צו אַרעסטירען דוד ראָסי'ן וואו מען וועט איהם טרעפֿען.

ראָמאַ מיט'ן קאַפּוציִנער זענען צוריקגעגאַנגען אַהײם. ראָמאַ איז געוועזען ווי אַ שלעפֿעריגע, אויך דער קאַפּוציִנער איז געגאַנגען אַ טיעף דערשלאָגענער.

קומענדיג אין וואַטיקאַן, איז ער געגאַנגען גלײַך אין שלאָפֿציִמער פֿון פּאַפּסט. דער פּאַפּסט האָט קײַן כח ניט געהאַט, אויפֿשטעהען פֿון בעט. פּיפּערי איז צוגעגאַנגען גאַנץ שטיל.

— נו וואָס? — האָט געפֿרעגט דער פּאַפּסט.

— אַלץ איז געענדיגט — האָט געענטפֿערט דער אַלטיטשקער

— זי האָט ניט געחלשט? ניט צעוויינט זיך בײַ'ם סוף?

— אַדרבא, זי איז געוועזען פֿאָלקאָמען רוהיג.

— אַ דאַנק גאָט!

– דאָס אִיז גֶעוועֶן עֶטוואָס אונגֶעוועֶהנלִיכֶעס. אַ פֿרוי גִיט אַרויס אִין דִי הֶענד פֿון דֶער מאַכֿט אִיהר מאַן, און דֶערבּײַ אִיז זִי אַזוי רוהִיג... אַזוי שרֶעקלִיך רוהִיג.

– גאָט האָט אִיהר מִיטגֶעהאָלפֶֿען, צו דֶערטראָגֶען דִי גרויסֶע לאַסט... און דֶער מֶענש? ראָסִי?

– ווען זִי האָט אונטֶערגֶעשרִיבֶּען דֶעם פראָטאָקאָל, האָט מֶען אַרויסגֶעשִיקט אַ בֶּעפֿעהל, צו אַרֶעסטִירֶען אִיהם.

– זִי האָט אויסגֶעזאָגט זײַן גאַנצֶע פֿערגאַנגֶענהײַט?

– יאָ, הײַלִיגֶער פֿאָטֶער.

– פֿרײַנד פִּיפֶּערִי, ווער אִיז עֶר?

דֶער אַלטֶער קאַפּוצִינֶער האָט גֶעשווִיגֶען. דֶער פאַפּסט האָט גֶעשמײכֶעלט מִיט רחמנות, אָנגֶערִיהרט דֶעם אַלטֶענס אָרֶעם און גֶעזאָגט:

– האָב קײַן מורא נִיט. אויב דִיעֶזֶע פֿרוי, וועֶלכֶע האָט גֶעוואָלט בֶּעסֶער דֶעם טויט אײדֶער אומבּרֶענגֶען אִיהר מאַן, אִיז גֶעוועֶן אַזוי העֶלדִיש און אַזוי רוהִיג...

– הײַלִיגֶער פֿאָטֶער – האָט גֶעזאָגט דֶער קאַפּוצִינֶער – ווען דו האָסט פֿערלאַנגט, אַז דִי פֿרוי זאָל אַרויסגֶעבֶּען דוד ראָסִי'ן, האָסטו גֶעטראַכט וועֶגֶען אִיהם, נאָר ווִי וועֶגֶען אַ פֿײַנד פֿון דִיר און פֿון דֶער קִירכֶע?

דֶער פאַפּסט האָט גֶעשאָקֶעלט מִיט'ן קאָפּ.

– הײַלִיגֶער פֿאָטֶער... ווען דו זאָלסט אָבֶּער ווִיסֶען, אַז עֶר אִיז... עֶטוואָס נֶעהֶנטֶער... עֶר אִיז, למשל, אַקרוב פֿון אַ גלח... פֿון אַ גרויסֶען גײַסטלִיכֶען אִין דײַן הויף?...

דאָס וואָלט גאָר נִיט אויסגֶעמאַכט, זוהן מײַנֶער. מִיר האָבֶּען נִיט קײַן רעֶכט, צו פֿערבּאָרגֶען פֿערבּרעֶכֶען.

– הײַלִיגֶער פֿאָטֶער, און ווען דו וואָלסט זִיך דֶערווִיסֶען, אַז... עֶר אִיז אַ קרוב פֿון קאַרדִינאַל?

עֶס אִיז גֶעוועֶן קלאָר, אַז דֶער פאַפּסט קֶעמפּפֿט מִיט זִיך זעֶלבּסט.

– אפִילו דאַמאָלס וואָלט אִיך גֶעזאָגט דאָס זעֶלבֶּע. אִיך בִּין שוואַך און אַלט, אָבֶּער דֶער אויבֶּערשטֶער וואָלט מִיר גֶעגֶעבֶּען כח, און ווען אִיך זאָל זײַן גֶעצוואונגֶען...

זײַן צִיטֶערנדֶע שטִימֶע אִיז אָבּגֶערִיסֶען גֶעוואָרֶען.

הײַלִיגֶער פֿאָטֶער – האָט ווײַטֶער גֶעזאָגט דֶער קאַפּוצִינֶער – און

װען דו װאָלסט זיך דערװאוסט, אַז דיעזער מענש איז אַנאָהנטער קרוב פֿון פּאַפּסט?

דער פּאַפּסט האָט זיך אונטערגעהויבען אויף די קישענס.

— אפילו דאַמאָלס... אפילו דאַמאָלס... האָט ער געשעפּטשעט, ניט האָבענדיג קיין כח מעהר צו רעדען.

אין דעם מאָמענט האָבען אָנגעהויבען קלינגען אלע גלאָקען פֿון רוים לכבוד פּסחא.

VII.

װען ראָמאַ איז צוריקגעקומען אַהיים, איז די אַלטע פֿראַנציסקאַ אַרויס איהר ענטקעגען אַפֿרעהליכע, און דערלאַנגענדיג אַ בריף. געזאָגט:

— דער שװייצאַר פֿון טריניטאַ דעל מאָנטי האָט דאָס געבראַכט. איך האָב גערעכענט, אַז סיניאָראַ װעט װיינען פֿון פֿרייד, האָב איך איהם דערפֿאַר געגעבען אויף ביער.

ראָמאַ האָט געדרעהט דעם בריף, ניט האָבענדיג קיין מוטה צו עפֿענען איהם. פֿון איהרע אויגען האָבען אַרויסגעזעצט טרערען.

דער בריף איז געװעזען פֿון צוריך. אין איהם איז געשטאַנען פֿאָלגענדעס:

„טייערסטע ראָמאַ! װי עס שיינט, װעל איך ניט בעקומען דיינע בריף. איך בין געװעזען געצװאונגען צו פֿערלאָזען בערלין, איידער דיינע בריף זענען געקומען פֿון לאָנדאָן, און יעצט װעל איך געװיס פֿערלאָזען צוריך, איידער איך װעל זיי אָבנעהמען פֿון בערלין. אויף אַזאַ אופֿ'ן, האָב איך שוין פֿיעל װאָכען ניט ערהאַלטען פֿון דיר קיין בריף און איך בין זעהר אונרוהיג. פֿאָרגעסטערען בין איך געקומען אין דער שװייץ; דאָ איז געװעזען די לעצטע פֿערזאַמלונג, איידער איך קעהר מיך אום קיין איטאַליען. מאָרגען (פֿרייטאַג) ביי נאַכט האָב איך בדעה אַרויסצופֿאָהרען און, װאַהרשיינליך, װעל איך שבת פֿריה זיין אין רוים.

װי אַנדערש װעט זיין מיין צוריקקומען פֿון מיין ענטלויפֿען. דאַמאָלס בין איך געװעזען פֿערזונקען אין פֿערצװייפֿלונג, היינט לייכט מיר דער שטערן פֿון האָפֿנונג; דאַמאָלס איז מיין זעעלע געװעזען פֿול פֿערצװייפֿלונג, היינט — זיכערהייט. ראָמאַ! ראָמאַ! דאָס לעבען איז דאָך אַ שענע זאַך! איך בין זיך מודה, אַז מאַנכעס מאָל איז אויף מיר בעפֿאַלען

אַ צווייפֿעֶל און אַ שרעק בײַ׳ם געֶדאַנקעֶן: וואָס טהוט זִיך מִיט מײַן געֶלִיעבּטעֶר! אִיך ווײס, אַז זִי האָט אַנ׳עֶדעֶלעֶ און מוטִיגעֶ זעֶלעֶ, זִי וועֶט אַלסדִינג דעֶרטראָגעֶן דורך דעֶר לִיעבּעֶ צו מִיר, אָבּעֶר צו האָבּ אִיך גוט געֶטהון, אִיבּעֶרלאָזעֶנדִיג זִי אַליין? בּרונאָ האָט געֶוואָלט בּעֶסעֶר שטאַרבּעֶן אײדעֶר מִיך פֿעֶרראַטעֶן; זִי וואָלט לִיבּעֶר מִיך וועֶלעֶן זעֶהעֶן אויפֿ׳ן טויטעֶן־בּעֶט, אײדעֶר שאַדעֶן דעֶר זאַך, וועֶלכֿעֶ אִיז מִיר טויזעֶנד מאָל טײַעֶרעֶר ווִי מײַן לעֶבּעֶן.

זאָל דִיך נִיט אִיבּעֶרשרעֶקעֶן דאָס וואָס אִיך שרײַבּ, טײַעֶרסטעֶ. אויפֿ׳ן אַבּגרונד פֿון מײַן האַרץ לִיעגט דִי זִיכֿעֶרהײַט, אַז קײן בּעֶז קאָן נִיט געֶשעֶהעֶן, אִיך בִּין זִיכֿעֶר אִין דעֶר צוקונפֿט.

שרײַבּ מִיר נִיט צוריק, ווײַל דאָרט אִיז שוין צו שפּעֶט, נאָר טעֶלעֶגראַפִיר קײן חיאָסִי. זײַ מִיר מודיע, אַז דו בִּיסט גלִיקלִיך, אַז דו וואַרטסט אויף מײַן צורִיקקומעֶן און דִיעזעֶ ווערטעֶר וועֶלעֶן זײַן ווִי אַ שמײכעֶל פֿון דײנעֶ געֶלִיעבּטעֶ לִיעפּעֶן אויף דעֶר גרעֶנעֶץ פֿון מײַן געֶבּורטסלאַנד.

מײַן צוג וועֶט קומעֶן קײן רוים זונטאָג, זײגעֶר 7 פֿרִיה. וואַרט אויף מִיר אויפֿ׳ן וואָקזאַל. לאָז דײַן טײַעֶר געֶזִיכֿט זײַן דאָס עֶרשטעֶ, וואָס אִיך וועֶל זעֶהעֶן אִין רוים. ווען אִיך וועֶל דעֶרהעֶרעֶן דײַן שטִימעֶ... וועֶט מִיר אויסווײַזעֶן, אַז אִיך בִּין אִין הִימעֶל.

ד. ר.״

ראָמאַ אִיז אַלץ מעֶהר בּלאַס געֶוואָרעֶן לעֶזעֶנדִיג דִיעזעֶן בּרִיף. דִי דאָזִיגעֶ לִיעבּעֶ און גלויבּעֶן האָבּעֶן זִי דעֶרדרִיקט. טרעֶרעֶן זעֶנעֶן אָנגעֶלאָפֿעֶן אִין דִי אויגעֶן און זִיך געֶקויקעֶלט אִיבּעֶר דִי בּאַקעֶן.

אכטער טייל.

צוריק אהיים.

I.

שבת פריה איז דוד ראָסי אַרויסגעפאָהרען פון צוריך, נאָכדעם ווי עֶר האָט זיך געזעגענט מיט זיינע גוטע פריינד, וועלכע האָבען צוליעב איהם געמאַכט אַ באַל אין איינעם פון די אָרטיגע רעסטאָראַציעס.

ווען דער צוג האָט אָנגעהויבען לויפען, האָט ראָסי אָנגעהויבען טראַכטען וועגען ראָמאַן. ער האָט פערמאַכט די אויגען, וועלענדיג אין די געדאַנקען פאָרשטעלען זיך איהר בילד. ער האָט זיך געפיהלט גליקליך, די גאַנצע וועלט האָט איהם אויסגעזעהען שען. ער האָט זיך געפרייט ווי אַ קינד, ווען דער צוג איז אָנגעקומען נעהנטער צו איטאַליען.

דורכפאָהרענדיג דעם טונעל, האָט זיך די לאַנדשאַפט אומגעביטען. ראָסי האָט געעפענט דעם פענסטער, כדי אָנצושעפען די לופט פון געליעבטען פאַטערלאַנד.

עס איז געוואָרען פינסטער. דער צוג איז אַריינגעפאָהרען אין דער גרענעץ־סטאַציע חיאַסאָ, וואו ראָסי איז געוועזען זיכער, אַז ער וועט דאָ בעקומען אַ טעלעגראַמע פון ראָמאַ׳ן. קוים האָט זיך דער צוג געשטעלט, איז ראָסי אַרויסגעגאַנגען פון וואַגאָן. אָבער אין דעם מאָמענט זענען דריי זשאַנדאַרען, וועלכע האָבען בשעת דער רייזע דורכגעזעהען אַלע וואַגאָנען, צוגעגאַנגען צו איהם און דערלאַנגט אַ צונויפגעלעגטען פאַפיר.

ער האָט גענומען דאָס פאַפיר, געקוקט אַ ווײַלע אויף די סאָלדאַטען, גלייך ווי אַ דינער וואָלט איהם געטראָפען. דאַן האָט ער צוגענומען דאָס פאַפיר און גענומען לעזען.

דאָס איז געווען אַ בעפעהל, „צו אַרעסטירען דוד לעאָנע, וועלכער טראָגט דעם נאָמען דוד ראָסי.

גרויסע טראָפּען קאַלטען שווייס זענען אַרויס אויף זיין שטערען, ער האָט ווידער אַ קוק געגעבען אויף די סאָלדאַטען און אויסגעזעצט אין אַ געלעכטער. אַ שרעקליך געלעכטער איז דאָס געווען...

דער שעף־זשאַנדאַרמען איז געלאָפען צום טעלעגראַף מודיע זיין קיין רוים, אַז ראָסי איז אַרעסטירט.

... ווען דער צוג האָט ווידער געריהרט, איז ראָסי שוין געווען אַן׳אַרעסטאַנט און געזעסען צווישען צוויי זשאַנדאַרמען. קעגען איהם איז געזעסען אַ זשאַנדאַרמען־אָפיציער.

אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ אויף דער ברוסט האָט ראָסי ניט אויפגעהערט צו פרעגען זיך אַליין: ווער האָט זיך געקאָנט דערוויסען, אַז ער איז דוד לעאָנע און אַז שוין גאַנץ לאַנג איז ער פערמשפּט געוואָרען צום טויט?

נאָר איין פּערזאָן האָט געוואוסט די געהיימניש.

ראָסי האָט זיך אויפגעכאַפּט פון באַנק. ניין, דאָס איז ניט מעגליך! ס׳איז זעהר נידריג פון זיין זייט, אַז ער טראַכט אַזוי אפילו אַ ווײַלע.

קומענדיג קיין מילאַן, האָט שוין דאָרט געוואַרט אַ בעפעהל, מען זאָל ראָסי׳ן איבערלאָזען אַ טאָג אין מילאַן, כדי ניט אַרײַנברענגען איהם אין רוים און אויפרייצען דאָס פאָלק אין דער מיטען יום־טוב פון קעניגס קרוינונגס־טאָג, וועלכער קומט־פאָר מאָנטאַג.

מיט אַן׳אַרעסטאַנטען קאַרעטקע האָט מען איהם פון וואָקזאַל אָבגעפיהרט אין טורמע. דאָס פּובליקום האָט שוין געוואוסט וועגען זיין אַרעסט, און די קאַרעטקע איז כסדר געפאָהרען צווישען אַ גרויסען עולם נײַגעריגע מענשען.

אַ שרעקליכע נאַכט האָט ראָסי איבערגעלעבט אין אָסטראָג. זונטאָג פריה, אינ׳ם ערשטען טאָג פסחא, האָט איהם דער בעדינטער געבראַכט ברויט מיט וואַסער און אַ מאָרגענצײַטונג. ראָסי האָט מיט הונגער אָנגעהויבען לעזען די ידיעה וועגען זיין אַרעסט, נאָר ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אַז מען רעכענט איהם פאַר אַ געוועהנליכען פערברעכער, וועלכער איז שוין לאַנג געווען פערמשפּט פאַר אַ פערשווערונג, און

װעֶלכֿעֶר האָט זיִך פֿעֶרשטעֶלט פֿאַר אַ כּלל־טהוּעֶר און פֿעֶרנאַרט דאָס פֿאָלק — האָט עֶר מיִט כּעס אַװעֶקגעֶװאָרפֿעֶן דאָס בּלאַט.

פֿאַרנאַכֿט האָט דעֶר בּעֶדיִנטעֶר געֶבּראַכֿט אַנ׳אַנדעֶר צײַטוּנג, װעֶלכֿעֶ האָט עֶרקלעֶרט, אַז ראָסיִ׳ן האָט מעֶן אַרעֶסטיִרט ניִט פֿאַר אַמאָליִגעֶ חטאִים, נאָר כּדי ניִט דעֶרלאָזעֶן צוּ אַ נײַעֶם פֿעֶרבּרעֶכֿעֶן. צײַט דעֶר געֶװיִסעֶר פֿעֶבּרוּאַר־נאַכֿט איִז ראָסיִ געֶװעֶן איִן אויסלאַנד און דאָרט געֶמאַכֿט אַ פּלאַן, װעֶלכֿעֶר האָט בּעֶדאַרפֿט אויסגעֶפֿיִהרט װעֶרעֶן איִנ׳ם טאָג פֿוּן קעֶניִגס יוּבּיִלעֶאוּם.

אויך יעֶנעֶ נאַכֿט האָט ראָסיִ כּמעט ניִט פֿעֶרזוּכֿט שלאָפֿעֶן. אַ שרעֶקליִכֿעֶר פֿעֶרדאַכֿט האָט, װיִ אַ װאַמפּיִר, געֶזױגט דאָס בּלוּט פֿוּן זײַן האַרצעֶן. עֶר האָט זיִך בּעֶמיִהט פֿעֶרעֶנטפֿעֶרעֶן ראָמאַ׳ן. מעֶן האָט זיִ געֶצװאוּנגעֶן, זיִ איִז אַ שװאַכֿעֶ פֿרױ און ניִט געֶקאָנט בּײַשטעֶהעֶן. אָבּעֶר אוּמזאָנסט! „יוֹזעֶף ראָזעֶליִ׳ס טאָכֿטעֶר האָט בּעֶדאַרפֿט שטאַרבּעֶן, אײדעֶר פֿעֶרראַטעֶן!” האָט איִהם כּסדר געֶקלוּנגעֶן איִן אויעֶר.

איִן דעֶר פֿריִה האָט מעֶן איִהם געֶבּראַכֿט אַ נײַעֶ צײַטוּנג, „סיִעֶקאָלאָ”, דעֶר אָרגאַן פֿוּן זײַן פּאַרטײַ. דיִעֶזעֶ צײַטוּנג האָט איִהם דעֶרדריִקט מעֶהר װיִ אַלעֶ אַנדעֶרעֶ.

„מיִר האָבּעֶן אַלעֶ אותות וּמופֿתים, אַז דאָס, װאָס עֶס איִז געֶשעֶהעֶן, איִז אַרויסגעֶקוּמעֶן פֿוּן דעֶם פֿעֶרראַט פֿוּן אַ געֶװיִסעֶר מאָדנעֶ דאַמעֶ. שטעֶנדיִג דיִ אַלטעֶ געֶשיִכֿטעֶ: אַ פֿעֶררעֶטעֶרישעֶ פֿרױ האָט אַרײַנגעֶכאַפּט איִן נעֶץ און אויסגעֶגעֶבּעֶן אַ שװאַכֿעֶן מאַנספּעֶרזאָן. אַ חרפּה און אַ שאַנד צוּ איִהם!”.

עֶס איִז קײַן צװײַפֿעֶל ניִט. דאָס האָט ראָמאַ איִהם פֿעֶרראַטעֶן. זיִ האָט אַרויסגעֶגעֶבּעֶן דעֶם הײליִגסטעֶן געֶהײמניִס פֿוּן זײַן זעֶלעֶ און דיִ אַרבּײַט פֿוּן זײַן גאַנץ לעֶבּעֶן איִז יעֶצט געֶװאָרעֶן װיִ שטױבּ!

מעֶן איִז געֶקוּמעֶן איִהם זאָגעֶן, אַז עֶר דאַרף פֿאָהרעֶן קײַן רוים און װײניִגעֶר נײַן איִז עֶר שוין געֶװעֶן איִן װאַגאָן.

דעֶר צוּג איִז דוּרכֿגעֶלאָפֿעֶן אָהן אַ צאָהל טוּנעֶלעֶן, יעֶדעֶ װײַלעֶ אַרויסגעֶהעֶנדיִג פֿוּן פֿיִנסטעֶרניִש איִן ליִכֿטיִגקײַט. װעֶן ראָסיִ האָט צוּגעֶמאַכֿט דיִ אויסגעֶמוּטשעֶטעֶ אויגעֶן, האָט זיִך איִהם בּעֶװיִזעֶן ראָמאַ מיִט איִהר געֶװעֶהנליִכֿעֶן אויסדרוּק פֿוּן עֶהרליִכֿקײַט איִן איִהרעֶ אויגעֶן. עֶר האָט געֶפֿיִהלט, אַז נאָך אַלעֶמעֶן ליִעֶבּט עֶר זיִ, און װעֶט ניִט אויפֿהעֶרעֶן

זִי צו לִיעבּען. דִי דאָזִיגע אִיבּערצײַגונג האָט פֿון אִיהם צוגענומען זײַן בּעוואוּסטזײַן, ער האָט זִיך אויפֿגעריסען פֿון אָרט, געוואָלט אַרויסלויפֿען אִין קאָרִידאָר, אָבּער אײַנער פֿון דִי סאָלדאַטען האָט געחאַפּט און פֿערשלאָסען דִי טהִיר.

אִין אַלט=וועטשיאַ, ווען דער צוג האָט זִיך געשטעלט, האָט מען דערלאַנגט דורכ׳ן פֿענסטער צײַטונגען. ראָסִי האָט אויסגעשטרעקט דִי האַנד, צו בּעצאָהלען פֿאַר אַ צײַטונג, און צו זײַן גרויס פֿערוואונדערונג האָט ער דערפֿיהלט, זוי עמִיצער דרִיקט אִיהם פֿרײַנדלִיך דִי האַנד.

עפּעס אַ דִינער האָט געטראָגען אויף אַ טאַץ קאַווע און גערופֿען צו אִיהם:

– קאַווע! דער הערר ווִיל קאַווע? – און שטִיל האָט ער צוגעגעבען: אִיהר דערקענט מִיך נִיט, אַלטער פֿרײַנד? קאַווע! קאַווע!

דאָס אִיז געווען ראָסִיס קאָלעגע, דער דאָקטאָר.

– מִילך? אָט אִיז מִילך, צוואַנצִיג סאַנטִים... אַלץ אִיז גוט... עפֿען בּרייט דִי אויגען אִין רוים... אַרויסגעבען קלײַנגעלד? בּאַלד, בּאַלד... אִין דער לִינקער זײַט וואַרט אַ קאַרעטע... זײַ מוטִיג... קאַווע! קאַווע!

דער צוג האָט גערִיהט. דוד ראָסִי האָט גענומען דורכלעזען דִי צײַטונג, וועלכע אִיז געווען פֿול מִיט דער בּעשרײַבונג פֿון דִי גרויסע פּאַראַדען אִין קרוינונגס=טאָג. דער קענִיג האָט דעם פּרעמיער=מִינִיסטער געשענקט דעם העכסטען אָרדען אַנונציאַטִי און געוויִס וועט ער ווערען דִיקטאַטאָר. וועגען זִיך זעלבּסט האָט ער געפֿונען אַ ידיעה, אַז דִי פֿרוי, וועלכע האָט אִיהם פֿערראַטען, וואָהנט נאָך בִּיז יעצט אִין זײַן וואָהנונג. קײַן עהרלִיכע פֿרוי וואָלט נִיט וועלען זײַן אויף אִיהר אָרט, און וואָלט נִיט געקאָנט רוהִיג שלאָפֿען, ווען אִיהר קרבּן זִיצט אִין טורמע.

ראָסִי׳ן האָט זִיך געדאַכט, אַז עטוואָס שטִיקט אִיהם בּײַ׳ם האַלז. ער האָט אַרײַנגעשטעקט דִי האַנד אִין טאַש, וואו ס׳אִיז געלעגען דאָס פּאַפּיר מִיט׳ן בּעפֿעהל וועגען זײַן אַרעסט און ער האָט עס אִין כּעס צוקוועטשט. אַך! ווען ער וואָלט געקאָנט בּעגעגנען ראָמאַן און וואַרפֿען אִיהר אִין געזִיכט דִיזען פֿערשאָלטענעם דאָקומענט!

ווען דער צוג אִיז געלאָפֿען בּײַ׳ם בּרעג פֿון טִיבּער, האָט מען געקאָנט זעהען דִי גרויסאַרטִיגע פֿײַערווערק, וועלכע דאָס פֿאָלק האָט

אָנגעֶציִנדרעֶן אויף דיִ פֿלעֶצעֶר. עֶנדליִך איִז דעֶר צוג אַריַינגעֶפֿאָהרעֶן אויף דעֶר סטאַציָע, וואו עֶס איִז געֶוועֶן זעֶהר אַגרויס פּובּליקום. ראָסיִ האָט באַלד דעֶרקעֶנט מאַלאַטעֶסטעֶן.

— ביִטעֶ! — האָט געֶזאָגט דעֶר זשאַנדאַרם, און ראָסיִ איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן אויפ׳ן פּלאַטפאָרם. פֿון בּיידעֶ זייטעֶן זעֶנעֶן געֶשטאַנעֶן צוויי זשאַנדאַרמעֶן און אַזוי איִז מעֶן געֶגאַנגעֶן צוויִשעֶן עולם, צום טהיִר, וואו דעֶר בּעֶאַמטעֶר האָט אָבּגעֶנומעֶן דיִ בּיִלעֶטעֶן. דאָרט איִז געֶוועֶן אַ שרעֶקליִכעֶ עֶנגעֶניִש. פּלוצלינג האָט עֶמיִצעֶר געֶגעֶבּעֶן אַ שטאַרקעֶן זעֶץ דעֶם פֿאָדעֶרשטעֶן זשאַנדאַרם; עֶר האָט זיִך אומגעֶדרעֶהט, צו שיִצעֶן זיִך, און האָט בּעֶקומעֶן אַ זעֶץ פֿון דעֶר צווייטעֶר זייט און איִז שוין געֶלעֶגעֶן אויף דעֶר עֶרד. זיינעֶר אַ חבר האָט זיִך איינגעֶבּויגעֶן, איִהם אויפֿהויבּעֶן, דעֶר צווייטעֶר האָט אָנגעֶחאַפּט ראָסיִ׳ן בּיי׳ם אָרעֶם, אָבּעֶר איִן אַ ווייִלעֶ אַרום איִז איִהם דיִ האַנד אַראָבּגעֶפֿאַלעֶן, וויִ אָבּגעֶהאַקט, און עֶמיִצעֶר האָט אַ געֶשריי געֶגעֶבּעֶן צו ראָסיִ׳ן: — עֶנטלויפֿט, געֶשוויִנדעֶר!

דאָס איִז געֶוועֶן מאַלאַטעֶסטאַ. ראָסיִ איִז, וויִ אָהן געֶדאַנקעֶן, אַריִבּעֶר אויפ׳ן צווייטעֶן זייט פֿון פּלאַטפאָרם, אַריִבּעֶרגעֶשפּרונגעֶן איִבּעֶר דעֶר באַריעֶר, און זיִך אַריינגעֶזעֶצט איִן אַ קאַרעֶטקעֶ וועֶלכעֶ האָט געֶוואַרט מיִט אָפֿעֶנעֶ טהיִרלעֶך.

— וואָהיִן סיִניִאָר?

— פּלאַץ נעֶראָנעֶ — געֶשוויִנד!

ווען דיִ קאַרעֶטעֶ האָט זיִך פֿעֶרקעֶרעֶוועֶט אויף פּלאַץ מאַרגאַריִטאַ, איִז אַ מיִליִטעֶר־אָבּטיילונג געֶפֿלויגעֶן צום וואָגזאַל...

II.

נאָכ׳ן דורכלעֶזעֶן ראָסיִ׳ס בּריִף האָט זיִך ראָמאַ וויִ אויפֿגעֶוועֶקט פֿון איִהר פֿעֶרשטאַרטעֶן צושטאַנד, איִן וועֶלכעֶן זיִ האָט אַרויסגעֶגעֶבּעֶן איִהם, כּדי איִהם צו ראַטעֶוועֶן. זיִ האָט זיִך אָנגעֶהויבּעֶן אָבּגעֶבּעֶן דין וחשבּון, וואָס זיִ האָט געֶטהון און איִז אַריינגעֶפֿאַלעֶן איִן אַ שרעֶקליִכעֶר פֿעֶרצווייפֿלונג — וויִ ניִעדריִג זיִ איִז געֶפֿאַלעֶן!

שבּת, זייגער 10 פֿריה, האָבּען די צייטונגס=פֿערקויפֿער געשריען אין די גאַסען װעגען ראָסי׳ס אַרעסט.

ראָמאַ האָט זיך געפֿיהלט צו בּראָכֿען און קראַנק. אויף מאָרגען, אום פֿייַערטאַג, האָט זי ניט געקאָנט נעהמען אַבּיסען אין מויל. אין אָװענד האָט דער אַלטער גאַריבּאַלדער איהר געװאָרענט, אַז זי זאָל ניט אַרויסגעהען אין גאַס, װייַל דאָס פֿאָלק איז אויף איהר שטאַרק אויפֿגעבּראַכֿט.

מאָנטאָג פֿריה, װען ראָמאַ איז נאָך געלעגען אין בּעט, איז איהר געליבּטער הונד צוגעלאָפֿען און אַרויפֿגעלעגט די לאַפּעס אויף איהר קאָלדרע. ער איז געװען פֿערגיפֿטעט. זייַנע קלוגע אויגען האָבּען װי געבּעטען הילף. אין אַ שעה אַרום איז ער געפּגרט.

ראָמאַ׳ס געדאַנקען האָבּען יעצט גענומען אַן אַנדרע װענדונג. זי האָט פֿערשטאַנען, אַז אין אַלסדינג איז שולדיג דער בּאַראָן. ער האָט געשטערט איהר זעלען=רוהע און דאַרום איז זי געגאַנגען זיך מתודה זייַן פֿאַר׳ן אַלטען גלח. דער ודוי האָט איהר געבּראַכֿט צום פּאַפּסט, װעלכֿער האָט, צוליעבּ זייַן פֿרומקייט, אָנגערעדט זי צו פֿערראַטען איהר מאַן. דאָס איז אַ גאַנצע קייט, אָבּער דער ערשטער, דער הויפּטשולדיגער איז נאָר ער, דער בּאַראָן.

זי האָט געהאַסט דיעזען מענשען פֿאַר׳ן פֿאָטער, פֿאַר זיך און פֿאַר ראָסי׳ן.

מוזיק האָט געשפּילט אין די גאַסען. גרופּעס שכּורים האָבּען געשריען „לעבּען זאָל דער קעניג!” „לעבּען זאָל דער בּאַראָן בּאָנעלי!”. אַלע שענקען זייַנען געװען פֿול, מען האָט געטרונקען, געשפּיעלט אין קאָרטען און אין די טאַשען געהאַלטען פֿערשטעקטע מעסער. די גאַנצע שטאָדט איז געװען בּעפּוצט מיט פֿאָהנען. די געשרייען לכּבוד דעם קעניג און פּרעמיער האָבּען גאָר קייַן ענדע ניט געהאַט.

דער געפֿיהל פֿון האַס האָט זיך אַלץ מעהר געשטאַרקט אין ראָמאַ׳ס האַרץ.

די אַלטע פֿראַנציסקאַ האָט אין אָװענד געבּראַכֿט אַ צייַטונג. דעם בּאַראָנס פֿרוי איז שבּת געשטאָרבּען, דער קעניג האָט איהם בּעשענקט מיט׳ן אָרדען אַנונציאַטאַ, ער רעכֿענט זיך אַלזאָ, שוין, צום קעניגס פֿאַמיליע. הייַנט בּייַנאַכֿט װעט זייַן אַ גרויסער מיטאָג אין קװירינאַל (קע=

ניגליכען פּאַלאַץ), און מ׳האָפֿט, אַז דער פּרעמיער וועט ווערען דיקטאַטאָר.

ווייַטער האָט די צייַטונג געבראַכט אַ געשפּרעך פֿון איהר רעדאַקטאָר מיט׳ן באַראָן. דער קעניג איז גענייַגט צו מוחל זייַן די אַמאָליגע זינד און אויך פֿאַר דער הייַנטיגער ניט אייַנגעגעבענער פֿערשווערונג, אָבער צי מעג מען פֿערצייַהען אַזעלכע פֿערברעכען?

אַלזאָ, מען וויל שוין צוריקנעהמען דעם קעניגס הבטחה, צו שענקען ראָסי׳ן דאָס לעבען... ראָמאַס אייגען זענען פֿערגאָסען געוואָרען מיט בלוט, ווען זי האָט דאָס געלעזען. דער באַראָן וויל אָנרעדען דעם קעניג, ער זאָל צוריקנעהמען זייַן פֿערשפּרעכען. פֿאַר אַזאַ מענשען איז ניטאָ קיין משפט אויף דער ערד; מען בעדאַרף איהם אַלזאָ שיקען צו גאָט׳ס משפט!

דיזער געדאַנקען האָט בייַ ראָמאַ׳ן ניט אויסגעזעהען מערדעריש. איהר האַר׳ן האָט געקלאַפּט גוואַלדיג, אָבער נאָר דורכ׳ן בעגעהר, צו אויספֿיהרען איהר פּלאַן ווי אַם געשווינדסטען.

אָבער ווי אַזוי וועט זי דאָס אויספֿיהרען? אפשר זאָל זי זיך מאַכען, גלייַך ווי זי גיט זיך איהם אונטער, און איהם אַראָבברענגען צו זיך? ניין, דאָס איז געגען איהר עהרליכער נאַטור. בעסער וועט זי געהן בייַ נאַכט אויף׳ן „פּלאַץ לעאָנע” און וואַרטען, ביז דער באַראָן וועט זיך אומקעהרען פֿון קעניגליכען הויף. פֿעליקס וועט זי אַרייַנלאָזען. זי וועט זיך זעצען אין בעראַטונגס=זאַל נעבען טהיר און, ווען דער באַראָן וועט עפֿענען די טהיר, וועט זי זיך וואַרפֿען אויף איהם.

אין שופֿלאָד האָט ראָמאַ געפֿונען דעם רעוואָלווער, וועלכען ראָסי האָט בייַ איהר איבערגעלאָזט. אויפ׳ן הענטעל איז אויסגעקריצט ראָסי׳ס נאָמען, אָבער דאָס מאַכט ניט אויס. ראָסי איז אין טורמע, אַלזאָ וועט איהם קיינער ניט חושד זייַן, און וועגען זיך אַרט איהר ניט. ווען זי וועט אויספֿיהרען דעם פּלאַן, וועט זי אַלייַן מודה זייַן, פֿאַר׳ן טויט האָט זי קיין מורא ניט.

דאָס אַלטע פּאָר פֿאָלק איז געקומען זאָגען, אַז זיי געהען אַביסעל אין גאַס, צו זעהען די אילומענאַציעס, וועלכע וועלען געדויערען ביז האַלבע נאַכט. אַלע אייַנוואָהנער פֿון הויז זענען אַוועקגעגאַנגען זעהען, די טהיר אונטען בלייַבט אָפֿען; נאָר איהר טהיר זאָל ראָמאַ גוט פֿערשליסען.

ווען זײ זענען אַרויסגעגאַנגען, האָט ראָמאַ גענומען שרײַבען אַ בריעף:

„טײַערסטער! איך האָב מיך דערוואוסט, וואָס עס איז געשעהען בײַ דער גרענעץ און איך בין פֿערצווײַפֿעלט. איך קאָן זאָגען וועגען זיך, אַז מײַן כּוונה איז געווען נאָר צום בעסטען. איך שווער פֿאַר גאָט, אַז איך האָב דיך אַרויסגעגעבען, נאָר כּדי צו ראַטעווען דײַן לעבען. און הגם איך וועל שוין ניט האָבען קײַן מינוט גליק אין מײַן לעבען, זאָג איך, אַז דאָס צווייטע מאָל וואָלט איך אויך דאָס זעלבע געטהון...

אפשר וועסטו מיר אַמאָל פֿערצײַהען, אָבער איך וועל קײנמאָל ניט פֿערצײַהען, ניט מיר, ניט דעם מענשען, וועלכער האָט מיך געצוואונגען דערצו.

אײדער דו וועסט ערהאַלטען דיזען בריף, וועט געשעהען אין רוים אַ גרויסע זאַך.

דו האָסט מיר אַמאָל געזאָגט, אַז די געטליכע השגחה שיקט אַראָב אויף דער וועלט מענשען, וואָס זײער פֿליכט איז צו דערמאָנען די טיראַנען, אַז זײ זענען נאָר מענשען. די השגחה האָט אויסגעוועהלט מײַן שוואַכע האַנד צו אויספֿיהרען אַגרויסע אויפֿגאַבע, אָבער דו ברויכסט ניט וויסען דערפֿון, אײדער אַלץ וועט זײַן געענדיגט.

איך געזעגנע מיך מיט דיר, טײַערסטער! אויב דו קאָנסט, פֿערצײַהע... איך וועל דאָס פֿיהלען... אפילו דאָרט... וואָהין איך געה אַוועק.

דײַן ליעבענדע, אומגליקליכע ראָמאַ״

דער זײגער האָט אויסגעשלאָגען עלף. ראָמאַ האָט אָנגעטהון דעם הוט, און זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זאַכען פֿון צימער. זי האָט געוואוסט, אַז מעהר וועט זי אַהער ניט קומען...

דאָס האַרץ האָט איהר גוואַלדיג געקלאַפּט, ווען זי האָט געעפֿענט דעם שרײַבטיש. פּלוצלינג האָט זי דערהערט עמעצענס טריט אויף די טרעפּ... זי קען זײ... דאָס איז דער באַראָן...

איהר גאַנצער קערפּער האָט געציטערט. דער באַראָן געהט אַלץ נעהנטער. ער קלאַפּט שוין אין טהיר.

אין ערשטען מאָמענט איז זי ניט געווען אים שטאַנד צו ענטפֿערן. דאָס קלאַפּען האָט זיך ווידערהאָלט.

ראָמאַ איז געקומען צו די גערַאנקען.

– ביטע! – האָט זי אויסגעשריִען.

III.

– טייערע ראָמאַ! – האָט געזאָגט דער באַראָן אַריינגעהענדיג. – איך ברענג דיר אַ גוטע נייעס. אַלץ איז געגאַנגען אַם בעסטען, איך קאָן דיר נאָר גראַטולירען.

ראָמאַ איז געשטאַנען אָנגעלעהנט אָן שרייבטיש, בלאַס און ציטערנדיג ווי אין פיבער.

– מען האָט דעם מענשען אַרעסטירט ביי דער גרענעץ – געוויס האָסטו וועגען דעם געהערט. ער האָט בעדאַרפט קומען אַהער שבת פריה. כדי דאָס פאָלק זאָל ניט אויפגערעגט ווערען, האָט מען איהם פערהאַלטען אין מילאַן ביז היינט פריה. די געפלאַנטע פערשווערונג האָט בעקומען אַ טויט=קלאַפ, אונזער אונרוה האָט זיך געענדיגט. היינט ביינאַכט וועט מען ברענגען ראָסי׳ן קיין רוים און פערשליסען אין געפענגניס, פון וועלכען ער וועט שוין קיינמאָל ניט אַרויסגעהען.

דער באַראָן האָט גערעדט הויך און שנעל. אויפגערעגט נאָך פון היינטיגען באַל ביי׳ם קעניג. ראָמאַס נערווען זענען געווען געשפאַנט אויפ׳ן העכסטען גראַד, אָבער זי האָט געשוויגען.

– דאָס איז דיין, ניט מיין פערדינסט, טייער קינד. דו האָסט אַרויסגעוויזען גרויס קלוגשאַפט. „לאָז מיר איהם איבער” – האָסטו געזאָגט. איך האָב געפאָלגט, און דו האָסט ווירקליך אויסגעפיהרט די גרויסע טהאַט. אָבער וויפיעל האָסטו איבערגעליטען, כדי צו קומען צום ציעל! בערעדונג, בעליידיגונג, אָרעמקייט, זאָגאַר שאַנדע האָסטו איבערגעטראָגען. עס איז קיין וואונדער ניט, אַז דער מענש האָט זיך געלאָזט אַרייננאַרען. די גאַנצע געזעלשאַפט איז ניט געווען קיין מבין אויף דיעזע קאָמעדיע, אפילו איך זעלבסט האָב מאַנכעס מאָל געצווייפעלט וועגען דיר...

– צי יעצט? – האָט ראָמאַ געטראַכט. דער באַראָן, אָנגעלעהנט אָן קאָמין, איז געשטאַנען מיט׳ן פנים צו איהר.

– אָבער דו האָסט געוואוסט, וואָס דו טהוסט, טייער קינד. דו

האָסט איהם פֿערדרעהט דעם קאָפּ, עֶר האָט דיר אַרויסגעזאָגט זײַנע פֿערבאָרגענסטע געדאַנקען, און ווען ס'איז געקומען דער פּאַסענדער מאָמענט, ביזט דו געוועזען פֿאַרטיג צו טהון. „ווען עֶר וועט קומען צום שפּיץ פֿון זײַנע פֿאַנטאַזיעס — וועט עֶר פֿאַלען" האָסטו מיר געזאָגט,

ראָמאַ'ס האַרץ האָט געקלאַפּט אַזוי שטאַרק, גלײַך ווי עס וויל אַרויסשפּרינגען.

— אַדאַנק דיר איז דיעזער פֿײַנד פֿון דער געזעלשאַפֿט, דער בעלײַדיגער פֿון פֿרויען געפֿאַלען. מען בעדאַרף בעוואונדערען דײַנע געשיקליכקייט, דײַן דיפּלאָמאַטיע! און לאָז עמיצער זאָגען, אַז אַ פֿרוי איז ניט פֿעהיג צו גרויסע מעשים!

— אַך, ווי איך האַס איהם! — האָט ראָמאַ געטראַכט.

דער באַראָן האָט צוקנעפּעלט דעם פּאַלטאָ, און אויף זײַן שנײַ־ווײַסען העמד האָט געבליאַסקעט דער אָרדען פֿון סט' אַנונציאַטאַ.

— איבער גאַנץ אייראָפּאַ וועט צופֿליהען די ידיעה, אַז די גרויסע בערשווערונג איז פֿערניכטעט געוואָרען באַלד אין אָנפֿאַנג. אָבער די וועלט וועט זיך אויך דערוויסען, ווי עס קאָן בעשטראָפֿען אַ פֿרוי, וועלכע מען האָט געהאַט די העזה צו בעלײַדיגען!

— אויף וואָס וואַרט איך? — האָט ראָמאַ געטראַכט, דריקענדיג הינטער זיך דאָס הענטיל פֿון רעוואָלווער.

— ווי פֿערוואונדערען וועט זיך די גאַנצע וועלט, דערוויסענדיג זיך אַלסדינג! מען שטויסט זיך שוין עפּעס... און ווען מען וועט דערזעהען, אַז דו געהסט צוריק צום אַלטען לעבען...

דער באַראָן האָט געשמייכעלט, צוגעבענדיג חשק.

— אַלץ וועט דיר צוריקגעגעבען ווערען, טייערסטע. קאַרעטען, ציערונג, אַ ראָסקאָשנע וואָהנונג. אין יעדער סעקונדע קאָנסטו ווערען די גרויסע דאַמע, וועלכע ביזט געוועזען לאַנג.

ראָמאַ'ן האָט פֿערפֿעהלט אָטעם.

— אָבער פֿאַר וואָס זיצטו ניט, מײַן קינד? איך האָב דיר צו זאָגען אַ וויכטיגע נײַעס. די באַראָנין איז געשטאָרבען. די אָרעמע איז אויסגעגאַנגען שבת. צי זאָל איך שפּיעלען אַ קאָמעדיע און זיך מאַכען ווי פֿערטרויערט? צו וואָס? פֿונפֿצעהן יאָהר בין איך געוועזען צוגעשמידט צו אַ לעבענדיגען מת. צי זאָל איך זײַן טרויעריג, וואָס ענדליך בין איך געוואָ-

רעֶן פְּרײַ?... ראָמאַ, זעֶץ דיִך, שטעֶה ניִט אַזוֹי... טײַערסטעֶ ראָמאַ, איִך בּיִן פְּרײַ, און מיִר קאָנעֶן חתונה האָבּעֶן. דוּ קאָנסט ווערעֶן מײַן פְרוֹי, וועֶלכעֶ דוּ בּיִזט שוֹין, אײַגעֶנטליִך, לאַנג.

— יעֶצט — האָט ראָמא געֶטראַכט, געֶהעענדיִג אַפּאָר טריִט פאָרווערטס.

— האָבּ פאַר קײַן זאַך קײַן מורא ניִט. יעֶצט ווֹעֶט דיִך קײַנעֶר ניִט סמעֶיעֶן צוּ בּעֶלײדיִגעֶן. אַלעֶ טהיִרעֶן וועֶלעֶן זײַן פאַר דיִר אָפעֶן.

— ציִ דאָס איִז אַלץ, וואָס דוּ האָסט מיִר געֶהאַט צוּ זאָגעֶן! — האָט ראָמאַ געֶפרעֶגט.

— נאָך ניִט איִן גאַנצעֶן. איִך וועֶל דיִר זאָגעֶן נאָך עֶפּעֶס, וועֶלכעֶס איִן גיִכעֶן וועֶלעֶן אַלעֶ צײַטונגעֶן בּעֶשטעֶטיִגעֶן. דעֶר קעֶניִג האָט מיִך געֶמאַכט פאַר דיִקטאטאָר. דאָס הײסט, אַז דיִר וועֶט מעֶן בּעֶווײַזעֶן מעֶהר עֶהרעֶ, וויִ דעֶר קעֶניִגעֶן. דיִ פרויעֶן, וועֶלכעֶ האָבּעֶן זיִך יעֶצט אויסגעֶדרעֶהט צוּ דיִר מיִט דעֶר פּלײצעֶ, וועֶלעֶן בּײגעֶן דעֶם קאָפּ פאַר דיִר.

— וואַרט! — האָט ראָמאַ אויסגעֶשריִעֶן.

דעֶר בּאַראָן איִז צוגעֶגאַנגעֶן נעֶהנטעֶר צוּ איִהר, אָבּעֶר זיִ האָט געֶמאַכט אַנאָבּ׳שטויסעֶנדעֶ בּעֶוועֶגונג.

— דוּ גלויבּסט, אַז איִך וועֶל בּעֶשטעֶטיִגעֶן דיִעזעֶן ליִעגעֶן?

— וועֶלכעֶן ליִעגעֶן, טײַעֶר קיִנד?

— אַז איִך האָבּ אַרויסגעֶגעֶבּעֶן דוד ראָסיִ, כּדי איִהם אומצוּבּרעֶנגעֶן. איִך, אומגליִקליִכעֶ האָבּ איִהם טאַקיִ אַרויסגעֶגעֶבּעֶן, אָבּעֶר דוּ ווײסט זעֶהר גוּט, פאַר וואָס. איִך האָבּ דאָס געֶטהון, ווײל איִך בּיִן געֶוועֶן געֶצוואונגעֶן, דוּ האָסט מיִך געֶצוואונגעֶן. יעֶצט וויִלסטוּ, איִך זאָל זאָגעֶן, אַז איִך האָבּ איִהם בּכּיוון אומגעֶבּראַכט און דוּ וויִלסט מיִך דעֶרפאַר בּעֶפריִדיִגעֶן?

איִהרעֶ אויגעֶן האָבּעֶן געֶגליִהט פוּן כּעֶס.

— דוּ מײנסט, איִך בּיִן אַ מעֶרדעֶריִן, וועֶלכעֶר מעֶן צאָהלט פאַר פעֶרגאָסעֶנעֶ בּלוט? — דוּ קומסט מיִר פאָרשלאָגעֶן חתונה האָבּעֶן, דאָ, איִן וואָהנונג פוּן מײַן מאַן?

איִהרעֶ גרויסעֶ אויגעֶן זעֶנעֶן געֶוועֶן פעֶרדונקעֶלט דורך טרעֶרעֶן.

— ניִט קוקעֶנדיִג דאַרויף, וואָס איִך האָבּ געֶטהון, איִז עֶר מײַן מאַן!

דעֶר בּאַראָן האָט געֶגלעֶט דיִ וואָנסעֶן און געֶזאָגט מיִט אַ העֶרצליִכעֶן טאָן:

– דײַן חתונה האָט קײן שום בעדײַטונג ניט לױט'ן געזעץ און די קירכע קאָן זי יעדע מינוט מבטל מאַכען, װײַל דו ביסט ניט געטױפֿט, אַלזאָ געהערסט דו ניט צו דער קאַטױלישער קירכע. און אױב דו האָסט פֿערלאָרען אײן מאַן, איז דער צװײטער – טרײַער און מעהר איבערגעגעבען, גרײט אַלסדינג צו לעגען בײַ דײַנע פֿיס, װעהרענד יענער װאָלט דיר גאָרנישט געקאָנט געבען... איבעריגענס, יענער איז שױן אױסגעשטראָכען פֿון דײַן לעבען... איהר קאָנט זיך ניט פֿעראײניגען... אָבער איך בין דאָ... בעטראַכט זיך נאָר, ראָמאַ... פֿערשטעה, װאָס איך לעג דיר פֿאָר. צי איז דאָס ניט אַ בעװײז פֿון גבורה פֿון מײַן זײַט, אַז איך װיל חתונה האָבען מיט אַ פֿרױ, װעלכע גאַנץ רױם פֿעראַבשױעט?

ראָמאַ'ן האָט געשטיקט דעם כעס און די שאַנד.

– קײנמאָל האָב איך בײַ קײנעם ניט געבעטען קײן זאַך, זאָגאַר בײַ מײַן מוטער, װען איך בין געװעזען אַ קינד, און הײַנט, װען איך פֿערנעהם די העכסטע שטעלע אין לאַנד, בעט איך דיך אױף די קניע, ראָמאַ.

מיט אַ פּלוצליכע בעװעגונג איז ער געפֿאַלען פֿאַר איהר אױף די קניע און געװאָלט האַפּען דעם זױם פֿון איהר קלײד, אָבער זי איז געשװינד אָבגעשפּרונגען, גלײַך װי זײַן בעריהרונג װאָלט זי פֿערפֿלעקט.

– שטעה אױף! – האָט זי אױסגעשריען שאַרף, איך קאָן זײַן שולדיג, אָבער איך בין ניט נידערטרעכטיג. איך פֿערשטעה, װי גרױס איז דײַן אָפּפֿער, װעלענדיג חתונה האָבען מיט מיר, דו בעדאַרפֿסט עס מיר ניט דערמאָנען, אָבער דײַן פֿרױ װעל איך ניט זײַן, אפילו װען דו װעסט מיר לעגען אַ קרױן צו די פֿיס.

דער באַראָן איז אױפֿגעשטאַנען און געפּרובט אַ שמײכעל טהון.

– װי דו װילסט. איך מוז בעשטעהען אױף דײַן אורטהײל. אָבער... אױב דיך אַרט ניט די פֿערגאַנגענהײט, בעדאַרפֿסט דו טראַכטען װעגען דער צוקונפֿט.

ראָמאַ האָט מיט שרעק אַ קוק געגעבען אױף איהם.

– עס פֿערשטעהט זיך, אַז איך װעל מעהר ניט ליגען אױף דער ערד פֿאַר אַ פֿרױ, װעלכע פֿעראַכטעט מיך, פֿאַר מיר װעט גענוג זײַן, צו בעשטראָפֿען דעם מענשען, װאָס דורך איהם האָב איך פֿערלאָרען דיעזע פֿרױ.

– דו האָסט אַלזאָ בּרעה אָנרעדען דעם קעניג, ער זאָל בּרעכען זײַן הבטחה?

– דער קעניג האָט דאָ גאָר ניט וואָס צו טהון, ווען ער האָט מיך געמאַכט פֿאַר דיקטאַטאָר.

– אַלזאָ, דעם קעניגס ווערטער, אַז ראָסי׳ם שולד וועט געשענקט ווערען, האָבּען קײן שום בּעדײַטונג ניט?

– נײן, דאָס איז מײַן לעצטעס וואָרט און יעצט אַדיע!

ראָמאַ האָט אויסגעשטרעקט דעם רעוואָלווער, וועלכען זי האָט געשווינד אַרויסגעחאַפּט פֿון שרײַבּטיש.

– דו וועסט ניט אַרויסגעהען פֿון דאַנען!–האָט זי אויסגעשריען.

דער בּאַראָן איז געשטאַנען אונבּעוועגט; עס איז געוואָרען אַ ווײַלע שטיל, ווי אין אַ קבר.

עפּעס אַ קאַרעטע איז צוגעפֿאָהרען צום הויז, עס האָבּען זיך געהערט עמיצענס גיכע טריט אויף די טרעפּ.

ראָמאַ האָט זײ געהערט. זי האָט געציטערט אין גאַנצען קערפּער, דאָס האַרץ האָט געצאַפּעלט, גלײַך ווי עס וויל פּלאַצען. עס האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין טהיר... נאָך אַמאָל... דאָס קלאַפּען איז געווען אונגעדולדיג, פֿיבּעריש.

ראָמאַ האָט פֿערגעסען וועגען עקזיסטענץ פֿון בּאַראָן, און איז געשטאַנען ווי צוגעשמידט צום אָרט. דער בּאַראָן האָט אויך אַלסדינג פֿערשטאַנען און איז אויך געשטאַנען ווי פֿערשטײנערט.

עמיצענס אַ ציטערנדע שטימע האָט גערופֿען: „ראָמאַ!”.

ראָמאַ האָט אַ געשרײ געגעבּען און אַרויסגעלאָזט דעם רעוואָלווער פֿון האַנד. דער בּאַראָן האָט איהם בּאַלד אויפֿגעהויבּען. ער איז דער ערשטער געקומען צו די געדאַנקען.

– שטיל! – האָט ער געזאָגט – לאָז איהם אַרײַן. איך וועל מיך בּעהאַלטען אין יענעם צימער. אָבּער געדענק, אויבּ דו וועסט איהם זאָגען וועגען מײַן געגענוואַרט, וועל איך איהם אַוועקלעגען טויט אויפֿ׳ן אָרט.

דער בּאַראָן איז געשווינד אַרויסגעגאַנגען אין צווײטען צימער און די שטימע הינטער׳ן טהיר האָט ווידער גערופֿען „ראָמאַ!”.

ווי אַ שכּורע איז ראָמאַ צוגעגאַנגען צום טהיר און זי געעפֿענט.

IV.

דורכפֿאָהרענדיג די גאַסען און פלעצער פֿון רוים, האָט ראָסי געזעהען די טריאומף־טויערען, די פֿאָהנען, די בלומען, רעשטען פֿון די פֿײַערליכקײַטען, און אין איהם האָט געוואָקסען דער בעגעהר, וואַרפֿען צו ראָמאַ׳ס פֿיס די בעווײַזען פֿון איהר מסירה.

אָבער ווען ער איז געקומען אין איהר וואָהנונג און זי האָט איהם געעפֿענט די טהיר, איז זײַן כעס צושמאָלצען געוואָרען, זעהענדיג זי אַ בלאַסע, אַנ׳אָבגעצעהרטע און ער האָט זי געוואָלט אַרומאַרמען.

ראָמאַ האָט געוואוסט, אַז דאָס איז ראָסי הינטער׳ן טהיר און דאָך, ווען זי האָט איהם דערזעהען, האָט זי אַ געשרײַ געגעבען און שרעק האָט אויסגעדריקט איהר געזיכט. זי האָט אַקוק געגעבען אויף זײַן פּנים, וואָס איז געענדערט געוואָרען דורך שמערץ און פּײַן און זי האָט אויפגעהויבען די הענד איבער׳ן קאָפּ, גלײַך ווי זי וויל זיך פֿערשטעלען פֿאַר אַ זעץ.

דאָס האָט נאָך מעהר דערוועקט ראָסי׳ס רחמנות אויף איהר. ער האָט געפֿיהלט, אַז ניט קוקענדיג דאַרויף, וואָס זי האָט געטהון, ליעבט ער זי און וועט זי ליעבען ביז ענדע לעבען.

ער האָט געעפֿענט דאָס מויל, אָבער ניט געקאָנט קײן וואָרט אַרויסרעדען. מיט אַ ציטערנדע האַנד האָט ער אַרויסגעחאַפּט פֿון טאַש דעם צוקנײטשטען בעפֿעהל וועגען זײַן אַרעסט.

— זעה! — האָט ער געזאָגט פֿערשטיקט.

ראָמאַ איז געפֿאַלען אויפ׳ן שטול ווי אונמעכטיג.

— זאָג אַז דו ווײסט גאָר ניט וועגען דעם, ראָמאַ!

זי האָט פֿערדעקט דאָס געזיכט מיט די הענד און געשוויגען.

— זאָג; ראָמאַ, זאָג!

זי האָט געמײנט, אַז ער וועט שרײַען אויף איהר און יעצט ציטערט גאָר זײַן קול פֿון רחמנות און אויפרעגונג. זי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ קוק געגעבען; זי האָט געוואָלט רעדען, אָבער איהר שטימע איז פֿערשטיקט געוואָרען און זי האָט ווידער צראָבגעלאָזט דעם קאָפּ,

ער איז געווען איבערצײַגט אין איהר שולד און דאָך האָט ער געקעמפּפט מיט זיך, געוואָלט געפֿינען פֿאַר איהר עפּעס אַנ׳אויסרײד, אַ תּירוץ.

– דיִ צײַטונגען שרײַבען, אַז דו האָסט מיִך אַרויסגעגעבען, ראָמאַ; דאָס קאָן אָבער ניִט זײַן, זאָג, אַז ס׳איִז ניִט אַזוי.

זיִ האָט געשוויִגען.

– וועה, אָט דיִעזער אורטײַל איִז אַרויסגעגעבען אויף דוד לעאָנע. דיִעזער נאָמען האָט געקאָנט געשריִבען ווערען נאָר מיִט מענשליִך בלוט. אום גאָטעס וויִלען, ראָמאַ, זאָג: ציִ דו האָסט עס אויפגעשריִבען.

זיַ האָט געשוויִגען.

– איִך האָב דיִר אַלסדיִנג געזאָגט, ראָמאַ! געדענקסט; דאָ איִן דעם זעלבען ציִמער. דו האָסט דאָך ניִט געקאָנט אַרויסגעבען דעם זוהן פון דײַן אײַגענעם פאָטער! אַ יאָ?

ראָמאַ האָט אָנגעהויבען וויינען.

– מיִר האָט זיִך געדאַכט, אַז נאָר איין פּערזאָן אויף דער גאַנצער וועלט ווייס וועגען דוד לעאָנע. נאָר, אפשר איִז געווען נאָך עמיִצער, וועלכער האָט וועגען דעם געוואוסט? העלף מיִר זיִך דערמאָנען. אָדער אפשר זענען מײַנע בריִף אַרײַנגעפאַלען איִן פרעמדע הענד און דו קאָנסט ניִט זײַן פעראַנטוואָרטליִך דאַפיִר, צו איִז אַזוי געווען? זאָג, האָב קײַן מורא ניִט.

זיִ האָט ניִט געקאָנט אַקוק געבען איִן זײַנע אויגען, זיִ האָט געפיִהלט, אַז זײַן געזיִכט דריִקט=אוים פערצווייפלונג.

– איִך געדענק, אַז איִן איינעם פון מײַנע בריִף האָב איִך אַרויסגעזאָגט דיִעזען נאָמען. אָבער דו האָסט דאָך ניִט געקאָנט אַרויסגעבען דעם הייליִגסטען סוד פון מײַן זעלע. זאַג מיִר, אַז דאָס איִז אונמעגליִך! גיִב אַקוק אויף דעם פיִנגעריִל, וועלכען דו טראָגסט, דו ביִזט דאָך מײַן פרוי, ציִ קאָן אַ פרוי אומברענגען איִהר אײַגענעם מאַן?

ער האָט אָנגעכאַפּט איִהר האַנד און זיִ האָט אָנגעהויבען הויך וויינען.

דו האָסט געשוואָרען, אַז וואָס עס זאָל ניִט געשעהען, וועסטו מיִר געטרײַ זײַן ביִז צום סוף... מיִר האָבען חתונה געהאַט פאַר גאָט, און קײַן מאַכט קאָן אונז ניִט צורײַסען. אַלזאָ איִז עס אונמעגליִך, ראָמאַ, זאָג!

ער האָט אַרויסגעלאָזט איִהר האַנד, וועלכע איִז מאַטלאָז אַראָבגעפאַלען און נאָך אַ ווײַלע שווײַגען האָט ער וויִעדער אָנגעהויבען רעדען.

דיִ צײַטונגען זאָגען, אַז אויך אונזער חתונה איִז געווען איין אַקט פון דער קאָמעדיע, וועלכע דו האָסט געשפּיִעלט. דאָסזעלבע האָבען

געזאָגט מײַנע פֿרײַנד, אָבער איך האָב מיך מיט זײַ צוקריגט, װײַל איך האָב ניט געװאָלט דאַרין גלױבען און איך װעל ניט גלױבען, כל זמן דו אַלײן װעסט מיר ניט זאָגען, אַז דאָס איז אמת!

מיט גרױס אַנשטרענגונג האָט זי אַרױסגערעדט: — האָב רחמנות אױף מיר! איך קאָן ניט רעדען, איך קאָן ניט טראַכטען.

ער האָט אױף איהר אַ קוק געגעבען פֿאָרשענדיג, גלײַך װי ער װאָלט װעלען אַרײַנקוקען טיעף אין איהר נשמה.

— איך װײס זעהר גוט, אַז דו קאָנסט מיר ניט מוחל זײַן... אָבער װען איך זאָל קאָנען דיר ערקלערען...

ערקלערען? װעלכע ערקלערונג קאָן דאָ זײַן? צי דו האָסט מיך אַרױסגעגעבען דער מאַכט?

— איך האָב געשריבען בריף, װעלכע דו האָסט ניט ערהאַלטען...

— אָבער, צי האָסט דו מיך אַרױסגעגעבען?

— יאָ,

זײַן בלאַס געזיכט איז געװאָרען גרױ.

— אַלזאָ איז דאָס אמת — האָט ער קױם אַרױסגערעדט — אמת, אַז דו ביסט געקומען אַהער, כדי מיך אָבנאַרען און פֿערראַטען, אומברענגען.

ראָמאַ האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ און ניט געפּרובט מעהר זיך צו פֿערענטפֿערן. ראָסי האָט אױסגעריבען די אױגען און געזאָגט מיט האַרץ.

— און דאָך איז עס אונמעגליך, אַז דו זאָלסט מיך אומברענגען צוליעב נקמה. איך האָב דיך טאַקי בעלײדיגט, בין געװען שרעקליך אינפֿערשעמט, אָבער גלײַך, װי איך האָב דערקענט מײַן שולד, האָב איך געטהון אַלסדינג זי צו אָבװישען. צײַט דאַמאָלס בין איך געװען דײַן פֿרײַנד און בעשיצער. אַלזאָ האָסטו דאָך ניט געקאָנט, זיך נוקם זײַן אין מיר.

— נײן, נײן.

— אַלזאָ איז אַ ליגען, אַז דו האָסט עס געטהון צוליעב דעם באַראָנס טובה?

— יאָ,

— דיעזער מענש האָט אָבגענאַרט דײַן פֿאָטער, האָט געװאָלט דיך אָבנאַרען, און דו האָסט איהם, פונקט װי איך?

— מיט מײַן גאַנצער זעלע פֿערהאַס איך איהם.

– אַלזאָ, פאַר וואָס האָסטו מיך איבערגעגעבען אין זיינע הענד?

– דאַדורך... וויַיל...

פון צווייטען צימער האָט זיך געהערט אַ פערשטיקט שטימע אָבער ראָסי האָט דאָס ניט בעמערקט.

– אֶפשר האָט ער דיך גענויט, געצוואונגען? אפשר ווען איך האָב דיך איבערגעלאָזט אַליין, עלענד, האָט ער פערשפּראָכען צו זיין גוט צו דיר... זאָג, ער האָט דיר עפּעס פערשפּראָכען?

– יאָ, ער האָט פערשפּראָכען, אַז ער וועט דיר ראַטעווען דאָס לעבען.

– דאָס לעבען! און דו האָסט מיך אַרויסגעגעבען, וויַיל ער האָט מיר געוואָלט ראַטעווען דאָס לעבען! צי האָסטו ניט געוואוסט, אַז מיר איז ליעבער טויזענד מאָל פערלירען דאָס לעבען, איידער זעהען ווי פון מיין אַרבייט איז געוואָרען אַ תל? דו האָסט דאָך געבראַוכט צו וויסען.

זיין שטימע האָט געציטערט פון כעס.

– איידער איך האָב מיך בעשלאָסען אויף אונזער חתונה, האָב איך דיר אַלסדינג אויסגעזאָגט, דו האָסט דיך ניט געשראָקען. האָסט געזאָגט, אַז דו געהערסט צו די פרויען, וועלכע, ווען זיי קאָנען ניט העלפען די מענער אין דער אַרבייט, געהען זיי אַוועק אָן אַ זייט, אָבער זיי שטערען ניט! ווען מיר האָבען זיך געזעגענט ביי׳ם טהיר פון דער קירכע, האָסטו פערשפּראָכען, צו זיין מוטיג, העלדיש. ביסט גרייט געוועזען, טיילען מיט מיר טורמע, פערשיקונג, אפילו טויט. און יעצט, דאַדורך וואָס דער שונא האָט פערשפּראָכען מיר שענקען דאָס לעבען.. אַך גאָט, גאָט!

– דוד! – האָט זי געזאָגט שלוכצענדיג – איך קאָן דיך ניט בעטען אום פערצייהונג...

– איך האָב דיר געגלויבט, ווי קיינמאָל קיינעם ניט אויף דער גאַנצער וועלט; אַלסדינג האָב איך ערוואַרט, נאָר ניט דאָס!

גראָבע טרערען האָבען זיך געקויקעלט איבער זיין געזיכט.

– דוד, דו קאָנסט מיר ניט פערצייהען – איך ווייס עס אויסגעצייכענט. איך וועל מיך ניט פערענטפערן און אָנקלאָגען אַנדערע, ניט קוקענדיג דאַרויף, ווי שענדליך זיי האָבען זיך אויפגעפיהרט (זי האָט אַ קוק געגעבען צום שלאָפצימער און אויפגעהויבען די שטימע), נאָר דאָך, ווען איך וואָלט געקאָנט רעדען, ווען איך וואָלט דיר ערקלערט...

װיִדעֶר האָט זיִך געֶהעֶרט אַ שאָרך איִן צװײַטעֶן ציִמעֶר.

– איִך ביִן ניִט קײַן העֶלדיִן, דוד, איִך קאָן ניִט זײַן אַזוי הויך ווי דו. איִך ביִן נאָר אַ שװאַכֿעֶ פֿרוי, װעֶלכֿעֶ ליִעבּט דיִך, און װעֶן איִך האָבּ דיִר געֶזאָגט, אַז בּיִז צום טויט װעֶל איִך שטעֶהעֶן בּײַ דײַן זײַט, האָבּ איִך געֶטראַכֿט װעֶגעֶן מײַן טויט–דײַנעֶם װאָלט איִך ניִט געֶקאָנט איִבּעֶרטראָגעֶן.

ראָסי האָט זיִך מיִט אַלעֶ כּחות אײַנגעֶהאַלטעֶן פֿון שלוכֿצעֶן.

– דו בּיִסט ניִט שולדיִג, װאָס דײַן ליִעבּעֶ איִז אָבּגעֶשטאָרבּעֶן. איִך האָבּ געֶהאָפֿט, אַז איִך װעֶל ניִט דעֶרלעֶבּעֶן דײַן צוריִקקומעֶן. מיִר שײַנט, אַז מײַן זעֶעֶלעֶ איִז שוין טויט, און איִך לעֶג זיִ צו דײַנעֶ פֿיִס. איִך האָבּ ניִט די העזה צו עֶרװאַרטעֶן דײַן פֿעֶרצײַהונג, נאָר אויבּ דײַן גרויס הארץ איִז פֿעֶהיִג צו פֿעֶרצײַהעֶן... אָבּעֶר איִך װײס, אַז דאָס איִז אומעֶגליִך...

– אַלץ איִז מעֶגליִך, ראָמאַ! מיִר זעֶנעֶן אַלעֶ זיִנדיִגעֶ קיִנדעֶר איִן גאָטס האַנד, און איִך װײס ניִט, אויבּ דאָס ליִכֿט פֿון זײַן ליִעבּעֶ איִז אַ מאָל געֶפֿאַלעֶן אויף מעֶהר אונגליִקליִכֿעֶרעֶ מעֶנשעֶן ווי מיִר... ראָמאַ! איִך בּיִן מודה, אַז װעֶן איִך האָבּ מיִך אַרויסגעֶריִסעֶן פֿון דעֶר פּאָליִצײַס העֶנד, בּיִן איִך געֶקומעֶן אַהעֶר, זיִך נוקם זײַן. מעֶן יאָגט מיִך, און געֶװיִס װעֶט מעֶן מיִך צונעֶהמעֶן. נאָר אויבּ דו װעֶסט מיִר זאָגעֶן, אַז נאָר צוליִעבּ דעֶר ליִעבּעֶ, ניִט צוליִעבּ עֶפּעֶס אַנדעֶרש, נאָר צוליִעבּ דעֶר ליִעבּעֶ האָסטו מיִך אַרויסגעֶגעֶבּעֶן – דאַן הגם איִך בּיִן געֶמסרט, מעֶן װעֶט מיִך פֿעֶרשיִקעֶן, און אפֿשר פֿעֶרמשפּט'ן צום טויט... יעֶדאָך...

– אָ יאָ, יאָ, יאָ!

– שװעֶר מיִר, ראָמאַ!

– איִך שװעֶר, אַז...

– די פֿרוי זאָגט ליִגעֶן! – האָט אַ שטיִמעֶ אויסגעֶשריִעֶן. דעֶר בּאַראָן איִז געֶשטאַנעֶן אויפֿ'ן שװעֶל פֿון שלאָפֿציִמעֶר.

V.

איִן עֶרשטעֶן מאָמעֶנט האָט זיִך דעֶר בּאַראָן בּעֶהאַלטעֶן איִן שלאָפֿציִמעֶר, כּדי ניִט בּעֶגעֶגעֶנעֶן זיִך מיִט'ן עֶנטלאָפֿעֶנעֶם אַרעֶסטאַנט, װעֶלכֿעֶר װעֶט געֶװיִס אַרײַנפֿאַלעֶן איִן דעֶר גרעֶסטעֶר װילדקײַט, דעֶרזעֶהעֶנדיִג דעֶם בּאַראָן. אָבּעֶר װעֶן עֶר האָט זיִך איִבּעֶרגעֶצײַגט, אַז ראָסי איִז רוהיִג, זאָ-

גאַר עָרעָלמוּטיִג, האָט עָר זיִך פֿעָרשעָמט און געָוואָלט אַרויסגעָהעָן פֿוּן זײַן בּעָהעָלטעָניִס.

עָר האָט געָליִטעָן שרעָקליִכֿעָ יסוּרים, העָרעָנדיִג, ווי פֿעָרהאַסט עָר איִז, און ווי היים געָליִעבּט איִז זײַן געָגנעָר.

עָר, דעָר קאַוואַליעָר פֿוּן אָרדעָן אַנוּנציאַטאַ! דעָם קעָניִגס קוּזיִן! דעָר פֿאָרזיִצעָנדעָר פֿוּן מיִניִסטאָרעָן־ראַט! דעָר דיִקטאַטאָר! די אַלעָ זאַכֿעָן האָבּעָן אַ בּעָדײַטוּנג פֿאַר איִהם, אָבּעָר איִן די אויגעַן פֿוּן דיִעזעָר פֿרוי האָבּעָן זיי קיין שוּם ווערטה ניִט קעָגעָן דיִעזעָן בּעָטלעָר.

עָר האָט געָליִטעָן העָליִשעָ יסוּרים. דאָס עָרשטעָ מאָל איִן לעָבּעָן זעָנעָן זײַנעָ שטעָנדיִג לויטעָרעָ געָדאַנקעָן פֿעָרדוּנקעָלט געָוואָרעָן. עָר איִז געָשטאַנעָן היִנטעָר'ן טהיִר און פֿעָרשטאַנעָן, ווי ניִדעָרטרעָכֿטיִג איִז זײַן אויפֿפֿיִהרוּנג. עָס האָט איִן איִהם געָקאָכֿט דעָר כּעס. אַזאַ בּעָליידיִגוּנג קאָן עָר ניִט איִבּעָרטראָגעָן. ראָמאָ איִז שוין פֿעָרלאָרעָן פֿאַר איִהם! עָר האָט געָפֿיִהלט, אַז עָר איִז נאָהעָנט צוּ משוּגעָ וועָרעָן.

עָר האָט אַ קוּק געָגעָבּעָן אויפֿ'ן רעָוואָלוועָר, וועָלכֿעָן עָר האָט אויפֿגעָהויבּעָן, ווען ראָמאַ האָט אַוועָקגעָוואָרפֿעָן, עָר האָט זיִך איִבּעָרצײַגט אַז דעָר רעָוואָלוועָר איִז גוּט אָנגעָלאָדעָן, דאַן האָט עָר איִהם אַרײַנגעָלעָגט איִן דעָר רעָכֿטעָר טאַש פֿוּן פּאַלטאָ און געָעָפֿעָנט די טהיִר. ניִט בּאַלד האָט מעָן איִהם בּעָמעָרקט.

ראָמאַ'ס אויגעָן, וועָלכֿעָ בּליִשצעָן מיִט טרעָרעָן, האָבּעָן מיִט ליִעבּעָ געָקוּקט אויף ראָסי'ן.

נאָך אַ ווײַלעָ שווײַגעָן האָט ראָסי געָפֿרעָגט —. ראָמאַ! וואָס טהוּט דאָ דיִעזעָר העָרר?

דעָר בּאַראָן האָט זיִך צוּלאַכֿט, שטאַרקעָנדיִג זיִך צוּ מאַכֿעָן אַנ'אָרדנוּנג איִן זײַנעָ געָדאַנקעָן.

— לאָגיִשעָר וואָלט געָוועָן צוּ פֿרעָגעָן: וואָס טהוּט איִהר דאָ? דיִעזעָ וואָהנוּנג געָהעָרט יעָצט צוּ דיִעזעָר דאַמעָ, זי וויִעדעָר געָהעָרט צוּ מיִר, און אויבּ זי האָט אײַך אַרויסגעָגעָבּעָן איִן די העָנט פֿוּן דעָר מאַכֿט, איִז דאָס געָוועָן, ווײַל איִך האָבּ אַזוי געָוואָלט. דיִעזעָ דאַמעָ געָהעָרט צוּ מיִר שוין פֿוּן לאַנג. לויט די געָזעָצעָן פֿוּן דעָר נאַטוּר און געָזוּנדעָן פֿעָרשטאַנד, בּיִן איִך דעָר מאַן פֿוּן דיִעזעָר דאַמעָ און אויבּ עָמיִצעָר האָט פֿעָרנוּמעָן מײַן פּלאַץ, איִז נאָר אַלס געָליִעבּטעָר.

ראָסִי האָט זִיךְ געֶוואָלט וואַרפֶען אויף אִיהם, אָבער ראָמאַ האָט אִיהם אָבגעֶהאַלטעֶן.

דעֶר באַראָן האָט געֶדרִיקט דאָס העֶנטִיל פון רעֶוואָלוועֶר און געֶזאָגט:

— אִיךְ ראַט צו זײַן פאָרזִיכטִיג. אויב עֶמִיצעֶר וועֶט מִיךְ בעֶלײדִיגעֶן, זאָל זײַן גרײט צו אַלסדִינג. דאָס, וואָס אִיךְ זאָג, אִיז נִיט אויסגעֶטראַכט, נאָר ווײַל אִיהר זײַט אַרײַנגעֶקומעֶן צווִישעֶן אונז, מוז אִיךְ עֶרקלעֶרעֶן, אַז דאָס, וואָס אִיהר האט געֶזאָגט אִין אײַעֶר עֶפעֶנטלִיכעֶר רעֶדעֶ — אִיז אֶמת!

ראָסִי האָט שווער געֶאָטעֶמט, אָבער געֶשטאַרקט זִיךְ צו בעֶהעֶרשעֶן.

— אַלזאָ זאָגט אִיהר, אַז דִי, מִיט וועֶלכעֶר אִיךְ האָב חתונה געֶהאַט, אִיז שטִילעֶרהײד געֶוועֶן דִי פרוי פון אַ צווײטעֶן? — האָט ראָסִי געֶפרעֶגט — צִי אַזוי? אויב אִיהר האָט נִיט קײַן בעֶווײַזעֶן צו בעֶשטעֶטִיגעֶן אײַעֶרעֶ ווערטעֶר, וואָרעֶן אִיךְ אײַךְ, אַז באַלד וועֶל אִיךְ אײַךְ אַרויסשלײַדעֶרעֶן דורכ'ן פעֶנסטעֶר; אִין געֶגעֶנטײל אָבעֶר, קאָנט אִיהר דאָס זעֶלבעֶ טהון מִיט מִיר.

דעֶר באַראָן האָט געֶפרובט לאַכעֶן. — דִיעֶזעֶ דאַמעֶ אִיז דִי אײנצִיג בעֶגלויבטעֶ — האָט עֶר געֶזאָגט — פרעֶגט אִיהר. אִיהר וועֶט זעֶהעֶן, צִי זִי וועֶט אָבלײקעֶנעֶן מײַנעֶ ווערטעֶר.

זִי וועֶט אָבלײקעֶנעֶן! ראָמאַ! פעֶרצײַהעֶ, וואָס אִיךְ שטעֶל דִיר אַזאַ פראַגעֶ, אָבעֶר אַזאַ בעֶלײדִיגונג בעֶדאַרף נִיט אַרויסגעֶהעֶן פון דעֶר קעֶהל פון בעֶלײדִיגעֶר. דו ווײסט, אַז אִיךְ וועֶל גלויבעֶן אִין דײַנעֶ ווערטעֶר ווִי אִין אַ הײלִיגקײַט! זאָג, אַז עֶר אִיז אַ לִיגנעֶר!

ראָמאַ האָט געֶזעֶהעֶן אַנ'אויסדרוק פון טרִיאומף אִין ראָסִי'ס אויגעֶן, אִיז האָט באַלד פעֶרשטאַנעֶן, אַז עֶר האָט נִיט עֶרהאַלטעֶן אִיהרעֶ ברִיף. וואָס זאָל זִי יעֶצט טהון?

זִי האָט געֶקוקט אויף בײדעֶ מאַנספעֶרזאָנעֶן און נִיט געֶקאָנט אַרויסרעֶדעֶן אַ וואָרט. עֶנדלִיךְ האָט זִי געֶשעֶפצעֶט:

— אַךְ דוד, ווען אִיךְ זאָל דִיר קאָנעֶן אַלסדִינג אַרויסזאָגעֶן...

— אַלסדִינג! אִיךְ ווִיל ווִיסעֶן נאָר אײנס, ראָמאַ!...

עֶר האָט געֶקוקט אויף אִיהר פאָרשעֶנד, גלײַךְ ווִי עֶר וואָלט וועֶלעֶן אַרײַנדרִינגעֶן אִין דִי בעֶהאַלטעֶנסטעֶ ווִינקעֶלעֶךְ פון אִיהר זעֶעֶלעֶ.

— ראָמאַ, צִי דו פעֶרשטעֶהסט עֶס נִיט, טײַעֶרסטעֶ? דִיעֶזעֶר העֶר־

זאָגט, אַז פאַר אונזער חתונה... האָסטו געהערט צו איהם, דאָס איז דאָך פאַלש, אַ יאָ?

ראָמאַ האָט געשוויגען, און דער באַראָן האָט אויסגעזעצט אין אַ שפּאָטישען געלעכטער. דיעזער געלעכטער האָט שרעקליך צורייצט ראָסין, און דער פערדאַכט, וועלכער האָט איהם געמוטשעט שוין פון לאַנג, האָט זיך יעצט אויפגעוועקט מיט'ן גאַנצען קראַפט.

— ראָמאַ, רעד! איך בעשווער דיך מיט דער ליעבע צו דיין פאָטער, מיט דיין עהרע, רעד!

ווען דו וואָלסט ערהאַלטען מיינע בריף, וועלכע איך האָב געשריעבען קיין לאָנדאָן...

-- די בריף? וואָס קענען זיי מיך יעצט אָנגעהען? ראָמאַ, דיעזער מענש בעשולדיגט דיך, אַז דו האָסט אָבגענאַרט דיין מאַן...

אין ראָמאַ'ס קאָפּ האָט געגעבען אַ בליץ אַ געדאַנקען.

— דוד — האָט זי געזאָגט — צי געדענקסט דו, וואָס איך האָב דיר געשריעבען וועגען מיין פריינדין?

— וועגען דיין פריינדין?... יאָ, איך געדענק.

— דיעזע פריינדין בין איך, אונגליקליכע, געוועזען — האָט ראָמאַ געשטאַמעלט, פערדעקענדיג דאָס געזיכט מיט די הענד.

אַלזאָ, שרייבענדיג וועגען דער פריינדין, וועלכע איז פאַר דער חתונה געוואָרען אַנ'אָפּפער פון עפּעס אַגעמיינעם מענשען, האָסטו זיך זעלבסט געמיינט?

— יאָ — האָט זי שטיל געענטפערט.

— און, ניט זאָגענדיג מיר גאָרנישט, ביסטו געגאַנגען חתונה האָבען מיט מיר?

זי האָט געשוויגען, האָפענדיג, אַז ער וועט האָבען מיטלייד, זיין איידעלע נאַטור וועט גובר זיין, פערציהען און וועלען זי שיצען.

אָבער ראָסי האָט זיך אָנגערופען מיט אַ הייזעריגער שטימע.

— אויב אַזוי — האָבען מיר ניט לענגער צו רעדען דאַריבער. אַזאַ פרוי איז פעהיג צו אַלסדינג. ניטאָ קיין זאַך, וואָס זי זאָל ניט קאָנען טהון.

— דוד! — האָט זיך ראָמאַ אָנגערופען מיט אַ פאָרוואורף — דו האָסט געוואָלט, איך זאָל דיר אַלסדינג מודה זיין, און איך האָב אַזוי געטהון. ווען דו וואָלסט ערהאַלטען מיינע בריף... אויב איך האָב דיר ניט באַלד

אַלסדִינג גֶעזָאגט, אִיז דָאס נָאר דֶערפַאר, ווײַל איך האָב דִיך גֶעלִיעבּט און מוֹרא גֶעהַאט דִיך צוּ פֶערלִירֶען...

– האָסט גֶעלִיעבּט? – האָט עֶר גֶעשרִיעֶן מִיט אַ ווִילד גֶעלֶעכטֶער – ווִיעדֶער רֶעדסטוּ ווֶעגֶען לִיעבֶּע? אפשר ווֶעסטוּ נאָך אַ מאָל זאָגֶען, אַז דוּ האָסט מִיך אַרוֹיסגֶעגֶעבֶּען, כּדי צוּ ראַטֶעווֶען מײַן לֶעבֶּען?

זִי האָט נִיט גֶעפּרוּבט זִיך פֶערֶענטפֶערן. זִי האָט זִיך גֶעפִיהלט שוּלדִיג אִין דֶעם אוּנטֶערגאַנג פוּן דִיעֶזֶען אוּנגלִיקלִיכֶען מֶענשֶען. עֶר אִיז גֶעשטאַנֶען קֶעגֶען אִיהר, האַלטֶענדִיג אִין אײַן האַנד זײַן ווײַכֶען הוּט, און אִין דֶער צווײַטֶער – דֶעם צוּקנײַטשטֶען בֶּעפֶעהל פוּן זײַן אַרעֶסט.

– אַלזאָ אִיז אֶמת דאָס, וואָס דִי צײַטוּנגֶען האָבֶּען גֶעשרִיבֶּען, אַז דוּ האָסט מִיט מִיר חתוּנה גֶעהַאט, זִיך גֶעמאַכט אָרם, אַרִיבֶּערגֶעצוֹיגֶען אִין מײַן וואָהנוּנג נאָר, כּדי זִיך דֶערווִיסֶען אַלֶע סוֹדוֹת פוּן מײַן זֶעלֶע און זֵיי אַרוֹיסגֶעבֶּען דײַן הֶערשֶער?

זִי האָט גֶעוואָלט אָבלֵייקֶענֶען, אָבֶּער זײַן ווִילדֶער גֶעלֶעכטֶער האָט זִי צוּגֶעשמִידט צוּם אָרט. ראָסִי האָט זִיך גֶעווֶענדֶעט צוּם באַראָן.

– גֶעווִיס ווײַט אִיהר גֶעקוּמֶען אַהֶער נאָך דִיעזֶע סוֹדוֹת? אָבֶּער אִיהר האָט זִיך נִיט גֶערֶעכֶנט, אַז אִיך ווֶעל אײַך שטערֶען. אִיהר האָט גֶעמֵיינט, אַז אִיך זִיץ אִין קאַמֶער פוּן טוּרמֶע און אײַער בֶּעגֶעגנוּנג ווֶעט זִיך גוּט עֶנדִיגֶען?

– דוּד, אַמאָל ווֶעסטוּ חרטה האָבֶּען אוֹיף דײַנֶע ווֶערטֶער, נאָר עֶס ווֶעט שוֹין זײַן צוּ שפֶּעט...

– שווײַג! שווײַג! דוּ האָסט מִיך אָבּגֶענאַרט פוּן אָנהוֹיב אָן, און דאָס־האָט עֶר גֶעזאָגט, אַוואָרף גֶעבֶּענדִיג דאָס פּאַפִּיר – אִיז דֶער בֶּעווײַז פוּן דײַן פֶערראַט! אָ, מײַן קאָפּ! מײַן קאָפּ! אִיך ווֶעל, דאַכט זִיך, משוּגע ווֶערֶען!

ראָמאַ האָט זִיך אוֹיפגֶערִיסֶען פוּן אָרט: – דאָס אִיז נִיט אֶמת! אִיך זאָג דִיר, אַז דאָס אִיז נִיט אֶמת! – און ווֶענדֶענדִיג זִיך צוּם בּאַראָן האָט זִי אוֹיסגֶעשרִיעֶן:

– זאָג, אַז דאָס אִיז נִיט אֶמת! דוּ ווײסט דאָך גאַנץ גוּט! אוֹיב דוּ האָסט אַ בּרעֶקעל מֶענשלִיכקײַט אִין דִיר, זאָג!

דֶער בּאַראָן האָט גֶעפּרוּבט לאַכֶען: – דאָס אִיז אֶמת, פֶערשטֶעהט זִיך, ס'אִיז אֶמת – האָט עֶר גֶעעֶנטפֶערט – פאָדֶער נִיט, אִיך זאָל אִיהם

זאָגען ליגען, אַזוי ווי דו האָסט געזאָגט ליעגען פֿון אָנהויב ביז'ן סוף.

בײַ די ווערטער איז ראָסי, מיט ברענענדיגע אויגען, צוגעגאַנגען צום באַראָן.

– דו פֿאָדליעץ! – האָט ער אויסגעשריען–דיר האָט זיך אײַנגעגעבען. דו האָסט אונז צוריסען, אַלץ איז צווישען אונז געענדיגט, אָבער ענדליך האָב איך פֿערשטאַנען דײַנע פּלענער. האָסט זיך בענוצט מיט דער שענדונג פֿון דיעזער דאַמע, כּדי זי צוצווינגען, אַז זי זאָל ווערען דײַן ווערקצײַג, און הײַנט, ווען דו האָסט שוין דערגרייכט דײַן ציעל, בלײַבט זי פֿערלאָזען פֿון דעם, וואָס האָט זיך געשפּיעלט מיט איהר, גלײַך ווי פֿון דעם, פֿון וועלכען זי האָט אָבגעשפּאָט.

ראָמאַ האָט בעמערקט, אַז דער באַראָן, ציטערנדיג פֿאַר כּעס, זוכט עטוואָס אין טאַש פֿון זײַן פּאַלטאָ.

– איך וועל מיך ניט שפּאַרען מיט אַנ'עטלאָפֿענעם קרימינאַליסט – האָט ער געזאָגט – מען בעדאַרף נאָר רופֿען זשאַנדאַרמען.

פּאָליצײַ!! – האָט ער הויך געשריגען, געהענדיג צום טהיר.

ראָמאַ האָט געזעהען, ווי ראָסי האָט איהם פֿערשטעלט די טהיר, זי האָט געוואָלט איהם וואָרענען, אָבער קײַן קול האָט זיך ניט געקאָנט אַרויסרײַסען פֿון איהר ברוסט.

לאָז מיך! – האָט דער באַראָן געזאָגט.

– נאָך ניט, מײַן הערר – האָט ראָסי געענטפֿערט, וואַרפֿענדיג זײַן הוט אויפֿ'ן טיש – דיר בלײַבט נאָך עפּעס צו טהון. דאָס לעבען פֿון אַזעלכע מענשען ווי דו, איז אַבעליידיגונג פֿאַר אַזעלכע, וואָס האָבען מוטער, טעכטער, פֿרויען. איידער דו וועסט אַרויסגעהען פֿון דיעזען צימער, מוזט דו אויף די קניע בעטען פֿערצײַהונג פֿון דײַן אָפּפֿער, אינ'ם הײליגען נאָמען פֿון די פֿרויען.

ראָמאַ האָט געזעהען, אַז דער באַראָן האָט אַרויסגענומען דעם רעוואָלווער. זי האָט געזעהען, ווי ראָסי האָט זיך אַוואָרף געגעבען אויף איהם און אָנגעהאַפּט בײַ'ם גאָלדענעם קראַגען, זי האָט געזעהען, ווי זײ האָבען זיך געראַנגעלט און אַזוי זיך אַרײַנגעשטויסען אין עס-צימער, זי האָט פֿערשטעקט די אויערען, ניט צו הערען די הײזעריגע שטימען פֿון די קעמפּפֿענדע, וועלכע האָבען איהר דערמאָנט די קולות פֿון ווילדע חיות.

עֶס האָט אויסגעזוֹעֶצט אַ קנאַק פֿוּן אַ רֶעוואָלווּעֶר, דעֶרנאָך דאָס פֿאַלעֶן פֿוּן אַ קעֶרפּעֶר אוֹיף דר׳עֶרד.

ראָמאַ האָט געֶציטעֶרט פֿאַר שרעֶק, זִי האָט נִיט געֶוואַגט אַריהר כ ון זִיך. ערשט פֿלוצלִינג האָט זי דעֶרהעֶרט עֶמִיצעֶנס טריט הִינטעֶר זִיך. זִי האָט זִיך אוּמגעֶדרעֶהט, דעֶרזעֶהעֶן ראָסִי׳ן, און אַן אוֹיסגעֶשריי פֿוּן עֶרלייַכטעֶרוּנג האָט זִיך אַרויסגעֶחאַפּט פֿוּן אִיהר ברוּסט. אָבעֶר עֶר אִיז געֶגאַנגעֶן צוּ אִיהר ווִי אַ ווִילדעֶר, און פֿוּן זייַן מויל האָבעֶן זִיך מִיט שוועֶרִיגקייַט אַרויסגעֶרִיסעֶן שרעֶקלִיכעֶ ווערטעֶר:

— אִיך האָב אִיהם געֶהרגעֶט. דוּ הערסט? האָב געֶהרגעֶט. אָבעֶר דאָס אִיז אויך דייַן טהאַט, וועֶסט נִיט האָבעֶן קיין מִינוּט רוּה. געֶוויסענסביסעֶן וועֶלעֶן, ווִי יאַשצעֶרקעֶס, רייַסעֶן דייַן האַרץ. אִיך פֿעֶ שִׁילט דִיך צוּלִיעֶב דעֶר לִיעֶבעֶ, וועֶלכעֶ דוּ האָסט בעֶליידִיגט. אִיך פֿעֶרשעֶלט דִיך, צוּלִיעֶב דעֶם אָנדעֶנקעֶן פֿוּן דייַן פֿאָטעֶר, דעֶר הייליגעֶר און געֶמוּטשעֶטעֶר!

דִי לעֶצטעֶ ווערטעֶר האָט שוין ראָמאַ נִיט געֶהעֶרט. מִיט אַ שטִילעֶן זִיפֿץ האָט זִי זִיך לאַנגזאַם אָבגעֶרוּקט פֿוּן אִיהם און געֶפֿאַלעֶן מִיט׳ן געֶזִיכט אויף דעֶר פֿאָדלאָגעֶ. אַרוּם אִיהר אִיז געֶוואָרעֶן פֿינסטעֶר, ווִי אִין אַ קבר.

VI.

ווען ראָמאַ אִיז געֶקוּמעֶן צוּ דִי געֶדאַנקעֶן, אִיז געֶווען גאַנץ שטִיל אִין וואָהנוּנג. פֿלוצלִינג האָט זִי דעֶרהעֶרט עֶפּעֶס אַ שאָרך אִין נאָהעֶנטעֶן צִימעֶר און עֶמִיצעֶר רוּפֿט „ראָמאַ“.

דאָס אִיז געֶוועֶן דִי שוואַכעֶ שטִימעֶ פֿוּן באַראָן. אַ שרעֶק אִיז אויף אִיהר בעֶפֿאַלעֶן. אִין אַ אייליגעֶ שפּעֶטעֶר אִיז געֶקוּמעֶן דִי אִיבעֶרלעֶגוּנג און פֿוּן טִיעֶפֿסטעֶן האַרצעֶן האָט ראָמאַ אויסגעֶרוּפֿעֶן: — אַלזאָ, דעֶר באַראָן לעֶבט! אַ דאַנק דִיר, גאָט, אַ דאַנק!

זִי אִיז געֶשווִינד אויפֿגעֶשטאַנעֶן פֿוּן דר׳עֶרד און געֶגאַנגעֶן אִין נאָהעֶנטעֶן צִימעֶר. דעֶר באַראָן האָט אויף דִי קנִיעֶ זִיך געֶשטאַרקט אויפֿצוּהייבעֶן און זעֶצעֶן זִיך אויף דעֶר קאַנאַפּעֶ, דאָס העֶמד אויף דעֶר ברוּסט אִיז געֶוועֶן צוּרִיסעֶן, און דעֶר אָרדעֶר אַנוּנציאַטאַ אִיז געֶלעֶגעֶן אויף דעֶר עֶרד.

פֿון לינקען ברעם איז געגאַנגען בלוט, אָבער אויסער דעם איז ניט געווען קיין צייכען פֿון קאַמפּף, נאָר די אויגען ווי גלעזערנע, און דאָס געזיכט – שטערבליך בלאַס.

– איך שטאַרב, ראָמאַ!

– איך לויף נאָך אַ דאָקטאָר – האָט זי געזאָגט.

– ניין, טהו דאָס ניט! איך וויל ניט, מען זאָל מיך דאָ געפֿינען. איבעריגענס, דאָס וועט גאָר ניט העלפֿען. איך ווייס זעהר גוט, וואָס עס איז געשעהען. דער שאַרפֿער קאַנט פֿון אָרדען האָט מיר געמאַכט אַ לאָך איבער'ן ברעם, ביז'ן מוח. דאָס ערשטע האָב איך פֿערלאָרען דעם בעוואוסטזיין, נאָכדעם וועט ווערען אַ בלוט-אויסגיסונג אינוועניג, און נאָכדעם – דער טויט. אין פֿינף מינוט וועט דאָס בלוט פֿערגיסען דעם פֿערוואונדעטען מאַרך, און איך וועל ווידער פֿערלירען דאָס בעוואוסטזיין. ס' איז אַנאַריש עסק!

– ערלויב מיר געהן רופֿען אַ גלח – האָט ראָמאַ געזאָגט.

לאָז צורוה... בעסער גיב מיר טרינקען!

ראָמאַ האָט געקעמפּפֿט מיט'ן געפֿיהל פֿון עקעל צו דיזען מענשען, וועלכער האָט איהר אַזוי פֿיעל שלעכטס געטהון, אָבער דער מיטלייד צום ליידענדען מענשען האָט אין איהר גובר געווען. זי האָט געבראַכט אַ גלאָז וואַסער און צוגעלעגט זיינע ציטערנדע ליפּען.

– ער האָט געזאָגט, אַז איך בעדאַרף דיך בעטען אום פֿערצייהונג. ראָמאַ! אפשר איז ער גערעכט, אָבער גאָט איז מיין עדות, אַז איך האָב געמיינט נאָר דיין טובה!

– ווי פֿילסט דו זיך? – האָט ראָמאַ געפֿרעגט.

– ערגער – האָט ער געענטפֿערט – ביי אַ געשעדיגטען מוח קאָן אַ מענש אָפֿטמאָל לעבען עטליכע טאָג. אָבער ביי מיר וועט עס לאַנג ניט געדויערען. נאָר האָב קיין מורא ניט. אין לעבען האָב איך פֿאַר קיין זאַך ניט מורא געהאַט, איך האָב אַלזאָ אויך פֿאַר'ן טויט קיין מורא ניט.

ער האָט אויף איהר געקוקט מיט אַ צובראָכענעם געמיט און געזאָגט:

– איך ווייס ניט, צי קאָן איך בעטען ביי דיר פֿערצייהונג?

זי האָט געשוויגען. דער באַראָן האָט אַ זיפֿץ געגעבען. זיין אָטעם איז געוואָרען שווער, די הויט הייס און די אויגען האָבען אויסגעזעהען, ווי זיי קריכען אַרויס פֿון די לעכער.

– ווי פֿיהלסט דו דיך? – האָט ראָמאַ געפֿרעגט׳

– איך שטאַרב – האָט ער געענטפֿערט מיט אַ מעלאַנכאָלישען שטימכעל.

ראָמאַ האָט כסדר געקעמפפט מיט׳ן געפֿיהל פֿון עקעל. דער באַראָן איז געווען די קוועלע פֿון אַלע איהרע אונגליקען אין לעבען. ער האָט זי געצוואונגען, צו אַרויסגעבען איהר מאַן און ער האָט זיי אויף עביג צושייַדעט. אָבער אין דיעזען מאָמענט האָט זיך אין די אויגען פֿון גוסס אָבגעשפּיעגעלט אַ זעעלע, וואָס בעט פֿערצייַהונג און ערלייַכטערונג. די דאָזיגע אויגען זענען שוין פֿערדעקט מיט׳ן נעפעל פֿון טויט.

– צו ביזטו דאָ, ראָמאַ?

– איך בין דאָ.

פֿערשפּרעך מיר, אַז דו וועסט מיך ניט פֿערלאָזען.

– איך וועל דיך יעצט ניט פֿערלאָזען – האָט זי געענטפֿערט.

אין אַ ווייַלע אַרום האָט ער מיט גרויס אָנשטרענגונג זיך אויפֿגעהויבען, און געזאָגט:

– און דאָס זאָל זייַן די ענדע! ווען מ׳וועט מיך דאָ געפֿינען, וועלכע גערעדערייַען וועלען ווערען! וואָס וועט אייַראָפּאַ זאָגען? מען וועט מיך אָנרופֿען דער צווייטער בולאַנזשע! מיר טהוט לייד פֿאַר איטאַליען! קיינער וועט מיר ניט פֿאָרוואַרפֿען, אַז איך האָב ניט געליעבט איטאַליען. און הייַנט, ווען איך בין שוין געווען ביי׳ם שפּיץ...

ער האָט גערעדט מיט גרויס שוועריגקייט און געריסען דאָס העמד. ראָמאַ האָט צושפּיעלעט דעם קראַגען, און עטוואָס איז אַרויס געפֿאַלען אויף דער ערד. דאָס איז געווען אַ פּאַסמע פֿון געקרייזעלטע, בלישצענדיגע האָר, פֿערבונדען מיט אַ רויטען באַנד.

– דאָס איז דייַנע, ראָמאַ. געדענקסט, ביזט קראַנק געווען אויף אַ טיפֿוס, קומענדיג קיין רוים. די דאָקטוירים האָבען דיר אָבגעשניטען די האָר. איך האָב מיר גענומען אַ ביסעל און קיינמאָל ניט נעשיידעט פֿון זיי. איך בין געווען אַ נאַר, אַ יאָ?

טרערען האָבען געבלישצעט אין ראָמאַ׳ס אויגען. דער דאָזינער ציניקער, וועלכער לאַכט פֿון אַלע געפֿיהלען, האָט דאָך געקאָנט פֿיהלען היים.

ווען איך בין געווען אַ יונגער מאַן, האָב איך געטראָגען די האָר

פֿון מײַן מוטער. זי איז אויך געוועזן זעהר אַ גוטע פֿרוי. איך האָב מיך געפֿיהלט פֿאַר אַ בעסערען, האַלטענדיג איהר האַנד אין מײַנע הענד...
ציִ וועסטו מיר געבען דײַנע, ראָמאַ?

ראָמאַ האָט אַוועקגעדרעהט דעם קאָפּ, אָבער אויסגעשטרעקט די האַנד און דער שטאַרבענדער האָט אָבגעלעגט אויף איהר אַ קוש.

— איך האָב געענדיגט מײַן קאָמעדיע — האָט ער געזאָגט מיט אַ ציטערנדען קול — ווען דער פֿאָרהאַנג פֿאַלט, בעדאַרף מען געהן אַהײם. דער טויט איז אַ פֿײַערליכער אומקעהר אַהײם, ראָמאַ, און אויב די, וועלכע מיר האָבען געטהון אַ רעה, ווילען ניט אונז מוחל זײַן...

אָבער אין ראָמאַס האַרץ איז שוין די שנאה אויסגעלאָשען געוואָרען. די ערינערונג וועגען ראָסי'ן האָט אַוועקגענומען די שנאָה. זי איז דאָך אויך שולדיג געוועזען, און איהרע זינד זענען ניט פֿערציַיהעט געוואָרען...

— איך בין דיר מוחל, אַזוי ווי איך בעגעהר, אַז מען זאָל אויך מיר מוחל זײַן — האָט זי געזאָגט,

אַגליקליכער שמײכעל האָט אַ לײַכט געגעבען אויף זײַן געזיכט. ער האָט געבעטען, זי זאָל איהם אויפֿהויבען דעם קאָפּ העכער.

ראָמאַ האָט געבראַכט אַ קישען, אָבער ער האָט געזאָגט: ראָמאַ, ציִ קאָנסטו ניט. אָנשפּאַרען מײַן קאָפּ אָן דײַן אָרעם? נאָך העכער... אַזוי...

— ווי פֿיהלסט דו דיך?

— דאָס וועט לאַנג ניט דויערען — האָט ער געשעפּטשעט און אָנגעהויבען חראַפּען.

ראָמאַ האָט גענומען זאָגען אַלע תפילות, וועלכע זי האָט געדענקט. דער גוסס האָט ניט אַראָבגענומען פֿון איהר די גלעזערנע אויגען, זײַן חראָפּען האָט זיך אַלץ מעהר געשטאַרקט, ביז ענדליך ער האָט אויפֿגעהערט אָטעמען, — און געבליבען ליגען רוהיג אויף איהרע אָרעמס,

VII.

די צײַט איז געלאָפֿען. פֿאַר דער יונגער פֿרוי, וועלכע האָט געהאַלטען דעם געשטאָרבענעם פֿײַנד אויף איהרע אָרעמס, האָט אויסגעזעהען

ווִי אַנ׳עֶבִּיגקײַט. זִי האָט געבעטען פֿאַר זײַן נשמה, און אִיבערצײַגענדִיג זִיך, אַז אַלץ אִיז געענדִיגט, אִיז אויף אִיהר אָנגעפֿאַלען אַ שרעק.

אִין דִיזער שרעקלִיכֿער שטִילקײַט אִיז זִי געווען אַלײַן מִיט׳ן טויטען קערפּער, גלײַך ווִי זִי וואָלט בעגאַנגען אַ מאָרד און דער אָפּפֿער לִיגט נעבען אִיהר. ראָסִי׳ס האַנד האָט געגעבען אַ טויטקלאַפּ, אָבער דאָס האָט ער געטהון, שִיצענדִיג זײַן אײַגען לעבען, אַלזאָ קאָן מען עס בעטראַכֿטען ווִי אַ צופֿאַל. נאָר זִי אַלײַן האָט געוואָלט הרגענען דעם באַאָ, און האָט זִיך געפִֿיהלט שולדִיג, גלײַך ווִי זִי וואָלט אִיהם טאַקי געהרגעט.

דאָס געזִיכֿט פֿון געשטאָרבענעם אִיז געווען אויסגעקרִימט דורך דִי טויט=שמערצען און דִי ברײַט=געעפֿענטע אויגען האָבען ווִי געקוקט אויף אִיהר. ראָמאַ האָט געוואָלט צודרִיקען דִי ברעמען, אָבער זִי האָט נִיט געהאַט דעם מוט אָנרִיהרען זײ.

דער זײגער האָט געשלאָגען אײנס. ראָמאַ האָט געצִיטערט פֿון שרעק. זִי האָט זִיך דערמאָנט ראָסִי׳ס ווערטער „אִיך האָב אִיהם געהרגעט, אָבער דאָס אִיז אויך דײַן טהאַט, דו ווערסט נִיט האָבען קײַן ווײַלע רוה״. פִֿיהלענדִיג זִיך שולדִיג, האָט זִי בעשלאָסען צו אַנטלויפֿען...

פֿאַלענדִיג פֿון דִי פִֿיס, האָט ראָמאַ צורעכֿט געמאַכֿט אִיהר הוט און דִי וואָלקע, אָנגעטהון דעם מאַנטעל, און, אַקוק געבענדִיג דאָס לעצטע מאָל אויף דִי טויטע אויגען, אִיז זִי געגאַנגען צום טהִיר. זִי האָט מורא געהאַט זִיך אומקוקען, אִיהר האָט זִיך געדאַכֿט, אַז עמִיצער חאַפּט אִיהר בײַ׳ם אָרעם.

ראָמאַ אִיז אַרויס אויף דִי טרעפּ. פּלוצלִינג האָט זִי דערהערט געמאָסטענע טרִיט פֿון זשאַנדאַרמען. זִי האָט פֿערשטאַנען, אַז דאָס געהט מען זוכֿען ראָסִי׳ן. נִיט טראַכֿטענדִיג לאַנג, אִיז ראָמאַ צורִיק אַרײַנגעגאַנגען אִין וואָהנונג און האָט פֿערשלאָסען דִי טהִיר אויפֿ׳ן רִיגעל. באַלד האָבען דִי זשאַנדאַרמען אָנגעהויבען קלִינגען. ראָמאַ האָט אײַנגעהאַלטען דעם אָטעם און זִיך צוגעהערט.

— לאָז זִי דער טײַוועל צונעהמען — האָט זִיך געהערט עפּעס אַ שטִימע — פֿאַר וואָס עפֿענט זִי נִיט, זִי אִיז דאָך אִין דער הײם?

— און ער אויך — האָט געענטפֿערט דער צווײטער — אִיך האָב געזעהען, ווִי ער אִיז אַהער געפֿאָהרען, עס אִיז גאָר קײַן צווײפֿעל נִיט.

– קומט צום שווייצ׳אַר, ער מוז האָבען אַ צווייטען שליסעל.

– ע! דער אַלטער איז געגאַנגען זעהען די אילומינאַציע, אָבער הערט-נאָר (טרייסלענדיג די טהיר): די טהיר איז פֿון אינווענדיג פֿערריגעלט.

איינער האָט אויסגערופֿען: נו קינדער, רייסט.

און אַ ווײַלע אַרום האָט מען אויסגעבראָכען די טהיר און פֿיער זשאַנדאַרמען מיט אַן׳עלטסטען זענען אַרײַנגעקומען אין עס-צימער. ראָמאַ, ניט רעדענדיג אַ וואָרט, איז געשטאַנען אין מיטען צימער און זי געקוקט גלײַך אין די אויגען.

-- הייליגער גאָט! וואָס איז דאָס? – האָט איינער פֿון די זשאַנדאַרמען אויסגעשריען, אײַנבויגענדיג זיך צו דער קאַנאַפּקע.

– זײַן עקסעלענץ!! אָ גאָט!

ראָמאַ האָט געפֿיהלט אַזאַ קאָפּשווינדעל, אַז זי האָט ניט פֿערשטאַנען, וואָס זיי האָבען ווײַטער גערעדט.

אין אַ ווײַלע אַרום האָבען זיך די זשאַנדאַרמען געווענדעט צו איהר מיט פֿראַגען:

– דער דעפּוטאַט ראָסי איז דאָ?

– ניין – האָט זי געענטפֿערט שטיל.

– אָבער ער איז דאָ געוועזען?

– ניין – האָט זי געזאָגט דרײַסטער.

דער נאַטשאַלניק פֿון די זשאַנדאַרמען האָט פֿאָרשענד געקוקט אויף איהר, און געהייסען מאַכען אַ רעוויזיע.

וואָס איז דאָס? האָט געפֿרעגט אַ זשאַנדאַרם פֿון צווייטען צימער. ראָמאַ איז געפֿאַלען אויפֿ׳ן שטוהל. דאָס איז געוועזען דער רעוואָלווער, זי האָט וועגען איהם פֿערגעסען.

– זעהר גוט! – האָט זיך אָנגערופֿען דער זשאַנדאַרם.

כמעט בעוואוסטלאָז פֿון שרעק האָט זיך ראָמאַ אויפֿגעריסען פֿון אָרט.

– דער רעוואָלווער איז מײַנער! – האָט זי אויסגעשריען. הערר ראָסי האָט מיר איהם איבערגעלאָזט, ווען ער איז אַוועקגעפֿאָהרען פֿאַר צוויי חדשים, און צײַט דאַמאָלס האָט ער איהם ניט אָנגעריהרט.

– אַלזאָ ווער האָט געשאָסען און געהרגעט זײַן עקסעלענץ?

– איך – האָט ראָמאַ געענטפֿערט.

אִין אַ שעה אַרום האָט ראָמאַ ווִידערהאָלט דִי זעֶלבּעֶ רייַיד אִין טוּרמעֶ „הִימלִישעֶ קעֶנִיגִין", אוּן דִי זשאַנדאַרמעֶן האָבּעַן שטִיל אַרִיבּעֶרגעֶטראָגעֶן דעַם בּאַראָנס קעֶרפּעֶר אִין זייַן קאַנצעֶלאַריעֶ אִין פּאַלאַץ בּראַטשִי, אויפ'ן צווייַטעֶן זייַט פוּן פּאַלאַץ.

YIII.

אַרוֹיסגעֶהעֶנדִיג פוּן פּלאַץ נעֶראָנעֶ, האָט ראָסִי אַרוּמגעֶבּלאָנדזעֶט אִין דִי גאַסעֶן, נִיט ווִיסעֶנדִיג, וואוּהִין עֶר געֶהט אוּן וואָס מִיט אִיהם טהוּט זִיך.

פעֶרשִידעֶנעֶ געֶפִיהלעֶן האָבּעֶן געֶרִיסעֶן זייַן הארץ, אָבּעֶר דעֶר שטאַרקסטעֶר פוּן אַלעֶ אִיז געֶוועֶן דעֶר געֶפִיהל פוּן כּעס. עֶר האָט געֶהרגעֶט דעֶם בּאַראָן. דִיזעֶר מעֶנש האָט פעֶרדִינט דעֶם טוֹיט, עֶר פִיהלט קייַן שוּם רחמנות נִיט צוּ זייַן אָפּפעֶר אוּן האָט אויך נִיט קייַן געֶווִיסעֶנבִּיסעֶן וועֶגעֶן דעֶם מאָרד.

אָבּעֶר עֶר האָט געֶהרגעֶט דעֶם מִינִיסטעֶר. עֶר, וועלכעֶר האָט צוויי מאָל אִיהם געֶשִיצט פוּן טוֹיט, עֶר, וועֶלכעֶר האָט געֶהאַסט דִי אִידעֶן פוּן גוואַלדטאַטעֶן אוּן זייַן גאַנץ לעֶבּעֶן האָט עֶר נאָר געֶרעֶדט ווענעֶן שלום — דִיזעֶר געֶפִיהל אִיז פאַר אִיהם געֶוועֶן עֶרנִידעֶרִיגעֶנד, אַבשוילִיך, שעֶנדלִיך!

אַ פרוֹי אִיז געֶוועַן דעֶר אָנהוֹיבּ אוּן דעֶר סוֹף פוּן דעֶם אַלעֶמעֶן.

— אִיך פעֶרהאַס זִי! — האָט עֶר געֶטראַכט, אייַנרעֶדעֶנדִיג זִיך, אַז קייַנעֶם האָט עֶר אִין זייַן לעֶבּעֶן נִיט געֶהאַסט אַזוֹי שטאַרק, ווִי זִי. דעֶרווייַל האָט עֶר בּעֶמעֶרקט, אַז עֶר אִיז צוּרִיקגעֶקוּמעֶן צוּם פּלאַץ נעֶראָנעֶ. נִיט ווִיסעֶנדִיג, וואָס עֶר טהוּט, האָט עֶר זִיך געֶדרעֶהט כּסדר אִין דעֶרזעֶלבּעֶר געֶגעֶנד.

ראָסִי אִיז אַוועֶק אויפ'ן פּלאַץ פוּן „הייַלִיגעֶן פּעֶטרוּס", אָבּעֶר דִיזעֶר פּלאַץ האָט אִין אִיהם דעֶרוועֶקט פִיעל עֶרִינעֶרוּנגעֶן. אויף יעֶנעֶם בּאַלקאָן האָט עֶר דאָך צוּם עֶרשטעֶן מאָל דעֶרזעֶהעֶן ראָמאַ'ן, אַ חוואַלעֶ פוּן בִּיטעֶרקייַט האָט פעֶרגאָסעֶן זייַן הארץ. זִי האָט פעֶרדִינט דִי קללה, וואָס עֶר האָט אויף אִיהר געֶוואָרפעֶן.

— אִיך פעֶרהאַס זִי, אִיך פעֶרהאַס! — האָט עֶר כּסדר געֶזאָגט.

אויפ'ן פּלאַץ אִיז געֶוועֶן שטִיל. נעֶבּעֶן 'עֶם בּראָנזעֶנעֶם טוֹיעֶר פוּן

וואַטיקאַן איז אַ שווייצאַר געשטאַנען אויף דער וואַך. אַ לאָקייַ אין אַ בּלישצענדען אַנצוג האָט געוואַרט בּייַם טהיר פֿון פּרעמיערס פּאַלאַץ.

וואו בּעהאַלט מען זיך? — האָט ראָסי געטראַכט.

ער האָט זיך פֿאָרגעשטעלט, ווי מען וועט איהם משפּטן פֿאַר הרגענען דעם בּאַראָן, און ראָמאַ וועט עדות זאָגען קעגען איהם. אַקאַלטער שווייס האָט בּעדעקט זייַן שטערן און ער איז געקומען צו דער איבּערצייַגונג, אַז פֿאַר איהם איז פֿאַרהאַן נאָר איין רעטונג.

דער אונגליקליכֿער מענש האָט אָנגעהויבּען טראַכֿטען וועגען נעהמען זיך דאָס לעבּען. ער איז שטענדיג געווען געגען זעלבּסטמאָרד, אפילו בּרונאָ'ן האָט ער דאָס ניט געקאָנט פֿערצייַהען, אָבּער פֿאַר זיך, בּייַ אַזוי פֿיעל אומגליק, האָט ער ניט געפֿונען קייַן אַנדער מיטעל.

עס האָט אָנגעהויבּען טאָגען. ראָסי האָט געטראַכֿט, וואו ער זאָל אויספֿיהרען זייַן פּלאַן. דאָרט הינטער'ן שפּיטאָל פֿון „הייליגען גייַסט“. דער טייַך טיבּער איז דאָרט שרעקליך קאָכֿענדיג און אפילו דער בּעסטער שווימער מוז דאָרט זינקען. אַהין וועט ער געהען...

פּלוצלינג האָט ראָסי דערזעהען פֿאַר זיך אין גרויען שייַן פֿון פֿריהמאָרגען אַ געשטאַלט פֿון אַ פֿרוי. איהם האָט געשייַנט, אַז דאָס איז ראָמאַ. אָבּער ער האָט אָנגעשטרענגט די אויגען און געזעהען, אַז די פֿרוי איז אָרעם געקלייַדעט און טראָגט עפּעס אַ פּעקעלע.

אין אַ ווייַלע אַרום האָט ער דערקענט, אַז אין פּעקעלע איז אַ קינד און די פֿרוי וויינט בּיטערלעך.

— זי טראָגט עס אין שפּיטאָל — טראַכֿט ער.

דאַן האָט ער געזעהען, ווי די פֿרוי האָט געקניט פֿאַר'ן הויז פֿון די אונטערגעוואָרפֿענע קינדער, האָט אַקוש געגעבּען דעם קינד, אַרייַנגעלעגט אין קערבּעל, אַ ציה געטהון פֿאַר'ן גלאָק, און וויינענדיג מיט בּיטערע טרערען אַוועקגעגאַנגען.

ראָסי האָט זיך דערמאָנט אָן זייַן מוטער און דערפֿיהלט אַ גרויס רחמנות אויף דיעזער אונגליקליכֿער. פֿאַר פֿינף און דרייַסיג יאָהר האָט אויך זייַן מוטער אַזוי געוויינט.

פּלוצים האָט ער זיך אָבּער דערמאָנט, אַז דאָס פֿינדעלהויז איז שוין לאַנג פֿערשלאָסען. אַלזאָ האָט דיעזע מוטער ניט געקאָנט אַוועקלעגען

דאָ איִהר קיִנד; אויסעֶר דעֶם האָט עֶר ניִט געֶהעֶרט, ניִט איִהרעֶ טריִט, ניִט דאָס קליִנגעֶן פֿון גלעֶקעֶל און ניִט דעֶם געֶוויֵין פֿון דעֶר פֿרוי.

עֶר איִז שטעֶהעֶן געֶבליִבעֶן און זיִך אַרומגעֶקוקט. די פֿרוי איִז צוריִקגעֶגאַנגעֶן אויפֿ'ן פּלאַץ סט' פּעֶטרוס. עֶר איִז איִהר נאָכגעֶלאָפֿעֶן, דעֶריאָגט און געֶקוקט איִן איִהר פּנים.

וויִדעֶר האָט איִהם געֶדאַכט, אַז עֶר זעֶהט ראָמאַ'ן. די זעֶלבעֶ פֿייַנקייט פֿון די געֶזיִכטסציִגעֶן, די זעֶלבעֶ זיִסקייט אויף די ציִטעֶרנדעֶ ליִפּעֶן, אָבעֶר עֶר האָט גוט געֶוואוסט, אַז דאָס איִז — זייַן מוטעֶר.

עֶר וואונדעֶרט זיִך גאָר ניִט, וואָס עֶר האָט זי בעֶגעֶגעֶנט. זי איִז צוריִקגעֶקומעֶן פֿון היִמעֶל, צו אָבהיִטעֶן איִהר זוהן. זי וועֶט איִהם קייַנמאָל ניִט אָבלאָזעֶן פֿון איִהר אויג. הייַנט, ווען עֶר איִז פֿעֶרראַטעֶן, פֿעֶרוואָרפֿעֶן, אונגליִקליִך...

מוטעֶר! מוטעֶר! — האָט עֶר אויסגעֶרופֿעֶן — איִך געֶה צו דיִר. אַלעֶ טהיִרעֶן האָבעֶן זיִך פֿעֶרשלאָסעֶן פֿאַר מיִר, ניִטאָ דאָ קייַן אָרט פֿאַר מיִר. איִך געֶה... איִך געֶה...

דעֶר גייַסט איִז שטעֶהעֶן געֶבליִבעֶן, און, ווייַזעֶנדיִג אויפֿ'ן בראָנזעֶנעֶם טויעֶר פֿון וואַטיִקאַן, האָט עֶר געֶזאָגט מיִט אַ זעֶלטעֶנעֶ זיִסקייַט:

— געֶה אַהיִן!

ניינטער טייל!

דאָס פאָלק.

I.

דער פּאַפּסט איז געזעסען בּיינאַכט און דורכגעזעהען די צייטונגען, וועלכע האָבּען געמעלדען וועגען ראָסיס אַרעסט און וועגען ראָמאַ׳ס מאָטיוועןc, דורך וועלכע זי האָט איהם אַרויסגעגעבּען אין די העַנד פוּן דער רעגירונג. אַ צווייטע צייטונג האָט געבּראַכט די ווערטער פוּן פּרעמיער, אַז האָטש דער קעניג איז גענייגט צו פערציהען, אָבּער אַזאַ פערבּרעכען איז גאָר ניט מעגליך צו פערציהען. דער פּאַפּסט האָט לעזענדיג די ווערטער געטראַכט:

— דיעזער מענש האָט מיר הייליג פערשפּראָכען צו ראַטעווען דעם יונגען מאַן, און יעצט חאַפּט ער שוין זיין הבטחה צוריק.

דעם פּאַפּסט האָט שטאַרק געקרענקט, וואָס מען האָט איהם אָבּגענאַרט. ער האָט לאַנג ניט געקאָנט איינשלאָפען. דערנאָך, ווען ער האָט אָנגעהויבּען דרימלען, פאַר טאָג, האָט ער זיך אויפגעחאַפּט, דערהערענדיג עפּעס אַ גערויש פוּן דרויסען בּיי׳ם טויער. ער האָט אָנגעקלונגען. עס איז בּאַלד אַריינגעקומען שטאַרק אויפגערעגט זיין טרייער דינער קאַרטיס.

— וואָס איז עס פאַר אַליאַרם — האָט דער פּאַפּסט געפרעגט.

— עפּעס אַ משוגענער, אייער הייליגקייט! שטעהט בּיי׳ם טויער אונטען און פאָדערט דורכאויס זיך זעהען מיט׳ן פּאַפּסט.

אין דער מינוט איז אַריינגעקומען דער קאַמערהער אויך זעהר אונרוהיג.

— וואָס איז דאָרט געשעהען — האָט געפרעגט דער פּאַפּסט.

– איך בין געקומען זאָגען אײַער הײליגקײט, אַז דער מענש האָט זיך דורכגעריסען דורך די וואַך אונטען און ער בעט שוץ, ווײַל מען יאָגט און זוכט איהם.

– ווער איז ער דאָס?

– ער ערקלערט, אַז זײַן נאָמען וועט ער זאָגען נאָר דעם הײליגען פֿאָטער, אָבער זײַן געזיכט...

– דאָס איז אַ משוגענער – האָט קאָרטיס זיך אָנגערופֿען.

– שטיל, קאָרטיס! אַ מענש וואָס בעט שוץ, האָט דאָס רעכט צו בעהאַלטען זײַן נאָמען.

– אײנער פֿון דער וואַך האָט איהם דערקענט – האָט דער קאַמערהערר געזאָגט.

פֿון די ווײַטערע צימערען האָט זיך דערהערט אַ גערויש. דער פּאַפּסט האָט זיך צוגעהערט און געזאָגט: – פֿיהרט איהם תּיכּף אַרײַן אַהער, צו מיר!

קוים איז דער קאַמערהערר אַרויסגעגאַנגען, איז אַרײַנגעלאָפֿען אין צימער דער קאַרדינאַל, שטאַטס=סעקרעטאַר פֿון וואַטיקאַן.

– אײַער הײליגקײט וועט ניט אָננעהמען דיזען מענשען! – האָט ער אויסגערופֿען. – וואַהרשײַנליך איז ער, מיט הילף פֿון זײַנע חברים, ענטלאָפֿען פֿון טורמע: געבען איהם אַ שוץ, וואָלט געהײסען, קומען אין אַ קאָנפֿליקט מיט דער וועלטליכער רעגירונג.

עס האָט אויסגעבראָכען אַ שטאַרקער וכּוח צווישען דעם פּאַפּסט מיט'ן שטאַטס=סעקרעטאַר, אָבער נאָך אײדער זײ האָבען געענדיגט, האָט זיך אין טהיר בעוויזען אַ יונגער מאַן, וואָס זײַנע נאָזלעכער און די ליפּען האָבען געציטערט און די צעריסענע קלײדער האָבען געוויזען, אַז ער האָט שטאַרק געקעמפּפֿט מיט די דינער און וועכטער, וועלכע האָבען איהם ניט געוואָלט אַרײַנלאָזען. דאָס געזיכט איז געוועזען פֿול שמערץ און פֿערצווײפֿלונג, און דעם פּאַפּסט האָט אויסגעוויזען, אַז ער קוקט אויף זײַן אײגען געזיכט אין אַשפּיגעל.

דער אָנגעקומענער האָט געקוקט אויף דעם אַלטיטשקען, אין בעט זיצענדען פּאַפּסט, און האָט געשוויגען. הינטער איהם זענען געשטאַנען די שווײצאַרען.

דער פּאַפּסט האָט מיט אַ ציטערנדען און זיסען קול געפֿרעגט: – וואָס פֿערלאַנגסט דו פֿון מיר, זוהן מײַנער?

דער יונגער מענש איז אַבּיסעל צו זיך געקומען, אָבער, ניט אײַנבּויגענדיג אפילו דעם קאָפּ, האָט ער געזאָגט:

— איך בּין דוד לעאָנע. מען האָט מיך גערופֿען דוד ראָסי, ווײַל אַזוי האָט מײַן מוטער געהײַסען, און ווי מ'זאָגט, האָב איך ניט קײַן רעכֿט צום פֿאָטערס נאָמען. איך בּין אַ רוימער. צוויי הדשים בּין איך געווען אין אויסלאַנד. צעהן יאָהר האָב איך געאַרבּײַט פֿאַר'ן פֿאָלק און הײַנט האָט מען מיך פֿעררעטען און איבּערגעגעבּען אין די הענד פֿון דער מאַכֿט. פֿאַר דרײַ טעג, צוריקפֿאָהרענדיג קײַן איטאַליען, האָט מען מיך אַרעסטירט. הײַנט בּײַנאַכֿט בּין איך ענטלאָפֿען. אָבער אַלע טויערען זענען פֿערשלאָסען, איך קאָן מיך ניט אַרויסבּעקומען פֿון רוים. דער וואַטיקאַן איז אַ הײַליג אָרט, דער אײַנציגער בּית=מקלט פֿאַר אַ פֿעררעטענעם און געיאָגטען מענשען. צי ווילסטו מיך צונעהמען?

דער פּאַפּסט האָט אַ קוק געגעבּען אויף די מענשען, וואָס רינגלען אַרום ראָסי'ן, און געזאָגט מיט אַ ציטערנדען קול: — מײַנע הערען! בּעשיצט און זאָרגט פֿאַר דיזען יונגען מענשען, אַז די האַנד פֿון אַ זשאַנדאַרם זאָל איהם ניט אָנריהען אָהן מײַן וויסען און ווילען.

דער קאַרדינאַל=סעקרעטאַר האָט געפּרובּט פּראָטעסטירען, אָבער דער פּאַפּסט האָט ווײַטער שטרענג געזאָגט, ווענדענדיג זיך צו די שווײַצאַרען:

— מײַנע הערען! אויבּ די וועלטליכֿע מאַכֿט וועט וועלען אַרעסטירען דיזען יונגען מענשען, מוז זי פֿריהער אַרויסגעבּען אַ דעקרעט צו פֿערזיכֿערען זײַן לעבּען.

ראָסי'ס אויגען זענען זאַנפֿטער געוואָרען, און מיט אַ צובּראָכֿענע שטימע האָט ער געזאָגט: מען בּעשולדיגט מיך, אַז איך האָב געמאַכֿט אַ פֿערשווערונג אויפֿ'ן קעניגס לעבּען, אָבּער ס'איז אַ ליגען. אמת איז אָבער, אַז איך בּין קײנמאָל ניט געווען קײַן פֿרײַנד פֿון וואַטיקאַן, און געבּענדיג מיר אַ שוץ, העלפֿסט דו דעם, וועלכֿער האָט שטענדיג געוואָלט נאָר שאָדען דיר.

— מײַנע הערען! האָט דער פּאַפּסט געזאָגט — איך פֿערלאַנג, אַז דיזער יונגער מאַן זאָל פֿערנעהמען די לעדיגע וואָהנונג אונטער מײַנע, וואו אַמאָל האָט געוואָהנט דער שטאַטס=סעקרעטאַר.

ראָסי איז געריהרט געפֿאַלען אויף די קניע. דער פּאַפּסט האָט אויפֿגעהויבּען צוויי פֿינגער און איהם געבּענשט.

– געה, מײַן זוהן; לאָז גאָט דיר געבען רוה.

– פֿאָטער!

ניט װיסענדיג זעלבסט, װאָס ער טהוט, איז ראָסי אױפֿגעשטאַנען, צוגעגאַנגען אַ פּאָר טריט, און קניענדיג בײַ׳ם בעט, צוגעלעגט די ליפּען צום פּאַפּסט׳ס האַנד.

אַ זעלטען געפֿיהל האָט דערשפּירט דעם אַלטענס האַרץ. דרײַסיג יאָהר זענען פֿערשװאונדען, און ער האָט דערזעהען פֿאַר זיך דאָס בילד פֿון זײַן יוגענד...

מיט פֿײַכֿטע אױגען האָט ער בעגלױט דעם יונגען מאַן ביז צו דער טהיר, דערנאָך איז ער אױפֿגעשטאַנען פֿון געלעגער.

II.

עס איז נאָך קײַן שעה ניט אַריבערגעגאַנגען און אין װאַטיקאַן איז דורכגעפֿלױגען, װי אַ װינד, אַ פֿרישע נײַעס.

– מען דערצעהלט װעגען עפּעס אַ מאָרד, אײַער הײליגקײט – האָט דער דינער געמאָלדען דעם פּאַפּסט, װעלכער איז געבליבען שטעהען, װי פֿון אַ דונער געטראָפֿען. ראָסי איז איהם אַרױף אױף די געדאַנקען.

אַ װײַלע שפּעטער האָט מען מודיע געװען, אַז דער פּרעמיער=מיניסטער איז ערמאָרדעט געװאָרען. מען האָט געפֿונען זײַן טױטען קערפּער אין פּאַלאַץ בראַטשי.

דער קאַרדינאַל שטאַטס=סעק־רעטאַר האָט געבראַכֿט אַזאַ נוסח: דער דעפּוטאַט ראָסי, װעלכען מ׳האָט בײַנאַכֿט געבראַכֿט אַרעסטירט, האָט זיך אַרױסגעריסען פֿון זײַנע היטער, אַרײַנגעזעצט זיך אין אַ קאַרעטע, װעלכֿע איז געפֿלױגען אױפֿ׳ן פּלאַץ נעראָנע. די זשאַנדאַרמען, װאָס האָבען איהם נאָכֿגעיאָגט, האָבען ענטדעקט דעם געשעהענעם מאָרד.

עס האָט װידער אױסגעבראָכֿען אַ הײסער װכּוח צװישען די קאַרדינאַלען און דעם פּאַפּסט װעגען דעם שוץ, װאָס ראָסי האָט געפֿונען אין װאַטיקאַן. די הױכֿע גײַסטליכֿע האָבען זיך געשראָקען, אַז דאָס װעט ברענגען גרױסע אונאַנגענעהמליכֿקײטען דער קירכֿע.

שפּעטער אַביסעל איז געקומען אַ יונגער גלח מיט אַ צײַטונג. דאָס איז געװען דעם פּאַפּסט׳ס פֿאָרלעזער. ער האָט געבראַכֿט אַ פֿרישע נײַעס:

דעֶר מעֶרדעֶר פֿון פרעֶמיעֶר אִין אַ בעֶקאַנטעֶ פעֶרזאָן... אַ דאַמעֶ, וועֶלכעֶ מעֶן האָט אַרעֶסטִירט און זִי האָט זִיך מודה געֶוועֶן,.. דאָס אִיז דאָנאַ ראָמאַ וואָלאָנאַ: מִיט אַ רעֶוואָלוועֶר שאָס האָט זִי געֶהרגעֶט דעֶם פרעֶמיעֶר מִינִיסטעֶר, כדִי זִיך נוקם זַיין.

דעֶר פאַפסט האָט געֶקוקט אויף'ן פֿאָרלעֶזעֶר מִיט פֿעֶרוואונדעֶרטעֶ אויגעֶן, דאַן האָט עֶר זִיך אָנגעֶרופֿעֶן:

— זאָג דאָס נִיט דִיזעֶם יונגעֶן מעֶנשעֶן. לאָז זַיין רוהעֶ נִיט געֶשטעֶרט וועֶרעֶן. ידיעות פֿון דעֶר וועֶלט קאָנעֶן צו אִיהם אָנקומעֶן נאָר דורך מִיר. זאָג, אַז אַזוי האָב אִיך בעֶפֿאָהלעֶן.

דעֶר פאַפסט האָט געֶפִֿיהלט אַ דעֶרלַייכטעֶרונג, דעֶרווִיסעֶנדִיג זִיך, אַז דעֶם פרעֶמיעֶרס מעֶרדעֶר אִיז נִיט ראָסִי. דעֶר גלח מאַריאָ האָט אִיהם געֶמוזט לעֶזעֶן אַלע צַייטונגעֶן, ווַייל עֶר האָט געֶוואָלט ווִיסעֶן אַלעֶ אַיינצעֶלהַייטעֶן.

דִי ידיעה וועֶגעֶן מִינִיסטעֶרס טויט האָט געֶמאַכט אַ גרויסעֶן אַיינדרוק אִין רוים. דִי שטאָדט האָט זִיך בעֶדעֶקט מִיט טרויעֶר. דעֶר קעֶנִיג זאָל זִיך האָבעֶן, שרעֶקלִיך געֶרִיהרט, אויסרופֿעֶן: „וועֶר וועֶט יעֶצט רעֶגִירעֶן?” און האָט געֶהַייסעֶן אַיינפִֿיהרעֶן טרויעֶר אִין הויף.

אויף מאָרגעֶן האָבעֶן דִי צַייטונגעֶן געֶרעֶדט נאָר וועֶגעֶן דעֶר מעֶרדעֶרִין דאָננאַ ראָמאַ, וועֶלכעֶ האָט מודה געֶוועֶן, אַז זִי האָט, צולִיעֶב נקמה, געֶהרגעֶט אִיהר געֶוועֶזעֶנעֶם בעֶשִיצעֶר. זִי זאָגט, אַז קַיין מִיטהעֶלפֿעֶר האָט זִי נִיט געֶהאַט, אָבעֶר דִי פאָלִיצַיי גלויבט נִיט אִין דעֶם, מעֶן אִיז חושד, אַז דאָ אִיז געֶוועֶן אַ פֿעֶרשוועֶרונג פֿון גַייסטלִיכעֶ מִיט אַנאַרכִיסטעֶן, וועֶלכעֶ ווִילעֶן אומבַייטעֶן דִי מאָנאַרכִיסטִישעֶ רעֶגִירונג.

אִין אַ גאַנץ קורצעֶר צַייט אִיז שוין פֿאָרגעֶקומעֶן דעֶר פראָצעֶס. אויך פֿאַר דִי רִיכטעֶר האָט ראָמאַ מודה געֶוועֶן, אַז זִי אִיז שולדִיג, זִי אִיז דעֶם מאָרד בעֶגאַנגעֶן מִיט אִיבעֶרלעֶגונג און קלאָרעֶן פֿעֶרשטאַנד; זִי האָט דאָס געֶטהון צולִיעֶב שנאָה צום באַראָן פֿאַר זַיין אונמעֶנשלִיכעֶ אויפֿפִיהרונג מִיט זַיינעֶ געֶגנעֶר; זִי האָט אִיהם אַוועֶקגעֶשִיקט צום משפט פֿון אויבעֶרשטעֶן, ווַייל דאָ, אויף דעֶר עֶרד, אִיז נִיט געֶוועֶן קַיין געֶרִיכט פֿאַר אִיהם.

דעֶר פאַפסט האָט געֶשִיקט דעֶם גרַייף רַיימאָן אִין געֶרִיכטסהויז, וואו מעֶן האָט געֶמשפט ראָמאַן און דִיזעֶר אִיז צורִיקגעֶקומעֶן מִיט פֿעֶרווַיינטעֶ אויגעֶן. דאָס וואונדעֶרלִיכעֶ, מעֶלאַנכאָלִישעֶ געֶזִיכט פֿון דעֶר

אָנגעֶקלאָגטעֶר, האָט געֶמאַכֿט אוֹיף אַלעֶמעֶן אַ טיִעפֿעֶן אַײַנדרוּק. איִהר בּעֶקעֶנוּנג, און איִהר בּעֶמיִהוּנג, אַז אוֹיף ראָסיִ'ן זאָל ניִט פֿאַלעֶן אפילוּ אַ שאָטעֶן פֿוּן פֿעֶרדאַכֿט, האָט אלעֶמעֶן געֶריִהרט בּיִז טרעֶרעֶן.

ראָמאַ איִז פֿעֶרמשפּט געֶוואָרעֶן אוֹיף עֶבּיִגעֶ טוּרמעֶ. זיִ האָט אויסגעֶהעֶרט דעֶם אוּרטײַל מיִט רוּהעֶ, געֶדאַנקט דיִ ריִכֿטעֶר און געֶזאָגט, אַז זײַעֶר פּסק איִז עֶהרליִך.

ווען מעֶן האָט זיִ צוּריִקגעֶפֿיִהרט איִן טוּרמעֶ, האָט דאָס פֿאָלק זיִ געֶוואָלט בּעֶפֿרײַעֶן, אָבּעֶר דיִ זשאַנדאַרמעֶן האָבּעֶן זיִך אַרויסגעֶריִסעֶן מיִט איִהר, און אָבּגעֶפֿיִהרט זיִ איִן פֿעֶסטוּנג פֿוּן „הײַליִגעֶן מלאָך“.

נאָך פּסחאַ-קאַניִקוּל האָט זיִך דעֶר פּאַרלאַמעֶנט געֶעֶפֿעֶנט. דעֶר גראַף רײַמאָן איִז געֶגאַנגעֶן אוֹיף דעֶר זיִצוּנג. דעֶר זאַל איִז געֶוועֶן איִבּעֶרפֿיִלט, אײַנעֶר דעֶם אַנדעֶרעֶן האָט געֶפֿרעֶגט נײַעֶס. מעֶן האָט דעֶרצעֶהלט, אַז דעֶר מיִניִסטאָרעֶן-קאַבּיִנעֶט האָט זיִך אָנגעגעֶבּעֶן איִן דיִמיִסיעֶ. דעֶר אָנפֿיִהרעֶר פֿוּן דיִ רעֶכֿטעֶ האָט געֶדרוּנגעֶן, אַז דאָננאַ ראָמאַ האָט איִן אײַן טאָג מעֶהר געֶטהוּן פֿאַר'ן פֿאָלק, וויִ דיִ אָפּאָזיִציעֶ האָט געֶקאָנט אוֹיפֿ'טהוּן איִן הוּנדעֶרט יאָהר. דעֶר פֿאָרזיִצעֶנדעֶר איִז געֶקוּמעֶן און פֿעֶרנוּמעֶן זײַן אָרט. עֶר האָט אפיִלוּ מיִט קײַן אײַנציִגעֶן וואָרט ניִט דעֶרמאָנט דעֶם פֿעֶרשטאָרבּעֶנעֶם פּרעֶמיעֶר.

און דעֶרווײַל האָט דאָס פֿאָלק אָנגעֶהוֹיבּעֶן קוּמעֶן פֿוּן פֿעֶרשיִדעֶנעֶ זײַטעֶן קײַן רוֹים. דעֶם בּאַראָנס טוֹיט און דעֶר אוּרטײַל איִבּעֶר ראָמאַ'ן האָט דעֶרוועֶקט דעֶם געֶוויִסעֶן און דאָס בּעֶוואוּסטזײַן פֿוּן איִטאַליעֶניִשעֶן פֿאָלק. דאָס פֿאָלק האָט געֶפֿיִהלט, אַז עֶס הוֹיבּט זיִך אָן פֿאַר איִהם אַ נײַעֶ עֶפּאָכֿעֶ. אָבּעֶר וואוּ איִז ראָסיִ?... זײַן נאָמעֶן האָט מעֶן אָנגעֶהוֹיבּעֶן אַלס מעֶהר צוּ דעֶרמאָנעֶן מיִט דאַנק און ליִעבּשאַפֿט. אויך ראָמאַ'ן האָבּעֶן פֿיִעל געֶבּעֶנשט. דעֶר פּאַפּסט האָט זיִך זעֶלבּסט אָנגעֶהוֹיבּעֶן מאַכֿעֶן פֿאָרוויִרפֿעֶ. אפשר איִז דעֶר מאָרד, וואָס זיִ איִז בּעֶגאַנגעֶן, געֶוועֶן אַ רעֶזוּלטאַט פֿוּן זײַן אָנרעֶדעֶן, אַז זיִ זאָל אַרויסגעֶבּעֶן איִהר מאַן?...

דעֶר פּאַפּסט האָט געֶשיִקט רײַמאָנעֶן איִן שלאָס פֿוּן „הײַליִגעֶן מלאָך“, געֶוואָהר צוּ וועֶרעֶן, וואָס מאַכֿט דיִ אַרעֶסטיִרטעֶ. מעֶן האָט איִהם געֶזאָגט, אַז ראָמאַ איִז זעֶהר קראַנק און קאָן ניִט יעֶצט אַריִבּעֶרגעֶפֿיִהרט וועֶרעֶן איִן אַנ'אַנדעֶרעֶ טוּרמעֶ. איִהר נעֶרוועֶן-סיִסטעֶם איִז שוֹין איִן גאַנצעֶן אויסגעֶנוּצט, און קײַנעֶר ווײַס ניִט, וואָס דיִ עֶנדעֶ קאָן זײַן-

אָבער ניִט קוקענדיג דאַרויף, פֿאַלט זי בײַ זיך ניִט אַראָב, זי איִז זיִס, ליִבענסווירדיג, אַלע געבען דעם האַלז פֿאַר איהר. איִן פֿעסטונג האָט קוואַרטיִרט אַ בריִגאַדע פֿון סאַפּערען און דער קאָמענדאַנט איִז געווען אַ גוטער קאַטאָליִק און אַ געטרײַער זוהן פֿון פּאַפּסט. ער האָט אַרײַנגעזעצט ראָמאַן איִן די ציִמערען, וואו אַמאָל האָט דער פּאַפּסט געוואָהנט, האָטש פֿאַר אַזעלכע פֿערברעכער, ווי זי, איִז געווען בעשיִמט אַ פֿיִנסטערע, פֿײַכטע קאַמער.

דער פּאַפּסט האָט געהײסען פֿרעגען, אויב דער געהײמער גאַנג צווישען וואַטיקאַן און דעם שלאָס פֿון „הײליגען מלאך", קאָן געעפֿענט ווערען.

דער גראַף רײמאָן האָט געבראַכט אַ ידיעה, אַז דעם גאַנג קאָן מען בענוצען, און דער קאָמענדאַנט נעהמט אויף זיך די פֿעראַנטוואָרטליכקײט.

דער יונגער גראַף האָט אויך געבראַכט פֿיִער בריִף, וועלכע זענען מיט אַ פֿרויען האַנד אַדרעסיִרט געוועזען צו ראָסיִ'ן. מען האָט זי צוגעשיִקט פֿון לאָנדאָן, פּאַריִז און בערליִן.

— דער פּאָסט=בעאַמטער האָט מיִר זײ געגעבען, בעטענדיג, אַז איִך זאָל זײ איִבערגעבען — האָט רײמאָן געזאָגט, ווײַזענדיג דעם פּאַפּסט די בריִף.

אַך, זוהן מײַנער! ציִ פֿערשטעהסט דו ניִט, אַז דו ביִסט אַרײַנגעפֿאַלען איִן אַ חאַפּשטײַגעל? — האָט דער פּאַפּסט געזאָגט — אָבער וואָס זאָל מען טהון? גיִב מיִר די בריִף. גאָט וועט אונז ניִט פֿערלאָזען.

אויף מאָרגען פֿריִה. האָט זיך דער פּאַפּסט אָנגעטהון איִן אַ מאַנטעל פֿון אַ געוועהנליִכען גלח און איִז געגאַנגען דורך די געדרעהטע טרעפּ מיִט'ן פֿיִנסטער'ן קאָריִדאָר, וועלכע פֿיהרט צו דער פֿעסטונג „הײליגען מלאך". פֿריִהער איִז געגאַנגען אַ סאָלדאַט און איִהם געפֿיִהרט. אויפֿ'ן וועג זענען זײ אָבגעטראָטען איִן ראָסי'ס ציִמער איִן אונטערשטען שטאָק.

זײ האָבען ראָסיִן געפֿונען איִן אַ גרויסען, אײנפֿאַך מעבליִרטען זאַל; ער איִז געזעסען בײַ'ם טיִש, אויף וועלכען ס'איִז געשטאַנען ניִט אָנגעריִהרט דער פֿריִשטיִק. דערזעהענדיג דעם פּאַפּסט, האָט ער זיך אויפֿגעהאַפּט פֿון שטול. זײַן בלאַס, פֿערטראַכט געזיִכט האָט אויסגעדריִקט פֿערצווײפֿלונג אָהן אַ ברעג.

— ציִ דיִר פֿעהלט קײן זאַך ניִט, זוהן מײַנער?

– אִיךְ האָבּ מעֶהר, ווִי אִיךְ בּעֶדאַרף, אײַעֶר הײַלִיגקײַט.

– דוּ האָסט געֶלִיטעֶן, זוהן מײַנעֶר. אָבּעֶר מעֶן ווײַס נִיט, וואָס דִי השגחה קאָן נאָךְ בּרעֶנגעֶן.

– אפילו גאָט אַלײן קאָן נִיט צוּרִיקנעֶהמעֶן דאָס, וואָס עֶס אִיז שוֹין געֶשעֶהעֶן.

– פאַל בּײַ זִיךְ נִיט אַראָבּ. גלוֹיבּ דִי ווערטעֶר פוּן אַנ'אַלטעֶן מאַן, דאָס לעֶבּעֶן אִיז אַ שעֶנעֶ זאַך. דאָס האָבּ אִיךְ מִיךְ אִיבּעֶרצײַגט, נִיט קוּקעֶנדִיג אוֹיף דִי פִיעֶל זאָרג אוּן קוּמעֶר, וואָס אִיךְ האָבּ אִיבּעֶרגעֶלעֶבּט.

אַ שמעֶרצלִיכעֶר שמײכעֶל האָט אוֹיסגעֶקרִימט דאָס געֶזִיכט פוּן אוּנגלִיקלִיכעֶן.

– מײַנעֶ שמעֶרצעֶן קאָן אײַעֶר הײַלִיגקײַט נִיט בּעֶגרײַפעֶן – אִיךְ האָבּ פעֶרלאָרעֶן אַ ווײַבּ... עֶרגעֶר ווִי געֶשטאָרבּעֶן: זִי האָט מִיךְ פעֶרראַטעֶן. פעֶרשאָלטעֶן זאָלעֶן זײַן יעֶנעֶ, ווֶעלכֶעֶ האָבּעֶן געֶווִירקט, אַז אַ ווײַבּ זאָל אַרוֹיסגעֶבּעֶן אִיהר אײגעֶן מאַן!

דעֶר פאַפּסט האָט אָנגעֶהוֹיבּעֶן צִיטעֶרעֶן אוּן געֶזאָגט: גאָט פִיהרט עֶהרלִיךְ דִי ווֶעלט. ווען דאָס וואָלט נִיט געֶשעֶהעֶן, ווער ווײַס, צִי אוֹיף דִיר וואָלט נִיט געֶקוּמעֶן נאָךְ אַ גרעֶסעֶר אוּמגלִיק.

– עֶרגעֶרס האָט ש'ין נִיט געֶקאָנט טרעֶפעֶן, אײַעֶר הײַלִיגקײַט, ווִי דאָס, וואָס מִיךְ האָט פעֶרראַטעֶן אַ פעֶרזאָן, אִין ווֶעלכֶעֶר אִיךְ האָבּ געֶגלוֹיבּט ווִי אִין אַ הײַלִיגטוּם.

– אָבּעֶר דאָס האָט דִיךְ אָבּגעֶראַטעֶוועֶט פוּן דעֶר שרעֶקלִיכעֶר פעֶראַנטוואָרטלִיכקײט פאַר גאָט, פאַר דעֶם, וואָס דוּ האָסט געֶהאַט בּדעה צוּ טהוּן.

ראָסִי האָט פאָרשעֶנד געֶקוּקט אוֹיפ'ן פאַפּסט אוּן געֶפרעֶגט: וואָס האָבּ אִיךְ דעֶן געֶהאַט בּדעה, אײַעֶר הײַלִיגקײַט?

– דײַן שרעֶקלִיכעֶר פּלאַן, צוּלִיעֶבּ ווֶעלכֶעֶן דוּ בִּיסט צוּרִיקגעֶקוּמעֶן קײן רוֹים.

– אִיהר מײנט, הײַלִיגעֶר פאָטעֶר, דאָס וואָס דִי צײַטוּנגעֶן האָבּעֶן געֶשרִיבּעֶן?...

דעֶר פאַפּסט האָט געֶשאָקעֶלט מִיט'ן קאָפּ.

– דִי פעֶרשוועֶרוּנג אוֹיפ'ן לעֶבּעֶן פוּן קעֶנִיג?

דעֶר פאַפּסט האָט וויִעדעֶר געֶשאָקעֶלט מיִט'ן קאָפּ.

– און אייַעֶר הייַליִגקייַט האָט איִן דעֶם געֶגלויבּט?

– איִך האָבּ געֶמוזט גלויבּעֶן.

און זיִ... זיִ האָט אויך געֶגלויבּט?

– זיִ האָט געֶגלויבּט, אַז דו געֶהעֶרסט צו דעֶר פעֶרשווערונג. דאָס, וואָס דו האָסט איִהר געֶשריִבּעֶן, האָט בּעֶשטעֶטיִגט דיִעזעֶן פעֶרדאַכט.

– איִך האָבּ געֶשריִבּעֶן וועֶגעַן איִהר פאָטעֶר און געֶזאָגט, אַז עֶנדליִך האָבּ איִך איִהם פעֶרשטאַנעֶן. האַ! האַ! האַ!

דעֶר פאַפּסט איִז געֶוואָ־עֶן בּלאַס וויִ אַ מת.

– אַלזאָ איִז דאָס געֶוועֶן אַ טעות?

– אַ־שרעֶקליִכעֶר! מייַן אייַנציִגעֶר בּעֶגעֶהר איִז געֶוועֶן דאָס גליִק פון פאָלק און זייַן בּעֶפרייַאונג. איִך האָבּ געֶגלויבּט איִן גאָטס השגחה, וועֶלכעֶ העֶלפט אונז, שוואַכעֶ מעֶנשעֶן... איִך בּיִן געֶוועֶן אַ נאַר.

דעֶר פאַפּסט האָט, טיִעף געֶריִהרט, געֶקוקט אויף דעֶם געֶזיִכט פון פעֶרצווייַפעֶלטעֶן יונגעֶן מאַן. ניִט פיִהלעֶנדיִג, אַז זייַן אייגעֶן געֶזיִכט איִז פעֶרגאָסעֶן מיִט טרעֶרעֶן. עֶס האָבּעֶן איִן איִהם אָבּגעֶלעֶבּט דיִ אַלטעֶ עֶריִנעֶרונגעֶן, זייַן צובּראָכעֶנעֶ יוגעֶנד, ווען עֶר האָט אויך פעֶרלאָרעֶן יעֶרען גלויבּעֶן און יעֶדעֶ האָפנונג.

עֶר האָט אַרויסגעֶנומעֶן דיִ בּריִף פון טאַש און אַוועֶקגעֶלעֶגט אויפ'ן טיִש: – דאָס איִז פאַר דיִר, מייַן זוהן! – האָט עֶר געֶזאָגט און איִז אַרויסגעַגאַנגעֶן. פון זייַן פעֶרשטיִקט קעֶהל האָט מעֶהר קייַן וואָרט ניִט געֶקאָנט זיִך אַרויסרייַסעֶן.

מיִט'ן פעַרבּאָרגעֶנעֶם גאַנג איִז עֶר יעֶצט געֶגאַנגעֶן צו ראָמאַ'ס תפיִסה.

III.

איִן דעֶם גרויעֶן שלאָס „הייַליִגעֶר מלאָך", אויבּעֶן, וואו עֶס עֶנדיִגעֶן זיִך דיִ שטייַנעֶרנעֶ טרעֶפּ, געֶפיִנט זיִך אַ לאָקאַל פון דרייַ ציִמעֶרן. איִן קאָריִדאָר, דורך וועֶלכעַן מעֶן געֶהט איִן יעֶנעֶם לאָקאַל, געֶפיִנעֶן זיִך כּיִן בּייִדעֶ זייַטעֶן קעֶמעֶרליך, פעֶסט פעֶרריִגעֶלט. אַמאָל, איִן דיִ אומרוהיִגעֶ צייַטעֶן, האָט זיִך איִן דיִעזעֶן שלאָס און איִן דיִעזעֶ דרייַ ציִמעֶרן

בעֶהאַלטעֶן דעֶר פּאַפּסט, יעֶצט האָט זיִי פֿעֶרנומעֶן ראָמאַ. אויפ'ן שפּיִץ טהורם איִז געֶוועֶן אַזייִגעֶר, וואָס זייַן שטעֶנדיִג גלייַכעֶס קלאַפּעֶן האָט מעֶן דייַטליִך געֶהעֶרט איִן ראָמאַ'ס ציִמעֶרן. אויב'ן פֿאָרט איִז געֶשטאַנעֶן אַ האַרמאַט, וועֶלכעֶן מעֶן האָט זעֶהר אָפט בעֶנוצט. אונטעֶן האָבעֶן זיִך אָן דיִ גראָבעֶ מויעֶרעֶן אָבגעֶשלאָגעֶן דיִ חוואַליעֶס פֿון טיִבעֶר.

ראָמאַ איִז געֶלעֶגעֶן אויף אַקאַנאַפּעֶ איִן ציִמעֶר, וועֶלכעֶר איִז געֶוועֶן דעֶם פּאַפּסט'ס סאַלאָן. זיִ האָט געֶטראָגעֶן אַנ'אייַנפאַכעֶס, וויַיסעֶס קלייִד, און איִהר גלאַטעֶר שטעֶרן איִז געֶוועֶן עֶהנליִך צו אַלבאַסטעֶר. אַרום איִהרעֶ גרויסעֶ אויגעֶן איִז געֶוועֶן אַבלויעֶר שטריִך, און דיִ ליִפּעֶן, רויט אַמאָל וויִ קאָראַלעֶן, זעֶנעֶן יעֶצט געֶוועֶן וויַיס וויִ מאַרמאָר.

אַבאַרמהעֶרציִגעֶ שוועֶסטעֶר, איִן אַשוואַרץ קלייִד, איִז פֿאָרזיִכטיִג אַרומגעֶגאַנגעֶן איִבעֶר'ן ציִמעֶר. דאָס איִז געֶוועֶן ברונאָ'ס אלמנה — העֶלעֶנאַ. זיִ האָט זיִך פֿריִהעֶר בעֶזועֶצט איִן אַקלויסטעֶר, אָבגעֶזונדערט פֿון דעֶר וועֶלט, אָבעֶר דעֶרוויִסעֶנדיִג זיִך וועֶגעֶן ראָמאַ'ס אומגליִקעֶן, האָט זיִ געֶבעֶטעֶן, מעֶן זאָל איִהר עֶרלויבעֶן, אַכטונג געֶבעֶן אויף דעֶר קראַנקעֶר ראָמאַ'ן.

עֶס האָט זיִך געֶעֶפֿעֶנט דיִ טהיִר און עֶס איִז אַרייַנגעֶקומעֶן עֶפּעֶס אַנ'אָפֿיִצעֶר. דאָס איִז געֶוועֶן דעֶר דאָקטאָר, וועֶלכעֶר האָט געֶפֿרעֶגט ראָמאַ'ן, וויִ זיִ פֿיִהלט זיִך הייַנט.

— פֿיִעל בעֶסעֶר. מיִר טהוט הייַנט אפילו גאָר ניִט וועֶה.

— איִהר זייַט זיִך דאָך קייִנמאָל ניִט מודה, אַז אייַך טהוט עֶפּעֶס וועֶה — האָט העֶלעֶנאַ זיִך אָבגעֶרופֿעֶן, אייַנבויגעֶנדיִג זיִך איִבעֶר איִהר מיִט ליעֶבעֶנשאַפֿט.

— דיִ לעֶצטעֶ נאַכט, העֶרר דאָקטאָר, האָב איִך געֶהאַט אַוואונדערליִכעֶן חלום — האָט ראָמאַ וויַיטעֶר געֶזאָגט — אַגעֶוויִסעֶ פּעֶרזאָן, וועֶלכעֶ איִז מיִר טייַעֶר, איִז צוריִקגעֶקומעֶן, און אַלעֶ גלאָקעֶן האָבעֶן געֶקלונגעֶן פֿאַר זייַן כבוד. איִך האָב געֶמייַנט, אַז עֶס איִז מיִטאָג, וויַיל דיִ האַרמאַט האָט אויסגעֶשאָסעֶן אויפ'ן שלאָס, אָבעֶר עֶפֿעֶנעֶנדיִג דיִ אויגעֶן, האָב איִך מיִך איִבעֶרצייַגט, אַז ס'איִז נאַכט, און דאָך האָט עֶפּעֶס געֶמוזט געֶשעֶהעֶן, דעֶן איִך האָב געֶהעֶרט זיִנגעֶן און מוזיִק אויף דיִ גאַסעֶן.

— אַהאַ!... מיִר שייַנט, אַז דאָס שטאַמט פֿון פּרעֶמיעֶרס לויה.

רוים איִז זיִך ניִט מצער אויפ'ן טויט פֿון באַראָן באָנעֶליִ, און דיִ

לעצטע נאַכט איז אַ פּראָצעסיע פֿון מענער און פֿרויען געגאַנגען מיט געזאַנג איבער די גאַסען... אָבער איך מוז שוין געהען. לאָז די שוועסטער אַכטונג געבען, אַז די קראַנקע זאָל נעהמען די רפואות, און זאָל זיך מיט קיין זאַך ניט אויפֿרעגען. צום ווידערזעהען!

ווען דער דאָקטאָר איז אַרויסגעגאַנגען, האָט זיך ראָמאַ אָנגעשפּאַרט אויף די עלענבויגענס.

– צו האָסטו געהערט, העלענאַ, וואָס דער דאָקטאָר האָט געזאָגט? דעם באַראָנס טויט האָט אַלסדינג אומגעביטען... איך וויל ניט טראַכטען, וואָס מיט מיר וועט געשעהען, אָבער דוד ראָסי וועט צוריקקעהרען. איך בין אין דעם זיכער. מיין חלום וועט פֿערווירקליכט ווערען.

פֿלוצלינג האָט זיך די טהיר געעפֿענט און דער זשאַנדאַרם האָט געמאָלדען, אַז דער ענגלישער געזאַנדטער איז געקומען מיט אַ וויזיט.

– אַך, דאָס זייט איהר, סער עוועלין?

דער ענגלענדער האָט זיך טיעף פֿערנייגט.

– פֿערצייהעט מיר, סיניאָראַ, וואָס איך קום מיך מישען אין אייערע זאָרגען...

– אָבער ביטע, זיצט, סער... די צייטען האָבען זיך איבערגעביטען. איך בין געוועזען אַ גליקליכע, דערקענענדיג אייך צום ערשטען מאָל, אָבער מיר טהוט ניט לייד די פֿערגאַנגענהייט.

– איהר זייט זעהר אַ טיכטיגע... אייער פּראָצעס האָט בעדאַרפֿט נעהמען אַנ'אַנדער ווענדונג.

– אַלץ איז געשעהען ווי אַם בעסטען, עקסעלענץ. צי האָט איהר מיר נעהאַט עטוואָס צו זאָגען?

יאָ. די ידיעה וועגען אייער אורטהייל האָט געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק אין מיין לאַנד, און וויל איהר זייט געבאָרען אין ענגלאַנד, האָב איך מיך געפֿיהלט בערעכטיגט צו אַריינמישען זיך.

– אָבער איך פֿערלאַנג דאָס ניט, טייערער פֿריינד.

– דאָננאַ ראָמאַ, מען קאָן דאָך אָנגעבען אַנ'אַפּעלאַציע.

– איך טראַכט גאָר ניט צו אַפּעלירען, דערצו איז ניטאָ קיין מאָטיוו.

– פֿערקעהרט, עס זענען פֿאַרהאַן זעהר פֿיעל מאָטיווען... האָט געזאָגט דער ענגלענדער גאַנץ שטיל – לויט דעם איטאַליענישען געזעץ, ווען אַ מאַנספּערזאָן וויל בעגעהען אַ גוואַלדטאַט געגען אַ פֿרוי, האָט זי

דאָס רעכט צו הרגענען איהם און מען רעכענט דאָס איהר ניט פֿאַר קײן פֿערברעכען, װײל ער האָט געװאָלט טהון אַזעלכעס, װאָס אין די אויגען פֿון גאָט און פֿון לײט איז אַ פֿערברעכען.

ראָמאַ האָט געשװיגען, אָבער געאָטעמט געשװינד און הויך.

— דאָננאַ ראָממאַ, מען האָט אײך געמשפּט און געשטראָפֿט דערפֿאַר, װאָס איהר זײט געקומען אין קאַבינעט פֿון פּרעמיער־מיניסטער מיט דער דעה צו הרגענען איהם, און האָט עס טאַקי אויסגעפֿירט. אָבער װען עס זאָל מעגליך זײן צו בעװײזען, אַז ער איז געקומען צו אײך אין װאָהנונג, און אַז איהר האָט געװאָלט אָבהיטען פֿון פֿעראַנטװאָרטליכקײט אַ פּערזאָן, װעלכע די פּאָליציי האָט ביז יעצט ניט געקאָנט חאַפּען.

ראָמאַ האָט זיך אַ דערשראָקענע אויפֿגעחאַפּט פֿון אָרט.

דער ענגלענדער האָט אַרויסגענומען פֿון טאַש אַ צוריבען שטיקעל פּאַפּיר.

— די לעצטע נאַכט בין איך געװען אין אײער װאָהנונג אויף פּלאַצנעראָן און צװישען אַנדערע זיכערע בעװײזען האָב איך אויך דאָס געפֿונען...

— ביטע, גיט עס מיר אָב! — האָט ראָמאַ אויסגעשריען. דאָס איז געװען דער בעפֿעהל װעגען ראָסי׳ס אַרעסט, װעלכען ער האָט אַװעקגעװאָרפֿען אויף דער ערד.

— װי אַזוי האָט זיך דאָס פּאַפּיר געפֿונען דאָרט, דאָננאַ ראָמאַ? װער האָט איהם געבראַכט? װער איז דאָרט נאָך געװעזען? װאָס װעט ער זאָגען, װען מ׳װעט איהם פֿאָרשטעלען דעם בעװײז פֿון זײן בעזוך דאָרט?...

ראָמאַ האָט ניט באַלד געענטפֿערט. מיט איהרע טרויעריגע אויגען האָט זי געקוקט דעם ענגלענדער אין געזיכט. און װען ער האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען, האָט זי זאַנפֿט געזאָגט.

— עקסעלענץ, ערלויבט מיר צו בעהאַלטען דיזעס פּאַפּיר. אָהן מײן מיטװירקונג װעט איהר דאָך גאָר ניט קאָנען אויפֿטהון. איך אָבער װעל ניט אַפּעלירען און דיזעס פּאַפּיר קאָן מיר גאָר ניט העלפֿען. דאַגעגען קאָן עס שאָדען דעמיעניגען, װאָס זײן נאָמען בעדאַרף בלײבען זױבער, אָהן אַ פֿלעק.

זי האָט אויסגעצויגען איהר קלײנע האַנד.

— צי האָב איך איהם נאָך װעניג שלעכטס געטהון, װי עס בעװײזט

דיִעָזעֶם פַּאפּיִר? זאָל איִך איִהם נאָך שיִקעֶן אויף קאַטאָרגעֶ? נײַן, אויב איִהר וועֶט מיִך צוויִנגעֶן צום רעֶדעֶן, וועֶל איִך אַלסדיִנג אָבלײַקעֶנעֶן.

דעֶר עֶנגלעֶנדעֶר איִז געֶוואָרעֶן גערִיהרט ביִז טרעֶרעֶן.

– סעֶר עֶוועֶליִ'ן... פֿרײַנד... עֶרלויבט, אַז איִך זאָל בעהאַלטעֶן דיִעזעֶם פּאַפּיִר.

דעֶר עֶנגלעֶנדעֶר איִז אויפֿגעֶשטאַנעֶן, און אַוועֶקדרעֶהעֶנדיִג דעֶם קאָפּ, האָט עֶר געֶזאָגט.

– דיִעזעֶם פּאַפּיר געֶהעֶרט צו אײַך, איִהר קאָנט מיִט איִהם טהון, וואָס אײַך געֶפֿעֶלט, דאָננאַ ראָמאַ.

זיִ האָט אַ קוש געֶגעֶבעֶן דעֶם פּאַפּיִר און אַרײַנגעֶלעֶגט איִן טאַש.

– זײַט געֶזונד, טײַעֶרעֶר פֿרײַנד.

עֶר האָט געֶוואָלט עֶנטפֿעֶרעֶן „לאָז גאָט דיִך בעֶנשעֶן“, אָבעֶר עֶר האָט קײַן וואָרט ניִט געֶקאָנט אַרויסרעֶדעֶן.

דעֶר סטראַזשניִק האָט געֶמאָלדעֶן, אַז דעֶר מאַיאָר, דעֶר קאָמאַנדיִר פֿון שלאָס=בריִגאַדעֶ קומט.

– וויִלקאָמעֶן, מאַיאָר! – האָט ראָמאַ אויסגעֶרופֿעֶן.

– דעֶר דאָקטאָר האָט מיִר געֶזאָגט, אַז איִהר פֿיִהלט אײַך הײַנט געֶזוּנטעֶר.

– יאָ, יאָ!

– מיִר איִז זעֶהר ניִט אַנגעֶנעֶהם, אָבעֶר איִך ברעֶנג אַ שלעֶכטעֶ נײַעֶס. דיִ רעֶגיִרונג רעֶכעֶנט, אַז אײַער געֶפֿיִנעֶן זיִך איִן רוים רײַצט דאָס פֿאָלק. אַלזאָ איִז בעֶשלאָסעֶן געֶוואָרעֶן אַרויסצושיִקעֶן אײַך קײַן וויִטעֶרבאַם.

– ווען בעֶדאַרף עֶס געֶשעֶהעֶן.

– מאָרגעֶן נאָך מיִטאָג.

– איִך וועֶל זײַן פֿאַרטיִג. אָבעֶר ציִ האָט איִהר געֶדעֶנקט מײַן בקשה שיִקעֶן מיִר אַהעֶר דעֶם אַלטעֶן פּיִפּעֶריִ?

– איִך האָב וועֶגעֶן דעֶם עֶטוואָס צו זאָגעֶן. פֿיִלײַכט וועֶט דיִ שוועֶסטעֶר אונז איִבעֶרלאָזעֶן אַלײן?

העֶלעֶנאַ איִז אַרויסגעֶגאַנגעֶן.

– עֶמיִצעֶר, וועֶלכעֶר שטעֶהט זעֶהר הויך, וויִל פֿעֶרטרעֶטעֶן פּיִפּעֶריִ'ס אָרט. עֶר וועֶט אַרײַנקומעֶן דורך דיִעזעֶר טהיִר. דעֶר קאָריִדאָר איִז אַ פֿעֶרבאָרגעֶנעֶר, לאַנג פֿעֶרשלאָסעֶנעֶר גאַנג צו דיִ פּריִוואַט=ציִמעֶרן פֿון

פאַפּסט. און דער וואָס וועט קומען, מוז בלייַבען אונערקענט, קיינער טאָר איהם ניט זעהען.

דער מאַיאָר איז געשווינד אַרויס פון צימער. אין אַ ווייַלע שפּעטער האָט זיך דער פּאַפּסט געוויזען אויפ׳ן שוועל אין אַ מאַנטעל פון אַ געוועהנליכען גלח.

IV.

– שטעה אויף, קינד מייַנס! גאָט ווייס, צי דער הייליגער פאָטער בעדאַרף דיר געבען זייַן ברכה. וועր עס בעגעהט אַ בלוטיג פערברעכען און דערבייַ ברעכט ער דאָס גליק פון אַ צווייטען מענשען, איז אַ דאָפּעלטער רשע. אָבער איך וויל ניט צוגעבען ביטערניש צו דייַן געוויסענסביסען. צי זענען מיר דאָ אַלייַן?

– גאַנץ אַלייַן, הייליגער פאָטער.

– זעץ דיך – האָט דער פּאַפּסט געזאָגט און זיך אַוועקגעזעצט נעבען ראָמאַ׳ן, נעהמענדיג איהר האַנד אין זייַנע.

– מייַן קינד, איך האָב מיך איבערצייַגט, אַז מיר האָבען זיך טועה געוועזען. דוד ראָסי׳ס פערשווערונגען זענען ניט געוועזען מערדערישע און זייַן כוונה איז געוועזען נאָר צום גוטען. ער איז ניט קיין אַפּיקורס און ניט קיין אַנאַרכיסט, נאָר אַן ערהרליכער קריסט, וועלכער ליעבט די מענשהייט. און הגם די מענשהייט וועט, אפשר, קיינמאָל ניט דערגרייכען צו זייַן גרויסען אידעאַל, בעדאַרף און מוז זי שטרעבען צו דעם. אזוי, אַזוי, עס איז געוועזען אַ גרויסער טעות און ווען ניט דער שרעקליכער מאָרד... אָבער בעסער, לאָמיר ניט רעדען וועגען דעם.

ער האָט געגלעט ראָמאַ׳ס האַנד, גלייַך ווי ער וואָלט וועלען בערוהיגען אַ וויינענדיג קינד.

– הגם דו האָסט געבלאָנדזעט, אָבער דייַן מוטה און גערולדיגקייט האָט געריהרט אַלעמען און אַלסדינג וואָלט זיך געלאָזט אויסבעסערען, ווען ניט דאָס פערגאָסענע בלוט. הייַנט, ווען די רעגירונג וואַקעלט זיך און האַלט בייַ׳ם פאַלען, וועט אפשר דוד ראָסי צוריקקעהרען...

ראָמאַ האָט אויסגעשריען פון פרייד, אָבער דער פּאַפּסט האָט אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד, זאָגענדיג: – דו, טאָכטער, קענסט וועגען

דעם ניט טראַכטען, דו האָסט ניט קיין רעכט! דער בעגאַנגענער מאָרד האָט דיך אויף עוויג אָבגעריסען פֿון פֿאַמיליען=פֿערבינדונגען... מיין ניט, אַז איך וויל פֿערגרעסערען דיינע ליידען, קינד מיינס... אָבער איך מוז זאָגען, אַז דוד ראָסי בעדאַרף בלייבען ריין, אָהן אַ שום פֿלעק.

ראָמאַ'ן האָט פֿערשווינדעלט דער קאָפּ.

— מיר איז זעהר ניט אַנגענעהם — האָט דער פּאַפּסט ווייטער גערעדט—אָבער אַנדערש קאָן עס ניט זיין. קיינמאָל קאָנסט דו זיך שוין ניט פֿערבינדען מיט'ן מאַן. דיין פֿערברעכען וועט אייך אויף עביג צו שיידען... אָבער איך בין געקומען מיט אַנ'אַנדער ציעל... איך וויל דיך יעצט טויפֿען און אַריינעהמען אין דער קירכע.

און דער פּאַפּסט האָט מיט איהר אָנגעהויבען זאָגען די געהעריגע תּפֿילות, מיט די „י"ג עיקרים" מאַמין'ס פֿון דער קאַטוילישער רעליגיע, דערנאָך איז זי פֿאַר איהם געפֿאַלען אויף די קניע און גענומען זיך מתודה זיין, ווי אַנ'ערליכע קריסטערין:

— פֿאָטער, איך בין געווען אַ גרויסע זינדערין, און ווען איך האָב געזאָגט פֿאַר די ריכטער, אַז איך האָב געהרגעט דעם פּרעמיער=מיניסטער, האָב איך געזאָגט אַ ליעגען, כדי צו ראַטעווען עמיצען אַנדערש...

— קינד מיינס! — האָט דער פּאַפּסט אויסגעשריען, אויפֿרייסענדיג זיך פֿון אָרט. אין צימער איז געוואָרען אַ טויט=שטילקייט. אין אַ ווייַלע אַרום האָט זיך דער פּאַפּסט צוריק געזעצט און געזאָגט מיט אַ הייזעריג שטימע: — רעד ווייטער.

ראָמאַ האָט דערצעהלט, ווי אַזוי זי האָט בעשלאָסען, צו הרגענען דעם פּרעמיער=מיניסטער, נאָכדעם ווי זי האָט אַרויסגעגעבען איהר מאַן אין די הענד פֿון דער מאַכט, און ווי אַזוי זי האָט זיך צו דעם פֿאָרגעבריַיט.

— אָבער אין דערזעלבער מינוט איז ער אַליין געקומען צו מיר — האָט זי געזאָגט.

— צו דיר אין דיין וואָהנונג?

— יאָ, און דאָס איז, אייגענטליך, געווען די אורזאַכע פֿון **אַלסדינג**, ווייל באַלד איז אַהין געקומען עמיצער אַנדערש...

— עמיצער אַנדערש?...

ראָמאַ האָט אַרויסגענומען דעם פּאַפּיר פֿון **טאַש**.

– עֶר אִיז גֶעקוּמֶען – הָאט זִי גֶעשֶׁעפְּטשֶׁעט.

דֶער פַּאפְּסט הָאט אִיבֶּערגֶעלֶעזֶען דֶעם אַרֶעסט=דֶעקְרֶעט, אוּן שְׁווֶער אָטֶעמֶענְד הָאט עֶר זִיךְ אָנגֶערוּפֶען:

– אַלוֹאָ, הָאט עֶר דָאס?... נַיין, נַיין! דוּ ווֶעסט דָאס מִיר נִיט אַיינְרֶעדֶען... דָאס אִיז אוּנמֶעגְלִיךְ!

רָאמַא הָאט זִיךְ צוּגֶערִיהרט צוּם פַּאפְּסט'ס הַאנְד.

– פֶערְצַייהֶע מִיר, הַיילִיגֶער פָאטֶער, אִיךְ ווָאלט נִיט גֶעקָאנט שְׁטַארבֶען מִיט אַ לִיגֶען אוֹיף דִי לִיפֶּען, אִיךְ הָאבּ גֶעווָאלט אַרוֹיסזָאגֶען דֶעם גַאנְצֶען אֶמֶת, אוּן דַארוּם...

– נַיין, דוּ ווֶעסט מִיר נִיט אַיינְרֶעדֶען, אַז עֶר אִיז בֶּעגַאנְגֶען דֶעם מָארד אוּן נִיט דוּ! – אַז עֶר אִיז דֶער רוֹצֵחַ, דֶער מֶערדֶער!

עֶר הָאט זִי אָבְּגֶערוּקְט פוּן זִיךְ, אוּן רָאמַא אִיז גֶעפַאלֶען פֶערדֶעקֶענְדִיג דָאס גֶעזִיכְט מִיט דִי הֶענְד. דֶער פַּאפְּסט הָאט זִיךְ גֶערִיבֶּען דִי אוֹיגֶען, אוּן מִיט אַ צוּבְּרָאכֶענֶע, שְׁטִילֶע שְׁטִימֶע הָאט עֶר גֶעשֶׁעפְּטשֶׁעט:

גָאט! דוּ ווַייסט מַיין שְׁוואַכְקַייט. הֶעלְף מִיר, אוּמגְלִיקְלִיכֶען, פֶערבָּארְג נִיט דַיין גֶעזִיכְט פַאר מִיר!

רָאמַא הָאט גֶעווֵיינְט. אִין אַ ווַיילֶע אַרוּם הָאט זִיךְ דֶער פַּאפְּסט גֶעווֶענְדֶעט צוּ אִיהר: – מַיין אָרֶעם קִינְד! דוּ מוּזט מִיר פֶערְצַייהֶען. אִיךְ בִּין אַ קְרַאנְקֶער, שְׁוואַכֶער, אַלטֶער מַאן, ווֶעלְכֶער הָאט דוּרְגֶעמַאכְט פִיל צָרוֹת אִין לֶעבֶּען.

רָאמַא הָאט זִיךְ אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען אוּן גֶעקוּשְׁט זַיין צִיטֶערְנְדֶע הַאנְד, אִין ווֶעלְכֶער עֶר הָאט נָאךְ אַלְץ גֶעהַאלְטֶען דֶעם דֶעקְרֶעט.

– ווִי קוּמְט דָאס צוּ דִיר? – הָאט דֶער פַּאפְּסט גֶעפְרֶעגְט.

– דֶער עֶנְגְלִישֶׁער גֶעזַאנְדְטֶער הָאט עֶס מִיר גֶעבְּרֶענְגְט הַיינְט פְרִיה. עֶר הָאט גֶעפוּנֶען דִיזֶען פַּאפִּיר אִין ווָאהנוּנְג אוֹיפְ'ן פְּלַאץ נֶערָאנֶע.

– אִיךְ קָאן אָבֶּער נָאךְ אַלְץ נִיט בֶּעגְרַייפֶען. דוּ זָאגְסט, אַז דָאס אִיז פָארגֶעקוּמֶען אִין דַיין ווָאהנוּנְג?

– יַא, ווַייל דָאס אִיז גֶעשֶׁעהֶען בַּיי מִיר אוּן נִיט אִין מִינִיסְטֶערְס קַאבִּינֶעט, ווִי דִי פָּאלִיצַיי זָאגְט.

– קִינְד מַיינְס, גִיבּ מִיר דִיזֶעס פַּאפִּיר.

– אָבֶּער, הַיילִיגֶער פָאטֶער! – הָאט רָאמַא אוֹיסגֶעשְׁרִיעֶן – דוּ ווֶעסְט עֶס דָאךְ נִיט אִיבֶּערגֶעבֶּען דֶער פָּאלִיצַיי? דָאס הָאט גֶעווָאלְט טְהוּן דֶער

עֶנגלִישעֶר געֶזאַנדטעֶר, אָבעֶר אִיך האָב אִיהם געֶזאָגט, אַז אִיך וועֶל אַלס־דִינג אָבלַייקעֶנעֶן. אויסעֶרדעֶם האָב אִיך דאָך דִיעזעֶן געֶהַיימנִיס אויסגעֶזאָגט בשעת ודוי, טאָר אִיהם קַיינעֶר נִיט ווִיסעֶן.

דעֶר פּאַפּסט אִיז געֶזעֶסעֶן שטאַרק צוטראָגעֶן.

— הַיילִיגעֶר פֿאָטעֶר! נאָך נִיט אַלסדִינג האָב אִיך אויסגעֶזאָגט! דעֶר, וועֶלכֿעֶר האָט געֶהרגעֶט דעֶם פּרעֶמיעֶר־מִינִיסטעֶר, האָט געֶטהון צולִיעב זַיין אַייגעֶנעֶר בעֶשִיצונג. דאָס וואָס אִיז געֶשעֶהעֶן, אִיז געֶוועֶן אַ צופֿאַל, אָבעֶר אִים געֶגעֶנטַייל וואָלט דעֶר מִינִיסטעֶר אִיהם געֶהרגעֶט.

זִי האָט ווִיעדעֶר געֶקנִיט און אָנגעֶהאַפּט דעֶם פּאַפּסט׳ס מאַנטעֶל.

— אִיך בִּין אִין אַלעֶמעֶן שולדִיג, ווַייל אִיך האָב געֶוואָלט עֶרמאָרדעֶן דעֶם מִינִיסטעֶר. נאָר, אויב זַיין האַנד האָט געֶגעֶבעֶן דעֶם זעֶץ און אִיך לַייד דעֶרפֿאַר, האַלט אִיך עֶס פֿאַר אַ פֿעֶרדִינטעֶ שטראָף. אִיך האָב דאָך אִיהם אַרויסגעֶגעֶבעֶן; אֶמת אִיך האָב דאָס געֶטהון צולִיעב לִיעבּשאַפֿט און נִיט צולִיעב האַס, אָבעֶר דעֶר רעֶזולטאַט אִיז דעֶרזעֶלבעֶר, זַיין לעֶבעֶן אִיז צובראָכֿעֶן...

נִידרִיג האָט זִיך אַיינגעֶבויגעֶן דעֶר גרויעֶר קאָפּ פֿון פּאַפּסט.

— אִיבּרִיגעֶנס, לאַנג וועֶל אִיך נִיט לַיידעֶן. אִיך בִּין קראַנק... זעֶהר קראַנק, דאָס וועֶט לאַנג נִיט געֶדויעֶרעֶן.

אִיהרעֶ גרויסעֶ אויגעֶן האָבעֶן געֶפֿונקעֶלט.

— דו האָסט געֶזאָגט, הַיילִיגעֶר פֿאָטעֶר, אַז גאָט פִֿיהרט אַלץ צום גוּטעֶן. אפשר אִיז טאַקי געֶוועֶן זַיין ווִילעֶן, אַז אִיך זאָל אָבקומעֶן און שטאַרבעֶן פֿאַר דעֶם, וועֶלכֿעֶר אִיז בעֶסעֶר, פַֿיינעֶר און נויטִיגעֶר ווִי אִיך.

אִיהרעֶ לִיפּעֶן האָבעֶן געֶצִיטעֶרט, און גרויסעֶ טרעֶרעֶן האָבעֶן זִיך געֶקויקעֶלט אִיבעֶר אִיהר בלאַס געֶזִיכֿט.

— מִיר האָט פֿאָרִיגעֶ נאַכֿט געֶחלומט, אַז מַיין מאַן אִיז צורִיקגעֶקומעֶן קַיין רוים. אפשר אִיז אַנ׳עבירה צו גלויבעֶן אִין חלומות? מִיר אִיז אָבעֶר אַזוֹי זִיס געֶוועֶן צו טראַכֿטעֶן, אַז אויב אִיך קאָן נִיט לעֶבעֶן פֿאַר מַיין מאַן, קאָן אִיך שטאַרבעֶן פֿאַר אִיהם און דאַדורך אַלעֶס אָבווִישעֶן...

— קִינד מַיינס! — האָט געֶזאָגט געֶרִיהרט דעֶר פּאַפּסט — אִיך בִּין געֶקומעֶן צו זעֶהעֶן אַ זִינדִיגעֶ פֿרוי, וואָס טהוט תשובה, און האָב געֶפֿונעֶן אַ רַיינעֶ און עֶרהאַבּעֶנעֶ זעֶלעֶ! — אִיך בּעֶנטש דִיך, קִינד מַיינס!

V.

דוד ראָסי האָט דעם גאַנצען טאָג פֿערבראַכט אויף לעזען די בריף, וועלכע דער פּאַפּסט האָט איהם איבערגעלאָזט. דאָס זענען געוועזען ראָמאָס בריף, געשיקט קיין לאָנדאָן, פּאַריז און בערלין.

ער האָט געלעזען און געלעזען, און אין דער שטילקייט האָט מען נאָר געהערט זיינע ביטערע זיפֿצען. איהם האָט געדאַכט, אַז ער זעהט פֿאַר זיך ראָמאַ'ן, איהרע וואונדערליכע אויגען, איהר שטימע, איהר געלעכטער פֿול זיסקייט און ליעבע, און אין זיין הארצען האָבען זיך דערוועקט שרעקליכע פֿאָרוואורפֿע.

אָבער אַם שטאַרקסטען איז געוועזען די פֿערצווייפֿלונג. ער האָט זיך געוואונדערט קעגען גאָט, פֿאַר וואָס ער ערלויבט, אַז זיינע צוויי אונשולדיגע קינדער זאָלען אַזוי פֿיעל ליידען. בעהאַלטענדיג זיך אין וואַטיקאַן, האָט זיך איהם געדאַכט, אַז פֿאַר איהם ניט אַלייכט עפּעס אַ האָפֿנונג, יעצט איז ניטאָ, צוליעב וואָס צו קעמפֿען. אַ מענש איז גאָרניש אין דער האַנד פֿונ'ם אונערבאַרעמדיגען שיקזאַל.

ראָסי האָט אָנגעקלונגען. ער האָט געוואָלט בעטען זיך זעהען מיט'ן פּאַפּסט. אָבער אין דער זעלבער מינוט איז דער פּאַפּסט אַליין אַריינגעקומען.

– הייליגער פֿאָטער, איך האָב דיר עפּעס צו זאָגען.

– וואָס אַזוינס, זוהן מיינער.

– איך זעה יעצט, אַז איך האָב קיין רעכט ניט געהאַט צו בעטען שוץ. איך האָב געמיינט, אַז איך בין אונשולדיג, אָבער ניט אַלץ האָב איך דיר ענטדעקט. דו האָסט מיך ניט פֿערשטאַנען, ווען איך האָב געזאָגט, אַז איך בין שולדיג פֿאַר גאָט און לייט. הייליגער פֿאָטער! איך בין בעגאַנגען אַ מאָרד!

דער פּאַפּסט האָט געשוויגען און ראָסי האָט גערעדט אַלץ מעהר צוקאָכט.

– דאַמאָלס האָב איך מיין טהאַט ניט גערעכענט פֿאַר אַ פֿערברעכען, ווייל דער מענש, וועלכען איך האָב געהרגעט, איז געוועזען עהנליך צו אַ גיפֿטיגע שלאַנג. יעצט בעטראַכט איך די זאַך אַנדערש. בעהאַלטענדיג זיך דאָ, האָב איך דיך, הייליגער פֿאָטער, געשטעלט אין געפֿאַהר... איך בעט אום פֿערצייהונג און די מינוט געה איך אַוועק!

– וואָהין וועֶסטו געֶהן?

– מיר איז אַלץ איינס... וואָהין עֶס איז – איך ווייס אַליין ניט.

דער פּאַפּסט האָט אַ קוק געֶגעֶבעֶן אויף דאָס יונגעֶ געֶזיכט, וואָס איז געֶוועֶן פול פעֶרצווייפלונג און דאָס האַרץ האָט איהם פעֶרקלעֶמט פון וועֶהטאָג.

– זיץ, מיין זוהן. לאָמיר צונויפזאַמלעֶן די געֶדאַנקעֶן. חאָטש דו האָסט מיר גאָרניט געֶזאָגט וועֶגעֶן דעֶם געֶשעֶהעֶנעֶם מאָרד, האָב איך וועֶגעֶן דעֶם געֶוואוסט... אַלזאָ דאָס איז געֶוועֶן צוליעב איינעֶנעֶר פעֶרטיידיגונג?

– יאָ, אָבעֶר איך וויל ניט דעֶם מאַנעֶן וועֶגעֶן דעֶם, כּדי דאָס זאָל ניט אויסזעֶהעֶן, ווי איך וויל פעֶרקלעֶנעֶרעֶן מיין שולד. אָבעֶר ווער נאָך קאָן דערפון וויסעֶן?

– אַדרבא, טראַכט, ווער קאָן דערפון וויסעֶן?

– נאָר מיין פרוי, אָבעֶר זי קאָן יעֶצט ניט פעֶרלאַנגעֶן, אַז איך זאָל געֶראַטעֶוועֶט ווערעֶן... איך האָב געֶלעֶזעֶן איהרעֶ בריף.

– און אַז איך וועֶל דיר זאָגעֶן, זוהן מיינעֶר... אַז זי וויל זיך אָפּפערעֶן, כּדי דיך צו ראַטעֶוועֶן?...

– דאָס איז אונמעֶגליך, היילינער פאָטעֶר;

– און איך וועֶל דיר זאָגעֶן, אַז איך האָב זי געֶזעֶהעֶן מיט אַ ווײַלעֶ פריהעֶר און, אָבוואָהל דו האָסט צו איהר קיין צוטרויעֶן ניט, הערט זי ניט אויף גלויבעֶן אין דיר...

ראָסי האָט אויסגעֶשריעֶן מיט פרייד.

– ווען איך זאָל דיר זאָגעֶן, אַז זי ליעבט דיך און איז גרייט דאָס לעֶבעֶן אָבגעֶבעֶן פאַר דיר...

– ציז איז דאָס מעֶגליך? באֶמת? נאָך אַלעֶמעֶן? און זי? – וואו איז זי? איך מוז געֶהן צו איהר; היילינעֶר פאָטעֶר, ווען דו זאָלסט וויסעֶן! איך וועֶל געֶהן בעֶטעֶן זי אום פעֶרציַיהונג. איך האָב זי פעֶרשאָלטעֶן! יאָ, אין מיין בלינדעֶר צוקאָלטקייט... אָבעֶר איך וועֶל געֶהן צו איהר אויף די קניע. מיט מין גאַנצעֶן לעֶבעֶן וועֶל איך אָבקומעֶן פאַר דיעזעֶר שולד;

– זוהן מיינעֶר, דו וועֶסט זי זעֶהעֶן.

– ציז איז דאָס מעֶגליך? איך האָב געֶטראַכט, אַז מיינעֶ אויגעֶן וועֶלעֶן זי שוין קיינמאָל ניט זעֶהעֶן, אָבעֶר איך האָב פערגעֶסעֶן אָן גאָט.

אַך! גאָט איז אַ גוטער! איך וועל בײַ איהר בעטען רחמים, פֿערצײַהען מיר, און זי וועט פֿערצײַהען. מיר וועלען ענטלויפֿען קײַן אַפֿריקאַ, קײַן אינדיען, וואו עס איז. אַ פּאָר יאָהר גליק. צי איז דאָס ניט גענוג אויף דיזער נאַרישער וועלט?

אין זײַן צוהיצטקייט האָט ער פֿערגעסען אַלסדינג – וועגען דעם בעגאַנגענעם מאָרד, וועגען זײַן אַרבײַט, וועגען פֿאָלק.

– צי געפֿינט זי זיך ביז הײַנט אין מײַן וואָהנונג?

– זי איז עטליכע טריט ווײַט פֿון דאַנען, זוהן מײַנער.

– עטליכע טריט! אָ, איך וויל קײַן מינוט ניט פֿערליהרען, וואו איז זי?

– אין שלאָס פֿון „הייליגען מלאך“.

ראָסי׳ס געזיכט איז פּלוצלינג ווי בעדעקט געוואָרען מיט אַ פֿינסטערער חמאַרע.

– אין... געפֿענגניס?

דער פּאַפּסט האָט אַ שאָקעל געגעבען מיט׳ן קאָפּ.

– פֿאַר וואָס?

– פֿאַר ערמאָרדען דעם מיניסטער.

– ראָמאַ? אַך, וואָס פֿאַר אַ שוטה בין איך געווען, אַז איך האָב גאָר ניט געטראַכט וועגען דעם! איך האָב זי איבערגעלאָזט מיט זײַן קערפּער! זיי האָבען ניט געקאָנט גלויבען, ווען זי האָט געלייקענט, אַז זי האָט איהם ניט געהרגעט.

– זי האָט ניט געלייקענט, נאָר מודה געווען זיך.

– זי האָט זיך מודה געווען? געזאָגט, אַז דאָס האָט זי...

דער פּאַפּסט האָט ווידער אַ שאָקעל געגעבען מיט׳ן קאָפּ.

– אַלזאָ... האָט זי עס געטהון... כּדי מיך צו ראַטעווען.

– יאָ.

ראָסי׳ס אויגען זענען פֿײַכט געוואָרען. ער איז געוואָרען ווי אַן אַנדערער מענש.

– אָבער דאָס געריכט... דאָס געריכט וועט איהר ניט גלויבען.

– מען האָט זי געמשפּט און פֿערמשפּט, זוהן מײַנער.

– וואָס? פֿערמשפּט? פֿאַר אַ פֿערברעכען, וועלכען זי איז ניט בעגאַנגען? און דאָס איז געווען, כּדי מיך צו ראַטעווען? הייליגער

פֿאָטער! צי ווייסטו גלויבען, אַז דאָס לעצטע וואָרט, וועלכֿעס איך האָב אַרויסגערעדט צו דיעזער פֿרוי... אָבער זי איז אַ מלאך! צי האָט די אַדמיניסטראַטיווע מאַכֿט פֿערלאָרען דעם שכל? צי קיינער האָט גאָר וועגען מיר ניט געטראַכֿט? צי קיינעם איז ניט אַרויף אויף די געדאַנקען, אַז איך בין דאָרט געוועזען יענע נאַכֿט?

— עס איז נאָר געווען איין בעווייז פֿון דיין זיין דאָרט, זוהן מיינער, אָט איז ער.

און דער פּאַפּסט האָט אַרויסגענומען פֿון בוזעם דעם דעקרעט, וועלכֿען ער האָט גענומען ביי ראָמאַ'ן.

— זי האָט איהם געהאַט ביי זיך?

— יאָ.

ראָסי איז געבליבען זיצען ווי אַ צומישטער. אין אַ ווײַלע אַרום האָבען זיינע אויגען אַ לײַכֿט געגעבען און ער האָט אויסגעשריען:

— הייליגער פֿאָטער! דיעזעס פּאַפּיר געהער צו מיר און דו מוזט מיר איהם אָבגעבען.

— וואָס ווילסטו דען מיט איהם מאַכֿען, זוהן מיינער?

— איך האָב יעצט נאָר איין אויפֿגאַבע.

— וועלכֿע, זוהן מיינער?

— ראַטעווען זי.

דער פּאַפּסט האָט פֿערשטאַנען זיין כוונה און איז פֿערציטערט געוואָרען.

— דו ווילסט זיך איבערגעבען אין די הענד פֿון דער מאַכֿט?

יאָ.

דער פּאַפּסט האָט ניט געקאָנט מעהר אַ וואָרט אַרויסרעדען. זיין געזיכֿט האָט געלײַכֿט פֿון ליעבע און שטאָלץ. ער האָט זיך דערמאָנט די לאַנגע יאָהרען פֿון אַרומזוכֿען דעם, וועלכֿען ענדליך האָבען זיינע אויגען יעצט דערזעהען, און איהם האָט בעהערשט אַ ווילדער חשק, צודריקען איהם יעצט צו זיין ברוסט, וואָס איז איבערפֿולט מיט ליעבע. אָבער נאָך אַ ווײַלע קעמפֿפֿען מיט זיך האָט ער געזאָגט מיט אַ רוהיגען טאָן:

— מיך וואונדערט ניט דיין בעשלוס, זוהן מיינער. דו ביסט ווערט צו טראָגען דיין נאָמען... יעצט, ווען מיר זעהען זיך צום לעצטען מאָל, האָב איך דיר געוואָלט עפּעס זאָגען.

דוד ראָסי האָט געשוויגען.

— איך האָב געקענט דײַן מוטער, זוהן מײַנער,

— מײַן מוטער?

דער פּאַפּסט האָט געשמײכעלט.

— זי האָט פערמאָגט אַ גרויסע זעעלע און זי האָט שרעקליך געליטען.

ראָסי האָט פאָרשענד געקוקט אין דעם ציטערנדען געזיכט פון פּאַפּסט, וועלכער האָט מיט אַ געבראָכענע שטימע ווײַטער געזאָגט:

— נאַטירליך טראַכסט דו שלעכט וועגען דײַן פאָטער, וויסענדיג די צרות פון דער מוטער, אַ יאָ?

ראָסי האָט אַרומגענומען מיט די הענד דעם קאָפּ, גלײַך ווי ער וואָלט וועלען בעהערשען זײַנע געדאַנקען, און האָט געענטפערט גאַנץ שטיל:

— ווי קאָן איך שלעכט טראַכטען וועגען אַנדערע, ווען איך זעלבסט האָב אַזוי פיעל צרות געשאַפט מײַן אייגען פרוי?

דער פּאַפּסט האָט מיט גוטסקײט אַ שמײכעל געגעבען.

— דוד'ל...

ראָסי'ן האָט פערפעהלט אָטעם.

— ווען דורך גאָט'ס ווילען וואָלסט דו בעגעגענט דײַן פאָטער און ער וואָלט אויסגעשטרעקט צו דיר די האַנד, צי וואָלסט דו זי געדריקט, ניט קוקענדיג דאַרויף, וואו איהר וואָלט זיך בעגעגענט?

— יאָ, אפילו ווען ער זאָל זײַן דער גרעסטער פערברעכער.

דער פּאַפּסט האָט טיעף אָבגעאָטעמט, איז געגאַנגען עטליכע טריט פאָרווערטס און שווײַגענדיג אויסגעשטרעקט די האַנד. אין אַ ווײַלע אַרום האָבען דער פּאַפּסט און דער יונגער מאַן, האַלטענדיג זיך בײַ די הענד, געקוקט איינער דעם אַנדערען אין די אויגען...

זיי האָבען ניט געקאָנט קיין וואָרט אַרויסרעדען.

— זײַ געזונד! — האָט קוים אַרויסגערעדט דער פּאַפּסט און איז געשווינד אַרויסגעגאַנגען פון צימער.

VI.

דעם גאַנצען טאָג איז דער וואַטיקאַן געווען עהנליך צו אַ שיף אויף

אַ קאָכֿעדיגען ים, די ציטערנדע און בלאַסע גלחים און הויף-מענשען האָבען זיך געשושקעט, שליחים זענען געפֿלויגען אָהן אויפֿהער. דער שטורם איז געהאַנגען אין דער לופֿט, אַלע מענשען זענען אונרוהיג געשטאַנען אויפֿ'ן דעק, נאָר דער קאַפּיטאַן האָט געפֿיהלט.

ערשט אין אָווענד האָט דער פּאַפּסט אָנגענומען דעם קאַרדינאַל-סעקרעטאַר, וועלכֿער האָט גוואַלדיג געפֿאָדערט אַן'אוידיענץ, ערקלערענדיג, אַז מען קאָן אפילו אַ ווײַלע לענגער ניט וואַרטען.

ווען דער קאַרדינאַל איז אַרײַנגעגאַנגען אין פּאַפּסט'ס צימער, איז זײַן שטימע געווען ווענִיגער זיס ווי שטענדיג.

— וואָס איז געשעהען! — האָט דער פּאַפּסט געפֿרעגט מיט אַ מידע שטימע.

ער איז געזעסען בײַ אַ קלײנעם אײוועלע און געוואַרעמט זײַנע קאַלטע פֿיס.

דער קאַרדינאַל האָט בעלעגט אַ בעריכֿט. פֿון זײַגער 10 פֿריה האָט ער געמוזט דורכֿפֿיהרען זעהר אַ וויכֿטיגע קאָרעספּאָנדענץ מיט דער רעגירונג.

מען ווייסט ניט, ווי אַזוי האָט זי זיך דערוואוסט, אַז דער מענש, וועלכֿער איז ענטלאָפֿען, האָט זיך בעהאַלטען אין וואַטיקאַן, און ווײַל עס וואָלט געווען געפֿעהרליך פֿאַר דער עפֿענטליכֿער אָרדנונג, דאָס דיזער מענש זאָל זײַן פֿרײַ, אַלזאָ פֿאָדערט מען, אַז דער פּאַפּסט זאָל איהם באַלד אַרויסגעבען אין די הענד פֿון דער מאַכֿט.

— און וואָס האָט איהר געענטפֿערט?

— איך האָב געענטפֿערט, אַז איך ווייס גאָר ניט וועגען אַ מענשען, וועלכֿען מען זוכֿט, און זאָגאַר ווען ער זאָל זיך דאָ געפֿינען, איז, לויט די אָנגענומענע געזעצען, דער וואַטיקאַן אַן'אונאַבהענגיגע מלוכה און מען קאָן ניט פֿאָדערען פֿון איהם אַרויסגעבען פּאָליטישע פֿערברעכֿער.

— און וואָס האָבען זיי געזאָגט?

— זיי האָבען געענטפֿערט, אַז דער פּאַראַגראַף 17 פֿערבאָט יעדע זאַך וואָס קאָן שטערען די עפֿענטליכֿע אָרדנונג, און פֿאַר שטיצען אַן'ענטלאָפֿענעם אַרעסטאַנט קאָן דער פּאַפּסט זײַן פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר'ן געזעץ.

— און וואָס האָט איהר דאַרויף געזאָגט?

– איך האָב געזאָגט, אַז דער פּאַפּסט איז אַ רעגירענדער און אַלס זאָלכער קאָן ער ניט זיין אונטערוואָרפען די געזעצען פון אַן׳אַנדערע מלוכה.

– און זיי?

– זיי האָבען דאַרויף געשיקט אַ פאָרמעלע וואַרנונג, אַז אויב אין פערלויף פון טאָג וועט דער מענש ניט אַרויסגעשיקט ווערען פון וואַטיקאַן, וועלען זיי מוזען שיקען זשאַנדאַרמען.

– וואָס האָט איהר געענטפערט?

איך האָב געענטפערט, אַז לויט פּאַראַגראַף 7 האָט קיין פערטרעטער פון דער מאַכט קיין רעכט ניט אַריינגעהן אין וואַטיקאַן אָהן די ערלויבניש פון הייליגען פאָטער, און אַז דער פּאַפּסט וועט דאַרויף קיינמאָל ניט ערלויבען...

– וואָס האָבען זיי דאַרויף געענטפערט?

– געענטפערט... פיעלייכט וועט אייער הייליגקייט וועלען אַרויסקוקען דורכ׳ן פענסטער?... אויפ׳ן פּלאַץ שטעהט אַן׳אָבטיילונג מיליטער־פּיעחאָטע און אַרטילעריע מיט די האַרמאַטען.

דער קאַרדינאַל–סעקרעטאַר האָט פערגעסען זיין געוועהנליכע זיסקייט און גערעדט זעהר אויפגערעגט, אַרומגעהענדיג געשווינד אין צימער.

– אייער הייליגקייט וועט מיר געבען גערעכט און מודה זיין, אַז איך האָב געוואָרענט, און יעצט...

דער פּאַפּסט האָט אונגעדולדיג אַ מאַך געגעבען מיט דער האַנד.

– מיר מוזען טהון, אייער הייליגקייט. זעהענדיג דאָס אָנקומענדע מיליטער, האָבען די שומרים פערשלאָסען די בראָנזענע טויערען. דאַן האָט דער קאָמאַנדיר געשיקט זאָגען, אַז אויב צייט אַ שעה וועט מען זיי ניט עפענען, וועט ער הייסען שיסען.

דער פּאַפּסט איז אויפגעשטאַנען, אַ קוק געגעבען אין פענסטער און זיך איבערגעצייגט, אַז אויפ׳ן פּלאַץ פאַר׳ן וואַטיקאַן שטעהט מיליטער. ער האָט אָנגעהויבען אַרומגעהן איבער׳ן צימער און זאָגען שטיל אַ געבעט. דערנאָך האָט ער זיך געווענדעט צום קאַרדינאַל און געזאָגט.

– לאָזט מיך איבער אַליין. איך מוז בעטראַכטען.

אין וואַטיקאַן האָט דערווייל געקאָכט. דער קאַמערהער איז געקומען זאָגען, אַז דער פּאַוויליאָן אין גאָרטען איז גרייט, צו אַריינעהמען דעם פּאַפּסט. דער הויפמאַרשאַל האָט געמאָלדען, אַז הינטערן פּאַלאַץ

שטעהט גרייט אַ קאַרעטע. קאָרטים, דער לייב־דיענער, האָט פֿאָרגעברייט אַ שוואַרצען מאַנטעל, אין וועלכען דער פּאַפּסט זאָל ענטלויפען.

אויפ'ן פלאַץ איז דאָס מיליטער געשטאַנען גרייט צו אַטאַקירען.

דער פּאַפּסט האָט זיך צוריק געזעצט, אַרומגענומען דעם גרויען קאָפּ מיט די הענד און זיך פֿערטיפט אין געדאַנקען.

פלוצלינג האָט זיך פֿון פלאַץ דערהערט דאָס בלאָזען מיט אַ טראָמפּייט.

דער פּאַפּסט האָט געוואוסט, וואָס דאָס בעטייט, און איז אויפגעשטאַנען פֿון אָרט. מיט פֿעסטע טריט איז ער צוגעגאַנגען צום טהיר און זי געעפֿענט. די וועלכער זענען פֿערוואונדערטע אָבגעטראָטען אָן אַ זייט.

– מיינע הערען, ביטע, קומט מיט מיר! – האָט דער פּאַפּסט געזאָגט.

– אייער הייליגקייט! – האָט די וואַך אויסגעשריען, אָבער געפֿאָלגט און נאָכגעגאַנגען דעם פּאַפּסט דורך די לאַנגע קאָרידאָרען. דאַן איז דער פּאַפּסט אַרונטערגעגאַנגען מיט די ברייטע טרעפּ אין פֿאָדערהויז.

אַנ'אָבטיילונג פֿון שווייצאַרען איז געשטאַנען מיט געוועהר אין האַנד ביי'ם פֿערריגעלטען טויער.

– מיינע הערען! מיר בעטען אייך, אַרויסנעהמען די קוילען פֿון די ביקסען:

– אייער הייליגקייט! – האָבען זיי אויסגעשריען, אָבער אויך געפֿאָלגט.

– יעצט עפֿענט דעם טויער!

דער גרויסער טויער האָט זיך מיט גערויש געעפֿענט.

אויפ'ן פלאַץ האָט דער קאָמאַנדיר געהאַט ניט וועניג מיה, צו האַלטען דאָס מיליטער אין אָרדנונג. ווען די סאָלדאַטען האָבען דערזעהען דעם פּאַפּסט אין פֿענסטער, האָבען זיי איהם געוואָלט הויך בעגריסען. די שעה פֿון שטילשטאַנד האָט אויסגעזעהען ווי אַנ'עוויגקייט. די זון איז פֿערגאַנגען, עס איז דונקעל געוואָרען. ענדליך האָט מען געגעבען אַ סיגנאַל, אַ קאָמאַנדע, און דאָס מיליטער האָט זיך אויסגעשטעלט אין שרענגעס.

אין דעם מאָמענט האָט מען געעפֿענט די טויערען.

– פֿערטיג! – האָט דער קאָמאַנדיר אוים געשריען און דאָס מיליטער האָט זיך בעוועגט.

פלוצלינג האָט זיך אין טויער געוויזען דאָס וויים געשטאַלט

פֿוּנ'ם פּאַפּסט. דיִ סאָלדאַטען זענען איִבּערראַשט געוואָרען פֿון דער אומגערעכטער ערשײַנונג — און דאָס געוועהר איִז אַרויסגעפֿאַלען פֿון זײַערע הענד.

— סאָלדאַטען! — האָט געזאָגט דער פּאַפּסט — צו וואָס זענט איִהר אַהער געקומען? באָמבּאַרדיִרען דעם וואַטיִקאַן? די טויערען שטעהען אָפֿען און איִהר קאָנט אַרײַנגעהן! צו וואָס די בּיִקסען און האַרמאַטען? — עס קאָן זיִך דאָך ניִט וועהרען און ענטקעגענשטעלען אַ שוואַכער אַלטער!

דיִ סאָלדאַטען זענען געשטאַנען אונבּעוועגט.

— איִהר וויִלט זוכען איִן דיִעזען הויז? זוכט! אָבּער געדענקט, אַז דאָס איִז גאָטס הויז, און גאָט שיִצט איִהם מיִט זײַנע פֿליִגלען.

דיִ סאָלדאַטען האָבּען אָנגעהויבּען פּאַמעלעך אָבּטרעטען אַהיִנטער.

— צו האָט אײַך קײַנער ניִט געזאָגט, אַז איִהר הויבּט־אויף דאָס געוועהר געגען פֿאָטער? וואַרפֿט עס אַוועק, און גאָט זאָל אײַך פֿערצײַהען.

דיִ סאָלדאַטען האָבּען אַוועקגעוואָרפֿען דאָס געוועהר אויף דער ערד.

דער קאָמאַנדיִר האָט געשריִען, אָבּער זײ האָבּען דאַרויף גאָר ניִט געקוקט.

דער פּאַפּסט האָט זיִך געווענדעט צום אָנפֿיִהרער.

— געה צו דעמיִעניִגען, וועלכער האָט דיִך אַרויסגעשיִקט אַהער, און זאָג איִהם, אַז פֿון דעם מאָמענט ענטזאָגט זיִך דער וואַטיִקאַן פֿון יעדען אַנטײַל איִן פּאָליִטיִשע פֿראַגען. זאָל מען ניִט זאָגען, אַז דער פּאַפּסט איִז אַ קעניִג, בּעזיִצט אַ הויף מיִט אַנ'אַרמעע! זאָל מען ניִט זאָגען, אַז דעם פּאַפּסט איִז נויטיִג די וועלטליִכע רעגיִרונג צו הערשען גײַסטליִך מיִט דער גאַנצער וועלט. דעם הײַליִגען פֿאָטער איִז גענוג די אַלײנהערשונג איִבּער אַלע זעעלען. זײַן טראָן איִז געשיִטצט פֿון גאָט און קײַן שום העליִשע קראַפֿט וועט ניִט בּעשטעהען קעגען איִהם!

דער קאָמאַנדיִר האָט מיִט גרויס שוועריִגקײט זיִך דורכגעשלאָגען דורך דיִ שרענגעס מיִליִטער.

— געהט אַלע צוריִק און זאָגט יעדען, אַז מיִט דעם וויִלען פֿון אויבּערשטען זאָגט זיִך אָבּ זײַן פּרעמיער־מיִניִסטער פֿון אַלע וועלטליִכע גוטס. קיִנדער מײַנע, אפילו איִן מינוט פֿון טויט זאָלט איִהר קעמפֿפֿען איִן נאָמען פֿון דער גערעכטיִגקײט און גאָט וועט מנצח זײַן אײַער פֿײַנד!

דער קאָמאַנדיִר האָט זיִך געזעצט אויף זײַן פֿערד און איִז אַוועקגעפֿאָהרען.

VII.

דער דאָקטאָר פֿון דיִ סאַפּערען האָט פֿערשריִבען פֿאַר דער קראַנקער ראָמאַ'ן אַ רעצעפּט, וועלכֿע העלפֿט שטענדיִג — דיִ האָפֿנונג. דאָס איִז געווען אַ גליִקליִכֿע קוראַציע.

ראָמאַ האָט געשײַנט צו פֿערגעסען דיִ פֿערגאַנגענהײט, זיִ האָט געלעבט נאָר מיִט דער צוקונפֿט.

מיִט האָפֿנונג האָבען געפֿונקעלט איִהרע וואונדערליִכֿע אויגען און דאָס געזיִכֿט האָט געלײַכֿט מיִט גליִק, ווען מען האָט איִהר געזאָגט דאָס לעצטע נײַעס.

דיִ פּראָבע צו אָנפֿאַלען אויף'ן וואַטיִקאַן האָט געבראַכֿט דעם טרויעריִגען רעזולטאַט, אַז דיִ אַרמעע האָט ניִט געוואָלט פֿאָלגען, דיִ רעגיִרונג איִז געווען איִן דער גרעסטער פֿערלעגענהײט, און דער קאַרדיִנאַל — איִן פֿערצווײפֿלונג.

— מיִר טהוט לײַד אויף דעם יונגען קעניִג, אָבער דאָך...

אַ העכֿערע קראַפֿט רעגיִרט און קאָמאַנדעוועט מיִט בליִנדע ווערקצײַגען.

ראָסיִ וועט צוריִקקומען. זײַנע האָפֿנונגען וועלען ענדליִך דערפֿיִלט ווערען...

זיִ איִז געווען זיִס און גוט וויִ שטענדיִג, אָבער יעדע מיִנוט איִז זיִ געוואָרען אונרוהיִגער. עס האָט אויסגעזעהן, וויִ זיִ וואָלט אויף עמיִצען געוואַרט.

— איִך וועל טהון אַלץ, וואָס איִהר וועט פֿערלאַנגען, העֶרר דאָקטאָר! — האָט זיִ געזאָגט — נאָר פֿועלט, אַז מען זאָל מיִך נאָך דרײַ טאָג איִבערלאָזען איִן רוים, און דו, שוועסטערקע, וועק מיִך אויף גאַנץ פֿריִה. איִך ביִן זיִכֿער, אַז עטוואָס וועט געשעהען איִן דעם טאָג. שוין דרײַ מאָל האָב איִך וועגען דעם געחלומט.

— נעבאַך! — האָט געטראַכֿט דער דאָקטאָר — רעגיִרונגען, דיִנאַסטיִעס קאָנען אונטערגעהן, אָבער דיִ מאַכֿט פֿון געריִכֿט בלײַבט דיִעזעלבע, און דער אורטהײל מוז אויסגעפֿיִהרט ווערען...

דאָך האָט ער בעשלאָסען געהן צום פּאָליִצײַ-שעף און איִהם ערקלערען, אַז דיִ רײַזע קײַן וויִטערבאָ קאָן זײַן פֿאַר דער קראַנקער זעהר

געפֶערליך. אויף מאָרגען, ווען ער איז אַרויסגעגאַנגען טאַקי וועגען דיעזער אַנגעלעגענהייט, האָט ער בעגעגענט העלענאַ׳ן, וועלכע האָט איהם געזאָגט, אַז היינט פריה האָט ראָמאַ בעגעהרט צו אָנטהון זיך זעהר שען

– דאָס איז וואונדערבאַר! עס שיינט, אַז זי ערוואַרט עמיצען – האָט העלענאַ געזאָגט:

– ס׳איז אמת, אָבער דער גאַסט וועט ניט לאַנג ביי איהר פערברענגען – האָט דער דאָקטאָר געענטפערט.

דער סאָלדאַט, וועלכער האָט ראָמאַ׳ן אַריינגעטראָגען פריהשטיק, האָט געבראַכט זעהר אַ וויכטיגע נייעס. ראָסי איז צוריקגעקומען קיין רוים! מען האָט איהם געזעהען די לעצטע נאַכט, ער איז געגאַנגען אויף׳ן פלאַץ נעראָנאַ און קיינער האָט גאָר ניט נעטראַכט איהם צו אַרעסטירען.

ראָמאַ׳ס אויגען האָבען געבלישצעט, ווי די שטערען. דער דאָקטאָר האָט אויף זיין ערשטער וויזיט ביי איהר געמאָלדען, אַז דער פאָליציישעף איז מסכים צו איבערלאָזען ראָמאַן אין שלאָס „היילּיגער מלאך“ אויף אַן׳אומבעשטימטע צייט.

– אויף אַן׳אונבעשטימטע צייט? איך האָב דאָך נאָר געבעטען אויף אַ פאָר טעג, דערנאָך וועל איך זיין גרייט צו אַלסדינג.

אָבער דער דאָקטאָר האָט געבראַכט נאָך אַן׳אַנדערע נייעס, וועלכע האָט זי שטאַרק גערירט. היינט גאַנץ פריה זענען צונויפגערופען געוואָרען ביידע פּאַלאַטעס. מען האָט גערעדט, אַז דער קעניג בעדאַרף אַרויסגעבען עפּעס אַ וויכטיגען בעפעהל. דעם פּאַרלעמענט האָט אַרומגערינגעלט אַ גרויסער המון; אַלע טריבונעס זענען געוועזען איבערפולט. דער דאָקטאָר האָט בעקומען אַן׳אַריינגאַנגס=קאַרטע, אָבער ער האָט זיך ניט געקאָנט דורכשטופען און געמוזט שטעהן אין קאָרידאָר. די טהירען זענען אָבער, צוליעב די גרויסע היץ, געווען אָפען, און ער האָט געהערט די שטימע פון איינעם פון די גרויסע רעדנער...

– אפשר איז דאָס געוועזן...

– יאָ.

– אמת, אַ וואונדערליכע שטימע? דאַכט זיך, זי דרינגט אַריין אין דער טיעפסטער נשמה. אָבער צי האָט איהר ווירקליך געהערט? יאָ! אויב אַזוי, וועט יעצט אַלעס געהן ווי אַם בעסטען.

העלענאַ האָט געגלויבט, אַז ראָמאַ טראַכט וועגען שלום ווערען מיט'ן מאַן, און זי האָט געפּרובט זאָגען דאַריבּער עטליכע ווערטער. אָבער דער גלאַנץ פון שטאָלצער פרייד איז פערשוואונדען געוואָרען פון דער קראַנקערס בלאַס געזיכט.

— אָ, ניט וועגען דעם האָב איך געטראַכט, העלענאַ...

מען האָט זי אַרויסגעפיהרט אויפ'ן באַלקאָן. דער טאָג איז געווען אַ וואַרעמער און די פרישע לופט האָט זי דערקוויקט. זי האָט אויף אַלסדינג געקוקט גלייך ווי זי קלויבּט זיך אַוועקפאָהרען ניט קיין וויטערבאָ, נאָר ערגעץ אין זעהר אַ ווייטען וועג.

— העלענאַ! ווי מיינסטו? צי ער וועט זיך אַמאָל דערוויסען וועגען אמת?

— איהר מיינט וועגען אײַער אַרויסגעבען איהם?

— יאָ.

— איך בין זיכער, אַז ער וועט זיך דערוויסען.

— פאַר וואָס איך האָב דאָס געטהון... וואָס האָט מיך בעוואָגען דערצו, און אַלסדינג.

— געוויס, געוויס...

— און דו גלויבסט, אַז ער וועט רחמנות האָבען אויף מיר און פערצייהען?

— איך בין אין דעם זיכער.

— ווען ער וועט זיך ניט דערוויסען דאָ, צי וועט ער זיך דערוויסען אויף יענער וועלט? צי גלויבסט דו, העלענאַ, אַז די טויטע ווייסען פון אַלסדינג?

— ווען איך זאָל אין דעם ניט גלויבען, צי וואָלט איך געקאָנט ליעבען, טראַכטענדיג וועגען מיין ברונאָ'ן?

— אמת. אַך, וואָס פאַר אַנ'עגאָאיסטקע איך בין! איך האָב גאָר ניט געטראַכט וועגען דעם. אונזער לאַגע איז עטוואָס ענליך, העלענאַ.

הימלישע פרייד האָט געלײַכט אין איהרע אויגען, ווען זי האָט געטראַכט וועגען דער צוקונפט.

— העלענאַ, צי דאָס וועט גיך געשעהען?

— רעדט ניט וועגען דעם, דאָננאַ ראָמאַ.

— פאַר וואָס? פריהער אָדער שפּעטער — אַלץ איינס. מיר דאַכט,

אַז דאָס וועט זײַן ווי אין שלאָף, איך וועל ענטשלאָפֿען ווערען דאָ און זיך אויפֿוועקען אויף יענער וועלט. און דאַן וועלען מיר זײַן צוזאַמען—דאָרט!

מיט גרויס ערלײַכטערונג האָט זי אָבגעזיפֿצט.

— אָ, ווען איך וואָלט געקאָנט אײַנשלאָפֿען, ביז ער וועט קומען און מיר ברענגען פֿערצײַהונג און די אַמאָליגע ליעבע!

זי האָט געבעטען פּאַפּיר און פֿעדער, זי וויל שרײַבען ראָסין'ן.

„טײַערסטער! האַלטענדיג בײַם אַרויספֿאָהרען פֿון רוים, האָב איך מיך דערוואוסט, אַז דו ביסט צוריקגעקומען. שרײַב איך דיר, דו זאָלסט זיך ניט בעמיהען עבּיואָס אומענדערען. גלויב מיר, עס איז בעסער אַזוי, ווי עס איז יעצט. די וועלט שטעהט פֿאַר דיר אָפֿען, אַרבײַט וועט דיר ניט פֿעהלען, דו בעדאַרפֿסט געהען אין דײַן וועג און ניט אומקוקען זיך אויף די, וועלכע פֿאַלען.

גאָט האָט אַזוי געוואָלט, אַלזאָ זײַ ניט דערווידער, דאָס איז מײַן לעצטע בקשה. אויב אַמאָל, אין דער צוקונפֿט, וועט מען זאָגען: „זי האָט איהם פֿעררעטען, אָבער ענדליך האָט זי איהר לעבען פֿאַר איהם אָבגעגעבען", וועל איך דאָס פֿיהלען דאָרט, וואו איך וועל זײַן, און דאָס וועט מיר שאַפֿען גרויס פֿרייד.

„מען פֿיהרט מיך אַריבער קײַן וויטערבאָ, אָבער גלויב ניט, אַז איך וועל דאָרט לאַנג בלײַבען. אין גיכען וועל איך קומען צו דיר.

„צי פֿערשטעהסט דו מײַן געדאַנקען? איך וועל בלײַבען נעבען דיר אויף עביג, קוים וועט דאָס נאָר געשעהען, און דו וועסט ניט בעדאַרפֿען מורא האָבען פֿאַר מיר!

„זאָל גאָט דיך בענטשען, טײַערסטער! ביזט געוועזען אין כעס אויף מיר, ווען מיר האָבען זיך צושיידעט, אָבער איך ליעב דיך יעצט מעהר ווי אַלע מאָל. ראָמאַ".

באַלד איז דער דאָקטאָר אַרײַנגעקומען אין צימער זעהר אויפֿגערעגט.

— אַ גרויסע נײַעס, דאָננאַ ראָמאַ! דער קעניג האָט זיך ענטזאַגט, עס איז פֿערעפֿענטליכט געוואָרען אַ רעפּובליק!

ראָמאַ האָט אַ ציטער געגעבען.

— צי קאָן מען עטוואָס זעהען? האָט זי געפֿרעגט גערִיהרט.

— סײַדען די נײַע פֿאָהן אויפֿ'ן קאַפּיטאָל.

— ווײַזט זי מיר.

דער דאָקטאָר האָט איהר געהאָלפֿען, זיך אויפֿהויבען.

– קוקט סיניאָראַ, דאָרט אויפ׳ן שפּיץ טהורם.

– איך זעה... גענוג. איך מוז אָבּרוהען.

פֿרייד אָהן אַ ברעג איז געווען אויסגעגאָסען אויף איהר געזיכט.

– מײַן חלום איז מקוים געוואָרען, העלענאַ.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט זי געזאָגט שטיל:

– הערר דאָקטאָר, זאָגט דעם פּאָליציי=שעף, אַז איך בין גרייט צו פֿאָהרען קײַן וויטערבאָ. איך וויל זאָגאַר שוין פֿאָהרען.

– איך וועל איהם זאָגען – האָט דער דאָקטאָר געענטפֿערט און איז אַרויסגעגאַנגען צו פֿערבאָרגען זײַן אויפֿרעגונג.

אויפ׳ן שוועל האָט זיך געוויזען דער מאַיאָר, פֿערשטעלענדיג הינטער זיך עפּעס אַ מענשען. אַ ווײַלע נאָכדעם איז ער אַוועק אָן אַ זײַט, און דוד ראָסי האָט זיך בעוויזען.

ער איז געשטאַנען ווי פֿערשטיינערט און געקוקט אויף דאָס בלאַסע געזיכט פֿון ראָמאַן.

ראָמאַ האָט ניט געזעהען ראָסי׳ן און העלענאַ איז געווען אַזוי איבּערגעשראָקען, אַז זי האָט ניט געקאָנט דאָס מויל עפֿענען. ראָמאַ האָט, מיט׳ן גלאַנץ פֿון גליק אין די אויגען, גערעדט.

– שוועסטער, אויב ער וועט קומען, ווען איך וועל שוין ניט זײַן,... זאָג, אַז מיט פֿרייד האָב איך פֿערלאָזען דיעזע וועלט. זאָג, אַז שטענדיג האָב איך נאָר וועגען איהם געטראַכט... אָדער, זאָג דאָס ניט. אפשר וועט ער האָבען קרענקונג, דערוויסענדיג זיך, ווי אַזוי איך האָב איהם געליעבט. עס וואָלט זײַן זיס, שלום ווערען פֿאַר׳ן צו שיידען זיך, אָבער ער בעדאַרף וויסען, אַז איך שטאַרב מיט פֿרייד. געזעגען איהם, העלענאַ, „אַדיע טײַערער!״.

ראָסי, פֿערבלענדעט דורך די טרערען, האָט געמאַכט עטליכע טריט און מיט אַ שטילען זיסען קול, זי זאָל זיך ניט איבּערשרעקען – האָט ער אויסגערופֿען:

– ראָמאַ!

זי האָט זיך אומגעדרעהעט, איהם דערזעהען, און מיט אַנ׳איבּערמענשליכע קראַפֿט זיך אויפֿגעריסען פֿון קאַנאַפּקע.

ראָסי האָט צושפּרייט די הענד, און זי, מיט אַ לײַכטען אויסגע-

שרײַ, האָט זִיך גֶעוואָרפֿען צו אִיהם, זִיך צוגֶעטוליעֶט צו זײַן בּרוסט.

VII.

דִי סצֶענֶע, װעֶלכֿעֶ אִיז פֿאָרגעֶקומעֶן אִין פּאַרלאַמעֶנט, פֿון װאַנעֶן ראָסִי אִיז יעֶצט געֶקומעֶן, אִיז געֶװעֶן אַנ'אומגעֶרעֶכֿטעֶ און זעֶהר אַ ריִהרעֶנדעֶ.

צעֶהן אַ זײגעֶר אִיז געֶװעֶן בּעֶשטִימט די דעֶפּוטאַטעֶן זאָלעֶן זִיך צונױפֿזאַמלעֶן. אָבּעֶר שוין גאַנץ פֿרִיה זעֶנעֶן אַלעֶ ערטעֶר געֶװעֶן פֿעֶרנומעֶן.

װאַרטעֶנדִיג אויף דעֶר עֶפֿעֶנונג פֿון דעֶר זִיצונג, האָבּעֶן דִי דעֶפּוטאַטעֶן דעֶרװײַל אײנעֶר דעֶם אַנדעֶרעֶן אִיבּעֶרגעֶגעֶבּעֶן פֿעֶרשיעדעֶנעֶ נײַעֶס װעֶגעֶן הויף און װעֶגעֶן קעֶנִיג..

פּלוצלִינג זעֶנעֶן אַלעֶ שטִיל געֶוואָרעֶן. אויפֿ'ן שװעֶל האָט זִיך בּעֶװִיזעֶן דוד ראָסִי. עֶר אִיז געֶװעֶן בּלאַס, מאָגעֶרעֶר מעֶהר װִי אַ מאָל, אָבּעֶר שטאַרק און רוהִיג. עֶר האָט זִיך פֿאַר קײנעֶם נִיט געֶנײגט, זִיך געֶזעֶצט אויף זײַן אָרט און נִיט אויפֿגעֶהויבּעֶן דעֶם קאָפּ.

נאָר דעֶר אָרט פֿון דִי מִינִיסטאָרעֶן אִיז נִיט געֶװעֶן פֿעֶרנומעֶן, װעֶן דעֶר פֿאָרזִיצעֶנדעֶר אִיז אַרײַנגעֶקומעֶן. עֶר האָט געֶקלונגעֶן, עֶס אִיז געֶװאָרעֶן גאַנץ שטִיל, דאַן אִיז עֶר אויפֿגעֶשטאַנעֶן, האַלטעֶנדִיג אַ פּאַפִּיר אִין דעֶר האַנד.

— דעֶר קעֶנִיג האָט מִיר בּעֶפֿאָהלעֶן אִיבּעֶרלעֶזעֶן דאָס אִין פּאַרלאַמעֶנט — האָט עֶר געֶזאָגט.

עֶר האָט צוגעֶנומעֶן דאָס פּאַפִּיר און אָנגעֶהויבּעֶן לעֶזעֶן:

„דִי געֶװאַלדטאַטעֶן און אונגעֶהאָרזאַמקײט, װעֶלכֿעֶ זעֶנעֶן פֿאָרגעֶקומעֶן אִין דעֶר לעֶצטעֶר װאָך, צװִינגעֶן אונז, צו אָבּטרעֶטעֶן פֿון אונזעֶרעֶ אונטעֶרטאַנעֶן, װעֶלכֿעֶ מִיר װעֶלעֶן נִיט אויפֿהעֶרעֶן צו לִיעבּעֶן.

„דִי לעֶצטעֶ אַכֿט יאָהר האָבּעֶן מִיר אָנגעֶװעֶנדעֶט אַלעֶ בּעֶמִיהונגעֶן, אַז אונזעֶר פֿאָלק זאָל גוט געֶהעֶן, און אונז טהוט לײד, װאָס דִיעזעֶ בּעֶמִיהונגעֶן האָבּעֶן נִיט געֶהאַט קײן רעֶזולטאַט. זעֶהעֶנדִיג, אַז מִיר זעֶנעֶן דִי הויפּט־שטעֶרונג צו אִיטאַליעֶנס בּעֶרוהִיגונג, עֶנטזאָגעֶן מִיר זִיך, און בּעֶפֿעֶהלעֶן, אַז דִי מאַכֿט זאָל אָבּהִיטעֶן דִי עֶפֿעֶנטלִיכֿעֶ אָרדנונג,

זאָל בעֶשיִצעֶן די פּאַלאַצעֶן, קיִרכעֶן, געֶדעֶנקמעֶלעֶר און ראַטעֶוועֶן אונזעֶרעֶ אונטעֶרטאַנעֶן פון דעֶם שרעֶקליִכעֶן בירגעֶר-קאַמפּף״.

דעֶר פאָרזיִצעֶנדעֶר האָט זיִך געֶזעֶצט. איִן פּאַרלאַמעֶנט איִז געֶוואָרעֶן אַ שרעֶקליִכעֶר טומעֶל. אַלעֶ מיטאַמאָל האָבעֶן געֶרעֶדט.

עֶפּעֶס אַ רייִנעֶ, היִלכעֶנדעֶ שטיִמעֶ האָט איִבעֶרגעֶשריִעֶן דעֶם גאַנצעֶן ליאַרם: „העֶרר פּרעֶזיִדעֶנט, ביִטעֶ דאָס וואָרט!״. דאָס איִז געֶוועֶן דוד ראָסיִ.

— דעֶר דעֶפּוטאַט ראָסיִ האָט דאָס וואָרט — האָט אויסגעֶרופעֶן דעֶר פאָרזיִצעֶנדעֶר.

— איִך מאַך אַ פאָרשלאַג — האָט ראָסיִ געֶזאָגט, — אַז זייַן מאַיעֶסטעֶט, וועֶלכעֶר פעֶרלאָזט איִטאַליעֶן, זאָל מעֶן אָבגעֶבעֶן די פּאַסעֶנדעֶ עֶהרעֶ. די טראַדיִציעֶ פון קעֶניִגליִכעֶן הויז, די פייַנקייַט, טאַפּפעֶרקייַט פון זייַנעֶ עֶלטעֶרן, בעֶפעֶהלט דאָס אונז. דעֶר פּעֶרזעֶנליִכעֶר ליִטעֶרעֶר חאַראַקטעֶר פון יונגעֶן קעֶניִג מוז דעֶרוועֶקעֶן אַכטונג. עֶר איִז ניִט שולדיִג, וואָס, אַלס פאָרשטעֶהעֶר פון פּעֶרשוואונדעֶנעֶן סיסטעֶם, מוז ער זייַן דעֶר לעֶצטעֶר זוהן פון איִטאַליעֶן, וועֶלכעֶר מוז פעֶרלאָזעֶן דאָס לאַנד.

— העֶרר פּרעֶזיִדעֶנט! — האָט ראָסיִ וויַיטעֶר געֶזאָגט — מיִר קאָנעֶן ניִט פעֶרליִרעֶן צייַט אויף פּוסטעֶ פּאָרמאַליִטעֶטעֶן. פעֶרצעֶגעֶרונג איִז יעֶצט אַ פעֶרברעֶכעֶן. דעֶר פּריִנציִפּ פון מאָנאַרכיִזם איִז יעֶצט בעֶגראָבעֶן געֶוואָרעֶן, די העֶרשונג געֶהט אַלזאָ איִבעֶר צום פאָלק. איִך שטעֶל די פאָרשלאַגעֶן: 1) די פאָרם פון רעֶגיִרונג וועֶט יעֶצט זייַן אַ רעֶפּובליִקאַניִשעֶ; 2) דעֶר פּאַפּסט, וועֶלכעֶר האָט עֶפעֶנטליִך עֶרקלעֶרט, אַז זייַן קעֶניִגטום איִז ניִט אויף דיִעזעֶר וועֶלט, מוז האָבעֶן אַ פולעֶ גאַראַנטיִעֶ איִן דעֶר אונאָבהעֶנגיִגקייַט פון זייַן גייַסטיִגעֶר העֶרשונג.

די פאָרשלאַגעֶן האָט מעֶן אָנגעֶנומעֶן אייַנשטיִמיִג, שרייַעֶנדיִג:
„עֶס לעֶבעֶ די רעֶפּובליִק!״.

ווען ס'איִז שטיִל געֶוואָרעֶן, האָט ראָסיִ וויַיטעֶר געֶרעֶדט:

— מייַנעֶ העֶררעֶן, דעֶר רעֶפּובליִקאַניִשעֶר אָדלעֶר וועֶט אַלייַן קייַן וואונדעֶר ניִט אויפטהון. מיִר שטעֶהעֶן נאָך אַלץ בייַ'ם ברעֶג פון אָבגרונד און מיִר מוזעֶן געֶדעֶנקעֶן די געֶפאַהר פון אונזעֶר לאַגעֶ. אויב מיִר וועֶלעֶן זיִך ניִט אויפפיִהרעֶן מיִט שכל, וועֶט די אונביִלדונג פון אונזעֶר פאָלק, די אונגעֶוואָהנהייַט צו רעֶפּוליִקאַניִשעֶר אָרדנונג, און די אַלעֶ אַנ-

דערע שעדליכֿע פֿרוכֿטען פֿון דעם אַלטען סיסטעם ברענגען אונז פֿיעל מעהר שאָדען, ווי די פֿריהעריגע ביוראָקראַטישע הערשונג. דאָס לאַנד טאָר נישט אַריינפֿאַלען אין אַנאַרכֿיזמוס. דערום מוז דאָס גאַנצע פֿאָלק קלויבען אַ פּרעזידענט, וועלכֿער וועט גרינדען אַ ראַט, וואָס וועט רעגירען מיט'ן לאַנד. איך פּראָפּאָניר, אַז די דערוויילינע רעגירונג זאָל בעשטעהן פֿון די פֿאָלגענדע פּערזאָנען.

און דוד ראָסי האָט איבערגעלעזען אַ צעטעל פֿון צוועלף פּערזאָן, מיטגליעדער פֿון אַלע פּאַרטייען.

אין פּאַרלאַמענט איז געוואָרען אַן'אונגעהויער געשריי, עטליכֿע דעפּוטאַטען זענען אויפֿגעשטאַנען פֿון אָרט. צום ערשטען האָט גערעדט איינער פֿון דער עקסטער רעכֿטער פּאַרטיי. ער האָט געזאָגט, אַז דער יעניגער, וועלכֿער האָט אַרויסגערופֿען דעם יעצטיגען קריזיס, איז מחויב צו נעהמען אויף זיך די פֿעראַנטוואָרטליכֿקייט און דערום מוז דער דעפּוטאַט ראָסי געהערען צו דער דערוויילינער רעגירונג.

צום לעצט האָט גערעדט איינער פֿון דער עקסטער לינקער. ער האָט אויפֿגעוויזען, ווי זייער אַנפֿיהרער טראַכֿט גאָר ניט וועגען זיך זעלבסט יעצט, ווען מען צוטיילט די כּבודים, אָבער זיינע חברים פֿערלאַנגען דורכֿאויס, ער זאָל געהערען צו דער רעגירונג. די מענשען האָבען אַנגעווענדעט אַלע טייוועלשע מיטלען צו מאַכֿען איהם פֿאַר אַ קרבן; מען האָט זאָגאַר בענוצט אַ פֿרוי, כּדי איהם צו פֿערפֿיהרען און פֿערראַטען, אָבער ער איז אַרויס גאַנץ; פֿאַר איהם איז געקומען יעצט אַ מאָמענט פֿון טריאומף, מיט וועלכֿען ער בעדאַרף שטאָלץ זיין.

אַלע אויגען האָבען זיך געווענדעט צו דאָסי'ן, וועלכֿער איז אַרויף אויף דער טריבונע און מיט אַ מעלאַנכאָלישער שטימע געזאָגט:

— מיינע פֿריינד זאָגען, אַז פֿאַר מיר איז געקומען אַ מאָמענט פֿון טריאומף; זיי זענען זיך אָבער טועה — דאָס איז אַ מאָמענט פֿון חרפּה. זיי זאָגען, אַז איך בין געוואָרען דער קרבן פֿון אַ פֿרוי — ניין, דאָס איז זי מיין קרבן. זי זיצט אין טורמע אַלס מערדערין פֿאַר מיינעם אַ פֿערברעכֿען. דאָס האָט מיין האַנד אַוועקגעלעגט דעם פּרעמיער-מיניסטער. דערום בין איך פֿערשוואונדען געוואָרען פֿאַר אַכֿטאָג און דערום בין איך צוריקגעקומען, אום זיך איבערגעבען אין די הענד פֿון פּאַרלאַמענט, ווייל אַלס דעפּוטאַט בין איך נאָר אָבהענגיג פֿון פּאַרלאַמענט. יעצט פֿער-

שטעהט איהר שוין, פֿאַרוואָס איך האָב ניט געשריבען מײַן נאָמען אין צעטעל פֿון די מיטגליעדער פֿון דער דערווײַליגער רעגירונג. איך קאָן נאָר שטעהן בײַ'ם גרעניץ פֿון געבענשטען לאַנד, אַרײַנגעהן אינוועניג טאָר איך ניט.

ווען ראָסי איז אַראָבגעגאַנגען און זיך געזעצט אויף זײַן אָרט, האָט אײנער פֿון די בעדיענטע איהם דערלאַנגט אַ בריף, פֿון וועלכען ער האָט מיט ציטערנדע הענד אויפֿגעריסען דעם קאָנווערט, געלעזען און געלעזען.

דאַן איז געשעהען אַן'אונערוואַרטעטע זאַך. אויף דער טריבונע איז אַרויף אײנער פֿון די רעכטע, אַ ראָיאַליסט, אַ מאַרקיז.

אַלע האָבען געגלויבט, אַז ער וועט פֿאָדערן צו אַרעסטירען ראָסי'ן.

— קײנער וועט מיך ניט חושד זײַן, אַז איך סימפּאַטיזיר מיט די אידעען פֿון דעפּוטאַט ראָסי, — האָט ער געזאָגט — ווי אויך, אַז מיר פֿעהלט אַכטונג צום געזעץ און צום מענשליכען לעבען. אָבער איך מוז זאָגען, אַז, וועניגסטענס, פֿון מײַן פּאַרטײ וועט קײנער ניט פֿאָדערן קײן שטראָף אויף אַ פֿערברעכען, וועגען וועלכען מיר ווײסען גאָרניט, אויסער דאָס, וואָס אונז זאָגט דער, וועלכער בעשולדיגט זיך זעלבסט, כדי צו פֿערקירצען דאָס לײַדען פֿון אַן'אַנדער פּערזאָן. איך רעכען, אַז דער פּאַרלאַמענט וועט האָבען אַ גרויסע פֿערלוסט, אויב ער וועט אויסשליסען אַ מיטגליעד, וועלכער האָט אַכט יאָהר זיך בעוויזען אַלס אַ מענש אָן אַ שום פֿלעק און איז געוועזען אַנע'הרליכער רוימישער בירגער!

די רעדע האָט געמאַכט אַן'אונגעהויערן אײַנדרוק. אַ לאַנגע צײַט האָבען די אויסרופֿען און געשרײען ניט אויפֿגעהערט. מען האָט געשריען:

— ראָסי! ראָסי!

אָבער זײַן אָרט איז געוועזען לעער. אונבעמערקט פֿון קײנעם איז ער אַרויסגעגאַנגען.

IX.

צעהן טעג זענען אַריבער און ראָמאַ'ן האָט מען ניט בעפֿרײַט און ניט איבערגעפֿיהרט.

– דאָס איִז ניִט נויטיִג ! – האָט דער דאָקטאָר ראַפּאָרטיִרט דעם פּאָליִציי=שעף.

דיִ בּעֶפרייאונג איִז אַליין פוּן זיִך געקומען אַלץ נעהנטער.

אויף ראָסיִ׳ס בּקשה האָט מען געבּראַכט דעם דאָקטאָר פּעדיִ, וועלכער האָט ערקלערט, אַז ראָמאַ געהט=אוֹיס פוּן עפּעס אַנ׳איִנערליִכער קראַנקהייט, וועלכע איִז איִהר, וואַהרשייַנליִך, געקומען בּירושה, און יעדענפאַלס קאָן מען עס ניִט אויסקוּריִרען. דיִ זאָרג און דיִ צרות האָבּען דיִ קראַנקהייט ענטוויִקעלט בּייַצייַטענס, פריִהער וויִ געוועהנליִך.

אַ קרעבּס האָט פעֶרצעהרט דיִעזע שענסטע בּעשעפעניִש פוּן דער נאַטור.

אָנפאַנגס האָט ראָסיִ זיִך געבּוּנטעוועט קעגען דיִעזען אומגליִק מיִט דער גאַנצער קראַפט פוּן זייַן הייסער זעלע. סטייַטש ! דורכמאַכען אַזוי פיעל מלחמות און פּייַן און, ווען דאָס גליִק איִז שוין געקומען, זאָל מען גאָר בּעגעגענען דעם אונערבּאַרמיִגען טויט ? ניין, דאָס איִז צופיִעל שרעקליִך !

ער האָט גערופען ספּעציאַליִסטען און אַליין אויפגעגעבּען דעם פּראָיעקט צו מאַכען אַנ׳אָפּעראַציע, אָבּער דיִ דאָקטויריִם האָבּען מיִט רחמנות געשאָקעלט מיִט׳ן קאָפּ. ענדליִך האָט ראָסיִ פערשטאַנען, אַז עס וועט דאָ גאָר ניִט העלפען. זייַן כּלה, זייַן ווייַבּ מוּז שטאַרבּען, און ער מוּז לעבּען– אַליין !

ראָסיִ האָט איִן דעם געזעהען גאָטס וויִלען, וועלכער הייסט איִהם לעבּען ווייַט פוּן זייַן אייגענעם פאָלק, און וועלענדיִג פערלייַכטערן דיִעזען פּסק, נעהמט ער צו פוּן איִהם דעם טייַערסטען פאָדעם, וועלכער בּיִנדט איִהם צוּ רוים.

ווען דאָס גאַנצע לאַנד איִז געווען בּעשעפטיִגט מיִט דער פּאָליִטיִק, האָט ראָסיִ גאַנצע טעג פערבּראַכט איִן שלאָס פוּן „הייליִגען מלאך״. דאָס פאָלק האָט זיִך דערוואוסט דיִ געשיִכטע פוּן ראָמאַ׳ן און ראָסיִ׳ן, און זיִ האָט געפוּנען אַ סיִמפּאַטיִשען אָבּקלאַנג איִן דיִ הערצער פוּנ׳ם פיִהלענדען איִטאַליענישען פאָלק.

ווען ראָסיִ איִז אַרויסגעגאַנגען פוּן שלאָס, האָבּען אויף איִהם געוואַרט גרופּעס מענשען, איִהם אָבּגעשטעלט, דערצעהלט פוּן דיִ לעצטע נייַעס, אָבּער ער איִז נעגאַנגען ווייַטער, ניִט אַרויסווייַזענדיִג קיין שום איִנטערעס צו זייַערע ווערטער.

ראָמאַ האָט זיִך געמאַכֿט רוהיִג, אָפֿטמאָל זאָגאַר פֿרעהליִך, אָבֿער דיִזעֶ פֿרעהליִכֿקייַט האָט געשניִטעֶן דאָס האַרץ פֿון איִהר ליִעבעֶנדעֶן מאַן. שרעקליִכֿעֶ קאָפּ־שמערצעֶן האָבעֶן זיִ אַ מיִנוט ניִט אָבגעלאָזט, אָבֿער נאָר דיִ פֿערוויינטעֶ און רויטעֶ אויגעֶן האָבעֶן אויסגעזאָגט איִהר לאַדעֶן. זיִ האָט ראָסיִ'ן אייַנגערעֶדט, אַז זיִ פֿיִהלט זיִך בעסער. ער האָט געוואוסט דעם ביִטערן אמת, אָבֿער כּדי צו שאַפֿעֶן איִהר פֿערגניִגעֶן, האָט ער זיִך געמאַכֿט, גלייַך וויִ ער גלויבט איִן דער קאָמעדיעֶ, וואָס זיִ שפּיִעלט.

— וואָס מאַכֿסט דו, מייַן טייַערסטעֶ? — האָט ער געפֿרעגט.

— אויסגעצייַכֿענט! פֿריִהער האָב איִך געליִטעֶן, און דערום בּיִן איך בלאַס, אָבֿער יעצט פֿיִהל איך מיִך איִן גאַנצעֶן גוט. העלעַנעֶ וועט דיִר זאָגעֶן, וויִ וואָהל איִך בּיִן דיִזעֶ נאַכֿט געשלאָפֿעֶן. אויב דיִ וועהטאָגעֶן וועלעֶן ניִט צוריִקקעהרעֶן, וועל איך איִן גיִכֿעֶן געזונד ווערעֶן.

— אָ, יאָ, טייַערסטעֶ! איִן גיִכֿעֶן וועסטו איִן גאַנצעֶן געזונד ווערעֶן.

דאָס האַרץ האָט איִהם געפּלאַצט פֿון וועהטאָג, ער האָט פֿערשטאַנעֶן דיִ דאָפּעלעֶ בעדייַטונג פֿון זייַנעֶ ווערטער.

אָבֿער ס'איִז געקומעֶן אַ צייַט, ווען ראָמאַ האָט בעשלאָסעֶן, זיִך דורכֿרעדעֶן מיִט איִהר געליעבטעֶן. טולענדיִג זיִ צו זייַן בּרוסט, האָט ראָסיִ זיִ יעדעֶן טאָג אַריִבערגעטראָגעֶן אויפֿ'ן באַלקאָן, וואו זיִ האָט אויף דער בעקוועמער קאַנאַפּקעֶ פֿערבראַכֿט דעם גאַנצעֶן טאָג.

דאָס פּניִם'ל, בלאַס וויִ מאַרמאָר, האָט איִן גאַנצעֶן פֿערלאָרעֶן זייַן אַמאָליִגעֶ פֿריִשקייַט, איִז געוואָרעֶן אויסגעצויגעֶן, און דיִ אויגעֶן, וועלכֿעֶ האָבעֶן שויִן אַלעֶ טרעהרעֶן אויסגעגאָסעֶן, האָבעֶן געפֿונקעלט מיִט ניִט קייַן נאַטיִרליִכֿעֶ ליִכט.

ראָסיִ איִז געזעסעֶן נעבעֶן איִהר, זיִ האָט געהאַלטעֶן זייַן האַנד איִן איִהרעֶ הענד. קוקענדיִג אויף איִהם, האָט זיִ זיִם געשמייכֿעלט. זיִ האָט איִהם פֿערלאָרעֶן, אָבֿער יעצט.האָט זיִ איִהם וויִעדער נעבעֶן זיִך. איִן גיִכֿעֶן וועלעֶן זיִי זיִך צושייַדעֶן, אָבֿער באַלד זיִך וויִעדער בעגעגעֶנעֶן — דאָרט! אַך, וויִ גליִקליִך זיִ פֿיִהלט זיִך!

ראָסיִ האָט מיִט דער פֿרייַער האַנד אינטערגעהאַלטעֶן איִהר קאָפּ און זיִך בעמיִהט צו קוקעֶן איִן אַנ'אַנדער זייַט, וויִיל איִן זייַנעֶ אויגעֶן האָט וויִעדער' זיִך בעוויִזעֶן זייַן איִנערליִכֿער בּונט.

— וואו איִז דער גערעכֿטער גאָט?

זיי זענען אַליין געווען אויפ׳ן באַלקאָן. איבער זייערע קעפּ האָט זיך אויסגעשפּרייט דער לויטערער סאַפּיר־הימעל און אונטער זייערע פיס איז געלעגען די אייביגע שטאָדט.

— דוד׳ל! — האָט זי געשעפּטשעט.

— וואָס, מיין טייערסטע?

— איך בין געווען אַזוי גליקליך, וואָס מיר זענען צוזאַמען, אַז איך האָב דיר אַזש פערגעסען צו זאָגען עטוואָס.

— וואָס אַזוינס, אוצר מיינער?

— פערשפּרעך מיר, אַז דו וועסט זיך ניט איבערשרעקען.

— וואָס איז אַזוינס? — האָט ער נאָך אַמאָל געפרעגט, וויסענדיג זעהר גוט, וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— גאָר נישט... האַלט שטאַרק מיין האַנד... אַזוי... דו זעהסט, ס׳איז גאָרנישט... און דאָך דאָס אַלעס... איז דאָך... דער טויט!

— ראָמאַ!

זי האָט אַ ציטער געגעבען, אָבער זיך געפּרובט שמייכלען.

— יאָ, מיין טייערער, ס׳איז אֶמת, אַז איך שטאַרב. ניט באַלד, אָבער געשעהען מוז דאָס.

זי האָט פאָרשענדיג געקוקט אויף איהם, און, אויסרעדענדיג ריזע ווערטער, האָט זי שרעקליך געוואַרט, אַז ער זאָל איהר איבערשפּאַרען און אויסווייזען, דאָס זי איז זיך טועה.

— אַ יאָ, אַ שאָד? ווי גוט וואָלט געווען צו לעבען לענגער. אָדער אפשר איז אַזוי בעסער, וואָס?

ער האָט געשוויגען.

— ווען דער מענש לעגט זיך איבער, מוז ער קומען צו דער איבערצייגונג, אַז אַזוי איז בעסער.

— ניין! דאָס איז שרעקליך, שוידערהאַפט! — האָט ראָסי אויסגעשריען.

— רעד ניט אַזוי. דאָס געשעהט שטענדיג און אומעטום. ווען דאָס זאָל זיין אַ שרעקליכע זאַך, וואָלט עס גאָט ניט דערלאָזען.

— און דאָך איז עס אונערבאַרמדיג.

— ניט אַזוי אונערבאַרמדיג, ווי דאָס לעבען זעלבסט. די וועלט בעדאַרף דיך האָבען, און איך בין איבעריג; נעהמענדיג זיך צו דער אַר=

בּײַט, וואָלסטו געמוזט מיך אָבּרוקען אָן אַ זײַט, און דאָס וואָלט געווען ערגער ווי דער טויט.

— וואָס רעדסט דו, טײַערסטע?

— דו ווײַסט, אַז איך רעד דעם אמת. גאָט וועט פֿערצײַהען אפילו אַ זינדיגע פֿרוי, אָבער די וועלט וועט ניט פֿערצײַהען, חאָטש זי איז נאָר געפֿאַלען אַלס אָפּפֿער פֿון אַ פֿערבּרעכער.

— ראָמאַ! איך שווער דיר בּײַ גאָט, אַז ווען נאָר דאָס וואָלט געווען די מניעה, דאַן וואָלט קײַן מענשליכע קראַפֿט ניט געקאָנט אונז צושײַדען. איך וואָלט געזאָגט דער גאַנצער וועלט, אַז דו בּיסט די פֿערקערפּערונג פֿון רײַנקײַט, ערליכקײַט און העלדישקײַט, און אָהן דיר קאָן איך גאָר ניט אויפֿטהון.

ראָמאַ׳ס אויגען האָבּען געלײַכט פֿון פֿרײַד.

— צו הויך שטעלסט דו מיך, טײַערסטער. דו ווײַסט, אַז צו שוואַך האָבּ איך מיך אַרויסגעוויזען פֿאַר דײַן גרויסע אַרבּײַט. איך האָבּ ניט געקאָנט ערפֿילען די אויפֿגאַבּע. ניט דורך מײַן אײגענער שולד האָבּ איך דיך פֿערראַטען...

— רעד ניט וועגען דעם. אַ דאַנק גאָט דערפֿאַר; דו זעהסט דאָך, אַז ווי ס׳איז געשעהען, איז בּעסער.

זי האָט פֿערמאַכט די אויגען.

— צי דאָס איז דײַן שטימע, טײַערסטער? דיזע שטימע האָבּ איך געהערט אין חלום... אָבּער שטיל... איך וועל מיך אויפֿוועקען און דער חלום וועט פֿערשוואונדען ווערען.

ראָסי, דורכגענומען פֿון ליעבּע, האָט אַ ווײַלע פֿערגעסען די ווירקליכקײַט.

— טײַערסטע, דו מוזט זײַן געזונד דורך דער ליעבּע צו מיר. מיר וועלען פֿאָהרען אין דער שווײַץ, און אפשר אין ענגלאַנד, וואו דו בּיזט געבּאָרען געוואָרען און דײַן פֿאָטער האָט געלעבּט אַזוי פֿיעל יאָהרען.

אַ פֿערבּלענדעטע דורך דער וואונדערליכער פֿאַנטאַזיע האָט זי שטיל געזאָגט:

— אָ! ווען איך וואָלט געקאָנט אַזוי ענטשלאָפֿען ווערען אויף אײַבּיג! חענגען לעבּען קאָן איך ניט טראַכטען, דו ווײַסט עס, יאָ?

ראָסי׳ן האָבּען געשטיקט די טרעהרען.

אין דעם מאָמענט האָבען די צײַטונגס־פֿערקױפֿער אונטען אָנגעהױבען אױסרופֿען: — דער רעזולטאַט פֿון די וואַהלען — די וואַהל פֿון רעפּובליק־פּרעזידענט! אַביסעל שפּעטער האָט די אָרקעסטער אָנגעהױבען שפּילען.

ראָמאַ האָט ליעב געהאַט קוקען אויף אַן׳אָרקעסטער. זי האָט אַלזאָ געבעטען, מען זאָל זי אויפֿהויבען אַביסעל אויף די קישענס. זעהענדיג אַ קלײן יונגעלע, וועלכער מאַרשירט פֿאַר דער מוזיק און פּויקט מיט די הענדטלעך, האָט זי זיך הערצליך צולאַכט.

— דאָס דערמאַנט מיר דעם קלײנעם יוזיע! — האָט זי געשעפּטשעט.

ווי זי האָט זיך ווידער בעקוועם אַנידערגעלעגט, האָט ראָסי אָנגעהויבען לעזען. יעדען טאָג האָט ער איהר געלעזען שטיקער פֿון איהרע געליעבטע פֿערפֿאַסער. אין אײן האַנד האָט ער געהאַלטען דאָס בוך, די צווײטע איז געווען אין ראָמאַ׳ס בײדע הענד. זי האָט געקוקט אויף דער שטאָדט, גלײַך ווי זי וויל זיך מיט איהר געזעגענען. ראָסי האָט אויפֿגעהערט לעזען, האָט אָבגעשאַרט די געקרויזעלטע האָר פֿון דער געליעבטערס שטערן, זי האָט אויפֿגעהויבען צו איהם איהר קעפּעל, און זײערע ליפּען האָבען זיך בעגעגענט. נאָכדעם האָט זי פֿערמאַכט די אויגען, כדי בעסער הערען די וואונדערליכע ווערטער פֿון דער ליעבעס־פּאָעמאַ, וועלכע ראָסי האָט איהר געלעזען. ער האָט זײַן גאַנצע ליעבע אַרײַנגעגאָסען אין דיעזע ווערטער.

איהרע בלאַסע ליפּען האָבען געציטערט. זי האָט טיעף אָבגעזיפֿצט און אַרויסגעלאָזט אַ לײַכטען געשרײ.

ראָסי האָט זיך איבער איהר אײַנגעבויגען, ציטערנד אין גאַנצען קערפּער. זי האָט ניט געאָטהעמט.

— ראָמאַ!

זי האָט געעפֿענט די אויגען און אַ שמײכעל געגעבען.

— נאָך ניט, טײַערסטער — האָט זי געשעפּטשעט — אין גיכען...

עֶפִּילָאג.

אִיז דֶער צוּקוּנפְט.

דער פְרִיהלִינג האָט געְשײַנט מִיט זײַן גאַנציֶן װאוּנדערלִיכֶען גלאַנץ, און דִי אִיטאַליעֶנִישעֶ עֶרד אִיז געֶװעֶן אַזױ שעֶן װִי פַאר 50 יאָהר, חאָטש צװײַ דורות האָבעֶן שוין געֶפוּנעֶן אִין אִיהר שוים דִי אײֵבִּיגעֶ רוה.

אַנ׳אַכְצִיג־יעֶהרִיגעֶר אַלטעֶר מַאן שטעֶהט אױפ׳ן בֵּית־עלמין, הױך אִיז עֶר און שטאַרק, זײַן געֶזִיכְט אִיז פוּל זִיסקײַט. אָנגעֶשפַּארט נעֶבּעֶן דער רײַהעֶ זאַלעֶן, אונטער װעֶלכֶעֶ עֶס געֶפִינעֶן זִיך דִי קברים פוּן דעֶר רױמִישעֶר אַרִיסטאָקראַטיעֶ, קוּקט עֶר אױף אַ מאַרמאָרנעֶם קבר, אױף װעֶלכֶעֶן עֶס אִיז אױפגעֶשרִיבּעֶן „װאָלאָנאַ”.

רוים, װעֶלכֶעֶ האָט שטעֶנדִיג לִיעֶב ימים־טובים, פײַערט אױך הײַנט עֶפּעֶס אַ יום־טוב. אױף דִי גאַסעֶן פלאַטעֶרן פאָהנעֶן, דִי מוּזִיק שפִּיעֶלט, און דאָס פּוּבּלִיקוּם אִין יום־טוב׳דִיגעֶ קלײֵדעֶר שפַּאצִירט אִיבּעֶר דִי גאַסעֶן.

עֶס אִיז קײַן שפּוּר נִישטאָ פוּן דעֶר אַלטעֶר קנעֶכְטשאַפְט, מעֶן זעֶהט נִישט קײַן נױט.

װִיעדעֶר האָט זִיך רוים נִיט פעֶרעֶנדעֶרט, דעֶן דִי אײֵבִּיגעֶ שטאָדט קאָן זִיך נִיט עֶנדעֶרן.

עֶס רױשט אױפ׳ן פּלאַץ קאָלאָנאַ, עֶס װעֶט געֶעֶפֶעֶנט װעֶרעֶן אַ נײַעֶר פאָנטאַן צום אַנדעֶנקעֶן פוּן דעֶם גרױסעֶן געֶשעֶהעֶנִיש. רוים אִיז געֶװאָרעֶן דִי הױפּט־שטאָדט פוּן דעֶר װעֶלט.

אִין דעֶם װײַנ־קעֶלעֶר אױף פּלאַץ נעֶראָנאַ עֶסעֶן אַנ׳אײֵנפאַכֶעֶן מִיטאָג אַ גרוּפּעֶ סטוּדעֶנטעֶן פוּן אוּנִיװעֶרזִיטעֶט און לאַכֶעֶן דעֶרבּײַ פרעֶהלִיך.

עֶס קוּמט־אַרײַן אַנ׳אַלטעֶר מאַן; דאָס אִיז דעֶרזעֶלבּעֶר, װאָס אִיז געֶשטאַנעֶן אױפ׳ן בֵּית־עולם. עֶר האָט זִיך אַנִידעֶרגעֶשטעֶלט און מִיט פעֶרװאוּנדעֶרטעֶ אױגעֶן זִיך אַרוּמגעֶקוּקט.

דער דינער האָט דעם נײַ=אָנגעקומענעם אַנידערגעזעצט בײַ אַ זײַטיגען טיש און האָט איהם געגעבען אַ טעלער מיט לאָקשען; די סטודענטען האָבען גערעדט צווישען זיך:

— צי איז אמת, אַז מען האָט דאָ געפֿונען דעם פֿאָנטאַן?

— יאָ, יאָ, אין דעם היגען קעלער.

דער אַלטער האָט אויפֿמערקזאַם זיך צוגעהערט צו דעם געשפּרעך, נאָר די פֿאָרבײַגעהענדע מוזיק האָט פֿערשלאָגען די שטימען.

ווען די מוזיק איז פֿאָרבײַגעגאַנגען, האָט אַ מאַן פֿון מיטעלע יאָהרען אין גלחישע קליידער זיך אַרײַנגעמישט אין דעם געשפּרעך פֿון די יונגע לײַט.

— איהר, יונגע לײַט, פֿערגעסט אָן אונז אַלטע, וועלכע האָבען פֿאַר אײַערטוועגען געקעמפּפֿט. אָבער עס האָבען זיך אָבגעטהון גאַנץ גרויסע זאַכען.

— און מיר דאַכט זיך, אַז די איבערקעהרעניש איז פֿאָרגעקומען גיך און גאַנץ לײַכט.

— נישט אַזוי גרינג. די נאַטור=געזעצען האָבען שוין לאַנג געאַרבײַט, איידער דער מענש האָט זיך גענומען צו דער אַרבײַט. אַלע נאַטירליכע שטערונגען, ווי בערג, ים'ען זענען בעזיגט געוואָרען מיט דער הילף פֿון טונעלען, קאַנאַלען, טעלעגראַפֿען. באַהנען, האַנדעלס=אָבמאַכען, אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונגען, — דאָס אַלץ האָט מיטגעהאָלפֿען אײַנצופֿיהרען ברידערשאַפֿט צווישען די פֿעלקער.

— איהר מוזט אָבער מודה זײַן, אַז דער איטאַליענישער מאָנאַרכיזם האָט געהאַט אַ שנעלען סוף?

— יאָ.

— און די מלחמות, די רײַכקײַט און ערד=אײַגענטום—איז דען נישט דאָס אַלץ גיך פֿערשוואונדען געוואָרען?

— ניין — זיי האָבען אָנגעהויבען פֿערשווינדען צו ווערען נאָך מיט הונדערטער יאָהרען צוריק.

— אָבער דעמאָלט האָט מען געמײנט, אַז דאָס איז נישט מעגליך דורכצופֿיהרען, אַז דאָס וועט אײביג בלײַבען אַ פֿאַנטאַזיע, נישט אמת?

— אין אָנהויב איז אַלץ ניט מעהר ווי אַ פֿאַנטאַזיע, ווען עס האַנ=

דעלט זיך וועגען סאָציאַלע פּירבעסערונגען. אָבער דער אינטערנאַציאָנאַלער פֿערבאַנד עקזיסטירט שוין: זאָגאַר ענגלאַנד געהערט צו איהם.

דער אַלטער, וואָס איז געזעסען בײַ'ם זײַטיגען טיש, האָט זיך זעהר אויפֿמערקזאַם צוגעהערט.

— אָבער דערווײַל זענען די גרויסע איניציאַטאָרען קרבנות; אַ בעווײַז איז די הײַנטיגע צערעמאָניע אויף פּלאַץ קאָלאָנאַ.

— די איניציאַטאָרען זענען שטענדיג געווען, זענען און וועלען זײַן קרבנות. אָבער דאָס קאָן אונז נישט אויפֿהאַלטען צו זײַן איניציאַטאָרען, אויב מיר זענען נאָר פֿעהיג צו דעם. מיר מוזען לעבען פֿאַר אַנ'אידעאַל. דערצו איז ווערט צו לעבען, און אויב עס וועט אויסקומען צו שטאַרבען, וועלען מיר שטאַרבען ווי מענשען, אין דער האָפֿנונג, אַז מיר וועלען זײַן בירגער און אַנ'אַנדער, גרעסערער און אײַביגערער שטאָדט, וואו עס וואוינען גרעסערע און אײדעלערע מענשען ווי דאָ.

— ווער וואוינט דאָרט? איהר מײַנט אפשר די, וואָס האָבען געהערשט איבער דער וועלט?

— איך גיב מײַן קאָפּ, אַז ער איז דאָרט יאָ! — האָט געזאָגט אײַן סטודענט און אַ טרויער־שאָטען האָט בעדעקט זײַן פּנים.

— איהר האָט איהם אַמאָל געזעהען?

— נײַן, אין מײַנע צײַטען איז ער שוין נישט געווען. מען האָט איהם אויסגעקליבען פֿאַר אַ פּרעזידענט פֿון דער רעפּובליק, מען האָט איהם געוואָלט מאַכען אָוואַציעס, אָבער ער איז פֿערשוואונדען געוואָרען. ער האָט געמײַנט, אַז ער האָט זיך פֿערזינדיגט, אַזוי ווי משה רבינו, און קאָן נישט אַרײַן אין פֿערשפּראָכענעם לאַנד.

— וואָס איז מיט איהם געוואָרען?

— קײַנער ווײס נישט. מען ווײס נאָר, אַז די 10 יאָהר פֿון דער אײראָפּעאישער מלחמה, וועלכע האָט געמאַכט אַ סוף צו אַלע מלחמות, האָט ער פֿערבראַכט אויפֿ'ן שלאַכט־פֿעלד אַלס דאָקטאָר און בעשיצער פֿון קראַנקע.

אַלע זענען געוואָרען שטיל.

— און זי... זי? — האָט עמיצער געפֿרעגט.

— זי איז אויך געווען אומגליקליך. אײן זאַך האָט זי געמאַכט גרויס — די ליעבע. די ליעבע האָט פֿון איהר געמאַכט אַ הײליגען קרבן!

דער אַלטער בײַ׳ם זײַטיגען טישעל האָט זיך אונרוהיג געדרעהט אויף זײַן שטוהל. דער דינער איז צו איהם צוגעגאַנגען און געפֿרעגט, צי ער זיל נישט בעקוקען די נײַע סטאַטוע.

– וועלכע? – האָט דער אַלטער געפֿרעגט.

– וואָס הייסט? איהר ווייסט גאָר נישט? פֿון דוד ראָסי. ער האָט געוואיינט אין דעם הויז, און די סטאַטוע האָט מען געפֿונען אין היגען קעלער.

דער אַלטער איז אויפֿגעשטאַנען און שנעל אַרויסגעגאַנגען. ער איז באַלד פֿערשוואונדען געוואָרען צווישען המון, וועלכער איז געגאַנגען אויפ׳ן פּלאַץ קאָלאָנאַ.